Ο

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

2918

BIBLIOTECA MEGALOU SCHOLIOU

ΤΟΜΟΣ ΚΔ'

ΕΤΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΛΒ' 1892-1893

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΔΡΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
Πέρα, Οδός Τατουλάρ, αριθ. 18

ΤΥΠΟΙΣ Ι. ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ
Πέρα, Μεγάλη Οδός, αριθ. 403

1895

SISMANOGLIO
MEGARO

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΑΚΙΒΙΑΔΗ Μ. ΛΟΥΚΡΕΖΗ
ΧΑΛΚΙΔΑ
1989

Ο

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΚΔ'

ΕΤΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΛΒ' 1892-1893

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΔΡΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
Πέραν, Όδὸς Τσουκιδᾶ, ἀριθμ. 28.

ΤΥΠΟΙΣ Ι. ΠΑΛΑΜΑΡΗ
Πέραν, Μεγάλη Όδός, ἀριθμ. 403.

1893

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ παρόντος ΚΔ΄ τόμου ἐπεμελήθη ἡ κατὰ τὸ ΛΔ΄ ἔτος Συντακτικὴ Ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν Μ. Ἰω. Γεδεών (προέδρου), Χρ. Γ. Πανταζίδου (γραμματέως), Ὀδ. Ἀνδρεάδου, Ἰωακεὶμ Βαλαβάνη, Π. Πετρακίδου, Ξ. Σιδερίδου καὶ Π. Δ. Νικολοπούλου, προεδρεύοντος ἐν τῷ Συλλόγῳ τοῦ νομοδιδάκτορος Δημ. Μαλιάδου.

ΙΔΡΥΤΑΙ

ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝ ΤΩ ΜΗΤΡΩΩ ΙΔΙΟΧΕΙΡΟΝ ΑΡΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΗΝ

(καὶ καθ' ἣν τάξιν ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ Α' τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ τούτου)

Σ. Μαυρογένης.
† Κ. Καλλιάδης.
† Θ. Ζ. Ζωγράφος.
Α. Βαφειάδης.
Α. Δαλλαπορτας.
Κ. Δημητρασκος.
† Γ. Πιτζιπιος.
Β. Αποστολιδης.
† Ι. Ζωγραφος.
† Ι. Γεωργαντοπουλος.
Μ. Βλαδος.
† Κ. Ηρακλης Βασιλειδης.
Γαβριηλ Σοφοκλης.
Σ. Δαλλαπορτας.
† Κωνσταντινος Γρ. Ζαννος.
† Α. Παλαιολογος.
† Στεφανος Καραθεοδωρη.
† Ι. Λιτζικας.
† Π. Α. Ζανος.
† Δημητριος Χ. Μπιτζου.
† Ιωαννης Καμινάριδης.
Ν. Διομηδης.

Ι. Δ. Αριστοκλης.
Αλεξανδρος Ζωηρος.
Γ. Αθηνογενης.
† Κ. Α. Ξυδιας.
Θ. Α. Κοσουδης.
† Αλεξανδρος Αξελος.
† Μ. Βολονακης.
† Ν. Βεγλερης.
Φ. Δημητρακοπουλος.
† Β. Πυλαδης.
Παρασκευας Δ. Ψωμιαδης.
Κ. Λογαδης.
Ν. Σακοπουλος.
Ι. Π. Σαββεριος.
† Ι. Αποστολιδης.
† Δ. Μηνιακουδης.
Κωνστ. Ζαχαριαδης.
† Γ. Κ. Ισχομαχος.
† Δ. Αντιπας.
† Παναγιωτης Ευθυφρων.
Κωνστ. Ν. Φωκας.
† Δημητριος Θ. Γενιδουνιας.

† Κ. Κουνουπιωτης.
Δ. Ραζης.
Ι. Σαββας.
Α. Καραθεοδωρης.
† Μ. Καλκανης.
† Μ. Βεδδογιαννης.
† Ι. Καλαϊτζης.
Κ. Χ. Παϊσσας.
Αριστάρχος Βατιμπέλας.
† Κ. Καραθεοδωρη.
† Χ" Γ. Κωνσταντινιδης.
† Ι. Σ. Γαλατης.
Α. Δεπαστας.
Πολυκαρπος (νῦν μητροπολίτης Βάρνης).
† Ιωαννης Φαχρης.
Δ. Νεοκοσμος.
Αλεξανδρος Ροϊτιδης.
† Αντωνιος Χαριλαος.
† Βασιλειος Καλλιφρων.
Κωνσταντινος Φωτιαδης.
Λεωνιδας Ταβελουδης.
Εμμ. Ιωαννιδης.
Ξ. Ζωγραφος.

† Δ. Καλλιαδης.
Γ. Βυζαντιος.
† Ιωαννης Μιπετακης.
Λυκουργος Περδικαρης.
† Γ. Ναραντζης.
Α. Νομικος.
† Μιχαηλ Γκιουμουσκεφαλης.
Δ. Γ. Αποστολιδης.
Α. Χ. Νομικος.
† Γ. Χρυσοβεργης.
Ε. Γαυμενοπουλος.
Α. Πρεζανης.
† Ι. Αναστασιαδης.
Α. Ψυχαρης.
Κ. Σταυριδης.
† Α. Βλαστος.
Δ. Παπαλαϊης.
Μ. Διγενης.
† Αλεξανδρος Λασκαρις (εἶτα μητροπολίτης Σισανίου).
† Α. Αγελαστος.
† Α. Ιγγλεσης.
† Α. Κοντοπουλος.
† Π. Σαββαγος.

ΤΑΚΤΙΚΑ ΜΕΛΗ

☛ Ὁ κατάλογος οὗτος ἐκδίδοται ὡς εἶχε τῇ 16 ἰανουαρίου 1895.

Α

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΕΓΑΚΗΣ, μητροπολίτης Θεσσαλονίκης	1875
ΑΚΕΣΤΟΡΙΔΗΣ Γεώργιος, ἰατρὸς ἐνταῦθα	1888
ΑΛΑΪΜΠΗΣ Π., προξενικὸς ὑπάλληλος	1893
ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗΣ Σπυρίδων, γραμματεὺς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου . . .	1883
ΑΜΑΞΟΠΟΥΛΟΣ Εὐάγγελος, καθηγητὴς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς	1880
ΑΜΠΕΛΙΔΗΣ Ἐμμανουὴλ, ἰατρὸς ἀντισυνταγματάρχης ἐνταῦθα	1888
ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ Ὀδυσσεύς, δημοσιογράφος ἐνταῦθα	1881
ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ἱερομόναχος ἐνταῦθα	1879
ΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ παπᾶς Κωνσταντῖνος, πρώην γενικὸς διοικητὴς Κρήτης	1864
ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ Γ., ἰατρὸς ἐνταῦθα	1893
ΑΠΕΡΗΣ Πέτρος, χημικὸς ἐνταῦθα	1887
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Ἀθανάσιος, δικηγόρος ἐνταῦθα	1890
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Γεώργιος, » »	1874
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Γεώργιος, ἰατρὸς ἐνταῦθα	1888
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Θεόδωρος, ἐλεγκτὴς τῆς Τραπέζης Κωνσταντινουπόλεως ἐνταῦθα	1878
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Π., καθηγητὴς τῆς γαλλικῆς ἐν τῷ Ζωγραφείῳ	1894
ΑΠΟΣΤΟΛΟΓΛΟΥΣ Σάββας, δικηγόρος ἐνταῦθα	1890
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Σταύρος, Μέγας Λογοθέτης τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ γερουσιαστὴς	1862
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Ἀλέξανδρος, ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν	1886
ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ Ἰωάννης Δ., καθηγητὴς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς	1861
ΑΣΝΑΒΟΥΡ Ἰωσὴφ, ἀρχιτέκτων ἐνταῦθα	1888
ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Μηνᾶς, καθηγητὴς ἐνταῦθα	1889
ΑΥΔΩΝΙΤΗΣ Α., ἰατρὸς ἐνταῦθα	1893

Β

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Κ., διευθυντὴς τῆς ἀστυκῆς σχολῆς Γαλατᾶ	1890
ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ Ἰωακεὶμ, καθηγητὴς ἐνταῦθα	1891
ΒΑΛΣΑΜΑΚΗΣ Ἠλίας, καθηγητὴς ἐνταῦθα	1883
ΒΑΛΤΑΤΖΗΣ Ἐμμανουὴλ, ὑπάλληλος τοῦ Μονοπωλείου τῶν καπνῶν ἐνταῦθα	1886
BARDAUT A., δικηγόρος ἐνταῦθα	1878

	Ἔτος ἐκλογῆς
BAREILLES Bertrand, γραμματεὺς καὶ καθηγητὴς τῆς Αὐτοκρ. Ἰατρικῆς Σχολῆς ἐνταῦθα	1894
ΒΑΡΟΤΖΗΣ Ἰάκωβος, δικηγόρος ἐνταῦθα	1878
ΒΑΣΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Ἀπόστολος, λόγιος ἐνταῦθα	1884
ΒΑΣΜΑΤΖΙΔΗΣ Ἰωάννης, διευθυντὴς τοῦ ἐν Πέρᾳ Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτηρίου	1881
ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ Ἀπόστολος, ἰατρὸς ἐνταῦθα	1861
ΒΕΓΑΕΡΗΣ Γεώργιος Π., ταμίας τῆς ἐνταῦθα βωσσικῆς ἀτμοπλοϊκῆς Ἑταιρίας	1885
ΒΕΓΑΕΡΗΣ Θεοχάρης, δικηγόρος ἐνταῦθα	1890
ΒΕΝΙΕΡΗΣ Ἀντ., ἔφορος τοῦ Ἑλληνικοῦ Λυκείου Γαλαξίου	1894
ΒΕΡΝΟΥΔΑΚΗΣ Δημήτριος, τραπεζίτης ἐνταῦθα	1891
ΒΙΚΕΛΑΣ Δημήτριος, λόγιος ἐν Παρισίοις	1872
ΒΛΑΣΤΑΡΗΣ Κωνσταντῖνος, τραπεζίτης ἐνταῦθα	1874
ΒΟΣΤΑΝΕΣ Δημήτριος, ἔμπορος	1887
ΒΟΥΤΥΡΑΣ Σταῦρος Ι., διευθυντὴς τῆς ἐφημερίδος «Νεολόγου»	1866
ΒΡΑΧΑΜΗΣ Σταῦρος, χημικὸς ἐνταῦθα	1892
BROKHAUS Heinrich, ὑργητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Λειψίας	1888
BROOKS Karl, Ἰσραὴλ	1888

Γ

ΓΕΔΕΩΝ Μανουὴλ, ἐνταῦθα	1887
ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ ἐπίσκοπος Σταυροπόλεως, χωρεπίσκοπος Σταυροδρομίου	1891
ΓΕΡΑΡΔΟΣ Ἀντώνιος, βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης ἐνταῦθα	1891
ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ πατριάρχης Ἱεροσολύμων	1879
ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΘΕΟΤΟΚΑΣ, ἐπίσκοπος Μυρέων, χωρεπίσκοπος Γαλατᾶ	1888
ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΚΑΒΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, μητροπολίτης Ἡρακλείας	1870
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ Δ.	1891
ΓΙΑΝΝΙΟΣ Θεμιστοκλῆς, ὑπάλληλος ἐν τῷ Μονοπωλείῳ τῶν καπνῶν ἐνταῦθα	1892
ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΤΟΣ Ν., δικηγόρος ἐνταῦθα	1892
ΓΚΙΩΝ Ἰωάννης, πράκτωρ ἀσφαλιστικῶν Ἑταιριῶν ἐν Ἀθήναις	1864
ΓΚΙΩΧΑΣ Ἰωάννης, τραπεζίτης ἐνταῦθα	1890
ΓΟΥΔΑΣ Νικόλαος, δικηγόρος	1890
ΓΡΙΒΑΣ Ἰωάννης, σχολάρχης Ὀρτάκιοϊ, ἐνταῦθα	1890

Δ

DALESSIO J., τραπεζίτης	1874
ΔΑΜΣΑΣ Ἐμμανουὴλ, δικηγόρος ἐνταῦθα	1888
ΔΑΣΣΑΡΙΤΗΣ Ἥλιας, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, ἐνταῦθα	1894
ΔΕΛΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΣ Ἰωάννης, ὑπάλληλος τοῦ ἐνταῦθα Ἑλλ. προξενείου	1884
ΔΕΠΑΣΤΑΣ Νικόλαος, βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης ἐνταῦθα	1872
ΔΙΓΕΝΗΣ Β., δικαστὴς ἐν τῷ Ἑλλ. προξενικῷ δικαστηρίῳ ἐνταῦθα	1891

Ε

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΕΛΠΙΔΗΣ Γ., γραμματεὺς τῆς Ἑλληνικῆς πρεσβείας ἐνταῦθα	1874
ΕΜΙΝ ΣΑΔΙΧ, ὑπάλληλος ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τοῦ ἐμπορίου ἐνταῦθα	1894
ΕΝΩΜΑΤΑΡΧΗΣ Ἰωάννης, δικηγόρος ἐνταῦθα	1891
ΕΞΑΚΟΥΣΤΟΣ Πέτρος, ἀνώτερος ὑπάλληλος τοῦ Μονοπωλείου τῶν καπνῶν ἐνταῦθα	1872
ΕΥΓΕΝΙΔΗΣ Εὐστάθιος, διοικητὴς τῆς Ὀθωμανικῆς Ἑταιρίας συναλλαγῶν καὶ ἀξιῶν	1871
ΕΥΜΟΡΦΟΠΟΥΛΟΣ Ἀλέξανδρος, μοναχὸς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει (Μονῇ Μ. Λαύρας)	1875
ΕΥΣΤΑΘΙΑΝΟΣ Ἀλέξανδρος, καθηγητὴς ἐνταῦθα	1893
ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ Πιττακὸς, ἐμπορομπάλληλος	1892

Ζ

ΖΑΒΙΤΣΙΑΝΟΣ Σπυρίδων, ἰατρὸς ἐνταῦθα	1886
ΖΑΛΑΚΩΣΤΑΣ Εὐγένιος, Α' γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα Ἑλληνικῆς Πρεσβείας	1890
ΖΑΡΙΦΗΣ Λεωνίδας, τραπεζίτης ἐνταῦθα	1873
ΖΕΡΒΟΥΔΑΚΗΣ Ἰωάννης Α., ἐμπορομπάλληλος	1887
ΖΩΓΡΑΦΟΣ Ἀντώνιος, ἔμπορος ἐνταῦθα	1891
ΖΩΓΡΑΦΟΣ Γεώργιος Χρ., τραπεζίτης ἐν Παρισίοις	1885
ΖΩΓΡΑΦΟΣ Ξενοφῶν, ἰατρὸς ἐν Παρισίοις	1861
ΖΩΓΡΑΦΟΣ Σόλων Χρ., τραπεζίτης ἐν Παρισίοις	1885

Η

HAYDERICH Engelhard, βιβλιοπώλης ἐνταῦθα	1889

Θ

ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΣ Μιχαὴλ, ἔμπορος	1890
ΘΑΝΟΣ Δημήτριος, »	1890
ΘΕΜΕΛΗΣ Γεννάδιος, ἱεροδιάκονος ἐνταῦθα	1888

Ι

ΙΑΚΩΒΟΥ Μιλτιάδης, κυβερνητικὸς ὑπάλληλος ἐνταῦθα	1872
ΙΑΛΕΜΟΣ Ὀδυσσεὺς, δημοσιογράφος ἐν Ἀθήναις	1872
ΙΓΤΑΕΣΗΣ Παναγῆς, ἔμπορος	1872
ΙΑΛΙΔΗΣ Ἰωάννης, βιομήχανος ἐν Ἀρτάκῃ	1886
ΙΣΑΑΚΙΔΗΣ Παντελῆς, ἰατρὸς ἐνταῦθα	1892
ΙΣΜΙΡΛΗΣ Κ., ἀρχιτέκτων ἐνταῦθα	1894
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Ἰωάννης Β., ἀρχιτέκτων ἐνταῦθα	1884
ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ, μητροπολίτης Καισαρείας	1874

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΙΩΑΝΝΟΥ Ἀθανάσιος, πρώην καθηγητὴς τῆς Ῥοδοκανακείου Ἱερατικῆς Σχολῆς· ἐνταῦθα .	1894
ΙΩΑΣΑΦ, Ἱεροψάλτης ἐν Βραΐλᾳ	1874

Κ

ΚΑΖΑΝΟΒΑΣ Γεώργιος, ἔμπορος ἐνταῦθα	1871
CALBERT James, ὑπάλληλος ἐν τῷ ἐνταῦθα Ἀγγλικῷ προξενείῳ	1883
ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ ΔΕΛΗΚΑΝΗΣ, ἀρχιμανδρίτης, πατριαρχικὸς ἐπόπτης τῶν σχολῶν Κων/πόλεως .	1888
ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ, μητροπολίτης Δέρκων	1875
ΚΑΛΦΟΓΛΟΥΣ Μ., ἰατρὸς ἐνταῦθα	1870
ΚΑΜΠΑΝΑΚΗΣ Πάτροκλος, ἀρχιτέκτων ἐνταῦθα	1888
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Ἀλέξανδρος, Β' γραμματεὺς τῆς ἐν Μαδρίτῃ Ὀθωμ. πρεσβείας	1874
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Κωνσταντῖνος Στεφ., σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας	1867
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Στέφανος Κ., πρεσβευτὴς τῆς Τουρκίας ἐν Βρυξέλλαις	1867
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Τηλέμαχος Κ., μηχανικὸς ἐν Ἀθήναις	1874
ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ Κωνσταντῖνος, βουλευτὴς Ἄρτης, ἐν Ἀθήναις	1862
ΚΑΡΑΤΖΑΣ Ἀλέξανδρος, ἔμπορος ἐνταῦθα	1890
ΚΑΣΤΕΛΛΗΣ Ἰωάννης » »	1872
ΚΕΛΛΙΤΗΣ Π., ἰατρὸς »	1887
ΚΕΠΕΤΖΗΣ Σταῦρος, τραπεζίτης »	1872
ΚΕΦΑΛΑΣ Μιχαὴλ, σχολάρχης τοῦ ἐν Πέρᾳ Ζωγραφείου	1886
ΚΕΧΑΪΑ Καλλιόπη, διευθύντρια τοῦ πρατύπου παρθεναγωγείου ἐν Ἀθήναις	1875
ΚΑΕΑΝΘΗΣ Ζήνων, ἀρχιτέκτων ἐνταῦθα	1865
ΚΑΟΥΜΑΣΗΣ Δ., ἔμπορος ἐνταῦθα	1878
ΚΟΚΚΟΛΑΤΟΣ Κλεόβουλος, ἰατρὸς ἐνταῦθα	1891
ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ Διονύσιος, λόγιος »	1888
ΚΟΠΑΣΗΣ ἐφέντης Ἀνδρέας, σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, ἐνταῦθα	1890
ΚΟΡΩΝΑΚΗΣ Παῦλος, βιομήχανος ἐνταῦθα	1873
ΚΟΡΩΝΙΟΣ Γεώργιος, τραπεζίτης ἐν Παρισίοις	1872
ΚΟΣΟΥΛΗΣ Θεμιστοκλῆς, ἔμπορος ἐνταῦθα	1861
ΚΟΤΣΙΚΑΣ Ἀθανάσιος τραπεζίτης »	1892
ΚΟΥΜΑΤΟΣ Ἀνδρέας ἔμπορος »	1882
ΚΟΥΡΤΖΗΣ Π. Μ., τραπεζίτης ἐν Μιτυλήνῃ	1879
ΚΡΗΤΙΚΟΣ Γεράσιμος, ὑποπρόξενος τῆς Ῥωσσίας καὶ τῆς Περσίας ἐν Ῥαιδεστῷ	1886
CURTIS C. C., πρεσβύτερος τῆς ἐνταῦθα ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας	1871
ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΡΑΣ Χρ., κοσμηματοπώλης	1879
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Ἀνέστης, τυπογράφος καὶ ἐκδότης ἐν Ἀθήναις	1888
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Γεώργιος, κοσμηματοπώλης	1872
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΑΛΑΙΑΔΗΣ, μητροπολίτης Ἐφέσου	1874
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΡΙΤΣΗΣ, ἱερεὺς, διδάσκαλος τῆς ὀρθοδόξου Θεολογίας· ἐνταῦθα . . .	1877

Λ

	Έτος ἐκλογῆς
ΛΑΓΚΑΔΗΣ Ἰάκωβος, καθηγητὴς τῆς γαλλικῆς ἐν τῷ Ζωγραφείῳ	1894
ΛΕΟΝΤΙΑΣ Σαπφώ, λογία, ἐνταῦθα	1878
ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ Μιλτιάδης, ἰατρὸς ἐνταῦθα	1889
LONG Albert, καθηγητὴς ἐν τῷ ἐνταῦθα Ῥοβερτείῳ Γυμνασίῳ	1886

Μ

ΜΑΓΚΟΣ Ἀντώνιος, ἔμπορος ἐνταῦθα	1888
ΜΑΚΡΗΣ Κωνσταντῖνος, ἰατρὸς »	1878
ΜΑΚΡΗΣ Παναγιώτης, διδάσκαλος ἐν Κατιρλίῳ τῆς Νικομηδείας	1889
ΜΑΚΡΙΔΗΣ Βίκτωρ, δικηγόρος ἐνταῦθα	1890
ΜΑΛΙΑΔΗΣ Δημήτριος, δικηγόρος ἐνταῦθα	1865
ΜΑΛΙΑΚΑΣ Ἀβραὰμ, καθηγητὴς »	1877
ΜΑΛΙΑΚΑΣ Ἠλίας, δικηγόρος »	1865
ΜΑΝΔΑΝΑΚΗΣ Εὐάγγελος, ἔμπορος ἐν Ῥαιδεστῷ	1890
ΜΑΝΣΟΥΡΩΦ Παῦλος, Β' γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα Ῥωσσικῆς πρεσβείας	1888
ΜΑΝΩΛΑΚΑΚΗΣ Κ. λόγιος ἐν Καρπάθῳ	1893
ΜΑΡΙΑΝΟΣ Γεώργιος, ἔμπορος ἐνταῦθα	1872
ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ Ἀλέξανδρος Σπ., πρεσβευτὴς τῆς Τουρκίας ἐν Οὐαστιγκτῶνι	1870
ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ Δημήτριος Σπ., γεν. πρόξενος τῆς Τουρκίας ἐν Μασσαλίᾳ	1872
ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ Ἐλευθέριος, ἐνταῦθα	1876
ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ Θεόδωρος Α., τραπεζίτης ἐνταῦθα	1872
ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ Φραγκίσκος Ε., ἀρχιτέκτων »	1891
ΜΕΪΜΑΡΙΔΗΣ Πέτρος, ἀρχιτέκτων ἐνταῦθα	1888
ΜΕΛΕΤΙΟΣ Κοτρόζος Ἱερεύς, πρώην σχολάρχης, ἐνταῦθα	1893
ΜΕΛΙΧΡΟΣ Κωνσταντῖνος, τραπεζιτικὸς ὑπάλληλος ἐνταῦθα	1884
ΜΕΤΑΞΑΣ Κωνσταντῖνος, ἀγρονόμος ἐνταῦθα	1884
ΜΗΛΙΩΤΗΣ Δημήτριος, ταμίας τραπεζιτικοῦ οἴκου ἐνταῦθα	1888
MILLINGEN Alex. van, καθηγητὴς ἐν τῷ Ῥοβερτείῳ Γυμνασίῳ	1882
ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΕΟΒΟΥΛΟΣ, ἀρχιμανδρίτης, διευθυντὴς τῆς Μεγ. τοῦ Γένους Σχολῆς	1892
MIZZI Louis, δικηγόρος ἐνταῦθα	1887
MORDTMANN Dr A. D. ἰατρὸς, μέλος τοῦ Ὑγειονομικοῦ Συμβουλίου ἐνταῦθα	1871
MORDTMANN Jean. Γεν. πρόξενος τῆς Γερμανίας ἐν Θεσσαλονίκῃ	1877
ΜΟΣΤΡΑΤΟΣ Δημ., καθηγητὴς ἐνταῦθα	1893
ΜΟΥΡΑΤΗΣ Σοφοκλῆς ἔμπορος »	1893
ΜΟΥΣΟΥΡΟΣ Βασίλειος, κυβερνητικὸς ὑπάλληλος ἐνταῦθα	1888
ΜΟΥΣΟΥΡΟΣ Παῦλος βέης, σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας ἐνταῦθα	1890
ΜΟΥΤΣΑΚΗΣ Ἰωάννης, ἔμπορος ἐνταῦθα	1892
ΜΟΥΤΣΑΚΗΣ Νικόλαος, λογιστὴς παρὰ τοῖς Ἐθνικοῖς Φιλανθρωπ. καταστήμασιν ἐνταῦθα .	1894
ΜΥΣΤΑΚΙΔΗΣ Βασίλειος Α., συντάκτης τῆς «Ἐκκλ. Ἀληθείας» ἐνταῦθα	1893

Ν

	Έτος Ἐκλογῆς
ΝΑΟΥΜ Ἰωάννης, πρόεδρος τοῦ ἐνταῦθα Ἑλληνικοῦ πρόξενικοῦ δικαστηρίου	1886
ΝΑΡΑΗΣ Στέφανος, ἰατρὸς ἐνταῦθα	1891
ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΓΑΥΚΑΣ, μητροπολίτης Μεθώνης	1872
ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ Σύγκελλος, ἱερεὺς τῆς ἐνταῦθα Σερβικῆς πρεσβείας	1894
ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ, μητροπολίτης Κυζίκου	1877
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Νικόλαος, ἐλεγκτὴς ἐν τῇ Τραπέζῃ Κωνσταντινουπόλεως ἐνταῦθα . . .	1890
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Παναγιώτης, δικηγόρος ἐνταῦθα	1890
ΝΟΤΑΡΗΣ Ἐμ. βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης ἐνταῦθα	1893
ΝΟΤΑΡΗΣ Ι., » » ἐν Ἀθήναις	1891

Ξ

ΞΥΔΙΑΣ Μ., ἀργυραμοιβὸς	1885

Ο

ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ Γεώργιος, ἰατρὸς ἐνταῦθα	1881
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ Δημοσθένης, καθηγητὴς ἐν τῇ Μεγ. τοῦ Γένους Σχολῇ	1890
ΟΣΚΑΝ Ε., διευθυντὴς τῆς ἐνταῦθα Σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν	1892

Π

ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ Χρ., σχολάρχης Ταταούλων ἐνταῦθα	1892
ΠΑΝΤΖΙΡΗΣ Ἀλέξανδρος, διερμηνεὺς τῆς Αὐτοκρ. Ὀθωμανικῆς Πρεσβείας ἐνταῦθα . . .	1882
ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Νικήτας, λόγιος ἐνταῦθα	1887
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Κεραμεὺς Ἀθανάσιος, λόγιος ἐν Πετρουπόλει	1881
ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Π. Γ., καθηγητὴς καὶ πατριαρχικὸς γραμματεύς, ἐνταῦθα . . .	1893
ΠΑΠΑΡΡΟΥΣΗΣ Πέτρος, λόγιος ἐνταῦθα	1875
ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ Νικόλαος » »	1871
ΠΑΣΠΑΛΑΗΣ Δημήτριος, ἐνταῦθα	1861
ΠΑΣΠΑΛΑΗΣ Ἀεωνίδας, γραμματεὺς τραπεζιτικοῦ οἴκου ἐνταῦθα	1889
ΠΑΤΡΙΚΟΠΟΥΛΟΣ Γουλιέλμος, ἰατρὸς ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις	1894
PEARS Edwin, δικηγόρος ἐνταῦθα	1874
ΠΕΚΙΟΣ Ἀλέξανδρος, ἰατρὸς ἐνταῦθα	1893
ΠΕΡΑΙΚΙΔΗΣ Κυριακὸς, λόγιος ἐνταῦθα	1871
ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥΣ Στέφανος, τραπεζίτης ἐνταῦθα	1893
ΠΕΤΡΑΚΙΔΗΣ Πέτρος, καθηγητὴς ἐνταῦθα	1887
ΠΕΤΡΕΑΗΣ Βιργίλιος, δικηγόρος ἐνταῦθα	1890
ΠΕΤΡΟΚΟΚΚΙΝΟΣ Νικόλαος, πράκτωρ ἀσφαλιστικῶν Ἑταιριῶν, ἐνταῦθα	1890
ΠΙΝΙΑΤΩΡΟΣ Ἀθανάσιος, δικηγόρος ἐνταῦθα	1884

	Έτος ἐκλογῆς
ΠΙΣΣΑΣ Χριστοφόρος, κτηματίας ἐν Ἀθήναις	1878
ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ μητροπολίτης Βάρνης	1861
ΠΟΛΥΚΡΙΤΟΣ Στέργιος, διευθυντὴς τοῦ «Ἀνατολικοῦ Ἀστέρος»	1891
ΠΟΠΕΣΚΟΣ Εὐστάθιος, φοιτητὴς τῆς νομικῆς ἐν Ὀδησσῷ	1886
ΠΟΥΛΟΥΔΙΔΗΣ Γ., δικηγόρος ἐνταῦθα	1888
PRÉTEXTAT, καθηγητὴς τῆς γαλλικῆς ἐν τῇ Ἐμπορικῇ σχολῇ Χάλκης	1888
ΠΡΙΝΤΖΗΣ Κωνσταντῖνος, ὑπάλληλος ἐνταῦθα	1890
ΠΡΟΓΑΚΗΣ Γεώργιος, ἱεροψάλτης ἐνταῦθα	1880
ΠΡΩΙΟΣ Παντελῆς, τραπεζίτης ἐνταῦθα	1886

P

ΡΑΔΑΗΣ Κωνσταντῖνος, τραπεζίτης ἐνταῦθα	1875
ΡΙΤΣΟΣ Βασίλειος, ἰατρὸς ἐνταῦθα	1887
ROSENFELD Διονύσιος, διευθυντὴς τοῦ Osmanische Post	1888
ΡΟΣΟΛΑΤΟΣ Γ. Φ., δικηγόρος ἐνταῦθα	1892
ΡΟΣΟΛΥΜΟΣ Ἀθανάσιος, τραπεζίτης ἐνταῦθα	1881
ΡΩΜΑΝΟΣ Ἄθως, γραμματεὺς τῆς ἐν Λονδίνῳ Ἑλληνικῆς πρεσβείας	1887

Σ

ΣΑΑΤΕΔΗΣ Θεμιστοκλῆς, καθηγητὴς τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς	1875
ΣΑΡΑΚΙΩΤΗΣ Βασίλειος, ἰατρὸς ἐνταῦθα	1865
ΣΑΡΑΦΟΠΟΥΛΟΣ Κ., δικηγόρος ἐνταῦθα	1894
ΣΒΕΤΣΙΝ Ἀλέξανδρος, Β' γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα Ῥωσσικῆς πρεσβείας	1889
ΣΓΟΥΡΙΔΗΣ Νικόλαος, ὑπάλληλος ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν ἐνταῦθα	1887
ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Ζωρζῆς, ἔμπορος ἐνταῦθα	1871
ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Νικόλαος, ἰατρὸς ἐνταῦθα	1880
ΣΕΪΤΑΝΙΔΗΣ Γεώργιος, βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης ἐνταῦθα	1872
ΣΕΜΕΛΑΣ Ἐμμανουήλ, ἀνώτερος ὑπάλληλος ἐν τῷ Μονοπωλείῳ τῶν καπνῶν ἐνταῦθα	1891
ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ Ξενοφῶν, ἔμπορος ἐνταῦθα	1880
ΣΙΣΜΑΝΟΓΛΟΥΣ Ἀναστ. Ι., τραπεζίτης ἐνταῦθα	1884
ΣΙΩΤΗΣ Ἰωάννης, ἰατρὸς ἐνταῦθα	1890
ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ Στέφανος, τραπεζίτης ἐν Ἀθήναις	1871
ΣΜΥΡΝΩΦ Ἀλέξιος, γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα Ῥωσσικῆς πρεσβείας	1887
ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ Βασίλειος, ἔμπορος ἐνταῦθα	1871
ΣΟΥΛΙΔΗΣ Νικόλαος Θ., θεματογράφος ἐνταῦθα	1871
ΣΟΥΡΛΑΣ Ἀντώνιος, τραπεζίτης ἐνταῦθα	1891
ΣΠΑΝΟΥΔΗΣ Ἀλ., ἰατρὸς ἐνταῦθα	1894
ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ Σαλτζῆς, ἰατρὸς ἐνταῦθα	1893
ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ Ἀναστάσιος, ἔμπορος ἐν Σηλυβρίᾳ	1879

Έτος έκλογής

ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ Κωνσταντίνος, διερμηνεὺς τοῦ ἐνταῦθα Ἀγγλικοῦ προξενείου 1885
ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ Παῦλος, τραπεζίτης ἐνταῦθα 1875
ΣΥΓΓΡΟΣ Ἀνδρέας, τραπεζίτης ἐν Ἀθήναις 1871
ΣΦΕΤΣΟΣ Ἀριστείδης, πράκτωρ ἀτμοπλοϊκῶν Ἑταιριῶν ἐνταῦθα 1887
ΣΦΥΡΑΣ Περικλῆς, ἐνταῦθα 1893
ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ μητροπολίτης πρώην Θεσσαλονίκης ἐνταῦθα 1876

Τ

ΤΑΓΗΣ Φίλιππος, καθηγητὴς ἐνταῦθα 1875
ΤΑΜΒΑΚΟΣ Δημ. Ν., ἔμπορος » 1863
ΤΑΧΙΝΤΖΗΣ Κωνσταντίνος, ἰατρὸς ἐνταῦθα 1885
ΤΕΡΝΩ βάρ., βρυτὴς καὶ διοικητὴς τῆς Ἑταιρίας τῶν ὑδάτων Δέρκων 1891
ΤΟΥΡΓΟΥΤΗΣ Ἀλέξανδρος, ἰατρὸς ἐνταῦθα 1892
ΤΡΩΙΑΝΟΣ Κωνσταντίνος, ἀρχιλογιστὴς ἐν τῷ Μονοπωλείῳ τῶν καπνῶν ἐνταῦθα 1890
ΤΣΙΚΑΛΙΩΤΗΣ Στέφανος, πράκτωρ ἀτμοπλοϊκῶν Ἑταιριῶν ἐνταῦθα 1871
ΤΣΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος, κοτσιμαχτοπώλης ἐνταῦθα 1878

Φ

ΦΑΚΑΡΟΣ Μ., διερμηνεὺς τοῦ ἐνταῦθα Ἑλληνικοῦ προξενείου 1874
ΦΙΛΙΔΗΣ Ζήτης ἔμπορος ἐνταῦθα 1893
ΦΙΛΙΚΟΣ Ι., διαιτητὴς ἐνταῦθα 1891
ΦΙΛΙΟΣ Δ., ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Ἀθήναις 1872
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Ἀπόστολος, λόγιος ἐν Κυδωνίαις 1890
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Δ. Ν., ἔμπορος ἐνταῦθα 1876
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Νικόλαος, πρόεδρος τοῦ Χρηματιστηρίου ἐνταῦθα 1861
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Περικλῆς, ἀρχιτέκτων ἐνταῦθα 1894
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Φώτιος, ἰατρὸς ἐνταῦθα 1878
ΦΩΤΙΟΣ, μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως 1881

Χ

ΧΑΔΟΥΜΟΓΛΟΥΣ Γ., ἰατρὸς ἐνταῦθα 1892
ΧΑΠΩΤΗΣ Γεώργιος, διεύθυντὴς τραπεζιτικοῦ οἴκου ἐν Παρισίοις 1860
ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ Παναγιώτης, ἰατρὸς ἐνταῦθα 1885
ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ Χρῆστος, βρυτὴς καὶ γυμναστάρχης τοῦ ἐν Πέρᾳ Ἑλληνικοῦ Λυκείου . . 1872
ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ Ι. Κ., τραπεζίτης ἐνταῦθα 1887
ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ Ἰωάννης, ὑπάλληλος ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς δικαιοσύνης ἐνταῦθα 1887
ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ Ἀναστάσιος, ἰατρὸς ἐνταῦθα 1879
ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ Ἀχιλλεύς, διαιτητὴς » 1888

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ Μ., δικηγόρος ἐνταῦθα	1893
ΧΡΥΣΟΒΕΛΩΝΗΣ Λεωνίδας, ἔμπορος ἐν Μαγνεσσίᾳ	1866
ΧΡΥΣΟΒΕΛΩΝΗΣ Μιχαήλ, » ἐν Ἀιβερποόλῃ	1876
ΧΩΤΖΗΣ Ἰωάννης, διευθυντὴς τῶν Τροχιοδρόμων ἐνταῦθα	1892

Ψ

ΨΑΛΙΔΑΣ Μιχαήλ, ἰατρὸς ἐνταῦθα	1890
ΨΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Κωνστ., διευθυντὴς τῆς Πανελληνίου Ἑταιρίας ἐν Πειραιεῖ	1875
ΨΥΧΑΡΗΣ Νικόλαος, ἐνταῦθα	1880
ΨΩΜΙΑΔΗΣ Κωνσταντῖνος, ἔμπορος ἐνταῦθα	1881

ΠΡΟΣΘΗΚΗ

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Ἄγγελος Στ., δικηγόρος ἐνταῦθα	1892

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

ΕΠΙΤΙΜΑ ΜΕΛΗ

☛ Ὁ κατάλογος οὗτος ἐκδίδεται ὡς εἶχε τῇ 16 ἰανουαρίου 1895.

Α

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΑΑΡΙΦΗ πασσᾶς, πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἐνταῦθα.	1887
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Γρηγόριος, πρώην ἐν Οὐασιγκτῶνι πρεσβευτὴς τῆς Ὑψ. Πύλης, ἐν Παρισίοις. .	1879
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Ἰωάννης, πρώην πρεσβευτὴς τῆς Ὑψ. Πύλης ἐν Βερολίνῳ	1873
ASCOLI G. A.	1883

Β

ΒΑΛΕΤΤΑΣ Ἰωάννης, λόγιος, ἐν Λονδίνῳ	1874
BARTHÉLÉMY Saint-Hilaire, μέλος τοῦ Πανεπιστημίου καὶ γερουσιαστὴς ἐν Παρισίοις . .	1871
BANCROFT Georges, πρώην ἐν Βερολίνῳ πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1872
BENSCHOTEN van James Cooke, καθηγητὴς τοῦ ἐν Middletown Wesleyan πανεπιστημίου ἐν Ἀμερικῇ	1885
ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ Δημ., πρώην καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἐν Μιτυλήνῃ . . .	1874
BERNHARD, πρίγκηψ, διάδοχος τοῦ Sax Meiningen'	1887
BICOT Ch.	1885
BLACK bey, πρόεδρος τοῦ Γ' ἐκκλησιαστικοῦ τμήματος, ἐνταῦθα	1886
BLACKIE J. Stuart, καθηγητὴς τῶν ἑλλην. γραμμάτων ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἐδιμβούργου	1864
BLANC baron, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Ἰταλίας	1890
BLASS Friedrich, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Κιέλου	1885
BOECKH R., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου.	1885
BOKER, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1862
ΒΟΥΤΖΙΝΑΣ Ἀλέξανδρος, ἔμπορος ἐν Ὀδησσῷ	1881
ΒΟΥΤΖΙΝΑΣ Ἰωάννης, » »	1881
BRÉAL Michel, μέλος τοῦ Πανεπιστημίου, ἐν Παρισίοις	1885
BRINZ von A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου	1885
BRUNN A., » » » » »	1885
BUCHELER Fr., » » τῆς Βόννης	1885
BURNOUF Emile, πρώην διευθυντὴς τῆς Ἀθήνησι Γαλλικῆς Ἀρχαιολ. Σχολῆς, ἐν Παρισίοις	1867

Γ C

	Έτος ἐκλογῆς
CALICE (baron de), πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρο-Οὐγγαρίας ἐνταῦθα	1884
CAMBON, πρεσβευτὴς τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας ἐνταῦθα	1892
ΓΕΩΡΓΕΒΙΤΣ Βλαδὰν, πρεσβευτὴς τῆς Σερβίας ἐνταῦθα	1894
CHRIST W., καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου	1879
COX S. S., πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1885
CROISET Alfred, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1885
CROISET Maurice, καθηγητὴς ἐν τῇ Σχολῇ τῶν γραμμάτων ἐν Μονπελλιὲ	1885
CURTIUS Ernest, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου	1870

D

DILTHEY C., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Γοτίγγης	1885
DITTENBERGER, καθηγητὴς τοῦ ἐν Halle-Wittemberg πανεπιστημίου	1885
DUIN von Fr., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀϊδελδέργης	1885
DUFFERIN Lord, πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας ἐν Παρισίοις	1881

E

ECKSTEIN, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας	1879
EIMER Th., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης	1885
ELIOT Charles, πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου Hawapt τῆς Κανταβριγίας	1885
ELLIOT Sir G. Henri, πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας ἐν Βιέννῃ	1872
ENGEL, γραμματεὺς τοῦ πρωσσικοῦ Κοινοβουλίου	1886
ΕΡΒΙΤΣΕΑΝΟΣ Κωνσταντῖνος, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βουκουρεστίου	1885

F

FABRI	1878
FEAN Walker, πρώην ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1885
GERLAND Orlando, καθηγητὴς τοῦ ἐν Viliamtown τῆς Ἀμερικῆς Κολλεγίου	1885
FIRSHER E., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀϊδελδέργης	1885
FÖERSTER Ῥιχάρδος, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βρατισλαυίας	1885
FOUCART P., μέλος τοῦ Πανακαδημίου, πρώην διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς σχολῆς, ἐν Παρισίοις	1885
FUILLES Alfred, maitre de Conférences τῆς École Normale Supérieure, ἐν Παρισίοις	1885
FOURNIER Ch., πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας	1878

Z G

GEMMA Adolfo, διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ *Revista*	1880
ΖΕΡΛΕΝΤΗΣ Χριστοφόρος, τραπεζίτης ἐν Βουκουρεστίῳ	1888

	Έτος Ἐκλογῆς
GEVAERT F. A., διευθυντὴς τοῦ Βασιλικοῦ Ὠδείου, ἐν Βρυξέλλαις	1881
GIDEL, διευθυντὴς τοῦ Λυκείου τοῦ Μεγάλου Λουδοβίκου, ἐν Παρισίοις	1885
GILDERSLEVE Basil, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Johns Hopkins τῆς Βαλτιμόρης . .	1885
GIRARD Jules, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1885
GLADSTONE William, πρώην πρωθυπουργὸς τῆς Μεγ. Βρεττανίας	1862
GÖTZ G., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἰένης.	1885
GREGORY Gaspar René, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Johns Hopkins τῆς Βαλτιμόρης .	1885
GROSVENOR Edwin, καθηγητὴς ἐν Amherst, Ἀμερικῆς	1885
GUILLAUME, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1886
ΖΩΓΡΑΦΟΣ Χριστάκης ἐφέντης, τραπεζίτης, ἐν Παρισίοις	1863

Η

HARRIS Rendel, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βαλτιμόρης	1885
HASDEU P. B., » τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βουκουρεστίου	1885
HATZFELT V., πρώην ἐν Παρισίοις πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας	1880
HEAP H. G., πρώην ἐνταῦθα Γεν. πρόξενος τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς . . .	1880
HENGEN W., γραμματεὺς τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἀρχαιολογικοῦ Ἱνστιτούτου	1872
HENSE Otto, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Φρειβούργης	1885
HERTZ M., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βρατισλαυίας	1885
HERZOG E., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης	1885
HEYDEMANN, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Halle-Wittenberg	1886
HEUZEY Léon, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1874
HILLER E., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Halle-Wittenberg	1885
HIRSCHFELD G., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κατιγοβέργης.	1888
HOLTZENDORF Franz von, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου	1872
HOUSSAYE Henri, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1879

Θ

ΘΕΡΕΙΑΝΟΣ Διονύσιος, δημοσιογράφος ἐν Τεργέστῃ	1894

Ι J

ΙΓΝΑΤΙΕΦ, στρατηγὸς, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Ῥωσσίας, ἐν Πετρουπόλει	1865
ΙΩΑΚΕΙΜ Γ', πατριάρχης πρώην Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ἁγίῳ Ὄρει	1878
ΙΩΑΝΝΕΣΚΟΣ Νικ., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου	1885
ΙΩΑΝΝΟΥ Παῦλος, καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου	1892
JECQUEMYNS G. Rolin, πρώην ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ Βελγίου	1881
JANET Paul, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1885
JEBB, καθηγητὴς ἐν Γλασκώβῃ	1878

Κ

	Έτος ἐκλογῆς
ΚΑΛΛΙΓΑΣ Π., διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις	1871
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ πασᾶς Ἀλέξανδρος, πρώην ἡγεμὼν τῆς Σάμου, ἐνταῦθα	1881
KEIL H., καθηγητὴς τοῦ ἐν Halle-Wittenberg πανεπιστημίου	1885
KEKULÉ H., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βόννης	1872
KEUDELL von, πρώην ἐν Ῥώμῃ πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας	1871
KIRPITSNIKOFF A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀδησσοῦ	1885
KIRCHOFF A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου	1872
KISSLING A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀδησσοῦ	1885
ΚΟΓΑΛΝΙΤΣΕΑΝΟΣ Μιχαὴλ, πρώην ὑπουργὸς, ἐν Βουκουρεστίῳ	1885
GOHLER U., πρώην διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς Ἀρχαιολογικῆς σχολῆς . . .	1885
KONTZE, διευθυντὴς τοῦ ἐν Βερολίνου Αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου	1885
ΚΟΝΤΟΣ Κ. Σ., καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου	1863
KOTONBINSKY A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀδησσοῦ	1885
ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ Ἀνδρέας, αὐλάρχης τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως Γεωργίου ἐν Ἀθήναις . . .	1875
KUGLER B., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης	1885
ΚΩΣΤΗΣ Κ. Ν., καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου	1882

Λ L

LANGE K., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας	1885
LATYSCHEW Βασίλειος, μέλος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας τῆς Πετρουπόλεως	1885
LÉVÊQUE Charles, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1866
LIARD, διευθυντὴς τῆς ἀνωτέρας παιδεύσεως ἐν Γαλλίᾳ	1886
ΛΙΒΑΔΑΣ Θεαγένης, διευθυντὴς τῆς ἐν Βιέννῃ ἑλληνικῆς Σχολῆς	1874
LIEBECK, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Giessen	1885
LIEBMANN, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἰένης	1885
LIGHFOOT D., ἐπίσκοπος Darham	1885
LISTER Joseph, καθηγητὴς τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς ἐν Λονδίνῳ	1881
LÖWENFELD Th., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου	1885
LUBBERT, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βόννης	1885
LUCHS A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἐρλάγγης	1885
LUDOLF (comte), πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρο-Οὐγγαρίας	1872

M

MADVIG N., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κοπεναγῆς	1885
MACMILAN G., ἐπίτιμος γραμματεὺς τοῦ ἐν Λονδίνῳ Συλλόγου τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν . . .	1885
MAUREFBRECHER W., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας	1885
ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ πασᾶς Σπυρίδων, ἀρχίατρος τῶν Ἀνακτόρων καὶ ἰδιαίτερος ἰατρὸς τῆς Α. Α. Μ. τοῦ σουλτάνου, ἐνταῦθα	1886
ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ Ν., πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα	1864

	Έτος Εκλογής
MEYER Gustav, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Gratz	1885
MEZIÈRES, μέλος τῆς Ἀκαδημίας, ἐν Παρισίοις	1885
MICHAELIS A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Στρασβούργου	1885
MONTEBELLO (de), πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας	1885
MORRIS Joy, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1886
ΜΟΥΝΙΦ πασᾶς, πρώην ὑπουργὸς τῆς παιδείας, ἐνταῦθα	1865
MUELLER Iw., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἐρλάγγης	1885
MUELLER J., » » » τῆς Κοπεναγης	1885
MUELLER Max, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης	1883

N

NABER, καθηγητὴς τοῦ ἐν Leyden πανεπιστημίου	1885
NAUCK A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Πετρουπόλεως	1885
NEUMANN C., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Στρασβούργου	1885
NELIDOFF A. (de), πρεσβευτὴς τῆς Ῥωσσίας ἐνταῦθα	1883
ΝΕΟΦΥΤΟΣ Η', πατριάρχης πρώην Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ἀντιγόνῃ	1891
NEWTON, διευθυντὴς τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου, ἐν Λονδίνῳ	1871
NORTH Edward, καθηγητὴς τοῦ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ Hamilton College	1885
NAVILLE Adrien A., καθηγητὴς ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ Neuchâtel	1885
ΝΟΒΑΚΟΒΙΤΣ Στεφὰν, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Σερβίας, ἐν Βελιγραδίῳ	1892

Π P

ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ Ἰωάννης, καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου	1874
ΠΑΡΑΣΧΟΣ Ἀχιλλεύς, πρώην κυβερνητικὸς ὑπάλληλος, ἐν Ἀθήναις	1880
PASTEUR Louis, μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ἐν Παρισίοις	1874
ΠΑΥΛΟΥ Ἀλέξιος, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Μόσχας	1886
PERROT Georges, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1874
PIERSON A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀμστερδάμης	1885
POMIALOWSKY J., μέλος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας Πετρουπόλεως	1885
POWELL J. M., διευθυντὴς τοῦ ἐθνολογικοῦ γραφείου τῆς ἐν Οὐασιγκτῶνι Σμιθσωνείου ἀκαδημίας	1885
PORTER Noah, καθηγητὴς τοῦ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ πανεπιστημίου Yale	1885
PRANTL von K., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου	1885

P R

RADOVITZ (de), πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας ἐν Μαδρίτῃ	1883
RASCON (comte de), πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Ἱσπανίας	1881
RENÉ Brian, βιβλιοφύλαξ τῆς ἐν Παρισίοις Ἰατρικῆς Ἀκαδημίας	1876
ΡΕΝΙΕΡΗΣ Μ., ἐπίτιμος διευθυντὴς τῆς Ἑλληνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις	1861

	Έτος ἐκλογῆς
RIBBECK O., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας	1885
RIVIER Alphonse, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῶν Βρυξελλῶν	1881
ROBERT C., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου	1885
ROEHL N., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Καινιγσβέργης	1888
ROHDE E., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀϊδελβέργης	1885
ROSSIGNOL J. P., μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1864
ROSSBACH A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βρατισλαυίας	1885
RUELLE Ch.-Em., ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἁγίας Γενεβιέβης, ἐν Παρισίοις	1885

Σ S

ΣΑΒΒΑΣ, ἀρχιεπίσκοπος Τένου	1863
ΣΑΪΤ πασᾶς, πρώην M. βεζίρης, ἐνταῦθα	1879
ΣΑΪΤ πασᾶς, ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐνταῦθα	1887
ΣΕΜΜΟΛΑΣ, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Νεαπόλεως	1891
SCHANZ M., » » τοῦ Βυρτζβούργου	1885
SCHMITD Bernard, » » τῆς Ἰένης	1870
SCHMITD G., » » τοῦ Βερολίνου	1885
SCHMITD Moritz, » » τῆς Ἰένης	1871
SCHOLL R., » » τοῦ Μονάχου	1886
SCHWABE von L., » » τῆς Τυβίγγης	1885
SIEVERS E., » » τῆς Ἰένης	1886
SIGWART von Ch., » » τῆς Τυβίγγης	1885
STUDEMUND V., » » τοῦ Στρασβούργου	1885
STAMFORD, γερουσιαστὴς ἐν Οὐασιγκτῶνι	1885
ΣΤΟΥΡΤΖΑΣ, πρίγκηψ Δημήτριος, γραμματεὺς τῆς Ῥουμανικῆς Ἀκαδημίας, ἐν Βουκουρεστίῳ	1885
STRAUSS Oscar, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1888
SUSEMIHL Fr., καθηγητὴς τοῦ ἐν Greifswald πανεπιστημίου	1885

T

THORNTON Edward, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας	1885
THUROT Charles, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1873
TOTLESCU Gr., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βουκουρεστίου	1885
TOURNIER Edward, διευθυντὴς τῶν φιλολογικῶν σπουδῶν τῆς Σορβώνης, ἐν Παρισίοις	1886
TREITSCHEKE von H., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου	1885
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ Χαρίλαος, πρώην πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις	1878
TROITSKY J., καθηγητὴς ἐν τῇ θεολογικῇ Ἀκαδημίᾳ Πετρουπόλεως	1885
TAKKERMAN Charles, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1873
TYLER William, καθηγητὴς τοῦ ἐν Οὐασιγκτῶνι πανεπιστημίου τοῦ Κολόμβου	1885
TYLER William, καθηγητὴς ἐν Amherst τῆς Ἀμερικῆς	1885

U

	Έτος διαλογής
USENER R., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βόννης	1885
USPENSKY Θεόδωρος, διευθυντὴς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ῥωσσικοῦ Ἀρχαιολογ. Ἰνστιτούτου	1885
USSING, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κοπενάγης	1885

Φ

ΦΙΛΗΜΩΝ Τιμολέων, δημοσιογράφος, ἐν Ἀθήναις	1870
ΦΙΛΙΠΠΟΦ Τέρτιος, στρατηγὸς, γεν. ἐλεγκτὴς τῶν οἰκονομ. τοῦ ῥωσσ. κράτους, ἐν Πετρουπόλει	1877
ΦΙΛΟΘΕΟΣ ΒΡΥΕΝΝΙΟΣ, μητροπολίτης Νικομηδείας	1884
ΦΡΕΑΡΙΤΗΣ Κωνσταντῖνος, πρώην καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις . .	1879
ΦΡΑΓΓΟΥΔΗΣ Ἐπαμ., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου	1885

V W

VACHEROT, μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν ἠθικοπολιτικῶν ἐπιστημῶν, ἐν Παρισίοις	1885
VAHLEN J., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου	1885
VIRCHOW Rudolf, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου.	1881
VOGUÉ Comte Melchior de, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας	1873
VOLLGREFF, καθηγητὴς τοῦ ἐν Leyden πανεπιστημίου.	1885
WECKLEIN N., γυμνασιάρχης, ἐν Μονάχῳ	1885
WEIL Henri, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1867
WELLING James, καθηγητὴς τοῦ ἐν Οὐαστιγκτῶνι πανεπιστημίου τοῦ Κολόμβου	1885
WACHSEMUTH C., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀϊδελβέργης.	1885
WERTHER Baron von, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας	1875
WIESELER Friedrich, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Γοττίγγης	1876
WITTE Baron de, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1876

X

ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ Γεώργιος, καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου	1804

Ψ

ΨΥΧΑΡΗΣ Ἰω., καθηγητὴς ἐν τῇ Σχολῇ τῶν ἀνατέρω σπουδῶν, ἐν Παρισίοις	1885

Z

ZAMBALDI F., καθηγητὴς, ἐν Βενετίᾳ	1872
ZELLER Ed., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου	1885
ZICHY Comte, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Αὐστροουγγαρίας	1874

Ω

ΩΒΡΑΙ (Auvray) Ἐμμανουὴλ, ἱερεὺς, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, γραμμάτων καὶ τεχνῶν, ἐν Ῥουὲν (Rouen)	1805

ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΑ ΜΕΛΗ

☛ Ὁ κατάλογος οὗτος ἐκδίδεται ὡς εἶχε τῇ 16 Ἰανουαρίου 1895.

Α

	Ἔτος διορίας
ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ Τηλέμαχος, ἀστρονόμος ἐν Κίῳ	1863
ΑΝΘΙΜΟΣ ΑΛΕΞΟΥΔΗΣ, μητροπολίτης Ἀρκαδίας	1868
ΑΔΑΜΑΝΤΙΔΗΣ Παναγιώτης, διδάσκαλος	1885
ΑΝΝΙΝΟΣ Χαραλάμπης, δημοσιογράφος ἐν Ἀθήναις	1892
ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Β., καθηγητὴς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ	1872
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Δημήτριος, ἐν Παρισίοις	1875
ARDNT Paul	1889

Β

ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ Ἰωάννης Γ., διδάσκαλος ἐν Κερκυρᾳ	1876
ΒΕΡΓΩΤΗΣ Παναγιώτης, λόγιος ἐν Κεφαλληνίᾳ	1878
BERTHRAND, γενικὸς γραμματεὺς τῆς ἐν Ἀλγερίᾳ κλιματολογικῆς Ἑταιρίας	1870
ΒΛΑΣΤΟΣ Στέφανος, ἔμπορος ἐν Μασσαλίᾳ	1887
ΒΛΑΧΟΣ Ἄγγελος, ὑπουργὸς τῆς παιδείας, ἐν Ἀθήναις	1875
BOLTZ August, καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου τῆς Δαρμστάδης	1888
ΒΟΡΕΛΔΗΣ Ἀντώνιος, καθηγητὴς ἐν Σμύρνῃ	1885
ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ Ἀλέξανδρος, δημοσιογράφος ἐν Τεργέστῃ	1879

Γ

ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΓΡΗΓΟΡΑΣ, ἀρχιμανδρίτης, πρώην διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς	1863
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ Ν., ἰατρὸς ἐν Βώλῳ	1863
ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ Ἀντώνιος, πρώην σχολάρχης Ἀμισοῦ	1864
ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ Βασίλειος, ἰατρὸς ἐν Δράμᾳ	1885
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΚΑΛΑΪΔΗΣ, μητροπολίτης Ἰωαννίνων	1886

C

CAILLEMER Exupère, καθηγητὴς τῆς ἐν Λουγδούνῳ Νομικῆς Σχολῆς	1870
CHIARI (chevalier Gérard de)	1872

Έτος Εκλογής

COUSSEMAKER Arthour, νομομαθής ἐν Αἴξῃ 1870
CULLEN (Dr) 1880

Δ

ΔΑΜΩΝ Δ., ἰατρός 1872
DEREBINSKY Ἀλέξιος Νικολαΐδης, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀδησσοῦ . . 1894
ΔΕΣΤΟΥΝΗΣ Γαβριήλ, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Πετρουπόλεως 1876
ΔΕΦΝΕΡ Μιχαήλ, βιβλιοφύλαξ ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Ἀθηνῶν 1875
ΔΗΜΗΤΣΑΣ Κ., ἰατρὸς ἐν Ἀδριανουπόλει 1871
DIHIGO Jean, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀβάνας (Κούβας) 1894
ΔΟΥΚΑΣ Ἐμμανουήλ, διδάσκαλος ἐν Σμύρνῃ 1885
DOZON Auguste, πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Θεσσαλονίκῃ 1872

E

EGGER Victor, καθηγητὴς ἐν τῇ ἐν Nancy Σχολῇ τῶν γραμμάτων 1885

F

FLACH Johan, ἀρχιτεκτὼν τῆς μεγαλοπρεποῦς Γερμανικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας ἐν Rudolfstadt 1885
FRESHFIELD Edwin, ἐν Λονδίνῳ 1877

G

GERHARDT W., ἀρχαιολόγος ἐν Γοτίγγῃ 1873
ΖΩΜΑΡΙΔΗΣ Εὐγένιος, λόγιος ἐν Ἀσσάλῃ 1885

H

ΗΛΙΑΔΗΣ ΒΟΖΑΝΟΣ Λυκούργος, καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις 1873
HEIDENSTAMM (Oscar de), λόγιος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1873
HUGUES, πρώην γραμματεὺς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀγγλικῆς πρεσβείας 1874

Θ

ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ Κ. ἔμπορος ἐν Γαβρόβῳ 1870

I

ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΜΥΡΙΑΝΘΕΥΣ ἀρχιμανδρίτης ἐν Γένευῃ 1872
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Ἐμμανουήλ, λόγιος ἐν Ἀμερικῇ 1861

	Έτος ἐκλογῆς
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Σάββας, ἐν Μασσαλίᾳ	1870
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Σεραπίων, διδάσκαλος ἐν Καισαρείᾳ	1863

Κ

ΚΟΣΜΙΔΗΣ Κυριακός, ἔμπορος ἐν Πετλιμαδῇ	1873
KRAFT Emil, καθηγητής	1885
KRUMBACHER K., καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου	1885
KUMBERBATCH Henry, πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Ἀγκύρᾳ	1893
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Γ., πρώην ἔφορος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης	1876
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Μιχαήλ, λόγιος, ἐν Ἀθήναις	1885

Λ L

ΛΑΜΠΟΥΣΙΑΔΗΣ Γ., διδάσκαλος ἐν Ἀδριανουπόλει	1801
ΛΕΒΙΔΗΣ Νικόλαος, πολιτευτὴς ἐν Ἀθήναις	1872
LEGRAND Emile, καθηγητὴς ἐν τῇ Σχολῇ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, ἐν Παρισίοις	1878
LEONARDI Giovanni, φαρμακοποιὸς ἐν Κερκύρᾳ	1871
ΛΗΜΝΙΟΣ Ν., ἰατρὸς ἐν Ἀρτάκῃ	1872
ΛΥΚΟΥΔΗΣ Ἐμμανουὴλ, διηγήτρος ἐν Ἀθήναις	1874

Μ

ΜΑΤΣΑΝΟΣ Γ., καθηγητὴς ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ Σχολῇ τῶν Ἰωαννίνων	1872
MELBER, καθηγητὴς γυμνασίου, ἐν Μονάχῳ	1885
MILITCHEVITCH Μιχαὴλ, διευθυντὴς τοῦ πολιτικοῦ Γραφείου τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας, ἐν Βελιγραδίῳ	1894
MONTANI Pierre	1865
MOUIS, ἀρχιτέκτων τοῦ γαλλικοῦ Ὑπουργείου τῶν δημοσίων ἔργων, ἐν Παρισίοις	1887
MUHLMANN F., πρώην διευθυντὴς τῆς ἐνταῦθα Γερμανοελβετικῆς Σχολῆς	1880

N

ΝΕΟΦΥΤΟΣ Ἀριστοτέλης, λόγιος ἐν Κεφαλληνίᾳ	1889

Ο

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Παναγιώτης, διευθυντὴς βιωτικοῦ Λυκείου ἐν Κερκύρᾳ	1868

Π

ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Πέτρος, γυμναστάρχης, ἐν Μυτιλήνῃ	1885
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Γ., διδάσκαλος ἐν Ἄρτῃ	1872

	Έτος ἐκλογῆς
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Μ., ἰατρὸς, ἐν Θεσσαλονίκῃ	1863
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Χρ., κυβερνητικὸς ὑπάλληλος ἐν Αἴνῳ	1864
ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ Ματθαῖος, πρώην γυμνασιάρχης, ἐν Σμύρνῃ	1882
ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥΣ Κλεάνθης, λόγιος ἐν Βραΐλᾳ	1871
ΠΑΥΛΙΔΗΣ Ἰωαχεὶμ, πρώην γυμνασιάρχης ἐν Κυδωνίαις	1892
ΠΕΤΡΙΔΗΣ Ἀθανάσιος, σχολάρχης ἐν Πειραιεῖ	1864
ΠΕΡΒΑΝΟΓΛΟΥΣ Ἰωάννης, πρώην ὑφηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις	1885
PSLUGK K. Hartung von, καθηγητὴς	1885
ΠΙΕΡΙΔΗΣ Δ., λόγιος ἐν Κύπρῳ	1871
ΠΙΝΙΑΤΩΡΟΣ Γεράσιμος	1878
ΠΟΛΙΤΗΣ Ν. Γ., καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου	1872
POESTION C. J.,	1885

Ρ

ΡΑΓΚΑΒΗΣ Ρ. Ἀλέξιος	1870
ΡΑΔΔΗΣ Ν., ἰατρὸς ἐν Περγάμῳ	1872
ΡΑΜΜΟΣ Ι., σχολάρχης ἐν Ἄρτῃ	1864
REINACH Salomon, ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης Ἁγίου Γερμανοῦ ἐν Παρισίοις	1887
REINACH Théodor, διευθυντὴς τῆς Revue des Etudes Grecques, ἐν Παρισίοις	1890
ROSSI Scotti, Comte G. B., ἐπίτιμος πρόεδρος τοῦ ἐν Τολώττῃ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου	1882
ΡΟΥΚΗΣ Ἀριστείδης, διευθυντὴς τῆς «Ἐφημερίδος», ἐν Ἀθήναις	1885

Σ

ΣΑΘΑΣ Κωνσταντῖνος, λόγιος, ἐν Βενετίᾳ	1868
ΣΑΡΡΟΣ Στέφανος, ἰατρὸς ἐν Βουκουρεστίῳ	1874
ΣΚΟΡΔΕΛΗΣ Βλάσιος, πρώην καθηγητὴς Διδασκαλείου, ἐν Ἀθήναις	1863
ΣΟΦΟΚΛΗΣ Γαβριὴλ, λόγιος, ἐν Ἀθήναις	1881
ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ Ἐπαμεινώνδας, διευθυντὴς τοῦ ἐν Σάμῳ Ἡγεμονικοῦ γραφείου	1867
ΣΤΕΡΓΙΟΓΑΙΔΗΣ Ἀριστομένης, πρώην διευθυντὴς τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς	1885
STRZYGOWSKY J., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Graz	1890
ΣΥΝΟΔΙΝΟΣ Π., λόγιος, ἐν Ἀθήναις	1892
ΣΚΟΡΤΣΑΝΙΤΗΣ Δ., πρώην σχολάρχης ἐν Ἄρτῃ	1871
ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΟΔΙΑΤΣΟΣ, ἀρχιεπίσκοπος Κορινθίας	1878

Τ

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ Κ., καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Βενετίᾳ	1872
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ Ν.	1863

V

Ἔτος ἐκλογῆς

VEIDNER André 1872

Y

YOWANOWITCH Γεώργιος, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου, ἰδιαίτερος ἰατρὸς τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας, ἐν Βελιγραδίῳ 1894

X

ΧΑΒΙΑΡΑΣ Δημοσθένης, ἔμπορος ἐν Σύμῃ 1883
ΧΑΡΙΤΩΝΟΣ Νικόλαος, ἔμπορος ἐν Δράμᾳ 1885
ΧΑΣΙΩΤΗΣ Δ., καθηγητὴς τῆς Ἰατρολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ 1874
ΧΡΟΝΙΔΗΣ Κ., λόγιος ἐν Ἀδριανουπόλει 1863

ΠΑΡΕΛΕΙΦΘΗΣΑΝ ΕΚ ΤΩΝ ΕΠΙΤΙΜΩΝ

ΔΕΛΙΓΙΑΝΝΗΣ Θεόδωρος, πρώην πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις 1878
ΘΕΡΕΙΑΝΟΣ Διονύσιος, δημοσιογράφος ἐν Ταργέστῃ 1863

ANOGLIO

(Ἐλλ. Φιλ. Σύλλογος — Τόμος ΚΔ΄)

ΜΕΓΑΛΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

ΧΡ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
† ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΗΣ
† ΕΥΑΝΘΙΑ ΘΕΟΦΙΛΙΔΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΙ ΔΩΡΗΤΑΙ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ
ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΡΩΝΙΟΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΛΛΗΣ
† ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ
† ΠΑΝΤΙΑΣ ΣΕΚΙΑΡΗΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ

ΔΩΡΗΤΑΙ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
† ΓΕΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΜ. ΚΡΑΤΟΥΣ
ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ
Ο ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΟΣ
† ΖΑΝΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ
† ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΑΛΑΙΑΝΟΣ
† ΑΥΣΤΡΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΙΣΤΩΣΙΣ
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΟΣΙΟΣ
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ
† Θ. καὶ Β. ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ καὶ Σ^ι
† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ
† ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ
† ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΑΝΑΝΙΑΣ ΒΑΤΟΠΕΔΙΝΟΣ
ΖΗΝΩΝ ΚΑΒΑΝΘΗΣ
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΣΠΙΘΑΚΗΣ
ΑΔΕΛΦΟΙ ΑΝΤΩΝΙΑΔΑΙ
† ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΑΡΧΙΓΕΝΗΣ, Ἰατρός.
ΣΤΕΦΑΝΟΣ Π. ΣΚΥΛΙΤΣΗΣ
ΥΙΟΙ ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΚΟΥΠΠΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΗΛΙΑΣΚΟΣ
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΖΑΠΠΑΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΖΕΡΛΕΝΤΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΑΜΒΑΚΟΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ	1861—62
† ΠΕΤΡΟΣ ΖΑΝΟΣ	1862—63
† ΗΡ. ΒΑΣΙΑΔΗΣ	1863
ΣΠ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ	1863—64
† ΑΛ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ	1864—65
ΣΠ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ	1865—66
† Κ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ	1866—67
ΞΕΝ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ	1867—68
† ΗΡ. ΒΑΣΙΑΔΗΣ	1868—69
† ΙΟΥΛΙΟΣ ΜΙΛΛΙΓΕΝ	1869—70
ΣΤΑΥΡ. ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ	1870—71
Κ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ	1871—72
Κ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ	1872—73
† ΗΡ. ΒΑΣΙΑΔΗΣ	1873—74
† Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1874—75
† ΑΛ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ	1875—76
ΙΩ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ	1876—77
ΙΩ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ	1877—78
ΟΔ. ΙΑΔΕΜΟΣ	1878—79
† ΑΛ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ	1879—80
† ΗΡ. ΒΑΣΙΑΔΗΣ	1880—81
ΣΠ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ	1881—82
† Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1882—83
† Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1883—84
† ΗΡ. ΒΑΣΙΑΔΗΣ	1884—85
† ΗΡ. ΒΑΣΙΑΔΗΣ	1885—86
† Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1886—87
† Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1887—88
ΙΩ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ	1888—89
ΙΩ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ	1889
† Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1889—90
† Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1890—91
† Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1891—92
ΑΝ. ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ	1892—93

SISMEL EDIZIONI DEL GALLUZZO MEGHARO

ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ

ΤΟΥ ΛΒ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1892—1893

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ, πρόεδρος
ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ } αντιπρόεδροι
ΔΗΜ. ΜΑΛΙΑΔΗΣ }
ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ, γεν. γραμματεύς
ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ ΚΟΚΚΟΛΑΤΟΣ, είτα δὲ
ΧΡ. Γ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ, ειδ. γραμματεύς
Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, βιβλιοφύλαξ
Δ. ΜΗΛΙΩΤΗΣ, ταμίας
Δ. Π. ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ, λογιστής.

ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

1. **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΡΙΤΣΗΣ** (πρόεδρος)
2. **Π. ΠΕΤΡΑΚΙΔΗΣ** (γραμματεύς)
3. **ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Μ.**
4. **ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ ΙΩ.**
5. **ΖΑΔΟΚΩΣΤΑΣ ΕΥΓ.**
6. **ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ Δ. Η.**
7. **ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Ν.**
8. **ΣΑΔΤΕΛΗΣ ΘΕΜ.**
9. **ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡ.**

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ

1. **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ** (πρόεδρος)
2. **ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ** (γραμματεύς)
3. **ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Κ.**
4. **ΚΕΦΑΛΑΣ Μ. Ι.**
5. **ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ Δ. Π.**
6. **ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ Δ Η.**
7. **ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Ν.**

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

1. **C. G. CURTIS** (πρόεδρος)
2. **Σ. ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ** (γραμματεύς)
3. **ΒΕΓΑΕΡΗΣ Γ Π.**
4. **ΓΕΔΕΩΝ Μ. Ι.**
5. **CALVERT J.**
6. **ΚΑΜΠΑΝΑΚΗΣ Π.**
7. **ΚΟΠΑΣΗΣ Α.**
8. **LONG A.**
9. **ΜΑΝΣΟΥΡΟΦ Π.**
10. **MILLINGEN AL.**
11. **MORDTMANN A.**
12. **ΠΕΡΔΙΚΙΔΗΣ Κ.**
13. **ΣΜΥΡΝΟΦ Α.**

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ

1. **ΑΚΕΣΤΟΡΙΔΗΣ Γ.**
2. **ΑΜΠΕΛΙΔΗΣ Μ.**
3. **ΓΕΔΕΩΝ Μ. Ι.**
4. **ΖΑΒΙΤΖΑΝΟΣ ΣΠ.**
5. **ΚΟΚΚΟΛΑΤΟΣ ΚΛ.**
6. **ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ Μ.**
7. **ΝΑΟΥΜ Ι.**
8. **ΠΕΡΔΙΚΙΔΗΣ Κ.**
9. **ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ Π.**
10. **ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ ΑΝ.**

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

1. **ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Γ.**
2. **ΑΠΟΣΤΟΛΟΓΛΟΥΣ Σ.**
3. **ΒΕΓΑΕΡΗΣ ΘΕΟΧ.**
4. **ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΤΟΣ Ν.**
5. **ΙΑΚΩΒΟΥ ΜΙΑΤ.**
6. **ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΙΩ.**
7. **ΜΑΚΡΙΔΗΣ Β.**
8. **ΜΑΛΙΑΚΑΣ ΗΛ.**
9. **ΜΑΛΙΑΔΗΣ Δ.**
10. **ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Π.**
11. **ΠΗΝΙΑΤΩΡΟΣ Α.**
12. **ΠΟΥΛΟΥΛΙΔΗΣ Γ.**

13. ΡΩΣΣΟΔΑΤΟΣ Γ.
14. ΤΣΑΚΟΣ Γ.
15. ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ ΑΧ.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

1. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ Φ.
2. ΠΡΙΝΤΖΗΣ Κ.
3. ΨΩΜΙΑΔΗΣ Κ.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

1. ΜΑΛΙΑΔΗΣ Δ. (πρόεδρος)
1. ΓΕΡΑΡΔΟΣ Α. Κ.
2. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ ΦΡ.

3. ΠΡΩΙΟΣ Π. Ν.
4. ΦΩΤΙΑΔΗΣ Ν.
5. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩ. Κ.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ

1. Θ. ΣΑΛΤΕΛΗΣ (πρόεδρος)
2. ΙΩ. ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ (γραμματεύς)
3. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Μ.
4. ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ ΑΧ. (γεν. γραμματεύς)
5. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ Χ. (ειδικός γραμματεύς)
6. ΠΕΤΡΑΚΙΔΗΣ Π. (γραμματεύς εἰς Φιλολογικὴν Ἐπιτροπήν)
7. ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ Ξ. (γραμματεύς εἰς Ἀρχαιολογικὴν Ἐπιτροπήν)

ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ

Φυσιογραφικῆς συλλογῆς
ΣΤ. ΒΡΑΧΑΜΗΣ

Ἀρχαιολογικῆς συλλογῆς
ΞΕΝ. ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ

MEGA ANOGLIO ISISWEB

Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΝ

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΤΟΥ ΛΒ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1892-1893

SISMANOGLIO
REGARO

Ο

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΠΟ ΜΑΪΟΥ 1892 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1893 — ΤΟΜΟΣ ΚΔ'

ΠΕΡΙ ΔΕΒΕΛΤΟΥ

ὑπὸ

Γ. Ι. ΛΑΜΠΟΥΣΙΑΔΟΥ

Ἡ ἰδέα τῆς ἐκπληρώσεως καθήκοντος ἐπιβεβλημένου μοι παρέσχε τὸ ἀπαιτούμενον θάρρος, ὅπως μετὰ ζήλου ἀποδυθῶ εἰς τὴν παρασκευὴν πνευματικῆς ἱστιάσεως, πεποιθὼς, ὅτι ἀποβλέποντες εἰς τὴν πρόθεσιν τοῦ ἱστιάτορος θέλετε παρίδει (ὅπως καὶ πρὸ τριῶν ἐτῶν οἱ ἑταῖροι τοῦ Συλλόγου τῶν μεσαιωνικῶν ἐρευνῶν, πρὸς οὓς ἀνεκοίνωσα μόνον ὑποσημειώσεις τινὰς περὶ τῆς Δεβελτοῦ) τὰς τεχνικὰς αὐτῆς ἐλλείψεις, ἡ δὲ πρωτοτυπία καὶ τὸ καινοφανὲς τοῦ ἰδίσματος θέλουσιν ἀναπληρώσει τὰς ἐκ τῆς πτωχείας τοῦ ἱστιῶντος ἐλλείψεις καὶ θέλουσι διαθέσει τούτους ἐπιεικέστερον πρὸς αὐτόν· ἄλλως τε δὲ καὶ τὸ «καδδύναμιν ἔρδειν καὶ θιῷ φίλον» ἔλεγον οἱ σοφοὶ ἡμῶν πρόγονοι.

Διὰ ταῦτα μετὰ θάρρους ἐπεξεργασθεὶς πέμπω ὑμῖν τὰς περὶ τῆς θρᾳκικῆς πόλεως Δεβέλτου μελέτας μου, τοσούτῳ μᾶλλον, καθόσον, κατὰ παράδοξον συγκυρίαν, συμβαίνει δι' αὐτῆς νὰ ἐκπληρώσω καὶ ἕτερον πρὸς τὴν καθόλου πατρίδα μου Θρᾴκην καθῆκον, ἃς ἀτυχῶς αἱ τύχαι οὐδαμῶς ἠξιώθησαν τῆς δεούσης ἐκτιμήσεως οὐ μόνον ὑπὸ τῶν χλευαζόντων ἡμᾶς ξένων, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῶν δὴ τῶν φιλογενεστάτων ὁμογενῶν ἡμῶν, ὡς τοῦ διαπρεποῦς ἀρχιτυντάκτου τοῦ «Νιολόγου» κ. Σ. Βουτυρᾶ, καὶ τοῦ περιπύστου καθηγητοῦ τοῦ ἀθηναικοῦ πανεπιστημίου κ. Ν. Γ. Πολίτου, οἵτινες ἐν τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἐκδιδομένοις Λεξικοῖς, ἐν ᾧ περὶ πολλῶν κωμοπόλεων καὶ πόλεων τῆς Εὐρώπης, οὐδὲν τὸ διάφορον ἐχουσῶν ἡμῖν δι' οὓς κυρίως συγγράφονται, πολὺν ποιοῦνται λόγον, προκειμένου περὶ διαφόρων πόλεων καὶ ἄλλων ἱστορικοῦ διαφέροντος εὐμοιρουσῶν θέσεων τῆς Θρᾴκης ὅλως ὀλιγωροῦσι, καὶ τὰ ὀνόματα ἴστιν ὅτε αὐτῶν νὰ ἀναγράψωσιν ἀπαξιοῦντες, τοῦθ' ὅπερ ὑποβιβάζει πολὺ τὴν ἀξίαν τῶν τόσῳ ὡραίων, ὅσῳ καὶ σπανίων ἑλληνιστὶ ἐκδιδομένων ἔργων. Ἀλλὰ τὸ σφάλμα βεβαίως δὲν ἐπιβαρύνει τοὺς ἐκδότας τόσῳ μεγάλων ἔργων διότι οὗτοι πολλάκις ἐξητήσαντο τὴν συνδρομὴν παντὸς φιλομούσου καὶ ἰδίᾳ τῶν διδασκάλων, ὧν ἐλάχιστοι ἀτυχῶς εἰς τὴν εὐγενῆ καὶ κοινωφελῆ πρόσκλησιν ὑπήκουσαν. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ, διὰ τῆς περὶ Δελβετοῦ ταύτης καὶ ἄλλων περὶ διαφόρων πόλεων τῆς Θρᾴκης καὶ ἰδίᾳ τῆς ἐπαρχίας Λιμιμιντίου μελετῶν μου, τὴν ἔλλειψιν ταύτην νὰ ἀναπληρώσω προτιθέμενος καὶ τὴν προσηγορευμένην εἰς τὰς πόλεις τῆς παλαιφάτου Θρᾴκης ἀδικίαν νὰ

ἐπανορθώσω ἰριέμενος ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐνιαυτῶν ἐργάζομαι. Κατὰ πόσον ὅμως ἐπέτυχον τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, τοῦτο θέλει δειχθῆ ἐκ τῆς περὶ τῆς μελέτης μου ταύτης κρίσεως ὑμῶν τε καὶ τῆς περιωτισμένης καὶ μουσοτρόφου ὑμῶν κοινωνίας, εἰς ἣν καὶ μετὰ προθυμίας ὑποβάλλω ταύτην.

Μία τῶν ἀρχαιοτέρων πόλεων τῆς Θρᾴκης ἦτο καὶ ἡ Δεβελτός, ἥτις ἀρχικῶς ὠνομάζετο Δέβελκον. Ἐκτίσθη δὲ αὕτη κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Α΄ μ. Χ. ἑκατοντ. ἐπὶ τῶν πρώτων αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης, οἵτινες ἐπεκτείναντες τὸ κράτος τῆς κοσμοκράτορος πόλεως καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ τὴν Θρᾴκην κυριεύσαντες, ἦσαν, ὡς γνωστόν, καὶ οἱ πρῶτοι μετοικήσαντες εἰς ἐπίκαιρα σημεῖα τῆς ἀπεράντου αὐτῶν αὐτοκρατορίας στρατιωτικοὺς σταθμοὺς ἢ ἀποικίας, τοῦτο μὲν ὅπως προλαμβάνωσι τῶν βορειοτέρων πόλεων καὶ χωρῶν τὰς ἐξεγέρσεις, τοῦτο δὲ ὅπως ἀποκρούωσι τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ὁμόρων βαρβάρων λαῶν.

Πρῶτος Πλίνιος ὁ πρεσβύτερος μνείαν τῆς πόλεως ταύτης ποιεῖται ἐν Φυσικῇ Ἱστορίᾳ IV, 25 οὕτωσί λέγων: «Develcon cum stagno quod nunc Deultum vocatur veteranorum» ἤτοι τὸ Δέβελκον μετὰ τῶν λιμναζόντων ὑδάτων νῦν καλεῖται Δέβελτον τῶν παλαιμάχων. Πολλοὶ δὲ σοφοὶ καὶ διακεκριμένοι ἀρχαιολόγοι, ἐν οἷς καὶ ὁ πολὺς Barkley V. Head[1], ἐκ τῆς ἀνωτέρω μαρτυρίας τοῦ Πλινίου παραπλανώμενοι ἰσχυρίζονται, ὅτι ἡ Δεβελτὸς ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Οὐεσπεσιανοῦ (70-79), ὅτε δηλ. ἀριθῶς ἤκμαζε καὶ ἐτελεύτησε καὶ ὁ θεῖος τοῦ καθηκόντος αὐτοῦ γενόμενος σοφὸς Ῥωμαῖος φυσιοδίφης καὶ στρατηγός. Μεθ' ὅλον ὅμως τὸν σεβασμόν, ὃν τρέφομεν πρὸς τοὺς σοφοὺς τούτους ἐξερευνητὰς τοῦ παρελθόντος, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποδεχθῶμεν τὴν γνώμην αὐτῶν, ἀλλ' ἐμμένομεν ἐν τῇ ἰδίᾳ ἡμῶν, ὅτι ἡ κτίσις τῆς πόλεως ταύτης πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ πολλῷ πρότερον. Καὶ τῷ ὄντι ὁ Πλίνιος, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, ῥητῶς διαβεβαιοῖ, ὅτι ἡ ἐπ' αὐτοῦ (καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὸ 77 μ. Χ. ὅτε συνέγραφε τὴν Φυσικὴν αὐτοῦ Ἱστορίαν) Δεβελτὸς καλουμένη θρᾳκικὴ πόλις ὠνομάζετο πρότερον Δέβελκον. Ἐκ τούτου ἀριδήλως καταφαίνεται, ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἐκτίσθη πάντως πρὸ τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ καὶ ἀναμφιβόλως δεκάδας τινὰς ἐτῶν, ἀναγκαίων βεβαίως ὅπως ἀποτελεσθῇ ἡ μεταβολὴ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως Δεβέλκου εἰς Δέβελτον ἢ Δεβελτόν.

Καὶ τῷ ὄντι δὲ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ταύτης προφέρεται καὶ γράφεται διαφόρως παρὰ τῶν τῆς πόλεως μνείαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν συγγράμμασι ποιησαμένων ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων ἱστορικῶν καὶ γεωγράφων. Οὕτως ὁ Κλαύδιος Πτολεμαῖος ὀνομάζει ταύτην Δευέλτον Κολωνίαν[1], δηλαδὴ διὰ τοῦ μεταγενεστέρου καὶ μᾶλλον συνήθους ὀνόματος, τοὐναντίον δὲ ἐν τῷ πολὺ μετ' αὐτὸν ἐκδοθέντι Itinerarium A. A. et Hierosolymitanum[2] φέρεται τὸ ἀρχαιότερον Δέβελκος. Ἕτερος δὲ ἀρχαῖος γεωγράφος ὁ Ῥαβεννάτος ἐν τῇ Κοσμογραφίᾳ αὐτοῦ ἀποκαλεῖ ταύτην Διβίλλιον[3]. Πολλοί, τέλος, τῶν βυζαντινῶν ἱστοριογράφων καὶ Πατέρων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας Δέβελτον, Δεβελτὸν, θηλυκῶς, καὶ τὸ Δέβελτον, οὐδετέρως, ταύτην προσαγορεύουσιν. Ἐν ἅπασιν ὅμως τοῖς πολυπληθέσι νομίσμασι τῆς πόλεως ταύτης φέρεται τὸ λατινικὸν ὄνομα Deultum. Ἰδιαιτέρως ὅμως σημειοῦμεν, ὅτι ἐξ ἁπασῶν τῶν εἰρημένων προσηγοριῶν ἐπικρατεστέρα εἶναι ἡ διὰ τοῦ θηλυκοῦ ἄρθρου ὀξυτονουμένη, ἣν καὶ ἡμεῖς ἐν ταῖς μελέταις ἡμῶν προετιμήσαμεν.

Ἀλλὰ πόθεν ἆρά γε τὸ ὄνομα Δεβελτός, καὶ τί τοῦτο σημαίνει; Οὐδεὶς βεβαίως περὶ τούτου μετὰ θετικότητος δύναται νὰ ἀπαντήσῃ· κατὰ πᾶσαν ὅμως πιθανότητα τὸ ὄνομα τοῦτο παράγεται ἐκ τοῦ ῥήματος deverto, ὅπερ σύνθετον ὂν ἐκ τῆς προθέσεως de καὶ τοῦ ῥήματος verto (= στρέφω ἢ τρέπω τι) σημαίνει ἐν τῷ μέσῳ τύπῳ devertor ad aliquem = καταγομαι παρά τινι, ἢ καταλύω παρά τινι, ἐπομένως ἐνδιαιτῶμαι, καταφεύγω — devertum, ὅθεν, καὶ κατ' ἐναλλαγὴν τῶν συμφώνων r καὶ l, συνθετώτερον ἄλλως τε παρά τε Ἕλλησι καὶ Ῥωμαίοις, Develtum σημαίνει καταφυγήν, ἢ καταλυμα, ἢ καταφύγιον. Εἰς ἐπίρρωσιν δὲ τῆς γνώμης ταύτης συμβάλλεται τὰ μέγιστα καὶ ἡ θέσις τῆς πόλεως, ἥτις, ὡς θέλομεν ἀποδείξει, ἐν τῷ μυχῷ τῆς Ἀκριανῆς καιμένη λίμνης, ἣν τῷ ὄντι τὸ καταφύγιον πάντων τῶν τε ὑπὸ

1. Ἐν τῇ ἐναγχος ἐν Ὀξφόρδῃ ἐκδοθείσῃ περιπύστῳ συγγράμματι τῷ ἐπιγραφομένῳ Historia Memorum, ἔνθα λόγος γίγνεται περὶ τῶν νομισμάτων τῆς πόλεως ταύτης.

1. Κλ. Πτολ. § 11 σελ. 189-90.
2. Itiner. A. A. et Hier. ἐν τῷ ἐκδοθέντι πλειστ.
3. Ἐκδ. Pinder et Parthey σελ. 184.

σφοδρῶν ἀνέμων καὶ κλυδώνων χειμαζομένων ποντοπόρων καὶ τῶν ὑπὸ πειρατῶν καταδιωκομένων πλοίων. Ἄλλως δὲ πόλεις ἢ καὶ χῶραι οὑτωσὶ προσαγορευόμεναι οὐκ ἐλλείπουσιν ὅλως καὶ ἐν ἄλλαις γλώσσαις καὶ δὴ καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ. Οὕτως ἐν τῇ ἀνατολικῇ Θρᾴκῃ ἔκειτο κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα τὸ Βουλγαρόφυγον, μία τῶν πολλῶν ἐπισκοπῶν τοῦ μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως, ἐν δὲ τῇ νοτίῳ Μακεδονίᾳ παρὰ τὸν Ὄλυμπον μέχρι σήμερον ἡ κωμόπολις Καταφύγι.

Ἀλλ' εἴτε Δεβελτὸς ἢ Δεβέλλιον ἢ ἄλλως ἐκαλεῖτό ποτε ἡ πόλις αὕτη, ποῦ ὡρισμένως ἔκειτο; Περὶ τούτου ἐπικρατεῖ σύγχυσις γνωμῶν παρά τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ νεωτέροις ἱστορικοῖς καὶ γεωγράφοις ἄλλων ἄλλην ἀποδιδόντων αὐτῇ θέσιν, ἅτε τῶν μὲν παράλιον τῶν δὲ μεσόγειον ὑπολαμβανόντων ταύτην. Οὕτως ὁ μὲν Κλαύδιος Πτολεμαῖος συγκαταλέγει ταύτην ἐν ταῖς μεσογείοις τῆς Θρᾴκης πόλεσιν, οὑτωσὶ λέγων· «Πόλεις δέ εἰσι τῆς Θρᾴκης Πρασίδειον, Νικόπολις ἡ περὶ Αἶμον, Ὄσταρος, Ὀπίσηνα (ἡ Ὀπίσηνα), Δεούελτη, Κολωνία, Ὀρκελ(λ)ις, Καρπουδαίμων, Βιζύη»[1]. Καὶ Ἀρριανὸς δὲ ὁ ἐκ Νικομηδείας ἐν τῷ «Περίπλῳ» τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Μαιώτιδος λίμνης συγκαταλέγει τὴν Δεβελτὸν ἐν ταῖς μεσογείοις τῆς Θρᾴκης πόλεσι[2]. Τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχει καὶ ὁ Ῥαβενᾶτος[3] ἐκ τῶν ἀρχαίων γεωγράφων. Εἰς ἐπίρρωσιν δὲ τῆς γνώμης αὐτῶν ταύτης συντελοῦσι καὶ τὰ πολλὰ τῆς πόλεως νομίσματα, ὧν τὰ σύμβολα καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν παραστάσεις, ἐφ' ὅσον ἡμοὶ γνωστόν, οὐδὲν τῷ ὄντι ἔχουσι τὸ κοινὸν πρὸς τὰ τῶν παραλίων πόλεων. Τοὐναντίον δὲ οἱ πλεῖστοι καὶ ἐπιρανέστατοι τῶν νεωτέρων θεωροῦσι ταύτην παράλιον μᾶλλον πόλιν. Οὕτως ὁ ἀοίδιμος Κ. Παπαρρηγόπουλος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ αὐτοῦ Ἱστορίᾳ διηγούμενος τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον Γ' τὸν Μούρζουφλον λέγει, ὅτι τῷ 1203 προετίμησε τὴν διὰ τῆς φυγῆς σωτηρίαν. Ἐγκαταλιπὼν λοιπὸν τὴν πρωτεύουσαν διεπεραιώθη μετὰ μόνης τῆς μιᾶς θυγατρὸς αὐτοῦ Εἰρήνης διὰ πλοιαρίου εἰς Δεβελτόν[4]. Οὐδεμία ἄρα ἀμφιβολία, ὅτι ὁ κλεινὸς οὗτος τῆς ἱστορίας διδάσκαλος καὶ συγγραφεὺς θεωρεῖ τὴν πόλιν ταύτην παράλιον, ἢ τέλος οὐ μακρὰν θαλάσσης κειμένην. Ἐκ δὲ τῶν εὐρωπαίων ὁ μὲν Αἰμύλιος Ἰσαμπερτ θεωρεῖ ὡς Δεβελτὸν τὸν γνωστὸν ἐμπορικὸν τῆς Θρᾴκης λιμένα, τὸν Πύργον[1], ὁ δὲ πολὺς Σπροῦνερ ἐν τοῖς ἱστορικοῖς αὐτοῦ γεωγραφικοῖς πίναξι θέτει τὴν Δεβελτὸν ἔνθα περίπου κεῖται σήμερον ὁ Πύργος, ὁ δὲ Rode, Γόλταμπερτ, Γρόσελιν καὶ Μισνὲ ὀλίγον μεσογειότερον, ὀρθότερον δὲ πάντων ὁ Δρόϋζεν καὶ ὁ Κεῖπερτ, παρὰ τὴν Ἀκριανὴν λίμνην, καθὰ τὰ πράγματα αὐτὰ βεβαιοῦσι, καὶ δι' ἀψευδεστάτων τεκμηρίων ἀπέδειξαν Τσέχοι καὶ Βούλγαροι περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν ἀσχολούμενοι. Καὶ τῷ ὄντι οἱ μὲν Τσέχοι ἀδελφοὶ Σκόρπιλ, καθηγηταὶ τῆς Ἱστορίας ἐν τοῖς ἀνωτάτοις ἐκπαιδευτηρίοις τῆς Βουλγαρίας, περιηγηθέντες πρό τινων ἐτῶν τὸ πλεῖστον τῆς Ἀν. Ῥωμυλίας καὶ μετ' ἀξιεπαίνου ζήλου ἐξερευνήσαντες τὰς θέσεις διαφόρων αὐτῆς ἀρχαίων πόλεων καὶ ἄλλων ἱστορικῶν σημείων, φρονοῦσιν, ὅτι ἡ Δεβελτὸς ἔκειτο ἐν ᾗ σήμερον κεῖται θέσει τὸ οὐ μακρὰν τῆς Ἀκριανῆς λίμνης κείμενον χωρίον Γιαικαζλί. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι περιηγηθέντες καὶ τὰ μέρη ταῦτα τῆς Θρᾴκης καὶ μετ' ἀκριβείας τὰ πάντα διερευνήσαντες καὶ περιγράψαντες προήχθησαν εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐκ τούτων: ὅτι οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἐν τοῖς πέριξ τοῦ χωρίου τούτου εὗρον πλείονα ἐρείπια ἀρχαίων οἰκοδομημάτων καὶ ἄλλα στοιχεῖα μαρτυροῦντα περὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ὑπάρξεως ἀρχαίας πόλεως ἢ ἐν Γιαϊκαζλί· ὅτι μέχρι τοῦ χωρίου τούτου ἐξικνεῖται καὶ ἐν αὐτῷ τελευτᾷ ὁρθετική τις ἐκ χώματος ὑψουμένη γραμμὴ Γὶρ-κεπὲν καλουμένη, ἥτις ἀπετέλει τὸ βόρειον ὅριον τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ εἶναι, κατὰ τὴν ταπεινήν μου γνώμην, αὐτὴ ἐκείνη, ἥτις ἐχαράχθη ἐπὶ Μιχαὴλ Γ' καὶ Θεοδώρας κατὰ τὸ σωτήριον ἔτος 864, ὅτε οἱ Βούλγαροι ἠσπάσαντο τὸν χριστιανισμόν. Πρὸς δὲ τούτοις ἀμαξιτὴ ὁδὸς ἀρχαιοτάτη ἀνακαλυφθεῖσα μεταξὺ τῶν κωμῶν Φακῆς καὶ Καραμπουνὰρ ἄγει εὐθὺ εἰς Γιαϊκαζλί. Τέλος ἐκεῖ που ἀνεῦρον καὶ ἐρείπια ἀρχαίου ὑδραγωγείου. Ἐξ ἁπάντων ὅθεν τούτων καὶ ἄλλων ἥττονος λόγου ἀξίων τεκμηρίων οἱ ἐλλόγιμοι ἀδελφοὶ Σκόρπιλ ἰσχυρίζονται, ὅτι

1. Κλαύδιος Πτολεμαῖος § 11, σελ. 189—190.

2. Ἐν τῷ XVI πίνακι, ὅστις ἐπιγράφεται: Pontus Euxinus et palus Maeotis secundum Ptolemaeum.

3. Raven. anonymi cosmographia σελ. 184.

4. Κ. Παπαρρ. Ἱστορ. Ἑλλην. τόμ. Γ' σελ. 199, παράβλ. καὶ Ἐφημερ. στίχ. 6,866, 6,878 καὶ 6,936-38.

1. Aim. Isambert Itiner.

ἐν Γιακαζλὶ ὡρισμένως καὶ οὐχὶ ἀλλαχοῦ ἔκειτο ἡ ζητουμένη πόλις.

Ἀλλ' ἕτερος βούλγαρος, ὁ κ. Βρακάλωφ, μελετήσας μετὰ μείζονος προσοχῆς τὰ μέρη ταῦτα καὶ μετὰ μείζονος ἐπιστασίας ἐξερευνήσας αὐτά, ἅτε πρὸ ἐνιαυτῶν πολλῶν ἐγκατεστημένος ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ τῆς Θρᾴκης, ἔνθα πολλὰς κέκτηται ἐπαύλεις, ἐπανορθῶν τοὺς ἀδελφοὺς Σκόρπιλ, ὑποστηρίζει, ὅτι ἡ Διβελτὸς δὲν ἔκειτο ἐν Γιακαζλί, ἀλλ' ἔνθα σήμερον κεῖται τὸ ἐν τῷ μυχῷ τῆς Ἀκριανῆς λίμνης χωρίον *Μάνδρα*, ἰσχυριζόμενος, ὅτι ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα ὁρθετικὴ γραμμή, ἣν καλλιστα σημειοῦσιν οἱ χάρται τοῦ ῥωσσικοῦ ἐπιτελείου, ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα Γὶρ-κεπὲν μέχρι σήμερον γνωστὴ διήκει μέχρι Μάνδρας, καὶ δὲν τελευτᾷ ἐπομένως ἐν Γιακαζλί· ἔπειτα διὰ τῆς Μάνδρας καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ Γιακαζλὶ διέρχεται ἀρχαία ἀμαξιτὴ ὁδὸς ἄγουσα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διὰ τοῦ Μπαμπὲ-Ἐσκὶ (Βουρτούτζου) εἰς Ἀγχίαλον καὶ Δεύναβιν[1]. Ἐπειδὴ δὲ ἀνέκαθεν τὸ ἔδαφος ἦν τελματῶδες, ἡ ἀρχαία λεωφόρος ἐστερεοῦτο ἐν τῇ Μάνδρᾳ μᾶλιστα διὰ μεγάλων ξεστῶν λίθων, ἔνθα καὶ γέφυρα μέχρι τοῦδε σώζεται πρὸς διαγέτευσιν τῶν ὑδάτων τῶν ἀνατολικοτέρου καὶ Καραμπουνὰρ εἰς τὴν Ἀκριανὴν λίμνην. Πρὸς τί λοιπὸν πάντα ταῦτα, ἂν ἡ Διβελτὸς δὲν ἔκειτο ἐπ' αὐτῆς τῆς θέσεως (ἐν Μάνδρᾳ), ἀλλὰ μακρὰν αὐτῆς οὐκ ὀλίγων (ἐν Γιακαζλί); Τὰ ἐρείπια τοῦ ὑδραγωγοῦ, περὶ ὧν λόγον ποιοῦνται οἱ ἀδελφοὶ Σκορπίλ, κεῖνται ἐγγύτερον τῇ Μάνδρᾳ ἢ τῷ Γιακαζλί. Ἄλλως τε δὲ καὶ αὐτὴ ἡ θέσις τῆς Μάνδρας συνηγορεῖ τὰ μᾶλιστα μονονουχὶ φωνὴν ἀφιεῖσα ὑπὲρ τῶν ὑποστηριζόντων, ὅτι ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἔκειτο ἡ ζητουμένη πόλις· διότι ἐν τῷ μυχῷ τῆς Ἀκριανῆς κειμένη λίμνης, εἰς ἣν δίδωσι καὶ τὸ ἑαυτῆς ὄνομα σήμερον, ἦτο, ὡς εἴρηται, τὸ καταφύγιον τῶν κλυδωνιζομένων πλοίων καὶ ἐνῆργει ἀξιόλογον ἐμπόριον, ἅτε τῆς λίμνης πλωτὴς οὔσης. Ἐκ πάντων ἄρα τούτων πιθανώτερα φαίνεται μοι ἡ γνώμη τοῦ κ. Βρακάλωφ τοσούτῳ μᾶλλον, καθόσον δι' αὐτῆς δυνάμεθα νὰ συμβιβάσωμεν τὰς διαφωνίας τῶν ἱστορικῶν καὶ γεωγράφων περὶ τῆς θέσεως τῆς πόλεως ταύτης, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεσημάνθη λόγον, διότι παραδεχόμενοι ὅτι ἡ Διβελτὸς ἔκειτο ἐν ᾗ σήμερον κεῖται θέσει ἡ Μάνδρα, ἤτοι παρὰ τὸν μυχὸν τῆς ὁμωνύμου λίμνης διά τινος στενοῦ πορθμοῦ συγκοινωνούσης μετὰ τοῦ Εὐξείνου, ἔχομεν πόλιν, ἥτις καὶ μεσόγειος ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ καὶ παράλιος· μεσόγειος μὲν, ἅτε περὶ τὰ δέκα μίλια τοῦ Εὐξείνου ἀπέχουσα, παράλιος δὲ, διότι ἕνεκα τῆς συγκοινωνίας τῆς λίμνης ταύτης μετὰ τοῦ Εὐξείνου ἠδύναντο καὶ τὰ μέγιστα τῶν ἐμπορικῶν πλοίων νὰ ἀναπλέωσι μέχρις αὐτῆς. Ὁπωσδήποτε, μέχρις οὗ ταφικαὶ ἀνασκαφαὶ δὲν πιστώσωσι, δι' ἐπιγραφῶν καὶ ἄλλων ἀναμφισβητήτου κύρους μνημείων τέχνης τὴν ὁριστικὴν θέσιν, ἐν ᾗ ἔκειτό ποτε ἡ ἀρχαία Διβελτὸς, δυνάμεθα μετὰ πλείστης πιθανότητος καὶ ἔχοντες τὴν βεβαιότητα ὅτι δὲν ἀπέχομεν πολὺ τῆς ἀληθείας νὰ πιστεύωμεν, ὅτι ἡ Διβελτὸς ἔκειτο ἐν τῇ θέσει τῆς κώμης Μάνδρας.

Θαυμαστὸν δὲ τυγχάνει, ὅτι πολλοὶ τῶν τε ἀρχαίων καὶ νεωτέρων διαβεβαιοῦσιν, ὅτι ἡ Διβελτὸς ἀποκαλεῖται νῦν Ζαγορά. Οὕτω Συμεὼν ὁ Λογοθέτης λέγει, ὅτι οἱ βυζαντινοὶ ἔδωκαν τοῖς βουλγάροις εἰς κατοικίαν ἅπαν τὸ μέρος τῆς Σιδηρᾶς ἐπαρχίας ἄχρι Διβελτοῦ, ἥτις καλεῖται Ζαγορά[2]. Ὡσαύτως ὁ Κεδρηνὸς λέγει· «Ἡ δὲ βασιλὶς (Θεοδώρα) ὅλως λίαν τὴν ἰατρείαν προσήκατο, καὶ δεδωκεν ἔρημον οὖσαν τηνικαῦτα τὴν ἀπὸ τῆς καλουμένης Σιδηρᾶς, ὅριον τότε τυγχάνουσαν ῥωμαίων τε καὶ βουλγάρων, ἄχρι τῆς Διβελτοῦ, ἣν οἱ βούλγαροι Ζαγορὰν κεκτωνόμασαν»[3]. Τὰ αὐτὰ περίπου ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Ζωναρᾶς λέγων· «Καὶ ἡ βασιλὶς αὐτῷ τὴν αἴτησιν ἐξεπλήρωσε, καὶ οἱ τῆς ἀπὸ τῆς λεγομένης Σιδηρᾶς παρεχώρησε χώρας μέχρι Διβελτοῦ, ἣν λαβόντες οἱ βούλγαροι κεκλήκασι Ζαγορᾶν»[3]. Ὁ περιλεὶς τῶν Ἀθηνῶν μητροπολίτης Μελέτιος ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτοῦ Γεωγραφίᾳ ἔτι σαφέστερον καὶ κατηγορηματικώτερον λέγει· «Διβελτὸς, ἥτις ὕστερον ἐκλήθη Ζαγορὰ καὶ κοινότερον Ζαγαρὰ, ἀπέχουσα τῆς Ἀγχιάλου 25 μίλια, τῆς δὲ Ἀδριανουπόλεως πρὸς νότον 60 σχεδόν». Οἱ δὲ Λωρέντιος καὶ Βάλβης ἐν ταῖς λαμπραῖς αὐτῶν Γεωγραφίαις αὐτολεξεὶ σχεδὸν λέγουσι τάδε· «Ἡ δὲ Διβελτὸς, ἄλλως τε νῦν Ζαγορὰ καλουμένη, μὲ θρόνου ἐπισκόπου, ἔλεγεν

1. Τὸν γεωγραφ. πίνακα τοῦ Itinerar A. A. εἰ Hierosol.

1. Συμ. Λογοθ. σελ. 665-666.
2. Κεδρηνὸς σελ. 444.
3. Ζωναρ. Γ' σελ. 125.

ἀπέχουσα τῆς Ἀγχιάλου πρὸς μεσημβρίαν». Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ αὐτοῦ Ἱστορίᾳ λέγει τάδε· «Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὁ Κροῦμος ἐκυρίευσε τὴν Δεβελτόν, πόλιν ἀρχαίαν ἐν τῇ Ἀν. Θρᾴκῃ, μετονομασθεῖσαν βραδύτερον Ζαγοράν, ὅπως καὶ σήμερον καλεῖται»[1]· καὶ ἀλλαχοῦ· «Ὁ Μιχαὴλ παρεχώρησεν αὐτῷ (τῷ Βογόριδι) μοῖραν τῆς Θρᾴκης ἀπὸ τῆς λεγομένης Σιδηρᾶς (ἀποτελούσης ἕως τότε τὸ μεταξὺ Βουλγάρων καὶ ἡμετέρων ὅριον) μέχρι Δεβελτοῦ, ἥτις ἔκτοτε μετωνομάσθη Ζαγορά»[2].

Ἀλλὰ τίς ἀρά γε ἡ Ζαγορὰ αὕτη, ἡ τὴν ἀρχαίαν Δεβελτὸν ἀντικαταστήσασα; Οὐδεμία βεβαίως. Διότι ἀνὰ πᾶσαν τὴν Θρᾴκην δύο μόνον, ἐφ' ὅσον ἐμοὶ γνωστόν, ὑπάρχουσι πόλεις φέρουσαι τὸ ὄνομα τοῦτο, ἡ *παλαιὰ* καὶ ἡ *νέα* Ζαγορά· ἀλλ' αἱ πόλεις αὗται ἀδύνατον νὰ ὑπεισῆλθον ἐν τῇ θέσει τῆς ἀρχαίας Δεβελτοῦ· καθόσον ἡ μὲν Δεβελτὸς ἔκειτο ἐν τῇ Ἀν. Θρᾴκῃ οὐ μακρὰν τοῦ Εὐξείνου, αὗται δὲ ἐν τῇ Β. ἀπέχουσαι τῆς θαλάσσης σταθμοὺς ὅλους καὶ παρασάγγας. Πρὸς τούτοις ἡ μὲν *νέα* Ζαγορά, καθὰ καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ, εἶνε πόλις νέα κτισθεῖσα ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν Ὀσμανιδῶν καταλύσεως τῆς Θρᾴκης, διάφορος τῆς παλαιᾶς, ἧς καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβεν· ἡ δὲ παλαιὰ ὠνομάζετο πρότερον μὲν Βερόη, βραδύτερον δὲ Εἰρηνούπολις, ὡς Θεοῦ συναιρομένου θέλομεν πειραθῆ ἄλλοτε νὰ ἀποδείξωμεν· ὥστε οὐδὲ αὕτη δύναται νὰ κληθῇ ὅτι ἀντικατέστησε τὴν ἀρχαίαν Δεβελτόν, ἅτε ἀρχαιοτέρα ἐκείνης τυγχάνουσα. Πῶς λοιπὸν νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ πρᾶγμα; Ὁ πολὺς Σπρούνερ, ὅπως συμβιβάσῃ τὸ πρᾶγμα, ἐν τοῖς γεωγραφικοῖς αὐτοῦ πίναξιν ἔπλασε καὶ τρίτην τινὰ Ζαγοράν, ἣν καὶ ἐτοποθέτησε παρὰ τὴν Ἀκριανὴν λίμνην, οὐ μακρὰν τῆς Δεβελτοῦ. Ἀλλὰ τοιαύτη πόλις ἢ καὶ κώμη ἐν τῇ θέσει ἐκείνῃ οὔτε σήμερον ὑπάρχει, καθὰ δύναταί τις νὰ βεβαιωθῇ ἔκ τε τῶν χαρτῶν τοῦ αὐστριακοῦ καὶ βωσσικοῦ ἐπιτελείου καὶ ἐκ τῶν δηλώσεων τῶν εἰρημένων τοίχων καὶ βουλγάρων περιηγητῶν καὶ ἐξερευνητῶν τῆς χώρας, ἀλλ' οὐδ' ὑπῆρξε κἂν τὸ παράπαν· διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἢ ὁ Κάιπερτ, ἢ ὁ Δρόυζεν, ἢ ὁ Γόλταμπερτ, ἢ ὁ Γρόσελιν ἢ ἄλλος τις τῶν ἐπιφανεστέρων γεωγράφων τῆς Εὐρώπης θὰ ἐσημείου ταύτην ἐν τοῖς ἀξιολόγοις αὐτοῦ ἱστορικοῖς πίναξι, τοῦθ' ὅπερ δὲν συμβαίνει. Ἀλλὰ τότε πῶς εἶναι νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ πρᾶγμα; Εἶνε δυνατὸν τόσῳ σπουδαῖοι συγγραφεῖς καὶ καθηγηταὶ ἡμῶν καὶ διδάσκαλοι, ὧν ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν, νὰ ἀπατῶνται; Κατὰ τὴν ταπεινὴν ἐμοῦ γνώμην τὸ λάθος τοῦτο προῆλθεν ἐκ παρερμηνείας καὶ παρανοήσεως χωρίου τινὸς τοῦ πρώτου τῶν μετὰ τὸν Θεοφάνη περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης γραψάντων βυζαντινῶν χρονογράφων. Καὶ τῷ ὄντι τὸ χωρίον τοῦτο ἔχει ὡδε· «Ἐπεὶ (Βόγορις ὁ τῶν βουλγάρων ἡγεμὼν) μετετέθη πρὸς τὴν θεοσέβειαν, γράφει δὶς πρὸς τὴν δέσποιναν (Θεοδώραν) περὶ γῆς, πλήθει στενούμενος τῷ ἑαυτοῦ, καὶ ἀξιοῖ παρὰ ταύτης παρρησιαστικώτερον ὡς ἤδη ὢν, ἀλλ' οὐ δύο ὄντων αὐτῶν, πίστει τε καὶ φιλίᾳ συνδεθέντων τῇ ἀρραγεῖ, καὶ ἑαυτὸν ὑποθέσεων καθυπισχνεῖτο, καὶ εἰρήνην ἐργάσασθαι ἀΐδιόν τε καὶ ἀδιάπτωτον. Ἡ δὲ εὐμενῶς τε ἤκουσεν αὐτοῦ καὶ δέδωκεν ἐφάμην οὖσαν τηνικαῦτα τὴν ἀπὸ Σιδηρᾶς, ταύτῃ δὴ τότε ὅριον τυγχανούσης Ῥωμαίων τε καὶ αὐτῶν, ἄχρι τῆς Δεβελτοῦ, ἥτις οὕτω καλεῖται Ζάγορα παρ' αὐτοῖς[1]». Ἡ ἀναφορικὴ λοιπὸν πρότασις· ἥτις οὕτω καλεῖται Ζάγορα παρ' αὐτοῖς, δὲν πρέπει νὰ ἀποδίδηται εἰς τὴν προσεχεστέραν λέξιν *Δεβελτοῦ*, ὅπως ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται καὶ ὅπως οἱ πλείστοι τῶν συγγραφέων ἠπατήθησαν, ἀλλ' εἰς τὰ ἀπωτέρω, δηλ. εἰς τὴν τοῖς βουλγάροις παραχωρηθεῖσαν χώραν· ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὁ συγγραφεὺς λέγει, ὅτι ἡ Θεοδώρα παρεχώρησε τῷ εἰς εὐσέβειαν τραπομένῳ ἡγεμόνι τῶν βουλγάρων μέρος τῆς ἕνεκα βεβαίως τῆς ὀχυρότητος αὐτῆς Σιδηρᾶς καλουμένης ἐπαρχίας, τῆς ἀποτελούσης τὸ βόρειον ὅριον τῆς αὐτοκρατορίας, μέχρι τῆς πόλεως Δεβελτοῦ. Οἱ δὲ βούλγαροι διαβάντες τὸν Αἷμον καὶ ἐγκαταστάντες ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὁριστικῶς ὠνόμασαν αὐτὴν Ζαδ-γκόρα, ἤτοι ἐκεῖθεν τοῦ ὄρους (Αἵμου) ὡς πρὸς αὐτούς, χώραν[2].

Ζαγορὰ ἄρα ἐκλήθη ἅπασα ἡ τοῖς Βουλ-

1. Κεφ. ΙΕ', σελ. 165, ἔκδ. Βόννης.

2. Ὁ ἀξιότιμος κύριος Γόννος ἐν τινι ὑποσημειώσει ἐκθέσεως ἐν τῷ ὑπὸ ἡμερομ. 10 δεκεμβρίου 1891 φύλλῳ τῆς ἐφημερίδος «Κωνσταντινουπόλεως» ἰσχυρίζεται, ὅτι αἱ λέξεις Ζαγορὰ, Ζαγορὰ, Ζαγόρι καὶ αἱ τούτοις παραπλήσιαι δὲν εἶνε βουλγαρικαὶ, ἀλλ' ἑλληνικαὶ ἐκ τῆς καὶ εἰς χώρας μεδαμοῦ ὑπὸ Βουλγάρων κατοικηθείσας ὑπάρξεως τοιούτων ὀνομάτων τεκμαιρόμενος τὸ πρᾶγμα. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ

1. Κ. Παπαρρ. Ἱστ. Ἑλλ. Ἔθν. Γ', 691.

2. Κ. Παπαρρ. Ἱστ. Ἑλλ. Ἔθν. Γ', 744.

γάροις ἐντεῦθεν τοῦ Αἵμου παραχωρηθεῖσα χώρα, οὐχὶ δὲ ἡ Δεβελτός, ἥτις οὐδαμῶς παρεχωρήθη, ἀλλὰ κειμένη ἐν τῷ μεθορίῳ διέμεινεν ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν ἡμετέρων· βραδύτερον δὲ, ἤτοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος, οἱ βούλγαροι συμπεριέλαβον αὐτὴν ἐν τῷ ἑαυτῶν κράτει, ὅτε καὶ εἰς μητρόπολιν ἀνυψώθη, ὡς θέλομεν ἴδει κατωτέρω, ἣν ὅμως καὶ πάλιν ἀπώλεσαν. Ἄλλως τε δὲ καὶ ὁ συγγραφεὺς δὲν προὐτίθετο βεβαίως νὰ δηλώσῃ ἡμῖν τὸ νέον ὄνομα μιᾶς μόνου πόλεως καὶ ταύτης τοῖς ἡμετέροις ἀπολειρθείσης, ἀλλ' ὁλοκλήρου τοῦ ἐρήμου μέρους τῆς Σιδηρᾶς ἐπαρχίας, ὅπερ κατοικήσαντες οἱ βούλγαροι ἐκαλλιέργησαν καὶ ἐπλήρωσαν κωμοπόλεων καὶ κωμῶν. Ἀλλὰ καὶ ἱστορικῶς εἶνε ἀποδεδειγμένον, ὅτι ἡ Δεβελτὸς δὲν ὠνομάζετο τότε Ζαγορὰ, διότι, ὡς θὰ λάβωμεν ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω, ἐπεκράτει ἐν αὐτῇ τὸ γραικικὸν στοιχεῖον, ὃ μᾶλλον διέμεινε μέχρι τέλους ἑλληνικωτάτη, καθὰ καὶ αἱ οὐ μακρὰν αὐτῆς κείμεναι παράλιοι πόλεις, ὡς ἡ Βάρνα, ἡ Μεσημβρία, ἡ Ἀγχίαλος, ἡ Σωζόπολις καὶ ἄλλαι, καὶ ἀπὸ ταύτης ὁρμώμενοι οἱ ἡμέτεροι μετὰ πάροδον τριῶν καὶ ἡμισείας ἑκατονταετηρίδων ἀνεκτήσαντο τήν τε Ἀδριανούπολιν καὶ τὸ πλείστον τῆς μεσογείου Θράκης ἀπὸ τῶν Σταυροφόρων· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, κατὰ τὴν μαρτυρίαν πάντων τῶν ἱστορικῶν, ἐκαλεῖτο οὐχὶ Ζαγορὰ, ὡς θέλει ὁ μακαρίτης Παπαρρηγόπουλος, ἀλλ' ἁπλῶς Δεβελτός [1]. Φαίνεται λοιπὸν, ὅτι οἱ ἱστορικοὶ καὶ γεωγράφοι, ὧν ἐμνήσθημεν ἀνωτέρω, πλανώμενοι ἀπονέμουσι τὸ ὄνομα τῆς ἐπαρχίας εἰς τὴν πόλιν Δεβελτόν· ἄπαξ δὲ ἀναγραφὲν τὸ λάθος τοῦτο ὑπὸ ἀπροσέκτου τινὸς ἱστορικοῦ, παρερμηνεύσαντος τὸ κείμενον, ἐπανελήφθη σχεδὸν αὐτολεξεὶ ὑφ' ὅλων τῶν ἔπειτα, τοῦθ' ὅπερ δὲν εἶνε φαινόμενον ἐκ τῶν ἀσυνήθων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἱστοριογραφίας καὶ χρονογραφίας κατὰ τὸν μέσον μάλιστα αἰῶνα.

β

Ἡ ἱστορία τῆς πόλεως ταύτης, ὡς καὶ τῶν πλείστων τῆς Θρᾴκης, εἶνε ἀτυχῶς κεκαλυμμένη ὑπὸ σκότους· διότι οὐδεὶς σχεδὸν, ἐφ' ὅσον ἐμοὶ γνωστὸν, μετ' ἐπιστασίας εἰς τὴν διευκρίνησιν καὶ συγγραφὴν τῆς ἱστορίας αὐτῆς ἠσχολήθη, ἀλλὰ παροδικῶς πολλοὶ ἐγκατέσπειραν πολυειδεῖς ἐν τοῖς ἑαυτῶν συγγράμμασι περὶ ταύτης εἰδήσεις, ὧν ἡ περισυλλογὴ καὶ κατάταξις δυσχερὴς μὲν καθ' ἑαυτὴν, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον δυσχερεστέρα καθίσταται ἡμῖν τοῖς ἐν ταῖς μεσογείοις τῆς Θρᾴκης πόλεσιν οἰκοῦσι, καθότι ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως δημοσίων βιβλιοθηκῶν στερούμεθα πολλάκις καὶ αὐτῶν τῶν προχειροτάτων τοῖς ἄλλοις πηγῶν, καὶ ἀσχολούμεθα εἰς τὴν λύσιν ζητημάτων, ἅτινα ὡς αἰνίγματα ἐκλαμβάνομεν, ἐν ᾧ ταῦτα καὶ ὁ ἄκρως τῷ δακτύλῳ παιδείας γευσάμενος εὐρωπαῖος γινώσκει ὡς ἱστορικὰς καὶ μηδεμίαν ἐπιδεχόμενος ἀντίρρησιν ἀληθείας. Διὰ ταῦτα περιοριζόμενος εἰς τὰς ἐμοὶ προσιτὰς πηγὰς, ἃς μετὰ πολλῶν μόχθων περισυνελεξάμην, θέλω πειραθῆ ὅπως ὡς οἷόν τε διὰ βραχέων ἐκθέσω τὰ κατὰ τὴν πόλιν ταύτην, ἐφ' ὅσον ἄλλως ἡμῖν ἐπιτρέπεται, ἀναφίνων τὴν συμπλήρωσιν τῶν κενῶν τοῖς πολλῷ ἐμοῦ ἱκανωτέροις καὶ διαθέτουσι πλείονα χρόνον καὶ μέσα τῶν περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν ἀσχολουμένων ὁμογενῶν.

Ἡ Δεβελτὸς ἦν, ὡς εἴδομεν, στρατιωτικὴ ἀποικία περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Α' μ. Χ. ἑκατ. ἀποικισθεῖσα ἐπὶ τῶν πρώτων τῆς Ῥώμης αὐτοκρατόρων, δι' οὓς ἀνωτέρω ἐξεθέμεθα λόγους. Τοιούτων δὲ στρατιωτικῶν σταθμῶν καὶ ἀποικιῶν μέγιστον ἀριθμὸν ἀλλαχοῦ τε καὶ ἐν Θρᾴκῃ οἱ Ῥωμαῖοι ἀπῴκισαν, ὡς εἶσιν αἱ Oulpia Retiaria, Oulpia Œscus, Novae Nicopolis ad Jatrum, Nicopolis ad Nestum καὶ ἄλλαι, ὅπως περιορισθῶμεν εἰς τὰς σπουδαιοτέρας. Ἐπειδὴ δὲ αἱ τοιαῦται ἀποικίαι πολλῶν, ὡς γνωστῶν, προνομιῶν ἀπελάμβανον, ἐννοεῖται εὐκόλως, ὅτι πλεῖστοι πολλαχόθεν συνέρρεον εἰς ταύτας,

---

ὅρως τὸ Ζάβ-γεδρα καὶ Ζαγορὰ καὶ τὰ ὅμοια εἶνε τόσον ἑλληνικὰ, ὅσον καὶ τὸ Δημοσθένης βουλγαρικὸν (διότι οἱ τὰ πάντα βουλγαρικὰ θέλοντες παράγουσι τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ Δήμων Στουγιάν). Δὲν πρέπει δὲ νὰ ξενίζῃ ἡμᾶς ἡ ὕπαρξις βουλγαρικῶν κωμῶν καὶ ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Συρίᾳ, διότι αὗται ἔλαβον τὴν ἀρχὴν οὐχὶ πάντα ἐκ φυσικῶν αἰτίων, ὡς ἡ προκειμένη, ἀλλ' ἐξ ἐπαίλεως τούρκων μεγιστάνων, οἵτινες μεταφέροντες ἐγκαθίστων ἐν αὐταῖς ἐργάτας ἐκ τῆς Β. Θρᾴκης καὶ Βουλγαρίας, οἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ πολλαπλασιάζόμενοι καὶ διὰ τῆς φιλοπονίας καὶ οἰκονομίας πλουτοῦντες κατώρθωσαν πολλάκις νὰ γίνωσι κύριοι τῆς ἐπαύλεως ἀγοράζοντες αὐτὴν, εἰς ἣν μετεβλήθησαν καὶ τὸ τῆς πατρίδος αὐτῶν ὄνομα. Οὕτω τολλάχιστον φρονῶ ὅτι δέον νὰ ἐξηγῶνται αἱ τοιοῦτοι ἱστορικαὶ σελοκισμοὶ, καὶ οὐχὶ διὰ τῆς μεθόδου τοῦ κυρίου Γουίλσ.

1. Κ. Παπαρρ. Ἱστ. Ἑλλην. Ἐθν. τόμ. Γ', σελ. 591 καὶ 744.

τοῦθ' ὅπερ συνέβη καὶ εἰς τὴν Δεβελτόν, εἰς ἣν μετῴκισαν πλεῖστοι ἐκ τῶν περὶ αὐτὴν θρᾳκικῶν πόλεων καὶ κωμῶν, ὡς τῆς Μεσημβρίας, Ἀγχιάλου, Ἀπολλωνίας, Αὐλείου τείχους, Σαδάμης, Καβύλης καὶ ἄλλων, καὶ οὕτως ἐν βραχεῖ ἀπετελέσθη οὐχὶ μικροῦ λόγου ἀξία πόλις· καὶ δικαίως, διότι τοῦτο μὲν ἡ μετὰ τοῦ Εὐξείνου Πόντου διὰ τῆς Ἀκριανῆς λίμνης συγκοινωνία ταύτης, τοῦτο δὲ καὶ ἡ ἐπὶ τῆς ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Δούναβιν ἀγούσης στρατιωτικῆς ὁδοῦ θέσις αὐτῆς, ἐν ᾗ κατέληγον καὶ αἱ πλεῖσται τῶν ἀπὸ τῶν μεσογείων τῆς Θρᾴκης πόλεων ὁδῶν συνεβάλλοντο τὰ μάλιστα καὶ ἄνευ τῶν ἐξαιρετικῶν προνομίων στρατιωτικῆς πόλεως εἰς τὴν ἐπίδοσιν αὐτῆς καὶ στρατιωτικὴν ἀνάπτυξιν. Ἀψευδέστατα δὲ τούτου τεκμήρια τυγχάνουσιν ἄλλα τε καὶ τὰ πολυάριθμα τῆς πόλεως ταύτης νομίσματα, ὧν λαμπρὰν συλλογὴν κέκτηται ὁ ἐμβριθὴς ἀρχαιολόγος καὶ διὰ πολυειδῶν γνώσεων πεπροικισμένος εὐγενέστατος πρόξενος τῆς Ῥωσσίας ἐνταῦθα ὁ κύριος Κ. Λύσιν, ἤτοι τοῦ Τραϊανοῦ, Ἰουλίας Δόμνης, Καρακάλλα, Τραγκιλλίνης, Φιλίππου τοῦ πρεσβυτέρου, Ὁτανουλίας, καὶ Φιλίππου τοῦ νεωτέρου. Ἅπαντα δὲ τὰ νομίσματα ταῦτα, καίπερ τῆς πόλεως ταύτης ὑπὸ ἑλλήνων κατὰ τὸ πλεῖστον οἰκουμένης, εἶνε λατινιστὶ κεχαραγμένα, φέροντα τὰ γράμματα, C. F. P. D. ἤτοι Colonia, Flavia, Pacensis, Deultum, διότι, ἅτε στρατιωτικῆς οὔσης ἀποικίας, ἦτο ἀνάγκη νὰ γίνηται χρῆσις τῆς ἐπισήμου τοῦ κράτους γλώσσης καὶ ἐν αὐτοῖς ἔτι τοῖς νομίσμασιν. Ὅτι ὅμως ἡ πόλις αὕτη ταχέως εἰς ἐπίδοσιν ἦρθη διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ταχείας ἐν αὐτῇ διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία· διότι ὁσοιδήποτε κἂν ὑποτεθῶσιν οἱ μετοικήσαντες στρατιωτικοὶ ἄποικοι, πάντως θὰ ἦσαν εὐάριθμοι ὡς πρὸς τὸ συρρεῦσαν εἰς ταύτην ἐκ τῶν πέριξ θρᾳκικῶν κωμοπόλεων καὶ πόλεων πλῆθος. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ καὶ οὗτοι ἀφωμοιώθησαν πρὸς τοὺς πολλούς. Περὶ τὰ μέσα δὲ τοῦ Β' αἰῶνος ἡ Δεβελτὸς μνημονεύεται ῥητῶς ὡς πόλις ἀκμαία ἀποτελοῦσα μετὰ τῆς Ἀδριανουπόλεως, Ἀγχιάλου, Πλωτινουπόλεως καὶ Τζωίδου τὰς πέντε πόλεις, αἵτινες ὑπὸ ἡγεμόνα τὸν αὐτὸν διοικούμεναι ἀπετέλουν τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Αἱμιμόντου [1].

1. Κων. Πορφυρογεν. περὶ Θεμάτων σελ. 47· καὶ Συνέκδ. Ἱεροκλ. σελ. 391.

Ἐπὶ δὲ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας συνεχῶς τῆς πόλεως ταύτης μνεία γίνεται ὡς φρουρίου ὀχυροῦ, ὅπερ ἐν ἐπικαίρῳ εὑρισκόμενον θέσει ἦν κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἀντικείμενον διενέξεων πολλὰ παθόν· διότι τῷ 812 ἡ πόλις αὕτη ἑάλω ὑπὸ τοῦ τῶν βουλγάρων ἡγεμόνος Κρούμου, ὅστις ταύτην μὲν δεινῶς ἐλῄσατο, τοὺς δὲ κατοίκους μετὰ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν ἐξανδραποδισάμενος εἰς Βλαχίαν ἀπήγαγε [1]. Τρία δὲ ἔτη μετὰ ταῦτα, ἤτοι τῷ 815, Μουρτάγων ἢ Μουρταγών (Ὁμόρταγ, Ὀμβρίταγος ἢ Κριτάγων) ὁ διαδεξάμενος τὸν Κροῦμον, τόν τε ἁγιώτατον τῆς Δεβελτοῦ ἐπίσκοπον Γεώργιον ἀπέκτεινεν, ὡς καὶ τὸν ἐπίσκοπον Πέτρον, οὗ κατεξέσχισε τὰ μέλη διὰ σφοδρῶν ῥαβδισμῶν, σὺν τούτοις δὲ καὶ 377 ἑτέρους χριστιανοὺς μὴ στέρξαντας νὰ ἀρνηθῶσι τὸν Χριστὸν καὶ προσφέρωσι θυσίαν τοῖς εἰδώλοις. Οὗτος ἀπέκτεινεν ἐν αὐτῇ καὶ Λέοντα καὶ Ἰωάννην τοὺς στρατηγούς· Λέοντος δὲ τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου τῆς ἐν Θρᾴκῃ μικρᾶς Νικαίας, περὶ ἧς ἄλλοτε διὰ μακρῶν θέλω διαλάβει, τῇ θέσει φαινομένου εὐνοϊκοῦ, κατεξέσχισε τὴν κοιλίαν διὰ ξίφους καὶ τὸν Γαβριὴλ καὶ Σιώνιον ἀπεδειροτόμησε [2]. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον καὶ τοῦ ἀπηνοῦς τούτου τυράννου, ἡ Δεβελτὸς ἀμέσως πάλιν περιῆλθεν ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν ἡμετέρων, ἅτε τῶν βουλγάρων μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κρούμου μὴ ὄντων ἱκανῶν ὅπως βαδίσωσιν ἐπὶ τὰ ἴχνη ἐκείνου. Βραδύτερον δὲ ἐπὶ τῆς αὐτοκρατείρας Θεοδώρας παραχωρηθέντος, ὡς εἴδομεν, τοῖς βουλγάροις, νικητὶ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν προσελθοῦσιν, εἰς κατοίκισιν μέρους τῆς ἐντεῦθεν τοῦ Αἵμου Σιδηρᾶς διὰ τὴν ὀχυρότητα καλουμένης ἐπαρχίας, ἡ Δεβελτὸς ἀπέμεινε καὶ αὖθις τοῖς ἡμετέροις. Οὐδόλως δὲ ἀπίθανον ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως ταύτης καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς τουρκικῆς λέξεως Δεβλὲτ νὰ ἔλαχε τὴν ἀρχὴν τὸ καὶ μέχρι σήμερον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Τεσσαράκοντα Ἐκκλησιῶν σῳζόμενον χωρίον Δεβλιπολὴ-ἀγάτζ, ὅπερ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα συνῳκίσθη ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Δεβελτοῦ, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ὁποίας πρὸ τῆς τελευταίας καταστάσεως ἀναμφιβόλως ὑπήγετο.

1. Παπαρρ. Γ' 655.

2. Καρ. Χίπρ, Σλαῦοι ἐν Ἑλλάδι· σελ. 35, καὶ Νικόδημος ἐν Συναξαριστῇ, τόμ. Β' 57-58.

§

Ἐκκλησιαστικῶς δὲ ὑπήγετο αὕτη ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Ἀδριανουπόλεως, ἧς ἡ εὐρεῖα περιφέρεια ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ Ἕβρου μέχρι τοῦ Εὐξείνου, καὶ ἀπὸ τοῦ Κονταδίστου καὶ Ἀγριαύου μέχρι τοῦ Αἵμου περιεῖχε πλείονας τῶν δέκα ἐπισκοπῶν. Ὁ δὲ Χριστιανισμὸς προϊμώτατα διεδόθη ἐν αὐτῇ ὑπ' αὐτῶν ἴσως τῶν Ἑβδομήκοντα· διότι περὶ τὰ μέσα τῆς Β' μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἀναφαίνεται τῆς αἱρέσεως τοῦ Μοντανοῦ, τοῦ κηρύττοντος ἑαυτὸν ὡς τὸν ἐπηγγελμένον παράκλητον, καὶ τῆς ἑτέρας τῶν δύο προφητίδων τῶν ἀφωσιωμένων αὐτῷ, τῆς Πρισκίλλης, ἀφικομένης εἰς Ἀγχίαλον, ὅπως διαδώσῃ καὶ ἐνταῦθα τὴν αἵρεσιν, Σωταί, ὁ ἁγιώτατος ἐπίσκοπος τῆς πόλεως ταύτης, συγκαλέσας εἰς αὐτὴν τοπικὴν σύνοδον, τὴν μὲν αἵρεσιν ἐστηλίτευσε, τὸ δὲ δαιμόνιον τῆς Πρισκίλλης νὰ ἐκβάλῃ ἐπειράθη, καθὰ μανθάνομεν ἐκ τῶν ὑποσημειώσεων Σεραπίωνος ἐπισκόπου τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας, ἐν αἷς ἀναγινώσκονται τάδε· «Ἄβλιος, Πόπλιος, Ἰούλιος ἀπὸ Δεβέλτου τῆς Θρᾴκης ἐπίσκοποι. Ζῇ ὁ τὴν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι Σωταὶ ὁ μακάριος ὅτε ἐν Ἀγχιάλῳ ἠθέλησε τὸν δαίμονα τῆς Πρισκίλλης ἐκβαλεῖν, καὶ οἱ ὑποκριταὶ οὐκ ἠρνήσαντο[1]. Κατὰ δὲ τὸν Ε' αἰῶνα ἡ Δεβελτὸς φαίνεται συννεωμένη μετὰ τῆς Σωζουπόλεως εἰς μίαν ἐπισκοπήν, βραδύτερον δὲ ἀποχωρισθεῖσα ταύτης ἀνυψώθη κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ὅτε περιῆλθεν ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν βουλγάρων, εἰς ἀρχιεπισκοπήν, ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως, ὡς καὶ πρότερον, ὑπαχθεῖσα. Τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς γνωστοὶ μοι τυγχάνουσι πλὴν τοῦ εἰρημένου Αἰλίου Ποπλίου Ἰουλίου, περὶ τὸ 150 ἔτος ἀκμάζοντος, οἱ ἑξῆς· ὁ Ἀθανάσιος, ὅστις παρευρεθεὶς ἐν τῇ κατὰ Ἔφεσον τῷ 431 Γ' οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ὑπέγραψεν· Ἀθανάσιος ἐπίσκοπος τῆς κατὰ Δουελτὸν καὶ Σωζόπολιν Ἐκκλησίας ὑπέγραψα[2].— ὁ Ἰουβενάλιος, ὅστις παρευρεθεὶς ἐν τῇ Δ' οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ὑπέγραψεν· Ἰουβενάλιος ἐπίσκοπος Δεβέλτου[3]. — ὁ Ἰουβῖνος ἢ κατ' ἄλλην γραφὴν Νουβῖνος, ὅστις λαβών μέρος εἰς τὴν ἐπὶ Λέοντος τοῦ Θρᾳκὸς τῷ 459 ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθοῦσαν τοπικὴν σύνοδον σὺν' ἐπισκόπων ὑπέγραψεν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γενναδίου ἀπολυθεῖσαν ἐγκύκλιον ἐπιστολήν[3].— ὁ Εὐστράτιος, ὅστις παρῆν ἐν τῇ κατὰ τῶν Εἰκονομάχων Ζ' οἰκουμενικῇ Συνόδῳ[4].— ὁ Γεώργιος, ὅστις ὑπὸ τοῦ Ὁμόρτου τοῦ τῶν Κροῦμμων διαδεξαμένου ἐβιάζετο τὸν τοῦ μαρτυρίου ἀμαράντινον στέφανον[5]· καὶ τέλος ὁ Συμεών, ὅστις παρευρεθεὶς ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου τῷ 879 ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκληθείσῃ Συνόδῳ ἐπὶ ἑνώσει τῆς τοῦ Θεοῦ ἁγίας καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ὑπέγραψεν ἐν τοῖς πρακτικοῖς[6].

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς πόλεως Δεβέλτου· περὶ δὲ τῶν ἐπιλοίπων ἐπισκοπῶν τῆς μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως ἐν καταλλήλῳ χρόνῳ θέλω ἀποστείλαι ὑμῖν πρὸς ἐξέτασιν τας ἐπὶ τούτῳ μου μελέτας.

---

1. Εὐσεβ. Παμφιλ. Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. Ε' κεφ. 9' σελ. 186-187.

1. Σπ. Μάλια· τῶν Ἱερῶν Συνόδων Συλλογὴ, τόμ. Α' σελ. 437.
2. Τοῦ αὐτοῦ, τόμ. Β' σελ. 104.
3. Τοῦ αὐτοῦ, τόμ. Β' 244.
4. Τοῦ αὐτοῦ, τόμ. Β' 756.
5. Νικηφ. Συναξαρ. τόμ. Β' 57-58.
6. Σπ. Μάλια· τῶν Ἱερῶν Συνόδων τόμ. Β' 930.

Η ΝΗΣΟΣ ΜΕΓΙΣΤΗ (ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΟΝ)

ὑπὸ

ΑΧΙΛΛ. Σ. ΔΙΑΜΑΝΤΑΡΑ

I. Γενικαὶ γνώσεις.

Ἡ μικροτάτη αὕτη νῆσος εἶναι μία τῶν νοτίων Σποράδων καὶ κεῖται κατὰ τὰ παράλια τῆς Λυκίας, δέκα καὶ πέντε περίπου λεύγας πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ῥόδου, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον ἐξαρτᾶται πολιτικῶς. Ὁ Κιλλάριος, ὁ Δαμβιλλὴς καὶ τινες ἄλλοι τῶν νεωτέρων γεωγράφων ἐκάλεσαν τὴν νῆσον ταύτην καὶ Κισθήνην, πλανηθέντες βεβαίως ἐξ ἡμαρτημένης γραφῆς τοῦ Στράβωνος (666), ὡς παρετήρησε τοῦτο ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς ἐν τοῖς εἰς τὸν Πανηγυρικὸν τοῦ Ἰσοκράτους σχολίοις. Ἄλλοι δέ τινες τῶν γεωγράφων τὴν ἀρχαίαν Μεγίστην διακρίνουσι τῆς νῦν καλουμένης Καστελλόριζον· ἀλλ' ἐκ τινων ἐν τῇ νήσῳ διασωζομένων ἔτι ἀρχαίων ἐπιγραφῶν καὶ ἐκ τῆς παρὰ τε τούρκοις καὶ ἄραψι διατηρήσεως τοῦ παλαιοῦ ὀνόματος, ἐκείνων μὲν Μεγὶς τὴν νῆσον καὶ Μεγισλῆν τὸν κάτοικον καλούντων, τούτων δὲ Μαγιὰς καὶ Μαγιάσο, τρανώτατα καταφαίνεται ὅτι τὸ σημερινὸν Καστελλόριζον εἶνε ἡ τῶν ἀρχαίων Μεγίστη, «ἀπὸ Μεγίστης τινὸς λαβοῦσα τοὔνομα», ὡς ἀναφέρει ὁ Πολυίστωρ, παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ. Ἀποτελίσασα δὲ κατὰ τὸν μεσαίωνα τὸ ἀνατολικώτατον σημεῖον τοῦ νησιωτικοῦ κράτους τῶν Ἱπποτῶν, ὅπερ πλὴν τῆς Ῥόδου περιελάμβανε προσέτι καὶ τὰς νήσους Χάλκην, Σύμην, Τῆλον, Νίσυρον, Κῶ, Κάλυμνον καὶ Λέρον, ἔλαβε παρ' αὐτῶν τὸ νέον ὄνομα Καστελλόριζον (Castello-rosso), ἐκ τοῦ ἐρυθροποῦ πυθανώτατα χρώματος τῶν φαλακρῶν καὶ ἀποκρήμνων αὐτῆς βουνῶν.

Καὶ ἀληθῶς ἡ νῆσος αὕτη, ἔχουσα εἴκοσι περίπου σταδίων περιφέρειαν, εἶνε βράχος πάντη ἄγονος καὶ κατάξηρος εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε πάντες σχεδὸν οἱ περιηγηταί, οἱ κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐπισκεψάμενοι αὐτήν, θαυμάζουσι μὲν τὸ βραχῶδες τῆς νήσου, τῆς ὁποίας τὸ τραχὺ καὶ πετρῶδες ἔδαφος οὐδὲ σπιθαμὴν γῆς γονίμου καὶ εὐφόρου πρὸς καλλιέργειαν παρέχει, οἰκτείρουσι δὲ τοὺς δυστυχεῖς αὐτῆς κατοίκους, οἵτινες εἰς ἐπίμετρον τῆς δυστυχίας αὐτῶν στεροῦνται καὶ πηγαίου ποσίμου ὕδατος.

Ὁ Savary (Lettres sur la Grèce) jamais, λέγει, la verdure n'embellit ces tristes rivages; on y distingue seulement quelques plantes bulbeuses, et des arbrisseaux épineux qui se plaisent sur le bord des précipices. Tel est le spectacle que les habitants de Château-Roux ont sans cesse devant les yeux. Il présente l'image d'une éternelle stérilité. Je crois que, dans le monde entier, on ne trouverait pas un séjour plus affreux. Vous jugez combien les Grecs qui l'habitent doivent être misérables. Ils ne peuvent ni semer ni moissonner. L'île ne produit point de légumes, point de fruits, point de grains. . . . . .

Ὁ δὲ Poujoulat (Correspondance d'Orient) λέγει. L'île n'est qu'un rocher stérile, et n'a pour toute ressource que la pêche des éponges. Quelques oliviers et quelques figuiers croissent sur cet écueil; les plus riches fiancées de Castello-Rosso reçoivent, dit-on, pour dot un pied d'olivier ou de figuier, ou même la moitié, le quart du revenu d'un de ces arbres. Sur ces rochers sans végétations et sans verdure un pied d'olivier est un trésor!

Ἡ ἀγρία καὶ ὀρικώδης αὕτη εἰκών, ἣν οἱ περιηγηταὶ ἀποδίδουσιν εἰς τὴν νῆσον ταύτην, εἶνε μὲν ἀληθής, ἀλλὰ καὶ λίαν ὑπερβολική, διότι ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῆς νήσου καὶ τινα μέρη, ἐν οἷς δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ θαυμασίως ἡ ἀμπελοφυτεία, εἰς ἣν φαίνεται ὅτι οἱ ἀρχαῖοι τῆς νήσου κάτοικοι ἐνησχολοῦντο, ὡς τοῦτο

γίνεται δῆλον καὶ ἐκ πολλῶν μὲν ἀρχαίων λιμένων, εὑρισκομένων εἰς πολλὰ καὶ διάφορα τῆς νήσου μέρη, μάλιστα δὲ καὶ ἐκ παλαιοῦ νομίσματος τῆς νήσου, ὅπερ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔφερε τὴν προτομὴν τοῦ Βάκχου ἀφ' ἑτέρου δὲ βότρυν καὶ περὶ αὐτὸν τὴν ἐπιγραφὴν **ΜΕΓΙΣΤΕΩΝ** (Dapper).

Βέβαιον ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι καὶ οἱ πρῶτοι οἰκισταὶ καὶ νεώτεροι μετὰ τὴν παντελῆ κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐρήμωσιν τῆς νήσου, ἐξιλέξαντο ταύτην ὡς κατοικίαν ἕνεκα τοῦ εὐόρμου καὶ ἀπηνέμου λιμένος, προφυλάσσοντος τὰ μικρὰ αὐτῶν πλοῖα, διὰ τῶν ὁποίων μετέφερον παντὸς εἴδους ξυλείαν ἐκ τῶν λιμένων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὴν Κύπρον καὶ τὴν Συρίαν.

Μικρὸν κατὰ μικρὸν τὸ ναυτικὸν τῆς Μεγίστης ἐμπόριον ηὔξανεν, οἱ δὲ κάτοικοι ἐπολλαπλασιάζοντο. Ἀείποτε δ' εὐπειθεῖς τοῖς νόμοις καὶ ταῖς ὑψηλαῖς τῆς Σ. Λύτοκρατορίας διαταγαῖς, κατώρθωσαν ὥστε νὰ ἐπισύρωσι τὴν εὔνοιαν καὶ τὴν ἀγάπην τῶν ἀειμνήστων αὐτοκρατόρων, παρ' ὧν πολλὰς καὶ ἀξίας λόγου ἔλαβον εὐεργεσίας καὶ προστασίας κατὰ τῶν πειρατῶν, οἵτινες ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν ἔσχατον βίον τῶν ταλαιπώρων τούτων νησιωτῶν. Περὶ τούτου ὑπάρχουσιν ἔτι ἐν τῇ ἀρχείοις τῆς νήσου δύο ὑψηλὰ αὐτοκρατορικὰ φιρμάνια.

Ὅτε δὲ ἡ Σ. Κυβέρνησις ὥρισε κατ' ἀποκοπὴν τὸν φόρον ἑνίων τῶν νοτίων Σποράδων, ὡρίσθη καὶ ὁ φόρος τῆς μικρασιατικῆς ταύτης νήσου εἰς γρόσια 48,000, ὡς φαίνεται ἐξ ἐπισήμου πουγιουρντίου, ἐκδοθέντος ἐν Ῥόδῳ τῇ 16 μαΐου 1836, νομαρχοῦντος τότε ἐν τῷ Ἀρχιπελάγει τοῦ Δηλαβὶρ πασσᾶ.

Συντεταγμένων οὕτω τῶν κοινοτικῶν αὐτῶν πραγμάτων, οἱ καστελλορίζιοι πρῶτον καὶ κύριον μέλημα ἐθεώρησαν τὴν κατασκευὴν δημοσίων δεξαμενῶν, ἐπαρκουσῶν εἰς ὑδρευσιν τῆς ὅλης νήσου, πολλὰ καὶ δεινὰ πασχούσης ἐν καιρῷ ἀνομβρίας. Ἰδίαις λοιπὸν δαπάναις καὶ ἀγγαρείαις κατεσκεύασαν ἐκτὸς ἀρκούντως μεγάλας δεξαμενάς, ἐντὸς κοιλάδος πρὸς δυσμὰς τῆς σημερινῆς πόλεως κειμένης, ἐν ταχταῖς δὲ ἡμέραις καὶ ὥραις, δὶς ἢ καὶ τρὶς τῆς ἑβδομάδος, κατὰ τὴν ἀνάγκην, ἠδύναντο αἱ οἰκογένειαι νὰ λαμβάνωσιν ὕδωρ ἐκ τῶν δημοσίων δεξαμενῶν (καλουμένων παρ' αὐτοῖς *ἀγγαρεῖς*) τὰς ὁποίας ἐφύλαττεν ἀκοίμητος φύλαξ, ὡς οἱ μυθολογούμενοι δράκοντες τὸ ἀθάνατον ὕδωρ.

Καὶ ἦτο ἀληθῶς θαυμάσιον ἄμα καὶ τερπνὸν νὰ βλέπῃ τις ὑπὲρ τὰ πεντακόσια κοράσια, περιβεβλημένα στολὴν ὅλως μὲν ἀλλόκοτον καὶ ἰδίαν, πάνυ δὲ παρεμφερῆ πρὸς ἀρχαϊκήν, καὶ φέροντα ἐπὶ μὲν τῶν ὤμων ὑδρίαν ἐπὶ δὲ τῶν βραχιόνων τὰ μακρόθεν ἀστράπτοντα ἐκ χαλκοῦ ἀντλήματα αὐτῶν, ἐπανακάμπτοντα κατὰ γραμμὴν ἐκ τῆς ὑδρεύσεως εἰς τὰ ἴδια. Τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν εἴς τι δημῶδες ᾆσμα, ἀποδιδόμενον εἴς τινα καστελλορίζιον στιχουργὸν Μιχαὴλ τῆς Μαρούλας καλούμενον.

Ἀφ' ὅτου οὕτω, διὰ τῆς κατασκευῆς τῶν δεξαμενῶν, τὴν ἔλλειψιν τῆς φύσεως διὰ τῆς ὁμονοίας καὶ φιλοπονίας αὐτῶν ἀνεπλήρωσαν, ἐσκέφθησαν ἀκολούθως καὶ περὶ τῆς δημοσίας τῷ Ὑψίστῳ λατρείας, περὶ τοῦ καλλωπισμοῦ καὶ ὑγείας τῆς πόλεως αὐτῶν καὶ περὶ τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπτύξεως τῶν τέκνων των.

Ἀνήγειραν λοιπὸν μεγαλοπρεπῆ καὶ παρικαλλίστατον μητροπολιτικὸν ναόν, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου μετὰ εὐρέος περιβόλου καὶ κήπου. Ὁ ναὸς οὗτος εἶνε λίαν ἀξιοσημείωτος καὶ διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν λαμπρότητα αὐτοῦ καὶ μάλιστα, διότι δύο καὶ δέκα πανάρχαιοι μονόλιθοι ἐκ γρανίτου κίονες, ἀνὰ ἓξ παραλλήλως ἱστάμενοι, ὑποβαστάζουσι τὴν ὀροφήν, ἧς οἱ θόλοι ἀπολήγουσιν εἰς τόξα ὀξέα, καὶ διαχωρίζουσι τὸν ναὸν εἰς τρεῖς ὑποστάσεις. Τοὺς λαμπροὺς τούτους στύλους, ἔχοντας μῆκος 3,85 μέτρων καὶ διάμετρον 0,63, μετέφερον οἱ καστελλορίζιοι μετὰ μεγάλου κόπου ἀπὸ τὰ Πάταρα τῆς Λυκίας. Τίς εἶδεν ἂν οἱ ὡραῖοι οὗτοι στύλοι δὲν ἐκόσμουν ποτὲ τὸ ἐν Πατάροις χρηστήριον τοῦ Ἀπόλλωνος; Ἄλλοι μικρότεροι ῥαβδωτοὶ κίονες ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ὑποβαστάζουσι τὸν νάρθηκα, ἀλλὰ τούτους δυστυχῶς ἐργάται βάναυσοι καὶ ἀπειρόκαλοι ἐκάλυψαν ἐπ' ἐσχάτων διὰ λάσπης καὶ σύδὲ ἴχνος αὐτῶν φαίνεται. Τούτους μετήνεγκον ἐκ τῶν ἐρειπίων τῶν Μύρων. «Οὕτω, λέγει ὁ Ross, μεταφέρονται τὰ λείψανα τῆς ἀρχαιότητος ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καὶ βραδύτερον, ὅτε πᾶσα περὶ αὐτῶν γνῶσις ἐξαλειφθῇ, δὲν γνωρίζει ὁ περιηγητὴς πολλάκις νὰ ἐξηγήσῃ, πῶς τοῦτο εὑρέθη εἰς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ μέρος». Τὸ εἰκοστάσιον κατεσκευασμένον ἐκ λευκοῦ καὶ μέλανος παρίου καὶ τηνίου μαρμάρου εἶνε κάλλιστα ἐπεξειργασμένον.

Ἐλιθόστρωσαν εἶτα τὴν κεντρικωτέραν ὁδὸν

τῆς πόλεως καὶ δύο μικρὰς ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ πλατείας, καὶ κατεσκεύασαν ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ μεγάλην σχολήν.

Οἱ καστελλορίζιοι εἰσήγαγον τὸ καὶ ἐν ἄλλοις ὁμόροις νήσοις τοπικὸν καλούμενον δικαίωμα, καθ' ὃ πᾶν πλοῖον καστελλορίζιον ἢ ξένον, ἀποβιβάζον εἰς τὴν νῆσον ἐμπορεύματα πρὸς πώλησιν, ἢ καὶ αὐτὸ τὸ πλοῖον πωλούμενον, ὀφείλει νὰ πληρώνῃ εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ τοπικοῦ δικαιώματος δύο τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τῆς ἀξίας τῆς πωλήσεως. Ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ πᾶν πλοῖον καστελλορίζιον, ὀφείλει ἐτησίως νὰ πληρώνῃ εἰς τὸ αὐτὸ ταμεῖον, λόγῳ λιμενικοῦ δικαιώματος, εἴκοσι γρόσια ἐπὶ ἑκάστης χιλιάδος κοιλῶν σίτου, ἀναλόγως τῆς χωρητικότητος αὐτοῦ. Ἐθίσπισαν δὲ ἵνα τὸ οὕτως εἰσπραττόμενον ποσὸν δαπανᾶται ἀποκλειστικῶς εἰς συντήρησιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν καταστημάτων τῆς νήσου. Δυστυχῶς δ' ὅμως, τοῦ χρόνου προϊόντος, τὸ ποσὸν τοῦτο, ἀντὶ νὰ διατίθηται κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ εὐχὴν τῶν θεσπισάντων, μετετράπη εἰς κερδοσκοπικὸν μίσον, οἱ δὲ κατ' ἔτος μισθούμενοι τοῦτο καὶ οὐ μικρὰ καρπούμενοι οὐδὲ ὀβολὸν διαθέτουσιν ὑπὲρ τῶν σχολείων. Τούτου ἕνεκα τὰ μὲν σχολεῖα τῆς κοινότητος περιῆλθον εἰς οἰκτρὰν κατάστασιν, τῆς δὲ πνευματικῆς τῶν κατοίκων ἀναπτύξεως δὲν δυνάμεθα δυστυχῶς νὰ ποιήσωμεν εὐφημον μνείαν.

Ἡ νῆσος ἔχει μίαν καὶ μόνην ὁμώνυμον πόλιν, τῆς ὁποίας ἵνα λάβητε μικρὰν ἰδέαν φαντάσθητε ὡσειδῆ κανονικὸν λιμένα, ἔχοντα διάμετρον μήκους πεντακοσίων περίπου μέτρων καὶ ἀνάλογον πλάτος. Τὸ στόμιον τοῦ λιμένος χαίνον πρὸς βορρᾶν, ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς λυκιακῆς πόλεως Ἀντιφέλλου, προφυλάσσεται ὑπὸ παναρχαίου φρουρίου, ὅπερ ἀνεκαίνισαν οἱ Ἱππόται.

Ἡ ὅλη πόλις ἀριθμεῖ ὑπὲρ τὰς χιλίας λιθοκτίστους οἰκίας, ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ βουνοῦ ἐκτισμένας καὶ τὰς ὁποίας ἀπειλοῦσι νὰ βυθίσωσιν εἰς τὰ κύματα οἱ ἑτοιμόρροποι φαινόμενοι βράχοι γυμνοῦ καὶ φαλακροῦ βουνοῦ, ὅπερ πρὸς νότον τῆς πόλεως ἀποτόμως ὑψοῦται περὶ τοὺς ὀκτακοσίους πόδας ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Τὸ βουνὸν τοῦτο καλοῦσιν οἱ καστελλορίζιοι Βίγλαν (σκοπιάν).

Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου (χίλιαι σχεδὸν οἰκογένειαι) εἶναι πάντες χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι καὶ καταγίνονται εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν ἁλιείαν τῶν σπόγγων. Ἡ νῆσος κυβερνᾶται ὑπὸ διοικητοῦ (καϊμακάμ βέη) ἐξαρτωμένου ἐκ τῆς νομαρχίας τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους, ἐδρευούσης ἐν Ῥόδῳ.

Ἕνεκα τῆς παρακμῆς τῆς δι' ἱστιοφόρων ναυτιλίας πολλοὶ τῶν κατοίκων ἐξεπατρίσθησαν καὶ ὁσημέραι ἐκπατρίζονται.

Ἐκκλησιαστικῶς ἡ νῆσος διατελεῖ ὑπὸ τὸν ἅγιον Πισσιδείας ἐδρεύοντα ἐν Σπάρτῃ καὶ Ἀτταλείᾳ. Καίτοι δὲ ἡ κοινότης τῆς νήσου χορηγεῖ αὐτῷ ἐννέα χιλιάδας γροσίων κατ' ἔτος, ὁ σεβασμιώτατος[1] οὐ μόνον ἱεροκήρυκα καὶ διάκονον μεθ' ἑαυτοῦ δὲν φέρει, ἀλλ' οὐδ' ἀπὸ δύο ἐτῶν ἐπεσκέφθη τὴν νῆσον.

Αἱ σχολαὶ τῆς νήσου εἰσὶ τρεῖς ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου· μία ἑλληνικὴ ἀνεγερθεῖσα πρὸ δώδεκα ἐτῶν δαπάναις τοῦ κ. Μιχαὴλ Μίγκλη, μία δημοτικὴ, καὶ ἓν παρθεναγωγεῖον.

Δαπανᾷ δὲ ἡ κοινότης τῆς νήσου διὰ μὲν τοὺς δημοτικοὺς ἰατροὺς καὶ φαρμακοποιοὺς ὑπὲρ τὰς τεσσαράκοντα χιλιάδας (40,000) γροσίων, διὰ δὲ τὴν ὅλην ἐκπαίδευσιν τῆς νήσου μόλις δέκα ἑπτὰ χιλιάδας καὶ πεντακόσια, οὐδόλως ἔχουσα ἐν νῷ τὸ τοῦ Ἐπικτήτου «ψυχὴν σώματος ἀναγκαιότερον ἴσθι· τοῦ γὰρ ζῆν κακῶς τὸ τεθνᾶναι κρεῖσσον».

2. Αἱ ἐν τῇ νήσῳ ἀρχαιότητες.

Τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως κεῖνται ἐπὶ βραχώδους λόφου νοτιοδυτικῶς ἄνωθεν τῆς σημερινῆς πόλεως καὶ ὑπὲρ τὴν ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχοντος αὐτῆς. Ἡ παλαιὰ ἀκρόπολις εἶχε μὲν λίαν μικρὰν περιφέρειαν, ἀλλὰ τὰ ὑπολειπόμενα ἐρείπια τῶν τειχῶν αὐτῆς συνίστανται ἐκ μεγάλων κανονικωτάτων τετραγώνων καὶ καλῶς εἰργασμένων λίθων. Ὁ περίβολος τῆς παλαιᾶς πόλεως φέρει ἴχνη ἀρχαίου κυκλωπείου τείχους, ἐφ' ὧν οἱ μεταγενέστεροι ἔκτισαν κακῶς ἄλλον περίβολον, ἐν ᾧ διασώζονται ἔτι καὶ νῦν λείψανα τειχῶν καὶ ἐκκλησιῶν μεσαιωνικῶν.

Ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ἀνεκαλύφθησαν ἰσχάτως δύο ἐπιγραφαί, ἃς ἐδημοσίευσα διὰ τοῦ Bulletin de Correspondance Hellénique (τεῦχ. IV-V, 1892).

Τὴν ἀρχαίαν ταύτην ἀκρόπολιν καλοῦσιν οἱ καστελλορίζιοι Παληόκαστρον.

---

1. Πρόκειται περὶ τοῦ πρώην Πισσιδείας, νῦν δὲ Προικονήσου κ. Βενεδίκτου. (Σ. Συντ. Ἐπιτρ.).

Ὑπάρχουσι προσέτι δύο ἄλλα φρούρια ἐπὶ λοφίσκου κειμένου ἐν τῇ πόλει καὶ πρὸς βορρᾶν αὐτῆς παρὰ τὴν θάλασσαν· ἀλλὰ τοῦ μὲν ἑνὸς οὐδ' ἴχνος φαίνεται, μετασκευασθέντος εἰς διοικητήριον καὶ δικαστήριον· τὸ δὲ ἕτερον κατηρειπωμένον ὀχυρὸν φρούριον ἦν καλῶς καὶ κανονικῶς ἐκτισμένον ἐπὶ τῶν ἰρειπίων παλαιοτάτου φρουρίου, ὅπερ κατεσκεύασε

ΣΩΣΙΚΛΗΣΝΙΚΑΓΟΡΑΣ
ΑΜΙΟΣΕΠΙΣΤΑΤΗΣΑΣ
ΕΝΤΕΚΑΣΤΑΒΙΚΑΙΕΠΙ
ΤΟΥΠΥΡΓΟΥΤΟΥΕΝΜΕ
ΓΙΣΤΑΙΕΡΜΑΙΠΡΟΠΥ
ΛΑΙΩΙΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ

Ὁ σάμιος οὗτος Σωσικλῆς ἦν πιθανῶς ἀξιωματικὸς τῶν Ῥοδίων, ἀναλαβὼν τὴν ἐπιστασίαν τῆς Μηλίστης καὶ τῆς Καστελλόζου ἢ Καστελλόου, ἥτις ἦν, κατὰ Διόδωρον τὸν Σικελιώτην, πόλις τῆς Καρίας. Περὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ φρουρίου, ὅπερ ἤδη εἶνε κατηρειπωμένον, γράφει ὁ Dapper τὰ ἑξῆς· « Τὸ φρούριον ἦτο ὠχυρωμένον πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης διὰ τριῶν πύργων, τῶν ὁποίων οἱ δύο ἔβλεπον πρὸς ἀνατολὰς καὶ ὁ τρίτος πρὸς δυσμάς, καὶ ἐπὶ πλέον εἶχεν εἴδός τι ὀχυρώματος ἐν σχήματι προμαχῶνος. Ὁ ἐσωτερικὸς περίβολος περιελάμβανε μέγαν καὶ ἰσχυρὸν πύργον, ὅστις κατεῖχεν ὅλον τὸ ἄκρον τὸ περιφερόμενον ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ δευτέρου τούτου τείχους· ἦτο δὲ λίαν ὑψηλὸς καὶ ἐκτισμένος ἐπὶ βράχου στηριζόντος αὐτὸν πανταχόθεν ».

Τὸ φρούριον τοῦτο ἐκτίσθη ὑπὸ γάλλου τινὸς Viglia Marino, διευκτοῦ δωδεκάδος Ἀρχιπλοίων. Οὗτος ἐπίκουρος ἐρχόμενος τῷ βασιλεῖ τῆς Κύπρου ἔκρινε κατάλληλον τὸν τόπον ὅπως κτίσῃ φρούριον. Καὶ ὑπῆρχε μὲν καὶ πρότερον τοιοῦτο, ἀλλά τις τῶν ἀρχόντων τῆς Αἰγύπτου κατηδάφισεν αὐτὸ ἴσως τῷ 1440, ἐγκαταστήσας φρουρὰν τουρκικὴν καὶ διώξας τοὺς ἱππότας καὶ τοὺς κατοικοῦντας χριστιανούς. Ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν διακοσίων τριάκοντα περίπου ἐτῶν κατέλαβον αὐτὸ οἱ Ἐνετοί, ὡς ἱστορεῖ ὁ Girolami Brusoni.

3. Νομίσματα τῆς νήσου.

Ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω ἀναφερομένου νομίσματος καὶ ὁ I. E. Mionnet (τόμ. 3, ἀριθ. 337) ἀναφέρει τὰ ἑξῆς αὐτόνομα νομίσματα τῆς Μηλίστης·

1. Κεφαλὴ γυμνὴ τοῦ Ἡλίου, πρὸς ἀριστερὰ βλέπουσα· κόμη βραχεῖα. Ἐν στεφάνῳ. Ἐπιγραφὴ ΜΕ. Ἄνθος βαλανιστίου (ἄνθος ἀγρίας ῥοιᾶς) ἐν τετραγωνικῇ κοιλότητι. Ἀργυροῦν. Κ. 8.

2. Ὁ αὐτὸς τύπος ἄνευ τῆς τετραγωνικῆς κοιλότητος. Ἀργυροῦν.

4. Γλῶσσα τῶν Καστελλοριζίων.

Μητρικὴ γλῶσσα τῶν Καστελλοριζίων εἶνε ἡ ἑλληνική, μετὰ πολλῶν μὲν ἀναμίξεων ἐκ τῆς ἰταλικῆς, ὀλιγίστων δὲ τῆς τουρκικῆς· οὕτω π. χ. λέγουσι *πνῆμα* ἀντὶ μνῆμα, *παρασουγὴ* ἀντὶ παρασκευή· ἐν γένει ἔχει χαρακτῆρα δωρικόν. Περὶ τούτου θὰ γράψωμεν ἰδίως, ὡς καὶ περὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων.

(Ἐν Κωνσταντίνῳ, τῇ 16 φεβρουαρίου 1893).

ΒΙΟΣ ΗΛΙΑ ΤΑΝΤΑΛΙΔΟΥ

ὑπὸ

ΜΑΤΘ. ΠΑΡΑΝΙΚΑ

Οὐκ ἄσκοπον θεωροῦμεν, πρὸς μόρφωσιν τοῦ ἤθους τῶν νεωτέρων, τὸ προβάλλειν αὐτοῖς ἑκάστοτε ὑπόδειγμα τὸν βίον καὶ τὰς πράξεις τῶν ἀρχαιοτέρων μεγάλων τοῦ Γένους ἀνδρῶν, ἵνα ἐξ αὐτῶν ἀντλῶσι παραδείγματα γενναίων πράξεων καὶ κινῶνται δι' αὐτῶν εἰς μίμησιν τῶν ἀρετῶν ἐκείνων. Τοιοῦτος ὁ σκοπὸς τῆς προκειμένης βιογραφίας τοῦ ἀοιδίμου διδασκάλου καὶ ποιητοῦ **ΗΛΙΑ ΤΑΝΤΑΛΙΔΟΥ**. Ναί, ὁ βίος τοῦ διακεκριμένου λογίου καὶ ἐξόχου ἀοιδοῦ εἶνε κάτοπτρον ἀρετῶν παντοίων προβαλλόμενον πᾶσιν ἁπλῶς, οἷς τῆς ἀρετῆς ἐμέλησεν. Ἑπτακαίδεκα παρῆλθον ἔτη ἀπὸ τῆς τῶν τῇδε εἰς τὰ οὐράνια μεταστάσεως αὐτοῦ, τὰ πολλὰ ὅμως καὶ πολλοῦ λόγου ἄξια αὐτοῦ ἔργα θέλουσι διαμένει ἴσαι ἀνεξίτηλα καὶ ἀγήρω, ὡς δὶν ἐξηλείφθη τὸ παράπαν ἡ μνήμη αὐτοῦ παρ' ἡμῖν τοῖς φίλοις καὶ οἰκείοις τοῖς ἀείποτε τιμῶσιν αὐτόν. Ἑταῖροι ἐπιζῶντες, φίλοι καὶ μαθηταὶ τοῦ ἀοιδίμου, μαρτυροῦσιν ἀριδήλως περὶ τῆς εὐγενοῦς σταδιοδρομίας αὐτοῦ κυρίως παρ' ἡμῖν.

Ὁ *Ἠλίας Ταντιλίδης*, ὃν αἱ Μοῦσαι περιεβλήσαν, ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν τῇ ἐνορίᾳ Μπαλίνου, παρὰ τὸ περίπυστον Φανάριον, τῇ 24 σεπτεμβρίου τοῦ 1818 ἐκ γονέων εὐσεβῶν καὶ ἐναρέτων, Ἀνδρέου Γεωργίου, κρητὸς, καὶ Φωτεινῆς Δημητρίου, τρίτος αὐτῶν βλαστὸς καὶ υἱὸς δεύτερος, κληθεὶς μετ' ὀλίγον ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος *Ἠλίας*. Ἐπὶ πέντε ἔτη ἀνετρέφετο ἐπιμελῶς οἴκοι ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ γονέων, μετὰ παρέλευσιν τῶν ὁποίων εἰσήχθη εἰς τὴν σχολὴν τῆς ἐνορίας πρὸς ἐκμάθησιν τῶν τότε κοινῶν λεγομένων γραμμάτων, ἅτινα ἐν βραχεῖ, δεξιᾶς τυχὼν φύσεως, ἐξέμαθεν.

Ὁ δὲ κάλλιστον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, σπανιώτατον δὲ κακῇ μοίρᾳ σήμερον, προσεκολλήθη νεαρώτατος τῷ τῆς Ἐκκλησίας ἀναλογίῳ, τῇ ἄλλῃ ταύτῃ σχολῇ, τῇ ἀσυγκρίτως τελειοτέρᾳ καὶ διασημοτέρᾳ, ὡς αὐτὸς λέγει περὶ τούτου ἐν βίῳ Στεφάνου Καραθεοδωρῆ (σελ. 13-14). Ἐκ παίδων, ὡς ἄλλος Σαμουὴλ, ἀφιερωθεὶς τῷ Κυρίῳ, ἐφοίτα τακτικώτατα μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἐνορίας τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἔνθα ἐνωρίτατα κατέλαβε τὸ ἱερὸν βάθρον τοῦ κανονάρχου ὢν φύσει καλλίφωνος. Μετ' οὐ πολὺ τῇ συστάσει τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ προῆχθη εἰς ἀναγνώστην κατὰ τὸ ἕβδομον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος τῇ 26 ὀκτωβρίου τοῦ 1825 ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Χίου Δανιὴλ, ἐν Κωνσταντινουπόλει τότε διαμένοντος, βραδύτερον δὲ Κυκλάδων γενομένου. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐγίνετο αὐτῷ οἱονεὶ ἀρραβὼν τῆς μελλούσης αὐτοῦ κλήσεως ὡς δραστηρίου ὑπηρέτου τῆς Ἐκκλησίας καὶ λειτουργοῦ αὐτῆς ἀκαμάτου. Παρὰ τὴν ἱερὰν λοιπὸν ταύτην θέσιν τοῦ κανονάρχου καὶ ἀναγνώστου προήγετο καὶ ἐμάνθανεν ὁ νεαρὸς Ταντιλίδης τὴν προγονικὴν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κυρίως γλῶσσαν. Καὶ ὄντως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ Ταντιλίδης παρὰ πάντα τὸν βίον διέμεινε τοῦτ' αὐτὸ προσηλωμένος τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ ᾠδῶν καὶ ῥητορεύων καὶ ποιῶν καὶ διδάσκων, καὶ ἐν γένει πᾶν τὸ δυνατὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἐργαζόμενος.

Καὶ δὴ μετοικησάντων τῶν γονέων αὐτοῦ ἐκ Μπαλίνου εἰς τὴν ἐνορίαν τοῦ Μουχλίου ὁ Ταντιλίδης προσήγγισεν ἔτι μᾶλλον εἰς τὸν σκοπὸν, εἰς τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν. Ἦν τότε ἐρημέριός τις ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ Γεράσιμός τις, κρὴς τὴν πατρίδα, συμπατριώτης τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀρχιμανδρίτης ὕστερον γενόμενος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ὁ ἀγαθὸς οὗτος ἱερεὺς παρέλαβε τῇ 1 μαρτίου τοῦ 1826 ὑπὸ τὴν πατρικὴν αὐτοῦ προστασίαν τὰ δύο μικρὰ τέκνα τοῦ συμπατριώτου αὐτοῦ, τὸν ἡμέτερον Ἠλίαν, ὀκταέτη, καὶ τὸν νεώτερον αὐτοῦ ἀδελφὸν

Μιχαὴλ, ἐξαίτης, εἰς μικρὰν μὲν παρ' αὐτῷ ὑπηρεσίαν, κυρίως ὅμως ἵνα συντελέσῃ τὸ ἐπ' αὐτῷ εἰς τὴν ἐν τῇ τότε ὁπωσδήποτε ἕνεκα τῶν γνωστῶν περιστάσεων ἀκμαζούσῃ πατριαρχικῇ σχολῇ ἐκπαίδευσιν αὐτῶν. Οὕτω λοιπὸν ἡ θεία Πρόνοια ὡδήγησε τὸν παῖδα εἰς τὸν ἀσφαλῆ λιμένα, μᾶλλον δὲ εἰς τὸν χλοερὸν λειμῶνα, ἐν ᾧ ἀρθόνως ἐν μὲν τῇ σχολῇ τὰ νάματα τῆς τε θύραθεν καὶ ἔσω σοφίας ποτιζόμενος, ἐν δὲ τῷ πατριαρχικῷ ναῷ καὶ τῷ ἀναλογίῳ τὴν ἔσω κυρίως σοφίαν καὶ τὴν ἱερὰν ποίησιν καὶ εὐγλωττίαν καθ' ἑκάστην ἐνωτιζόμενος, καὶ ἐξ αὐτῆς τερπόμενος μυστηριωδῶς ὡδηγεῖτο εἰς τὴν ποίησιν καὶ ῥητορείαν ὁ βραδύτερον τῆς ἱερᾶς σοφίας καὶ ποιητὴς καὶ μελῳδὸς καὶ μύστης καὶ ῥήτωρ γενόμενος διάσημος.

Οὕτω δὲ προβαίνων ἐν αὐτῇ ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν ὁ μικρὸς Ἠλίας, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἱκανωτέρου τῶν τότε διδασκάλων Ἀγαθαγγέλου τοῦ καισαρέως, ἐδιδάχθη παρ' αὐτοῦ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ μέτρα τῆς νεωτέρας στιχουργίας καὶ ποιήσεως. Προβαίνων ἐν τοῖς γράμμασι προέβαινε συγχρόνως καὶ ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ἀξιώματι διορισθεὶς τῇ ἑορτῇ τῆς Ἀναλήψεως τῷ 1829 ἐπὶ πατριάρχου Ἀγαθαγγέλου δεύτερος κανονάρχης τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ, ἔνθα διέμεινεν ἐπὶ τετραετίαν. Δωδεκαέτης τότε ἐποίησεν ὕμνους εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ *Σοφίαν*, ἀπὸ τοῦ θεοδότου τούτου χρήματος ἀρξάμενος, ταύτῃ παρέχων τὴν ἀπαρχὴν τοῦ ποιητικοῦ αὐτοῦ χαρίσματος, ἐν ᾧ τοσοῦτον διέπρεψε βραδύτερον, ἀηδὼν καὶ κύκνος τοῦ θαλεροῦ Βοσπόρου ἐπικληθείς. Οἱ ἀναγνόντες τότε τὸ ποίημα τοῦ παιδὸς-ποιητοῦ ἐθαύμασαν τήν τε ἔμπνευσιν καὶ τὴν ὀρθὴν τῆς γλώσσης χρῆσιν, πάντων δὲ μάλιστα ὁ καθηγεμὼν αὐτοῦ Ἀγαθάγγελος, εἰς οὗ τὴν ἔγκρισιν ὑπέβαλλε τὰ μικρὰ αὐτοῦ δοκίμια.

Ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη ἐπιτυχία ἐνεθάρρυνε τὸν ἀγχίνουν παῖδα, πάντες δὲ καὶ μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι παρώτρυνον αὐτὸν νὰ μὴ ἀμελήσῃ τοῦ ἐν ἑαυτῷ θείου χαρίσματος. Ἐθεωρεῖτο ἤδη ποιητὴς ἐν τοιαύτῃ μικρᾷ ἡλικίᾳ, καθ' ἣν οἱ ἄλλοι παῖδες δὲν δύνανται οὔτε Παρνασσὸν ἢ Πιερίαν νὰ φαντασθῶσιν ὅπως δήποτε. Καὶ οὕτως ἡ φήμη αὐτοῦ διεδίδετο εἰς τὸ Φανάριον παρά τε μικροῖς καὶ μεγάλους. Λύτὸς ὁ τότε οἰκουμενικὸς πατριάρχης Ἀγαθάγγελος, ἀνὴρ λόγιος, ἀκούσας τὰ περὶ τοῦ νέου εὐφαντάστου ποιητοῦ καὶ καλλιρώνου κανονάρχου τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ καὶ μετακαλεσάμενος παρ' ἑαυτῷ προὔτεινεν εἰς λύσιν αἴνιγμά τι[1].

Ὁ παῖς ἕτοιμος, ἅμ' ἔπος ἅμ' ἔργον, ἀκούσας παρὰ τοῦ πατριάρχου τὸ αἴνιγμα ἔδωκε πάραυτα τὴν λύσιν εἰπὼν τὴν λέξιν «οὐρανούς» ὁ πατριάρχης θαυμάσας τὴν ὀξύτητα τῆς κρίσεως ἀντήμειψεν αὐτὸν γενναίως ὑποσχόμενος προσέτι τὴν κρατταίαν αὐτοῦ προστασίαν εἰς τὴν πρόοδον αὐτοῦ.

Οὕτω σὺν τῇ ἡλικίᾳ προέκοπτε καὶ τῇ φήμῃ τῇ ἐκ τῆς ποιήσεως ὁ μικρὸς φοιβόληπτος, γνωστὸς πᾶσι τοῖς ἐν Φαναρίῳ κληρικοῖς καὶ ἄρχουσι γενόμενος. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ σχολῇ προέβαινεν ἐπίσης καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀγαθαγγέλου προήχθη εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς τῷ 1830 τελούσης τότε ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ λογιωτάτου τῶν συγχρόνων διδασκάλων Νικολάου Λογάδου, ὃν ἰδιαζόντως ἐτίμα καὶ ἐσέβετο παρὰ πάντα τὸν βίον ὁ Ταντάλιδης. Καὶ ἐνταῦθα ἀνερριχᾶτο ὁ νέος εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις φημιζόμενος καὶ ὡς ποιητὴς καὶ ὡς ἐπιμελὴς μαθητής, ὅτε, ὀλίγον πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων αὐτοῦ ἐν τῇ πατριαρχικῇ σχολῇ, θνήσκει ὁ σεβαστὸς αὐτοῦ διδάσκαλος Λογάδης. Ἀκρωτηριασθείσης οὕτω τῆς σχολῆς καὶ τοῦ Λογάδου μὴ ἀντικατασταθέντος ἐπαξίως, ὁ Ἠλίας ἠναγκάσθη μετὰ λύπης νὰ διακόψῃ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ. Οὐδαμῶς ὅμως τῶν γραμμάτων ὠλιγώρησεν, ἀλλ' οἰκουρῶν ἐμελέτα ἕως οὗ περίστασις εὐνοϊκὴ συνετέλεσεν εἰς τὴν αἰσίαν ἀποπεράτωσιν τῆς γυμνασιακῆς αὐτοῦ παιδεύσεως.

Ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν ἐμπορίαν ἀσκῶν ἐμελλε χάριν τῶν ἰδίων ὑποθέσεων νὰ μεταβῇ εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Ἰωνίας Σμύρνην. Ὁ Ἠλίας τοῦτο ἀκούσας ἐσπούδασεν ἐκ χαρᾶς ἐπιθυμῶν νὰ συμπληρώσῃ ἐκεῖ τὸ ἐνα-

1. Εἶν' μία αἰτιατική
τρισύλλαβος πληθυντική,
ἢ ἄπειρον ἀπέχει,
τὸ πᾶν δὲ περιέχει.
Εἰς δύο μέρη δ' ἂν αὐτὴ
ἂν ἴσως καὶ διαιρεθῇ
καὶ δύο λέξεις γίνῃ,
δυὸ πράγματα σημαίνει.
Τὸ πρῶτον εἶναι ὕλικὸν
καὶ εἰς τὰ ζῶα φυσικόν,
ἄνθρωποι τάλλα ἔχουν
καὶ δι' αὐτοῦ ἔζησαν.

πολειρθὲν τῆς ἐγκυκλίου παιδεύσεως ἐν τῇ περιωνύμῳ τῆς πόλεως ἐκείνης Εὐαγγελικῇ σχολῇ, ἧς τὴν φήμην ἤκουε πρὸ πολλοῦ· ἄλλως δὲ τότε δὲν ὑπῆρχεν ἕτερον ἑλληνικὸν ἐκπαιδευτήριον ἀνώτερον. Καὶ δὴ μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μεταβαίνει εἰς Σμύρνην, τὴν ὁμηρογενέτειραν, ὁ ἔνθερμος ὀπαδὸς τοῦ μεγαλωνύμου ἀοιδοῦ καὶ τῆς ἰωνικῆς Μούσης, κατὰ μάϊον τοῦ 1834, ἔνθα ἐξεπλήρωσε τὸν διάπυρον αὐτοῦ πόθον ἀπολυθεὶς τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς, διευθύνοντος τοῦ τότε διδασκάλου Νεοκλέους Παπάζογλου.

Ἐν τῇ φιλοκάλῳ Σμύρνῃ τῆς ὡραίας Ἰωνίας ὁ Τανταλίδης εὑρέθη εἰς ἄλλον ὁρίζοντα εὐρύτερον τοῦ πνιγηροῦ τότε Φαναρίου καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ μεγαλοπρεποῦς Βυζαντίου. Ἐν Σμύρνῃ ἐγνώρισε καὶ τὸν περίφημον κατόπιν γενόμενον Ι. Ἰσιδωρίδην Σκυλίσσην, ἰσάδελφον φίλον μέχρι θανάτου αὐτοῦ διαμείναντα. Ἐκεῖ ἐγνώρισε πλείστους ὅσους διακεκριμένους κατόπιν λογίους καὶ ποιητάς· ἐκεῖ ἠσθάνθη καλλίτερον τὴν ἔμπνευσιν τῆς θείας τῆς ποιήσεως, εἶδε τὸν Μέλητα, ἐφαντάσθη τὸν Ὅμηρον αὐτόν, ὃν ἐλάτρευε κατ' ἰδίαν. Τοῦτο ἐξῆπτεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν φαντασίαν τοῦ νεαροῦ ἀοιδοῦ. Ἐν τῇ περιλημένῃ αὐτοῦ Σμύρνῃ βραδύτερον ἐξέδωκε τὰ πρωτόλεια τῆς ἐμπνεύσεως αὐτοῦ «*Παίγνια*», τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα προϊόντα τῆς γονίμου φαντασίας αὐτοῦ, καὶ ἄλλα δὲ ἔργα αὐτοῦ συνέλαβε καὶ ἐπεξειργάσθη ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἥτις εἶχε δι' αὐτὸν πάντοτε ἰδιαίτερον θέλγητρον.

Λύτόθι πρὸς πολλοῖς ἄλλοις ὁ νέος Τανταλίδης ἐγνώρισε καὶ τὸν διαβόητον κατόπιν γενόμενον διδάσκαλον Θεόφιλον Καΐρην, τὸν εἰσηγητὴν τῆς νέας ἐκείνης κακοδοξίας καὶ προσπαθήσαντά πως νὰ σαγηνεύσῃ τὸν ζωηρὸν καὶ εὐφάνταστον νέον. Διηγεῖτο ὁ ἴδιος, ὅτι μαθητὴς ὢν ἐν Σμύρνῃ ἐδίδασκεν εἰς μαθητὰς κατωτέρας τινὸς τάξεως μαθηματικά, εἰς δὲ τὴν παράδοσιν αὐτοῦ παρευρέθη καὶ ὁ Καΐρης. Ὁ νεαρὸς διδάσκαλος χωρὶς νὰ συγχυσθῇ ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ διασήμου διδασκάλου, ἠκολούθησε τὴν παράδοσιν αὐτοῦ μέχρι τέλους ἡσύχως καὶ ἐν τάξει, ὁ δὲ Καΐρης μετὰ τὸ τέλος τοῦ μαθήματος ηὔξατο αὐτῷ θερμῶς καὶ μετ' ἐπαίνων πολλὴν τὴν ἐπιτυχίαν ἐν τῷ μέλλοντι. Καὶ ἡ γνωριμία αὕτη καὶ σχέσις μετὰ τοῦ ἀνδρὸς παρέσχε τῷ Τανταλίδῃ βραδύτερον τὸ θάρρος, ἵνα ἀπευθύνῃ αὐτῷ πεπτωκότι παραινετικὴν ἐπιστολὴν πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὰ πάτρια, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἑφεξῆς γενήσεται λόγος.

Οὕτω δεκαεπταετὴς ἀποπερατώσας τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν Σμύρνῃ ἐπέστρεψε μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κατὰ ἰούλιον τοῦ 1835 εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἡ φήμη τοῦ νεαροῦ λογίου διεδόθη ἀμέσως εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων δημοσιεύσαντος κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τὸ πρῶτον αὐτοῦ ποίημα ἐπιγραφόμενον «*Ὠδὴ εἰς τὸν Μάϊον*».

Ἀμέσως προσελήφθη διδάσκαλος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ μακαρίτου Παντολέοντος Καλβοκορέση ἐν Διπλοκιονίῳ, τῷ 1836, ἔνθα διέμεινε δύο περίπου ἔτη διδάσκων τὰς δύο θυγατέρας αὐτοῦ, ἐνασχολούμενος συγχρόνως καὶ εἰς τὴν προσφιλῆ αὐτῷ ποίησιν. Δείγματα τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ ἱκανότητος σώζονται ἱκανὰ ποιημάτια, ἃ ἀπέστειλε τοῖς φίλοις αὐτοῦ, ἰδίᾳ δὲ τῷ λαμπρῷ μετὰ ταῦτα καθηγητῇ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ πατριαρχικῇ σχολῇ Κωνσταντίνῳ Εὐθυβούλῃ.

Δεινὸν τραῦμα ἐπῆλθεν εἰς τὴν ἔντιμον οἰκογένειαν τοῦ Καλβοκορέση ἐν ᾧ χρόνῳ παρ' αὐτῇ μένων ἐδίδασκεν ὁ Τανταλίδης. Ἡ φοβερὰ μάστιξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς ἁπάσης, ἡ βρετολοιγὸς πανώλης, ἐπέσκηψε λυσσαλέα κατὰ τὸ 1837, θύματα δὲ αὐτῆς ἐγένοντο αἱ δύο αὐτοῦ μαθήτριαι, καὶ αὐτὸς δὲ λοιμόβλητος ἐνοσηλεύετο ὑπὲρ τὸν μῆνα ὑπὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς ἐν σκηναῖς ἐπὶ τοῦ παρακειμένου βουνοῦ, ἕως ἰαθεὶς καὶ ἀπολίσας μαθητρίας καὶ θέσιν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐν Φαναρίῳ πατρῴαν ἑστίαν ἀπαραμύθητος. Ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν μηνῶν τινων τῇ 4 τοῦ ὀκτωβρίου τοῦ 1838, ἤδη εἰκοσαετὴς, προσελήφθη διδάσκαλος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ σοφωτάτου ἰατροφιλοσόφου Στεφάνου Καραθεοδωρῆ, ἐν Σταυροδρομίῳ, διδάσκων τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀλέξανδρον, τὸν νῦν ἡγεμόνα τῆς Σάμου, καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ Σμαράγδαν, Ζωὴν καὶ Ἑλένην. Καὶ ἡ θέσις αὕτη ἐγένετο ἀφετηρία τοῦ μετὰ ταῦτα λαμπροῦ σταδίου τοῦ Τανταλίδου. Ἐν τῷ περιφανεῖ οἴκῳ τοῦ μεγαλωνύμου καὶ ἐναρέτου ἰατροῦ, τοῦ Νίστορος τῶν τότε σοφῶν, ἐν πατριαρχικῇ οἰκογενείᾳ, ἧς προΐστατο μήτηρ τὸ γένος Ἴκουσα ἐκ τοῦ περικλεοῦς οἴκου τῶν Μαυροκορδάτων, ἡ βραδύτερον καὶ μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων εὐγενεστάτη δέσποινα Λουκία Στεφάνου Καραθεοδωρῆ, ὁ νεαρὸς διδάσκαλος εὗρεν εὐκαιρίαν ἵνα διδάσκῃ καὶ διδάσκηται, καὶ σχετισθῇ μετὰ πάντων τῶν ἐν τοῖς γράμμασι, πλούτῳ

καὶ εὐγενείᾳ διακρινομένων ἡμετέρων καὶ ξένων· διότι αὐτόθι συνήρχετο ἡ ἀριστοκρατία τῆς τάξεως, τοῦ γένους καὶ τοῦ πνεύματος, οἱ ἐξοχώτεροι τῶν κληρικῶν, οἱ μεγιστᾶνες τοῦ κράτους, ἔξοχοι εὐρωπαῖοι παρεπίδημοι, καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων οἱ ὁπωσδήποτε διαπρέποντες. Ἐκ πάντων τούτων ἀδύνατον ἦν νὰ μὴ καρπωθῇ ὠφέλειαν ὁ εὐφυὴς νέος δρέπων ἐκ τοῦ ἀνθηροῦ τούτου λειμῶνος, ἐκ τῆς πλουσίας ἀναστροφῆς καὶ βιβλιοθήκης τοῦ ἰατροῦ ὡς ἐπιμελὴς μέλισσα ὅ,τι καλὸν καὶ χρήσιμον. Διὸ καὶ τῆς προσφιλοῦς αὐτοῦ Μούσης οὐκ ὠλιγώρει πάντοτε ἐν ὥραις ἐμπνεύσεως, ποιῶν ἢ διορθῶν τὰ πρότερον αὐτῷ πεποιημένα· οὕτω δὲ τὰ καλλίτερα εἰς ἓν συναγαγὼν ἐξέδωκεν ἐν Σμύρνῃ τῷ 1839 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Παίγνια*», ἀναθέμενος αὐτὰ τῷ συζύγῳ τοῦ ἰατροῦ Λουκίᾳ. τὰ δὲ μὴ συνεκδοθέντα τότε ἐξέδωκαν ὕστερον ἐν ἰδίῳ τεύχει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μιχαὴλ, τῇ ἐγκρίσει ἐκείνου, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Τὰ πρῶτά μου*». Ἀναγγέλλων τὴν ἔκδοσιν τῶν «Παιγνίων» τῇ 1ῃ μηνὸς Αὐγούστου τοῦ 1837 ἐδήλου ὁ μόλις εἰκοσαετὴς ποιητὴς μὴ κινήσῃ τὸν γέλωτα τῶν ἐντευξομένων διὰ τὴν τόλμην καὶ τῆς ἡλικίας τὸ ἀπίθανον.

Ἐπειδὴ ὅμως οἱ κάλλιον αὐτοῦ ἐκτιμῶντες τὰ προϊόντα τῆς Μούσης αὐτοῦ ἐπίμονον παρορμῶντες αὐτὸν εἰς ἔκδοσιν, μετεπείσθη, καὶ οὕτος ἵνα «εἰκδιδοὺς αὐτὰ παραστήσῃ καὶ ζωγραφήσῃ εἰκόνας ζώσας, ἐξυμνήσῃ ἀντικείμενα, φυσικὰ καὶ γνωστὰ, καὶ κινήσῃ τὴν περιέργειαν τῶν περιηγησαμένων τοὺς χαριεντας τοπους τῆς Κωνσταντινουπόλεως· τοιοῦτος, λέγει, ὁ σκοπὸς τῶν ποιήσεων μου».

Ἡ δημοσίευσις τῶν «Παιγνίων» ἀνέδειξεν ἀμέσως τὸν Τανταλίδην ἰξοχον ποιητὴν καὶ δόκιμον ἑλληνιστήν. Πανταχόθεν ἐξεδηλώθησαν αὐτῷ ἔπαινοι οἱ πρέποντες τῇ εὐφυΐᾳ αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ κατέλαβε λίαν ἐνωρὶς θέσιν ἐπίζηλον μεταξὺ τῶν ὁμογενῶν λογίων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἱδρυθῇ ἐν Ἀθήναις τὸ πανεπιστήμιον, ἐν ᾧ ἐδίδασκον ἄνδρες περιφανεῖς, οἵοι διέτριβον καὶ ἄλλοι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, δυνάμενοι νὰ κρίνωσι τὰ ἔργα αὐτοῦ. Τὰ «Παίγνια» τοῦ Τανταλίδου ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἐν τῷ ἄστει τῆς Παλλάδος τεχνοκρίτας νὰ ἐκφέρωσι κρίσιν εὐνοϊκωτάτην περί τε τῆς ποιήσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἑλληνομαθείας. Ἰδοὺ τί ἔγραφε περὶ τούτων ὁ Ἀλ. Ῥαγκαβῆς, κριτὴς ἐμπειρότατος ὡς ποιητὴς καὶ αὐτὸς καὶ λόγιος ἔξοχος· «Τὸ τωρινὸν Βυζάντιον εἶνε ἡ πατρὶς τῶν ἀηδόνων καὶ ποιητῶν. Ὡς εἰς ὥραν ἔαρος ὁ ποιητὴς τῶν «Παιγνίων» κ. Τανταλίδης ψάλλει ἔρωτας καὶ χαριεντίζεται. Ἡ φαντασία τοῦ ποιητοῦ, τοῦ ὁποίου ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ πρῶτον δοκίμιον, εἶνε ἓν τῶν εὐγενῶν ἐκείνων φυτῶν, τὰ ὁποῖα πάσχουσι καὶ νοσηλεύονται εἰς ἀνοίκειον ἔδαφος, μεταφυτευόμενα δὲ αἴφνης ἐκπλήττουσι μὲ τὴν γενναίαν ἀνάπτυξιν αὐτῶν. Ἡ εὐφυΐα φαίνεται δυσανασχετοῦσα πρὸς τὰ δεσμὰ, τὰ ὁποῖα τὴν ἐμποδίζουν νὰ τανύσῃ τὰ πτερὰ καὶ ἀρθῇ πρὸς τὰ ὕψη, ὅθεν καταβαίνει ἡ ἔμπνευσις καὶ πολλάκις ἀκτῖνες ποῦ καὶ ποῦ διαλάμπουσαι μεταξὺ τῶν ἀνθέων ἀγγέλλουν ποιητὴν προωρισμένον ὄχι μόνον νὰ τέρψῃ, ἀλλὰ ἂν ἐπιμείνῃ εἰς τὸ στάδιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπιτυχῶς ἤδη κατῆλθεν, ἂν ἐξακολουθῇ ἀρυόμενος καλλονὰς ἐκεῖ ὅπου ἀληθῶς μόνον εὑρίσκονται, εἰς τὴν φύσιν δηλαδὴ καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους ποιητὰς καὶ εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἂν ἀληθῶς φροντίζῃ περὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς φράσεως, θὰ δοξάσῃ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ὁμογενεῖς. Τοιαῦτα τὰ ποιήματα τοῦ Τανταλίδου· ὑπερβαίνουν κατὰ πολὺ πολλῶν ὡς ποιητῶν φημιζομένων τὴν σήμερον τὰ πρῶτα δοκίμια» (Εὐρωπ. Ἑρανιστὴς, τόμ. Β', 198-201). Ἐν δὲ ἰδιαιτέρᾳ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Τανταλίδην τῇ 20 σεπτεμβρίου τοῦ 1840 ὁ Ῥαγκαβῆς γράφει τάδε· «Δέχθητε τὰς εἰλικρινεῖς συγχαρητηρίους προσρήσεις μου· εἶχα τὰς χρηστοτάτας ἐλπίδας περὶ τῆς Μούσης σας, ἀλλ' ὑπερέβης πᾶσαν μου προσδοκίαν. Δὲν θέλω πρὸς ὑμᾶς αὐτοὺς γράφων νὰ πλέξω τὸν πανηγυρικὸν των. Σεβόμαι τὴν μετριοφροσύνην σας, ἥτις εἶναι πάντοτε σύντροφος τῆς ἀληθοῦς ἀξίας. Σᾶς παρακίμπτω ὅμως εἰς τὸ πίμπτον φυλλάδιον τοῦ *Ἑρμηνευτοῦ*».

Διετίαν διέμεινε μετὰ καρποφορίας διδάσκων ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἐξόχου ἰατροῦ ὁ Τανταλίδης, ἀλλ' ἡ πρὸς αὐτὸν ἀγάπη καὶ ἐκτίμησις παρέμεινεν ἀνεξίτηλος οὐ μόνον παρὰ τοῖς ἀοιδίμοις γονεῦσιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἐπιζῶσι καὶ διακεκριμένοις ἐξοχωτάτοις γόνοις τῆς οἰκογενείας τοῦ Καραθεοδωρῆ.

Ἀλλὰ τὴν καρδίαν τοῦ νεαροῦ διδασκάλου καὶ ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης ἐστεμμένου ἤδη ποιητοῦ κατέφλεγε πόθος ἀνωτέρας παιδεύσεως καὶ προαγωγῆς. Ὁ Ἀλέξανδρος Ῥαγκαβῆς παρεκίνει αὐτὸν πρὸς τοῦτο δι' ἐπιστολῶν γλαφυρῶς ἅμα καὶ διδακτικῶς. Εἶχεν ἱδρυθῇ τῷ 1837 ἐν Ἀθήναις τὸ τότε λεγόμενον *Ὀθώνειον πανεπιστήμιον*, ὁ δὲ πρὸς

λόγους ἀκαθέκτως ὀργῶν νεανίας δὲν ἠρκεῖτο πλέον εἰς τὰ ἐγκύκλια τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ Σμύρνης. Διὸ τελειοτέρας ἐριέμενος μαθήσεως ἐν ἡλικίᾳ εἴκοσι καὶ δύο ἐτῶν ἀπέρχεται κατ' αὔγουστον τοῦ 1840 εἰς Ἀθήνας φιλολογικῶν μαθημάτων ἀκροασόμενος. Ὁ ἰατρὸς Στέφανος ὁ Καραθεοδωρῆς, παρὰ τῷ ὁποίῳ, ὡς εἴπομεν, ἐπὶ διετίαν διέτριψεν ὡς διδάσκαλος, ἐκτιμῶν τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ συνέστησεν αὐτὸν θερμῶς τῷ ἐν Ἀθήναις διατρίβοντι φίλῳ αὐτοῦ αἰδεσιμωτάτῳ Κωνσταντίνῳ Μεγάλῳ Οἰκονόμῳ τῷ ἐξ Οἰκονόμων, ἀνδρὶ ἀριπρεπεστάτῳ, γνωστοτάτῳ δὲ διδασκάλῳ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους, καὶ ποιητῇ καὶ ῥήτορι εὐγλωττοτάτῳ.

Ἐν τῇ συστατικῇ ἐπιστολῇ ὁ ἰατρὸς μεταξὺ ἄλλων λέγει τῷ Οἰκονόμῳ· «Ὁμολογῶν ὅτι διατελῶ χρεώστης πάντοτε μιᾶς ἀποκρίσεως εἰσέτι ἀναβαλλομένης, ἐπιστέλλω τό γε νῦν ἐπὶ συστάσει τοῦ γραμματοκομιστοῦ ἐρχομένου ἤδη αὐτόσε χάριν μαθημάτων, χρηματίσαντος δὲ ἱκανὸν χρόνον οἰκοδιδασκάλου τῶν τέκνων μου καὶ ποιητοῦ χαρίεντος».

Τοιοῦτον συνίστα τὸν Ταντολίδην ὁ σοφὸς ἰατρός, κάλλιστα δυνάμενος νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ.

Ἐν Ἀθήναις ὁ Ταντολίδης, ποιητὴς καὶ ἑλληνιστὴς τῶν ἐξοχωτέρων, δικαίως ἐπεσπάσατο τὴν εὔνοιαν καὶ ἐκτίμησιν τῶν τε διδασκάλων αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ὑπερεχόντων λογίων, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Μεγάλου Οἰκονόμου, οὗ ἐγένετο καὶ μέχρι τέλους παρέμεινε γνήσιον πνευματικὸν τέκνον καὶ θαυμαστὴς, ναὶ μὴν καὶ μιμητὴς αὐτοῦ διάπυρος· ἡ δὲ φιλία αὕτη καὶ ἀφοσίωσις διατρανουμένη ἐν ζωηρᾷ ἀλληλογραφίᾳ ἀμφοτέρων διήρκεσε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Κωνστ. Οἰκονόμου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σοφοκλέους Οἰκονόμου. Πάντες ἐθαύμαζον τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν περὶ τὸ γράφειν τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν δεινότητα αὐτοῦ. Ἐν τῷ Ταντολίδῃ ἔβλεπον οἱ ἐν Ἀθήναις τὸν ἄξιον ἀντιπρόσωπον τοῦ Βυζαντίου, τοῦ Φαναρίου καὶ τοῦ γεραροῦ ἡμῶν Πατριαρχείου.

Δεινὸν εἶχεν ἀναλάβει τότε ἀγῶνα ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος κατὰ τῶν ἐν τισιν ἐκκλησιαστικοῖς ζητήμασι καινοτομούντων Φαρμακίδου καὶ Βάμβα, δεινὸν καὶ ἡ Ἐκκλησία κατὰ τῶν καιριστῶν. Καὶ ὁ νέος Ταντολίδης παρίστατο τῷ Οἰκονόμῳ συνεργάτης ἀκάματος. Ἠθέλησέ ποτε νὰ καινοτομήσῃ περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ὁ πρωτοψάλτης τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης ἐν Ἀθήναις Ζαφείριος Ζαφειρόπουλος. Πρόθυμος ὁ Ταντολίδης ἠρώτησεν αὐτὸν διὰ τῆς ἐφημερίδος *Ἀθηνᾶς*· «Τί παθὼν ἀποτολμᾷ καὶ εἰσάγει, ἡ πρωτοψάλτης ὢν αὐτὸς συγχωρεῖ εἰσαγομένην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἁρμονίαν κενόρρυθμον παντάπασι καὶ ξενικὴν, ἀπ' αἰῶνος ἀνήκουστον εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν; Παρὰ τίνος ἔχει λαβὼν τὴν ἄδειαν τοῦ μεταδιδόναι τὴν λύμην ταύτην διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ εἰς τοὺς ἀθώους αὐτοῦ ἀκουστὰς ἐπὶ καταστροφῇ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐπρεπείας;»

Καὶ τότε μὲν ἡ πρὸς τὴν καινοτομίαν ροπὴ ἔστη, τῇ γενναίᾳ παρεμβάσει οὐ μόνον τοῦ Ταντολίδου, ἀλλὰ καὶ ἄλλων εὐλαβῶν ὁμογενῶν. Ὅτε δὲ βραδύτερον τῷ 1870 ἐπανελήφθη τὸ τοιοῦτον ἐν Ἀθήναις, πάλιν ὁ Ταντολίδης ἔπεμψεν ἐκ Χάλκης ὑπόμνημα πρὸς οὓς ἴδει, δημοσιευθὲν ἐν τῷ «Εὐαγγελικῷ Κήρυκι».

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀσιβῆ διδασκαλίαν τοῦ Θεοφίλου Καΐρη ὁ Ταντολίδης ἐδείξεν εὐσέβειαν καὶ ζῆλον, καίτοι ἐτίμα τὰς γνώσεις τοῦ Καΐρη, ὅστις ἵνα σαγηνεύσῃ τοὺς ἁπλουστέρους μαθητὰς περιήρχετο τὰς διαφόρους ὁμογενεῖς ἐν Τουρκίᾳ κοινότητας δεικνύων εἰς τὸ φαινόμενον τοῖς γονεῦσι μεγίστην εὐλάβειαν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς ἣν ἀνῆκεν ὁ γόης κληρικός. Ὁ Ταντολίδης τὸν εἶδεν ἐν Σμύρνῃ ἱστάμενον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς ὄρθιον μετὰ τῆς ῥάβδου αὐτοῦ καὶ μετ' ἄκρας προσοχῆς ἀκροώμενον τῆς ἱερᾶς ἀκολουθίας. Τοσαύτην συγκίνησιν προὐξένησεν αὐτῷ καὶ πολλοῖς ἄλλοις ὁ τρόπος οὗτος τοῦ κεκρυμμένου λύκου, ὥστε καὶ βραδύτερον ὁ Ταντολίδης ᾐσθάνετο μεγάλην πρὸς αὐτὸν εὐλάβειαν καὶ συμπάθειαν καὶ μετὰ τὴν διάδοσιν ἔτι τῶν ἀντιχριστιανικῶν τοῦ Καΐρη ῥοπημάτων. Καὶ τί μὲν ἔπραξαν οἱ τότε ἐπὶ τούτῳ τεταγμένοι, γνωστόν· ἀλλὰ καὶ ὁ νέος Ταντολίδης δεινῶς ἤλεγξε τὸν ἀνόσιον ὑποκριτὴν διὰ γλαφυρᾶς ἐπιστολῆς, ἐν ᾗ πρῶτον ἐνθυμίζει αὐτὸν τὴν ἐν Σμύρνῃ γνωριμίαν, τὴν ἄκραν εὐσέβειαν καὶ εὐλάβειαν πρὸς τὴν θρησκείαν, ἣν ἐπεδείκνυεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ὅσα ἔλεγε κατὰ τῶν ἀγγλαμερικανῶν ἱεραποστόλων πρὸς τὸν μητροπολίτην Σμύρνης Χρύσανθον καὶ πρὸς τοὺς δημογέροντας τῆς πόλεως. «Ἐμακάρισα τότε, λέγει, τοὺς ὁμογενεῖς, ἔχοντας τὸν Θεόφιλον καὶ τοὺς ὁμοίους αὐτῷ· ἀλλὰ νῦν ἀκούων ὅτι ἐξέπεσας, ὡς

ἄλλος Παραβάτης, τῶν δογμάτων τῆς χριστιανικῆς πίστεως, θεωρῶ τοῦτο διαβολὴν ἢ συκοφαντίαν τῶν ἐχθρῶν σου, τολμώντων νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς τοὺς γηραιούς ὤμους σου τὴν ἀνήκιστον ταύτην συμφοράν· ἀλλὰ δὲν ἦσαν ταῦτα ἁπλαῖ διαδόσεις, εἶνε δυστυχῶς πράγματα ἀληθῆ» κλπ. Ἀκολούθως ὁ Ταντταλίδης προσπαθεῖ νὰ διδάξῃ καὶ μεταπείσῃ τὸν ἐκπεσόντα διδάσκαλον. Ἐλέγχει τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ σαφῶς καὶ εὐσχήμως, δεικνύων, κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἀντίληψιν, ὅτι ἐκ τῆς Φυσικῆς καὶ Ἀστρονομίας προῆλθη εἰς σφαλερὰς ἰδέας καὶ εἰς ἰδρυσιν νέας κατ' αὐτὸν θρησκείας, ὡσεὶ ἦτο δυνατὸν ἐκ παρατηρήσεων ἀστρονομικῶν, καὶ αὐτῶν ἀβεβαίων, νὰ πλάσῃ τις θρησκείαν. Παρατίθεμεν ἐνταῦθα ὁλόκληρον τὴν πιθανῶς ἀνέκδοτον ἐπιστολὴν τοῦ Ταντταλίδου πρὸς τὸν Καίρην·

« *Σοφὲ Καίρη Θεόφιλε!*

» Μονάζοντα εἰς ἐρημικὸν μοναστήριον κατὰ τὰς ἰσχατιὰς τοῦ Αἰγαίου, κατατρυχόμενον ὑπὸ γήρως, διστάζω ἐὰν θέλῃ σοι ἀνακινήσει τὸ παρόν μου ἔνα τῶν ἐν τῇ Σμύρνῃ γνωρίμων καὶ θαυμαστῶν σου, τὸν ὑποφαινόμενον. Εἰς τὰς ἀκοάς μου, Θεόφιλε, διέμεινε ἔτι ἐναύλως ἡ νεοτέρειος τῆς φωνῆς σου γλυκύτης, καὶ ἡ πολυειδὴς συνουσία σου θέλπει τι καὶ μέχρι τῆς σήμερον εἰς τὸ βάθη τῆς ψυχῆς μου ὑπέκκαυμα. Σ' ἐνθυμοῦμαι κατὰ πᾶσαν ἑορτὴν καὶ κυριακὴν ἐκκλησιαζόμενον εἰς τὸν ἐκεῖσε ναὸν τῆς ἁγίας Φωτεινῆς· μετὰ πόσης βαθυτάτης τιμῶντι κατανύξεως ἀπέναντί σου ἱστάμην, θαυμάζων τὴν ἐπὶ σὲ περιπτυσσόμενην χριστιανικὴν ἁγιότητα, ὅτε μὲ ἐξύφωσιν ἀνεχωρητοῦ τινος τῶν πρώτων αἰώνων συμχρὼς τοὺς τρεῖς πρώτους τῆς χειρός σου δακτύλους διετύπους ἐπὶ σεαυτοῦ τὸ σημεῖον τοῦ τιμίου σταυροῦ καὶ ἐκραύζου ἐν εὐλαβείᾳ τοὺς ὕμνους καὶ τὰς εὐχὰς τῆς Ἐκκλησίας εἰς ἀσκητικὴν στηριζόμενος βακτηρίαν· « Ἴδε, Ἔλεγον, ἴδε ἀληθὴς ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστιν ». Ἐμεμφόμην δὲ καὶ τοὺς λέγοντας, ὅτι ἡ εἰς τὴν σοφὴν Ἑσπερίαν ἀποδημία καταψυχραίνει τὸν εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν ζῆλον τῶν ἡμετέρων, ἐὰν μὴ ἔχωσιν ἐμφυτον τὴν καλοήθειαν. Ἤτο ὅτε συνεγελαζόμην κἀγὼ μετὰ τῶν νεανιῶν τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἔβλεπον (εἶμαι!) τοὺς ἀσόφους κἀκρικοὺς θεοσεβοῦντας, τοὺς ἐγγραμμάτους χριστιανοὺς προσευχομένους ὡς νυκτερινὰ φάσματα τοῦ ζοφεροῦ μεσαιῶνος, γραμματισμένος δ' ἐγὼ καὶ τοῦτ' αὐτὸ *λογιώτατος*. Ἀλλὰ πίστευσόν μοι, γέρον, σὲ ὁμνύω εἰς τὸ Ὕψιστον Ὄν, ὅπερ ὁμοίως (ἴσως) λατρεύω καὶ λατρεύεις, ἐκτοτε ἀπέπτυσα τὰ ἀπὸ τῆς ἀγυιᾶς καὶ τοῦ τρίβωνος ῥρονήματα τῆς ψευδωνύμου ἐλευθεροφροσύνης σου καὶ ἠσπάσθην τὸ ἱερὸν χρῆμα τῆς εὐσεβείας, ὁποίον τὸ ἐνεπνεύσθην ἀπὸ τῶν οὐρανοφαντορικῶν χαρακτήρων τοῦ προσώπου σου. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον. Ἐνθυμεῖσαι, ὅτε κατεβαίνομεν ἀμφότεροι τὴν κλίμακα τοῦ ἀγγλοαμερικανικοῦ σχολείου τῶν κοραϊῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐξετάσεων, σὺ δὲ ἔσεις ἐν ἀγανακτήσει τὴν κεφαλὴν κατὰ τῶν σμυρναίων ἀνεγομένων τούτους. Ἐνθυμεῖσαι πόσα εἶπες καὶ πρὸς τὸν τότε ἀρχιερέα τῆς Σμύρνης κ. Χρύσανθον περὶ αὐτοῦ τούτου; Ὡμίλεις τότε, πάτερ σοφέ, μὲ τοσοῦτον ζῆλον ὑπὲρ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, μὲ ὅσον δὲν ὡμίλησεν ἄλλοτε οὔτε ὁ ἀρχιεπίσκοπος αὐτῆς Γρηγόριος εἰς τὰς ἐγκυκλίους του, οὔτε ὁ ἱεροκήρυξ αὐτῆς Κωνσταντῖνος εἰς τὴν α' Ἐπικαιρίσιμα του. Τούτων οὕτω λεγομένων τε καὶ πιστευομένων, ἐπισκήπτει αἴφνης κατὰ τῆς ἐπωδύνου μου κεφαλῆς τὸ φρικτὸν περὶ σοῦ ἄκουσμα, λαθραίον ἔτι καὶ φιλτριστόν, ὥστε πρῶτος ἐγὼ διεμαρτυρήθην κατ' αὐτοῦ ἐνώπιον πάσης Κωνσταντινουπόλεως, κηρυχθεὶς παρρησίᾳ ὑπὲρ τῶν ὀρθῶν φρονημάτων σου καὶ ἀποδεικνὺς τετραγωνικῶς, τὸ κατ' ἐμέ, τὴν σαθρότητα τῶν κατὰ σοῦ ἀδομένων. Ἔρθασαν ἀκολούθως τῶν μαθητῶν σού τινες, ἐκτιθέμενοί ξένα τινὰ καὶ παράδοξα περὶ τῆς διδασκαλίας σου, καὶ προσμαρτυροῦντες μεθ' ὅρκου, ὅτι ἐξέπεσες, ὡς ἄλλος Παραβάτης, ἀπὸ τῶν δογμάτων τῆς χριστιανικῆς ὁμολογίας. Ἢ εἶτε διαβολή, εἴτε συκοφαντία αὕτη τοσοῦτον μ' ἐρρύθμισε πρὸς ἣν εἶχον περὶ σοῦ ὑπόληψιν! Ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις, Κύριος οἶδε πόσον ἐπολέμησα ὑπὲρ σοῦ ἀποφαίνων αὐτοὺς μαθητὰς καὶ ἐπιβούλους, φίλους καὶ διαβόλους, ὡς ὁ Ἰούδας. Τέλος δέ μοι ἐπεδόθησαν τετράδιά τινα περιέχοντα προσευχὰς διαφόρους γεγραμμένας καὶ ἄλλα τινά, πάντως ἄβλια καὶ μωροφαντασιοκοπήματα λογιωτατίσκου ἀπροκαθάρτως μυηθέντος παρὰ σοὶ τὰ ὄργια τῆς σεμνῆς Φιλοσοφίας, συγχίοντος δὲ ταύτην παραλόγως πρὸς τὴν Θεολογίαν. Περὶ δὶν ἀπελπίσθην ἄχρι τῆς ὥρας τοῦ νὰ σὲ ἴδω πάλιν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς Ἐκκλησίας συμπροσκυνοῦντα τὸν εἴτε ποιητὴν, εἴτε *ποιητὴν* τοῦ παντὸς ἄρισκη νὰ ὀνομάζῃς. Ἐπὶ τῷ

ἐλπίδι ταύτῃ ἐπεσκέφθην τὰς Ἀθήνας, εὐτυχῶς εἰς περίστασιν, ὅτε ἀποστέλλεταί σοι ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου, ὅπως σε λυτρώσῃ τῆς καταδίκης, ὁ κ. Θεόκλητος Φαρμακίδης, τέκνον γνήσιον καὶ πιστὸν τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἄφες, δι' ἀγάπην Χριστοῦ, ἄφες θεολογῶν τὰς κοινὰς μετεωρολεσχίας εἰς τοὺς ἀστρονομοῦντας· δὲν ἀξίζουσιν αὗται, ὥστε νὰ μᾶς στερήσωσιν ἀνάρπαστον τὸν Θεόφιλον ἡμῶν ἀπὸ μέσου τῆς Ἐκκλησίας. Ἔα τοὺς κόσμους περικυλινδουμένους εἰς τὰς ἀχανεῖς τοῦ παντὸς διαστάσεις, καὶ ἐλθὲ συζήσων καὶ συναποθανούμενος μετὰ τῶν ὁμοφύλων σου. Αἱ περὶ αὐτῶν θεωρίαι ἔχουσί τι καὶ αὗται περίεργον, ὅπερ καὶ χριστιανικῶς πολιτευόμενοι οὐδόλως κωλυόμεθα νὰ ἀνερευνῶμεν οὐχὶ πιστεύοντες ὅτι εὕρομεν τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐρθάσαμεν εἰς τὴν ἐφικτὴν ἀλήθειαν τῆς γνώσεως τῶν τοῦ Θεοῦ ποιημάτων· ἐπειδή, κατὰ τοὺς σοφοὺς τοῦ Ἰσραήλ, « πολλὰ ἀπόκρυφα ἔστι μείζονα τούτων, ὀλίγα δὲ ἑωράκαμεν τῶν ἔργων αὐτοῦ »· ἀλλ' ὡς τερπόμενοι νεανικῶς εἰς τὰ μεγάλα καὶ ὑψηλὰ καὶ παράδοξα, οἷον ἐνθυμοῦμαι ἔτι καὶ νῦν, ὅπερ μοὶ ἔλεγες περὶ τῆς ἀναλογίας τοῦ κατοίκου τοῦ Σειρίου πρὸς τὸν κάτοικον τῆς Γῆς· ἡ μία χεὶρ αὐτοῦ ἦν ἴση μὲ τὴν Ἀσίαν, ἡ κεφαλή του ἴση μὲ τὴν Εὐρώπην, οἱ μηροί του ἴσοι μὲ τὴν Ἀμερικήν, ὅλος δὲ ὁ γίγας οὗτος τὰ δύο τρίτα τῆς γηΐνης σφαίρας! Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, νόστιμα ἴσως ἀκούσματα διὰ μαθητάς, δὲν συμβάλλουσιν οὐδὲ ποσῶς εἰς τὸν μέγαν σκοπὸν τῆς θρησκείας. Ἡ θρησκεία, καθ' ἡμᾶς, προαπαιτεῖ πίστιν, καὶ ἡ πίστις δὲν εἶνε ἔργον τῆς Φιλοσοφίας, ἀλλὰ τῆς ἐκ παίδων ἀνατροφῆς καὶ κατηχήσεως τοῦ ἀνθρώπου ».

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Καίρου ἐν ἀρχῇ τῆς ἀποστασίας αὐτοῦ, βραδύτερον δὲ ὁ Ταντταλίδης, περιηγούμενος τὰς Κυκλάδας νήσους κατὰ τὸν αὔγουστον τοῦ 1842, ἀπήντησεν ἐν Κέῳ διδάσκαλόν τινα Καλούδην λεγόμενον ἔχοντα λογίαν θυγατέρα Ἀλεξάνδραν καλουμένην, ἣν ὁ Θεόφιλος διὰ περιέργου τρόπου ἐπειράθη νὰ προσηλυτίσῃ, ὡς διηγεῖτο ὁ πατὴρ αὐτῆς, ἀλλ' εἰς μάτην. Ἀλλ' ἐπάνιμεν εἰς τὸν Ταντταλίδην.

Ἐν τῷ Ὀθωνείῳ πανεπιστημίῳ ὁ Ταντταλίδης ἐκροᾶτο ἐπὶ τετραετίαν μαθημάτων θεολογικῶν, φιλολογικῶν, ἀρχαιολογικῶν, φιλοσοφικῶν, ἱστορικῶν, μαθηματικῶν καὶ φυσικῶν ὑπὸ τοὺς ἀοιδίμους καθηγητὰς Κονταγόνην, Μισαὴλ Ἀποστολίδην, Ἀσώπιον, Βενθύλεν, Οὐλερῖχον, Φίλιππον Ἰωάννου, Βάμβαν, Μανούσην, Νέγρην, Δομνάνδον καὶ Λάνδερερ.

Πρὸς τὴν Θεολογίαν εἶχεν ὁ Ταντταλίδης κλίσιν σοροδρὰν ὡς ἐκ παίδων τῷ Θεῷ ἀφοσιούμενος· ἤδη δὲ ἐν Ἀθήναις διατρίβων καὶ ταῖς ὑποθήκαις τοῦ Κ. Οἰκονόμου στοιχῶν ἠθέλησε νὰ καταρτισθῇ ὅσον ἐνῆν τελειότερον. Οὕτω δὲ βραδύτερον παρὰ πάντα τὸν βίον ἐν ἅπασι τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς καὶ θεολογικοῖς ζητήμασιν ἐξέφραζε γνώμην μέγα βαρύνουσαν, ἅτε πεῖραν καὶ μάθησιν θεολογικὴν κεκτημένος οὐ τὴν τυχοῦσαν. Τῆς δὲ ἀρχαίας ἑλληνικῆς ποιήσεως καὶ ῥητορείας, ἵνα τὰ λοιπὰ παραδράμω, ὁ Ταντταλίδης ἐγίνετο ὡς ὀλίγοι τῶν συγχρόνων αὐτῷ κάτοχος, ἅτε κάλλιστα πρότερον κατηρτισμένος ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἣν καὶ ἔγραφεν εὐχερῶς καὶ μετὰ χάριτος, πρὸς ταύτην δὲ ἐρρύθμιζε καὶ τὴν καθομιλουμένην ἀρχαικώτερον μέν πως, ἀλλ' ἐμμελῶς καὶ μετ' ἀνεπιπλήκτου κομψότητος.

Καὶ εἰς ταῦτα μὲν ἠσχολεῖτο προσηκόντως κατὰ τὸν ἐργάσιμον χρόνον τῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ σπουδῶν αὐτοῦ, κατὰ δὲ τὸ διάστημα τῶν διακοπῶν τῶν μαθημάτων, πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων ποικίλων καὶ ἰδίως ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν, δὶς τῷ 1841 καὶ 1842 περιηγήσατο τὸ πρῶτον μὲν μετὰ τοῦ Κ. Οἰκονόμου καὶ Γ. Τομπάζη τὴν Αἴγιναν, Πόρον, Ὕδραν, Ναύπλιον, Ἄργος καὶ Μυκήνας, τὸ δεύτερον δὲ μετὰ τοῦ Ν. Α. Μαυροκορδάτου τὴν Αἴγιναν, Σούνιον, Κύθνον, Κέαν, Σύρον, Μύκονον, Δῆλον καὶ Τῆνον. Ἐκ τῆς περιηγήσεως ἰδίως τοῦ 1842 ἐθησαύρισεν ἐν τῷ ἀνεκδότῳ Ἡμερολογίῳ αὐτοῦ ὡς μέλισσα πλείστας ἀξίας λόγου καὶ περιέργους εἰδήσεις.

Τοιοῦτος ὁ Ταντταλίδης ὢν τήν τε θύραθεν καὶ τὴν ἔσω σοφίαν ἐφάνη τοῖς τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἰθύνουσιν ὁ καταλληλότερος πρὸς ὑπηρεσίαν αὐτῆς καὶ χριστιανικὴν μόρφωσιν τῶν ὁμογενῶν διὰ τῆς ἐκδόσεως ἐκκλησιαστικοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος χρησίμου τοῖς πᾶσι. Καὶ δὴ καθ' ἑκάστην μελετῶν ἐν τῇ πλουσίᾳ θεολογικῶν πρὸ πάντων συγγραμμάτων βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Φαναρίῳ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου συνέλεγεν ὕλην καταλληλον πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Ἱκανῶς δὲ προχωρήσας εἰς τὸ ἔργον συνέταξεν ἀγγελίαν τῆς

ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ τούτου μέλλοντος νὰ φέρῃ ἐπιγραφὴν «Σύμμικτα Ἐκκλησιαστικά», δι' ὧν ἐσκόπει δύο τινά, πρῶτον τὴν μετάδοσιν ὠφελίμων γνώσεων καὶ μάλιστα ἐκκλησιαστικῶν, καὶ δεύτερον τὴν διόρθωσιν τῆς τότε γραφομένης γλώσσης.

Τρεῖς μῆνας εἰργάζετο ὁ Ταντταλίδης ἐν τῇ εἰρημένῃ βιβλιοθήκῃ καὶ ἱκανὴν ὕλην ἀπεθησαύρισεν, ἀλλ' ἐπέπρωτο, δυστυχῶς, ἐν τῇ ἀκμάτῳ αὐτοῦ φιλοπονίᾳ νὰ πάθῃ νόσον ἀνίατον, τὴν στέρησιν τῆς ὁράσεως, καιρίως ἐπενεργήσασαν εἰς πάντα τὸν κατόπιν βίον αὐτοῦ. «Τὰ ὀπτικά αὐτοῦ νεῦρα, λέγει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μακάριος ὁ πρεσβύτερος, ἔπαθον ἐκ τῆς ἐπιπόνου μελέτης· τὸ πρῶτον ἠσθάνθη ἰσχυρὰν κεφαλαλγίαν, πρὸς θεραπείαν τῆς ὁποίας ἐπέθηκαν ἀνὰ δύο βδέλλας ὄπισθεν τῶν ὤτων παρὰ τὴν γνώμην τῶν ἰατρῶν. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας μετέβη εἰς Νεοχώριον εἰς ἐπίσκεψιν τῆς οἰκογενείας τοῦ ἰατροῦ Στεφάνου Καραθεοδωρῆ, ὁπόθεν τὸ ἑσπέρας ἐπανῆλθεν εἰς Φανάριον ἐνοχληθεὶς οὐ μικρὸν ἐκ τοῦ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν πνέοντος ψυχροῦ ἀνέμου.

Τὴν ἐπιοῦσαν πάντες οἱ οἰκεῖοι ἐγκαίρως ἐξηγέρθησαν, αὐτὸς δὲ παρὰ τὸ σύνηθες ἔκειτο κεκλιμένος· διὸ ἀπέφυγον πᾶσαν ταραχὴν ἵνα μὴ ἀφυπνίσωσιν αὐτόν. Παρελθούσης ὅμως ἱκανῆς ὥρας, ἡ μήτηρ καὶ αἱ ἀδελφαὶ ὑποπτεύσασαι ὅτι ἕνεκα ἀδιαθεσίας κατακλίνεται ἔτι, προσελθοῦσαι παρὰ τὴν κλίνην αὐτοῦ ἠρώτων, διὰ τί οὐκ ἐξεγείρεται· ὁ δὲ εἶπεν· «Ἄς ἐξημερώσῃ καὶ τότε ἐγείρομαι». Αἱ δὲ «Ὁ ἥλιος πρὸ δύο καὶ ἐπέκεινα ὡρῶν ἀνέτειλε· καὶ σὺ περιμένεις νὰ ἐξημερώσῃ;» — «Ἂν οἱ λόγοι ὑμῶν, εἶπεν, ἀληθεύωσι, τότε ἐγὼ δὲν βλέπω, ἀλλὰ σκότος βαθὺ ἐπῆλθε τῶν ὀφθαλμῶν μου». Τοῦτο συνέβη τῇ 26 νοεμβρίου τοῦ 1845. Τὸ ἄκουσμα τοῦτο ἔλυπησεν, ὡς εἰκός, καὶ κατετάραξε πάντας τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ.

Πρυτάνει αὐτοῦ προσεκλήθη ἐγκαίρως ὁ ἰατρὸς Στέφανος Καραθεοδωρῆς, ὃς ἐλθὼν καὶ ἐπιστημόνως ἐξετάσας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἔδωκε μὲν φάρμακά τινα, ἀλλ' ὀλίγας ἐλπίδας θεραπείας συνέλαβε· διὸ συμπαρέλαβεν καὶ τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ ἔξοχον ἰατρὸν καὶ ὀφθαλμολόγον Κωνσταντῖνον Καραθεοδωρῆν ἐπεσκέψατο τὸ δεύτερον, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἀπεφάνθη, ὅτι τὸ πάθημα ἦν ἀμαύρωσις σπανιώτατα θεραπευομένη, διέταξεν ὅμως φάρμακά τινα, ὅσα ἔφριναι πρόσφορα. Ἐρεξῆς ἀμφότεροι οἱ ἰατροὶ ἀπέστειλαν εἰς Παρισίους ἔκθεσιν ἀκριβῆ τοῦ παθήματος ἐξαιτούμενοι ἐκεῖθεν θεραπείαν, ἀλλὰ καὶ οἱ τῶν Παρισίων ἰατροὶ ἀπεφήναντο ὅτι τὸ πάθος εἶνε ἀνίατον. Καὶ ἐξηκολούθουν μὲν ἐπισκεπτόμενοι αὐτὸν καθ' ἑκάστην, ἀλλ' ἄνευ ἐλπίδος. Ὁ δὲ ἀσθενὴς ἐλυπήθη μέν, ὡς εἰκός, ἐπὶ τῇ στερήσει τοῦ φωτὸς αὐτοῦ, ἀλλὰ ταχέως παρηγορήθη πιστεύων ὅτι ἡ θεία Πρόνοια πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῦ ἐπήνεγκεν αὐτῷ τὴν ἀμαύρωσιν, καὶ τὴν ἀδίστακτον αὐτοῦ ταύτην πίστιν ἐξέθετο ἐν τινι ποιημάτιῳ ἐπιγραφομένῳ: «Ἀπάντησις παραμυθητικὴ πρὸς τὸν φίλον Ι. Καρασούτσαν». Ἀλλ' ἐν τῇ ἀτυχίᾳ μέγα ἦν εὐτύχημα, ὅτι μικρά τις ἀκτὶς φωτὸς ὑπελείφθη αὐτῷ, καὶ τοσαύτη, ὥστε νὰ βλέπῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὰ ἀντικείμενα ὡς σκιὰς καὶ νὰ μὴ ἔχῃ ἀνάγκην ὁδηγοῦ ἐξερχόμενος τῆς οἰκίας ἀλλ' ἢ μόνον τὴν βακτηρίαν αὐτοῦ.

Συγκινητικὴ εἶνε ἡ ἐπὶ τῷ δυστυχήματι τούτῳ ἔμμετρος ἀνταπόκρισις μετὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις φίλου αὐτοῦ ποιητοῦ Καρασούτσα.

Καὶ ὅμως ὁ τυφλὸς τοῦ λοιποῦ παρὰ πάντα τὸν βίον Ταντταλίδης ὤφειλε νὰ ζήσῃ διὰ τῶν γραμμάτων. Ὤφειλε νὰ μελετᾷ, ὤφειλε νὰ ζήσῃ ὡς λόγιος, ὡς ποιητής, καὶ νὰ αὐξάνῃ μέλιστα τὰς γνώσεις αὐτοῦ! Ἐν καταφυγίῳ ἀπέμενε τῷ δυστυχεῖ, μέλλοντι νὰ ζήσῃ οὕτως ἐν σκοτεινῷ θαλάμῳ κεκλεισμένος καὶ νὰ διαθρέψῃ καὶ οἰκογένειαν ἀδύνατον καὶ πολυμελῆ. Καὶ τὸ καταφύγιον τοῦτο ἦν ὁ ὁδηγὸς τῶν τυφλῶν, ὁ προστάτης τῶν πενήτων, ὁ πανάγαθος Θεός, εἰς ὃν ἀτάραχος, ὡς ἦν δυνατόν, ἤλπιζε πάντοτε, εἰς ὃν εἶχεν ἀφιερωθῇ ἐκ παίδων, εἰς ὃν προσήρχετο ἐν ὥραις θλίψεως καὶ ἀγωνίας, ἐν κινδύνοις, ἐν ἀπορίαις, ὁ εὐσεβέστατος Ταντταλίδης. Ὁ Θεὸς λοιπὸν ἦτο ὁ ὁδηγὸς καὶ τὸ φῶς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ὁ Θεός, εἰς ὃν ἐλπίσας ὄντως οὐ κατῃσχύνθη! «Ὁ ἐλπίζων ἐπὶ Κύριον οὐ καταισχυνθήσεται».

Οἷος δὲ ἐγίνατο ὁ κατόπιν τριακονταέτης αὐτοῦ βίος μετὰ τὸν φοβερὸν συμφορὰν τοῦ 1845; Βίος πλήρης ἐνεργείας καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὸ καθῆκον, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους. Ὦ τοῦ παραδείξου θαύματος! ἀντὶ νὰ καταβληθῇ ὑπὸ τῆς συμφορᾶς καὶ νὰ οἰκτυρῇ, ὡς οἱ πολλοὶ τῶν τοιούτων, πενόμενος καὶ καταναλισκόμενος ἐν τῇ δυστυχίᾳ, ἐγένετο ἀεικίνητος, πάντοτε εὔθυμος, ζωηρὸς ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ διδασκαλικοῦ αὐτοῦ ἔργου, χαριέστατος ἐν ταῖς

ἀναστροφαῖς, ἐπισκεπτόμενος διάφορα τῆς ἀγχανοῦς Κωνσταντινουπόλεως μέρη, τὰς Ἀθήνας, τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἀλλαχοῦ, ἐργαζόμενος εἴπερ τις καὶ ἄλλος, φωτίζων ὁ τυφλὸς βλέποντας καὶ παρέχων συμβουλὴν εἰς διαφόρους σπουδαίας ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις. Οἵα δραστηριότης, καὶ ζῆλος! Τοιοῦτος ὁ Ταντταλίδης. Εἰργάσατο περισσότερον πολλῶν ἄλλων βλεπόντων! Ὄντως μέγα τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν!

Ἐγνώρισα τὸν Ταντταλίδην ἐν Χάλκῃ ἀπὸ τοῦ 1857, ἀπὸ δὲ τοῦ 1860 ἐγκαταστὰς ἐν τῇ Ἐμπορικῇ σχολῇ τῆς νήσου ταύτης ἔβλεπον αὐτὸν καθ' ἑκάστην ἐπὶ ἔτη ὀκτὼ—1868, ἀπὸ δὲ τοῦ 1874 ἐγκαταστὰς ἐν Χαλκηδόνι ἔβλεπον αὐτὸν σπανιώτερον. Οὐδέποτε ἤκουσα αὐτὸν παραπονούμενον ἐπὶ τῇ δυστυχίᾳ αὐτοῦ, οὐδέποτε μεμψιμοιροῦντα κατὰ τῆς Θείας Προνοίας ἢ ἄλλου τινός. Ἡ εὐγενὴς αὐτοῦ ψυχὴ ὑπέμενε μετὰ καρτερίας καὶ ζωηρότητος τὴν θέσιν του, καὶ οἵαν θέσιν! Μὴ δυνάμενος αὐτὸς ν' ἀναγινώσκῃ ἐμάνθανε δι' ἀναγνώστου πάντα, καὶ εἶχε γνῶσιν ὅλων τῶν διατρεχόντων ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ. Οὐδὲν νεώτερον σύγγραμμα ἔμενεν αὐτῷ ἄγνωστον, ὡς καὶ τῆς ἐν Εὐρώπῃ ἐπιστημονικῆς κινήσεως δὲν ἦτο ξένος. Ἡ ἀγχίνοιά του ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ἄλλων, αὐτοῦ ἀκροωμένου, ἀντιλαμβάνετο ὅλων, νέα ἐμάνθανεν, ἐλλείποντα συνεπλήρου, ἄλλα προσετίθει αὐτὸς καὶ οὕτως ἀντελαμβάνετο καὶ ἔκρινε τὸ ὅλον.

Ὁποῖος λοιπὸν ἐγένετο ὁ μετὰ ταῦτα βίος τοῦ Ταντταλίδου ὡς διδασκάλου, ῥήτορος, καὶ ποιητοῦ τοῦτο θέλομεν διὰ βραχέων ἱστορήσει ἐν τοῖς ἑξῆς.

Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἀείποτε μὲν κατὰ τὸ δυνατὸν ἐκαλλιέργησε τὴν ἱερὰν ἐπιστήμην, κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τούτους ἐπιθυμοῦσα νὰ συμβαδίσῃ τῇ προόδῳ τῶν χρόνων ἵδρυσε τῷ 1839 ἐν Φαναρίῳ ἐπὶ Γρηγορίου Ϛ' πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως θεολογικὴν σχολήν, σχολάρχην αὐτῆς προστήσασα τὸν ἐλλόγιμον ἱερομόναχον Βαρθολομαῖον Κουτλουμουσιανὸν τὸν Ἰμβριον· διαλυθείσης ὅμως ταύτης, μετὰ ἓν ἔτος συνέστη ὑπὸ τοῦ ἀοιδήμου πατριάρχου Γερμανοῦ τῷ 1844 ἐν τῇ κατὰ τὴν νῆσον Χάλκην πατριαρχικῇ καὶ σταυροπηγιακῇ μονῇ τῆς παναγίας Τριάδος ἡ δευτέρα αὕτη θεολογικὴ σχολὴ τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας, σκοπὸν προτιθεμένη τὴν προσήκουσαν τοῖς λειτουργοῖς τοῦ Ὑψίστου μόρφωσίν τε καὶ παίδευσιν. Διευθυντὴς καὶ σχολάρχης αὐτῆς καὶ καθηγητὴς ἅμα τῆς ἱερᾶς θεολογίας ὡρίσθη ὁ ἄλλοτε ἐν τῇ Ἰονίῳ ἀκαδημίᾳ τοιοῦτος, ἀοίδιμος Κωνσταντῖνος Τυπάλδος, τότε μὲν ἀρχιμανδρίτης, βραδύτερον δὲ εἰς μητροπολίτην Σταυρουπόλεως ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι προαχθείς. Ἅμα τούτῳ, καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ὡρίσθη ὁ ἐκ Λέσβου ἐλλόγιμος Ἰωάννης Τάξης. Μετὰ δὲ τὴν μετ' ὀλίγον ἀποχώρησιν τοῦ Τάξη ἐκ τῆς σχολῆς, σκέψεως γενομένης περὶ καταλλήλου διαδόχου, ἡ ἱερὰ σύνοδος ἠρώτησε περὶ τούτου τὸν τότε παρεπιδημοῦντα ἐνταῦθα Κωνσταντῖνον τὸν Μέγαν Οἰκονόμον, ὃς εὐθέως ἀπεκρίνατο· « Ἔχετε ἐνταῦθα τὸν ἱκανώτατον καὶ ἀντάξιον τῆς ὑμετέρας ἐπιθυμίας, τὸν Ἠλίαν Ταντταλίδην, τυφλὸν μέν, ἀλλὰ πολλοὺς βλέποντας δυνάμενον νὰ ὠφελήσῃ ». Τὴν θερμὴν ταύτην σύστασιν τοῦ μεγάλου διδασκάλου ἐδέξατο ἡ σύνοδος εὐχαρίστως, πάραυτα δὲ διώρισεν αὐτὸν καὶ ἄκοντα καὶ τὴν φυσικὴν ἔλλειψιν προβαλλόμενον καθηγητὴν τῆς ποιήσεως καὶ ῥητορικῆς ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ ἐπὶ πατριάρχου Ἀνθίμου Ε', τῇ 8 ὀκτωβρίου τοῦ 1846.

Καὶ ἤδη ἀνοίγεται ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ εὐρὺ στάδιον τῷ Ταντταλίδῃ, ὅπερ διέδραμεν ὁ ἐξοχος ἀνὴρ ἐπωφελῶς μετὰ χάριτος καὶ ἐμβριθείας ἑρμηνεύων τοὺς ἀρχαίους ἕλληνας ποιητὰς καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἀσκῶν εἰς τὴν ῥητορικήν. Πῶς ὅμως ἐδίδασκε μὴ βλέπων καὶ μὴ δυνάμενος ἀναγινώσκειν; Παρευρέθην ποτὲ εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ κατὰ τὸ 1858 ἑρμηνεύοντος δρᾶμά τι τοῦ Εὐριπίδου· τὸ ἑρμηνευόμενον μέρος ἔτυχεν ὂν χορικόν· εἷς τῶν μαθητῶν ἀνέγνω τὸ κείμενον, αὐτὸς δὲ ἀποτείνων διαφόρους ἐρωτήσεις πρὸς τοὺς μαθητὰς εἰς διασάφησιν τοῦ κειμένου, ἐξῆγεν ἐν τέλει σαφῶς τὴν ἔννοιαν, καὶ διὰ τῆς ἐμμελοῦς αὐτοῦ φωνῆς μετεβίβαζε τὸ πνεῦμα, τὸ αἴσθημα ἐκεῖνο τοῦ ποιητοῦ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀκροωμένων. Ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ μαθήματος παρέπεμπε κατὰ περίστασιν εἰς διάφορα συγγράμματα μετὰ μεγίστης ἀκριβείας, ὁρίζων ἀπὸ μνήμης καὶ αὐτὴν πολλάκις τὴν σελίδα τοῦ βιβλίου.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Ταντταλίδου ἐν τῇ σχολῇ διήρκεσε περὶ τὰ τριάκοντα ἔτη μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ (1846-76). Πόσον καρποφόρος αὕτη ἐγένετο, μαρτυροῦσιν οἱ πολυάριθμοι αὐτοῦ μαθηταί, τὰς ὑψίστας νῦν κατέχοντες θέσεις ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἱεραρχίᾳ.

Οἱ σοφώτεροι καὶ διαπρεπέστεροι κληρικοὶ καὶ εὐρραδέστεροι ῥήτορες, πατριάρχαι, ἀρχιερεῖς καὶ πλεῖστοι ἕτεροι λόγιοι ἐγένοντο μαθηταὶ τοῦ Ταντταλίδου, ὃς οὐ μόνον τὴν ἀρχαίαν αὐτοὺς ἐμύησε σοφίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν θεολογίαν οὐκ ὀλίγον ἠκόνησε, ἐργαζόμενος καὶ ἄλλως πως ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας. Τυφλὸς ὢν καὶ ἐν σκοτεινῷ θαλάμῳ τῆς τυφλώσεως, ὡς ἔλεγε, κεκλεισμένος, ἀνέλαβεν εὐγενῆ ἀγῶνα, ἐπιστατήσας εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν περιφήμων καὶ λαμπρῶν «Παπιστικῶν Ἐλέγχων», συγγραφέντων μὲν ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου ἱατροφιλοσόφου Στεφάνου Καραθεοδωρῆ, πλείστῃ δ' ἐπιμελείᾳ καὶ ἀπείροις μόχθοις εἰς φῶς ἐλθόντων ὑπ' αὐτοῦ.

Ὁ Ταντταλίδης, φύσει πεπροικισμένος ποιητικῇ φαντασίᾳ, ἦν ῥήτωρ δεινὸς καὶ ἀπαράμιλλος. Συνέταξε πολλοὺς λόγους ἐκφωνηθέντας ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν διαφόροις περιστάσεσι καὶ δημοσιευθέντας ἐπ' ὀνόματι ἄλλων. Τοιοῦτοί εἰσιν οἱ ἑξῆς· λόγος εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου· λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὸν Μέγαν Βασίλειον, ὃν ὑπὲρ πάντα ἐτίμα ὁ ἀοίδιμος Ταντταλίδης· λόγος εἰς τὴν Λ' κυριακὴν τῆς Μ. τεσσαρακοστῆς· λόγος περὶ θείας Μεταλήψεως τῇ Ε' κυριακῇ τῶν νηστειῶν· λόγος περὶ πλούτου καὶ πενίας· λόγος ἐπιτάφιος εἰς τὸν πατριάρχην Κωνσταντῖνον τὸν ἀπὸ Σινάϊου· λόγος ἐπιμνημόσυνος εἰς Κωνσταντῖνον τὸν Μ. Οἰκονόμον, καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Διὰ τὴν εὐρραδίαν του ταύτην ἐξετιμήθη διαφερόντως ὑπὸ τῶν ἡμετέρων· καὶ δὴ ὁ ἱδρυτὴς τῆς θεολογικῆς σχολῆς πατριάρχης Γερμανός, χορηστατῶν ποτε ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν τῇ σχολῇ, ἐγκατέστησεν αὐτὸν Μέγαν Ῥήτορα τῆς Μ. Ἐκκλησίας.

Ὡς ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς ὁ Ταντταλίδης κατέλαβεν, ὡς εἴπομεν, λίαν ἐνωρὶς θέσιν ἔξοχον ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν φιλολογίᾳ. Διαβέσεων ἀπὸ καθέδρας οὐδέποτε ἐμέλησε τῆς παλαιᾶς αὐτοῦ φίλης ποιήσεως, οὐδὲ τῆς ἄλλης καταλογάδην φιλολογικῆς ἐργασίας, ἀλλ' εὐκαίρως δραττόμενος παρέῤῥιπτε πάντοτε ἔξοχόν τι καὶ χάριεν τῆς μούσης καὶ τοῦ καλάμου αὐτοῦ προϊόν. Ἐπιγράμματα παντοῖα πλήρη καλλονῆς καὶ ποιητικῆς χάριτος, ποιήματα διάφορα ἰδιωτικῶν ὑποθέσεων, ἐκδόσεις σπουδαίων ἔργων, βιογραφίαι καὶ ἕτερα ποικίλα ἤλπετον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸ φῶς. Τῷ 1849 ἐξέδωκε τὴν «περὶ φιλίας Ἐπιστολὴν» τοῦ περικλεοῦς διδασκάλου καὶ ἱερέως Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως· τῷ αὐτῷ ἔτει ἐπεμελήθη τῆς ἐκδόσεως τῶν προειρημένων «Παπιστικῶν Ἐλέγχων», ὧν τὰ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθέντα προλεγόμενα, μὴ συνεκδοθέντα τότε, μένουσιν ἐν χειρογράφοις ἔτι. Συνέγραψεν εὑρεῖά τινα διάλογον ψευδωνύμως, ἐπιγραφόμενον «Πάπας καὶ κουρεύς· ὑπὸ Πέλοπος». Ἐξέδωκε τῷ 1850 τὴν «Ἰνδικὴν Ἀλληλογραφίαν», ἤτοι ἐπιστολὰς ἀνταλλαγείσας ἐν Ἰνδίᾳ μεταξὺ τοῦ περιφήμου ὁμογενοῦς ἰνδολόγου Δ. Γαλανοῦ τοῦ Ἀθηναίου καὶ Γρηγορίου Ἱερομονάχου, προτάξας αὐτῶν ὡραῖα προλεγόμενα. Δέκα ἔτη μετὰ ταῦτα ἐξέδωκεν ἐν Τεργέστῃ, τῷ 1860, τὰ λαμπρὰ αὐτοῦ «Ἰδιωτικὰ Στιχουργήματα», ἐν οἷς περιέχονται ποιήματα ἐν γλώσσῃ καθαρευούσῃ καὶ ἀρχαϊκῇ, λίαν εὐφήμως κριθέντα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Συνέγραψε μετὰ χάριτος τοὺς βίους τῶν ἀειμνήστων ἀνδρῶν, Κωνσταντίου Λ', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ ἀπὸ Σιναΐου τῷ 1866, καὶ τοῦ ἐπίσης γεραροῦ ἰατροφιλοσόφου Στεφάνου Καραθεοδωρῆ.

Τοιοῦτος ἐγένετο ὁ Ταντταλίδης ὡς διδάσκαλος, ποιητὴς καὶ συγγραφεύς· ὡς Μέγας δὲ Ῥήτωρ καὶ ἀξιωματικὸς τῆς Μ. Ἐκκλησίας μετεῖχε τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων· καὶ οὕτως ἐγένετο εἷς τῶν δραστηριωτέρων λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας. Οὐδεμιᾶς σπουδαίας ἐκκλησιαστικῆς ὑποθέσεως ἀπαιτούσης γνώσεις καὶ συνετὴν δραστηριότητα ὁ Ταντταλίδης ἦν ξένος· διὸ πασῶν τῶν ἐθνοσυνελεύσεων εἰς ἐκλογὴν πατριαρχῶν αὐτοδικαίως μετεῖχε καὶ τῶν ἐκλεκτοτέρων ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων πολλάκις ὑποβολεὺς ἐγένετο.

Πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ πλουσιοπαρήμασιν ὁ Ταντταλίδης εἶχε καὶ τὸ αἴσθημα ἐπίσης ὡραίας τέχνης, τῆς μουσικῆς, ἀδελφῆς τῆς ποιήσεως. Λίαν ἐνωρὶς ὑπηρέτησεν ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ ὡς κανονάρχης, φύσει δὲ καλλίφωνος ὤν, ἐγένετο μουσικὸς κατὰ πρᾶξιν, ἐμμελέστατα ᾄδων κατὰ τὴν τάξιν τῆς Μ. Ἐκκλησίας, μουσικὰς συνθέσεις καὶ μελῳδίας ποιῶν, ἐν τοῖς χειρογράφοις αὐτοῦ σωζομένας. Πανταχοῦ δέ, ὅπου εὑρίσκετο, ἐψάλλε μετὰ πολλῆς χάριτος καταθέλγων τοὺς ἀκροωμένους αὐτοῦ.

Εὐσεβέστατος ὤν, ἐπόθει ἵνα μεταβὰς εἰς τοὺς ἁγίους τόπους προσκυνήσῃ τὰ μέρη, ἐν οἷς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ λυτρωτὴς τοῦ κόσμου ἐτελείωσε τὸ ἔργον τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας. Ἐξετέλεσε δὲ τὸν πόθον αὐτοῦ δίς, τῷ 1838 μετὰ τοῦ ἀοιδίμου σχολάρχου τῆς

θεολογικῆς σχολῆς Κωνσταντίνου Τυπάλδου, καὶ τῷ 1859 μετὰ τοῦ τότε πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Κυρίλλου. Ὅτε ὁ μουσόληπτος ποιητὴς ἔστη ἐπὶ τοῦ φρικτοῦ Γολγοθᾶ, ἀνάρπαστος τοῦ κόσμου τούτου τῇ φαντασίᾳ γενόμενος, θερμότατα δὲ δάκρυα χέων πρὸ τοῦ ζωοποιοῦ τάφου, ἔψαλε μετὰ πόθου τὸν λαμπρὸν κανόνα τοῦ Μεγ. Σαββάτου, ἀναβοῶν ἰδίως τό, « Λυτρωτὰ ὁ Θεός, εὐλογητὸς εἶ ».

Καρδίαν ἔχων ἀγαθὴν καὶ μικρόθεν ἐν εὐσεβείᾳ ἀνατραφείς, διῆγε βίον ἁπλούστατον καὶ λιτότατον, ἀδελφικῶς συζῶν μετὰ πάντων, οὐδένα μισῶν, οὐδένα κατηγορῶν, συμβουλαῖς δὲ πάντοτε καὶ παρακλήσεσι πειρώμενος ἐπαναφέρειν εἰς τὴν εὐθεῖαν τοὺς παρεκτρεπομένους. Πένης ὢν ἦν πλούσιος ἐν ἐλέει· πανταχοῦ ἐδίδου τὸν ὀβολὸν αὐτοῦ εἰς σχολεῖα, ἀδελφότητας, συλλόγους, ἀγαθοεργὰ καταστήματα. Φιλόξενος ὢν καὶ φιλόπτωχος ἵδρυσεν ἐν Χάλκῃ τῷ 1862 τὴν «Φιλόπτωχον Ἀδελφότητα τῶν κυριῶν», οὐκ ὀλίγον ἀνακουφίσασαν τοὺς ἐνδεεῖς τῆς νήσου ταύτης. Ἐξελέγη μέλος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Συλλόγων, Φιλολογικοῦ, Μουσικοῦ, Ἱερατικοῦ, πανταχόθεν παρακαλούμενος ἵνα συνεισφέρῃ εἰς τὴν πρόοδον αὐτῶν ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῶν γνώσεων αὐτοῦ.

Εἶχε σχέσεις καὶ ἀλληλογραφίαν μετὰ πάντων τῶν ἐξεχόντων ἔν τε τῇ ἱεραρχίᾳ καὶ τοῖς γράμμασιν ἡμετέρων καὶ ξένων παρεπιδημούντων ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἔξοχοι ἄνδρες, λόγιοι, ἐπιστήμονες καὶ καλλιτέχναι ἐπισκεπτόμενοι τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, ἐθεώρουν τιμὴν αὐτῶν νὰ γνωρίσωσι καὶ συναναστραφῶσι τὸν Τανταλίδην, μεθ' οὗ ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν πατρίδα των ἐτήρουν ζωηρὰν ἀλληλογραφίαν. Ὁ ἔξοχος ῥῶσσος λόγιος στρατηγὸς Τέρτιος Φιλιππώφ, ἐπισκεψάμενος τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ 1875, ἦλθεν εἰς Χάλκην καὶ ἐγνώρισε τὸν Τανταλίδην· ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ῥωσσίαν ἐτήρει μετ' αὐτοῦ εὐλαβῆ σχέσιν καὶ ζωηρὰν ἀλληλογραφίαν περὶ σπουδαιοτάτων ὑποθέσεων.

Ὁ διάσημος γάλλος μουσικὸς Bourgault Ducoudraiy, ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἀποσταλεὶς τῷ 1875 εἰς μελέτην τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικῆς καὶ δημοτικῆς μουσικῆς, προσῆλθεν εἰς τὸν Τανταλίδην, ὅστις περὶ πολλῶν αὐτὸν ἐρώτισεν. Ὁ εὐγενὴς γάλλος, ἐπανελθὼν οἴκαδε, ἀνεμιμνήσκετο τοῦ ποιητοῦ Τανταλίδου καὶ ἀλληλογραφίαν μετ' αὐτοῦ διετήρησε. Πάντες, ἑνὶ λόγῳ, ἡμέτεροι καὶ ξένοι, μετὰ τοῦ Τανταλίδου σχετιζόμενοι ὠφελοῦντο ὁπωσδήποτε ἐκ τῶν πλουσίων αὐτοῦ γνώσεων.

Περὶ τὰ ἔσχατα τοῦ βίου, ἐπιθυμῶν πάντοτε νὰ ἐργάζηται, καίτοι ἐξησθενηκώς, μετέβη εἰς τὰς φίλας αὐτῷ Ἀθήνας τῷ 1876, πρὸς ἔκδοσιν τῶν « Παιδικῶν ᾀσμάτων », χρησιμωτάτων εἰς διαπαιδαγώγησιν τῶν παίδων διὰ τῆς ποιήσεως καὶ μουσικῆς. Εἰς τὰ « Παιδικὰ ᾄσματα » ὁ Τανταλίδης εἰσήγαγε τὸ σύστημα τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους, οὓς ἀποσπῶμεν ἐκ τῶν προλεγομένων τῆς ἐκδόσεως ταύτης. Ὁ Τανταλίδης ἦν ἐνθερμότατος ὀπαδὸς τῆς καθ' ἡμᾶς μουσικῆς, ἐκκλησιαστικῆς καὶ δημοτικῆς, ἅτε ἐκ παίδων ἐθισθεὶς ἐν αὐτῇ, κανονάρχης ὢν ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ καὶ ψάλτης καλλίφωνος. Ἐν Ἀθήναις τολμήσαντά ποτε τὸν πρωτοψάλτην Ζαφείριον νεωτερίσαι ἤλεγξε δριμέως· καὶ τῷ 1870 ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ «Εὐαγγελικῷ Κήρυκι» (ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένῳ ἐκκλησιαστικῷ περιοδικῷ συγγράμματι) ὑπόμνημα περὶ τῆς ἡμετέρας μουσικῆς. Τί δὲ παθὼν ἤδη περὶ τὰ τελευταῖα τοῦ βίου αὐτοῦ ἐκδίδωσιν *ᾄσματα εἰς εὐρωπαϊκὴν μελῳδίαν*; τί μαθὼν παρέχει νῦν ᾄσματα, ὧν ἡ μελῳδία, πλὴν ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων, εἶνε ἀλλοτρία τῆς ἡμετέρας, ἐκ διαφόρων ἐρανισθεῖσα εὐρωπαϊκῶν συλλογῶν; διατί παρεισάγει εἰς ἀνατροφὴν τῆς καθ' ἡμᾶς νεολαίας ξενικὸν μουσικῆς ἰδίωμα αὐτός, ὅστις πρῶτος πάντων ἔρρηξε φωνὴν ὑπὲρ τῆς ἀναξίως περιῤῥονουμένης ἐθνικῆς ἡμῶν μουσικῆς, τῆς τε ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς κοσμικῆς;

Ὁ δὲ διάσημος γάλλος μουσικὸς Bourgault Ducoudraiy, κατὰ διαταγὴν τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἐπισκεψάμενος τὰς Ἀθήνας, Σμύρνην καὶ Κωνσταντινούπολιν, καὶ συλλέξας ἄρθονον ὕλην τῶν ἡμετέρων ἐκκλησιαστικῶν καὶ δημοτικῶν ᾀσμάτων, ἃ ἐξέδωκεν ὕστερον εἰς Παρισίους, διεβεβαίου τὸν Τανταλίδην, ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐθνικὴ μουσικὴ εἶνε ἀπόῤῥοια τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς. « Telle est la situation, ἔγραφε τῷ Τανταλίδῃ, où se trouve aujourd'hui l'Orient vis-à-vis de l'Occident; il a gardé les modes *antiques*, tandis que l'Occident, qui a créé le polyphonie, ne les a plus ». Ἐξακολουθεῖ δὲ ὁ ποιητὴς τῶν ᾀσμάτων· « Οἱαδήποτε κἂν ὑποτεθῇ ἡ ἐν τοῖς μουσικολόγοις ἐνδεχομένη διαφορὰ περὶ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ποικιλίας καὶ τῶν ὑποδιαιρέσεων τῶν ἀρ-

χαίων μουσικῶν κλιμάκων, ὁμολογοῦμεν, ὅτι μεγάλως ἐναβρυνόμεθα ἐπὶ τῇ συμπτώσει τῶν ὅλως ἐμπειρικῶν ἡμῶν ἰδεῶν πρὸς τὰς τοῦ σοροῦ μουσικοῦ, αἵτινες περιβάλλονται, δυνατὸν εἰπεῖν, τὸ κῦρος τῆς ἐπιστήμης. Ἀγνοοῦμεν καὶ εἴ τινα πραγματικωτέραν ὑπηρεσίαν εἴτε ἀμέσως, εἴτε διὰ τῶν ἀρμοδίων πρὸς τοῦτο φίλων ἡμῶν, ἰδίᾳ ἢ ἐν συλλόγῳ, προσηνέγκαμεν τῇ ἐθνικῇ ἡμῶν μουσικῇ, ὅπως μὴ ἐλέγχωσιν οἱ ἐν ἡμῖν ζηλωταὶ ὡς αὐτομολήσαντας ἡμᾶς εἰς τὸν ξενισμόν, ἡμᾶς, αἵτινες οὐδέποτε οὔτε ἐν τούτῳ οὔτε ἐν ἄλλοις λησμονοῦμεν τὸ τοῦ Πινδάρου· « Ἔστι φῦλον ἐν ἀνθρώποις μακαιότατον, ὅστις αἰσχύνων ἐπιχώρια παπταίνει τὰ πόρσω, μεταμώνια θηρεύων ἀκράντοις ἐλπίσιν » (Πυθ. Γ', 36). Ἀλλ' ὅμως καὶ *σὺν πᾶσι τούτοις* ἐπιθυμοῦμεν καὶ ἀπὸ καρδίας εὐχόμεθα, οὐ νῦν πρῶτον, τὴν παρ' ἡμῖν διάδοσιν καὶ ὅσον οἷόν τε λιπαρωτέραν σπουδὴν τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ πάσης ἄλλης ἐντέχνου ἢ δημώδους μουσικῆς συντελούσης ὁπωσδήποτε εἰς ἣν θηρεύομεν τοῦ ἤθους διάπλασιν, οὐ μόνον χάριν σπουδῆς καὶ παιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ ὡς μέσον ἐπιτήδειον εἰς τὴν καλλιέργειαν, τῶν κανονισμῶν καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς μελοποιΐας » (Ἔνθ. αὐτόθι).

Β

Ἀλλ' ἤδη εἶχε καταβληθῇ ὑπὸ τῆς ἀμειλίκτου νόσου καὶ τῆς ἡλικίας. Παθὼν ὀξεῖαν περιτονίτιδα ὑπέκυψε καὶ αὐτὸς εἰς τὸ μοιραῖον τέλος τῇ 31 ἰουλίου τῷ 1876, ἡμέρᾳ σαββάτῳ, ἡμέρᾳ κατακπαύσεως ἀπὸ τοῦ πολυμόχθου αὐτοῦ ἔργου. Προειδὼν τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐξετέλεσεν ἅπαντα τὰ θρησκευτικὰ αὐτοῦ καθήκοντα, παρήνεσε τοῖς οἰκείοις τὰ δέοντα, τῷ ἀνεψιῷ καὶ ταῖς ἀδελφαῖς, ἃς κατέλιπεν ὀρφανὰς τῆς προστασίας αὐτοῦ, ἀναβλέψας τὴν περὶ αὐτῶν φροντίδα πρῶτον τῷ οἰκτίρμονι Θεῷ, ᾧ ἐλάτρευσεν ὁ πιστὸς δοῦλος παρὰ πάντα τὸν βίον, καὶ εἶτα τῇ ἁγίᾳ τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ἧς ἐγένετο ἐπίσης πιστὸς δοῦλος μέχρι θανάτου. Καὶ ὄντως οὐκ ἐψεύσατο τῶν ἐλπίδων. Βαθμηδὸν δὲ αἰσθανόμενος τὰς δυνάμεις ὁλονὲν ἐκλειπούσας ἐψάλλεν ὑποτονθορίζων μόνος τὴν νηφάσιμον ἀκολουθίαν, μόλις ἀκουόμενος. Οὕτω δὲ ἡσύχως καὶ ἀταράχως ἐν ἡλικίᾳ 58 ἐτῶν, τὴν πίστιν τηρήσας καὶ τὸν δρόμον τελέσας, παρέδωκε τὸ πνεῦμα τῷ Πλάστῃ αὐτοῦ ἐν μετανοίᾳ καὶ ἐξομολογήσει, ἐν γαλήνῃ ψυχῆς καὶ ἐν ὕμνοις μυστικοῖς τῶν τῇδε ἀπαίρων καὶ εἰς τὴν ἀγήρω μεταβαίνων μακαριότητα.

Τῇ ἐπαύριον, πρωΐ πρωΐ, ἐκηδεύθη λαμπρῶς δαπάνῃ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ ἐτάφη ὄπισθεν τοῦ βήματος τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Τριάδος ἐν τῇ Θεολογικῇ σχολῇ, εἰς ἣν εἶχε ἀφιερώσει τὸν πολύμοχθον βίον αὐτοῦ.

Ὁ θάνατος τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρὸς ἐγένετο ἐπαισθητὸς εἰς ἅπαν τὸ ὁμογενὲς κοινὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἅπας ὁ τύπος εὐφήμως ἀνεμνήσθη τῶν μεγάλων ἀρετῶν καὶ τῆς πολυετοῦς καὶ εὐδοκίμου ἐργασίας τοῦ μεταστάντος. Καὶ οὐ μόνον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀθήναις δύο ἔχοντι σύλλογοι ὁ «Παρνασσὸς» καὶ ὁ «Βύρων» τὰ λεγόμενα πολιτικὰ μνημόσυνα τελοῦντες ἀποχρώντως ἐξετίμησαν τὴν εὐφυΐαν καὶ τὰ μεγάλα πλεονεκτήματα τοῦ ἀοιδίμου Ταντταλίδου. Καὶ ἐν μὲν τῷ «Παρνασσῷ» ὁ ἐκ νεανικῆς ἡλικίας ἄριστος αὐτοῦ φίλος Ἰω. Ἰσιδωρίδης Σκυλίτσης λίαν εὐφυῶς ἐπλεξε τὸ ἐγκώμιον τοῦ μεταστάντος ἀοιδοῦ ἐν ἀναγνώσματι δημοσιευθέντι ἐν τῷ ὁμωνύμῳ περιοδικῷ συγγράμματι ἐπιγραφομένῳ « Ἥλιξ Ταντταλίδου βίος καὶ ἔργα ». Ἐν δὲ τῷ «Βύρωνι» ἕτερος ἀνώνυμος διέγραψεν ἀριστοτεχνιδι χειρὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀνδόνος τοῦ Βοσπόρου.

Ἀναπαύου νῦν, φίλε Ἥλιξ Ταντταλίδη, ὑπὸ τὴν ἀμειλικτον σκιὰν κισσοῦ πολυφύλλου, ὅστις σκιάζει τὸν πενιχρὸν κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν τάφον σου. Ἡ δόξα σου ὅμως ὡς ποιητοῦ χαριέντος, ὡς ῥήτορος τῶν εὐγλωττοτέρων, ὡς διδασκάλου τοῦ γένους, πρὸ πάντων δὲ ὡς χριστιανοῦ εὐσεβεστάτου, ὡς ἀνθρώπου ἐν γένει ἡμερωτάτου καὶ πλήρους εὐγενῶν αἰσθημάτων, ἡ δόξα σου, λέγω, αὕτη διαμενεῖ ἀνεξίτηλος παρά τε τοῖς οἰκείοις καὶ ἡμῖν τοῖς ἐπιζῶσι φίλοις καὶ παντὶ ὁμογενεῖ εἰς αἰῶνας[1].

---

1. Ἥλιξ Ταντταλίδου ἐπίγραμμα εἰς λατῖνον, ὅπερ ἐξῆς γραφὲν ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ·

Ἐνθένδ' ἄφθιτον Ἥλιξ Ταντταλίδης
ψυχὴν μὲν ἐν γῇ, νῦν δ' ἐν οὐρανῷ βλέπων.

ΜΙΑ ΣΕΛΙΣ ΤΗΣ ΛΥΚΙΑΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΞΑΝΘΟΣ ΚΑΙ ΠΑΤΑΡΑ

ὑπὸ

ΑΧΙΛΛ. Σ. ΔΙΑΜΑΝΤΑΡΑ

Ἐκδραμόντες πρό τινος χρόνου μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Λυκίας, ἤλθομεν καὶ εἰς τὰς πόλεις αὐτῆς Ξάνθον καὶ Πάταρα, πάλαι μὲν πολυανθρώπους καὶ ὀνομαστάς, νῦν δὲ πάντῃ ἐρήμους καὶ κατηρειπωμένας. Πολυάριθμα ἐρείπια μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν, ναῶν, θεάτρων καὶ πολυτελῶν τάφων, παντὸς ῥυθμοῦ καὶ πάσης σχεδὸν ἐποχῆς, μετὰ πολλῆς τῆς φιλοκαλίας καὶ θαυμαστῆς καλλιτεχνίας κατειργασμένων, ἐπισύρουσιν ἀληθῶς τὴν ἔκπληξιν καὶ τὸν θαυμασμὸν τοῦ θεατοῦ. Πανταχοῦ, ἀνὰ πᾶν βῆμα, προσκόπτει τις εἰς συντριμμάτων ἀρχαίων μνημείων καὶ ἐρειπίων παλαιᾶς δόξης καὶ παρελήλυθότος μεγαλείου.

Καὶ ἐθαυμάσαμεν ἀληθῶς τὰ πλούσια ταῦτα λείψανα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς γλυφίδος, διά τε τὴν ποικιλίαν τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τὴν ἰδιάζουσαν τοῖς λυκίοις γλυπτικὴν καὶ ἀρχιτεκτονικὴν τέχνην, βαθεῖαν δ' ὅμως ἠσθάνθημεν λύπην, διότι πολλοὶ μὲν τῶν ξένων ἐξ ἀπωτάτων μερῶν ἔρχονται ἵνα θαυμάσωσι καὶ μελετήσωσι τὰ τῆς πάλαι τέχνης ἀριστουργήματα, ὅσων ὁ χρόνος ἐφείσθη, ἀλλὰ καὶ ἵνα, περισυλλέγοντες ταῦτα, πλουτίζωσι καὶ κοσμῶσι τὰ μουσεῖα καὶ περιοδικὰ συγγράμματα τῆς ἑαυτῶν πατρίδος, οὐδεὶς δὲ τῶν ἡμετέρων ἀρχαιολογούντων, οὐδὲ ἄλλη τις ἑταιρία λογίων ἀνδρῶν, ἐγγύτατα τούτοις οἰκούντων, ἐπελάβετό ποτε τοιαύτης τινὸς ἐπιστημονικῆς ἐκδρομῆς ἀνὰ τὴν Ἀσίαν, τὴν κοιτίδα ταύτην τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ, πρὸς μελέτην καὶ σπουδὴν τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ ἱστορίας, μάλιστα δὲ τῆς Λυκίας, τῆς ὁποίας ἡ μὲν ἱστορία εἶνε λίαν σκοτεινή, ἡ δὲ γλῶσσα ἀκατάληπτος ἔτι καὶ προβληματικὴ τοῖς γλωσσολόγοις, καὶ ἡ τέχνη ἀποτελεῖ ἴδιον κλάδον τῆς ἀρχαίας.

Ἀφορμὴν διὰ τῶν ὀλίγων τούτων τοῖς λογίοις διδόντες πρὸς μελέτην τῶν λυκιακῶν, ἀναφέρομεν ἤδη βραχέα περὶ τοῦ Ξάνθου καὶ τῶν Πατάρων.

Ἀμφότεραι αὗται αἱ πόλεις, αἱ ὀνομαστότεραι πάλαι τῶν πόλεων τῆς Λυκίας, κεῖνται παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ἱστορικοῦ ποταμοῦ Ξάνθου, ὅστις ἀρδεύει εὐρείαν πεδιάδα, ἐκτεινομένην ἀπὸ τῆς νοτιοδυτικῆς κλιτύος τοῦ ὄρους Μασσικύτου μέχρι τῆς θαλάσσης. Ὁ ποταμὸς οὗτος, καλούμενος νῦν παρὰ τῶν ἐγχωρίων τούρκων Ἀκ-τσάϊ καὶ Σενίς, φαίνεται ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομα Ξάνθος ἐκ τοῦ χρώματος τῶν ὑδάτων αὐτοῦ· καὶ πηγάζει μὲν ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν ὀροπεδίων τῆς Κιβωράτιδος χώρας ἐπὶ τοῦ ὄρους Κράγου (Ἀκ-δάγ), μετὰ πολλοὺς δὲ ἑλιγμοὺς ἐκβάλλει εἰς τὴν Μεσόγειον μεταξὺ τῶν ἑπτὰ ἀκρωτηρίων (Σέττε κάβι) καὶ τοῦ ὁρμου Φοινικοῦντος, ὅστις νῦν καλεῖται Καλαμάκι.

Ἡ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου ἀρδευομένη πεδιάς, ἡ μόνη ἐν Λυκίᾳ ἀξία λόγου εἶνε βεβαίως τὸ « Ἀλήϊον πεδίον » τοῦ ἀθανάτου ποιητοῦ, ἔνθα ὁ Βελλεροφόντης,

> Ἀλλ' ὅτε δὴ καὶ κεῖνος ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσιν,
> . . . . . οἷος ἀλᾶτο,
> ὃν θυμὸν κατέδων πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων[1],

καὶ περιλαμβάνει πᾶσαν σχεδὸν τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν μυθολογίαν τῶν λυκίων. Εἰς αὐτὴν

1. Ἰλιάδ. Ζ, 200.

κατέφυγε λαθεῖν σπουδάζουσα ἡ Λητὼ τὴν τῆς Ἥρας ζηλοτυπίαν, καὶ ἐγέννησεν ἐκεῖ, κατά τινας μὲν τὸν Ἀπόλλωνα μόνον, κατ' ἄλλους δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ τὴν Ἀρτέμιδα· τὰ δὲ δίδυμα ταῦτα τέκνα ἔλουσεν εἰς τὰ ὕδατα τοῦ « δινήεντος Ξάνθου »[1].

Τούτου ἕνεκα ἡ Λητὼ καὶ ὁ Ἀπόλλων ἐθεωροῦντο καὶ ἐλατρεύοντο ἐν Λυκίᾳ ὡς πατρῷοι θεοί, καθ' ἃ γίνεται δῆλον ἐκ πολλῶν ἐπιγραφῶν σωζομένων ἔτι ἐν Λυκίᾳ. Καὶ οἱ μὲν ξάνθιοι ἀνήγειραν τῇ Λητοΐ ναόν (Λητῷον), οὗ τινος τὰ ἐρείπια σώζονται ἔτι τέσσαρα χιλιάμετρα νοτιοδυτικῶς τῆς Ξάνθου καὶ ἅλσος, ὅπερ Λητῷον ἐκάλεσαν, παρὰ τὴν πόλιν αὐτῶν[2]. Ὁ δὲ Ἀπόλλων ἐλατρεύετο κυρίως ἐν Λυκίᾳ, κοινῶς μὲν λύκιος καὶ λυκηγενὴς καλούμενος, ἰδίᾳ δὲ πατάρειος (Delius et Patareus Apollo)[3]. Καὶ τὸ ἐν Πατάροις χρηστήριον τοῦ Ἀπόλλωνος, οὗ περ καὶ ὁ Ἡρόδοτος μνείαν ποιεῖται, οὐδόλως ὑπελείπετο τοῦ τῶν Δελφῶν κατὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν δόξαν. (Illam (Patara) nobilem fecit opibus et fide delphico simile)[4]. Ἐν τῷ χρηστηρίῳ τούτῳ οἱ λύκιοι « χαλκοῦν ἔπεδείκνυον κρατῆρα, ἀνάθημα εἶναι φάμενος Τηλέφου καὶ ἔργον Ἡφαίστου », κατὰ τὸν Παυσανίαν[5]. Εἰς τὸ μαντεῖον τοῦτο ὁ Ἀπόλλων ἐχρησμοδότει ἓξ μῆνας, τοὺς δὲ λοιποὺς ἓξ, τοὺς θερινούς, διέτριβεν ἐν Δήλῳ (nam constat Apollinem sex mensibus rianalibus apud Patara Lyciæ civitatem dare responsa, et sex mensibus æstivis apud Delum)[6].

Ἡ τοῦ Ἀπόλλωνος λατρεία τοσοῦτον ἦτο διαδεδομένη ἐν Λυκίᾳ, ὥστε οὐ μόνον εἰς νομίσματα λυκιακὰ ἐχάραξαν τὴν προτομὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἑκάστη πόλις ἐφιλοτιμεῖτο, φαίνεται, ν' ἀποδίδῃ καὶ τὸ ἴδιον αὐτῆς ὄνομα. Οὕτως ἐν τῇ μικρᾷ νήσῳ Καστελλορίζῳ, ἥτις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐκαλεῖτο διὰ τοῦ στομφώδους ὀνόματος *Μεγίστη*, ὁ Ἀπόλλων προσωνυμεῖτο *Μεγιστεύς*, κατὰ τὴν ἐξῆς ἀρχαίαν ἐπιγραφὴν σωζομένην ἔτι εἰς τὴν βάσιν τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου ἑνὸς παρεκκλησίου:

ΕΠΙΣΤΑΤΑΙ
ΑΙΣΧΙΝΑΣ
ΔΙΑΝΔΡΟΥ
ΤΙΜΟΣΤΡΑΤΟΣ
ΕΥΚΡΑΤΕΥΣ
ΑΠΟΛΛΩΝΙ
ΜΕΓΙΣΤΕΙ

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν πόλεων ἐν συντόμῳ. Περὶ δὲ τῶν κατοίκων αὐτῶν γνωστὸν μὲν εἶνε ὅτι πάντες οἱ λύκιοι κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἀνεδείχθησαν δεινοὶ πολεμισταί, τάττονται δὲ παρ' Ὁμήρῳ ἐν ἴσῃ σχεδὸν μοίρᾳ μετὰ τῶν Τρώων, μεθ' ὧν συνδέονται, φαίνεται, συγγενικῶς, κυρίως ὅμως μνημονεύονται οἱ κάτοικοι τῆς Ξάνθου καὶ τῶν Πατάρων.

Ὅτε οἱ Λυδοὶ ὑπέταξαν πᾶσαν τὴν δυτικὴν Μικρὰν Ἀσίαν, οἱ λύκιοι, καίπερ αὐτοδιοικούμενοι, δὶν ἠδυνήθησαν ἵνα ἀντιστῶσιν εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ Κύρου, ἀποστείλαντος κατ' αὐτῶν τὸν Ἅρπαγον μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ. Ἰδοὺ τί διηγεῖται ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας[1]. « Λύκιοι δέ, λέγει, ὡς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδίον ἦλασε ὁ Ἅρπαγος τὸν στρατόν, ἐπεξιόντες καὶ μαχόμενοι ὀλίγοι πρὸς πολλούς, ἀρετὰς ἀπεδείκνυντο, ἐσσωθέντες δὲ καὶ τειληθέντες ἐς τὸ ἄστυ συνήλισαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν τάς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρήματα καὶ τοὺς οἰκέτας, καὶ ἔπειτεν ὑπῆρχαν τὴν ἀκρόπολιν πᾶσαν ταύτην καιέσθαι. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἐπεξελθόντες ἀπέθανον πάντες Ξάνθιοι μαχόμενοι . . . . Τὴν μὲν δὴ Ξάνθον οὕτω ἔσχε ὁ Ἅρπαγος ».

Μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο ἡ Λυκία ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Περσῶν μέχρι τῶν χρόνων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅστις ἠνύσησεν αὐτὴν, ἐπαρθεὶς μάλιστα, διότι ἐν Ξάνθῳ ἐδήλωσαν αὐτῷ οἱ θεοὶ τὴν ἐν πᾶσι πρόοδον καὶ δόξαν αὐτοῦ, ὡς διηγεῖται ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Ἀλεξάνδρου (XVII)· « Ἔστι δὲ τῆς Λυκίας χώρη περὶ τὴν Ξανθίων πόλιν, ἃς τότε, λέγουσιν, αὐτομάτως περιτραπείσης καὶ ὑπερβαλούσης, ἐκ βυθοῦ δέλτον ἐκπεσεῖν χαλκῆν, τύπους ἐχούσαν ἀρχαίων γραμμάτων, ἐν οἷς ἐδηλοῦτο παύσεσθαι τὴν [ξένην] ἀρχήν. Τούτοις ἐπαρθεὶς ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπείγετο τὴν παραλίαν ἀνακαθήρασθαι μέχρι τῆς Φοινίκης καὶ Κιλικίας ».

Ὁ Ἀππιανὸς ἀναφέρει (V, 176) ὅτι καὶ

1. Ἰλιάδ. Β, 877.
2. Στράβ. XIV, 651.
3. Horat. III, 4.
4. Pomp. Mel. I, 15.
5. Βοιωτικὰ, Θ, 41, 1.
6. Serv. ad Virg. Aen. IV, 143.

1. Ἡροδ. I, 176.

ἐπὶ τῆς μακεδονικῆς κατακτήσεως οἱ ξάνθιοι κατηδάφισαν τὴν πόλιν αὐτῶν· ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον δὲν βεβαιοῦται μὲν ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀποδίδεται δὲ ὑπὸ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου εἰς τοὺς κἄρας μαρμαρείς, γείτονας τοῖς λυκίοις ὄντας (Διοδώρ. Σικελ. XVII, 28).

Οὐ πολὺ δὲ ὕστερον τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ Πτολεμαῖος ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς τὴν Ξάνθον ὑπὸ Ἀντιγόνου ῥρουρουμένην κατὰ κράτος εἷλε[1]. Τοῦτο, φαίνεται, ἔδωκεν ἀφορμὴν τῷ Θεοκρίτῳ νὰ ἀριερώσῃ εἰδύλλιον τῷ Πτολεμαίῳ. Ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Αἰγυπτίων τὰ Πάταρα ὠνομάσθησαν Ἀρσινόη, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου τοῦ Πτολεμαίου· ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν διετηρήθη.

Κατὰ τὴν τελευταίαν πάλην, ἥτις ἔλαβε πέρας διὰ τῆς πτώσεως τοῦ Ἀντιόχου, τὰ Πάταρα ἦσαν ὁ κυριώτερος ἑλληνικὸς ναύσταθμος.

Ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα, περὶ τὰ 191 π. Χ., ὁ Γ. Λίβιος μετὰ τοῦ ῥωμαικοῦ στόλου προσωρμίσθη εἰς τὸν ὅρμον Φοινικοῦντα (Καλαμάκιον) καὶ ἀπεβίβασε στρατὸν ὅπως κυριεύσῃ τὴν Ξάνθον καὶ τὰ Πάταρα. Ἀλλ' οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων τούτων ἀντέστησαν ἐπί τινα καιρόν, καὶ μετ' οὐ πολὺ οἱ λύκιοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ κατέφυγον μέχρι τοῦ ῥρουρίου· ἀλλὰ καὶ ὁ Λίβιος ἀπελπίσας, οὐδόλως πλέον ἀπεπειράθη νὰ προσβάλῃ τὰς πόλεις ταύτας. (Τίτ. Λίβ.).

Κατὰ τοὺς μιθριδατικοὺς πολέμους οἱ λύκιοι ἠρνήθησαν νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὸν Μιθριδάτην, ὅστις ἐλθὼν ὅπως πολιορκήσῃ καὶ κυριεύσῃ τὰ Πάταρα, ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ. Λέγεται δὲ ὅτι, ἐπειδὴ εἶχε κόψει ἐκεῖ που δάσος ἀφιερωμένον τῇ Λητοΐ, ἡ θεὰ ἐφάνη αὐτῷ καθ' ὕπνους καὶ παρήνεσιν αὐτὸν νὰ φύγῃ εἰς Πέργαμον (Ἀππιαν. 27. Παυσ. I).

Ἀλλ' ἐπὶ τέλους μὴ δυνηθέντες οἱ λύκιοι νὰ ἀποφύγωσι τὴν ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν, ἐπροτίμησαν νὰ καταστραφῶσι σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, παρὰ νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸν Βροῦτον τῷ 44 π. Χ. Οἱ ῥωμαῖοι ἀνεγνώρισαν τὴν αὐτοδιοίκησιν τῶν λυκίων μετὰ τὸν μιθριδατικὸν πόλεμον (Στράβ. XIV, 665). Ἀλλ' ὀλίγα ἔτη μετὰ τοῦτον, ὁ Κάσσιος, κατὰ τῆς Συρίας πλέων καὶ στερούμενος πλοίων, ζήτησε διὰ τοῦ Βρούτου παρὰ τῶν λυκίων πλοῖα, χρήματα καὶ στρατόν. Ἀρνηθέντων δὲ τῶν λυκίων, ἔπεμψε κατ' αὐτῶν ὁ Κάσσιος τὸν Βροῦτον ἵνα τιμωρήσῃ αὐτούς. Ὁ Βροῦτος κατ' ἀρχὰς προσεπάθησε νὰ πείσῃ αὐτοὺς εἰς παράδοσιν, ἀποστέλλων ἄνευ λύτρων τοὺς αἰχμαλώτους, οὓς εἶχε συλλάβει κατὰ τὰς πρώτας συναντήσεις. Καταφρονηθείσης δὲ τῆς ἐπιεικείας καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Βρούτου ὑπὸ τῶν λυκίων, ἐπολιόρκησεν οὗτος τὴν Ξάνθον πρωτεύουσαν τῆς Λυκίας. Ἀλλ' οἱ κάτοικοι, κατεδαφίσαντες τὰ προάστεια, ὤρυξαν βαθεῖαν περὶ τὰ τείχη τῆς πόλεως τάφρον, ἣν ὁ Βροῦτος μετὰ πόνου πολλοῦ πληρώσας, περιώρισε στενῶς τοὺς ξανθίους ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς ἀκροπόλεως. Τινὲς τῶν πολιορκουμένων, προσπαθοῦντες νὰ σωθῶσι, κολυμβῶντες διὰ τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ, συνελαμβάνοντο ὑπὸ τῶν ῥωμαίων διὰ δικτύων ἐχόντων εἰς τὰ ἄκρα κώδωνας διασημαίνοντας νύκτωρ τοὺς ἐνσχεθέντας. (Πλουτ. Βροῦτος, XXX). Οἱ ξάνθιοι τότε ἀπεπειράθησαν δι' ἐκδρομῶν ἵνα καταστρέψωσι τὰς πολιορκητικὰς μηχανὰς τοῦ Βρούτου, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρώτην αὐτῶν ἐκδρομὴν οἱ ῥωμαῖοι, ἀρίντες αὐτοὺς νὰ πλησιάσωσιν, ἐπέπεσαν αἴφνης κατ' αὐτῶν καὶ ὤθησαν αὐτοὺς μέχρι τῶν τειχῶν· οἱ ἐν τοῖς τείχεσι, βλέποντες τοὺς ἐχθροὺς ἐγγίζοντας, ἔκλεισαν τὰς θύρας καὶ οὕτω πάντες ἠφανίσθησαν. Κατά τινα δ' ἄλλην ἐκδρομὴν οἱ λύκιοι κατώρθωσαν νὰ πυρπολήσωσι τὰς μηχανὰς τοῦ Βρούτου, ἀλλὰ κατεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες εὑρόντες πύλην τοῦ τείχους ἠνεῳγμένην εἰσῆλθον περὶ τοὺς δισχιλίους, ἐνῷ οἱ λοιποὶ μετὰ μανίας προσβάλλοντες τὰς πύλας, κατώρθωσαν νὰ συντρίψωσι μίαν τούτων, καὶ οὕτως εἰσῆλθεν ὁ ῥωμαϊκὸς στρατός.

« Τοὺς δὲ λυκίους δεινή τις ἐξαίφνης πρὸς ἀπόνοιαν ὁρμὴ καὶ λόγου κρείσσων κατέσχεν, ἣν ἄν τις ἔρωτι θανάτου μάλιστα προσεικάσειε », λέγει ὁ Πλούταρχος· διότι βλέποντες τοὺς ῥωμαίους κυρίους τῆς πόλεως οἱ ξάνθιοι ἔθεσαν πῦρ εἰς τὰς οἰκίας καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φλόγας· ἡ δὲ πόλις μετεβλήθη εἰς σποδὸν καὶ τέφραν, παρὰ τὰς προσπαθείας τοῦ Βρούτου, θέλοντος νὰ σώσῃ τήν τε πόλιν καὶ τοὺς ξανθίους. (Ἀππιαν. IV, 77, 81). Οὕτως ὁ Βροῦτος ἐγένετο κύριος τῆς Ξάνθου, ἐλευθερώσας μὲν τοὺς εὐαρίθμους ξανθίους αἰχμαλώτους, καταστήσας δὲ τοὺς λυκίους ὑποτελεῖς. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Ἀντώνιος ἀνήγειρε τὴν Ξάνθον.

1. Διοδ. Σικελ. XX, 93, 3.

Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν οἱ κάτοικοι τῶν παλαιῶν ἐκείνων πόλεων Πατάρων καὶ Ξάνθου, τῶν ὁποίων τὰ ἐρείπια νῦν κεῖνται ἔρημα, μόνη δὲ ἡ ἀράχνη ὑφαίνει ἐπ' αὐτῶν ἀταράχως τὸν ἱστὸν αὐτῆς.

Περὶ τῶν σπουδαίων μνημείων, ἅτινα ἐκ τῆς Ξάνθου μετήνεγκαν οἱ Ἄγγλοι πρὸ πεντήκοντα περίπου ἐτῶν, καὶ περὶ τοῦ ὀβελίσκου τοῦ ὑπάρχοντος ἔτι, θὰ γράψωμεν ἄλλοτε τῇ θείᾳ συνάρσει.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ

ΕΝ ΤΕ ΤΗι ΑΡΧΑΙΑι ΚΑΙ ΤΗι ΝΕΩΤΕΡΑι ΙΑΤΡΙΚΗι

ὑπὸ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ

ΙΑΤΡΟΥ

Ὅσοι παρεστησαν κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ παρελθόντος ἔτους, περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν φυσικῶν καὶ ἰατρικῶν ἐπιστημῶν, διαλεξιν («Νεολογος» ἔτος 1891, ἀριθ. 6714, 6717) ἐνθυμοῦνται πάντως, ὅτι θείᾳ ἡμῶν ὑπῆρξε: ποῦ πρῶτον καὶ πῶς ἐκ φυσικῆς ἀνάγκης ἐγεννήθη ἡ ἰατρική, πῶς δὲ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀπὸ τῶν ναῶν, ἱερέων καὶ τῶν φυσικῶν φιλοσόφων κατέλιξεν εἰς τὴν εἰδικὴν τάξιν τῶν ἐπιλεχθέντων ἰατρῶν, ὧν εἰδικὴ ἀσχολία ὑπῆρξεν ἡ θεραπεία ἀσθενῶν καὶ συγχρόνως ἡ καλλιέργεια τῆς ἐπιστήμης ταύτης. Ἐνθυμοῦνται προσέτι καὶ τὰς εἰδικὰς ἰατρικὰς σχολάς, ὧν ἐπισημότεραι ἦσαν ἡ ἐν Κνίδῳ καὶ Κῷ, καὶ τὸν Ἱπποκράτην, ὅστις ἐν εἰδικῷ αὐτοῦ συγγράμματι *Περὶ ἀρχαίης ἰατρικῆς* περιέγραψε καὶ ὡς ἀσφαλεστέραν συνέστησε τὴν ἐπὶ τῆς πείρας καὶ παρατηρήσεως συνισταμένην ἐπιστημονικὴν μέθοδον, ἣν καὶ *μέθοδον ἐκ τῶν ἰστέρων* ὀνομάζουσι, μέθοδον, ἣν καὶ ἐπὶ τῶν φαινομένων τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς κατὰ τὰς ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου μελέτας ἡμῶν ὀφείλομεν νὰ ἐφαρμόσωμεν. Ἡ μέθοδος αὕτη, διὰ τὴν παραδοχὴν τῆς ὁποίας σπουδαίως ἀγωνίσθη ὁ Ἱπποκράτης, ὑπῆρξε, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν, πολλῷ ἀρχαιοτέρα, ἀλλὰ κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ, διὰ τὴν καὶ ἐν τῇ ἰατρικῇ ἐπικράτησιν τῆς ἐκ τῶν προτέρων ἐπιστημονικῆς τῶν φιλοσόφων ἐρεύνης, ἐν ὅλως δευτέρᾳ μοίρᾳ τεθειμένη, ὑπ' ὀλίγων δέ τινων ὡς ἡ βεβαιοτέρα καλλιεργουμένη.

Ὁ Ἱπποκράτης, κύριοι, ὁ διαχωρίσας τὴν φιλοσοφίαν ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς, μετ' ἀξιοθαυμάστου ἀ' ἐπιμονῆς καὶ δεινότητος πειστικῆς περὶ τῆς ἐπὶ τῆς πείρας καὶ παρατηρήσεως βασιζομένης ἐπιστημονικῆς μεθόδου τῆς ἐρεύνης πολλὰ συγγράψας, πλείστα δὲ καὶ κατὰ τῶν ἐμπειρικῶν καὶ δογματικῶν ἰσχυρισθείς, ὡρισε τὴν μέθοδον ταύτην πρῶτος καὶ ἐν τῇ ἰατρικῇ, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν μετέπειτα ἀκμασάντων φυσιοδιφῶν ἐν τῇ φυσιογνωμίᾳ, νὰ εἰσαγάγῃ. Ἠδυνήθη ἀρά γε, τέλειον ἀπαλλαττόμενος τῆς φιλοσοφικῆς ἐπιρροῆς τῶν συγχρόνων αὐτῷ σοφῶν, νὰ τάμῃ τὴν ὁδὸν τὴν διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου ὑποδεικνυομένην; Ἐκ τῶν προκειμένων μελετῶν τῶν ἀρχῶν τῆς κνιδίας καὶ ἰδίᾳ τῆς κωακῆς σχολῆς θέλομεν γνωρίσει τὰ δέοντα.

§

Ἡ ἰατρική, κύριοι, ἐν τῇ στενοτέρᾳ ἐκδοχῇ τῆς λέξεως, ἤτοι ἐκ τοῦ τελικοῦ σκοποῦ τοῦ θεραπεύειν τὰς οὕτως ἢ ἄλλως προσγε-

γνομένας τῷ ὀργανισμῷ βλάβας, ἐκλήθη οὕτως· ἐν τῇ πραγματικωτέρᾳ ὅμως καὶ εὐρυτέρᾳ σημασίᾳ εἶνε μία καὶ αὐτὴ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, σκοπὸν ἔχουσα τὴν μελέτην τῶν φυσιολογικῶν καὶ παθολογικῶν λειτουργιῶν τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ, ἤτοι τὸν ἄνθρωπον ὑγιαίνοντα ἢ κάμνοντα· συνεπῶς δὲν δυνάμεθα νὰ θεραπεύσωμεν, ἐὰν δὲν γνωρίζωμεν: πῶς ὁ ἄνθρωπος συνίσταται, ποίας τινὰς ἔχει ἕκαστον τῶν ὀργάνων αὐτοῦ φυσιολογικὰς λειτουργίας, καὶ πῶς αἱ λειτουργίαι αὗται, ἀφορμῆς δοθείσης, παραβλάπτονται ἢ καταστρέφονται συγκαταστρέφουσαι καὶ τὴν ζωήν. Πρωτίστως καὶ στοιχειωδῶς ὀφείλομεν νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἀνατομικὴν αὐτοῦ σύστασιν καὶ τῶν ποικίλων συστημάτων τὰς ἐνεργείας χάριν τῆς ζωῆς ἢ τῆς ὑπάρξεως. Οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι καὶ ἰατροί, ἐκ λόγων διαφόρων, δὲν εἶχον γνώσεις ἀνατομικὰς περὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐπαρκεῖς, τῶν δὲ φυσιολογικῶν αὐτοῦ λειτουργιῶν τὰ φαινόμενα, σχεδὸν εἰπεῖν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐξηγήσωσι καὶ κατανοήσωσι. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπεζήτησαν νὰ εὕρωσιν ἀρχὴν δυναμένην νὰ ἐξηγήσῃ τὸ φαινόμενον τῆς ζωῆς. Οἱ φιλόσοφοι πρῶτοι, ἕκαστος ἐκ τῆς οἰκείας αὐτῷ περὶ τῆς τῶν ὄντων ὑπάρξεως θεωρίας ὁρμώμενος, παρεδείκνυντο ἓν τῶν τεσσάρων στοιχείων καὶ διὰ τὴν ἐξήγησιν τῶν ζωικῶν φαινομένων. Οἱ ἰατροὶ ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν αὐτῶν παρεδείκνυντο, πρὸς λύσιν τοῦ σπουδαίου προβλήματος τῆς ζωῆς, ἕκαστος κατὰ τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα, ὅπερ ἠννόει, ἐπίσης ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων, οἱ μὲν τὸ πῦρ, οἱ δὲ τὸ ὕδωρ, καὶ ἄλλοι μὲν τὴν γῆν, ἄλλοι δὲ τὸν ἀέρα· ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ ἰατροὶ ἄλλην ὅλως ἀρχὴν παραδεξάμενοι· οὕτως, ὁ ἄνθρωπος συνίσταται ἐξ οὐσίας τινὸς ἤτοι τοῦ φλέγματος, ἢ ἀπὸ χολῆς, ἢ ἐκ χυμοῦ τινος πικροῦ, γλυκέος, πυκνοῦ ἢ ἀραιοῦ· ὅτι δὲ ἐν ἑκάστῳ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει εἷς τῶν ῥηθέντων χυμῶν, δι' οὗ συντηρεῖται ἐν τῇ ζωῇ, καὶ μόνον, ὅταν κατὰ ποσὸν αὐξήσῃ ἢ ἐλαττωθῇ, προκαλεῖ ζωϊκὰς βλάβας, ἀσθενείας, θάνατον. (Περὶ τόπων τῶν κατ' ἄνθρωπον τ. 6, σελ. 34. Ἀρχ. ἰατρικῆς, τόμ. 1, σ. 602. Introduct. générale Littré, τ. 1, σ. 191-193).

Πᾶσαι αὗται αἱ φυσιολογικαὶ καὶ φιλοσοφικαὶ θεωρίαι, ἃς δύναταί τις ἐκτενέστερον νὰ γνωρίσῃ ἐν μέρει καὶ ἐν παντὶ ἐγχειριδίῳ τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας, δὲν ἐβασίζοντο ἐπὶ τῆς πείρας καὶ τῆς παρατηρήσεως, ἐφ' ὧν στηριζόμεθα σήμερον ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις, ἠννόει δὲ ταύτας ἥ τε πρὸ τοῦ Ἱπποκράτους φυσιογνωστικώτερον φρονοῦσα μερὶς τῶν σοφῶν καὶ αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης.

Ἀλλ' αἱ ἰατρικαὶ σχολαὶ τῆς Κνίδου καὶ Κῶ, αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης, ἠκολούθησαν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐκ τῶν ὑστέρων μεθόδῳ; ἢ παρεπλανήθησαν εἰς τὰς ἐκ τῶν προτέρων περὶ τῆς ζωϊκῆς ἀρχῆς θεωρίας; Δυστυχῶς ἐν τῇ καθολικῇ ταύτῃ ἀρχῇ τὴν αὐτὴν ἔταμον ὁδὸν, ἐχρήσαντο ὅμως τῇ μέσῃ καὶ συμβιβαστικῇ. Ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων, διατείνεται ὁ Ἱπποκράτης, οὐχὶ ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου στοιχείου, κατὰ τὰς μονομερεῖς θεωρίας, ἀλλ' ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν τεσσάρων ὁμοῦ γίγνεται, ἤτοι τοῦ πυρὸς, ἀέρος, γῆς καὶ ὕδατος μετὰ τῶν δραστικῶν αὐτῶν δυνάμεων: τοῦ θερμοῦ, ψυχροῦ, ξηροῦ καὶ ὑγροῦ· κατὰ συνέπειαν καὶ ὁ ἄνθρωπος, μέρος ὢν καὶ αὐτὸς τῆς φύσεως, ἐκ τῶν αὐτῶν σύγκειται στοιχείων, ὅτι ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσιν οὐχὶ μονομερῶς καὶ αὐτὸς ἢ ἐκεῖνος ὁ χυμός, ἀλλὰ τέσσαρες κατ' ἰσχὺν χυμοί: αἷμα, φλέγμα, χολὴ ξανθὴ καὶ μέλαινα, οἱ δὲ χυμοὶ οὗτοι εἶνε παραγόμενα τῶν τεσσάρων στοιχείων, καθ' ὅσον ἐξ ἐσθιομένων γίγνονται, τὰ δὲ ἐσθιόμενα ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων σύγκεινται. (Πρβλ. καὶ τὸ περὶ θεραπείας ἐλκῶν καὶ νεοτρώτων τραυμάτων παρ' ἀρχαίοις· «Ἰατρικὸν δελτίον», ἔτος Α', Β' καὶ Γ').

Κατὰ ταῦτα ὁ Ἱπποκράτης καὶ ἡ κωϊκὴ σχολὴ, πρὸς ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τῆς ζωῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, παρεδείκνυντο τὰ τέσσαρα στοιχεῖα μετὰ τῶν δραστικῶν αὐτῶν ἰδιοτήτων καὶ τέσσαρας ἰδίους χυμοὺς κεκρυμμένους ἐν αὐτῷ. Ἡ ἁρμονία δὲ καὶ συμμετρία τῶν συνιστώντων τὸν ἄνθρωπον τεσσάρων στοιχείων καὶ ἡ εὐκρασία, ἤτοι ἡ ἐναρμόνιος μίξις τῶν χυμῶν, εἶνε ἡ φυσιολογικὴ κατάστασις τοῦ ὑγιοῦς ὀργανισμοῦ, εἶνε ἡ ὑγεία ἢ, κατὰ τὸν Σταγειρίτην, ἡ *ἰσότης* (πρόβλ. 3ον), ἡ δὲ ὑπερίσχυσις ἑνὸς καὶ μόνου στοιχείου ἢ ἑνὸς καὶ μόνου χυμοῦ προκαλεῖ διαταραχὴν, φαινόμενον παθολογικῆς φυσιολογίας, καὶ θάνατον· διὰ τούτων πᾶς ὁ βίος καὶ ὑγιαίνοντι, καὶ ἐκ νόσου ἀνατρεφομένῳ καὶ κάμνοντι. (Ἀρχ. ἰατρικῆς, τόμ. 1, σ. 600).

Τοιαύτη, κύριοι, ἡ φυσιολογικὴ ἀρχὴ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἀρχὴ ὑποθετικὴ, ἀρχὴ ἐπ' οὐδεμιᾶς παρατηρήσεως στηριζομένη, ἤτοι ἀρχὴ δογματικὴ, τὴν ὁποίαν καὶ οἱ κνίδιοι ἰατροὶ ἐπρέσβευον (Περὶ Γονῆς τ. 7 σ. 474). Ἤδη ἐγείρεται τὸ ἐρώτημα: ἐὰν ἥ τε κνιδία καὶ ἡ κωϊκὴ σχολὴ ἰδίᾳ δὲ ὁ Ἱπποκράτης,

διὰ τῆς δογματικῆς παραδοχῆς τῆς συνδρομῆς τῶν τεσσάρων στοιχείων καὶ τῆς εὐκρασίας τῶν χυμῶν, ἠδυνήθη ἐν τῇ μελέτῃ καὶ ἐξηγήσει τῶν παθολογικῶν φαινομένων τῆς φυσιολογικῆς ταύτης ὑποστάσεως νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἐπὶ τῆς πείρας καὶ παρατηρήσεως μέθοδον αὐτοῦ· ἀπαντῶμεν καταφατικῶς καὶ διὰ τὰς δύο σχολὰς ἀλλὰ μετά τινων διαφορῶν, περὶ ὧν λέγομεν τὰ δέοντα. Ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῇ μελέτῃ τῶν παθολογικῶν φαινομένων διετείνετο, ὅτι ὀφείλομεν νὰ περιοριζώμεθα εἰς μόνα τὰ γενικὰ καὶ κοινὰ οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὰ εἰδικά· τὴν ἰδίαν δ' αὐτοῦ ταύτην διετύπωσεν ἐν εἰδικῷ συγγράμματι, τῷ «Προγνωστικῷ»· διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ θεραπεύσωμεν τὰς ἀσθενείας τῶν ἀνθρώπων ὀφείλομεν νὰ μελετῶμεν τὰ γενικὰ φαινόμενα τοῦ ἀσθενοῦντος ὀργανισμοῦ (τόμ. 2, σελ. 110). Οὕτω, προκειμένου λόγου περὶ πνευμονίας, πλευρίτιδος καὶ ἄλλων φλεγμονωδῶν ἀσθενειῶν, δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ μελετῶμεν τὰ εἰδικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν εἰρημένων ἀσθενειῶν, ἀλλὰ τὰ κοινὰ ἢ γενικά, ἤτοι τὸν πυρετόν, διότι ὁ πυρετὸς εἶναι τὸ κυριεῦον τῆς καταστάσεως τοῦ ἀσθενοῦς. Ὡς βλέπετε, κύριοι, καὶ ἐν τῇ μελέτῃ τῶν παθολογικῶν φαινομένων τοῦ νοσοῦντος ὀργανισμοῦ γενικώτερον ἐφαρμόζει τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ μέθοδον ὁ Ἱπποκράτης, ὅστις, παραδεξάμενος ἅπαξ τὴν ἀρχὴν τῆς τῶν χυμῶν ἐναρμονίου μίξεως ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει καὶ τὴν ἀνισότητα αὐτῶν ὡς τὴν μόνην καὶ ἀναγκαίαν παθολογικὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ἀσθενοῦντος ὀργανισμοῦ, μοιραίως ἔπεινεν, αὐτὸς γενικὸς παθολόγος γενόμενος, εἰς τὴν γενικωτέραν ἐπισκόπησιν τῶν παθολογικῶν φαινομένων· ἀλλὰ τὰ φαινόμενα τῶν ἀσθενειῶν δὲν εἶναι μόνον γενικὰ ἀλλὰ καὶ εἰδικὰ ἐν τῇ ἰδιοτυπίᾳ αὐτῶν λίαν σπουδαῖα καὶ ἐξίσου πραγματικὰ ὡς ἐξαρτώμενα ἐκ τῆς εἰδικῆς λειτουργίας τῶν ὀργάνων τοῦ ἀνθρώπου, δυνάμενα δὲ νὰ συντελέσωσιν εἰς πληρεστέραν κατανόησιν τῶν γενομένων ἀλλοιώσεων καὶ διάγνωσιν τῶν ἀσθενειῶν. Ὁ Ἱπποκράτης περὶ τῶν ἀλλοιώσεων τῶν ὀργάνων ποιεῖται μὲν λόγον ἀλλὰ παραδεικῶς, διότι τὰς ἀλλοιώσεις ταύτας θεωρεῖ δευτεροπαθεῖς, οὐχὶ δὲ καὶ πρωτοπαθεῖς, ὡς παραδέχεται σήμερον ἡ ἐπιστήμη (αὐτόθι σελ. 23). Ὀρθῶς δὲ ὁ σοφὸς Littré λέγει αὐτὸ ὁ Ἱπποκράτης, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν γνώσεων αὐτοῦ, περιωρίσθη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀσθενοῦντος σώματος· ἐνῷ ἡ νεωτέρα ἰατρικὴ εἰσέδυσεν εἰς τὸ ἔσω, ἡ διείσδυσις δὲ αὕτη εἰς τὰ ἐνδόμυχα τῶν ὀργάνων καὶ τῶν ἱστῶν ὑπῆρξεν ἐργασία τῶν αἰώνων τῶν χωριζόντων ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Ἱπποκράτους» (Introd. de la doctrire méd. d'Hippocr. τόμ. 1, σελ. 463). Ἀληθῶς, κύριοι, ἡ νεωτέρα ἰατρικὴ δὲν ἀσχολεῖται περὶ τὰ κοινὰ καὶ γενικὰ μόνον φαινόμενα, ἀλλ' εἰσέρχεται καὶ ἐρευνᾷ τὰς μᾶλλον λεπτεπιλέπτους διαφορὰς καὶ ποικιλίας αὐτῶν· διαρωτᾶται ὅμως ἐὰν ἡ καθ' ἡμᾶς ἰατρικὴ, ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς εὐρείας καὶ ἀληθοῦς ἐφαρμογῆς τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου τῶν ἀρχαίων διαμορφωθεῖσα, προηγήθη καὶ ἐν τῷ ὁδῷ ταύτῃ φρονοῦμεν ὄχι. Οἱ κνίδιοι παρεδέχοντο πράγματι τὴν ἀρχὴν τῆς τῶν χυμῶν συμμέτρου μίξεως, ἀλλ' ἐν τῇ μελέτῃ καὶ περιγραφῇ τῶν φαινομένων τῶν ἀσθενειῶν ἠκολούθησαν ἀσφαλεστέραν ὁδόν, ἤτοι ἐμελέτησαν καὶ τὰ εἰδικὰ φαινόμενα ἢ συμπτώματα· ἐν τῷ ὑπερβάλλοντι ὅμως ἐπιστημονικῷ αὐτῶν ζήλῳ, πρὸ πάντων διὰ τὴν ἔλλειψιν βεβαίων καὶ ἐπαρκῶν ἀνατομικῶν γνώσεων, περιέπεσαν εἰς ἄτοπον καὶ ἀνωφελῆ τῶν ἀσθενειῶν ὑποδιαίρεσιν, ἐπὶ ἀβεβαίων δὲ καὶ παροδικῶν συμπτωμάτων ἱδρυόμενοι πολλὰ καὶ διάφορα ὀνόματα τῶν ἀσθενειῶν ἔπλασαν· οὕτω παρεδέχοντο δέκα ἀσθενείας χολῆς, δώδεκα τῆς κύστεως, τέσσαρας τῶν νεφρῶν, τέσσαρας στραγγουρίας, τρεῖς τετάνους, τέσσαρας ἰκτέρους, καὶ τρία εἴδη φθίσεων (Daremberg, Œuvres choisies d'Hippocr., σελ. 123). Ἡ κνιδία τάσις ἐν τῇ ἀρχαιότητι προὐκάλεσε τὴν μῆνιν τοῦ Ἱπποκράτους καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ.

Ὁ Ἱπποκράτης θεωρεῖ περιττὸν ὄνομα εἰδικὸν τῆς ἀσθενείας, ἣν προτίθεται νὰ θεραπεύσῃ· «ποθίεσιν δὲ χρὴ οὐδενὸς νουσήματος ὄνομα, ὅ,τι μὴ τυγχάνῃ ἐνθάδε γεγραμμένον» (Προγνωστ. τόμ. 2, σελ. 190), ἐνῷ οἱ κνίδιοι τουναντίον ἐπεζήτουν τὴν εἰδίκευσιν τῶν παθολογικῶν φαινομένων εἰς νοσολογικὰς μονάδας· ταύτην αὐτῶν τὴν ῥοπὴν σφοδρῶς κατεπολέμησεν ὁ Ἱπποκράτης· ἐπαινεῖ μὲν αὐτοὺς ὅτι «ὀρθῶς ἐγράφαν» (Περὶ διαίτης ὀξέων, τόμ. 2, σελ. 224) περὶ συμπτωμάτων, καὶ «τὰς πολυτροπίας τῶν ἐν ἑκάστῃ τῶν νούσων καὶ τὴν πολυσχιδίην αὐτέων οὐκ ἠγνόησαν ἔνιοι» (αὐτόθι, σελ. 226), ἀλλ' οὐκ ὀρθῶς ἐγραφαν «τοὺς ἀριθμοὺς ἑκάστου τῶν νουσημάτων σαφὲς ῥᾴζειν ἐθέλοντες» (αὐτόθι, σελ. 228).

Ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς ταύτης διαφορᾶς

τῶν δύο ἐπισημοτέρων σχολῶν κρίνοντες ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι οἱ κνιδιοι ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὁπότε ἡ μὲν ἀνατομία εἰς ὀλίγας καὶ ἀτελεῖς γνώσεις περιωρίζετο, ἡ μελέτη τῶν λειτουργιῶν ἔν τε τῇ φυσιολογικῇ καὶ παθολογικῇ καταστάσει ἐσφαλμένην εἶχε βάσιν, ἡ δὲ διαφορικὴ διάγνωσις ἦν ἐστερημένη τῶν στοιχειωδῶν αὐτῆς ὅρων, λαμβανομένης μάλιστα ὑπ' ὄψει τῆς φιλοσοφικῆς τάσεως τῆς ἐν Κῷ σχολῆς, τοῦ μελετᾶν καὶ θεωρεῖν τὰ καθολικὰ ἰδίᾳ φαινόμενα, οἱ κνίδιοι, λέγομεν, θεωρητέοι καινοτομοῦντες· πεπτόμενοι ὅμως κατὰ τὰς νεωτέρας περὶ ἐπιστημονικῆς ἀκριβολογίας καὶ ἑρμηνείας ἀρχὰς, ὀφείλομεν νὰ ἀποδώσωμεν αὐτοῖς δίκαιον· διότι ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη αὐτὸ τοῦτο τὸ σύστημα, τὸ ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους γενικῶς ὑποδεικνυόμενον, πρακτικῶς δ' ἐλεγχόμενον, ἤτοι τὸ σύστημα τῆς εἰδικῆς τῶν καθ' ἕκαστα ἐρεύνης, ἀκολουθεῖ μὴ δυσωποῦσα καὶ εἰς τὴν γενικωτέραν μελέτην τῶν κοινῶν φαινομένων ἢ συμπτωμάτων τῶν νοσημάτων ἢ θεωρητικὴν ἀναγωγὴν τῶν καθ' ἕκαστον. Ὁ Littré (Argument sur les Aphorismes, τόμ. 4, σελ. 480· πρβλ. καὶ Th. Puschman, Alexander von Tralles, τόμ. 1, σελ. 10) ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης τῶν κνιδίων τὸν λόγον ποιούμενος λέγει ἐπίσης, ὅτι ἡ ἐπιστήμη δὲν συνίσταται εἰς τὴν ἀπροσδιόριστον ἐπέκτασιν ἀξιωμάτων τινῶν κεφαλαιωδῶν, ἀλλ' εἰς τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πλήρη συναρμολογίαν ἀναρίθμων λεπτομερειῶν. Ἡ ἀκριβὴς τῶν ἀσθενειῶν διάκρισις σήμερον, ἡ διὰ τῆς γνώσεως τῶν ἀνατομικῶν ἀλλοιώσεων, τῆς λεπτομεροῦς μελέτης τῶν συμπτωμάτων, τῆς χημικῆς τῶν ὑγρῶν ἐξετάσεως, εἶνε κληροδότημα τῶν κνιδίων (Littré, Argument, τόμ. 2, σελ. 201) ἤτοι τῆς μεθόδου αὐτῶν.

Ἡ ἐφαρμογὴ πάσης μεθόδου ὀφείλει νὰ γίγνηται πλήρης, οὐχὶ μονομερής. Ὡς ἐν ταῖς φυσικαῖς οὕτω καὶ ἐν ταῖς βιολογικαῖς ἐπιστήμαις τὸ ζητούμενον εἶνε τὸ αὐτό: σκοπὸς τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν εἶνε ἡ διὰ τῆς πείρας, πειράματος καὶ παρατηρήσεως γνῶσις τῶν καθ' ἕκαστα φαινομένων, ἡ σχέσις καὶ ἡ ἐξεύρεσις τῶν αἰτίων ἢ νόμων αὐτῶν· ἐξετάζει καὶ ἐρευνᾷ τὰ γενικὰ φαινόμενα καὶ τὰς ἰδιότητας, δὲν παροράᾳ ὅμως καὶ τὰς εἰδικὰς, διότι διὰ τῆς συναρμολογήσεως αὐτῶν ἀποκτᾶται πληρεστέρα γνῶσις· οὕτω καὶ ἐν ταῖς βιολογικαῖς, καὶ ἔτι πλέον ἐν τῇ ἰατρικῇ, ὡς ἐκ τοῦ τελικοῦ αὐτῆς καὶ εἰδικωτέρου σκοποῦ, οὐ μόνον τὰ γενικὰ φαινόμενα, ἀλλὰ καὶ τὰ εἰδικὰ διὰ τῶν αὐτῶν μέσων ὀφείλομεν νὰ σπουδάζωμεν· διὸ ὀρθῶς καὶ ὁ Daremberg ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος συμπεραίνων λέγει, ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ἕνωσις τῶν ἀντιθέτων τάσεων τῆς κωϊκῆς καὶ κνιδίας σχολῆς εἶνε ὁ τελικὸς σκοπὸς, ὃν ἡ ἀληθὴς ἐπιστήμη ὀφείλει νὰ ἐπιζητῇ. Ἐν ταύτῃ εὑρήσει βάσιν καὶ μεγαλεῖον. (Œuvres choisies d'Hippocrates. Introduction).

Ὁ Ἱπποκράτης, κύριοι, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἀρχῆς τῶν χυμῶν ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ οργανισμῷ, ἐγένετο ὁ ἱδρυτὴς τῆς χυμικῆς παθολογίας (humoral pathologie), ἡ δὲ κνιδία σχολὴ ἐκ τῆς τάσεως αὐτῆς τῆς περιγραφῆς τῶν εἰδικῶν συμπτωμάτων καὶ τοπικῶν φαινομένων ὑπῆρξεν ἡ μεσάζουσα εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς μετὰ ταῦτα καὶ μετὰ πολλοὺς αἰῶνας βραδύτερον ἀναφανείσης ἰστογόνου παθολογίας (solidar pathologie), πλὴν ἀμφότεραι αἱ σχολαὶ πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς οἱ πρόδρομοι τῆς *δογματικῆς* καὶ *ἐμπειρικῆς* αἱρέσεως. Ὁ Ἱπποκράτης, ὁ μετὰ πολλῆς τῆς δεινότητος καταπολεμήσας τοὺς ἐξ ὑποθέσεως ζητοῦντας καὶ δογματικῶς ἐν ἐπιστήμῃ καθαρῶς φυσικῇ ἀποφαινομένους, διὰ τῆς παραδοχῆς τοῦ τρόπου τῆς γενέσεως τῆς ἰατρικῆς (Ἀρχ. ἰατρικῆς, τόμ. 1, σελ. 58) καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς τῶν χυμῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ κράσεως, ἄνευ ἰδίων κλινικῶν παρατηρήσεων, ἀσυναισθήτως, οὕτως εἰπεῖν, ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς μελλούσης δογματικῆς ἰατρικῆς, ἥτις, ἐκτραπεῖσα (Celsus, Præfatio) τῆς ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους τεθείσης ἀρχῆς τῆς ἐν τῇ μελέτῃ τῶν φαινομένων τοῦ ἀσθενοῦντος ὀργανισμοῦ πειραματικῆς ὁδοῦ, ἐνησμενίζετο εἰς τὰς ἐκ τῶν προτέρων θεωρίας, τὰς ὁποίας ὁ Ἱπποκράτης ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πείρας μόνον καὶ παρατηρήσεως παρεδείκνυτο. Οὕτω, μετὰ τὸν θάνατον, οἱ υἱοὶ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱδρυσαν τὴν δογματικὴν σχολὴν, καὶ ἐνῷ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἡ κυρίως ἱπποκρατικὴ σχολὴ διελύετο, ὑπερίσχυε τὸ τῶν κνιδίων σύστημα οὕτως, ὥστε, ἐνῷ ἐπὶ τῶν χρόνων Ἡροφίλου καὶ Ἐρασιστράτου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπῆρχον Ἡροφίλειοι καὶ Ἐρασιστράτειοι, Ἱπποκρατικοὶ σχεδὸν δὲν ὑπῆρχον. Ἡ κατὰ τοῦ ἱπποκρατικοῦ συστήματος καὶ τοῦ δογματισμοῦ ἀντίδρασις ἐξεδηλώθη καὶ διὰ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἐμπειρικῆς σχολῆς (Celsus, Præfatio, καὶ Γαληνοῦ: Εἰσαγωγὴ ἢ Ἰατρὸς, τόμ. 14, σελ. 683), εἰς τὴν ἵδρυσιν

τῆς ὁποίας συνετέλεσε καὶ ἡ μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν Ἀθηνῶν ἀκμὴ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἔνθα διὰ τῶν συστηματικῶν ἀνατομικῶν ἀνακαλύψεων τοῦ Ἡροφίλου καὶ Ἐρασιστράτου (αὐτόθι) παρεσκευάζετο τὸ ἔδαφος τοῦ ἐμπειρισμοῦ, τοῦ ὁποίου πρῶτοι ἱδρυταὶ εἶνε Φιλῖνος ὁ Κῶος, Σεραπίων, Διοσκουρίδης, Ἀπολλώνιος καὶ ἄλλοι, παραδεχόμενοι τὰ τῆς πείρας ἐξαγόμενα ὡς τὰ μόνα τῇ αἰσθήσει ὑποπίπτοντα. Ἡ διάκρισις αὕτη τῶν δογματικῶν καὶ ἐμπειρικῶν καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους διαμάχη (αὐτόθι) προὐκάλεσε τὸν σχηματισμὸν τῆς *μεθοδικῆς* σχολῆς, ἧς κυρίως ἀρχηγὸς ὑπῆρξεν ὁ Ἀσκληπιάδης, ὅστις, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος Λευκίππου, Δημοκρίτου καὶ Ἐπικούρου, ὅτι τὰ σώματα ἐκ τυχαίας συνίστανται ἑνώσεως ἀτόμων διαιρετῶν, ὡρισμένην τὴν μορφὴν ἐχόντων, εἰσήγαγε μετὰ τῶν διαδόχων αὐτοῦ Θεμισωνος καὶ Θεσσαλοῦ τὴν περὶ τῶν ὄντων ταύτην θεωρίαν ἐν τῇ ἰατρικῇ (αὐτόθι, σελ. 684) καὶ παρεδείξατο, ὅτι καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου συνίσταται ἐξ ἀτόμων χωριζομένων διὰ πόρων, δι' ὧν ἄτομα ὑγρὰ διηνεκῶς ἐκκρίνονται καὶ τὸ σύνολον δ' αὐτῶν ἐν ποιᾷ τινι κινήσει εὑρίσκεται. Ἡ ἀμυνικὴ αὕτη τῶν ἀτόμων πρὸς τοὺς πόρους σχέσις, *σύγκρισις* καλουμένη (πρβλ. Ἑλλ. Γυναικολογίας τὴν Νοσολογίαν) εἶνε ἡ φυσιολογικὴ τοῦ ἀνθρώπου κατάστασις ἢ ἡ ὑγεία, τὸ ἐναντίον δὲ ἡ ἀσθένεια. Συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν ταύτην οἱ μεθοδικοὶ παρεδέχοντο, ὅτι ἐν τῇ ἰατρικῇ ἡ ἀληθὴς μέθοδος εἶνε ἡ ἁπλῆ τῶν συμπτωμάτων τῶν ἐναργῶν καὶ κοινῶν ἐν ταῖς ἀσθενείαις ἔρευνα καὶ ἡ θεραπεία αὐτῶν ἡ μεθοδική, ἤτοι ἡ ἀνάλογος πρὸς τὰς διαφόρους τῆς ἀσθενείας περιόδους καὶ σύμφωνος πρὸς τὴν περὶ ἀτόμων θεωρίαν.

Ἡ μεθοδικὴ σχολή, ὡς βεβαιούμεθα ἐκ τῶν εἰρημένων, ὑπῆρξε κράμα δογματικῆς καὶ ἐμπειρικῆς ἰατρικῆς, προὐκάλεσε δὲ καὶ αὕτη ἔριδας οὐχὶ ὀλίγας καὶ παρεσκεύασε τὴν ἀναγέννησιν ἢ ἐμφάνισιν νέων σχολῶν. Κατὰ τῆς μεθοδικῆς σχολῆς ἀντιπεξῆλθεν ἡ δογματική, ὑπὸ τὸ ὄνομα *πνευματική*, ἧς ἀρχηγὸς ὁ ἐξ Ἀττάλειας Ἀθήναιος· ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ὀλιστικῶν θεωριῶν τῆς ἐλεατικῆς φιλοσοφίας, ἤτοι τοῦ θερμοῦ, ψυχροῦ, ξηροῦ καὶ ὑγροῦ, παρεδείξατο *πνεῦμα* διαθοῦμενον διὰ τῶν σωμάτων, συντηροῦν καὶ ἀναπαράγον αὐτά· οὐχὶ ἡ σύγκρισις τῶν ἀτόμων, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα. πνεῦμα ὅμως ὑλικόν, πεφυτευμένον προκαλεῖ τὰς ἀσθενείας· ἡ πνευματικὴ αὕτη σχολὴ παρεσκεύασε τὴν *ἐκλεκτικήν*, ἧς σκοπὸς ὑπῆρξεν ὁ συμβιβασμὸς τῶν ἀντιθέτων ἀρχῶν τῶν διαφόρων ἰατρικῶν αἱρέσεων καὶ ἡ παραδοχὴ τοῦ ἀληθοῦς ἐξ ἑκάστης αὐτῶν. Εἰς τὴν σχολὴν ταύτην ἀνῆκε καὶ Ἀρεταῖος ὁ καππαδόκης, διακριθεὶς καὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι τὴν ἕδραν τῶν ἀσθενειῶν ἐν τοῖς ὀργάνοις τοῦ ἀνθρώπου ἐπιζητεῖ καὶ δι' αὐτῶν ἐξηγεῖ.

Ἡ ἰατρική, διὰ τῶν ἀντιθέτων ἀρχῶν καὶ θεραπευτικῶν συστημάτων, τῶν διηνεκῶν διαλεκτικῶν συζητήσεων καὶ ἀμοιβαίων ἀντεγκλήσεων, περιέπεσεν εἰς χυδαῖον ἐμπειρισμόν, ἀπολέσασα δὲ τὸν ἀληθῆ αὐτῆς σκοπόν, ἠσχολεῖτο ἄνευ ὡρισμένου σχεδίου εἰς δοκιμὴν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ φαρμάκου, ἢ εἰς κατεπείγουσαν λεπτολογίαν περὶ τῶν πρώτων αἰτίων καὶ ἀκαταλήπτων ἀλλοιώσεων τῆς ζωϊκῆς δυνάμεως· ἐν τῇ γενικῇ ταύτῃ συγχύσει ἐγεννήθη ὁ Γαληνὸς «medicorum omnium post Hippocratem princeps» (Kühn. Vitae Galeni, τόμ. I, XXI), ὁ ὁποῖος, διὰ τῶν ἀνατομικῶν ἐργασιῶν τῶν προγενεστέρων σοφῶν, τῶν φυσιολογικῶν αὐτοῦ μελετῶν καὶ τῆς τάσεως τοῦ νὰ ἐρευνήσῃ τοπικῶς τά τε γενικὰ καὶ τοπικὰ φαινόμενα τοῦ ἀσθενοῦντος ὀργανισμοῦ (Daramberg (Ch.) La Médecine Histoire et doctrines, σελ. 296) ἀνεστήλωσε τὸ γόητρον τῆς ἱπποκρατικῆς σχολῆς, ἐξέλεξε τὰς ἐμπειρίας καὶ μεθοδικούς, καὶ παρεδείξατο τῶν δογματισμῶν, ὧν καὶ *λογικὴν* ὠνόμασεν αἵρεσιν, ὡς ἀναγνωρίζουσαν *γένη*, *γηγὼν* καὶ *δύναμιν* (Γαλην. Θεραπ. μεθοδ. βιβλ. Δ', τ. 10, σελ. 264. Τῶν πρὸς Γλαύκων θεραπευτικῶν βιβλ. Α', τ. 1, σ. 6. Περὶ αἱρέσεων τοῖς εἰσηγουμένοις, τ. 1, σ. 65, 69, 280 καὶ ἀλλαχοῦ. Πρβλ. καὶ Περὶ Δυνάμ. φυσικῶν, τ. 2, βιβλ. Α', σ. 27).

Καθ' ὅλην τὴν μακρὰν ταύτην περίοδον τῶν αἰώνων καὶ μετὰ τὸν Γαληνὸν μέχρι τοῦ 15ου αἰῶνος, ἡ ἐπιστημονικὴ μέθοδος, ἡ ἐπὶ τῆς πείρας καὶ παρατηρήσεως βασιζομένη, ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις τὸ πρῶτον καταγνωσθεῖσα, διὰ δὲ τοῦ Ἱπποκράτους μετὰ θαυμαστῆς ὀξυδερκείας καὶ ἐνθουσιασμοῦ ὡς ἡ μόνη ἀληθὴς ὑποστηριχθεῖσα, ἡ ἐπιστημονική, λέγω, αὕτη μέθοδος, διὰ λόγους διαφόρους, δὶν ἠδύνατο νὰ καρποφορήσῃ. Οὕτω κατὰ τὰ τέλη τοῦ 15ου ἑκατονταετηρίδος ἤρξατο ἡ ἀληθὴς ἐφαρμογὴ τῆς ἱπποκρατικῆς ταύτης μεθόδου, ὡς καλοῦσιν αὐτὴν ἐσφαλμένως σήμερον, διότι μᾶλλον, ὡς εἶπον καὶ ἀλ-

λοτε, ἑλληνικὴν, διὰ τὴν ἄγνοιαν ἡμῶν περὶ τοῦ πρώτου πρὸ τοῦ Ἱπποκράτους γνόντος τὴν ἀλήθειαν ταύτην, μᾶλλον, λέγω, ἑλληνικὴν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν, διὰ τῶν κατὰ τὸν ῥηθέντα αἰῶνα μεγάλων ἀνατομικῶν ἀνακαλύψεων τῶν διασήμων ἀνατόμων Sylvius, Vesalius, Fallopia καὶ ἄλλων, διὰ τῆς κατὰ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα ἀνακαλύψεως τῆς κυκλοφορίας ὑπὸ τοῦ Harvay, διὰ τῶν γιγαντιαίων προόδων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἰδίως τῆς χημείας καὶ χημικῆς ἐξηγήσεως τῶν φαινομένων τῆς ζωῆς κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα, ἡ ἐπιστημονικὴ μέθοδος τῶν ἀρχαίων προσέλαβε καθολικὸν κῦρος. « Il arrive qu'un principe, dont l'application était défectueuse et n'avait point d'issue à une époque, devient, dans une autre époque, d'une application juste et facile... C'est celui qui a pris le dessus dans les temps modernes, et sur laquelle la pathologie repose en ce moment », συμπεραίνει πάνυ ὀρθῶς καὶ ὁ πολὺς Littré (Argument, τόμ. 2, σελ. 201).

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ὑπὸ

ΜΑΝΟΥΗΛ Ι. ΓΕΔΕΩΝ

Μὴ νομίσητε κατὰ τὴν ἑσπέραν ταύτην ὅτι νέον τι πρόκειται ν' ἀκούσητε ἀπὸ τοῦ σεμνοῦ τούτου βήματος ἀνελιττόμενον. Πενίας ἀποστολικῆς, ἀγαπητοί, μικρὰν εἰκόνα παρεχόμενος καὶ ποιμενιαρχικῆς ὑπὲρ ὀρθοδόξων τετρυχωμένων ἀφοσιώσεως καὶ ζήλου προβάλλων ὑμῖν πρότυπον, οὐδὲν βεβαίως εἰσφέρω κατ' οὐσίαν καινόν. Πρόκειται περὶ τῶν κάτω χρόνων, περὶ τῶν τελευταίων αἰώνων· καὶ ἡ μὲν ἀναζήτησις συνετῶν καὶ φιλογενῶν νόων διακριθέντων ἐν τῇ διοικήσει τῶν κοινῶν ἡμῶν πραγμάτων, ἡ πᾶσι τοῖς φιλογενέσιν ἅμα δὲ καὶ φιλίστορσι καθὸ καθῆκον ἐπιβαλλομένη, δείξει πολλοὺς τοιούτους, ἡ δὲ ἔρευνα τῆς ὑλικῆς τῶν ἐκασταχοῦ κέντρων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν βίου καταστάσεως ἀποδείξει τὴν ἐξαπλουμένην ἀπανταχοῦ πενίαν ἐν τοῖς κοινοῖς ταμείοις, εἰ οὐχὶ καὶ ἐν τοῖς ἰδιωτικοῖς. Ἐκτιθεὶς δὲ πράξεις τινὰς τοῦ μακαρίτου πατριάρχου τῆς Ἀλεξανδρείας Ματθαίου, ταῦτ' ἔχω καὶ πάλιν ἀποδεικνυόμενα.

Ἀλλὰ καὶ ῥρονῶ, ὅτι διὰ τῆς ἑσπερινῆς ἡμῶν ταύτης συνδιατριβῆς ἐπιρρωννύομεν εἴ τι ἂν ἡ παράδοσις ἐγγράφως ἡμῖν παραδιδοῦσα διέσωσε περὶ τοῦ ἀνδρός. Τέσσαρές εἰσιν οἱ χρονογράφοι τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος, εἰς οὓς δέον ν' ἀναδράμωμεν, ἐξετάζοντες τὴν πολιτείαν — τὴν δρᾶσιν, ὡς σήμερον λέγεται — τοῦ Ματθαίου· Κομνηνὸς Ὑψηλάντης, Καισάριος Δαπόντες, Σέργιος Μακραῖος, Γεώργιος Βενετόπης· ἀλλ' ἀπὸ μὲν τοῦ τελευταίου μανθάνομεν[1] ὅτι παρητήσατο τὸν θρόνον « διὰ τὸ γηρατεῖον » καὶ ἀπῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον· ἀπὸ δὲ τῶν τριῶν πλείονα καὶ σπουδαῖα· διὸ τοὺς τρεῖς μόνον ἡμεῖς συμβούλους προστησάμενοι κυροῦμεν μὲν διὰ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Ματθαίου τὰ γραφόμενα αὐτῶν, δυνάμεθα δὲ καὶ τινα προστιθέναι τοῖς ὑπ' ἐκείνων ἡμῖν παραδεδομένοις.

Πλείω τούτων δὲ λέγει Κομνηνὸς Ὑψη-

1. Βενετόπη, Συμπλήρωμα (ἐπιγράφεται Προσθήκη) τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Μελετίου Ἀθηνῶν· ἐν Βιέννῃ, 1795, σελ. 89.

λάντης, ὁ φίλος τῷ ἀοιδίμῳ πατριάρχῃ γεγονὼς καὶ τὸ ποιμενιαρχικὸν ἔργον αὐτοῦ γνοὺς συνεργός. Ἐπειδὴ δέ, τύποις ἐκδεδομένων ὄντων[1] τῶν τριῶν τούτων χρονογράφων, εὔκολος ἡ εἰς τὰ συγγράμματα τούτων παραπομπή, λέξεις τινὲς ἀνάγκη ἵνα λεχθῶσι πρὸς γνῶσιν τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας τοῦ Ματθαίου.

Κατ' αὐτούς, ὁ Ματθαῖος, ἐξ Ἄνδρου τῆς νήσου καταγόμενος (οὐ λέγουσιν εἴπερ ἐν αὐτῇ καὶ ἐγεννήθη) διεκρίνετο διὰ τὸν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ζῆλον, ὃν ἐπεδείξατο καὶ μητροπολίτης ὢν Λιβύης, ὅτε διέμενεν ἐν τῷ κατὰ τὴν Βλαχίαν ἱερῷ μοναστηρίῳ Ζλατάρι, τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀνήκοντι ὡς μετόχιον, οὗ τὴν ἐπιστασίαν εἶχεν. Ὑπῆρξε πνευματικὸς τοῦ τῆς Βλαχίας ἡγεμόνος Κωνσταντίνου Νικολάου Μαυροκορδάτου, οὗ μεσιτείᾳ ἀνεδείχθη πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ἀπὸ τοῦ 1747 δεθὲν μέχρι τοῦ μαΐου 1767 κοσμήσας τὸν θρόνον τοῦτον.

Καὶ λέγομεν μὲν κατὰ συνήθειαν «κοσμήσας» καὶ περὶ τῶν ἀκόσμων, ἀλλὰ περὶ τοῦ Ματθαίου λέγει τοῦτό τις οὐ κατὰ κοινὸν πάθος· ὁ Κομνηνὸς Ὑψηλάντης γράφει ὅτι ὁ Ματθαῖος «σχεδὸν ἀνεζωογόνησε τὴν νεκρωθεῖσαν αὐτὴν παροικίαν τῆς Ἀλεξανδρείας», εὑρὼν τὸ χρέος τοῦ πατριαρχείου τῆς Ἀλεξανδρείας «ὑπὲρ τὰ δεκαπέντε πουγγαία ἀσπρων», μᾶλλον γροσίων, ἤτοι ἑπτὰ σὺν ἡμισείᾳ χιλιάδας γροσίων, 25,000 περίπου σημερινῶν φράγκων[2], ἀπίτισεν ἐκ διαλειμμάτων αὐτὰ σὺν τοῖς τόκοις· ἐπεσκεύασε δὲ τὸν πατριαρχικὸν οἶκον, τὰς ἐπ' ἐνοικίῳ διδομένας οἰκίας τοῦ πατριαρχείου, τοὺς ἐν Πηλουσίῳ καὶ Ῥαχίτῃ ναούς, καὶ τὸ νοσοκομεῖον τοῦ ἁγίου Σαββᾶ τὸ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ· ἐπεδείξατο φροντίδα πατρικὴν ὑπὲρ τῶν ἐν Ἀλγερίῳ καὶ Τριπόλει χριστιανῶν τῶν εἴτε δι' ἐμπορίαν, εἴτε διά τι λυπηρὸν ἐν τῷ βίῳ συνάντημα ἐκεῖσε μεταβαινόντων, εἰς οὓς ἐπεμψέν ἱερεῖς· ἐμερίμνησε δὲ καὶ τῆς σωτηρίας τῶν βιβλίων τῆς πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης ἠμελημένων κειμένων, ἅμμου καὶ τιτάνου γεμόντων, κατὰ Κομνηνόν, καὶ τοιαῦτα ποιῶν κόπου ἴσως τώρα δὲν εἶχον ἰδεῖ οἱ χριστιανοί τε καὶ ἔμποροι εἴς τε τὸ Ῥαχίτι, Πηλούσιον καὶ Κάιρον» ἐπεσπάσατο τόν τε σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην αὐτῶν καὶ τὴν φιλοτιμίαν ἀνεθέρμανεν, ὥστε πᾶς ὁ δυνάμενος ἐχορήγει συνδρομὴν ὑλικήν, ἣν ἠδύνατο, πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἀλλὰ καὶ τῆς αὐτοκρατείρας Ἐλισάβετ τῆς Ῥωσσίας εἶχε κατακτήσει τόν τε σεβασμὸν καὶ τὴν εὔνοιαν, καὶ τριάκοντα πουγγαία, κατὰ Δαπόντες, ἔπεμψε πρὸς αὐτόν, ὧν τὰ δέκα δῶρον αὐτῷ, τὰ δὲ εἴκοσιν ἐτησίας συνδρομὰς ὀφειλομένας τῷ πατριαρχείῳ, τὸ σύνολον ὑπὲρ τὰς 50,000 φράγκων.

Ὅπερ ὅμως ἀποδεικνυσι σχεδὸν ἰσαπόστολον τὸν ἀοίδιμον Ματθαῖον, ἐστὶν ἡ εἰς Ἀβυσσηνίαν ἰσαποστολή, αἰτήσει τοῦ βασιλέως αὐτῆς Ἰησοῦ, γενομένη τῷ 1750, κατὰ Δαπόντες, ὅτε ἐστάλησαν ἐκκλησιαστικὰ βιβλία καὶ πρακτικὰ τῶν Συνόδων, ἔτι δὲ καὶ Στέφανος ὁμοῦ ὁ τῆς Σίφνου διδάσκαλος, ἱερομόναχος, καὶ Σισίνιος ὁ ἰατροφιλόσοφος «καὶ πεντέξ παιδία»· μικρὸν ὅμως μετὰ τὴν ἄφιξιν αὐτῶν ἀπεβίωσεν ὁ Ἰησοῦς, μετ' ὀλίγον δ' ὁ Σισίνιος· ὁ δὲ Στέφανος, ἐγκαρτερῶν μετὰ τὸ δυστύχημα τοῦτο καὶ μείνας ἐν τοῖς μέρεσιν ἐκείνοις, συνέστησε σχολεῖον, προστασίᾳ πλουσίου τινός, καὶ ἐδίδασκεν.

Τοσαῦτα ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ματθαίου παρὰ τοῖς χρονογράφοις εὑρίσκοντες ἀρυόμεθα· παρῃτήσατο δὲ τὸν θρόνον κατὰ μῆνα τοῦ 1767 εἰς τὸν Κυπριανόν, ὃν αὐτὸς οὗτος τὴν τελευταίαν λειτουργίαν ἐπιτελέσας ἐν τῷ ναῷ τοῦ Μεγάλου ῥεύματος (Κωνσταντίνου πόλεως) ἐχειροτόνησεν ἀρχιερέα, καὶ πατριάρχην ἐπευφήμησεν. Ἀποσυρθεὶς ἁπλοῦσθαι εἰς Ἅγιον Ὄρος ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ Κουτλουμουσίου, ἧς ἦν μοναχός, ἐπεσκεύασεν ἐξ ἰδίων αὐτήν, καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ σημείῳ τοῦ μακαρίου τέλους τῷ 1775 ἔτυχε, κληροδοτήσας αὐτῷ τά τε χρήματα αὐτοῦ καὶ τὰ σκεύη καὶ τὰ βιβλία.

Κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ τάφου φερομένην ἔτι καὶ νῦν ἐπιγραφήν, παρῃτήσατο τὸν θρόνον τῷ 1765, διέμενε δ' ἐννεαετίαν ἐν τῇ μονῇ, πολλὰ ταύτην εὐεργετήσας καὶ νέος αὐτῆς κτίτωρ ἀναδειχθείς, καὶ ἀπεβίωσε τῇ 25 ἀπριλίου 1775.

§

Τῶν εἰς τὸ Κουτλουμούσιον κληροδοτηθέντων τὸ σπουδαιότερόν ἐστιν ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Ματθαίου· συλλογή τις ἐπιστολῶν διαφόρων ἀνδρῶν πρὸς αὐτὸν ἐπιστελλομένων καὶ συνερραμμένων εἰς ἓν τεῦχος πολυσέλιδον,

---

1. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου σελ. 355, 408, 548. — Δαπόντε Κατάλογος ἐπισήμων βασιλέων, καὶ Σεργίου Μακραίου Ὑπομνήματα Ἐκκλησιαστ. Ἱστορ. παρὰ Κ. Σάθᾳ Μεσαιων. Βιβλιοθήκης τόμ. Γ', σελ. 87, 145, 204, 255.

2. Δηλ., εἴπερ τὰ ἄσπρα ἦσαν ἑπτὰ καὶ ἥμισυ χιλιάδες, ἡ τοῦ χρέους ποσότης ἦν μεβαρική, μᾶλις 60 γρόσια!

ἀποτελοῦν λαμπρὸν — ὡς λέγομεν — λεύκωμα πολυτιμήτων ἰδιογράφων. Ἀρχιερεῖς, ἡγεμόνες Βλαχίας καὶ Μολδαυίας, ὑπάλληλοι αὐτῶν, λόγιοι, παρέχουσιν ὑπόμνημα σεβασμοῦ πρὸς αὐτόν, ζήλου ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἀροσιώσεως πρὸς τὰ κοινὰ συμφέροντα· κεῖνται δὲ παρ' αὐτὰ καὶ αἱ τοῦ Ματθαίου ἀπαντήσεις πρὸς ἐκείνους καὶ πρὸς δόμνας καὶ δομνίτζας. Ἡ συλλογὴ τῶν ἐπιστολῶν χορηγεῖ ἡμῖν πληροφορίας τινὰς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1712, ὅτε μέχρι τοῦ 1746 δύο Κοσμάδες ἐκόσμησαν τὸν γεραρὸν τῆς Ἀλεξανδρείας θρόνον: ὁ πρώην Κωνστ/πόλεως, διαδεξάμενος Σαμουὴλ τὸν Καπασούλην τῷ 1719 καὶ ὁ ἀπὸ (πρώην) Πισσιδείας, διαδεξάμενος ἐν τῇ πατριαρχείᾳ τὸν Κοσμᾶν τὸν ἀρχαιότερον, ἀποθανόντα τῷ 1737. Ἐν τῷ κώδηκι τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Ματθαίου κεῖνται καὶ τινα γράμματα πατριαρχῶν Ἱεροσολύμων οὐδὲν ἀξιοσπούδαστον εἰσφέροντα τῇ ἱστορίᾳ.

Ἡ πενία, ἐν ᾗ τὸ πατριαρχεῖον εὗρεν ὁ Ματθαῖος ἰμπιπτωκός, ἐν πολλαῖς τῶν ἐπιστολῶν ἀναφέρεται. Τῆς παλαιφάτου τῶν Ἀλεξανδρίων Ἐκκλησίας ἡ κατάστασις ἦν οἰκτρά. Πρὸ τριάκοντα σχεδὸν ἐτῶν τὴν οἰκτρότητα ταύτην περιγράφων ὁ πολυμαθὴς ἀρχιεπίσκοπος πρώην Πατρῶν Νικηφόρος Καλογερᾶς[1], ὡρίζε τὸν ὀρθόδοξον χριστιανικὸν ἐν Αἰγύπτῳ πληθυσμὸν εἰς δεκάδας τινὰς τῷ 1600. Καὶ τὸν μὲν ἀριθμὸν αὐτῶν ἀκριβῶς ἀγνοοῦμεν, οὐδὲ σχεδὸν ἀκριβῶς· ἐγὼ γινώσκω μόνον ἐν τέλει τῆς ΙΖ' καὶ ἐν ἀρχαῖς τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος οὐχὶ τὶς ἦν ὁ πληθυσμὸς τῶν ὀρθοδόξων, ἀλλὰ πόσος ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑποκειμένων τῷ πατριάρχῃ πάσης γῆς Αἰγύπτου ναῶν: οἵτινες ἦσαν ὀκτὼ μόνον. Χειρόγραφος κώδηξ τῆς ἐνταῦθα βιβλιοθήκης τοῦ Παναγίου Τάφου, φέρων ἀριθμὸν 182, πληροφορεῖ ἡμᾶς, ὅτι ἐν μὲν Ἀλεξανδρείᾳ εἰς ὑπῆρχε ναός, ὁ τοῦ ἁγίου Σάββα, εἰς τὸ μεγάλο Μισῆρι ὁ τοῦ ἁγίου Νικολάου, εἰς τὸ παλαιὸν Μισῆρι ὁ τοῦ ἁγίου Γεωργίου «τῶν πτωχῶν», εἰς Δαμιέττην ὁ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, εἰς Ῥαχίτι ὁ τοῦ ἁγίου Νικολάου· εἰς Τρίπολιν τῆς Βαρβαρίας ὁ τοῦ ἁγίου Γεωργίου· εἰς Τύνιδα ὁ τοῦ ἁγίου Γεωργίου· εἰς Ἀλγέριον ὁ τῆς Θεοτόκου. Πληροφορούμεθα δ' ἐπίσης ὅτι ὁ πατριάρχης τῶν ἀνατολικῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἐνίοτε κατερχόμενος «εἰς ταῖς σκάλαις (παραλίους πόλεις δηλ.) εἰς Ταμιάθι, εἰς Ῥαχίτι καὶ εἰς Ἀλεξάνδρειαν διατρίβει καιρὸν ὅσον θέλει». Δυσκόλως ὅμως ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ναῶν δυνάμεθα 'να συμπεράνωμεν καὶ περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ὀρθοδόξων, οἵτινες ἦσαν βεβαίως ὄχι δεκάδες τινές, ἀλλ' ὅπως δήποτ' ὀλίγοι, μήτ' ἀκουόμενοι, μήτε ζωῆς σημεῖα παρεχόμενοι. Τὸ ἔργον ἄρα τοῦ Ματθαίου δείκνυται μέγα, τὴν μεγάλην ἄλλοτε τῆς Ἀλεξανδρείας ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν ἀναζωογονήσαντος.

Οἱ ὀλίγοι χριστιανοὶ τοῦ πατριαρχικοῦ τούτου κλίματος ἦν ἀδύνατον 'να συντηρήσωσι τὸν πατριάρχην καὶ τὸν κλῆρον αὐτοῦ καὶ τὸ νοσοκομεῖον καὶ τὸ σχολεῖον. Ἀπὸ τῆς ἐν Μολδαυίᾳ μονῆς Χάγκου, κατὰ τὴν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ἀλληλογραφίαν, μόλις εἰσέπραττε κατ' ἔτος τὸ πατριαρχεῖον τριακόσια γρόσια κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, 1000 ῥάγκα σχεδόν· ἀλλὰ τὴν μονὴν ταύτην ὁ ἀπὸ τοῦ 1747 μέχρις ἴσως τοῦ 1755 ἢ 56 ἡγούμενος αὐτῆς Ἀθανάσιος ἐζημίωσε πολὺ πωλήσας τὰ ἀροτριῶντα κτήνη, ὑποβαλὼν τὸ μετόχιον εἰς χρέος 600 γροσίων, καὶ μόλις ἠδυνήθη ἐν ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ἔτεσι 'να πέμψῃ τῷ πατριάρχῃ γρόσια διακόσια. Ἀπὸ τῆς ἡγεμονίας τῆς Μολδαυίας ἐπέμπετο τῷ πατριαρχείῳ συνδρομὴ ἐτησία διακοσίων γροσίων· Ἀλέξιος δὲ Μιχαήλοβιτς ὁ τσάρος ἔπεμπε κατ' ἔτος ποσόν τι, ὅπερ, κατὰ Δαπόντεν, εἰς διάστημα τριακονταετίας ἀνήρχετο μέχρι δεκακισχιλίων γροσίων, ἤτοι τεσσαρακοντακισχιλίων ῥάγκων. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1757 ὁ ἡγούμενος τοῦ Χάγκου Ἱερόθεος ἔπεμψεν εἰς τὸν Ματθαῖον 250 γρόσια καὶ στολὴν ἱερατικήν, ἐπισπασάμενος τὰς εὐχὰς τοῦ πατριάρχου. Συμπεραίνομεν ὡσαύτως ἀπὸ τῆς ἀλληλογραφίας ὅτι καὶ συνδρομῶν κιβώτιον ἀνέκειτο ἐν τῷ ναῷ τῆς ἐν Βενετίᾳ ὁμογενοῦς ὀρθοδόξου κοινότητος, ἴσως δὲ βραδύτερον καὶ ἐν ἑτέροις ἀλλαχοῦ ναοῖς, ὡς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος περιεφέροντο *κουτεῖα* συνεισφορῶν ὑπὲρ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὑπὲρ τοῦ Σιναίου Ὄρους, ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ τινων ἑτέρων ἱερῶν ἐν Ἀνατολῇ προσκυνημάτων· ἀλλὰ βλέπομεν ὀλιγίστας τὰς εἰσπράξεις· τῷ 1757 τὸ κιβώτιον τῆς Βενετίας εἰσέπραξε ῥλωρία δώδεκα καὶ τρία τέταρτα καὶ 32 ἄσπρα· εἰκοσιπέντε δὲ, καθὼς συμπεραίνομεν, τῷ 1758. Ἐπὶ τούτοις δ' εὐχαριστεῖ τῷ ἐν

1. Βλ. τὸ ἄρθρον Ὁ ἀποστολικὸς καὶ πατριαρχικὸς τῆς Ἀλεξανδρείας Θρόνος ἐν «Εὐαγγελικῷ Κήρυκι», ἔτος Ζ', σελ. 97-115, ἀφηγούμενον τὰ μέχρι τοῦ 1602.

Βενετίᾳ ἐπιτρόπῳ τοῦ Παναγίου Τάφου Γεωργίῳ Καραϊωάννῃ.

Ἐν τοιαύτῃ κακοδαιμονίᾳ, ἧς συμπλήρωμα ἦν αἱ ἀναγκαῖαι ἢ ἀλόγιστοι πρὸς ποικίλους σκοποὺς δωρεαί, μόνη τοῖς πατριάρχαις ἀπέμενεν ἐλπὶς τὸ τῶν χριστιανῶν ἔλεος. Τῇ 11 ὀκτωβρίου 1760 γράφων ὁ Ματθαῖος τοῖς ἐν Βενετίᾳ μετὰ πόνου ψυχῆς ἔλεγεν· «ἐπὶ τὰ νῦν ὑπερηύξησαν καὶ ὑπερεκορυφώθησαν τὰ χρέη, διὰ τοι τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀπειρήκαμεν, καὶ οἱ χριστιανοί μας ἐπτώχυναν καὶ ἐδυστύχησαν, καὶ ἄλλη τις ἐλπὶς βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως δὲν ἀπόμεινε, εἰμὴ μόνον τὰ φιλελεήμονα σπλάγχνα ὑμῶν τῶν χριστιανῶν εἰς τὸ νὰ ὁρέξητε χεῖρα βοηθείας εἰς τοῦτον τὸν πτωχότατον καὶ τὰ λοίσθια πνέοντα ἁγιώτατον θρόνον». Τῇ 21 μαΐου 1763 γράφων πρὸς τὸν Μόσχας Τιμόθεον καὶ πρὸς τὸν Νοβογοροδίου Δημήτριον καὶ συγχρόνως πρὸς τὸν βασιλόπαιδα Παῦλον, πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Βονίτζης Ἰωαννίκιον, καὶ τὴν ἁγιωτάτην διοικοῦσαν τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας σύνοδον, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν αὐτοκράτειραν Λικατερίνην, μανθάνει ἡμᾶς ὅτι πρὸς τὰς μονὰς ἁγίου Σάββα τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἁγίου Γεωργίου εἰς τὸ παλαιὸν Μισὴρ ἀπεστέλλετο τακτικῶς ἐτησία συνδρομὴ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τῆς Ῥωσσίας οἴκου. Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων, ἃς ὁ Ματθαῖος ἀπέστειλλεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τότε διαμένων, γίνεται γνωστόν, ὅτι διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῶν δύο τούτων μοναστηρίων ὑπέβαλεν εἰς χρέη τὸν πατριαρχικὸν τοῦτον θρόνον. Τὰς ἄλλας οἰκοδομάς, ἃς ὁ Κομνηνὸς ἀναφέρει, συνετέλεσεν ὁ λαμπρὸς πατριάρχης πρὸ τοῦ 1757, ὡς δείκνυσιν ἡ ἀλληλογραφία. Τῷ 1757 γράφων τῷ Δημητράκῃ, τῷ νίῳ γαμβρῷ τοῦ νίου τῆς Μολδαυίας ἡγεμόνος Σαρλάτου Γ'κίκα, μιμνήσκεται τούτων· «τὰ πολλὰ καὶ βαρύτατα χρέη, ὁποῦ ἐκάμαμεν εἰς τὰς οἰκοδομὰς τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν μας»· ταῦτα γράφει κατὰ νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους τῷ καπικεχαγιᾷ τῆς Μολδαυίας Ἰακωβάκῃ καὶ τῷ ποστελνίκῳ Ἀλεξάνδρῳ. Τὸ δὲ τῶν ὀρθοδόξων ἔλεος καὶ τὰς συνδρομὰς οἱ πατριάρχαι ἐπικαλούμενοι φαίνεται ὅτι καὶ πρὸς πάντα χριστιανὸν εὐλαβῆ καὶ ἐλεήμονα ἀπετείνοντο, ἄρχοντα ἢ ἀρχόμενον· οὕτω Σαμουὴλ ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἔγραφε τῇ 25 φεβρουαρίου 1712 πρὸς Ἄνναν τὴν βασιλίδα τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ἀποστέλλων αὐτῇ πρεσβείαν ἐκ τοῦ μητροπολίτου Θηβαΐδος Ἀρσενίου καὶ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Γενναδίου, καὶ παρακαλῶν καὶ ἡμᾶς μετόχους γενέσθαι τῶν πλουσίων δωρεῶν καὶ ἀρθονοπαρόχων ἐλεημοσυνῶν καὶ εὐποιιῶν τῆς σῆς μεγαλοδώρου βασιλικῆς δεξιᾶς· μέγα γὰρ τὸ ἐφ' ἡμᾶς δεινόν, ἥ τε ἀπορία ὑπερβάλλουσα καὶ ἄκρα ταλαιπωρία, ὑφ' ὧν καταπιεζόμενοι ἀθλίως εἰς βυθὸν κινδυνεύομεν καταντῆσαι ἀπωλείας τε καὶ καταφθορᾶς»· σημειοῖ δ' ὅτι τὸ χρέος τοῦ θρόνου τῆς Ἀλεξανδρείας ἀνήρχετο κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΙΙ' ἑκατονταετηρίδος εἰς ἑξήκοντα πουγγία, ἤτοι χιλιάδας τριάκοντα γροσίων, καὶ κατὰ τὴν τότε ἀξίαν τοῦ γροσίου εἰς ἑκατὸν εἴκοσι καὶ πλέον χιλιάδας φράγκων.

Καὶ μετὰ τοιαύτην πενίαν τὸ ταμεῖον τοῦ πατριαρχείου τὸ πενόμενον, ἐξήρκει πρὸς συντήρησιν τοῦ πατριάρχου, πρὸς συντήρησιν καὶ νοσοκομείου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Κομνηνοῦ, πρὸς συντήρησιν καὶ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ σχολῆς. Τῆς σχολῆς μιμνήσκεται τῷ 1757 ὁ λεξικογράφος Γεώργιος Κωνσταντίνου, οὐδεμίαν δ' ἑτέραν περὶ αὐτῆς μαρτυρίαν τίως εἴχομεν· ἀλλ' ἐξ ἐπιστολῆς ἡγεμόνος τινὸς Κ. βῶ (βοεβόδα) γεγραμμένης μὲν τὴν 11 ἰουνίου 1743, σταλλομένης δὲ πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας Κοσμᾶν πάντως ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Κωνσταντίνου Νικολάου Μαυροκορδάτου, μανθάνομεν ἀκριβῶς ὅτι «διωρίσαμεν (ὡς γράφει) δι' αὐθεντικοῦ ἡμῶν χρυσοβούλλου νὰ δίδωνται κατ' ἔτος δικαίσια γρόσια εἰς τὸν ἁγιώτατον θρόνον τῆς Ἀλεξανδρείας διὰ σύστασιν σχολείου καὶ σπουδὴν μαθημάτων, καθὼς θέλει καταλάβει τὰ περὶ τούτου σαφέστερον ἀπὸ τοῦ ἴσου τοῦ αὐθεντικοῦ μας χρυσοβούλλου, ὁποῦ στέλλει πρὸς αὐτὴν ὁ ἅγιος Λιβύης (ὁ Ματθαῖος δηλδ.), πρὸς τοῦ ὁποίου τὴν Πανιερότητα ἐδώθησαν καὶ τὰ δικαίσια γρόσια τοῦ ἐνεστῶτος χρόνου νὰ τὰ στείλῃ». Συνάγομεν ἐκ τούτου λοιπὸν ὅτι συνεστάθη τὸ σχολεῖον κατὰ τὸ 1743 καὶ ἰσώζετο καὶ τῷ 1757, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα σύστασιν λαβὸν ἐνεργείαις τοῦ Ματθαίου, ὃν ἡγάπα, κατὰ τὸν Δαπόντες, ὁ ἡγεμὼν Κωνσταντῖνος Μαυροκορδάτος. Ἐν οὐδεμιᾷ τῶν ἐπιστολῶν, δυστυχῶς, εὑρίσκω μνείαν τοῦ σχολείου, ἐν πολλαῖς δὲ ὁ Ματθαῖος γράφει ζητῶν τὴν ἀποστολὴν τῶν πρὸς τὸ πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας πεμπομένων κατ' ἔτος δικαίσιων γροσίων. Ἴσως κἀκεῖ αὐτὰ· διότι οὐδὲ φρονῶ ὅτι ὁ φιλογενέστατος Ματθαῖος παρέλιπεν ἐν μέσῳ τῶν τοσούτων αὐτοῦ καθηκόντων καὶ τὴν τῶν γραμμάτων καὶ τῆς εὐσεβοῦς παιδεύσεως διά-

δοσιν· ἄλλως, τοὺς πατριάρχας τῆς αἰγυπτιακῆς μητροπόλεως ἀείποτε κατὰ τοὺς κάτω χρόνους διέκρινεν ἀληθὴς φιλομουσία· γνωστὸν τὸ παράδειγμα τοῦ μακαρίτου Μελετίου τοῦ Πηγᾶ· παρῆλθον ἤδη εἰς μέσον ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Κοσμᾶς· ἀλλ' ἀκούσωμεν τὴν περὶ Κοσμᾶ κρίσιν τοῦ διδασκάλου τῆς σχολῆς τῶν Ἱεροσολύμων Ἰακώβου, ἐπαινοῦντος «τό τε ἄκρον τῆς σοφίας καὶ τὰ ἀξιάγαστα ἔργα» τοῦ ἀπὸ Πισσιδείας πατριάρχου τούτου, ὅστις «δαψιλῆ ἔλεον ἐχορήγησε τοῖς ἐκεῖσε τροφίμοις (τοὶς ἐν Πάτμῳ νομίζω) καθ' ὃν καιρὸν ἐνίσκηψεν ὁ ἀργαλέος ἐκεῖνος λοιμός». Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Ἰάκωβος γράφει κατὰ μαρτυρίαν τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ (Μακαρίου) σεβομένου τὸν Κοσμᾶν ἐπὶ τῷ τῶν γραμμάτων ἔρωτι. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου ἐγράφη τῇ 25 μαΐου 1738, συγχαίροντος ἐπὶ τῷ προβιβασμῷ εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀλεξανδρείας· ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν Πάτμῳ σχολῆς οἱ μαθηταί, τῇ 1 αὐγούστου 1737 γράφοντες πρὸς τὸν Κοσμᾶν τὸν ἀρχαιότερον, ὡσαύτως δὲ συγχαίροντες, ἀποκαλοῦσι «πάλαι τροφία καὶ κηδεμόνα ἡμῶν», καὶ προστιθέασιν «ὃς μόνος ἐν τοσούτῳ ἀρχιερατικῷ καταλόγῳ ὤρθης παιδείας ἀντιποιούμενος» καὶ μετ' ὀλίγον· «οὐδεὶς δὲ τῷ ἀοιδίμῳ (Μακαρίῳ) συμπράξαι ἠξιώθη, καὶ μάλιστα τῶν ἐν ἀξίᾳ ὄντων ἱερατικῇ, πλὴν τῆς ὑμετέρας Μακαριότητος».

Εἰς τὸ ἱεραποστολικὸν ἔργον τοῦ Ματθαίου γίνεται νῦν ἐλαχίστη προσθήκη εἰς Στέφανον ἀρορῶσα τὸν ἱερομόναχον, ὅστις ἔμενεν ἐν Ἀβυσσηνίᾳ μέχρι καὶ τοῦ ἔτους 1757· διότι κατὰ τὸ ὀθνεόπωρον αὐτοῦ γράφων ὁ Ματθαῖος πρὸς Κωνσταντῖνον ποστέλνικον τοῦ Σκαρλάτου Γκίκα λέγει «περὶ τοῦ διδασκάλου Στεράνου, ὁποῦ ἐρωτᾷ, ἔστω εἰς εἴδησίν της ὅτι ἔμεινεν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, εἰς ἕνα ἡγεμόνα κοντά, εὑρισκόμενοι σὺν αὐτῷ καὶ μερικοὶ χριστιανοί, μὲ χρηστὰς ἐλπίδας, ἔχοντας σκοπὸν νὰ ἀποκαταστήσῃ καὶ ἐκκλησίαν· εἰ δὲ καὶ πάλιν ἀκολουθήσῃ κανένα ἐμπόδιον, ἔρχεται ἐνταῦθα πρὸς ἡμᾶς τὸ ἐρχόμενον ἔτος, ὡς μᾶς γράφει». Ἐπιστολὴ τοῦ Στεράνου πρὸς τὸν Ματθαῖον οὐ σώζεται· ἀλλὰ καὶ ταῦτα, σὺν τοῖς τοῦ Δαπόντε[1], κείσθωσαν ὡς συμπλήρωμα τῶν ὑπὸ τοῦ ἄγγλου περιηγητοῦ Bruce καὶ τοῦ ἡμετέρου Κ. Σάθα γραφέντων[1] περὶ τῶν ἐν Ἀβυσσηνίᾳ ἑλλήνων κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Κείσθωσαν καὶ ὡς ὑπόμνημα θαυμασίου ζήλου καὶ τοῦ Ματθαίου, καὶ τοῦ Στεφάνου, καὶ τοῦ ἰατροῦ Σισινίου, πάντως αὐτοῦ τοῦ Νικολάου Σισινίου, οὗ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πατριάρχην Ἀντιοχείας Σίλβεστρον ἐξέδωκα τῷ 1876[2].

Τὴν ὑπὲρ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν μέριμναν, ἥτις ἔτηκε τὸν ἱερὸν Μελέτιον τὸν Πηγᾶν, ἐξέτεινεν ὁ Ματθαῖος οὐ μόνον ἀνὰ τὰ ἀπώτατα τῆς αὐτοῦ πνευματικῆς δικαιοδοσίας ὅρια, ἀλλὰ καὶ πολλῷ πέρα τούτων. Ἐμερίμνησε τῶν ἐν Τύνιδι χριστιανῶν, διατηρῶν ἐκεῖ διαρκῶς ἱερέα· περὶ δὲ τῶν ἐν Ἀλγερίῳ μεριμνήσας ἀπέστειλε τὸν ἱερομόναχον Ἄνθιμον, ὅστις ὅμως, μὴ ὑπαρχόντων χριστιανῶν, κατὰ τὸ 1759 ἐζήτει τὴν ἄδειαν τῆς εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐπιστροφῆς. Τῇ 18 ἀπριλίου τούτου τοῦ ἔτους ὁ Ματθαῖος, ἀνακαλῶν τὸν Ἄνθιμον ὑποβάλλει τὸν ἐν Ἀλγερίῳ ναὸν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ αὐτόθι προξένου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐν Λονδίνῳ παροικοῦντας ὀρθοδόξους ἕλληνας, ζητήσαντας δι' ἀπεσταλμένου, ἔγραψεν ὅτι προθύμως ἤθελεν ἀποστείλει καὶ ἀρχιερέα πρὸς αὐτούς, μετὰ τὴν χορηγηθησομένην τοῦ κράτους, ἐν ᾧ βιοῦσιν, ἄδειαν. Τὰς περὶ τούτου ἐπιστολὰς ἐκδοὺς πρό τινος[3] ἀρκοῦμαι νῦν εἰς τὰς ὀλίγας ταύτας λέξεις. Καὶ πρὸς τοὺς μοναχοὺς δὲ τοῦ Κουτλουμουσίου τῇ 12 μαΐου τοῦ 1766 γράφων παρήνει τὰ πρὸς ὁμόνοιαν καὶ κοινὴν ἀγάπην διὰ μακρᾶς ἐπιστολῆς, καὶ τοὺς τῆς νήσου καὶ πατρίδος Ἄνδρου κατοίκους συνεβούλευε τῇ 8 μαΐου 1759 ὅπως παύσωνται τῆς ἐν ἀλλήλοις ἔριδος καὶ διαστάσεως, ἥτις ἐχώρει μέχρι λιθοβολισμῶν· καὶ τὸ μὲν αἴτιον τῆς διχοστασίας ἄγνωστον, τὴν δ' ἐπιστολὴν ἔπεμπε συγχρόνως ἑτέρᾳ, δι' ἧς συνέχαιρε τῷ τότε χειροτονηθέντι ἀρχιεπισκόπῳ Ἄνδρου Φιλοθέῳ.

Τοῦ Ματθαίου τὸ ποίμνιον ἑτάραττον ἄλλης Ἐκκλησίας ἱεραπόστολοι, πρὸς οὓς ἦλθον μὲν εἴς τινας συμφωνίας οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ὀρθόδοξοι, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον αἱ συμφωνίαι διερράγησαν, καὶ ἡ προπαγάνδα δι' ἀπειλῶν καὶ

1. Καθρέπτης γυναικῶν Δαπόντε· τόμ. Β', σελ. 138-139. Legrand Bibliothèque Grecque Vulgaire, τόμ. Γ', σελ. 250-251.

1. Ἡμερολόγιον Ἀττικὸν Εἰρηναίου Ἀσωπίου, ἔτους 1868, σελ. 184-189.

2. Ἐν ἐφημερίδι «Πρωΐα», ἀριθ. 2, τῆς 17 σεπτεμβρίου 1876.

3. «Ἑβδομαδιαία Ἐπιθεώρησις Νεολόγου», τόμ. Β', σελ. 1002-1004.

χρημάτων ἐξηνάγκαζε πολλοὺς ἵνα προσέλθωσιν εἰς ξενικήν τινα λατρείαν, ὡς γράφουσιν οἱ ὀρθόδοξοι δι' ἐπιστολῶν αὐτῶν μακρῶν πρὸς τὸν Ματθαῖον ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένοντα· μανθάνομεν ἐκ τῆς ἐπιστολῆς, συνερραμμένης οὔσης ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ 1763, ὅτι καὶ οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀντιπρόσωποι Γαλλίας καὶ Βενετίας ἐπόθουν τὴν εἰρήνην καὶ συνεπάθουν τοῖς χριστιανοῖς τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος.

Περὶ δὲ τῶν ἐν γένει προνομίων τοῦ θρόνου πᾶσαν καταβάλλων μέριμναν, ἐπέστελλε τῇ 28 νοεμβρίου 1757 πρὸς τὸν μέγαν ποστελνικον Κωνσταντῖνον, ἐξαιτούμενος τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ πρὸς ἀνανέωσιν τῶν αὐτοκρατορικῶν μπεράτίων καὶ κύρωσιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ νέου σουλτάνου Μουσταφᾶ τοῦ Γ'. « Νὰ ἐννοιασθῇ (γράφει) νὰ ἔχῃ τὴν εὐχήν μας καὶ αὖθις πρὸς ἀνανέωσιν τοῦ μπεράτίου μας, καὶ τῶν δύο φερμανίων, τὸ μὲν κατὰ τῶν λατινοφρόνων, καὶ τὸ δὲ χαβαλί, καὶ ἵνα ἔχῃ τὴν εὐχήν μας νὰ ἐπιμεληθῇ νὰ γένουν ἰσχυρὰ καὶ μουκελλέφικα, ὥσπερ καὶ εἰς τοῦ σουλτὰν Ὀσουμᾶν, καὶ πρὸς τούτοις νὰ εὕρουν καὶ τέσσαρα ἴσα τοῦ μπεράτίου μουκελλέφικα, νὰ ὁποῖα τελειώνοντάς τα θέλει τὰ ἐγχειρίσει τοῦ κὺρ Σταθάκη, τοῦ εὑρισκομένου εἰς τὸ Λεζί χὰν· καὶ τὰ προτιμήσομεν μὲ πρῶτον, ἐπειδὴ σὺν Θεῷ μελετοῦμεν νὰ ἀνακαινίσωμεν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ταξιαρθίου, καὶ ἄνευ τούτων δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιχειρισθοῦμεν κανμίαν μας ὑπόθεσιν ». Περιττὸν εἰπεῖν, ἀγαπητοί, ὅτι κατὰ τὴν ἀνάρρησιν νέου σουλτάνου πάντες οἱ πατριάρχαι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὅσοι μετὰ χεῖρας ἔφερον αὐτοκρατορικὰς σέκρας, ἐσπευδον ν' ἀνακαινίζωσι τὰ ἱερὰ ταῦτα ἔγγραφα τῶν δωρεῶν, ἃς μεγαλόφρονες σουλτᾶνοι κατὰ καιροὺς ἀπένειμαν εἰς τὰ κέντρα τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. Οὕτως ἔπραττον οἱ τῆς Ἀλεξανδρείας, οὕτως ἔπραττον οἱ τῆς Ἁγίας Γῆς πατριάρχαι, τὰ δ' ἔγγραφα σώζονται μέχρι σήμερον.

Ταῦτα δ' ἔπραττεν ὁ Ματθαῖος ἐπὶ τὴν ἰδίαν ἀξίαν ἐρειδόμενος, σύνδρομον ἔχων τὴν εὐσέβειαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἄλλην ἀρετήν, ἥτις εἶλκυε πρὸς αὐτὸν τόν τε σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην ὀρθοδόξου λαοῦ καὶ δυνατῶν ἡγεμόνων. Ἐν ἀρχῇ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ, δυστυχῶς, ἐστερήθη τῆς συμπράξεως τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Παισίου. Ἐκλεγεὶς πατριάρχης Ἀλεξανδρείας πιθανῶς περὶ τὰ τέλη αὐγούστου 1746 — οὐχὶ 47, ὡς ὁ Κομνηνός γράφει — διότι αὐτὸς ὁ Ματθαῖος τὴν 9 σεπτεμβρίου τοῦ 1746 ἤγγειλε τῷ μεγάλῳ λογοθέτῃ Μιχαὴλ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ, ἔσχε τὸν Παίσιον οὐ φίλα φρονοῦντα. Τῇ 11 ἰανουαρίου 1747 γράφων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ ποστέλνικος Κωνσταντῖνος ἐγνώριζεν αὐτῷ, ὅτι « διὰ τὸ γιόλ ἐμρῆ, ἤτοι τὸ φερμάνι, διὰ τῶν σεβασμίων της εὐχῶν ἔλαβε τέλος, τὸ ὁποῖον ἔγεινε κατὰ τὴν ἀρέσκειάν της (ὡς λογιάζω) καὶ σχεδὸν ὑπὲρ τὴν ἀρέσκειάν της, καὶ ἰδοὺ ὁποῦ τῆς τὸ στέλνω. Ἔγεινεν ὅμως μὲ μεγάλον κόπον, μὲ τὸ νὰ ἦτον χωρὶς ἄρζη τοῦ παναγιωτάτου, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἤθελε μὲ κανένα τρόπον νὰ δώσῃ ἄρζη ἡ παναγιότης του, ὡσὰν ὁποῦ εἶνε κακοκαρδισμένος μὲ τὴν Μακαριότητά της, καὶ διὰ τοῦτο ἔγειναν καὶ τὰ ἔξοδα περισσότερα ».

Ἐν τούτοις αὐτὸς φιλαδέλφως προσεφέρετο τοῖς ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς, δύο δ' ἐπιστολαί, περὶ τοῦ εἰς Σίναιον Ὄρος περιορισμοῦ τοῦ πρώην Κων/πόλεως Καλλινίκου Δ' γίνονται μάρτυρες τῶν φιλαδέλφων αἰσθημάτων αὐτοῦ, ὧν ἡ πρὸς τὸν πατριάρχην Κων/πόλεως Σεραφεὶμ ἐπικαλεῖται τὰ αὐτὰ πρὸς τὸν πάσχοντα Καλλίνικον αἰσθήματα. Ἐξ αὐτῶν δὲ καὶ μανθάνομεν ὅτι πρῶτον εἰς Λῆμνον ἀποσταλεὶς ὁ Καλλίνικος μετηνέχθη ἐκεῖθεν εἰς τὸ Σίναιον Ὄρος.

§

Τίθημι τέλος εἰς τὴν ἐσπερινὴν μου ταύτην διάλεξιν· ἀλλὰ ζητῶ συγγνώμην ἀπὸ τῶν εἰδότων ταῦτα, καίπερ φρονῶν ὅτι τοῖς εἰδόσιν ἐπαγωγότατόν εἰσι κατὰ ἀνάμνησιν οἱ καθ' ἱστορίαν λόγοι. Λυποῦμαι μόνον ὅτι μνημεῖα ἱστορικὰ τοιαῦτα μέχρι σήμερον ὀλίγιστα γινώσκομεν· ἂν δ' ἀνευρεθῶσι τοιαῦτα πολλά, καὶ τῆς μὲν Ἐκκλησίας ἡ ἱστορία διαφωτισθῇ θειοτέρως, εἰς δὲ τὴν καθόλου πορείαν τῆς ἐπιστήμης καὶ τὴν κατάστασιν τῶν γραμμάτων ἐπιχύσεων ἐμβριθεῖς μελέται ὁμογενῶν φιλιστόρων πλείον φῶς, δικαίως θέλομεν δυνηθῇ 'να καυχώμεθα, τὸ τοῦ Φίλωνος ἐπαναλαμβάνοντες, ὅτι πραγματικῶς, « ἀψευδῶς », ἡ χώρα τῶν θυμάτων καὶ τῶν μεγάλων διδασκάλων καὶ μαρτύρων, « ἀψευδῶς ἀνθρωποτρυφεῖ φυτὸν οὐράνιον καὶ βλάστημα θεῖον, ἀριβωμένον ἀποτίτουσα λογισμόν, οἰκειούμενον ἐπιστήμῃ ».

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΑΒ΄ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1892-1893

SISWA MEDIA

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΑΠΟ ΜΑΪΟΥ 1892 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1893

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΙΕ'

(τακτική)

11 μαΐου 1892.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῶν δύο ἡγουμένων τακτικῶν συνεδριῶν. — Ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίαν ἀναγνωσθείσης πραγματείας τοῦ ἐν Κερασοῦντι κ. Α. Γ. Νεοφύτου, ἀντεπιστέλλοντος τοῦ Συλλόγου μέλους, τῆς ἐπιγραφομένης «Τοπογραφικαὶ καὶ ἱστορικαὶ περὶ Κερασοῦντος σημειώσεις»[1], οἱ κκ. Κ. Περδικίδης καὶ Δημ. Οἰκονομίδης παρατηροῦσι τάδε· ὁ μὲν κ. Περδικίδης, ὅτι οἱ Χάλυβες ἢ Ἄλυβες ἀπὸ τοῦ περσικοῦ κόλπου κατέλαβον ἅπασαν τὴν Μεσοποταμίαν καὶ Συρίαν καὶ κατέφθασαν μέχρι τοῦ Πόντου· ὁ δὲ κ. Δημ. Οἰκονομίδης, ὅτι δὲν εἶπε Χαλδαία, ἀλλὰ Χαλδαῖοι, καὶ ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς νῦν Σίδης κατῴκουν ἄλλοτε παραλιώτερον, ὡς οἱ κάτοικοι αὐτῆς σήμερον ἔχουσι τοιαύτην παράδοσιν.

Μετὰ ταῦτα ἀναστὰς ὁ πρόεδρος ποιεῖται τὴν ἑξῆς τοῖς ἑταίροις προσλαλιάν·

Ἔντιμοι ἑταῖροι

Ἀναλαμβάνων τὴν προεδρείαν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, ἐκφράζω ὑμῖν καὶ πάλιν τὴν βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην ἐπὶ τῇ τιμῇ, ἣς ἠξιώσατε ἐμὲ καὶ τοὺς φίλους ἐμοὶ συμπαρέδρους. Βεβαίως ὑπείκοντες εἰς αἴσθημα μᾶλλον ἢ εἰς ὑπολελογισμένην περὶ ἱκανότητος κρίσιν ἀνεδείξατε ἡμᾶς τοιούτους, διότι πολλοὶ ἡμῶν κάρρονες καὶ τῶν τοῦ Συλλόγου μεμεληκότες· ἀλλ' οὕτως ἔδοξε τοῖς ἑταίροις, ἡμεῖς δὲ πειθαρχοῦντες ὀφείλομεν καὶ θέλομεν προσπαθήσει νὰ βαίνωμεν εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ καθήκοντος τούτου, βέβαιοι περὶ τῆς τελεσφόρου ὑμῶν ἀρωγῆς.

Σκοπὸς τοῦ Συλλόγου ἡμῶν εἶνε βεβαίως ἡ ἀνάπτυξις καὶ πρὸς ταύτῃ ἡ ἀμοιβαία διδασκαλία τῶν μελῶν καὶ τῶν τυχαίως προσερχομένων ἀκροατῶν· ἀλλὰ συγχρόνως καὶ συμβολή, ἔστω καὶ ἀσθενής, εἰς τὸν πολιτισμόν· κατορθοῦται τὸ τοιοῦτον διὰ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων παραγόντων, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ πνευματικοῦ. Οὕτως ὁ ἡμέτερος Σύλλογος εἶνε κέντρον πνευματικόν, προορισμὸς δ' αὐτοῦ ἡ τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν κατὰ τὸ ἐφικτὸν καλλιέργεια. Ἐπειδὴ δὲ ἀφ' ἑτέρου, ὡς εἶνε γνωστόν, πᾶν ἔδαφος δὲν εἶνε πρόσφορον εἰς τὴν καρποφορίαν παντὸς φυτοῦ ἢ δένδρου, καὶ ποῦ μὲν φύεται τοῦτο, ποῦ δὲ ἐκεῖνο, οὕτω καὶ πᾶν σωματεῖον ἐπιστημονικὸν δύναται προσφυέστερον καὶ ἐπωφελέστερον ν' ἀσχολῆται εἰς τούτους ἢ ἐκείνους τοὺς κλάδους τοῦ ἐπιστητοῦ.

Ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, πράγματι, περὶ πολλὰ καὶ ποικίλα νὰ σκέπτηται καὶ νὰ μελετᾷ δύναται, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς χώρας, ἐν ᾗ ἱδρυται, ὀφείλει καὶ εἰδικώτερον νὰ ἐντρυφᾷ εἰς ζητήματα δυνάμενα καὶ τὸ κῦρος αὐτοῦ νὰ ἐξάρωσι, καὶ κλέος ἀντάξιον ἐπιστημονικὸν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ νὰ περιάψωσιν. Ὡς ὁ ἄνθρωπος φύσει ζητεῖ νὰ γνωρίσῃ τὰ περικυκλοῦντα αὐτὸν ἀντικείμενα, οὕτω καὶ ἡμεῖς οἱ κατοικοῦντες τὴν Ἀνατολήν, τὴν ἐξόχως ἐνδιαφέρουσαν ταύτην χώραν, ὀφείλομεν ἐν τῇ κοινωνικῇ σταδιοδρομίᾳ πρὸς αὐτὴν ταύτην νὰ στρέφωμεν τὰ βλέμματα καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς ὑπὸ τὰς ποικιλωτέρας μορφὰς νὰ μελετῶμεν. Ἡ μελέτη τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν

1. Ἐτυπώθη αὕτη ἐν τόμῳ ΚΓ', σιλ. 30 39.

καὶ τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἡ ἐκπαιδευτικὴ, ἐκκλησιαστικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάστασις, ἡ ἀρχαιολογικὴ καὶ τοπογραφικὴ ἐξερεύνησις τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς αὐτοκρατορίας τμήματος, ἰδίᾳ δὲ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, ἡ καλλιτεχνικὴ μελέτη καὶ ἑρμηνεία τῶν σωζομένων μνημείων, αἱ μετὰ τῶν συνοίκων καὶ περιοίκων λαῶν σχέσεις, ἰδιαζόντως δὲ τὰ μετὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ποικίλα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς παραχθέντα συμφέροντα, εἶνε, νομίζω, θέματα τῆς ἡμετέρας ἁρμοδιότητος. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην τῆς Ἀνατολῆς γνῶσιν δυνάμεθα νὰ ἀσχοληθῶμεν καὶ πολλὰ εἰς φῶς νὰ φέρωμεν. Ἐὰν θελήσωμεν νὰ ἐκμάθωμεν γλώσσας, τὰς ὁποίας ὡς ἐκ τῆς θέσεως ἡμῶν εὐχερέστερον νὰ προσοικειωθῶμεν. Καὶ ἐν ταῖς ἐπιστήμαις πολλὰ ἱστορικῶς δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν καὶ συντελέσωμεν τὸ ἐφ' ἡμῖν εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν. Μόνη ἡ μελέτη τῆς *ὀρνιθίας ἱστορικῆς* πολλὰ ἔτη τῆς ζωῆς πολλῶν ἐπιστημόνων δύναται νὰ ἀπασχολήσῃ, εἶμαι δὲ βέβαιος, ὅτι καὶ πάσης ἄλλης ἐπιστήμης πολλὰ τὰ κενὰ ἱστορικῶς ν' ἀναπληρωθῶσι δύνανται. Εἰς τοιαύτας μελέτας ἐπεθύμουν νὰ προσκαλέσω τοὺς φίλους ἑταίρους, παρόντας καὶ μή, χωρὶς νὰ ἀποτρίψω οὐδένα ἀπὸ τὰς πρὸς φιλείς κύτῳ σπουδάς. Συνεργώμεθα ταχτικῶς καὶ ὡς πλείστοι εἰς τὰς συνιδρίας καὶ ζωογονήσωμεν δι' ἀναγνωσμάτων καὶ ἀνακοινώσεων, ἔστω συντόμων, πλὴν σοβαρῶν, τὸ ἐρευνητικὸν ζῆλον, βέβαιον γνώρισμα τῆς ἐπιστημονικῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἡμῶν. Συνεργασθῶμεν *ὁμονοοῦντες*, διότι ἀληθῶς οὐδὲν ἡδύτερον ἢ τὸ θέαμα ἀνδρῶν λογίων ἐν πνεύματι μετριοφροσύνης καὶ φιλεπιστημοσύνης ἐργαζομένων. Ἐκ τοιαύτης συνεργασίας, φίλοι ἑταῖροι, ἀναμένομεν καὶ ἡμεῖς νὰ προσθέσωμέν τι ἢ τοὐλάχιστον νὰ παραδώσωμεν ἀνέπαφον ὅ,τι παρελάβομεν. Ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἐλπίδι ἀρχόμεθα τοῦ ἔργου ἡμῶν.

Εἶτα ἀνακοινοῦται ἡ ἀλληλογραφία:

1) ἐπιστολὴ τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου ἐντεῦθεν, ἀπὸ 27 ἀπριλίου, δωρουμένου τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ διάφορα βιβλία, ὧν ἐπισυνάπτει κατάλογον·

2) τοῦ κ. Ἀχιλλέως Διαμαντάρα, ἐντεῦθεν, ἀπὸ 6 μαΐου, αἰτουμένου τὴν πληρωμὴν τοῦ ἀπονεμηθέντος αὐτῷ ἐν τῷ Ζωγραφείῳ διαγωνίσματι δεκαλίτρου βραβείου κατὰ τὸ ἔτος 1889, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Γλωσσικὴ συλλογὴ τῆς πατρίδος αὐτοῦ Μεγίστης (Καστελλορίζου)»·

3) τοῦ κ. Ἰωακείμ Παυλίδου, γυμνασιάρχου Κυδωνιῶν, ἀπὸ 1 μαΐου, ἀποστέλλοντος τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ πέντε (5) ἀντίτυπα τῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Σαπφὼ ἡ Μιτυληναία» ἐναισίμου διατριβῆς αὐτοῦ·

4) τοῦ ἐν Ὑψωμαθείοις σωματείου φιλομούσων «Ἑλικῶνος», ἀπὸ 9 μαΐου, αἰτουμένου τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἐλλειπόντων αὐτῷ τόμων τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ, ἤτοι τῶν τόμων ΙΑ', ΙΓ' καὶ ἑξῆς·

5) τοῦ κ. Νικολάου Γ. Ἰγγλίση τυπογράφου ἐν Ἀθήναις, ἀπὸ 1 μαΐου, δηλοῦντος ὅτι, τοῦ πρώτου δείγματος στοιχείων μὴ ἐγκριθέντος ὑπὸ τοῦ κ. Βερναρδάκη, πέμπει τῷ Συλλόγῳ καὶ δεύτερον πρὸς ἔγκρισιν, αἰτουμένου τὴν ἀποστολὴν χειρογράφου ὕλης πρὸς ἔναρξιν τῆς ἐκτυπώσεως ἐν περιπτώσει ἐγκρίσεως τῶν ἀποστελλομένων δειγμάτων, καὶ ὑποσχομένου πιστὴν καὶ ἀκριβῆ τῶν ὅρων τοῦ συμβολαίου ἐκτέλεσιν.

Λιτήσεις κοινοτήτων ὁμογενῶν περὶ δωρεᾶς τῶν χαρτῶν Ζαρειροπούλου·

1) Ἐφόρων τοῦ χωρίου Ἱλοσσοῦ τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίου·

2) Ἐφόρων τοῦ χωρίου Σαζαλδζὰ τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίου·

3) Ἐφόρων τοῦ χωρίου Γουλοῦ-ἀγὰτς τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίου·

4) Ἐφόρων τοῦ χωρίου Καντάλων τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίου·

5) Ἐφόρων τῆς κωμοπόλεως τῶν Μαδάλλων τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίου·

6) Ἐφόρων τοῦ χωρίου Ἀνδαβαλλίου τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίου·

7) Ἐφόρων τοῦ χωρίου Καγιάπης τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίου·

8) Ἐφόρων τοῦ χωρίου Φλογιτῶν τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίου·

Τοῦ κ. Ἀχ. Διαμαντάρα, ἀπὸ 11 μαΐου, ἐντεῦθεν, ἀναγγέλλοντος ὅτι πέμπει τῷ Συλλόγῳ δύο ἀρχαίας ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς ἐσχάτως ἐν Ἀπέλλαις (Κάκκαβα νῦν) τῆς Λυκίας ἀνακαλυφθείσας, καὶ ὑποσχομένου ν' ἀποστείλῃ τῷ Συλλόγῳ τὰ ἑκάστοτε ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἀνακαλυπτόμενα ἀρχαιολογικὰ λείψανα.

Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς·

α') τῷ κ. Χρ. Παπαδοπούλῳ ἐπὶ τῇ δωρεᾷ διαφόρων βιβλίων ἀπονέμονται εὐχαριστίαι·

β') τῷ κ. Ἀχιλ. Διαμαντάρᾳ ἀποφασίζεται ὅπως πληρωθῇ τὸ ἀπὸ τριετίας καθυστερούμενον δεκάλιρον γέρας ἐν τῷ Ζωγραφείῳ διαγωνίσματι, μετὰ παρατήρησιν τοῦ κ. Σαλτέλη, εἰπόντος ὅτι ὁ κ. Διαμαντάρας, ἐλθὼν ἐσχάτως ἐκ Καστελλορίζου, ἔμαθεν ὅτι ἡ πρὸ τριετίας ἀποσταλεῖσα γλωσσικὴ ὕλη τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἐβραβεύθη, καὶ ἠτήσατο τὴν πληρωμὴν τοῦ βραβείου· φρονεῖ δὲ ὅτι, ἐπειδὴ ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἐβράβευσεν αὐτὴν τότε, ὁ Σύλλογος ὀφείλει νὰ πληρώσῃ αὐτῷ τὴν δεκάλιρον ἀμοιβήν. Τούτοις δὲ ὁ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων κ. Δ. Μαλιάδης προσθέτει ὅτι, ἀφοῦ ὁ Σύλλογος ἐβράβευσε τὴν τοῦ κ. Διαμαντάρα συλλογὴν καὶ ἀπεφάσισε τὴν πληρωμήν, δέον αὕτη νὰ ἐκτελεσθῇ καὶ δὲν πρέπει νὰ φέρωνται εἰς τὸ μέσον ζητήματα προαποφασισθέντα·

γ') τῷ κ. Ἰωακεὶμ Παυλίδῃ ἐκφράζονται εὐχαριστίαι·

δ') ἡ τοῦ ἐν Ὑψωμαθείοις σωματείου τῶν φιλομούσων «Ἑλικῶνος» αἴτησις, μετὰ παρατήρησιν τοῦ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδου, εἰπόντος ὅτι ὁ Γ' τόμος τοῦ περιοδικοῦ ἐξηντλήθη, γίνεται ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἀποδεκτή· ἤτοι ὁ Σύλλογος ἐκ τῶν πολλαπλῶν σωμάτων τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ δωρεῖται αὐτῷ τὰ αἰτούμενα·

ε') ἡ τοῦ κ. Ν. Ἰγγλίση ἐπιστολὴ παραπέμπεται τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ μετὰ τῶν τυπογραφικῶν δοκιμίων·

ς') αἱ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀχιλ. Διαμαντάρα ἀποσταλεῖσαι ἀρχαῖαι ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ παραπέμπονται τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ·

ζ') ἐπὶ τῶν αἰτήσεων τῶν κοινοτήτων Ἱλοσσοῦ, Σαζάλτζα, Γουλοῦ-ἀγάτς, Κανιτάλων, Μαδάλων, Ἀνδαβαλλίου, Καγιάπης καὶ Φλογιτῶν τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίου περὶ δωρεᾶς εἰς αὐτὰς τῶν χαρτῶν Ζαρειροπούλου:

ὁ Ἐξοχ. Κ. Καλλιάδης βέης ὁμολογεῖ μὲν ὅτι αἱ αἰτήσεις αὗται εἰσι δίκαιαι, ἀλλ' ἐπιπροσθέτει ὅτι ἰσχάτως μᾶς κατεπλημμύρησαν. Δὲν γνωρίζομεν, λέγει, ἐὰν ὁ κ. Ζαρειρόπουλος ἦνε διατεθειμένος νὰ πέμψῃ ἡμῖν καὶ ἄλλους χάρτας, καὶ ἐὰν δὲν δύναται, τότε καὶ ὁ Σύλλογος δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἐξακολουθῇ ἀποστέλλων τοιούτους. Πρέπει, λέγει, νὰ ἐξελεγχθῶσιν αἱ αἰτήσεις αὗται, ὁπόσαι καὶ ὁποῖαι, τίς ἐστιν ὁ παρὰ τῷ Συλλόγῳ ἀριθμὸς τῶν χαρτῶν κλπ. Προτείνει λοιπὸν τὴν ἀναβολὴν τῆς ἀποστολῆς.

Ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης παρατηρεῖ ὅτι δέον αἱ αἰτήσεις αὗται νὰ ἐξετάζωνται πρότερον· τίνες αἱ ὑπογραφαί, ποῖον τὸ κῦρος τῶν ὑπογραφῶν. Αἰτοῦνται λ. χ. χάρτας σχολαί, ὧν γνῶσιν οὐδόλως ἔχομεν.

Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀπαντῶν τῷ προλαλήσαντι λέγει, ὅτι αἱ αἰτήσεις αὗται εἰσιν ἐσφραγισμέναι διὰ τῶν ἐπισήμων τῶν διαφόρων κοινοτήτων σφραγίδων.

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης δευτερολογῶν λέγει, ὅτι εἶπεν ἁπλῶς νὰ ἐξετασθῇ τὸ κῦρος τῶν ὑπογραφῶν κλπ. ἐὰν ὅμως ὑπάρχωσι σφραγῖδες, οὐδὲν ἀντιλέγει.

Ὁ κ. Κ. Περδικίδης λέγει ὅτι, ὅταν αἱ αἰτήσεις αὗται διαβιβάζωνται ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους ἀρχιερέων, οὐδεμία ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρξῃ περὶ τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ὁ κ. Ἰωακεὶμ Βαλαβάνης ἀπαντῶν τῷ προλαλήσαντι λέγει ὅτι, ἐπειδὴ ἡ τῶν χωρίων καὶ κωμοπόλεων τούτων ἀπόστασις ἀπὸ τῆς μητροπόλεως, ἔνθα ἐδρεύει ὁ μητροπολίτης, εἶνε μεγίστη, ἀνερχομένη πολλάκις μέχρις ὀκτὼ καὶ πολὺ πλέον ἡμερῶν, τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Περδικίδου προτεινόμενον νομίζει ἀδύνατον. Ἐν τούτοις ὁ κ. Περδικίδης ἐπιμένων λέγει ὅτι οἱ ἀρχιερεῖς δύνανται διὰ τηλεγράφων καὶ τοῦ ταχυδρομείου νὰ συνεννοῶνται μετὰ τῶν διαφόρων κοινοτήτων.

Ὁ κ. Δ. Μαλιάδης ὑποστηρίζει τὴν γνώμην τοῦ κ. Κ. Καλλιάδου, παραδεχόμενος καὶ τὸ λίαν νόμιμον τῆς τοῦ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδου· φρονεῖ δὲ ὅτι δέον νὰ γείνῃ σκέψις περὶ τῆς ἤδη παροχῆς τῶν χαρτῶν εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας (ἐπομένως νὰ ληφθῇ μετὰ ὥριμον σκέψιν ἕτερον μέτρον) ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν χαρτῶν καὶ τῆς ἐλπίδος, ἣν θὰ ἔχωμεν ἐκ τῆς διαθέσεως τοῦ χορηγοῦντος, ἀδιάφορον ἐὰν οἱ ἀρχιερεῖς ἢ αἱ ἐφορίαι αἰτῶσι. Παραδέχεται λοιπὸν τὴν περὶ ἀναβολῆς τῆς ἀποστολῆς τῶν χαρτῶν πρότασιν.

Ὁ κ. Ἰωακεὶμ Βαλαβάνης δευτερολογῶν λέγει ὅτι ὁ Σύλλογος, ἔχων χάρτας, παρέχει εἰς τὰς ἑκάστοτε αἰτουμένας κοινότητας· ἤδη οἱ χάρται ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίου ἐζητήθησαν, ἔνθα ὑπάρχει ἀνάγκη αὐτῶν, καὶ ἐκεῖ κατὰ συνέπειαν πρέπει νὰ ἀποσταλῶσιν, ἀφοῦ μάλιστα ὁ χορηγὸς εἶπεν, ὅτι διαθέτει τῷ Συλλόγῳ ὅσους χάρτας θέλει. Παραδέχεται μὲν τὴν ἐξέλεγξιν τῶν αἰτήσεων ὡς πρὸς τὰς ὑπογραφὰς καὶ σφραγῖδας, ὅπερ καθῆκον καὶ δικαίωμα λέγει τοῦ προεδρείου, ἀλλὰ δὲν ἀσπάζεται τὴν γνώμην περὶ τῆς ἴσης ἀποστολῆς τῶν χαρτῶν εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας.

Ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης λέγει ὅτι, ἐπειδὴ τὸ ζήτημα περὶ σχολῶν ἀνάγεται εἰς τὴν Ἐκπαιδευτικὴν Ἐπιτροπήν, αὐτὴ μόνη δέον νὰ παραπεμφθῇ, καὶ αὐτὴ νὰ γνωμοδοτήσῃ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

Ὁ κ. Παυλουλίδης λέγει ὅτι δέον νὰ γείνῃ ὅ,τι ἐγίνετο μέχρι τοῦδε, καθότι ὁ δωρητὴς οὐδεμίαν διάκρισιν ποιεῖται περὶ τῆς διανομῆς τῶν χαρτῶν εἰς τὰ διάφορα μέρη· προστίθησι δ' ὅτι εἶνε δίκαιον νὰ δοθῶσιν οὗτοι εἰς τὰς ἄνω κοινότητας, ἀφοῦ ὁ Σύλλογος ἔχει τοιούτους.

Ὁ κ. Ἀχιλ. Χρηστίδης, γεν. τοῦ Συλλόγου γραμματεύς, λέγει ὅτι ὁ κ. Ζαφειρόπουλος πάντοτε πρόθυμος φαίνεται περὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν χαρτῶν τῷ Συλλόγῳ ἅμα τῇ αἰτήσει αὐτοῦ, οὐδέποτε δὲ ἐκώφευσεν εἰς τὰς αἰτήσεις τοῦ Συλλόγου· ἑπομένως ὁ Σύλλογος πρέπει νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς αἰτήσεις τῶν ἄνω κοινοτήτων.

Ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι, μετὰ τὰ λεχθέντα, δι' ὧν ὁ Σύλλογος ἀρκούντως ἐνημερώθη, προῆλθον εἰς μέσον δύο γνῶμαι· κατὰ τὴν μέν, νὰ δοθῶσιν οἱ χάρται· κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν νὰ ἀναβληθῇ ἡ ἀποστολὴ αὐτῶν μέχρι ὡρισμένου σκεύους τοῦ προεδρείου. Μετὰ τινας δὲ ἔτι παρατηρήσεις τοῦ κ. Κ. Καλλιάδου, μὴ παραδεξαμένου τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωακ. Πολυχρόνη διατυπωθεῖσαν γνώμην, ἀλλὰ προτείναντος τὴν ἀναβολὴν τῆς ἀποστολῆς καὶ τὴν ἄμεσον τοῦ προεδρείου συνεννόησιν μετὰ τοῦ δωρητοῦ· τοῦ κ. Δ. Κοντογεώργη, προβαλόντος τὴν ἀπορίαν μήπως αἱ αἰτήσεις αὗται ἀπευθύνωνται συγχρόνως τῷ τε Συλλόγῳ καὶ τῷ κ. Ζαφειροπούλῳ, πρὸς ὃν ὁ κ. Ἀχιλ. Χρηστίδης ἀπαντᾷ ὅτι ὁ κ. Ζαφειρόπουλος ἀνέθηκε καὶ εἰς ἄλλα σωματεῖα τὴν διανομὴν χαρτῶν· καὶ τοῦ κ. Δ. Μαλιάδου, φρονοῦντος ὅτι φρονιμώτερον τὸ προεδρεῖον νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ χορηγοῦ, ὁ πρόεδρος ὑποβάλλει τῷ Συλλόγῳ τὴν πρότασιν τοῦ Ἐξοχ. Κ. Καλλιάδου βέη, καθ' ἣν ἐπαφίεται τῷ προεδρείῳ ἡ ἐπὶ τοῦ ζητήματος σαφὴς καὶ ἡ μετὰ τοῦ χορηγοῦ συνεννόησις. Λύτη δὲ γίνεται ἀποδεκτή.

Εἶτα προτείνεται τὸ πρῶτον ὡς μέλος τακτικὸν τοῦ Συλλόγου ὁ κ. Θεμιστοκλῆς Γ]ανγίος, ὑπάλληλος τοῦ Μουσουλείου τῶν κανονῶν, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κκ. Κ. Καλλιάδου, Χρ. Χατζηχρήστου καὶ Δ. Κοντογεώργη.

Ὁ κ. Ἀχιλ. Χρηστίδης προτείνει ὅπως, ὡς ἔθος ἐστί, δημοσιευθῇ ἡ λογοδοσία τοῦ ἀποχωρήσαντος προέδρου κ. Κ. Καλλιάδου ἐν τῷ ἐγχωρίῳ τύπῳ.

Ὁ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων κ. Χρ. Χατζηχρήστου προτείνει τὴν δημοσίευσιν ἐν ταῖς ἐφημερίσι καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς διατριβῆς τοῦ ῥήτορος τῆς ἡμέρας, κ. Ἀναστασίου Χρηστίδου, ἰατροῦ, τακτ. προέδρου. Αἱ προτάσεις αὗται ὑποβληθεῖσαι ὑπὸ τοῦ προέδρου τῷ Συλλόγῳ γίνονται ἀποδεκταί.

Ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης προτείνει ὅπως καὶ ἡ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἔκθεσις, ἐν ᾗ πολλὰ τὰ τοῖς συλλογεῦσιν ἐνδιαφέροντα ὑπάρχουσι, δημοσιευθῇ.

Ὁ κ. Χρ. Χατζηχρήστου λέγει ὅτι καθυπέβαλεν ὅπως ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ δημοσιεύσῃ ἐγκαίρως τὸ νέον πρόγραμμα τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος, ὅπως γενικευθῇ εἰς περισσοτέρους. Ὁ κ. Ἀχιλ. Χρηστίδης ὑποστηρίζει τὴν πρότασιν τοῦ κ. Χατζηχρήστου.

Ὁ πρόεδρος προτείνει ὅπως ὁ κ. Χρ. Χατζηχρήστου καθυποβάλῃ τῷ Συλλόγῳ πρόγραμμα νέον καὶ ὁ Σύλλογος νὰ ὑποστηρίξῃ ἀποδεχόμενος αὐτό. Ἡ πρότασις τοῦ προέδρου γίνεται ἀποδεκτή.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Δημ. Οἰκονομίδης προτείνει ὅπως, ἐπὶ τῇ ἐναρξει τοῦ παρόντος συλλογικοῦ ἔτους, ἐκφρασθῶσιν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου αἱ δέουσαι εὐχαριστίαι τῷ ἀποχωρήσαντι σεβαστῷ προεδρείῳ καὶ ἰδίᾳ τῷ προέδρῳ αὐτοῦ, ἀνδρὶ ψυχῇ τε καὶ σώματι τῷ Συλλόγῳ ἀφωσιωμένῳ.

Ὁ πρόεδρος ἀπαντᾷ ὅτι ὁ Σύλλογος παραδέχεται νὰ ἐκφράσῃ θερμὰς εὐχαριστίας τῷ πρώην προεδρείῳ καὶ ἰδίᾳ τῷ προέδρῳ αὐτοῦ Ἐξοχ. Καλλιαδῇ βέῃ, ᾧ τὸ προεδρεῖον καὶ ἐγγράφως θὰ εὐχαριστήσῃ.

Εἶτα ὁ κ. Κυριακὸς Περδικίδης ἀναγινώσκει συνέχειαν τῆς «περὶ ἰθυολογίας τῶν Φιλιστιαίων» μελέτης αὐτοῦ.

Περατωθείσης τῆς ἀναγνώσεως ὁ πρόεδρος εὐχαριστεῖ ἐν ὀνόματι τοῦ Συλλόγου τῷ κ. Κ. Περδικίδῃ καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΛΡΙΓ'

(τακτική)

18 μαΐου 1892.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως.

Εἶτα ἀνακοινοῦται ἡ ἀλληλογραφία:

ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ἀν. Σταμούλη, ἐκ Σηλυβρίας, ἀπὸ 8 μαΐου, πέμποντος τῷ Συλλόγῳ φωτογράφημα ἀρχαιοτήτων καὶ ἀντίγραφον ἐπιτυμβίου ἐπιγραφῆς ἐκ τῆς ἑαυτοῦ συλλογῆς, ὅπως δημοσιευθῇ ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ δελτίῳ, ἐὰν ἤθελεν ἐγκριθῇ, παραπέμπεται τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ.

Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν μέλος τοῦ Συλλόγου ὁ κ. Θεμ. Γιαννιός.

Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὸν τοῦ Συλλόγου μέλος ὁ κ. Ἀλέξ. Τουργούτης, ἰατρός, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κκ. Θ. Σαλτέλη, Δημ. Οἰκονομίδου καὶ Ἰωακείμ Βαλαβάνη.

Ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης λαβὼν τὸν λόγον, ὑπομιμνήσκει τῷ ἐπ' αἰσίοις, ὡς λέγει, τὰς ἐργασίας αὐτοῦ ἀρξαμένῳ προεδρείῳ τὰ ἑξῆς:

α') Ὅπως τάχιον ἐκτυπωθῶσιν ἐν τεύχει πάντα τὰ προταθέντα καὶ μήπω κριθέντα διαγωνίσματα τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος, ὧν προγράμματα συνετάχθησαν πρὸ πολλοῦ καὶ ἐδημοσιεύθησαν διά τε τῶν ἐφημερίδων καὶ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου συγγράμματος· συγχρόνως δὲ νὰ δημοσιευθῶσι κατάλληλοι ἀγγελίαι κατὰ τὸ ὑποδειχθὲν πνεῦμα ὑπὸ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν πάσας ταῖς ἐλληνικαῖς ἐφημερίσι, ταῖς ἐνταῦθα καὶ τῇ ἀλλοδαπῇ. Περὶ τούτων, λέγει, ἐποιήσατο πρὸ ἐτῶν δύο προτάσεις ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ δι' ἐπιστολῆς αὐτῆς, ὁ δὲ Σύλλογος ἐνέκρινε ταύτας·

β') Ὅπως καὶ αὖθις ἐκτυπωθῇ ἐν ἰδίῳ τεύχει τὸ πρόγραμμα τοῦ Βουτσιναίου ἀγῶνος περὶ συντάξεως «Ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδεύσεως», ὅπερ ἀνετυπώθη μέν, ἀλλὰ τῇ προτάσει τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἡ καὶ αὖθις ἀνατύπωσις αὐτοῦ ἕνεκα παρεισφρήσεως σφαλμάτων τινῶν· τὸ πρόγραμμα δὲ τοῦτο ὡς καὶ τὸ τοῦ Καραπανείου νὰ ἀποσταλῶσι πρὸς διαφόρους·

γ') Νὰ δημοσιευθῶσι καὶ ἀποσταλῶσι πρὸς διαφόρους αἱ ἐπιγραφικαὶ ὁδηγίαι, αἱ ὑπὸ τοῦ ὑπομιμνήσκοντος συνταχθεῖσαι, ὑπὸ δὲ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ Συλλόγου ἐγκριθεῖσαι·

δ') Νὰ δημοσιευθῶσι καὶ ἀποσταλῶσι πρὸς διαφόρους αἱ ὑπάρχουσαι τοπογραφικαὶ ἐγκύκλιοι·

ε') Ὅπως ληφθῇ φροντὶς περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ κληροδοτήματος τοῦ ἀειμνήστου Σουλήνη, ἥτις ἀπὸ διετίας καὶ ἐπέκεινα ἐγκατελείφθη, καίτοι διὰ πολλῶν ἀγώνων ἐπετεύχθη τότε εὐάρεστόν τι ἀποτέλεσμα τεῖνον εἰς τὴν λύσιν·

ς') Ὡσαύτως ὅπως μεριμνήσῃ τὸ προεδρεῖον καὶ περὶ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ ἀειμνήστου Σταματιάδου.

Ταῦτα ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης ὑπομιμνήσκει τῷ προεδρείῳ ὡς σπουδαῖα καὶ ἐπείγοντα, ἀποβλέποντα εἴς τε τὰ ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ τοῦ Συλλόγου συμφέροντα. Ἐκφράζει δὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι θὰ ληφθῶσι ταῦτα ὑπ' ὄψιν καὶ ἐνεργηθήσονται τὰ δέοντα.

Ὁ κ. Θ. Σαλτέλης ὑποστηρίζει τὰς δύο πρώτας προτάσεις τοῦ κ. Ἀνδρεάδου, λέγων ὅτι τὸ μὲν πρόγραμμα τοῦ Βουτσιναίου ἀγῶνος εἶνε ἤδη ἐκδεδομένον, ὡς δὲ πρὸς τὸν Καραπάνειον ἀγῶνα ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ ὀφείλει νὰ παρασκευάσῃ τὴν ὕλην τῶν προγραμμάτων καὶ παραδώσῃ αὐτὴν τῇ Συνταικτικῇ Ἐπιτροπῇ.

Ὁ κ. Ἰωακείμ Βαλαβάνης ὑποβάλλει τῷ Συλλόγῳ τὴν πρότασιν νὰ σταλῇ μετὰ καταλλήλου ἀγγελτηρίου ἐπιστολῆς τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου εἰς τὴν ἐν Τεργέστῃ Ἐπιτροπὴν τοῦ Οἰκονομείου κληροδοτήματος.

Ἐπ' αὐτῆς ὁ κ. Θεμ. Σαλτέλης συζητῶν ἀποδοκιμάζει αὐτὴν ὡς ἐξευτελιστικὴν τῷ Συλλόγῳ. Ὁ κ. Χρ. Χατζηχρήστου ὑποστηρίζει τὴν γνώμην τοῦ κ. Θ. Σαλτέλη, θεωρῶν τὴν ἀποστολὴν καὶ τὴν ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης ὑποβολὴν τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου ὡς μὴ ἀξιοπρεπῆ αὐτῷ.

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης λέγει νὰ ἀποσταλῇ τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου σύγγραμμα τῇ Ἐπιτροπῇ τοῦ Οἰκονομείου καὶ ἁπλῆ τις ἀγγελτήριος ἐπιστολή.

Ὁ κ. Μαλιάδης ἀποκρούει τὴν διατυπωθεῖσαν πρότασιν τοῦ κ. Βαλαβάνη, λέγων ὅτι τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου δὲν ὑποβάλλεται εἰς τὴν ἔγκρισιν οἱασδήποτε ἐπιτροπῆς, καὶ μάλιστα ἐπιτροπῆς ἀγνώστου, ἥτις δύναται νὰ βραβεύσῃ ἢ μὴ αὐτό. Μετά τινας δὲ διασαφήσεις δοθεῖσας ὑπὸ τοῦ κ. Βαλαβάνη, ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη οὐδεμίαν κρίσιν ἐπιφέρει εἰς τὰ ἀποστελλόμενα αὐτῇ ἔργα, ὁ κ. Μαλιάδης συμφωνεῖ αὐτῷ.

Ὁ κ. Θ. Σαλτέλης λέγει ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη δὲν κρίνει τὰ εἰς αὐτὴν ἀποστελλόμενα βιβλία κλπ., ἀλλ' οὐδὲ ζητεῖ νὰ ἀποσταλῶσιν αὐτῇ ταῦτα· διὰ ταῦτα φρονεῖ ὅτι εὐκολώτερον καὶ ὀρθότερον εἶνε νὰ μὴ ἀποστείλῃ ὁ Σύλλογος κατ' εὐθεῖαν τὸ περιοδικὸν αὐτοῦ τῇ

ἐπιτροπῇ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔχει μέλη ἀντεπιστέλλοντα ἐν Τεργέστῃ, νὰ γραφῇ εἰς ταῦτα εἴτε ὑπὸ τοῦ προεδρείου, εἴτε ὑπό τινος τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, ἵνα ἐνεργήσωσι τὰ δέοντα παρὰ τῇ Ἐπιτροπῇ, ὑποδεικνύοντα αὐτῇ ὁποῖον τὸ ἔργον τοῦ Συλλόγου, καὶ οὕτω δυνατὸν ἀξιοπρεπέστατα τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου νὰ τύχῃ τοῦ κληροδοτήματος Οἰκονόμου.

Ὁ κ. Χρ. Χατζηχρήστου ὑποστηρίζει τὴν τοῦ κ. Σαλτέλη πρότασιν.

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης παρατηρεῖ ὅτι, ἐὰν ἡ τοῦ κ. Θ. Σαλτέλη πρότασις γείνῃ ἀποδεκτὴ, τότε οὐδὲν τῶν λαβόντων χώραν κατὰ τὴν συζήτησιν ταύτην πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐν τοῖς πρακτικοῖς.

Μετὰ ταῦτα ὁ πρόεδρος ὑποβάλλει τῷ Συλλόγῳ τὰς ἄνω δύο προτάσεις, ἤτοι τὴν τοῦ κ. Βαλαβάνη, καθ' ἣν ὁ Σύλλογος παραδέχεται νὰ ἀποστείλῃ κατ' εὐθεῖαν τῇ ἐν Τεργέστῃ Ἐπιτροπῇ τοῦ Οἰκονομείου κληροδοτήματος τὸ περιοδικὸν αὐτοῦ σύγγραμμα μετ' ἐπιστολῆς ἁπλῆς ἀγγελτηρίου, καὶ τὴν τοῦ κ. Σαλτέλη, καθ' ἣν τὸ προεδρεῖον ἢ ὁ Σύλλογος νὰ γράψῃ εἰς ἀντεπιστέλλον μέλος ἐν Τεργέστῃ διαμένον, ὅπως ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα παρὰ τῇ ἐν λόγῳ ἐπιτροπῇ, ὑποδεικνῦον αὐτῇ τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου. Δι' ἀνατάσεως δὲ τῶν χειρῶν ὁ Σύλλογος ἀποδέχεται τὴν τοῦ κ. Βαλαβάνη πρότασιν.

Μεθ' ὃ ὁ πρόεδρος δηλώσας ὅτι, ἕνεκα τῆς προκηρυχθείσης ὥρας, ἡ ἀνάγνωσις τῆς πραγματείας τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου ἀναβάλλεται, λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΙΖ'

(τακτική)

1 ἰουνίου 1892.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως.

Εἶτα ἀνακοινοῦται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας, ἐφ' ἧς ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι

α') ἡ τοῦ κ. Βερναρδάκη ἐπιστολὴ παραπέμπεται τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ·

β') ἡ τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς Ἑταιρίας «Παλλάδος» ἀπὸ 1 ἰουνίου αἴτησις πρὸς παραχώρησιν τῆς μεγάλης αἰθούσης τοῦ Συλλόγου τῇ 14 ἰσταμένου περὶ τὴν 10ην ὥραν π. μ. διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐνιαυσίων ἐξετάσεων τοῦ παρθεναγωγείου τῆς Ἑταιρίας ὑποβληθεῖσα τῷ Συλλόγῳ γίνεται παμψηφεὶ ἀποδεκτή·

γ') ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ ἀπὸ 23 μαΐου ἀγγέλλει ὅτι πρόεδρος μὲν αὐτῆς ἐξελέγη ὁ κ. Θεμ. Σαλτέλης, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Ἰωακεὶμ Βαλαβάνης.

Εἶτα ἀνακοινοῦνται αἱ προσφοραὶ βιβλίων. Τοῖς δωρηταῖς ἀπονέμονται αἱ δέουσαι εὐχαριστίαι.

Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον, καὶ ψηφοφορηθεὶς γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν τοῦ Συλλόγου μέλος ὁ κ. Ἀλέξ. Τουργούτης, ἰατρός.

Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὸν τοῦ Συλλόγου μέλος ὁ κ. Γ. Γεωργιάδης, τελειόφοιτος τῆς φιλολογίας, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κκ. Θ. Σαλτέλη, Κλ. Χ. Κοκκολάτου καὶ Ἰωακεὶμ Βαλαβάνη.

Ὁ κ. Θ. Σαλτέλης ὑποβάλλει τῷ προεδρείῳ τὴν παράκλησιν πρὸς συντέλεσιν καὶ ἔκδοσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου τῆς βιβλιοθήκης, εἴτε ὑπὸ τοῦ βιβλιοφύλακος, εἴτε ὑπὸ ἰδίας ἐπιτροπῆς, ἣν καὶ θεωρεῖ ὡς ἀναγκαίαν καὶ κατεπείγουσαν, ἐπειδὴ μετ' ὀλίγον λήγουσιν ἐπὶ τῷ θέρει αἱ ἐργασίαι τοῦ Συλλόγου. Τὸ πλεῖστον δὲ μέρος αὐτοῦ, προσθέτει, εἶνε συντετελεσμένον ὑπὸ τριμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἥτις ἀρῆκε τὸ ἔργον ἡμιτελές.

Ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης νομίζει, ὅτι ἡ πρότασις αὕτη τοῦ κ. Σαλτέλη εἶνε ἀξία ὑποστηρίξεως, ἀλλ' ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ ἂν τὸ συντελεσθὲν μέρος τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου ἦνε τὸ αὐτὸ πρὸς τὴν ἤδη τῆς βιβλιοθήκης διάταξιν· ἐν ἐναντίᾳ δὲ περιπτώσει πρέπει ἡ σύνταξις αὐτοῦ νὰ ἀρχίσῃ ἀπ' ἀρχῆς, τοῦ συντελεσθέντος μέρους ὄντος ἀχρήστου. Προσθέτει δὲ ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ ἐκείνη, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κκ. Σαλτέλη, Πετρακίδου καὶ Leval, δὲν ὑπέβαλεν ἔκθεσιν τῷ Συλλόγῳ καὶ θεωρεῖται ἢ ὡς παρῃτημένη ἢ ὡς καταργηθεῖσα.

Ὁ κ. Ν. Παπαγιαννόπουλος φρονεῖ ὅτι ἡ σύνταξις τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου εἶνε ἀσύμφορος τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου, ἥτις κατὰ τὸν νῦν ὁριστάμενον ἀλφαβητικὸν κατάλογον λειτουργεῖ πληρέστατα. Ὁ βουλόμενος δύναται νὰ ἔλθῃ καὶ εὕρῃ εὐκόλως τὸ σύγγραμμα, ὅπερ ζητεῖ, ἀρκεῖ νὰ γνωρίζῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τοῦ συγγραφέως. Αὐτὸ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου θεωρεῖ ἀπαίσιον πλέον διὰ τὸν Σύλλογον, ἐπειδὴ

τῷ ἐστοίχισε πολὺ ὑλικῶς τε καὶ ἠθικῶς· ἄλλως τε, ἐρωτᾷ, εἶνε εὔκολος ἡ ἐκτύπωσις ἐπιστημονικοῦ καταλόγου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Συλλόγου;

Ὁ κ. Σαλτέλης, ἀπαντῶν εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ κ. Ἀνδρεάδου, λέγει ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ δὲν ὑπέβαλεν ἔκθεσιν τῷ Συλλόγῳ, διότι τὸ τοιοῦτον ἐθεώρησεν ἀσύμφορον αὐτῷ· ἀπροσδόκητα δὲ γεγονότα, γνωστὰ εἰς πολλὰ μέλη τοῦ προεδρείου, ἠνάγκασαν τὴν ἐπιτροπὴν νὰ μὴ ὑποβάλῃ ἔκθεσιν· ὅτι δὲ αὕτη θεωρεῖται κατηργημένη, οὐδεμία ἀμφιβολία. Διὸ προτείνει νῦν νὰ ἀνατεθῇ ἡ συντέλεσις τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου εἴτε εἰς τὸν βιβλιοφύλακα, εἴτε εἰς ἄλλην ἐπιτροπήν. Λέγει δέ, ὅτι ἡ νῦν σύνταξις τῆς βιβλιοθήκης εἶνε κατὰ τὸν ἐπιστημονικὸν κατάλογον καθ' ὕλην καὶ εἶδος, ὥστε ἡ μέλλουσα ἐπιτροπὴ θὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον. Εἰς δὲ τὰς τοῦ κ. βιβλιοφύλακος ἀπαντῶν λέγει ὅτι ἀπορεῖ πῶς ὁ κ. βιβλιοφύλαξ ἀποκαλεῖ τὸν ἐπιστημονικὸν τοῦτον κατάλογον ἀπαίσιον καὶ ἐπιβλαβῆ· φρονεῖ δέ, ὅτι προτιμότερον καὶ εὐκολώτερον νὰ ἔχῃ τις τὸν ἐπιστημονικὸν κατάλογον κατ' ἰδίαν καὶ νὰ εὑρῇ τὸ σύγγραμμα, ὅπερ ζητεῖ. Ἐπιμένει δὲ εἰς τὴν πρότασιν αὐτοῦ.

Ὁ κ. Βαλαβάνης φρονεῖ ὅτι καὶ μετὰ τὴν συντέλεσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου εἶνε ἀδύνατος καὶ ἀσύμφορος τῷ Συλλόγῳ ἡ ἐκτύπωσις αὐτοῦ ἐνταῦθα ὑπὸ τὰς νῦν συνθήκας· ἔχει ὅμως τὸ τοιοῦτο συνέβη ἀλλαχοῦ, ἐν Ἀθήναις, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ πανεπιστημίου, ἐγένετο ὑπὸ ὅλως ἀλλοίας συνθήκας· ὥστε φρονεῖ ὅτι δὲν εἶνε δυνατή, συμφέρουσα καὶ ἀπαραίτητος ἡ ἔκδοσις τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου.

Ὁ κ. Ἀχιλ. Χρηστίδης λέγει ὅτι ὁ Σύλλογος, ὡς καὶ ἐκ τῶν λεχθέντων ἐξάγεται, ἀπεφάσισεν ἤδη τὴν συντέλεσιν καὶ ἔκδοσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου, ἐκτὸς ἐὰν πρόκηται νὰ γείνῃ ἐκ νέου ὁμοία πρότασις· ἄλλως τε καὶ ἐν τῷ τοῦ παρελθόντος ἔτους προϋπολογισμῷ ἐτέθη ἴδιον κονδύλιον περὶ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος καταλόγου. Ἀπορεῖ δὲ πρός τί ἡ λέξις ἐπιστημονικὸς κατάλογος εἶνε ἀπαισία καὶ ἐπιβλαβὴς οὕτω τῷ Συλλόγῳ, ἀφοῦ μάλιστα τὸ συντελεσθὲν μέρος αὐτοῦ ὠφέλησε λίαν αὐτῷ, ὁ δὲ νῦν βιβλιοφύλαξ ἐκείνην τὴν ἐργασίαν ἔσχεν ὑπ' ὄψιν, καὶ πᾶσα δὲ κατόπιν γενομένη ἐργασία ἐπὶ τὰ ἴχνη αὐτοῦ ἐγένετο.

Ὁ κ. Παπαγιαννόπουλος ἁπάντων λέγει ὅτι ἡ λέξις ἐπιστημονικὸς κατάλογος κατήντησεν ἀπαισία διὰ τὸν Σύλλογον, διότι γνωστὸν εἰς πολλὰ τῶν παρόντων μελῶν εἰς ποῖον σημεῖον ἔφθασεν ἡ βιβλιοθήκη ὅτε ἤρξατο ἡ σύνταξις τοῦ καταλόγου τούτου. Διαβεβαιοῖ δὲ τὸν Σύλλογον ὅτι ὁ βιβλιοφύλαξ ἢ πρέπει νὰ ἴσχῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Συλλόγου, ἢ πρέπει νὰ παραιτηθῇ· θεωρεῖ δὲ τὴν συντέλεσιν αὐτοῦ οὔτε ἀναγκαίαν, ὡς ἐξοικονομουμένων ὑπὸ τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῶν ἀναγκῶν τῆς βιβλιοθήκης, οὔτε δυνατήν, οὔτε συμφέρουσαν τῷ Συλλόγῳ.

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης παρατηρεῖ ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀντιληφθῇ δύο τινῶν: τοῦ ἀπαισίου τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου, καὶ τῶν μυστηριωδῶν τοῦ κ. Σαλτέλη λόγων, ὧν ἕνεκα ἡ τῆς ἐπιτροπῆς ἐργασία ἐγκατελείφθη ἡμιτελής, οὐδ' ἔκθεσίς τις ὑπ' αὐτῆς ὑπεβλήθη· ὁμολογεῖ δ' ὅτι οἱ λόγοι τοῦ κ. Βαλαβάνη εἶσί λίαν σοβαροί, τὸ δὲ προεδρεῖον δύναται νὰ σκιφθῇ περὶ τῆς ἐκδόσεως ἢ μὴ τοῦ καταλόγου· λέγει ὅτι ἡ βιβλιοθήκη, ὅτε συνετάσσετο ὑπὸ τῆς τότε ἐπιτροπῆς ὁ ἐπιστημονικὸς κατάλογος, ἐπὶ ἓν ἢ δύο ἔτη εὑρίσκετο εἰς κατάστασιν χάους, ὅτι κόνις παχυλὴ ἐπεκάθητο ἐπὶ τῶν τῇδε κἀκείσε κατὰ σωροὺς τεθειμένων βιβλίων, ὅτι πολλὰ πράγματι τότε συνέβησαν· ἐλέχθη δὲ τότε, ὅτι συνετελέσθη μέρος τι τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου, καὶ ὅτι τὸ ἕτερον συντελεῖται, ἀλλ' ἡ συντέλεσις αὕτη οὐδὲν ἐγένετο· ἐπῆλθε δὲ ἀλλαγὴ τοῦ προεδρείου, καὶ ἐνῷ ἔδει ἡ τότε ἐπιτροπὴ νὰ ὑποβάλῃ ἔκθεσιν, οὐδὲν ὑπέβαλε τοιαύτην. Ἐξ ὅσων δὲ γινώσκει, ὁ κατάλογος οὗτος ἐν πολλοῖς δὲν συνετελέσθη· καὶ δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν νῦν κατάταξιν τῆς βιβλιοθήκης· ὥστε φρονεῖ ὅτι ἀπ' ἀρχῆς δέον νὰ συνταχθῇ οὗτος, καὶ κατόπιν ἔρχεται τὸ ζήτημα, ἐὰν ἦνε δυνατὴ ἡ ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας δημοσίευσις τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου καταλόγου· καὶ ἐντεῦθεν κρίνει ὅτι δέον ἡ περὶ τοῦ ζητήματος τῆς δημοσιεύσεως σκέψις νὰ ἀφεθῇ εἰς τὸ προεδρεῖον.

Ὁ κ. Σαλτέλης ἀπαντᾷ ὅτι, ἐπειδὴ πολὺς ἐγένετο λόγος περὶ τῆς τότε ἐπιτροπῆς, ὅτι αὕτη ἐγκατέλιπεν ἡμιτελῆ τὴν ἐργασίαν (ὅπερ ἀληθές) οὐδὲ ὑπέβαλεν ἔκθεσιν, ἀναγκάζεται νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐξ ὀνόματος καὶ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ κ. Πετρακίδου ὅτι οὔτε αὐτὸς, οὔτε ὁ κ. Πετρακίδης ἦσαν αἴτιοι τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς ἐργασίας, ἀλλὰ ταύτην προὐκάλεσεν ἄλλο τι.

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης λέγει ὅτι δὲν ἀναγνωρίζει ὁ Σύλλογος οὔτε τὸν κ. Σαλτέλην, οὔτε τὸν κ. Πετρακίδην, ἀλλὰ τὴν ἐπιτροπὴν σύσσωμον, ἥτις εἶνε καὶ ὑπεύθυνος διὰ τὰς πράξεις αὐτῆς· ἐπιμένει δὲ εἰς τὴν διατυπωθεῖσαν γνώμην αὐτοῦ, διότι τὰ καθήκοντα τῆς ἐπιτροπῆς εἶνε ὡρισμένα, καὶ τὸ ζήτημα εἶνε ὅλως διάφορον ἐὰν ἐξετελέσθησαν ἢ μὴ τὰ καθήκοντα ταῦτα· ὥστε, ἐὰν μέλος τι τῆς ἐπιτροπῆς ἐνεργήσῃ παραβαίνον τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι καὶ τὰ λοιπὰ μέλη εἰσὶν ὑπεύθυνα καὶ ἀλληλέγγυα διὰ τὴν ὑπέρβασιν ἢ παράβασιν τῶν καθηκόντων, ὡς διὰ πρᾶξιν ὅλως ἀτομικήν.

Ὁ κ. Ἀχιλ. Χρηστίδης παρατηρεῖ ὅτι λίαν δικαίως κρίνει ὁ κ. Σαλτέλης ὑπόλογον τὸ τρίτον μέλος, οὐχὶ δὲ τὰ δύο ἄλλα μέλη τῆς ἐπιτροπῆς.

Ὁ κ. Δ. Μαλιάδης παρατηρεῖ ὅτι δὲν εἶνε μὲν ἐνήμερος τῶν διατρεξάντων ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ, ἀλλὰ φρονεῖ ὅτι οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ἀνάγκη νὰ συνταχθῇ ἐπιστημονικὸς κατάλογος εἰδικώτερος ὑπὸ ἐπιτροπῆς ὁριισθησομένης, ἐν ᾗ ἐξ ἅπαντος πρέπει νὰ συγκαταριθμῆται καὶ ὁ βιβλιοφύλαξ· τὸ τῆς δημοσιεύσεως δ' αὐτοῦ ὑπὸ τὰς νῦν συνθήκας εἶνε ὅλως διάφορον ζήτημα. Ἡ κατάταξις δὲ τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου καταλόγου δέον νὰ ᾖ καθ' ὕλην καὶ εἶδος, ὡς π. χ. ἐν τῷ τμήματι τῆς ἰατρικῆς ἰδίᾳ νὰ καταταχθῶσι τὰ ἀνατομικά, φυσιολογικά, χειρουργικὰ καὶ οὕτω καθεξῆς· τοῦτ' αὐτὸ καὶ ἐν τῷ τῆς νομικῆς κλπ.

Ὁ κ. Περδικίδης παρατηρεῖ ὅτι ὁ κ. Κεραμεὺς συνέταξε κατάλογον διὰ δελτίων κινητῶν, δι' οὗ ἐκπληροῦνται αἱ ἀνάγκαι τῆς βιβλιοθήκης· ὥστε περιττὸς ὁ ἐπιστημονικὸς κατάλογος. Προστίθησι δὲ ὅτι ὁ νῦν κατάλογος δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν σύνταξιν τῆς βιβλιοθήκης, ἡ δὲ γενομένη συζήτησις οὐδὲν ἄλλο ἦν ἢ ἀργολογία.

Ὁ κ. Βαλαβάνης ἀπαντῶν τῷ προλαλήσαντι λέγει ὅτι ἡ γενομένη συζήτησις οὐδόλως ἦν ἀργολογία, ἡ δὲ τοῦ κ. Περδικίδου παρατήρησις περὶ τοῦ συστήματος τοῦ καταλόγου διὰ κινητῶν δελτίων δὲν εἶνε ὀρθή, ἅτε τοῦ συστήματος τούτου ὄντος ὅλως ἐπικινδύνου τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου· ὅτι διὰ τοῦ συστήματος τούτου, ἀφαιρουμένου, ἐν ὥρᾳ ἀσθενείας, παραιτήσεως ἢ ἀπροσεξίας τοῦ βιβλιοφύλακος, τοῦ δελτίου, εὐκόλως δύναται ἐντὸς ὀλίγου χρόνου νὰ συντελεσθῇ ἡ κένωσις ὁλοκλήρου τῆς βιβλιοθήκης· ἕνεκα δὲ τούτου καὶ ὁ πρώην ἔφορος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης κ. Ἐμμ. Ῥοΐδης μετέβαλε τὸ σύστημα τῶν κινητῶν δελταρίων, ἀντικαταστήσας αὐτὸ διὰ τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου. Ἐπιμένει δὲ λέγων, ὅτι ἀνάγκη ἀπόλυτος καταλόγου καὶ οὐχὶ δελτίων· τὸ δὲ περὶ δημοσιεύσεως αὐτοῦ εἶνε ἕτερον ζήτημα.

Ὁ κ. Περδικίδης ἀπαντᾷ ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν ν' ἀφαιρεθῶσι δελτία, ἐπειδὴ ὑπάρχουσι διπλᾶ· ἄλλως τε ὑπάρχει καὶ κατάλογος κεκλεισμένος αὐτῶν.

Ὁ κ. Παπαγιαννόπουλος ἀπαντᾷ ὅτι διὰ τοῦ συστήματος τῶν κινητῶν δελτίων ἱκανοὶ τόμοι τῆς βιβλιοθήκης ἀπωλέσθησαν.

Ὁ πρόεδρος φρονεῖ ὅτι ὁ Σύλλογος μετὰ τὰ λεχθέντα ἀρκούντως διηρωτήθη· προτείνει δ' ὅπως ἀριθῇ εἰς τὸ προεδρεῖον νὰ σκεφθῇ, καὶ ἐν ἄλλῃ συνεδριάσει ὑποβάλῃ τὰ πρόσωπα, ἐξ ὧν θ' ἀπαρτίζηται ἡ πρὸς σύνταξιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου ἐπιτροπή, οὗ τὴν σύνταξιν ἀναγκαίαν φαίνονται φρονοῦντες πάντες.

Ὁ κ. Κ. Καλλιάδης λέγει ὅτι ὑπάρχει ἤδη ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου περὶ συντελέσεως τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου τῆς βιβλιοθήκης, τὸ δὲ περὶ δημοσιεύσεως αὐτοῦ εἶνε ζήτημα, ὅπερ ἀκολούθως θὰ μελετηθῇ, καὶ θὰ ἀποφασισθῇ τί τὸ πρακτέον, ὥστε τό γε νῦν θὰ ἀναστηλῇ. Ὡς πρὸς τὴν ἐπιτροπήν, ἐὰν τὴν ἰσπίραν ταύτην δέον νὰ ἐκλεγῇ ἢ ἐν ἄλλῃ συνεδριάσει, φρονεῖ ὅτι τὸ προεδρεῖον δέον νὰ σκεφθῇ πρῶτον τίνα τὰ κατάλληλα πρόσωπα, καὶ ἐν ἑτέρᾳ συνεδριάσει νὰ ὑποβάλῃ τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ἐν οἷς δέον νὰ ὑπάρχῃ καὶ τὸ τοῦ κ. Σαλτέλη, ὅστις ὁμολογουμένως ἐργάσθη ἐν τῇ προλαβούσῃ ἐπιτροπῇ. Ἐπιτροπὴ δὲ τοιαύτη δὲν δύναται νὰ ἐργασθῇ τελεσφόρως, ἐὰν δὲν συγκαταριθμῇ ἐν αὐτῇ καὶ τὸν βιβλιοφύλακα, ὡς καὶ ἐν τῇ τότε ἐπιτροπῇ συνέβη.

Ὁ κ. Σαλτέλης πληρέστατα συντάσσεται τῇ γνώμῃ τοῦ κ. Κ. Καλλιάδου, ὑποδεικνύει ὅμως τῷ προεδρείῳ ὅτι ἡ μέλλουσα ἐπιτροπὴ δέον νὰ ᾖ πολυπληθεστέρα, οὕτως, ὥστε ἐξ ἑκάστης ἐπιστήμης νὰ περιλαμβάνῃ ἕνα· συγχρόνως δὲ παρακαλεῖ τὸ προεδρεῖον ὅπως ῥροντίσῃ περὶ συντάξεως Μητρώου τῶν μελῶν ἀκριβοῦς.

Ὁ πρόεδρος ἀπαντᾷ ὅτι περὶ τούτων θὰ λησθῇ ἡ δέουσα φροντίς· ἀγγέλλει δ' ὅτι, ἕνεκα τῆς προκεχωρηκυίας ὥρας, ἡ ἀνάγνωσις τῆς πραγματείας τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου ἀναβάλλεται ἐν προσεχεῖ τακτικῇ συνεδριάσει.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΙΗ'

(τακτική)

8 Ἰουνίου 1892.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης τακτικῆς συνεδριάσεως, ἀνακοινοῦται ἡ ἀλληλογραφία:

1) ἐπιστολὴ τοῦ ἐφόρου τῆς πανεπιστημειακῆς βιβλιοθήκης Τυβίγγης, ἀπὸ 18 μαΐου, αἰτουμένου τρία τεύχη τῆς Μαυρογορδατείου Βιβλιοθήκης·

2) τοῦ κ. Ι. Ἀγγελίδου, ἐντεῦθεν, ἀπὸ 28 μαΐου, αἰτουμένου ὅπως παραχωρηθῇ αὐτῷ δωρεὰν ἀντίτυπον τοῦ τόμου τῆς γλωσσικῆς ὕλης·

3) τοῦ κ. Ἀντωνίου Κορομηλᾶ, τυπογράφου, ἀπὸ 5 ἰουνίου, ἀναλαμβάνοντος τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ μὲν περιοδικοῦ πρὸς 150 γρόσια χρυσᾶ τὸ τυπογραφικὸν φύλλον, τοῦ δὲ ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος καὶ τοῦ τῆς γλωσσικῆς ὕλης ἀντὶ γροσίων χρυσῶν 140 κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον·

4) τοῦ κ. Alex. van Millingen, ἐντεῦθεν, αἰτουμένου τὰ χειρόγραφα τῶν ἐν τῷ Συλλόγῳ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ γενομένων ἀνακοινώσεων, ὅπως μεταφράσῃ αὐτὰς ἀγγλιστὶ διὰ τὸ Ἐθνικὸν Λεξικὸν τῆς ἀγγλικῆς βιογραφίας, ἅτινα ἀκολούθως θὰ ἐπιστρέψῃ τῷ Συλλόγῳ·

5) τοῦ κ. Π. Δούκα, ἐντολῇ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ «Νεολόγου» κ. Στ. Βουτυρᾶ, ἀπὸ 3 ἰουνίου, δηλοῦντος ὅτι τὸ τυπογραφεῖον «Νεολόγου» ἀναλαμβάνει τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ΚΓ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ μετὰ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος καὶ τοῦ τῆς γλωσσικῆς ὕλης ἀντὶ γροσίων χρυσῶν 140 κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον·

6) τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος «Ἀγάπης», ἐντεῦθεν, αἰτουμένης ὅπως ὁ Σύλλογος παραχωρήσῃ τῇ Ἀδελφότητι ταύτῃ ἐκ τῶν χαρτῶν Ζαφειροπούλου ἐννέα σειρὰς, ὅπως διανείμῃ αὐτὰς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φιλιατῶν εἰς διαφόρους σχολάς.

Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ

α') ὅτι τὸ προεδρεῖον φρονεῖ ὅτι δέον νὰ δοθῶσι τῷ ἐφόρῳ τῆς πανεπιστημειακῆς βιβλιοθήκης Τυβίγγης τὰ αἰτούμενα τρία τεύχη τῆς Μαυρογορδατείου Βιβλιοθήκης. Ὁ Σύλλογος ἀποδέχεται τὴν πρότασιν ταύτην.

β') Νὰ δοθῇ τῷ κ. Ι. Ἀγγελίδῃ, συλλογεῖ τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος, δωρεὰν ἀντίτυπον τοῦ τόμου τῆς γλωσσικῆς ὕλης, τοῦ κ. Θ. Σαλτέλη πληρέστατα ἐπιδοκιμάζοντος τὴν γνώμην τοῦ προεδρείου καὶ γενικεύοντος αὐτήν, ἤτοι ὁ Σύλλογος αὐθορμήτως νὰ ἀποστέλλῃ εἰς πάντας τοὺς συλλογεῖς ἀνὰ ἓν ἀντίτυπον τῆς γλωσσικῆς ὕλης, τοῦ δὲ κ. Ἰωακεὶμ Βαλαβάνη ὑποστηρίζοντος αὐτήν. Ὁ Σύλλογος ἀποδέχεται τὴν πρότασιν ταύτην.

γ') Αἱ ἐπιστολαὶ τῶν κκ. Α. Κορομηλᾶ καὶ Π. Δούκα παραπέμπονται τῇ Συντακτικῇ Ἐπιτροπῇ, τῶν κκ. Μαλιάδου καὶ Κοκκολάτου εἰπόντων ὅτι ἐκ τῶν δύο τούτων ἐπιστολῶν (τοῦ κ. Ἰω. Παλλαμάρη μὴ ἀπαντήσαντος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ προεδρείου καὶ πρὸς αὐτὸν ἀποσταλεῖσαν ἐπιστολὴν) μειοδοτοῦν φαίνεται τὸ τυπογραφεῖον «Νεολόγου», ἐν ᾧ ἐξάπαντος ἐκτυπωθήσεται τὸ τοῦ Συλλόγου περιοδικόν, ἐπειδὴ ὁ «Νεολόγος» παρέσχε καὶ παρέχει αὐτῷ ἱκανὰς ὑπηρεσίας.

δ') νὰ ἐπιτραπῇ τῷ κ. Alex. van Millingen ὅπως λάβῃ ἀντίγραφον τῶν πραγματειῶν, ἃς ὁ πατὴρ αὐτοῦ J. Millingen ἀνέγνω ἐν τῷ Συλλόγῳ· καὶ

ε') ἡ πρὸς τὴν Φιλεκπαιδευτικὴν Ἀδελφότητα «Ἀγάπην» ἀπάντησις τοῦ Συλλόγου ἀναβάλλεται, ἕως οὗ ληφθῇ ἡ τοῦ κ. Ζαφειροπούλου ἀπάντησις.

Μετὰ ταῦτα προτείνεται ὑπὸ τοῦ προεδρείου τριμελὴς ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν κκ. Ἀχιλ. Χρηστίδου, Ὀδ. Ἀνδρεάδου καὶ Δ. Κοντογεώργη πρὸς σύνταξιν Μητρώου ἀκριβοῦς τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, τακτικῶν, ἀντεπιστελλόντων καὶ ἐπιτίμων.

Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφορηθεὶς γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν τοῦ Συλλόγου μέλος ὁ κ. Γεώργιος Γεωργιάδης, τελειόφοιτος τῆς φιλολογίας.

Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ προεδρείου προτεινόμενος ὡς ἐπίτιμον τοῦ Συλλόγου μέλος ὁ κ. Παῦλος Ἰωάνου, πρύτανις τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐθνικοῦ πανεπιστημίου.

Ἐν τέλει ὑποβάλλεται ὁ προϋπολογισμὸς τῆς ΛΒ' συλλογικῆς περιόδου 1892-1893, καὶ ἐπιψηφίζεται.

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΙΘ'

(ἔκτακτος)

3 ἰουλίου 1892.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Μὴ ὑπαρχόντων πρακτικῶν προηγουμένης ἐκτάκτου συνεδριάσεως πρὸς ἀνάγνωσιν, ἀνακοινοῦται ἡ περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας:

1) ἐπιστολὴ τοῦ κ. Διονυσίου Θειρεανοῦ, ἐκ Τεργέστης, ἀπὸ 13/25 μηνὸς ἰουνίου, εὐχαριστοῦντος τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ πρὸς αὐτὸν ἀποστολῇ τῶν ἐκδοθέντων τόμων τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου, δηλοῦντος δὲ τὴν ταχεῖαν παράδοσιν τῶν διὰ τὴν Οἰκονόμειον Ἐπιτροπὴν προωρισμένων περιοδικῶν τοῦ Συλλόγου, καὶ δηλοῦντος ὅτι ὁ εἰσηγητὴς τῆς ὡς εἴρηται ἐπιτροπῆς κ. Κ. Λ. Βερτουμῆς παρέδωκε δύο ἀντίτυπα τῆς περὶ Κοραῆ συγγραφῆς ἵν' ἀποσταλῶσι τῷ Συλλόγῳ·

2) τοῦ κ. Στεφ. Ζαφειροπούλου, ἐκ Μασσαλίας, ἀπὸ 18 ἰουνίου, προτείνοντος ὅπως αἱ μήπω λαβοῦσαι τοὺς δαπάνῃ αὐτοῦ ἐκδοθέντας γεωγραφικοὺς χάρτας ὁμογενεῖς κοινότητες τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίου ἀποταθῶσι πρὸς παραλαβὴν αὐτῶν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις Σύλλογον πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, καὶ δηλοῦντος ὅτι τίθησιν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου δέκα σειρὰς χαρτῶν πρὸς διανομήν·

3) τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου, ἐντεῦθεν, ἀπὸ 25 ἰουνίου, δωρουμένου τῇ βιβλιοθήκῃ δύο χειρόγραφα περιέχοντα διατριβὰς καὶ ποιήματα αὐτοῦ·

4) τοῦ αὐτοῦ, ἀπὸ 30 ἰουνίου, δωρουμένου παλαιογραφικὸν χρεωστικὸν ἔγγραφον.

Τῷ δωρητῇ ἀπονέμονται εὐχαριστίαι.

Εἶτα ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι, ἕνεκα τοῦ ἐπείγοντος τῆς συγκροτήσεως τοῦ ἐν Μόσχᾳ ἀνθρωπολογικοῦ καὶ ἀρχαιολογικοῦ συνεδρίου, τὸ προεδρεῖον διώρισεν ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ Συλλόγου τὸν καθηγητὴν τοῦ ἐν Πετρουπόλει πανεπιστημίου κ. Γαβριὴλ Δεστούνην, ἀντεπιστέλλον μέλος τοῦ Συλλόγου.

Ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης λέγει ὅτι τὸ προεδρεῖον εἶνε ἄξιον θερμῶν συγχαρητηρίων ἐπὶ τῇ ἐπιτυχεῖ αὐτοῦ ταύτῃ ἐκλογῇ, καθ' ὅσον ὁ κ. Δεστούνης εἶνε γνωστὸς καθ' ὅλην τὴν Ῥωσσίαν, ἀπολαύει δὲ μεγάλης ὑπολήψεως διὰ τὰς πολλὰς καὶ λαμπρὰς αὐτοῦ δημοσιεύσεις.

Εἶτα ὁ πρόεδρος ποιεῖται τὴν ἐξῆς δήλωσιν περὶ τοῦ κληροδοτήματος τῆς Εὐανθίας Μουράτη Θεοφιλίδου, ὅτι· προκειμένου περὶ τοῦ Εὐανθιείου κληροδοτήματος, τὸ προεδρεῖον προτείνει νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου ἔκβασις τῆς ὑποθέσεως διὰ δικαστικῆς ὁδοῦ, ἡ δὲ δωρουμένη τῷ Συλλόγῳ ποσότης νὰ διεκδικηθῇ ὡς δωρεά, διότι ὡς ἐκ διαθήκης προερχόμενον δικαίωμα εἶνε ἀδύνατον.

Ὁ κ. Βαλαβάνης ἐρωτᾷ ἐὰν προηγουμένως ἐζητήθη ἡ γνώμη καὶ ἄλλων μελῶν τοῦ Συλλόγου νομομαθῶν περὶ τοῦ κληροδοτήματος τούτου.

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης ἀπαντᾷ ὅτι πολλὰ συμβούλια ἐγίνοντο περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐκ νομομαθῶν ἐνταῦθα καὶ ἐν Ἀθήναις· ἐνταῦθα μάλιστα ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἰδίας· ὅτι τοιαύτην πρότασιν καὶ ἄλλοτε τὸ προεδρεῖον ὑπέβαλεν, ὅτι δηλ. τὸ κληροδότημα τοῦτο οὐχὶ ἐκ διαθήκης προέρχεται, ἀλλ' εἶνε δωρεὰ γενομένη ζώσης τῆς Εὐανθίας Θεοφιλίδου, τοιαύτη δὲ ἦν ἡ γνώμη καὶ τοῦ μακαρίτου δικηγόρου Γεωργαντοπούλου.

Ὁ κ. Ἀχιλ. Χρηστίδης λέγει ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ δικαστικῆς καὶ οὐχὶ περὶ ἐξωδίκου ἐνεργείας.

Ὁ κ. Χρ. Χατζηχρήστου ὑπομιμνήσκει ὅτι ὁ μακαρίτης Γεωργαντόπουλος ὡς νομομαθὴς ἀπεφάνθη ὅτι τὸ τοιοῦτο κληροδότημα εἶνε δωρεά, καὶ ὅτι νῦν πρόκειται ὁ Σύλλογος νὰ διεκδικήσῃ τό τε κεφάλαιον καὶ τοὺς τόκους ὡς τοιαύτην συμβιβαστικῷ τῷ τρόπῳ.

Ὁ κ. Ἀχιλ. Χρηστίδης λέγει ὅτι ἐνθυμεῖται ὅτι εἰς τὸν φάκελλον ὑπάρχει σημείωσις, καθ' ἣν ὁ μακαρίτης Γεωργαντόπουλος ἐρωτᾶται, ἐὰν ὑπῆκοος ἀγγλίς πρὸ τοῦ θανάτου αὐτῆς δύναται νὰ διαθέσῃ τοιοῦτο κληροδότημα· προστίθησι δ' ὅτι περὶ τῆς οὐσίας τῆς ὑποθέσεως δὲν ἐσκέπτετο ἡ Τράπεζα, ἐνῷ οἱ δικηγόροι, ὡς καὶ τὸ προεδρεῖον, ἐσκέπτοντο περὶ αὐτῆς τῆς οὐσίας τῆς ὑποθέσεως· καὶ ἐκ τῶν σημειώσεων δὲ τοῦ κ. Δεληγεώργη τὸ αὐτὸ ἐξάγεται.

Ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης ἐρωτᾷ τὸν κ. Ἀχιλ. Χρηστίδην, ἐὰν ἦνε μέλος τοῦ προεδρείου ἢ οὔ· προβάλλει δὲ τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀπορῶν, πῶς ἐνταῦθα ἐκφέρει γνώμας, οἵας θὰ ἀνέπτυσσεν ἐν συνεδριάσει τοῦ προεδρείου.

Ὁ κ. Ἀχιλ. Χρηστίδης ἀπαντᾷ ὅτι ἐν τῇ συνεδριάσει τοῦ προεδρείου δὲν ἐξήνεγκε γνώμην οὐδεμίαν.

Ὁ πρόεδρος ἀπαντᾷ ὅτι ἐν τῇ συνεδριάσει

τοῦ προεδρείου πάντες ἔμειναν σύμφωνοι ὅπως διεκδικήσωμεν τὸ κληροδότημα καὶ τοὺς τόκους αὐτοῦ ὡς δωρεάν, τοῦθ' ὅπερ διὰ πολλοῦ χρόνου θὰ κατορθώσωμεν.

Ὁ κ. Ἀχιλ. Χρηστίδης λέγει ὅτι οὐδεμία συζήτησις ἐγένετο.

Ὁ πρόεδρος ἁπάντων λέγει ὅτι ἡ μὴ ἀντίρρησις ἦν συναίνεσις, συνεννόησις, καὶ ὅτι, τοῦ προέδρου προσκαλοῦντος τὰ τοῦ προεδρείου μέλη πρὸς σύσκεψιν, ἕκαστον μέλος ὤφειλε νὰ εἴπῃ τὴν ἰδίαν γνώμην, μὴ ἀναμένον, ἐννοεῖται, νὰ ἐρωτηθῇ ἰδίᾳ.

Ὁ κ. Σ. Ἀποστολόγλους λέγει ὅτι ἐκ τῶν λεχθέντων ἐσχημάτισε τὴν ἰδέαν ὅτι τὸ ζήτημα εἶνε καθαρῶς νομικόν, κατὰ συνέπειαν ὀφείλει ὅτι δέον ἡ ὑπόθεσις αὕτη νὰ ἀνατεθῇ εἰς ἐπιτροπὴν ἐκ νομομαθῶν· ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἐπιστημονικὴ Ἐπιτροπὴ ἀποτελεῖται ἀποκλειστικῶς ἐκ νομομαθῶν, τὸ ζήτημα τοῦτο προτείνει νὰ παραπεμφθῇ αὐτῇ, καὶ αὕτη νὰ διεξαγάγῃ τὴν ὅλην ὑπόθεσιν, οὐχὶ δὲ ἁπλῶς νὰ γνωμοδοτήσῃ.

Ὁ κ. Παπαγιαννόπουλος λέγει ὅτι οἱ προλαλήσαντες ἔχουσι δίκαιον, ἀλλὰ τὸ προεδρεῖον προβαίνει εἰς τὴν ἀπόφασιν, ἣν ἔλαβεν, ἔχον ὑπ' ὄψιν τὰς προηγουμένας σκέψεις. Ἡ Τράπεζα δὶς ἀνέστειλε τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς, στηριζομένη ἐπὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ συζύγου τῆς διαθέτιδος· ἡ Τράπεζα δὲ ἀπαιτεῖ νὰ κινήσωμεν δίκην καὶ νὰ μᾶς δοθῇ τὸ δίκαιον.

Ὁ κ. Βαλαβάνης ὑποστηρίζει τὴν γνώμην ὅπως ἀνατεθῇ ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἰς ἐπιτροπὴν νομομαθῶν, ἢ εἰς τὴν Ἐπιστημονικὴν Ἐπιτροπήν.

Ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης παρατηρεῖ ὅτι ὁ κ. Ἀποστόλογλους προέτεινεν ἵνα ἡ περὶ τοῦ Εὐανθείου κληροδοτήματος ὑπόθεσις ἀνατεθῇ τῇ Ἐπιστημονικῇ Ἐπιτροπῇ, αὕτη δὲ γνωμοδοτήσῃ μόνον περὶ τοῦ ζητήματος, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ διεξαγάγῃ αὐτήν· καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὴν γνωμοδότησιν δύναται αὕτη νὰ ἀνατεθῇ τῇ Ἐπιτροπῇ, οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ διεξαγωγή, διότι αὕτη ἀπορρίπτεται ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ· ἡ δὲ γνωμοδότησις θὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸν Σύλλογον.

Ὁ κ. Χατζηχρήστου λέγει ὅτι ἡ τοῦ κ. Ἀποστόλογλου πρότασις δύναται νὰ συμβιβασθῇ πρὸς τὴν ἡμετέραν ὡς ἑξῆς· νὰ ἀνατεθῇ ἡ γνωμοδότησις ἐπὶ τοῦ κληροδοτήματος τούτου τῇ Ἐπιστημονικῇ Ἐπιτροπῇ, νὰ ὑποδείξῃ αὕτη τὸ δεῖνα ἢ δεῖνα πρόσωπον καὶ ὁ Σύλλογος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς νὰ διεξαγάγῃ τὴν ὅλην ὑπόθεσιν.

Μετὰ ταῦτα ὁ πρόεδρος ὑποβάλλει τῷ Συλλόγῳ τὴν πρότασιν ὅπως τὸ ζήτημα περὶ τοῦ κληροδοτήματος τῆς Εὐανθίας Θεοφιλίδου παραπεμφθῇ τῇ Ἐπιστημονικῇ Ἐπιτροπῇ, περιλαμβανούσῃ καὶ τὰ δύο νομομαθῆ τοῦ προεδρείου μέλη, πρὸς μελέτην, διαγράψῃ δὲ αὕτη τὴν πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ κληροδοτήματος τούτου ὁδὸν συμβιβαστικῷ τῷ τρόπῳ καὶ ἐν ὡρισμένῳ χρονικῷ διαστήματι.

Ἡ πρότασις αὕτη ὑποβληθεῖσα τῷ Συλλόγῳ γίνεται ἀποδεκτή.

Εἶτα ὁ πρόεδρος δηλοῖ ὅτι τὸ προεδρεῖον φρονεῖ ὅτι ὁ Σύλλογος δὲν δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ συντηρῶν ἐκ τοῦ ἰδίου ταμείου τὸ Εὐάνθειον παρθεναγωγεῖον, τὰ δὲ μέχρι τοῦδε δαπανηθέντα χρήματα θεωρεῖ ὡς δάνειον.

Οἱ κκ. Παπαγιαννόπουλος καὶ Ἀνδρεάδης προσθέτουσιν ὅτι, ὁπόταν κερδηθῇ ἡ δίκη, τὰ ἐκ τοῦ ταμείου τοῦ Συλλόγου δαπανηθέντα χρήματα θὰ ἐπιστραφῶσιν εἰς αὐτό.

Ὁ πρόεδρος ὑποβάλλει τῷ Συλλόγῳ τὴν πρότασιν ὅτι· ὁ Σύλλογος δὲν δύναται νὰ διατηρῇ ἐξ ἰδίων τὸ ἐν λόγῳ παρθεναγωγεῖον, τὰ δὲ δαπανηθέντα χρήματα θεωρεῖ ὡς δάνειον. Ἡ πρότασις αὕτη ἐγένετο παραδεκτή.

Μετὰ ταῦτα ὁ πρόεδρος δηλοῖ ὅτι, ἐκτὸς τοῦ ζητήματος περὶ τοῦ Εὐανθείου κληροδοτήματος, ὑπάρχει καὶ τὸ τοῦ μακαρίτου Σουλιώτη, ζήτημα ἀρκετὰ περίπλοκον, τὸ δὲ προεδρεῖον σκεφθὲν ἀπεφάσισεν ὅπως ὑποβάλῃ τῷ Συλλόγῳ τὴν ἑξῆς πρότασιν: ὁ Σύλλογος νὰ διορίσῃ ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ ὅπως οὗτος σκεφθῇ καὶ ἐνεργήσῃ μετὰ τῶν δικαιούχων τοῦ ἄνω κληροδοτήματος, ὡς τοιοῦτον δὲ προτείνει τὸν κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδην.

Ὁ κ. Ἀχιλ. Χρηστίδης περὶ τοῦ διορισμοῦ τούτου λέγει ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνδρεάδου ἀντιπροσωπεία τοῦ Συλλόγου εἶναι ἀξιοπρεπής, θεωρεῖ δὲ περιττὴν τὴν προσθήκην καὶ συμβούλου· ὅτι τὸ ζήτημα δὲν εἶναι τόσον ἔκτακτον ὥστε νὰ διορισθῇ ἀντιπρόσωπος ὡς καὶ σύμβουλος, ὃς νὰ παρίσταται πάντοτε καὶ παρέχῃ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην τῷ ἀντιπροσώπῳ.

Ὁ κ. Χατζηχρήστου παρατηρεῖ ὅτι διωρίσθη πρόσωπον νομομαθές, ἀλλ' ἕνεκα τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ δὲν ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐντολήν.

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης λέγει ὅτι τὸ ζήτημα δὲν εἶνε νομικόν, ἴσως δὲ ἡ λῆξις αὐτοῦ ἐπέλθῃ οὐχὶ διὰ νομικῆς ἀλλὰ διὰ διοικητικῆς ὁδοῦ· ὅ,τι δ' ἐγένετο προηγουμένως ἐντὸς ἑνὸς καὶ ἡμίσεως ἔτους ἐγένετο ὑπὸ μὴ νομομαθῶν.

Ἐὰν δὲ τὸ προεδρεῖον ἐνόμισεν ὅτι, ἐπειδὴ εἰργάσθη ἐπὶ ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος, προέτεινεν αὐτὸν ὡς ἀντιπρόσωπον, τότε καὶ μόνον δέχεται τὴν ἀντιπροσωπείαν· ἐὰν δὲ ὁ Σύλλογος νομίζῃ ὅτι πρέπει νὰ ἀντιπροσωπευθῇ ὑπὸ νομομαθοῦς, ἢ ἐπειδὴ δὲν δέχεται νομομαθὴς διορίζει αὐτόν, τότε δὲν ἀποδέχεται τὴν τοιαύτην ἀντιπροσωπείαν.

Ὁ κ. Ἀχιλλεὺς Χρηστίδης λέγει ὅτι τὴν κοινωφελῆ ἐνέργειαν τοῦ κ. Ἀνδρεάδου ὁμολογεῖ, ἀλλὰ διαφωνεῖ πρὸς αὐτὸν κατὰ τὰ ἑπόμενα· ὅτι ὡς πρὸς τὸ ἐν λόγῳ ζήτημα δὲν θὰ γείνῃ μόνον διοικητικὴ ἐνέργεια, ἐπειδὴ τὸ ζήτημα δὲν εἶνε ξένον χροιᾶς νομικῆς· εἶνε ζήτημα καθαρῶς νομικόν, καθ' ὅσον ἤκουσε καὶ ἐνθυμεῖται ὅτι ὁ ἐκτελεστὴς τῆς διαθήκης ταύτης ἀνθίσταται νὰ παραδώσῃ λογαριασμούς, καὶ ἄλλα πολλά.

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης λέγει ὅτι οὐδόλως ἀποκλείει καὶ τὸ νομικὸν μέρος ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ.

Μετὰ ταῦτα ὁ πρόεδρος ὑποβάλλει τὴν πρότασιν, ὅτι ὁ Σύλλογος διορίζει ὡς ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ ἐν τῷ κληροδοτήματι Σουλήνη τὸν κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδην, ὅπως οὗτος συνεννοηθῇ καὶ ἐνεργήσῃ μετὰ τῶν ἄλλων δικαιούχων τοῦ κληροδοτήματος, ζητῶν ἑκάστοτε νομικὰς συμβουλὰς ἐκ νομομαθῶν τοῦ Συλλόγου μελῶν. Ἡ πρότασις αὕτη γίνεται παραδεκτή.

Εἶτα ὁ πρόεδρος δηλοῖ ὅτι, ἐκτὸς τῶν ἄνω δύο κληροδοτημάτων, ὑπάρχει καὶ τὸ τοῦ Σταματιάδου, ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ οὐδεμία ἀπόφασις λαμβάνεται, τοῦ προέδρου προτείναντος ἵνα τὸ ζήτημα τοῦτο ἀναβληθῇ, ὅπως ζητηθῶσιν αἱ δέουσαι πληροφορίαι παρὰ τοῦ κ. Ι. Κούππα.

Ὁ πρόεδρος ὑποβάλλει τῷ Συλλόγῳ πρότασιν περὶ διανομῆς τῶν ὑπαρχόντων χαρτῶν Ζαφειροπούλου εἰς τὰς αἰτησάσας κωμοπόλεις τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίου.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὁ κ. Βαλαβάνης λέγει ὅτι ἀνάγκη οἱ χάρται οὗτοι ν' ἀποσταλῶσιν εἰς τὰ διάφορα χωρία τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Ἰκονίου, ἐπειδὴ οἷα ἀνάγκη ὑπάρχει ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, οὐδαμοῦ τῆς Ἀνατολῆς ὑπάρχει τοιαύτη ἀνάγκη χαρτῶν. Φρονεῖ δὲ ὅτι ὁ Σύλλογος ἔχει καθῆκον νὰ ἀποστείλῃ αὐτούς, ὡς ἀπέστειλε μέχρι τινὸς εἰς διάφορα ἄλλα μέρη, καὶ διότι τὰ χωρία ταῦτα δὲν δύνανται νὰ προμηθευθῶσι τοὺς χάρτας Ζαφειροπούλου κατ' εὐθείαν ἐξ Ἀθηνῶν διδομένους ὑπὸ τοῦ πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων Συλλόγου.

Ὁ κ. Ἀποστόλογλους ὑποστηρίζει τὴν πρότασιν ταύτην, ἥτις ὑποβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ προέδρου τῷ Συλλόγῳ ὡς ἐξῆς, ἤτοι ἐκ τῶν ὑπαρχόντων χαρτῶν Ζαφειροπούλου νὰ ἀποσταλῶσι τοιοῦτοι εἰς τὰ αἰτήσαντα χωρία τῆς μητροπόλεως Ἰκονίου, γίνεται παραδεκτή.

Εἶτα ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὸν μέλος τοῦ Συλλόγου ὁ κ. Ἰωάννης Χότζης διευθυντὴς τῶν προχειδρόμων, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κκ. Ἀναστ. Χρηστίδου, Κλεοβ. Κοκκολάτου καὶ Ν. Παπαγιαννοπούλου.

Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται δεκτὸς ὡς ἐπίτιμον τοῦ Συλλόγου μέλος ὁ κ. Παῦλος Ἰωάννου, πρύτανις τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προεδρείου.

Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΚ'

(ἔκτακτος)

29 Ἰουλίου 1892.

Προεδρεύοντος τοῦ ἑτέρου τῶν ἀντιπροέδρων κ. Χρ. Χατζηχρήστου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης ἐκτάκτου συνεδριάσεως, ἀνακοινοῦται ἡ ἀλληλογραφία:

1) ἐπιστολὴ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπῆς, ἀπὸ 26 Ἰουλίου, παρακαλούσης ὅπως ὁρισθῇ ἡμέρα ἐκτάκτου συνεδριάσεως τοῦ Συλλόγου πρὸς ὑποβολὴν αὐτῷ τοῦ ἀναθεωρηθέντος προγράμματος τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος, καὶ γνωμοδοτούσης ἐπὶ τῆς παραπεμφθείσης αὐτῇ αἰτήσεως τῆς ἐφορίας τῶν σχολῶν Κεμασοῦντος περὶ ἀποστολῆς διδασκάλου·

2) τῶν Ἐφόρων τῶν ἐν Φερτεκίῳ ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων, ἀπὸ 5 Ἰουλίου, αἰτουμένων τοὺς γεωγραφικοὺς χάρτας Ζαφειροπούλου, δι' ἑτέρας δὲ ἐπιστολῆς ἀπὸ 12 Ἰουλίου καθιστώντων ἐνταῦθα ἀντιπρόσωπον αὐτῶν τὸν κ. Ἀλέξ. Τουργούτην, ἰατρόν, πρὸς παραλαβὴν τῶν τόμων τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης·

3) τοῦ κ. Γ. Γιαννοπούλου, πρόξενου τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα, ἀπὸ 28 Ἰουλίου, διαβιβάζοντος ὀπισθόγραφον ἀντίγραφον ἐγγράφου

τοῦ ἐν Βραΐλᾳ προξένου τῆς Ἑλλάδος, ἀναφορικῶς τῆς ὑποθέσεως τοῦ κληροδοτήματος τοῦ μακαρίτου Σταματιάδου μετ' ἐπιταγῆς ἐκ φράγκων 55, καὶ αἰτουμένου ἀπάντησιν περὶ τῆς ἀσφαλοῦς τῶν ἀποστελλομένων παραλαβῆς.

Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ προεδρεύων ποιεῖται τὰς ἑξῆς παρατηρήσεις:

Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τῶν γεωγραφικῶν χαρτῶν Ζαφειροπούλου ὑπὸ τῶν ἐν Φερτεκίῳ ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων τὸ προεδρεῖον θὰ σκεφθῇ, καὶ ἐν ἡ περιπτώσει ὑπάρχουσι τοιοῦτοι διαθέσιμοι, θὰ ἀποσταλῇ αὐτοῖς ὁ Σύλλογος· ἐπὶ δὲ τῆς αἰτήσεως αὐτῶν περὶ τῶν τόμων τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης τὸ προεδρεῖον ἐπίσης σκεφθήσεται, ἐπειδὴ ὑπάρχει ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου ὁρίζουσα τὸν βαθμὸν τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῶν δικαιουμένων ἵνα αἰτήσωνται καὶ λάβωσι τὰς ἐκδόσεις ταύτας, καὶ ἐξετάσει ἐὰν τὰ ἐν λόγῳ ἐκπαιδευτήρια περιλαμβάνωνται ἐν αὐτοῖς· ἐν περιπτώσει δέ, καθ' ἣν ἤθελε πληροφορηθῇ ὅτι συγκαταριθμοῦνται, θὰ ἀποστειλῇ αὐτοῖς ταύτας.

Τοῦ κ. Κλεοβ. Κοκκολάτου παρατηρήσαντος ὅτι, ἐπειδὴ ὁ ὡς ἀντιπρόσωπος ὑπὸ τῶν ἐν Φερτεκίῳ ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων ὑποδειχθεὶς πρὸς παραλαβὴν τῶν ἐκδόσεων τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης κ. Λ. Τουργούτης κατὰ καλὴν σύμπτωσιν παρίσταται ἐν τῇ συνεδριάσει, τὸ προεδρεῖον δύναται παρ' αὐτοῦ ἵνα αἰτήσηται καὶ λάβῃ τὰς ἀναγκαίας πληροφορίας περὶ τῶν ἐν λόγῳ ἐκπαιδευτηρίων.

Ὁ κ. Εὐάγγ. Ἀμαξόπουλος λέγει ὅτι καλὸν ν' ἀφεθῇ εἰς τὸ προεδρεῖον ἢ εἰς τὸ οἰκεῖον τμῆμα τοῦ Συλλόγου ὅπως τοῦτο ζητήσῃ τὰς δεούσας πληροφορίας περὶ αὐτῶν.

Ὁ κ. Τουργούτης ἐρωτᾷ ἐὰν ἦνε δυνατὸν νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου τὴν ὁρίζουσαν τὴν περιοχὴν τῶν σχολείων τῶν δικαιουμένων ἵνα λάβωσι τὰς ἐκδόσεις ταύτας, τῆς ἐν ταῖς ἐφημερίσι δημοσιευθείσης εἰδοποιήσεως μὴ καθιστώσης τὸ τοιοῦτο γνωστόν.

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης ἁπάντων λέγει ὅτι μόνα τὰ γυμνάσια τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας λαμβάνουσι δωρεὰν τὰς ἐκδόσεις ταύτας, ὡς ἐν τῷ προγράμματι τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης ὁρίζεται ἐν ἰδίῳ ἄρθρῳ· φρονεῖ δὲ ὅτι καλὸν τὸ προεδρεῖον νὰ ἐξετάσῃ, ἐὰν τὰ ἐν λόγῳ ἐκπαιδευτήρια περιλαμβάνωνται ἐν αὐτοῖς.

Τοῦ κ. Πετρακίδου ὅμως προσαγαγόντος τὸ τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης πρόγραμμα καὶ ἀναγνόντος τὸ ΙΣ' ἄρθρον αὐτοῦ, καθ' ὃ « τὸ τρίτον ἐκ τῶν χιλίων ἀντιτύπων, ἤτοι τὰ 330, ἅπερ λαμβάνει ὁ Σύλλογος, διανέμονται ὑπ' αὐτοῦ δωρεὰν εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ γυμνάσια τῆς Ὀθωμ. Αὐτοκρατορίας καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς μαθητὰς ἀριστεύοντας », ἀποδεικνύονται « μνήμης ἀσθένεια », ὡς ὁ κ. Ἀμαξόπουλος λέγει, τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνδρεάδου λεχθέντα.

Ὁ κ. Ἀμαξόπουλος παρατηρεῖ ὅτι δέον ἐν τῇ διὰ τῶν ἐφημερίδων προκηρύξει τοῦ Συλλόγου νὰ χαρακτηρισθῇ σαφῶς ἡ περιοχὴ τῶν σχολείων, ἅτινα δικαιοῦνται νὰ ζητήσωσι καὶ λάβωσι τοὺς τόμους τῆς Ζωγρ. Βιβλιοθήκης.

Ὁ προεδρεύων λέγει ὅτι τὸ προεδρεῖον θὰ σκεφθῇ καὶ τροποποιήσῃ τὴν ἐν ταῖς ἐφημερίσιν εἰδοποίησιν.

Περὶ δὲ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ μακαρίτου Σταματιάδου, ὅπερ, κατὰ τὸ ἰσχύτως διαβιβασθὲν τῷ Συλλόγῳ ἔγγραφον τοῦ ἐν Βραΐλᾳ προξένου τῆς Ἑλλάδος, θεωρεῖται ὡς ἀπολεσθὲν ἤδη, ὡσαύτως τὸ προεδρεῖον σκεφθήσεται.

Μετὰ ταῦτα, ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν τοῦ Συλλόγου μέλος ὁ κ. Ι. Χώτζης.

Εἶτα ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης, γραμματεὺς τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκει τὸ ὑπ' αὐτῆς ἀναθεωρηθὲν πρόγραμμα τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος περὶ συντάξεως ἀναγνωστικῶν βιβλίων τοῦ β', γ' καὶ δ' ἔτους τῆς δημοτικῆς σχολῆς.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ ὁ προεδρεύων ἐρωτᾷ ἐὰν τις ἔχῃ νὰ παρατηρήσῃ τι· ὁ δὲ κ. Ἀμαξόπουλος ἁπάντων λέγει ὅτι, ὡς πρὸς τὸν *Ροβινσῶνα*, ὃν ἡ Ἐπιτροπὴ προτείνει ὡς διδακτικὸν βιβλίον τοῦ β' ἔτους, διαφωνεῖ, ἐπειδὴ θεωρεῖ αὐτὸν ἀλλότριον, ὑπό τε καλλαισθητικὴν, λογικὴν καὶ ἠθικὴν ἔποψιν, τῶν ἡμετέρων ἠθῶν, καὶ πολὺ ὑπολειπόμενον τοῦ ἐν τοῖς ἑπομένοις δυσὶ τόμοις ὑλικοῦ, καὶ οὐχὶ ἄξιον νὰ ἀπασχολήσῃ ἐπὶ ἓν καὶ πλέον ἔτος τὸν παῖδα· ἑπομένως ὅτι θὰ προὔτιμα ἕτερον βιβλίον. Ὡς πρὸς τὰ ἄλλα δύο, ἤτοι τὴν παράφρασιν τοῦ Ἡροδότου καὶ τὴν τῆς Ὀδυσσείας, εἶνε σύμφωνος τῇ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ.

Τὸν κ. Ἀμαξόπουλον ἀντικρούουσιν οἱ κκ. Ἀνδρεάδης, Ἀποστόλογλους καὶ Κεφάλας.

Ὁ κ. Ἀμαξόπουλος ἐπιμένει λέγων ὅτι οὐδεμία ἐνότης ὑπάρχει μεταξὺ Ῥοβινσῶνος, Ἡροδότου, καὶ Ὀδυσσείας Ὁμήρου· φρονεῖ

δὲ ὅτι, ἐπειδὴ τὸ ζήτημα δὲν ἐξηντλήθη, ἀνάγκη νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ ἐπ' αὐτοῦ συζήτησις· προτείνει λοιπὸν τὴν ἀναβολὴν τῆς συζητήσεως, ἥτις καὶ ὑποβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ προεδρεύοντος τῷ Συλλόγῳ, γίνεται παραδεκτὴ κατὰ πλειοψηφίαν.

Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΚΑ΄

(Ἔκτακτος)

26 αὐγούστου 1892.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Ἀπόντων τοῦ τε γενικοῦ καὶ τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως, ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης ἐκτάκτου συνεδριάσεως καὶ τῆς ἀλληλογραφίας ἀναβάλλεται, παρακαλεῖται δὲ ὁ ἕτερος τῶν ἀντιπροέδρων κ. Χρ. Χατζηχρήστου ν' ἀναλάβῃ τὴν τῶν πρακτικῶν τῆς συνεδριάσεως σύνταξιν.

Ὁ πρόεδρος ἀνακοινοῦται ὅτι, καίτοι ὁ Σύλλογος ἐν προηγουμένῃ συνεδριάσει, μὴ ἐπιλυθείσης τῆς μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος διαφορᾶς περὶ τῆς δωρεᾶς τῆς ἀειμνήστου Εὐανθίας Μουράτη Θεοφιλίδου, δι' ἧς ὁ Σύλλογος ὥρισε τὴν συντήρησιν τοῦ πρὸ ἐτῶν ἱδρυθέντος ἐν Νικοπόλει τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Εὐανθιείου παρθεναγωγείου, ἀπεφάσισε τὴν κατάργησιν αὐτοῦ, οὐχ ἧττον κατὰ καθῆκον ὑποβάλλει ἐπιστολὴν τῆς ἱεροδημογεροντίας Νικοπόλεως, παρακαλούσης ὅπως ὁ Σύλλογος ἔλθῃ τοὐλάχιστον εἰς ἐπικουρίαν καὶ ὑποστήριξιν τοῦ παρθεναγωγείου, ἀναδεχόμενος τὴν ἀπότισιν 25 λιρῶν ἐτησίως, ἵνα μὴ οἱ τέως κόποι ματαιωθῶσι, τῆς κοινότητος ἀναλαμβανούσης τὴν συμπλήρωσιν τοῦ μισθοῦ τῆς παρθεναγωγοῦ καὶ τῶν λοιπῶν δαπανῶν.

Ζητήσαντος τοῦ κ. Δημοσθ. Οἰκονομίδου πληροφορίας περὶ τοῦ σημείου, εἰς ὃ εὑρηται ἡ μετὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης διαφορά, ὁ πρόεδρος ἀπαντᾷ ὅτι οὐδὲν ἔτι ἐγίνετο, σκέψεις δὲ ἀνταλλάσσονται περὶ τοῦ πρακτέου.

Ὁ κ. Σ. Ἀποστόλογλους, θεωρῶν τὴν ἀποδοχὴν τῆς αἰτήσεως τῆς κοινότητος Νικοπόλεως συναρῆ πρὸς τὰς ἐνεργείας τοῦ Συλλόγου ἐν τῷ ζητήματι τῆς δωρεᾶς τῆς μακαρίτιδος Εὐανθίας, φρονεῖ ὅτι διὰ φιλικῆς ἐνεργείας παρὰ τῷ κ. Μουράτῃ Θεοφιλίδῃ θὰ ἐπέλθῃ τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα.

Ὁ κ. Σ. Πολύκριτος, φρονῶν ὅτι ὁ Σύλλογος, προβὰς εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἐν λόγῳ παρθεναγωγείου, ὑπέχει εὐθύνην πρὸς τὴν κοινότητα Νικοπόλεως, προτείνει ὅπως ὁ Σύλλογος, ἂν τὸ ταμεῖον αὐτοῦ ἐπιτρέπῃ, προσχωρήσῃ εἰς τὴν αἴτησιν τῆς κοινότητος Νικοπόλεως. Ἀλλ' ὁ κ. Ν. Παπαγιαννόπουλος προτείνει ὅπως ὁ Σύλλογος ἐμμείνῃ εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ ἀπόφασιν, καθότι τὸ ταμεῖον δὲν ἐπιτρέπει ἐκτάκτους δαπάνας.

Ὁ κ. Χρ. Χατζηχρήστου, θεωρῶν ὑπεύθυνον τὸν Σύλλογον ἠθικῶς πρὸς τὴν κοινότητα Νικοπόλεως, καθόσον μάλιστα αὕτη προέβη εἰς δαπάνην πρὸς ἵδρυσιν κτιρίου, φρονεῖ ὅτι χάριν τοῦ γοήτρου αὐτοῦ ὁ Σύλλογος πρέπει ὅπως δήποτε νὰ ἐπέλθῃ ἐπικουρος. Συμφωνῶν δὲ τῷ προλαλήσαντι ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδριάδης ἐπιλέγει ὅτι, κατὰ τὸν κανονισμόν, ὁ Σύλλογος δύναται νὰ ψηφίσῃ ἔκτακτον δαπάνην ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ὁ κ. Δ. Μαλιάδης δηλοῖ ὅτι ἐπιμένει εἰς τὴν γνώμην ὅπως ὁ Σύλλογος διεκδικήσῃ τὰ δίκαια αὐτοῦ ἀπέναντι τῆς Τραπέζης δικαστικῶς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ δίκη ἐν πάσῃ περιπτώσει ἱκανῶς θὰ παραταθῇ, καλὸν νομίζει νὰ πεισθῇ ἡ παρθεναγωγὸς ἐρίτος νὰ διδάξῃ ἀντὶ 40 λιρῶν ὀθωμανικῶν, ὧν αἱ μὲν 25 νὰ καταβληθῶσιν ὑπὸ τῆς κοινότητος Νικοπόλεως, αἱ δὲ 15 ὑπὸ τοῦ Συλλόγου. Ἡ πρότασις τοῦ κ. Δ. Μαλιάδου γίνεται δεκτή.

Εἶτα προτείνεται καὶ γίνεται δεκτὴ ἡ αἴτησις τῶν Ἐφόρων τῆς κεντρικῆς σχολῆς Βερατίου περὶ δωρεᾶς τῶν χαρτῶν Ζαφειροπούλου καὶ τινων διδακτικῶν βιβλίων ἐκ τῶν πολλαπλῶν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Συλλόγου.

Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὰ τοῦ Συλλόγου μέλη οἱ κκ. Ἰωάννης Μουτσάκης, ἔμπορος, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κκ. Κλεοβ. Κοκκολάτου, Κ. Βακαλοπούλου καὶ Ὀδ. Ἀνδρεάδου, καὶ Χρῆστος Γ. Πανταζίδης, σχολάρχης Ταταούλων, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κκ. Π. Πετρακίδου, Σ. Βραχάμη καὶ Κ. Βακαλοπούλου.

Κατόπιν ὁ εἰσηγητὴς τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης ἀναγινώσκει τὸ πρόγραμμα τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος περὶ συντάξεως ἀναγνωστικῶν βιβλίων τοῦ β΄, γ΄ καὶ δ΄ ἔτους τῆς δημοτικῆς σχολῆς.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ προγράμματος, ὁ κ. Σ. Πολύκριτος λέγει ὅτι τὸ πρόγραμμα

ἔδει νὰ διανεμηθῇ προηγουμένως εἰς τὰ μέλη πρὸς μελέτην, ἀλλ' οὐχ ἧττον δὲν ἐννοεῖ διατί ζητεῖται ἡ συγκέντρωσις τῆς προσοχῆς τοῦ παιδὸς περὶ ἓν καὶ μόνον πρόσωπον, ἐνῷ αὐτὴ ἡ φύσις δὲν ἐπιβάλλει τὸ τοιοῦτο· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ γνωμάτευσις τοῦ προγράμματος ἀποδεικνύει ὅτι δὲν πρέπει νὰ περιστρέφηται ὁ νοῦς τοῦ παιδὸς περὶ ἓν πρόσωπον.

Ὁ κ. Ν. Παπαγιαννόπουλος ἀντιπαρατηρεῖ ὅτι ὁ κ. Σ. Πολύκριτος, μέλος ὢν τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὤφειλε παριστάμενος κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ προγράμματος ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ νὰ ὑποβάλῃ ἐν αὐτῇ τὰς τοιαύτας παρατηρήσεις.

Ὁ κ. Μ. Κερκίλας παρατηρεῖ ὅτι μεταξὺ τῶν παιδαγωγικῶν ἀρχῶν περὶ ἀναγνωστικῶν βιβλίων εἶνε καὶ ἡ ἱστορική, ἧς ἀρχηγὸς ὁ Ἔρβαρτ, ὅστις γνωματεύει ὅτι τὸ ἀναγνωστικὸν τοῦ πρώτου ἔτους πρέπει νὰ περιέχῃ τεμάχια ἱστορικὰ ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ ἠκολούθησε τὸ σύστημα τοῦτο· πρὸς δὲ καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικὴ Ἑταιρεία τὸ αὐτὸ ἠκολούθησε σύστημα.

Ὁ κ. Πετρακίδης λέγει ὅτι ἀγνοεῖ μὲν τὰ περὶ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας, γνωρίζει ὅμως ὅτι ὁ *Νέος Ῥοβινσῶν* καὶ ὁ *Ἀποστόλης* ὁ *Θαλασσηνὸς* ἐκρίθησαν ἀναγνωστικὰ βιβλία ἀκατάλληλα.

Ὁ κ. Δ. Η. Οἰκονομίδης παρατηρεῖ ὅτι πρέπει ν' ἀναβληθῇ, εἰ δυνατόν, ἡ συζήτησις καὶ νὰ μὴ σπεύδωμεν, προκειμένου περὶ τοιούτων ζητημάτων.

Ὁ κ. Εὐστάθιος Ποπίσκος λέγει ὅτι καλὸν θὰ ἦτο ἂν συνετάττετο ἀναγνωστικὸν κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ *Ῥοβινσῶνος*, ἀλλ' ὑποθέσεως ἐξηγημένης ἐκ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας, καθὼς ὁ *Χριστοφόρος* τοῦ Λέοντος Μελᾶ, καὶ πρὸς τὴν γνώμην ταύτην προσχωρεῖ καὶ ὁ κ. Σ. Πολύκριτος.

Γενομένων δὲ καὶ τινων ἄλλων παρατηρήσεων ὁμοίας φύσεως, τὸ πρόγραμμα τίθεται εἰς ἐπιψήφισιν καὶ γίνεται ὡς ἔχει παραδεκτόν· μεθ' ὃ διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΚΒ'

(εκτακτὸς)

2 νοεμβρίου 1892.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης τακτικῆς συνεδριάσεως, ἀναγινώσκεται περίληψις τῆς εἰσελθούσης ἀλληλογραφίας ὡς ἑξῆς·

1) ἐπιστολὴ τῆς ἐνταῦθα ἱδρευούσης Ἐφορίας τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καισαρείας χωρίου Ποτάμια, ἀπὸ 14 μαΐου, αἰτουμένης τὴν σειρὰν τῶν χαρτῶν Ζαφειροπούλου·

2) τοῦ κ. Ἰωακεὶμ Βαλαβάνη, ἐντεῦθεν, ἀπὸ 17 ἰουνίου, αἰτουμένου τὴν πληρωμὴν τοῦ ἀπονεμηθέντος αὐτῷ ἐν τῷ Ζωγραφείῳ διαγωνίσματι δεκαλίρου βραβείου·

3) τοῦ κ. Κ. Βασιλειάδου, ἐκ Δαρδανελλίων, ἀπὸ 8 ἰουνίου, καθιστῶντος ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ ἐνταῦθα τὸν κ. Σ. Λεμονίδην, βιβλιοπώλην, πρὸς παραλαβὴν τοῦ ἀπονεμηθέντος αὐτῷ ἐν τῷ Ζωγραφείῳ διαγωνίσματι πενταλίρου βραβείου·

4) τῆς κ. Καλλιόπης Κοτροπούλου, διευθυντρίας τοῦ ἐν Νικοπόλει Εὐανθείου παρθεναγωγείου, ἀπὸ 16 ἰουνίου, αἰτουμένης τὴν πληρωμὴν δέκα ὀθωμανικῶν λιρῶν τῇ ἐνταῦθα μητρὶ αὐτῆς ἐναντι τῆς ἐτησίας ἀντιμισθίας αὐτῆς·

5) τοῦ κ. Ε. Μανωλακάκη, ἐκ Καρπάθου, (ἀχρονολόγητος), ὑποδεικνύοντος ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ πρὸς παραλαβὴν τοῦ ἀπονεμηθέντος αὐτῷ ἐν τῷ Ζωγραφείῳ διαγωνίσματι δεκαλίρου βραβείου τὸν ἐνταῦθα διαμένοντα ἀδελφὸν αὐτοῦ ἱερέα Ἰωάννην Μανωλακάκην, καὶ αἰτουμένου διὰ τὴν σχολὴν τῆς πατρίδος αὐτοῦ τοὺς γεωγραφικοὺς χάρτας τοῦ κ. Ζαφειροπούλου·

6) τοῦ κ. Στερ. Ζαφειροπούλου, ἐκ Μασσαλίας, ἀπὸ 18 ἰουνίου, προτείνοντος ὅπως αἱ μήπω λαβοῦσαι τοὺς δαπάνῃ αὐτοῦ ἐκδοθέντας γεωγραφικοὺς χάρτας ὁμογενεῖς κοινότητες τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίου ἀποταθῶσι πρὸς παραλαβὴν αὐτῶν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις Σύλλογον πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, καὶ δηλοῦντος ὅτι τίθησιν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συλλόγου δέκα ἔτι σειρὰς χαρτῶν πρὸς διανομήν·

7) τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου, ἐντεῦθεν, ἀπὸ 10 ἰουλίου, δωρουμένου πέντε τόμους περιέχοντας διάφορα χειρόγραφα αὐτοῦ καὶ δύο ἔντυπα·

8) τῆς Συνταχτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου, ἀπὸ 24 ἰουνίου, δηλούσης ὅτι αἱ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος δημοσιεύσεις τοῦ Συλλόγου ἐκτυπωθήσονται ἐν τῷ μισοδοτήσαντι τυπογραφείῳ τοῦ κ. Ι. Παλλαμάρη καὶ κατὰ συνέ-

πειαν παρακαλούσης ὅπως ἐπιτραπῇ αὐτῇ ἵνα ὑποβάλῃ κατὰ τὰ νενομισμένα τὸ σχέδιον τοῦ μετὰ τοῦ κ. Παλλαμάρη συναρθησομένου συμβολαίου πρὸς ταχεῖαν τῆς ἐκτυπώσεως ἔναρξιν·

9) τῆς αὐτῆς Ἐπιτροπῆς, ἀπὸ 13 ἰουνίου, ἀνακοινουμένης τὴν γνώμην αὐτῆς ἀναφορικῶς πρὸς τὰς παραπεμφθείσας αὐτῇ ἐπιστολὰς τῶν διευθυντῶν τῶν ἐνταῦθα τυπογραφείων, καὶ προτεινούσης ὅπως τὸ προεδρεῖον ἀγγείλῃ δι' ἐπιστολῶν ταῖς διευθύνσεσιν αὐτῶν τὰς γενομένας προσφορὰς πρὸς ἐκτύπωσιν τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου, καθὼς καὶ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος καὶ ζητήσῃ νὰ μειοδοτήσωσι τὸ δεύτερον, ἀποστέλλουσαι ἐντὸς τῶν πρὸς τὸ προεδρεῖον ἐπιστολῶν αὐτῶν ἐσφραγίστους τὰς προσφοράς·

10) τοῦ κ. Ἐπαμ. Σταματιάδου, ἐκ Σάμου, ἀπὸ 2 ἰουλίου, δωρουμένου ἀντίτυπον τῆς «Ἐπετηρίδος τῆς ἡγεμονίας Σάμου» τοῦ παρόντος ἔτους, καὶ παρακαλοῦντος ὅπως διορθωθῇ ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἐκδοθησομένοις τόμοις τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου ἡ χρονολογία τῆς ἐγγραφῆς αὐτοῦ ὡς μέλους ἀντεπισταλλοντος, ὀνομασθέντος τοιούτου τῷ 1867 καὶ οὐχὶ τῷ 1882·

11) τῶν ἐφοροεπιτρόπων τῆς σχολῆς τοῦ χωρίου Ἀνακοῦ τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίου, ἀπὸ 2 ἰουλίου, αἰτουμένων τὰς ἐκδόσεις τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης.

Κατὰ τὴν ἀλληλογραφίαν, ὁ πρόεδρος προτείνει ὅπως δωρηθῶσιν οἱ χάρται Ζαρειροπούλου εἰς τὰ χωρία Βακάλικοι, Βαρεσχώριον καὶ Ξηροκρήνην, εἰς δὲ τὸ Πασαλιμάνιον, ἐκτὸς τῶν χαρτῶν, ἀντίτυπά τινα τοῦ περιοδικοῦ καὶ διδακτικὰ βιβλία ἐκ τῶν πολλαπλῶν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Συλλόγου.

Ὁ κ. Θεμ. Σαλτέλης παρατηρεῖ ὅτι καλὸν εἶνε νὰ διατηρῆται ἡ χρονολογικὴ τάξις τῶν αἰτήσεων ἐν ταῖς γινομέναις δωρεαῖς τῶν γεωγραφικῶν χαρτῶν.

Ὁ κ. Μ. Γεδεών συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς παραχωρήσεως τῶν χαρτῶν καὶ εἰς τὸ Πασαλιμάνιον, καθότι γινώσκει ὅτι οἱ κάτοικοι φροντίζουσι περὶ διασώσεως ἀρχαιοτήτων, ἐλπὶς δ' ἐστὶν ὅτι θέλουσι πέμπει τῷ Συλλόγῳ τοιαύτας.

Ὁ πρόεδρος, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀσπαζόμενος τὴν γνώμην τοῦ κ. Μ. Γεδεών, ἀφ' ἑτέρου δὲ συμμεριμνῶν τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ὅπως οἱ χάρται τοῦ κ. Ζαρειροπούλου διανεμηθῶσι δωρεὰν εἰς τὰ πέριξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἄπορα χωρία, προτείνει, καὶ ὁ Σύλλογος ἀποδέχεται, τὴν διανομὴν εἰς αὐτὰ τῶν χαρτῶν.

Εἶτα παραπέμπονται τῇ μὲν Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ τὸ ὑπὸ Κ. Ὀρφανουδάκη σχεδιογράφημα τοῦ ἐν Ἀρτάκῃ νεωστὶ ἀνακαλυφθέντος σαρκοφάγου, τῇ δὲ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ ἡ συλλογὴ τῶν ποιημάτων τῆς δεσποινίδος Κορνηλίας Πρεβεζιώτου καὶ ἡ γλωσσικὴ ὕλη τοῦ κ. Μ. Γ. Χρυσοῦ.

Τῇ προτάσει τοῦ προέδρου ὁ Σύλλογος ψηφίζει νὰ ἀποσταλῇ εὐχαριστήριος ἐπιστολὴ τῷ ἰδίᾳ δαπάνῃ ἀναλαβόντι τὴν ἐπισκευὴν τῆς προσόψεως τοῦ κτιρίου τοῦ Συλλόγου κ. Ἀντωνίῳ Μάγκῳ.

Προκειμένου περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. A. Moukhtar, μεταφραστοῦ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ οἴκου, περὶ μεταφράσεως ἐκ τοῦ γαλλικοῦ εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν τῶν ἐπιστημονικῶν ὅρων ἀριθμοῦ τινος ἰχθύων, ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι ἀνέθεσε τὴν ἐργασίαν ταύτην εἰς τὸν κ. Στ. Βραχάμην καὶ ὅτι προσεχῶς ὑποβαλεῖ αὐτὴν τῷ Συλλόγῳ.

Εἶτα ὁ πρόεδρος ὑποβάλλει ὡς ἐξῆς τὴν περὶ τοῦ ἀοιδίμου Κωνσταντίνου Ἡρακλείους Βασιάδου ἀπόφασιν τοῦ προεδρείου: « Τὸ προεδρεῖον ἐν τινι τῶν συνεδριάσεων αὐτοῦ, ἐφαρμόζον τὸν κανονισμὸν περὶ δωρεῶν, ἀπεφάσισε νὰ ἀναγράψῃ τὸν ἀοίδιμον Ἡρακλῆν Βασιάδην *μέγαν δωρητήν*, εἰς τὴν ἀπόφασιν δ' αὐτοῦ ταύτην ἐσμὲν βέβαιοι ὅτι πάντα τὰ μέλη θέλουσιν ἐπιχαρτήσει. Ὁ Σύλλογος ὅμως ἡμῶν περὶ τοῦ ἐπιστήμονος τούτου ἀνδρὸς ἀπὸ ὑψηλοτέρας ὅλως περιωπῆς ὀφείλει νὰ κρίνῃ καὶ ἀποφασίσῃ. Ὁ ἀείμνηστος Ἡρ. Βασιάδης ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων αὐτοῦ ἱδρυτῶν· ὁ ἔκτακτος αὐτοῦ ζῆλος ὑπὲρ τῆς τιμῆς τοῦ ἔθνους ἡμῶν διὰ τῆς καλλιεργείας τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἐξαπλώσεως αὐτῶν καθ' ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας, ἡ πολυμάθεια αὐτοῦ ἡ διὰ πολλῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων καὶ διαλέξεων τὸ γόητρον τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἀνυψώσασα, καὶ πολλὰ ἄλλα, ἐπιβάλλουσι τὸ καθῆκον ὅπως ὁ Σύλλογος τιμήσῃ τὸν ἄνδρα ἐπαξίως. Τὸ προεδρεῖον λοιπὸν διασκεψάμενον ἐνέκρινε τὴν κατασκευὴν τῆς προτομῆς τοῦ ἐξόχου ἀνδρὸς, καὶ ἐπιφυλάσσεται νὰ συσκεφθῇ περὶ τῆς ὑλικῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἔργου. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ζητήσω τὴν ὑφ' ὑμῶν ἐπιψήφισιν, ἥτις ἔσται, δὶν ἀμφιβάλλω, ὁμοθυμος, παραχωρῶ τὸν λόγον τῷ βουλομένῳ ».

Ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης προτείνει τὴν περισυλλογὴν τῶν χειρογράφων τοῦ ἀοιδίμου Ἱερ. Βασιάδου καὶ ἐξέτασιν αὐτῶν ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς.

Ὁ πρόεδρος ἀπαντᾷ ὅτι προσεχῶς γενήσεται σκέψις περὶ τούτου.

Ὁ κ. Θεμ. Σαλτέλης παρατηρεῖ εἶτα ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας, ὅτι ἐσφαλμένως τὸ ἐν Μιτυλήνῃ γυμνάσιον ἐγράφη ἡμιγυμνάσιον.

Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Σοροκλῆς Μουράτης, ἔμπορος, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κκ. Ἀναστ. Χρηστίδου, Ν. Παπαγιαννοπούλου καὶ Κ. Ψωμιάδου.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοροροῦνται ὡς μέλη τακτικὰ οἱ κκ. Ἰωάννης Μουτσάκης, καὶ Χρῆστος Πανταζίδης.

Εἶτα ὁ κ. Κ. Καλλιάδης λέγει τὰ ἑξῆς: Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἀπό τινων ἐτῶν ὑπάρχει Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπή, κατὰ τὸν κανονισμὸν τῆς ὁποίας δύο μέλη τοῦ Συλλόγου εἰσὶν αὐτοδικαίως μέλη αὐτῆς, ἐξελέγοντο δὲ μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῶν δύο σωμάτων. Ἀποραισθείσης τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ κανονισμοῦ τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς, ἀπεταθημεν κατὰ τὸν παρελθόντα ἰούνιον εἰς τοὺς ἐν τοῖς Πατριαρχείοις καὶ ἠτησάμεθα τροποποιήσεις τινὰς τοῦ σχετικοῦ ἄρθρου, ἤτοι νὰ ἐπιτραπῇ ἡ ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν ἐκλογὴ τῶν δύο μελῶν, ὅπερ ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς ἀναθεωρήσεως ἐδέχθη. Τὰ δύο ὅμως σώματα οὐ μόνον ἀπέρριψαν τὴν πρότασιν, ἀλλὰ καὶ τέλειον ἠρνήθησαν τὴν τοῦ Συλλόγου συμμετοχὴν ἐν τῇ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ. Ὁ κ. Κ. Καλλιάδης ἐπὶ τούτοις ἐρωτᾷ, ἂν ἐγένοντο ἐγκαίρως διαβήματα, ἵνα τοῦτο προληφθῇ· εἰ δ' ἄλλως, ὁ Σύλλογος νὰ σκεφθῇ περὶ τοῦ πρακτέου.

Ὁ πρόεδρος ἀπαντᾷ ὅτι δὲν γνωρίζει καλῶς τὰ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ὅτι, ἂν ἐγένετο τοιαύτη τις ἀπόφασις, ἔσται μᾶλλον πρὸς βλάβην τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ ὅτι θὰ ἐφρόντιζε νὰ μεταβῇ εἰς τὰ Πατριαρχεῖα πρὸς ἐξέτασιν τοῦ πράγματος.

Ὁ κ. Θεμ. Σαλτέλης ἐρωτᾷ τί ἐγένετο περὶ τοῦ ζητήματος τοῦ Εὐανθείου κληροδοτήματος.

Ὁ πρόεδρος ἀπαντᾷ ὅτι, μετὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπιτροπῆς, ὠφείλομεν νὰ συνεννοηθῶμεν μετὰ τοῦ συζύγου τῆς μακαρίτιδος κ. Θεοφιλίδου, ὅπερ δὲν ἐγένετο, διότι οὗτος διαμένει νῦν ἐν Βάρνῃ· ἄλλως δὲ τὸ ζήτημα θέλει λάβει πιθανῶς ἄλλην τροπήν, ἕνεκα ἐπιστολῶν τῶν ἀδελφῶν τῆς μακαρίτιδος Εὐανθίας, αἵτινες θὰ καθυποβληθῶσι καὶ ὑμῖν καὶ τῇ Ἐπιστημονικῇ Ἐπιτροπῇ.

Ὁ κ. Θεμ. Σαλτέλης ἐρωτᾷ ἂν συνέστη ἐπιτροπὴ πρὸς σύνταξιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου τῆς βιβλιοθήκης.

Ὁ πρόεδρος ἀπαντᾷ ἀρνητικῶς, ὑπισχνούμενος νὰ ἐκθέσῃ τοὺς λόγους προσεχῶς.

Εἶτα ὁ κ. Μανουὴλ Γεδεὼν ἀνακοινοῖ «Ἀνέκδοτον ὑπόμνημα περὶ Θεοδώρου, τοῦ ἀρχαιοτέρου κτίτορος τῆς Μονῆς τῆς Χώρας».

Μεθ' ὃ ὁ πρόεδρος ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου τῷ κ. Μαν. Γεδεὼν καὶ λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΚΓ'

(τακτική)

16 νοεμβρίου 1892.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης τακτικῆς συνεδριάσεως, μεθ' ὃ ἀνακοινοῦται ἡ ἀλληλογραφία, ἐξ ἧς ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ τάδε:

Προτείνει ν' ἀποσταλῶσι τῇ σχολῇ Κοτυώρων (Ὀρδοῦς) καὶ τῇ τοῦ Μουχλίου οἱ γεωγραφικοὶ χάρται τοῦ κ. Στεφ. Ζαφειροπούλου, τῇ μὲν ὡς ἐκ τῶν πρώτων αἰτησαμένῃ, τῇ δὲ πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ ἐν Ἀθήναις πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων Συλλόγου, ὑποδειξάντος σχολάς τινας ἐκ τῶν πέριξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μετὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ κ. Θεμ. Σαλτέλη ὅτι τὸ Μουχλίον δὲν εἶνε ἐκ τῶν πέριξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ πρότασις τοῦ προέδρου γίνεται δεκτή. Ἐπὶ τῇ προτάσει δὲ τοῦ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδου ὅπως τὸ προεδρεῖον γράψῃ τῷ ἐν Ἀθήναις Συλλόγῳ νὰ πέμψῃ καὶ ἄλλα ἀντίτυπα τῶν ἐν λόγῳ χαρτῶν, ὁ πρόεδρος ὑπισχνεῖται νὰ πράξῃ τοῦτο προσεχῶς.

Εἶτα ὁ πρόεδρος προτείνει νὰ παραχωρηθῇ τῷ συλλόγῳ «Ἑρμῇ» ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου πρὸς τέλεσιν τῆς ἐπετείου αὐτοῦ ἑορτῆς. Ἐπὶ τῆς προτάσεως δὲ τοῦ κ. Κ. Καραθεοδωρῆ ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἐλάμβανεν ὁ Σύλλογος χρηματικόν τι ποσὸν ἔστω καὶ σμικρόν, ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης παρατηρεῖ ὅτι τὸ τοιοῦτο θὰ ἦτο ἀναξιοπρεπές, πλὴν τούτου δὲ

ἡ προτέρα ἀπόφασις ἀντικρούει τὴν γνώμην ταύτην. Ἀποφασίζεται νὰ παραχωρηθῇ τῷ συλλόγῳ «Ἑρμῇ» ἡ αἴθουσα.

Ἡ ἀποσταλεῖσα γλωσσικὴ ὕλη παραπέμπεται τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ.

Εἶτα ὁ πρόεδρος λέγει ὅτι περὶ μὲν τοῦ κληροδοτήματος τῆς Εὐανθίας Θεοφιλίδου ἡ Ἐπιστημονικὴ Ἐπιτροπὴ σκέπτεται καὶ προσεχῶς ἀνακοινωθήσεται τὸ ἀποτέλεσμα· περὶ δὲ τῆς ἀπαλείψεως δύο μελῶν τοῦ Συλλόγου ἐκ τῆς Πατριαρχικῆς Κεντρικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς ὅτι, συναντήσας ἑνὶ τῶν διαπρεπεστάτων μελῶν τῆς ἱερᾶς Συνόδου, ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν ὅτι τοῦτο οὕτως ἐνεκρίθη τό γε νῦν, ἀλλ' ὅτι ἀκολούθως θὰ προσλαμβάνωνται, ὡς μέχρι τοῦδε, δύο μέλη τοῦ Συλλόγου. Ἡ μετὰ τὴν δήλωσιν ταύτην τοῦ προέδρου γενομένη πρότασις περὶ ἀποστολῆς ἐκ νέου ἐπιστολῆς πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην ἀπορρίπτεται.

Μετὰ ταῦτα ὁ πρόεδρος, συνεπῶς πρὸς τὴν ἐν προηγουμένῃ συνεδριάσει δοθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ὑπόσχεσιν περὶ ἐκθέσεως τῶν λόγων, δι' οὓς δὲν διωρίσθη ἐπιτροπὴ πρὸς σύνταξιν ἐπιστημονικοῦ καταλόγου τῆς βιβλιοθήκης, λέγει ὅτι τὸ τοιοῦτον ἐθεωρήθη περιττόν, ἀφ' ἧς ἤδη ὑπάρχοντος ἐπιστημονικοῦ καταλόγου ἐκπληροῦντος τὸν σκοπόν.

Ὁ κ. Θεμ. Σαλτέλης δὲν παραδέχεται τοῦτο· ἐρωτᾷ δὲ διατί, ἂν ὑπῆρχε τοιοῦτος κατάλογος, δὲν ἐγίνετο λόγος περὶ αὐτοῦ τῇ 8 ἰουνίου. Τοῦ προέδρου ἀπαντήσαντος ὅτι μετριοφρόνως τότε ὠνομάσθη τοπικός, ὅπερ, κατ' αὐτόν, σημαίνει τὸ αὐτό, ὁ κ. Θ. Σαλτέλης λέγει ὅτι τοπικὸς καὶ ἐπιστημονικὸς δὲν σημαίνει τὸ αὐτό, καὶ ὅτι πρέπει νὰ τηρηθῇ ἡ ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου.

Ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης ἀνελίσσει τὸ ζήτημα ἱστορικῶς, καὶ θεωρῶν περιττὴν τὴν ἐπιτροπὴν παραδέχεται τὴν ὕπαρξιν ἐπιστημονικοῦ καταλόγου. Οἱ κκ. Δ. Μαλιάδης καὶ Ν. Παπαγιαννόπουλος ἐπιβεβαιοῦσι τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου, συνεπῶς δὲ καὶ τὴν δήλωσιν τοῦ προέδρου, ἥτις καὶ γίνεται δεκτή.

Μεθ' ὃ, συζητήσεως γενομένης ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἣν ὁ πρόεδρος θερμῶς ηὐχαρίστησε διὰ τὰς λαμπρὰς αὐτῆς ὑποθήκας, καὶ ψηφισθέντος μέλους τακτικοῦ τοῦ κ. Σ. Μουράτη, λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΚΔ'

(τακτική)

23 νοεμβρίου 1892.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Ἀπόντος τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως, ἀναβάλλεται ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ἀνακοινοῦται δὲ τῷ Συλλόγῳ ἡ ἀλληλογραφία.

Κατὰ ταύτην, ὁ πρόεδρος προτείνει νὰ δοθῶσιν εἰς τὴν σχολὴν Μαρμαρᾶ βιβλία τινὰ διδακτικὰ καὶ οἱ χάρται Ζαφειροπούλου· ἐπὶ τῆς προτάσεως ταύτης συζητησάντων τῶν κκ. Σαλτέλη, Νικολοπούλου καὶ Ῥίτσου, ἀπεφασίσθη νὰ δοθῶσι ταῦτα ἂν μὴ ὑπάρχῃ ἄλλη ἀρχαιοτέρα αἴτησις.

Εἶτα ὁ πρόεδρος παραπέμπει τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ τὰς ἐπιγραφάς, ὧν ἄλλοτε ἐποιήσατο μνείαν· ἀγγέλλει δ' ὅτι ὁ μὲν ἐκ τῶν νέων μελῶν κ. Σοφοκλῆς Μουράτης προσφέρει ἐτησίως δεκάλιρον τῷ Συλλόγῳ συνδρομήν, ὁ δὲ κ. Μανουὴλ Γεδεών δωρεῖται σπουδαῖον χειρόγραφον Ψαλτήριον.

Κατόπιν ὁ πρόεδρος ἀνακοινοῦται τῷ Συλλόγῳ τὴν παραίτησιν τοῦ κ. Κ. Κοκκολάτου, εἰδικοῦ γραμματέως· μεθ' ὃ, ἐκφράσαντος τοῦ κ. Θ. Σαλτέλη τὴν ἐπὶ τῇ παραιτήσει τοῦ κ. Κλ. Κοκκολάτου, μέγαν ζῆλον ἐπιδειξαμένου, λύπην αὐτοῦ, ἐγκρίνεται νὰ πείσῃ, εἰ δυνατόν, ὁ πρόεδρος προφορικῶς τοῦτον ν' ἀνακαλέσῃ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ καὶ ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ν' ἀναγγείλῃ τὴν ἐκλογὴν νέου εἰδικοῦ γραμματέως.

Μεθ' ὃ ὁ κ. Θ. Σαλτέλης ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ παρὰ τοῦ προεδρείου τὰ περὶ τοῦ ζητήματος τοῦ ἐν ᾧ γενήσεται ἡ ἐκτύπωσις τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου τυπογραφείου, ὁ δὲ πρόεδρος ὑπισχνεῖται προσεχῶς νὰ ἀπαντήσῃ.

Εἶτα ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει πραγματείαν τοῦ κ. Ἀχ. Διαμαντάρα «Μίαν σελίδα ἐκ τῆς λυκιακῆς ἱστορίας»[1].

Ἐκφρασθεισῶν εὐχαριστιῶν τῷ ταύτην ἐπιστείλαντι κ. Ἀχ. Διαμαντάρᾳ, ὁ κ. Περδικίδης ἀνακοινοῦται κριτικὴν ὑπόμνησιν «Περί τινων λέξεων σημιτικῶν ἑλληνικῶν θεωρουμένων ὑπὸ τοῦ Renan»[2].

Ἐπὶ τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης, ἐρωτήσαντος τοῦ κ. Π. Νικολοπούλου περὶ τῆς σχέσεως

---

1. ἴδε σελ. 27-30 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου.
2. ἐκδοθήσεται ἐν τῷ ΚΕ' τόμῳ.

τῶν λέξεων *Ἀθηνᾶ* καὶ ثيت, ὁ κ. Περδικίδης λέγει ὅτι πρὸ πέντε ἐτῶν ἐγνώσθη ἡ ἐτυμολογία αὐτῶν, καὶ ὅτι τὸ *ἀθὰν* εἶνε, ث καὶ ص προφέρεται εἰς πολλὰς λέξεις ὡς θ, πρὸς δὲ ὅτι ἡ Ἀθηνᾶ εἶνε σημιτικὴ θεότης, καὶ ἐπιθυμεῖ ν' ἀκούσῃ ἀποδείξεις πολλῷ βασιμωτέρας τῶν τοῦ κ. Περδικίδου, προστίθησι δὲ ὅτι οὐχὶ τὸ ص ἀλλὰ τὸ ث προφέρεται ὡς θ.

Ἁπάντων ὁ κ. Περδικίδης, λέγει ὅτι μόνος ὁ Ζεὺς εἶνε θεὸς τῶν Ἑλλήνων, οἱ δὲ ἄλλοι ξένοι· περὶ δὲ τῶν γραμμάτων ص καὶ ث διατείνεται ὅτι ἄνευ σφάλματος δύνανται νὰ προφέρωνται θ, ἐνῷ ὁ κ. Νικολόπουλος παρατηρεῖ σύσιώδη ἐν τῇ τουρκικῇ μεταξὺ τοῦ ص καὶ ث διαφοράν.

Ἐπὶ τούτοις ὁ πρόεδρος εὐχαριστῶν τῷ κ. Περδικίδῃ διαλύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΚΕ'

(τακτική)

30 νοεμβρίου 1892.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Μὴ ὄντων συντεταγμένων τῶν πρακτικῶν, ἀναγινώσκεται ἡ ἀλληλογραφία.

Εἶτα ὁ πρόεδρος δηλοῖ ὅτι, μὴ ὑπαρχούσης ἀρχαιοτέρας τῆς αἰτήσεως τῆς σχολῆς Μαρμαρᾶ, θὰ δοθῶσι ταύτῃ οἱ χάρται τοῦ Στ. Ζαφειροπούλου. Ταὐτοχρόνως δὲ γίνεται δεκτὴ καὶ ἡ αἴτησις τῆς σχολῆς Καβάλλας.

Ἀναγνωσθέντος τοῦ προγράμματος τῶν δημοσίων διαλέξεων, παρατηρεῖται ὑπό τινων ὅτι ὁ ἐκ τῶν ἐγγεγραμμένων ἀγορητῶν κ. Ε. Ποπίσκος ἀποδημεῖ εἰς Ὀδησσὸν καὶ πρέπει ν' ἀπαλειφθῇ· ἀλλὰ δηλώσαντος τοῦ προεδρείου ὅτι ὁ κ. Ε. Ποπίσκος μόνος ὥρισε τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν θὰ ᾖ ἐνταῦθα, ὁ Σύλλογος δὲν ἐγκρίνει τὴν ἀπάλειψιν καὶ ἐπιψηφίζει κατὰ πάντα τὸ πρόγραμμα.

Γενομένης δὲ παρατηρήσεως περὶ τῆς ἐλλείψεως πρακτικῶν, τινὲς μὲν μέλη νομίζουσιν ὅτι ταῦτα ἐπιβαρύνουσι τὸν πρώην εἰδικὸν γραμματέα· ἕτερα δ' ἐπάγονται ὅτι τοῦτον ἀπόντα ἢ κωλυόμενον ἀναπληροῖ ὁ γενικὸς καὶ ἑπομένως καὶ τὰ πρακτικὰ ὑπὸ τούτου ἀνάγκη νὰ γράφωνται, ἐνῷ τοῦτο ἀρνεῖται ὁ γεν. γραμματεύς.

Εἶτα ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ προέδρου ὅτι ὁ κ. Κ. Κοκκολάτος δὲν ἀνακαλεῖ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ, ἐκλέγεται τοιοῦτος, διὰ ψήφων 17 ἐπὶ 24, ὁ κ. Χρῆστος Γ. Πανταζίδης.

Μετὰ ταῦτα, τοῦ προέδρου ἀπαντῶντος εἰς ἐπερώτησιν τοῦ κ. Θ. Σαλτέλη γενομένην ἐν τῇ προηγουμένῃ συνεδρίᾳ περὶ τοῦ ζητήματος τοῦ ἐν ᾧ ἐκτυπωθήσεται τὸ περιοδικὸν τυπογραφείου καὶ ἀγγείλαντος ὅτι συνῆψε πρό τινος συμβόλαιον μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ «Νεολόγου», διηγέρθη μακρὰ συζήτησις, μεθ' ἣν ὁ Σύλλογος, φωτισθεὶς ἐκ τῶν λεχθέντων, καὶ δηλώσας ἐμπιστοσύνην πρὸς τὸν πρόεδρον, μεταβαίνει εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν.

Ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ ἡ συνεδρίασις λύεται.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΚΣ'

(τακτική)

14 δεκεμβρίου 1892.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πρακτικῶν δύο προηγουμένων τακτικῶν συνεδρίων, τῆς 16 καὶ 23 παρελθόντος νοεμβρίου, ὁ κ. Ἀνδρεάδης παρατηρεῖ ἐλλείψεις τινὰς εἰς τὰ περὶ ἀπαλειφθέντων ἐκ τῆς Πατριαρχικῆς Κεντρικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ εἰς τὰ περὶ τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ θεωρεῖ καλὸν νὰ γραφῇ ὅτι λύπην ἐξέφρασε τότε ὁ Σύλλογος ἐπὶ τῇ εἰρημένῃ ἀπαλείψει. Ἐπικυρωθέντων δὲ τῶν πρακτικῶν ἀναγινώσκεται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας, μεθ' ἣν ὁ πρόεδρος προτείνει νὰ δοθῶσιν οἱ χάρται τοῦ κ. Ζαφειροπούλου εἰς τὴν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἱερὰν κοινοβιακὴν μονὴν τῆς Σίμωνος Πέτρας, κατ' αἴτησιν τοῦ καθηγουμένου αὐτῆς, καὶ εἰς τὴν σχολὴν τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καισαρείας χωρίου Ταξιαρχείου, κατ' αἴτησιν τῶν ἐφόρων αὐτῆς.

Τῆς δευτέρας αἰτήσεως γενομένης δεκτῆς, ἐπὶ τῆς πρώτης παρατηροῦσιν οἱ κ. κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης καὶ Χ. Χατζηχρήστου ὅτι κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου διανομὴν τῶν χαρτῶν πρέπει νὰ ἐξαιρῆται ἡ Μακεδονία, ἅτε τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων φροντίζοντος περὶ ταύτης· προτάσει δὲ τοῦ κ. Θ. Σαλτέλη γίνεται δεκτὸν νὰ γραφῇ ἐπιστολὴ τῷ ἐν Ἀθήναις Συλλόγῳ καὶ νὰ ζητηθῶσι πληροφορίαι σχετικαί.

Εἶτα προτείνεται ἡ παραδοχὴ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. Δ. Οἰκονομίδου, εἰς εἰδικὴν ἐργασίαν ἐπιδιδομένου νῦν, περὶ δωρεᾶς τῶν ἐλλειπόντων αὐτῷ τόμων τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου, ἤτοι ἀπὸ τοῦ Δ' μέχρι τοῦ ΙΘ', καὶ ἡ πρότασις γίνεται δεκτή.

Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὸν τοῦ Συλλόγου μέλος ὁ ἐνταῦθα δικηγόρος κ. Ἄγγελος Στ. Ἰωαννίδης, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κκ. Π. Δ. Νικολοπούλου, Β. Ῥίτσου καὶ Δ. Η. Οἰκονομίδου.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Χρ. Σαμαρτζίδης ἀνακοινοῦται μελέτην «Περὶ τῶν νόμων τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ὄντος λογικοῦ, ἠθικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ».

Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης ὁ πρόεδρος εὐχαριστεῖ τῷ κ. Σαμαρτζίδῃ καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΚΖ'

(τακτική)

21 Δεκεμβρίου 1892.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Ὁ κ. πρόεδρος κηρύξας τὴν ἔναρξιν τῆς συνεδρίας δηλοῖ ὅτι τὸ προεδρεῖον καὶ ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ ἐν κοινῇ συνεδριάσει κατέλιξαν εἰς πλήρη ὁμοφωνίαν, ἀρθείσης πάσης τυχὸν παρεμβληθείσης παρεννοήσεως, περὶ ἐκτυπώσεως τοῦ περιοδικοῦ, καὶ ὅτι αὕτη ἄρχεται ὅσον οὔπω. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης τακτικῆς συνεδρίας, ἀναγινώσκεται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας.

Εἶτα αἱ γλωσσικαὶ συλλογαὶ τῶν κκ. Ε. Μανωλακάκη καὶ Α. Ζήκου παραπέμπονται τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ· καὶ προτείνεται ἡ παραδοχὴ τῆς αἰτήσεως τῆς ἐν Δεμιρδεσίῳ Φιλεκπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος «Μέλισσα» περὶ δωρεᾶς τῆς σειρᾶς τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου.

Περὶ δὲ τῆς προσκλήσεως ὑπὸ τῆς ἐπὶ τῇ ἑβδομηκονταετηρίδι τῆς γεννήσεως τοῦ ἰατροῦ Pasteur Ἐπιτροπῆς, ὁ πρόεδρος δηλοῖ ὅτι ἐστάλη συγχαρητήριον τηλεγράφημα. — Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ ἐν Παρισίοις ἰατροῦ κ. Γ. Κωστομοίρου ὅπως συμπεριληφθῇ, εἰ δυνατόν, καὶ ἡ ἔκδοσις τῶν Ἑλλήνων ἰατρῶν ἡ τοῦ Λετίου μόνον ἐν τῇ Ζωγραφείῳ Βιβλιοθήκῃ, ἢ, ἂν τοῦτο ἀδύνατον, ἡ δέουσα γένηται σύστασις ὑπὸ τοῦ Συλλόγου εἷς τινας τῶν πλουσίων ὁμογενῶν ἵν' ἕκαστος ἰδίαις δαπάναις δημοσιεύσῃ ἀνὰ ἓν βιβλίον τοῦ Λετίου, ὁ μὲν πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι δὲν πρέπει νὰ περιληφθῇ ὁ Λέτιος ἐν τῇ Ζωγραφείῳ Βιβλιοθήκῃ, ὁ δὲ κ. Κ. Κοκκολάτος ὅτι δυνατὸν νὰ γένηται ὑποστήριξις ὑπὸ τῶν τοῦ Συλλόγου μελῶν ἀτομικῶς κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ συγγράμματος· ὁ κ. Χρ. Χατζηχρήστου προτείνει νὰ παραπεμφθῇ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Γ. Κωστομοίρου τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ πρὸς μελέτην, καὶ ἂν τὸ σύγγραμμα φανῇ σπουδαῖον, καθῆκον θεωρεῖ τοῦ Συλλόγου νὰ συστήσῃ τοῦτο εἷς τινας τῶν πλουσίων ὁμογενῶν. Ἡ πρότασις αὕτη τοῦ κ. Χ. Χατζηχρήστου γίνεται δεκτή.

Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται δεκτὸς ὡς μέλος τακτικὸν ὁ κ. Ἄγγελος Στ. Ἰωαννίδης.

Εἶτα ὁ πρόεδρος λέγει ὅτι, ἐπειδὴ λόγιός τις Ὀθωμανὸς κατὰ τὰς διακοπὰς τοῦ Συλλόγου ἔπεμψεν ὀνοματολογίαν 260 ἰχθύων γαλλιστὶ μετὰ τῆς παρακλήσεως ὅπως μεταφρασθῇ εἰς τὴν ἑλληνικήν, ἀνέθηκε τὴν ἐργασίαν ταύτην τῷ κ. Στ. Βραχάμῃ, καὶ ἐρωτᾷ ἂν πρέπῃ νὰ ἀναγνωσθῇ, ἢ νὰ παραπεμφθῇ τῇ Ἐπιστημονικῇ Ἐπιτροπῇ.

Ὁ κ. Χρ. Χατζηχρήστου παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη, ἅπαξ ἀνατεθεῖσα τῷ κ. Στ. Βραχάμῃ, πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ, ἅτε τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπιτροπῆς ἐκ μόνων νομομαθῶν συγκειμένης.

Ὁ κ. Κλεόβ. Κοκκολάτος προτείνει ὅπως ἡ ἰχθυολογία αὕτη παραπεμφθῇ εἰς εἰδικὴν ἐπιτροπήν, ἐν ᾗ ἀνάγκη παρίσταται νὰ συμπεριληφθῇ καὶ ὁ κ. Στ. Ἀριστάρχης, ὡς εἰδικὸς περὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀλλὰ τῶν κκ. Θ. Σαλτέλη καὶ Β. Ῥίτσου παρατηρησάντων ὅτι ἡ ἐργασία τοῦ κ. Στ. Βραχάμη, καίπερ μονομερής, θεωρητέα ὡς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, ἡ τοῦ κ. Κλ. Κοκκολάτου πρότασις ἀπορρίπτεται· μεθ' ὃ ὁ κ. Στ. Βραχάμης ἀναγινώσκει τὸν ἐν λόγῳ ἰχθυολογικὸν κατάλογον.

Περατωθείσης τῆς ἀναγνώσεως, ὁ κ. Ῥίτσος συγχαίρει τῷ τε κ. Σ. Βραχάμῃ ἐπὶ τῇ σπουδαίᾳ αὐτοῦ ἐργασίᾳ καὶ τῷ προεδρείῳ ἐπὶ τῇ ἀρίστῃ ἐκλογῇ.

Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΚΗ'

(τακτική)

29 δεκεμβρίου 1892.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης τακτικῆς συνεδριάσεως, ἀνακοινοῦται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας.

Ἡ γλωσσικὴ ὕλη τοῦ κ. Π. Γ. Μακρῆ παραπέμπεται τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ.

Ἡ αἴτησις τῶν Ἐφόρων τῆς κεντρικῆς ἑλληνικῆς σχολῆς Τατκούλων περὶ δωρεᾶς τῆς σειρᾶς τοῦ περιοδικοῦ γίνεται δεκτή.

Εἶτα ὁ κ. Ματθαῖος Παρανίκας ἀνακοινοῦται τῷ Συλλόγῳ πραγματείαν « Περὶ τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου ὑπὸ ἱστορικὴν, ποιητικὴν καὶ μετρικὴν ἔποψιν ».

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀναγνώσεως ὁ κ. Χρ. Χατζηχρήστου ὁμολογεῖ σπουδαίαν τὴν πραγματείαν ταύτην τοῦ κ. Παρανίκα, προσθεὶς ὅτι, εἰ μὴ ἦν τοσοῦτον ἐκτενὴς, ἴσως θὰ ἐγίνοντο ὑπό τινων ἐρωτήσεις, καὶ ὅτι κρίνει καλὸν, ἀναβαλλομένης νῦν τῆς συζητήσεως, νὰ παραστῇ ὁ κ. Παρανίκας ἐν προσεχεῖ συνεδριάσει πρὸς λύσιν τῶν γεννηθεισῶν ἀπορίων. Ἐπίσης καὶ ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης παρατηρεῖ ὅτι καλὸν τὰ ἀναγνώσματα νὰ γίνωνται συντομώτερα, παραλειπομένων δευτερευουσῶν τινων ἀναπτύξεων· οὐχ ἧττον, προστίθησιν, ἡ μελέτη τοῦ κ. Παρανίκα τιμᾷ αὐτόν. Ἀμφοτέρους τούτους εὐχαριστήσας ὁ κ. Μ. Παρανίκας ὑπισχνεῖται ἐν προσεχεῖ συνεδριάσει ἵνα δῷ τὰς δεούσας διασαφήσεις.

Ἐπὶ τούτοις ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ κ. Μ. Παρανίκᾳ ἐπὶ τῇ μελέτῃ αὐτοῦ ταύτῃ λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΚΘ'

(τακτική)

11 ἰανουαρίου 1893.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ δύο προηγουμένων τακτικῶν συνεδριάσεων, τῆς 30 νοεμβρίου καὶ 28 δεκεμβρίου, μεθ' ὃ ἀνακοινοῦται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας καὶ προσφοραὶ βιβλίων.

Αἱ μὲν γλωσσικαὶ συλλογαὶ τῶν κκ. Ἀχ. Διαμαντάρα, Γ. Παπαδοπούλου, Π. Μανωλακάκη καὶ ἀνωνύμου τινὸς ἐξ Ἀμισοῦ παραπέμπονται τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ, ἀγγέλλεται δὲ ἡ λῆψις εὐχαριστηρίου δελτίου τοῦ σοροῦ γαλάτου Pasteur εἰς ἀπάντησιν τοῦ συγχαρητηρίου τοῦ Συλλόγου τηλεγράμματος.

Προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ προεδρείου γίνονται δεκτοὶ ὡς μέλη: τῆς μὲν ἐπὶ τῆς ἐσπερίδος ἐπιτροπῆς, ἐξουσιοδοτουμένης ν' ἀποφασίσῃ εἴτε περὶ θεατρικῆς παραστάσεως εἴτε περὶ μουσικῆς συναυλίας, οἱ κκ. Ἀν. Χρηστίδης, Χρ. Χατζηχρήστου, Π. Πρώιος, Α. Πηνιατῶρος, Δ. Βερνουδάκης, Λ. Πασπαλλῆς, Δ. Μηλιώτης, Ὀδ. Ἀνδρεάδης, Α. Ἀποστολίδης, Δ. Κοντογεώργης, Π. Καμπανάκης, Ι. Καστέλλης, Κ. Ψωμιάδης, Κ. Μελιχρὸς, Β. Ῥίτσος, Γ. Ῥωσολᾶτος, Ε. Ζαλοκώστας, Λ. Κώτσικας καὶ Ν. Γιαννουλᾶτος· τῆς δὲ πρὸς σύνταξιν τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ Συλλόγου, οἱ κ. κ. Δ. Μαλιάδης, Δ. Κοντογεώργης, Π. Πρώιος, Σ. Βραχάμης καὶ Ν. Παπαγιαννόπουλος· τῆς δὲ πρὸς περιγραφὴν τῶν χειρογράφων τοῦ μακαρίτου Ἠρ. Βασιάδου οἱ κ. κ. Ἀν. Χρηστίδης, Χρ. Χατζηχρήστου, Χρ. Γ. Πανταζίδης, Θ. Σαλτέλης καὶ Ὀδ. Ἀνδρεάδης.

Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς ἀντεπιστέλλον τοῦ Συλλόγου μέλος ὁ ἐν Καστελλορίζῳ κ. Ἀχιλλεὺς Διαμαντάρας, λόγιος, προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προεδρείου.

Εἶτα ὁ πρόεδρος, παραχωρήσας τὴν ἕδραν τῷ ἀντιπροέδρῳ κ. Χρ. Χατζηχρήστου, ἀνακοινοῦται μελέτην αὐτοῦ « Περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου ἔν τε τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ νεωτέρᾳ ἰατρικῇ »[1].

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης ὁ προεδρεύων ἀντιπρόεδρος κ. Χατζηχρήστου, ἐκφράζει τῷ κ. Ἀν. Χρηστίδῃ πολλὰς εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ ἐπιστημονικῇ αὐτοῦ πραγματείᾳ καὶ λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΛ'

(τακτική)

18 ἰανουαρίου 1893.

Προεδρεύοντος τοῦ ἑτέρου τῶν ἀντιπροέδρων κ. Δ. Μαλιάδου.

---

1. ὍΡα σελ. 30-35 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς ἡγουμένης τακτικῆς συνεδρίας.

Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν περιλήψεως τῆς ἀλληλογραφίας, ὁ προεδρεύων παρατηρεῖ ὅτι τὸ προεδρεῖον σκέψεται περὶ τῆς συμμετοχῆς ἐν τῷ ἐκπαιδευτικῷ συνεδρίῳ κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Chicago.

Εἶτα ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον μέν, ὡς τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου, οἱ κκ. Ἀλ. Ῥοκάνης, τραπεζιτικὸς ὑπάλληλος, Ἀλέξανδρος Πέκιος, ἰατρός, Β. Α. Μυστακίδης, καθηγητής, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κκ. Θ. Σαλτέλη, Χρ. Χατζηχρήστου καὶ Κλ. Κοκκολάτου, τὸ δεύτερον δέ, ὡς ἀντεπιστέλλον ἐν Καστελορρίζῳ ὁ κ. Ἀχ. Διαμαντάρας καὶ γίνεται δεκτός.

Εἶτα ὁ κ. Ἀχιλλεὺς Χρηστίδης, γενικὸς γραμματεύς, ἀναγινώσκει πραγματείαν τοῦ κ. Γ. Λαμπουσιάδου, μέλους ἀντεπιστέλλοντος, «Περὶ τῆς πόλεως Δεβελτοῦ»[1].

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀναγνώσεως ταύτης ὁ προεδρεύων εἰπὼν ὅτι ὀφείλονται πολλαὶ εὐχαριστίαι τῷ ἐπιστείλαντι τὴν διατριβὴν ταύτην καὶ παρατηρήσας ὅτι ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν τῇ Ἠπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ, πολλοὶ τόποι καλοῦνται κατὰ τὰς σλαυικὰς διαλέκτους *ζεγέρ* (βόρειοι), λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΛΑ'

(τακτική)

1 φεβρουαρίου 1893.

Προεδρεύοντος τοῦ ἑτέρου τῶν ἀντιπροέδρων κ. Χρ. Χατζηχρήστου.

Μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης τακτικῆς συνεδρίας, ἀναγινώσκεται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας, μεθ' ἣν αἱ γλωσσικαὶ συλλογαὶ τῶν κκ. Γ. Κωνσταντινίδου, Κ. Κανελλάκη καὶ Δημ. Χαβιαρᾶ παραπέμπονται τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ.

Εἶτα ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει κκ. Ἀλέξανδρος Ῥοκάνης, Ἀλέξανδρος Πέκιος, καὶ Βασίλειος Α. Μυστακίδης.

Μετὰ δὲ τὴν ἐξάντλησιν τῆς ἡμερησίας διατάξεως, ὁ κ. Κ. Ψωμιάδης προτείνει νὰ προσέλθῃ ὁ Σύλλογος ἀρωγὸς εἰς τοὺς ἐκ σεισμοῦ ἐν Ζακύνθῳ παθόντας.

Παρατηρησάντων τῶν κκ. Κ. Καλλιάδου καὶ Π. Νικολοπούλου μετὰ λύπης ὅτι τοιαύτη πρότασις, ὅσον φιλογενὴς καὶ φιλάνθρωπος καὶ ἂν ᾖ, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐκπληρωθῇ, διότι δὲν ἐπιτρέπει τὸ δυσχερὲς τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Συλλόγου, ὁ κ. Κ. Ψωμιάδης προσφέρει φράγκα χρυσᾶ *ἑκατὸν* (100), ὅπως ἐν ὀνόματι τοῦ Συλλόγου προσενεχθῶσιν ὑπὲρ τῶν Ζακυνθίων. Ὁ προεδρεύων ἐκφράσας συγχαρητήρια ἐπὶ τῇ φιλανθρώπῳ ταύτῃ πράξει τοῦ κ. Ψωμιάδου, λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΛΒ'

(τακτική)

22 φεβρουαρίου 1893.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς ἡγουμένης τακτικῆς συνεδριάσεως καὶ ἀναγινώσκεται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας καὶ κατάλογος τῶν δωρηθέντων τῷ Συλλόγῳ βιβλίων.

Ἡ αἴτησις τῆς ἐνταῦθα Ἑλληνοκαθολικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας «Συμπνοίας» περὶ παραχωρήσεως τῆς μεγάλης τοῦ Συλλόγου αἰθούσης, ὅπως τῇ 6/18 μαρτίου τελέσῃ ἐν αὐτῇ μουσικὴν ὑπὲρ αὐτῆς συναυλίαν, γίνεται δεκτή.

Παραπέμπονται τῇ μὲν Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ αἱ γλωσσικαὶ συλλογαὶ τῶν κκ. Ἀλ. Λαυριώτου καὶ Δ. Παναγιωτίδου, τῇ δὲ Ἀρχαιολογικῇ τὰ ἀντίγραφα τῶν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν τοῦ κ. Ἀλ. Λαυριώτου, καὶ τῇ Ἐκπαιδευτικῇ, ἐπὶ τῷ Καραπανείῳ ἀγῶνι 1) χειρόγραφον ἀνωνύμου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁμήρου Ὀδύσσεια πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Γ' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων», καὶ 2) χειρόγραφα ἀνωνύμου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀναγνωστικὸν ἐκ τοῦ Ῥομπινσῶνος», «Ἀναγνωστικὸν ἐκ τῆς Ὀδυσσείας» καὶ «Ἀναγνωστικὸν ἐκ τοῦ Ἡροδότου».

Μετὰ ταῦτα τοῦ κ. Κ. Ψωμιάδου ζητήσαντος πληροφορίας περὶ τοῦ Εὐανθείου κληροδοτήματος, καὶ τοῦ κ. Δημ. Οἰκονομίδου παραστήσαντος, καθ' ἃ ἐξ ἰδίων ἐπιστολῶν ἔμαθεν, οἰκτρὰν τὴν κατάστασιν τῆς ὁμογενοῦς κοινότητος Κολωνίας[1], ὁ πρόεδρος εἰπὼν

---

1. ὅρα σελ. 3-10 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου.

1. τῆς ἐν προηγουμένοις Πρακτικοῖς Νεαπόλεως.

ὅτι ὁ Σύλλογος θὰ γράψῃ τῇ ἐν λόγῳ κοινότητι, μετὰ προσδοκίας ὅτι τὰ γινόμενα διαβήματα κατὰ τῶν ἐνστάσεων τοῦ συζύγου τῆς μακαρίτιδος Εὐανθίας στερθήσονται ὑπὸ ἐπιτυχίας πρὸς τὴν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι διατήρησιν τοῦ ἱδρυθέντος παρθεναγωγείου, λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΑΓ'

(τακτική)

1 μαρτίου 1893.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης τακτικῆς συνεδριάσεως, ἀναγινώσκεται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας.

Τῷ κ. Χρ. Παπαδοπούλῳ ἐκφράζονται αἱ τοῦ Συλλόγου εὐχαριστίαι δι' ἅπερ ἐδωρήσατο πρὸς πλουτισμὸν τῶν ἡμετέρων νομισματικῶν συλλογῶν ἀρχαῖα νομίσματα, ὧν 1 ἀργυροῦν καὶ 19 χαλκᾶ· τῇ δὲ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ παραπέμπονται τὰ ἐξῆς ἀνωνύμων χειρόγραφα ἔργα ἐπὶ τῷ Καραπανείῳ ἀγῶνι: 1) Ὀδύσσεια· 2) Ῥοβινσών· 3) Ἡρόδοτος· 4) Ὀδύσσεια καὶ Ῥοβινσών ἐν δυσὶ τεύχεσιν· 5) Ἡρόδοτος· 6) Ὀδύσσεια· 7) Ἡρόδοτος· 8) Ῥοβινσών, καὶ 9) Ῥοβινσών.

Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κκ. Πέτρος Ἀλαΐμβης, διερμηνεὺς τῆς ἐνταῦθα Ἀμερικανικῆς πρεσβείας, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κκ. Χρ. Χατζηχρήστου, Ν. Παπαγιαννοπούλου καὶ Ἀχ. Χρηστίδου, καὶ Περικλῆς Κ. Σφῦρας, βιβλιοπώλης, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κκ. Η. Πετρακίδου, Ν. Παπαγιαννοπούλου καὶ Χρ. Πανταζίδου.

Εἶτα ὁ κ. Γ. Γεωργιάδης ἀνακοινοῦται «Ἑρμηνευτικὰ εἰς τὸν Ὅμηρον μετὰ γραμματικῶν καὶ κριτικῶν παρατηρήσεων».

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης τοῦ κ. Γ. Γεωργιάδου, ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης παρατηρεῖ μετὰ λύπης ὅτι δὲν ἔπρεπεν ὁ κ. Γ. Γεωργιάδης ἀναφέρων γνώμας ἀνδρῶν σεβαστῶν καὶ πολλὰ ἐργασαμένων, ὡς τοῦ Βυζαντίου, τοῦ Σουΐδα καὶ ἄλλων, νὰ ὑβρίζῃ αὐτοὺς ὡς ἀγραμμάτους, ἀνοήτους, παραλογιζομένους καὶ δὲν ἐπιτρέπεται ἐπὶ ἐπιστημονικῶν θεμάτων νὰ ἀκούωνται ὕβρεις, ἀρκεῖ δὲ νὰ λέγῃ τις τὸ λάθος τοῦ ἄλλου καὶ τὸ μὴ ὀρθόν.

Ὁ κ. Χρ. Χατζηχρήστου λέγει ὅτι αἱ πικραὶ ἴσως δὲ δίκαιαι παρατηρήσεις τοῦ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδου τοῦτο ἐπήνεγκον τὸ ἀγαθὸν ὅτι ἐξήγνισαν τὸ ἄλλως ὡραῖον ἀνάγνωσμα τοῦ κ. Γ. Γεωργιάδου· διότι ἀκούσας μετὰ πολλῆς προσοχῆς πασῶν τῶν ἑρμηνειῶν, ἃς ἐποιήσατο ὁ κ. Γ. Γεωργιάδης ἐπὶ τῶν ὁμηρικῶν λέξεων: *κρήγυον* καὶ *γλαυκῶπις*, ἐπὶ μὲν τῆς δευτέρας τούτων εἶνε σύμφωνος, τῆς δὲ πρώτης τὴν ἐτυμηγορίαν, ἣν ὁ κ. Γ. Γεωργιάδης θεωρεῖ ἄγνωστον, ἀνευρίσκομεν οὕτως: ἐπειδὴ ἡ λύπη καὶ ὁ φόβος καλοῦνται *δυσ-μελῆ*, τὸ δεύτερον μέρος τῆς λέξεως *κρήγυον* εἶνε *γυον* ἤτοι μέλος, ὡς καὶ ἐν Προύσῃ ἤκουσε *γοῦα* τὰ μέλη, τὸ δὲ πρῶτον μέρος ἴσως *χαρὰ-χρα-κρη* (gratus) = εὐχαρίστησις, ὅθεν *κρήγυον* = *εὐχάριστον*.

Ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης παρατηρεῖ ὅτι ἡ λέξις *Σινώπη*, ἧς μνείαν ἐποιήσατο ὁ κ. Γ. Γεωργιάδης ἐν τοῖς παραδείγμασιν, ἅπερ κατέλεξεν, ὡς ὀνόματος πόλεως καὶ ἑταίρας καὶ σημαινούσης τὴν ἔχουσαν βεβλαμμένους τοὺς ὀφθαλμούς· ἐπειδὰ τὸ γραῦς εἶναι», ἀναφέρεται ὑπὸ ἀρχαίων σημαίνουσα τὴν πολλὰ πίνουσαν ἤτοι τὴν μέθυσον, οἱ δὲ μέθυσοι *σανάπαι* ἐλέγοντο παρὰ τοῖς θρᾳξὶ καὶ ταῖς Ἀμαζόσι, διὸ καὶ ἡ πόλις ἐκλήθη *Σανάπη*, ὡς ἐπώνυμος μιᾶς τῶν Ἀμαζόνων, καὶ ἔπειτα κατὰ φθορὰν *Σινώπη*· κατά τινας δὲ τῶν νεωτέρων ἡ λέξις Σινώπη φαίνεται ἀραμαϊκῆς ἀρχῆς, παραγομένη ἐκ τοῦ sanab (ἀραβ. senabun), σημαίνοντος οὐρὰν ἢ ἄκραν, διὰ τὸ οὐροειδὲς τῆς μικρᾶς χερσονήσου, ἧς ἐπὶ τοῦ αὐχένος ἔκειτο ἡ πόλις.

Ἐπὶ τούτοις ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ κ. Γ. Γεωργιάδῃ ἐπὶ τῇ ἀνακοινώσει αὐτοῦ διαλύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΛΔ'

(τακτική)

8 μαρτίου 1893.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Ἀναγνωσθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ κ. Γ. Γεωργιάδης παρατηρεῖ ὅτι, ἐνῷ ἐν τῇ ἀνακοινώσει αὐτοῦ

ὑπεστήριζε τὴν δι' υ γραφὴν τῆς λέξεως: *κρήγυον*, εἶδε τὴν λέξιν ταύτην ἐν τοῖς *χρονικοῖς* τῆς «Ἑβδομαδιαίας τοῦ Νεολόγου Ἐπιθεωρήσεως» γεγραμμένην διὰ ι καὶ τὴν ἐκδοχὴν ταύτης εἰς αὐτὸν ἀποδιδομένην, καὶ διαμαρτύρεται διὰ τοῦτο. Ἀλλὰ παρατηρήσαντος τοῦ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδου ὅτι τὰ γραφόμενα ἐν ἐφημερίσιν ἢ περιοδικοῖς οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσιν πρὸς τὰ γινόμενα ἐν τῷ Συλλόγῳ, καὶ τοῦ κ. Χ. Πανταζίδου παρατηρήσαντος ὅτι αἱ παρατηρήσεις τοῦ κ. Γ. Γεωργιάδου οὐδένα ἔχουσιν ἐνταῦθα τόπον, ἅτε τῆς ἐν λόγῳ λέξεως γεγραμμένης ὀρθῶς ἐν τοῖς πρακτικοῖς, ταῦτα γίνονται δεκτὰ καὶ ἐπικυροῦνται.

Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν περιλήψεως τῆς ἀλληλογραφίας, ἀγγέλλεται ὅτι ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁμήρου λύρα» σήμερον ἀποσταλεῖσα *Ὀδύσσεια* ἐπὶ τῷ Καραπανείῳ ἀγῶνι θεωρεῖται ἐκπρόθεσμος.

Εἶτα ἀγγέλλονται: τὸ δεύτερον μὲν καὶ γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κκ. Πέτρος Ἀλαίμπης καὶ Περικλῆς Σφύρας· τὸ πρῶτον δὲ ὡς τοιοῦτοι οἱ κκ. Π. Γ. Παπακωνσταντίνου, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, καὶ Μ. Χριστοδουλίδης, διδάκτωρ τῆς νομικῆς, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κκ. Ὀδ. Ἀνδριάδου, Ἀγ. Χρηστίδου καὶ Δ. Κοντογεώργη.

Εἶτα ὁ κ. Στ. Ι. Βουτυρᾶς ἀνακοινοῦται μέρος μελέτης αὐτοῦ: «Περὶ τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συνδεομένων μεγάλων ἱστορικῶν γεγονότων».

Τῆς ἐπὶ τῆς μελέτης ταύτης συζητήσεως ἀναβληθείσης μετὰ τὸ πέρας αὐτῆς, ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ κ. Στ. Ι. Βουτυρᾷ λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΛΕ'

(τακτική)

15 μαρτίου 1893.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ἀνακοινοῦται ἡ ἀλληλογραφία:

Ἡ γλωσσικὴ ὕλη τοῦ κ. Μ. Φιλανθιδου παραπέμπεται τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ.

Ἐπὶ τῆς αἰτησεως ἐξαλίρου πιστώσεως ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ὀργανοθήκης τοῦ Συλλόγου κ. Στ. Βραχάμη ὁ κ. Δ. Κοντογεώργης παρατηρεῖ ὅτι δὲν εἶνε ἀνάγκη ἰδίας πιστώσεως, ἅτε δικαιουμένου τοῦ ἐπιμελητοῦ νὰ διαθέτῃ ἐκ τοῦ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἀναγεγραμμένου κονδυλίου τῶν *διαφόρων δαπανῶν* τὸ πρὸς ἐπιδιόρθωσιν τῶν φυσικῶν ἐργαλείων ἀναγκαιοῦν ποσόν.

Ἀγγέλλονται ὡς τακτικὰ μέλη: τὸ δεύτερον μὲν οἱ κκ. Π. Γ. Παπακωνσταντίνου καὶ Μ. Χριστοδουλίδης, καὶ γίνονται δεκτοί· τὸ πρῶτον δὲ οἱ κκ. Γεράσιμος Ἀντίπας, ἔμπορος ἐν Ἰσμαηλίῳ, καὶ Ἐμμ. Σ. Νοτάρης, βιβλιοπώλης ἐνταῦθα, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κκ. Κλ. Κοκκολάτου, Χρ. Πανταζίδου καὶ Διον. Κοντογεώργη· καὶ Ἀντώνιος Σούρλας, τραπεζίτης, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κκ. Π. Παπαρρούση, Στ. Βουτυρᾶ καὶ Δ. Κοντογεώργη.

Εἶτα ὁ κ. Στ. Βουτυρᾶς ἀναγινώσκει συνέχειαν τῆς μελέτης αὐτοῦ: «Περὶ τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συνδεομένων μεγάλων ἱστορικῶν γεγονότων».

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΛΣ'

(τακτική)

5 ἀπριλίου 1893.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης τακτικῆς συνεδριάσεως, ἀνακοινοῦται ἡ ἀλληλογραφία:

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, δι' ἧς αὕτη ζητεῖ τὴν γνώμην τοῦ Συλλόγου, ἂν πρέπῃ διὰ τῆς ὑπαρχούσης ὕλης, δώδεκα μόνον τυπογραφικὰ φύλλα ἀπαρτιζούσης, νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ΚΓ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ, ἢ, ἀναμένουσα ὀλίγας ἔτι ἡμέρας, νὰ συμπεριλάβῃ καὶ τὴν ὕλην τοῦ λήγοντος συλλογικοῦ ἔτους, ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης λέγει ὅτι οὐχὶ τὸ πρῶτον μέλλει νὰ περιλάβῃ ὀλίγα φύλλα τὸ περιοδικόν, καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐρωτᾷ ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ τί ποιητέον, ἀλλὰ διὰ τῆς ὑπαρχούσης ὕλης πρέπει νὰ προβῇ εἰς ἐκτύπωσιν τοῦ ΚΓ' τόμου, καθὼς καὶ περιοδικὰ ξένων σωματείων καὶ ἀκαδημιῶν ἐκδίδονται πολλάκις ὀλιγοσέλιδα, καὶ ὁ ἡμέτερος Κανονι-

σμὸς τὴν τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν δημοσίευσιν διακελεύεται. Τῷ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδῃ συμφωνοῦσιν οἱ κκ. Κλ. Κοκκολᾶτος καὶ Ν. Παπαγιαννόπουλος.

Ὁ κ. Α. Κ. Γεράρδος θεωρεῖ καλόν, χάριν τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ Συλλόγου, νὰ μὴ δημοσιευθῇ ὁ ΚΓ' τόμος μετὰ μόνης τῆς ὑπαρχούσης ὕλης τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἀλλὰ νὰ συμπεριλάβῃ οὗτος καὶ τὰς ἐργασίας τοῦ λήγοντος ἔτους· καὶ προστίθησιν ὅτι ἡ ἐν ἑνὶ τόμῳ δημοσίευσις ὕλης δύο ἐτῶν θὰ παράσχῃ τοὐλάχιστον καὶ δεκαπεντάλιτρον ὑλικὴν ὠφέλειαν. Ἐπίσης ὁ κ. Ι. Βαλαβάνης, συμφωνῶν τῷ προλαλήσαντι, παρατηρεῖ ὅτι ἡ προβλεπομένη βραδύτης τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ περιοδικοῦ ἔσται ἐλαχίστη, καθόσον μέχρις αὐγούστου θὰ ᾖ δεδημοσιευμένος ὁ ἐν λόγῳ τόμος.

Ὁ κ. Ἀχ. Χρηστίδης ἀντιλέγει εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Ὀδ. Ἀνδρεάδου λεχθέντα ὅτι συμφέρει τῷ Συλλόγῳ νὰ ἀναμείνωμεν ὀλίγον καὶ δὲν παραβιάζεται οὕτως ὁ ἡμέτερος Κανονισμός, ἂν δὲ τὰ ξένα περιοδικὰ εἶνε ὀλιγόφυλλα, ταῦτα ἐκδίδονται πολλάκις τοῦ ἔτους. Ἀλλ' ὅμως λυπηρὰ εἶνε ἡ κατάστασις, καθ' ἣν ἐκ τῶν 20 περυσινῶν ἀναγνωσμάτων ἔχομεν πρὸς δημοσίευσιν μόνα τέσσαρα, καὶ πρέπει νὰ λεχθῇ ἡ δέουσα φροντὶς ὅπως μὴ ἐπαναληφθῇ ποτε περίπτωσις παρομοία.

Τεθέντος δὲ τοῦ ζητήματος εἰς ψηφοφορίαν ἐγκρίνεται κατὰ πλειονοψηφίαν ἡ δημοσίευσις τοῦ ΚΓ' τόμου μετὰ μόνης τῆς ὑπαρχούσης ὕλης τοῦ παρελθόντος ΛΑ' συλλογικοῦ ἔτους 1891-92.

Εἶτα παραπέμπονται τῇ μὲν Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ χειρόγραφόν τι παλαιόν· εἰς δὲ τὴν Φιλολογικὴν ἕτερον χειρόγραφον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὕμνος εἰς τὸν ἅγιον Παντελεήμονα», ἀμφότερα ἀποσταλέντα ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου· καὶ τῇ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ «Κανονισμὸς περὶ συντηρήσεως τῶν σχολείων ἐν γένει» ἐπιδοθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Παπαδοπούλου.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κκ. Γεράσιμος Γ. Ἀντίπας, Ἐμμανουὴλ Σ. Νοτάρης καὶ Ἀντ. Σούρλας.

Κατόπιν ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει πραγματείαν τοῦ κ. Ἀχ. Διαμαντάρα «Περὶ τῆς νήσου Μεγίστης (Καστελλορίζου)»[1].

Μετὰ δὲ τὸ πέρας τῆς ἀναγνώσεως τῆς πραγματείας ταύτης, παρατηροῦσιν οἱ κκ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης καὶ Νικ. Παπαγιαννόπουλος ὅτι πολλὰ ἀναγόμενα εἰς τὸν ἐπιτόπιον κομματισμὸν ἔπρεπε νὰ παραλειφθῶσιν ἐκ τῆς προκειμένης πραγματείας, ἅτε ὅλως ἀλλότρια τῇ τε ἐπιστημονικῇ συζητήσει καὶ τῷ σκοπῷ τοῦ Συλλόγου.

Λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΛΖ'

(τακτική)

12 ἀπριλίου 1893.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ κύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς τελευταίας συνεδριάσεως, ἀνακοινοῦται ἡ ἀλληλογραφία:

Αἱ ἐπιστολαὶ τῶν κκ. Δ. Βερναρδάκη καὶ Π. Μανωλακάκη παραπέμπονται τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ πρὸς γνωμοδότησιν.

Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ ἐκ τῶν ἐπιτίμων τοῦ Συλλόγου μελῶν Θεοδώρου Ἀρεντούλη, καθηγητοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, καὶ δηλοῖ ὅτι θὰ διερμηνεύσῃ δι' ἐπιστολῆς εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ τὴν λύπην τοῦ Συλλόγου.

Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κκ. Στέφανος Πεσματζόγλους, τραπεζίτης, καὶ Ε. Μανωλακάκης, λόγιος, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κκ. Ἀν. Χρηστίδου, Δ. Κοντογεώργη καὶ Ν. Παπαγιαννοπούλου, Δημήτριος Γ. Μοστρᾶτος καὶ Ἀλέξ. Εὐσταθιανός, διδάκτορες τῆς φιλοσοφίας, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κκ. Χρ. Χατζηχρήστου, Θ. Σαλτίλη καὶ Δ. Οἰκονομίδου.

Εἶτα ὁ κ. Στ. Βουτυρᾶς ἀνακοινοῦται συνέχειαν τῆς μελέτης αὐτοῦ: «Περὶ τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συνδεομένων μεγάλων ἱστορικῶν γεγονότων».

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀναγνώσεως ὁ πρόεδρος, ἐκφράσας θερμὰς εὐχαριστίας τῷ ἀγορητῇ, λύει τὴν συνεδρίασιν.

---

1. Ἴδε ταύτην ἀπὸ σελ. 11-14 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΛΗ'

(ἔκτακτος)

16 ἀπριλίου 1893.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ κυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῶν δύο προτέρων ἐκτάκτων συνεδριάσεων, καὶ ἀνακοινοῦται ἡ ἀλληλογραφία.

Ἀναγινώσκεται ἡ ἔκθεσις τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐφ' ἧς ἐρωτήσαντος τοῦ κ. Θεμ. Σαλτέλη διατί ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ δὲν ἠδυνήθη ἐπὶ ἔτος ὅλον νὰ προετοιμάσῃ τὴν γλωσσικὴν ὕλην πρὸς ἔκδοσιν τοῦ Β' τόμου τοῦ Ζωγραφείου Ἀγῶνος, ὁ κ. Π. Πετρακίδης λέγει ὅτι τὰ μέλη τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, πλὴν τῶν κκ. Θ. Σαλτέλη καὶ Μ. Αὐθεντοπούλου, διανειμάμενα ἐπεξειργάσαντο ἱκανὴν γλωσσικὴν ὕλην, ἐπάγεται δὲ εἰς ὑποστήριξιν τῶν λόγων αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν τῶν οἰκείων πρακτικῶν.

Ὁ κ. Θ. Σαλτέλης παρατηρεῖ ὅτι δὲν ἐννοεῖ τὴν τοῦ ἔτους τούτου γλωσσικὴν ὕλην, ἀλλ' ἄλλων προτέρων ἐτῶν, ἀποτεθησαυρισμένην ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Συλλόγου καὶ μήπω ἑτοιμασθεῖσαν πρὸς ἔκδοσιν.

Ὁ κ. Μ. Αὐθεντόπουλος λέγει ὅτι τὸ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἔργον τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, μέχρι τοῦ μαρτίου, ἦν ἡ ἀμφισβήτησις ἂν ἡ ἐπεξεργασία τῆς γλωσσικῆς ὕλης ἀνήκῃ τῇ Φιλολογικῇ ἢ τῇ Συντακτικῇ Ἐπιτροπῇ, ἐντεῦθεν δὲ ἡ κρίσις τῆς ἱρέτος ἀποσταλείσης γλωσσικῆς ὕλης.

Ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι τὰ ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς Φιλολογικῆς ἀναφερόμενα ὡς θετικὰ περὶ χορηγίας τῶν δαπανῶν τοῦ Β' τόμου τοῦ Ζωγραφείου Ἀγῶνος, καὶ περὶ αἰτήσεως τῆς ἐκκαθαρίσεως τῶν λογαριασμῶν τοῦ Α' τόμου ἦσαν γνώμη τοῦ κ. Γ. Χασιώτου.

Ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης, γραμματεὺς τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκει τὴν περὶ τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης ἔκθεσιν.

Ὁ κ. Ἰωακεὶμ Βαλαβάνης, γραμματεὺς τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκει τὴν περὶ τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης ἔκθεσιν[1].

Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρίασις.

1. ἀνάγνωθι πάσας τὰς ἐκθέσεις μετὰ τὸ τέλος τῶν πρακτικῶν τοῦ ΑΒ' ἔτους.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΛΘ'

(τακτική)

19 ἀπριλίου 1893.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς ἠγουμένης τακτικῆς συνεδρίας, ἀνακοινοῦται ἡ ἀλληλογραφία, ἐφ' ἧς γίνονται αἱ ἑξῆς παρατηρήσεις:

Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι, κατὰ τὴν γνώμην τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀπορριπτούσης τὴν περὶ ἐκδόσεως τοῦ Λεξικοῦ αἴτησιν τοῦ ἰατροῦ κ. Γ. Κωστομοίρη δαπάνῃ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, ἐγράφη ἐπιστολὴ τῷ αἰτοῦντι. Ἐρωτᾷ δὲ τὸν Σύλλογον περὶ ἑτέρας γνώμης τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, προτεινούσης ὅπως ὁ Σύλλογος προβῇ δικαστικῶς εἰς διάλυσιν τοῦ μετὰ τοῦ κ. Ν. Ἰγγλέση συμβολαίου, διαμαρτυρόμενος καὶ λαμβάνων τὰ νόμιμα συντηρητικὰ μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν προκαταβληθεισῶν αὐτῷ δισχιλίων δραχμῶν πρὸς ἔκδοσιν τοῦ Β' τόμου τοῦ Εὐριπίδου ὑπὸ τοῦ διδάκτορος Δ. Βερναρδάκη.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου συζητοῦσιν οἱ κκ. Γ. Πουλουλίδης, Δ. Μαλιάδης καὶ Θ. Σαλτέλης, γίνεται δὲ δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδου, ὑποστηριχθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Χατζηχρήστου, νὰ παραπεμφθῇ εἰς τὸ προεδρεῖον ἡ μελέτη τοῦ τε συμβολαίου καὶ καθόλου τῆς ὑποθέσεως· ὁ δὲ κ. Θ. Σαλτέλης παρακαλεῖ ἀπὸ μέρους τοῦ κ. Δ. Βερναρδάκη τὸ προεδρεῖον ὅπως ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον δοθῇ τέλος εἰς τὸ ἀπὸ πολλοῦ ἐκκρεμὲς τοῦτο ζήτημα.

Περὶ δὲ τῆς ἐκκαθαρίσεως τῶν λογαριασμῶν τοῦ Α' τόμου τῆς γλωσσικῆς ὕλης, ἥτοι τοῦ Ζωγραφείου Ἀγῶνος, ὁ πρόεδρος δηλοῖ ὅτι ἀπεστάλη πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ μετ' οὐ πολὺ θὰ ἔχωμεν τὸν λογαριασμὸν τοῦτον.

Εἶτα γίνεται συζήτησις ἐπὶ τῆς προτάσεως τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς περὶ ἀναβολῆς πρὸς τὸ παρὸν τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Β' τόμου τῆς γλωσσικῆς ὕλης καὶ καταρτισμοῦ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν ν' ἀνατεθῇ ἡ ἐπεξεργασία τῆς ἐκδοθησομένης ὕλης.

Ὁ κ. Θ. Σαλτέλης ἀπορεῖ πῶς ὁμολογεῖ νῦν ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ ὅ,τι ἐν τῇ προηγουμένῃ ἐκτάκτῳ συνεδρίᾳ διά τινων μελῶν αὐτῆς ἤρνειτο, τοῦτ' ἔστιν ὅτι ἐπὶ ἔτος ὅλον δὲν

ἠδυνήθη νὰ προετοιμάσῃ τὴν γλωσσικὴν ὕλην πρὸς ἔκδοσιν.

Ὁ κ. Χρ. Χατζηχρήστου λέγει ὅτι ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπή, ἧς ἔργον εἶνε ἡ φιλολογικὴ ἐπεξεργασία καὶ κρίσις, ἐννοεῖ, φαίνεται, ἐπεξεργασίαν τὴν τεχνικὴν διάταξιν τῆς ὕλης πρὸς ἔκδοσιν.

Ὁ κ. Δ. Μαλιάδης, ὑπομιμνήσκων τὸ 44ον ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ, παρατηρεῖ ὅτι οὗτος δὲν ἐπιτρέπει τὴν σύστασιν εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ Ζωγραφείου Ἀγῶνος εἶνε ῥητόν, ἀνατεθὲν εἰδικῶς εἰς τὰ μέλη τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς τὴν τοιαύτην ἐργασίαν. Μετά τινας δὲ παρατηρήσεις, ἀναβάλλεται ἡ περὶ τούτου συζήτησις εἰς τὴν νέαν συλλογικὴν περίοδον.

Κατόπιν παραχωρεῖται τῷ προεδρείῳ πίστωσις πεντάλιρος πρὸς κάλυψιν τοῦ ἐν τῷ κονδυλίῳ τῶν *διαφόρων ἐξόδων* ἐλλείμματος τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κκ. Στ. Πεσματζόγλους, Ε. Μανωλακάκης, Δ. Γ. Μοστρᾶτος καὶ Ἀλ. Εὐσταθιανός.

Ἐπὶ τούτοις ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι κατὰ τὸ 23ον ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ Συλλόγου ἀπηλείφθησαν ἐκ τοῦ μητρῴου τῶν μελῶν οἱ κκ. Γ. Τσάκος, Μ. Μαργαρίτης, Ἀλ. Βαιράμογλους, καὶ Θ. Παπάζογλους, διαλύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΛΑΡΜ'

(ἔκτακτος)

24 ἀπριλίου 1893.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνακοίνωσιν περιλήψεως τῆς ἀλληλογραφίας, ὁ ἕτερος τῶν ἀντιπροέδρων κ. Χρ. Χατζηχρήστου ἀναγινώσκει τὴν περὶ τῶν δημοσίων διαλέξεων ἔκθεσιν.

Ὁ κ. Χρ. Γ. Πανταζίδης, εἰδικὸς γραμματεύς, ἀναγινώσκει σύντομον ἔκθεσιν περὶ τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου.

Ὁ κ. Ν. Παπαγιαννόπουλος, βιβλιοφύλαξ, ἀναγινώσκει τὴν περὶ τῆς βιβλιοθήκης ἔκθεσιν αὐτοῦ.

Ὁ κ. Δ. Μηλιώτης, ταμίας, τὴν περὶ τοῦ ταμείου ἔκθεσιν.

Μετά τινας δὲ σχετικὰς πρὸς τὴν ἔκθεσιν ταύτην ἐπεξηγήσεις τῶν κκ. Δ. Μηλιώτου, Α. Κ. Γεράρδου, Κ. Ηρίντζη, Θ. Σαλτέλη, Ξ. Σιδερίδου, Χρ. Χατζηχρήστου καὶ Ὀδ. Ἀνδρεάδου,

ὁ γραμματεὺς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Ξενοφῶν Σιδερίδης ἀναγινώσκει τὴν περὶ τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἔκθεσιν.

Ἐπὶ τούτοις διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΛΑΡΜ'

(ἔκτακτος)

25 ἀπριλίου 1893.

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΑΙ

Παρόντων ἓξ καὶ πεντήκοντα μελῶν, γίνονται αἱ ἀρχαιρεσίαι τοῦ Συλλόγου διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας, καθ' ἃς

Πρόεδρος μὲν ἀναδείκνυται κατὰ τὴν τρίτην ἐπαναληπτικὴν ψηφοφορίαν διὰ ψήφων 28 ὁ κ. Δ. Μαλιάδης, ἐπιλαχόντος τοῦ κ. Κ. Καλλιάδου διὰ ψήφων 24, ἐπὶ 52 ψηφοφορούντων· ἀποσχόντων τῶν κκ. Μαλιάδου καὶ Καλλιάδου.

Ἀντιπρόεδροι ἐκλέγονται οἱ κκ. Μ. Ο. Κεφάλας διὰ ψήφων 34 καὶ Κ. Βλαστάρης διὰ ψήφων 28, ἐπὶ 53 ψηφοφορούντων.

Γενικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης διὰ ψήφων 27, ψηφοφορούντων κατὰ δευτέραν ἐπαναληπτικὴν ψηφοφορίαν 44.

Εἰδικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Χρ. Γ. Πανταζίδης διὰ ψήφων 37, ἐπὶ 48.

Βιβλιοφύλαξ ὁ κ. Ν. Παπαγιαννόπουλος διὰ ψήφων 25, ἐπὶ 43.

Ταμίας ὁ κ. Δ. Μηλιώτης διὰ ψήφων 34, ἐπὶ 40.

Λογιστὴς ὁ κ. Δ. Π. Κοντογιώργης διὰ ψήφων 27, ἐπὶ 40.

Εἶτα, προτάσει τοῦ προεδρείου, καταρτίζονται καὶ αἱ διαρκεῖς τοῦ Συλλόγου ἐπιτροπαί, ἀναδείκνυνται δὲ μέλη τούτων οἱ κκ.

Ἐκπαιδευτικῆς

Ἀνδρεάδης Ὀδ. — Βασαλόπουλος Κ. — Βραχάμης Σ. — Γεδεών Μ. Ι. — Εὐσταθιανός Ἀλ. — Κεφάλας Μ. Ι. — Μοστρᾶτος Δ. Γ. — Οἰκονομίδης Δ. — Πανταζίδης Χρ. — Παπαγιαννόπουλος Ν. — Rosenfeld D. — Τάγης Φ. — Χατζηχρήστου Χρ.

Φιλολογικῆς

Ἀμαξόπουλος Ε.— Αὐθεντόπουλος Μ.— Βακαλόπουλος Κ. — Βαλαβάνης Ἰωακείμ — Βουτυρᾶς Σ. Ι. — Μοστρᾶτος Δ. Γ. — Μυστακίδης Β. Α.—Οἰκονομίδης Δ. Η.— Παρίτσης Κ. — Παπαγιαννόπουλος Ν. — Πετρακίδης Π. —Σαλτέλης Θ.—Τάγγς Φ. — Χατζηχρήστου Χ.

Συντακτικῆς

Βαλαβάνης Ἰωακείμ — Γεδεών Μ. Ι. — Παπαρρούσης Π., καὶ κατὰ τὸν Κανονισμὸν, ὁ γενικὸς γραμματεὺς, ὁ εἰδικὸς γραμματεὺς, καὶ οἱ γραμματεῖς τῶν ἐπιτροπῶν Φιλολογικῆς καὶ Ἀρχαιολογικῆς.

Ἀρχαιολογικῆς

Βεγλερῆς Γ. — Γεδεών Μ. Ι. — Calbert J. — Curtis C. — Καμπανάκης Π. — Καραθεοδωρῆ Κ. Στεφ. — Κλεάνθης Ζ. — Κοπάσης Α. — Long A. — Μανσούρωφ Π. — Μαμαρίδης Π. — Millingen A. — Mordtmann A. — Μυστακίδης Β. — Περδικίδης Κ. — Σιδερίδης Ξ. — Σμυρνώφ Α.

Ἐλεγκτικῆς

Γεράρδος Α. Κ. — Πρίντζης Κ.— Φωτιάδης Κ.

Ἐπιστημονικῆς

Ἀπέργης Π. — Βραχάμης Σ. — Ζαβιτσάνος Σπ. — Λογοθέτης Μ. — Μακρῆς Κ. — Ναρλῆς Σ.— Πέκιος Α. — Σιώτης Ι.— Ταχυντζῆς Κ. — Τουργούτης Ἀλ.

Ἀνθρωπολογικῆς

Ἀμπελίδης Μ. — Ἀποστόλογλους Σ. — Γιαννουλάτος Ν. — Ἰωαννίδης Ι. — Μαλιάκας Π.—Νικολόπουλος Π.— Περδικίδης Κ. —Πηνιατώρος Α. — Ῥίτσος Β. — Τουργούτης Ἀλ.

Οἰκονομικῆς

Θαλασσινός Μ.—Ἰγγλίσης Π. — Μαυρογορδάτος Φρ. — Σεττανίδης Γ. — Χατζόπουλος Ι.

Ἐπίσης, τῇ προτάσει τοῦ προεδρείου, ἐκλέγονται **ἐπιμεληταί:** τῶν μὲν ἀρχαιολογικῶν καὶ νομισματικῶν συλλογῶν ὁ κ. Φρ. Μαυρογορδάτος, τῆς δὲ ὀργανοθήκης καὶ τῶν φυσιογραφικῶν συλλογῶν ὁ κ. Σ. Βραχάμης.

Καὶ ἐπὶ τούτοις διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΜΒ'

(τακτική)

26 ἀπριλίου 1893.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Μὴ γεγραμμένων τῶν πρακτικῶν, ἀναγινώσκεται μόνον περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας:

καὶ ἐπὶ μὲν τῆς αἰτήσεως τῆς ὁμογενοῦς ὀρθοδόξου κοινότητος Μιχαλητσίου ὅπως ὁ Σύλλογος ἀποστείλῃ δωρεὰν πρὸς χρῆσιν τῶν ἀπόρων παίδων τὰ ἐν τῷ συνημμένῳ τῇ αἰτήσει καταλόγῳ σεσημειωμένα διδακτικὰ βιβλία, ἐγκρίνεται ἵνα ἐξετασθῇ ἐὰν ὑπάρχωσι καὶ πόσα τῶν ζητουμένων τοιούτων βιβλίων, νὰ γραφῇ δὲ αὐτῇ ὅτι κατ' ἀρχὴν ὁ Σύλλογος δὲν διανέμει διδακτικὰ βιβλία.

Εἶτα ἀναγινώσκεται ἐπιστολὴ τοῦ πρυτάνεως τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, δηλοῦντος ὅτι τὸ σεβαστὸν Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας τῆς Ἑλλάδος ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ πανεπιστημίου, πλὴν ἄλλων, ἀπέκοψε καὶ τὴν εἰς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον ἐτησίαν ἐκ δισχιλίων δραχμῶν δωρεὰν ἕνεκα τοῦ περὶ διδάκτρων νόμου. Ἀποφασίζεται δὲ ἵνα γίνηται ἡ δέουσα ἐνέργεια περὶ τούτου πρὸς τὸ πανεπιστήμιον καὶ πρὸς τὸ ὑπουργεῖον.

Κατόπιν ὁ κ. Δ. Μαλιάδης, εἰς ὃν ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ προεδρείου ἡ μελέτη τοῦ συμβολαίου τοῦ ἐν Ἀθήναις τυπογράφου κ. Ν. Ἰγγλέση, θεωρεῖ καλὸν, ἕνεκα πολλῶν παρατυπιῶν ὑπαρχουσῶν ἐν τῷ συμβολαίῳ, νὰ διορίσῃ ὁ Σύλλογος ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις συνεννοηθησόμενον μετὰ τοῦ κ. Ν. Ἰγγλέση, ὅπως οὗτος ἀναλάβῃ ῥητὴν ἔγγραφον ὑποχρέωσιν τῆς ἐν ὡρισμένῳ χρόνῳ ἐκτυπώσεως τοῦ ἀνέλαβε Β' τόμου τοῦ Εὐριπίδου, μετὰ τῆς διαβεβαιώσεως ὅτι ὁ Σύλλογος, λόγῳ ἀρωγῆς, δύναται νὰ προκαταβάλῃ αὐτῷ καὶ ἑτέρα χίλια φράγκα, ὧν τὴν ἐπιστροφὴν ὡς καὶ τῶν προκαταβληθεισῶν δισχιλίων δραχμῶν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑπεσχημένων ἁπάντων ὀφείλει νὰ ἐξασφαλίσῃ τῷ Συλλόγῳ δι' ἀξιόχρεω ἐγγυητοῦ.

Ἡ πρότασις αὕτη γίνεται ἀποδεκτὴ καὶ ἀρίεται ἐλεύθερον τὸ προεδρεῖον ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ διορισθησομένου ἀντιπροσώπου τοῦ Συλλόγου.

Ἐπὶ τούτοις διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΜΓ'

(τακτική)

3 μαΐου 1893.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ κυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῶν δύο προηγουμένων τακτικῶν συνεδριάσεων, καὶ ἀνακοινοῦται ἡ ἀλληλογραφία:

Ἡ αἴτησις τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ μουσείου τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς Σμύρνης περὶ δωρεᾶς τῶν πολλαπλῶν τόμων τοῦ περιοδικοῦ γίνεται δεκτή.

Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ ἐκ τῶν ἐπιτίμων τοῦ Συλλόγου μελῶν μητροπολίτου Ἐφέσου Ἀγαθαγγέλου· μετὰ δὲ τὴν συντόμως ὑπὸ τῶν κκ. Θ. Σαλτέλη, Στ. Ι. Βουτυρᾶ καὶ Ὀδ. Ἀνδρεάδου γενομένην ἐξιστόρησιν τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς ὁ ἀοίδιμος ἱεράρχας παρέσχεν εἴς τι τὴν ἰδίαν ἐπαρχίαν καὶ τὰ γράμματα καθόλου, τῇ προτάσει τῶν δύο πρώτων, ἐγκρίνεται νὰ σταλῇ συλλυπητήριος ἐπιστολὴ τῇ Α. Θ. Π. τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ μετὰ τῆς παρακλήσεως νὰ διαβιβασθῇ ὅπου δεῖ ἡ βαθεῖα λύπη τοῦ Συλλόγου.

Εἶτα, τοῦ κ. Γ. Πουλουλίδου παρατηρήσαντος ὅτι κατὰ τὴν ἐν τινι προηγουμένῃ συνεδριάσει ἀναγγελίαν περὶ τῶν διαγραφέντων τεσσάρων μελῶν δὲν ἐγίνοντο αἱ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ἀπαιτούμεναι διατυπώσεις, ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης λέγει ὅτι δύνανται οἱ διαγραφέντες, κατὰ ῥητὸν τοῦ Κανονισμοῦ ἄρθρον, δι' ἁπλῆς αἰτήσεως καὶ ἀποτίσεως τῶν καθυστερουμένων νὰ καταταχθῶσι καὶ πάλιν ἐν τοῖς μέλεσιν.

Μετὰ διαβεβαίωσιν δὲ καὶ τοῦ προέδρου ὅτι ἐν τῇ εἰρημένῃ διαγραφῇ ἐτηρήθη πιστότατα ὁ Κανονισμός, ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως ἡ κρίσις τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν ποιημάτων τῆς δεσποινίδος Κορνηλίας Πρεβεζιώτου.

Εἶτα ὁ κ. Θ. Σαλτέλης, ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, δηλούσης ὅτι ἡ ἔκθεσις τοῦ Καραπανείου Ἀγῶνος ἀναγνωσθήσεται τῇ 24 μαΐου, παρατηρεῖ ὅτι μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Συλλόγου δὲν εἶνε δυνατὸν ἡ τοῦ λήγοντος συλλογικοῦ ἔτους Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ νὰ θεωρηθῇ ὑφισταμένη, προτείνει δ' ὅπως ἡ νῦν Ἐκπαιδ. Ἐπιτροπή, ὡς πρὸς τοῦτο τὸ καθῆκον, θεωρηθῇ ἔκτακτος. Ἡ πρότασις αὕτη ἀπορρίπτεται. Ὁ κ. Χρ. Χατζηχρήστου, πρόεδρος τῆς Ἐκπαιδ. Ἐπιτροπῆς, δηλοῖ ὅτι, ἂν ἐπὶ μίαν ἔτι ἑβδομάδα ἀναβληθῇ ἡ ἐπέτειος τοῦ Συλλόγου ἑορτή, ἡ ἔκθεσις τοῦ Καραπανείου Ἀγῶνος ἔσται ἑτοίμη.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Στ. Βουτυρᾶς ἀνακοινοῦται «Περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀρχαγγέλου πέραν εἰς τὰ Προμότου» ὡς ὑποσημείωσιν τῆς μελέτης αὐτοῦ «Περὶ τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου».

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης, ὁ πρόεδρος, εὐχαριστήσας τῷ ἀγορητῇ, λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΜΔ'

(ἐκτακτος)

5 μαΐου 1893.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Μὴ ὄντων ἑτοίμων πρακτικῶν, ἀναγινώσκεται ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Ἀθήναις καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Κ. Σ. Κόντου, εὐχαριστοῦντος τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῷ σταλέντι αὐτῷ συγχαρητηρίῳ γράμματι κατὰ τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα αὐτοῦ.

Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον, καίπερ παρατηρήσαντος τοῦ κ. Δ. Κοντογεώργη ὅτι ἐν ταῖς ἐκτάκτοις συνεδρίαις δὲν γίνονται προτάσεις μελῶν, ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Ἀλκ. Ξανθόπουλος, ὑποπρόξενος τῆς Αὐστροουγγαρίας ἐνταῦθα, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κκ. Ἀν. Χρηστίδου, Δ. Οἰκονομίδου καὶ Ὀδ. Ἀνδρεάδου.

Εἶτα ὁ κ. Μ. Αὐθεντόπουλος, εἰσηγητὴς τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκει τὴν περὶ τοῦ Ζωγραφείου Ἀγῶνος ἔκθεσιν.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς, ὁ κ. Δ. Κοντογεώργης παρατηρεῖ ὅτι πρέπει ἐν ἐκθέσει ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἀπαγγελλομένῃ αἱ εἰρωνεῖαι ν' ἀποφεύγωνται· περὶ δὲ τῶν νομιζομένων τρωτῶν μερῶν ἑκάστου συλλογέως νὰ παρέχωνται ἀποχρῶντες λόγοι.

Ὁ κ. Χρ. Χατζηχρήστου, ἀποκρούσας τὰς περὶ εἰρωνείας παρατηρήσεις τοῦ κ. Δ. Κοντογεώργη, λέγει ὅτι ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἁπλῶς ἠθέλησε νὰ δείξῃ τοῖς συλλογεῦσιν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιδεικνύωνται ἐν οὐ δέοντι πολυμάθειαν, μήτε νὰ παρέχωσιν ἀνωφελῆ τῷ σκοπῷ τοῦ ἀγῶνος ὕλην.

Ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης παρατηρεῖ ὅτι τοῦ παραμυθίου, οὗ τινος ἐν τέλει τῆς ἐκθέσεως

ἐμνήσθη ὁ εἰσηγητὴς, ὑπάρχει καὶ ἐνταῦθα παραλλαγή· ὁ δὲ κ. Δ. Οἰκονομίδης λέγει ὅτι καὶ ἐν τῷ Πόντῳ εὑρηται τὸ αὐτὸ παραμύθιον παρηλλαγμένον. Ὁ κ. Ἰωακεὶμ Βαλαβάνης προστίθησιν ὅτι οὐ μόνον ἐνταῦθα καὶ ἐν Πόντῳ ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ, μάλιστα δὲ ἐν Φρυγίᾳ, εἶνε κοινότατα τὰ τοιαῦτα παραμύθια, ὄντα παραλλαγαὶ τῶν γνωστῶν περὶ τοῦ Μίδα μύθων.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΜΕ'

(τακτική)

10 μαΐου 1894.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προτέρας τακτικῆς συνεδρίας καὶ τὴν ἀνακοίνωσιν περιλήψεως τῆς τοῦ Συλλόγου ἀλληλογραφίας, ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Ἀλκ. Ξανθόπουλος.

Κατόπιν ὁ κ. Ματθαῖος Παρανίκας ἀναγινώσκει βιογραφίαν τοῦ ἀειμνήστου Ἠλία Ταντταλίδου. Μετὰ δὲ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος ὁ κ. Π. Δ. Νικολόπουλος λέγει ταῦτα, ἃ εἶδει προσθήκης:

«Ἀφ' οὗ ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Παρανίκα ἐστράφη περὶ τὸν βίον τοῦ ποιητοῦ Η. Ταντταλίδου ἐπιτραπήτω ν' ἀνακοινώσω γεγονότα τινὰ τῶν κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν μου σπουδῶν μεγάλην μετ' αὐτοῦ τοῦ θέματος ἔχοντα σχέσιν.

Τῷ 1873 συγκατελεγόμην μεταξὺ τῶν μαθητῶν τῆς δημοτικῆς σχολῆς τῆς μυροβόλου νήσου Χάλκης. Ὁ ἀοίδιμος ποιητὴς τοσαύτην ἔτρεφεν ἀγάπην εἰς τὰ τέκνα τοῦ λαοῦ τὰ ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ ἐκπαιδευόμενα, ὥστε προπαρασκευάζων ἰδικά δι' αὐτὰ ποιημάτια μεγάλας κατεβαλε φροντίδας πρὸς διδασκαλίαν αὐτῶν. Ἰδοὺ δὲ τίνι τρόπῳ κατήρχετο τῆς διδασκαλίας του: Προσκαλεῖ πρῶτον παρ' ἑαυτῷ μαθητήν τινα, εἰς ὃν ἐμάνθανε, πολλάκις ἐπαναλαμβάνων, ποιημάτιόν τι· εἶτα ἀνίθετε τῷ ἐκμαθόντι τοῦτο τὴν φροντίδα ἵνα καὶ τοῖς λοιποῖς τῶν μαθητῶν τὸ μεταδώσῃ· προσήρχετο δὲ μόνος καὶ ἤκουε τέλος αὐτοῦ ἐπαναλαμβανομένου, ἐν χορῷ· μάλιστα κατεξανίστατο ὁσάκις ἤκουε παραφωνίαν τινὰ γινομένην κατὰ τὴν ᾠδὴν αὐτοῦ. Ἐνθυμοῦμαι εἰσέτι τὸ πρῶτόν μοι παρὰ τοῦ ἰδίου διδαχθὲν ποίημα.

«Ἤδη τὸ φῶς τῆς ἡμέρας
κατὰ λεπτὸν ὠχριᾷ», κτλ.

Μετ' ἄλγους καρδίας ἐπίσης ἀναμιμνήσκομαι ἑτέρου νεκρωσίμου, ὅπερ τὸ πρῶτον κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ πολυκλαύστου ποιητοῦ ἐψάλη· ἔχει δὲ οὕτω:

«Τὸ πνεῦμα ὑπὲρ τῶν νεκρῶν», κτλ.

Ἐνόμισα ὅτι τὰ ὀλίγα ταῦτα ἔχουσι σημασίαν τινὰ προστιθέμενα εἰς τὴν βιογραφίαν τοῦ καλλικελάδου ὅστις θὰ παραμείνῃ παρ' ἡμῖν ζῶν ἐνόσῳ ὑπάρχει ποίησις».

Ὁ κ. Ἰωάννης Δ. Ταντταλίδης, εὐχαριστήσας τῷ κ. Μ. Παρανίκᾳ ἐπὶ τῇ βιογραφίᾳ τοῦ μακαρίτου αὐτοῦ θείου, συμπληροῖ τινὰ, ἰδίως τὰ περὶ τῆς γλώσσης, ἃς χρῆσιν ἐποιεῖτο ὁ ποιητὴς, οὔσης ἀείποτε γνησίας καὶ ἀπηλλαγμένης ἀνωμαλιῶν καὶ ξενοτρόπων ἰδιωτισμῶν.

Ἐπὶ τούτοις εὐχαριστήσας ὁ πρόεδρος τῷ τε κ. Μ. Παρανίκᾳ ἐπὶ τῇ ἀνακοινώσει αὐτοῦ καὶ τοῖς κκ. Π. Δ. Νικολοπούλῳ καὶ Ι. Δ. Ταντταλίδῃ λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΜΣ'

(ἐκτακτος)

15 μαΐου 1893.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ, προέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ κύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῶν τεσσάρων προηγουμένων ἐκτάκτων συνεδριάσεων, ἀναγινώσκεται ἐπιστολὴ τῆς δεσποινίδος Λουΐζης Ἀντωνάκη, αἰτουμένης τὴν μεγάλην τοῦ Συλλόγου αἴθουσαν πρὸς τέλεσιν μουσικῆς συναυλίας καὶ χορηγούσης αὐτῷ τὸ τέταρτον τῶν ἐκ ταύτης εἰσπράξεων.

Ὁ κ. Θεμ. Σαλτέλης παρατηρεῖ ὅτι αἱ τοιαῦται ἀτομικαὶ αἰτήσεις μέχρι τοῦδε ἀπερρίπτοντο κατὰ ῥητὴν τοῦ Συλλόγου ἀπόφασιν. Ἀλλ' ὁ κ. Δ. Μαλικίδης ἀντιπαρατηρεῖ ὅτι ὀρθῶς μὲν ἀπεφήνατο ὁ Σύλλογος, ἀλλ' ἡ αἴτησις αὕτη μετέχει καὶ τοῦ ἀγαθοεργοῦ σκοποῦ, καθότι τὸ ληφθησόμενον ποσὸν διατεθήσεται ὑπὲρ τοιούτου σκοποῦ.

Ἐπιμένοντος δὲ τοῦ κ. Θ. Σαλτέλη, ὑποστηριζομένου ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Ἀποστόλογλου, ὅπως καθορισθῇ ὁ σκοπὸς, ὁ πρόεδρος λέγει

ὅτι τὸ ληφθησόμενον τέταρτον τῶν εἰσπράξεων τῆς συναυλίας θέλει διατεθῇ ὑπὲρ τοῦ Εὐανθιείου παρθεναγωγείου. Οὕτω δὲ γίνεται δεκτὴ ἡ αἴτησις τῆς δεσποινίδος Λουίζης Ἀντωνάκη, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ πρότασις τοῦ κ. Θ. Σαλτέλη, καθ' ἣν τὰ ἐξ ὁμοίων αἰτήσεων εἰσπραχθησόμενα ποσὰ ἐκ παραχωρήσεως τῆς αἰθούσης διὰ παρομοίας συναθροίσεις ἀνάγκη νὰ ὦσι προωρισμένα διὰ καθαρῶς ἐκπαιδευτικὸν σκοπόν.

Ἀκολούθως ὁ κ. Δ. Οἰκονομίδης, εἰσηγητὴς τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκει τὴν ἐπὶ τοῦ Καραπανείου Ἀγῶνος ἔκθεσιν αὐτῆς.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἐκθέσεως, ὁ κ. Μ. Λύθεντόπουλος παρατηρεῖ ὅτι οὐδεμία παιδαγωγικὴ αὖρα διαπνέει τὴν ἔκθεσιν τοῦ εἰσηγητοῦ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους· οὐδεὶς λόγος π. χ. γίνεται ἐν αὐτῇ περὶ τῆς οἰκονομίας τῶν ὑποβληθέντων ἔργων, περὶ τῆς μεθοδικῆς ἢ ἀμεθόδου κατατάξεως, καὶ ἄλλων ἀρετῶν ἢ ἐλλείψεων, δυναμένων νὰ καταστήσωσι προσεκτικοὺς τοὺς ἐν τῷ μέλλοντι τοὐλάχιστον ἀποδυθησομένους εἰς τὸν ἀνανεωθησόμενον βεβαίως ἀγῶνα, ἀλλ' ἁπλῶς γραμματικαὶ ἢ μᾶλλον ὀρθογραφικαὶ παρατηρήσεις, τὴν ἀτομικὴν ἐν πολλοῖς τοῦ εἰσηγητοῦ γνώμην ἐκφράζουσαι περὶ ἀορίστων τύπων τῆς καθ' ἡμᾶς γλώσσης καὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἐν γένει ζητήματος.

Ὁ κ. Χρ. Γ. Πανταζίδης λέγει ὅτι φαίνεται ἀνωμαλία τις ἐν τῇ ἐκθέσει, καθότι τοῦ μὲν ἐπαινουμένου *Ῥοβινσῶνος* ὀλίγιστα ὑποδεικνύονται τὰ μειονεκτήματα, τῆς δὲ βραβευομένης *Ὀδυσσείας* πολλὰ τὰ διορθωτέα. Ἐπὶ ἐρωτήσει δὲ τοῦ κ. Πολυκρίτου: ἂν δύναται ὁ Σύλλογος νὰ καταρρίψῃ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, καθόσον μάλιστα ἐν τῷ ζητήματι τῶν ἐπαινουμένων *Ῥοβινσώνων*, αὕτη εὑρεθεῖσα ἐν ἰσοψηφίᾳ ἐπήνεσεν ἀντὶ νὰ βραβεύσῃ τὸν ἕτερον· ὁ μὲν κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης λέγει ὅτι πᾶσης ἐπιτροπῆς αἱ τοιαῦται ἀποφάσεις εἶνε ἀνέκκλητοι καὶ κατὰ τύπους ἀναγινώσκονται πρὸς γνῶσιν τοῦ Συλλόγου· ὁ δὲ πρόεδρος λέγει ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ συζήτησιν σκοποῦσαν νὰ καταρρίψῃ τὸ κῦρος τῆς ἀποφάσεως τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Δεκτῶν δὲ γενομένων τῶν πορισμάτων τῆς ἐκθέσεως, ὁ κ. Θ. Σαλτέλης ἐρωτᾷ διατί ἡ σταλεῖσα *Φυσικὴ* δὲν ἐκρίθη ἐφέτος· ὁ δὲ πρόεδρος τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Χρ. Χατζηχρήστου λέγει ὅτι ἀνεβλήθη ἡ κρίσις, τὸ μὲν διότι θὰ τροποποιηθῇ τὸ ἐκδοθὲν τῷ 1885 πρόγραμμα, τὸ δὲ διότι τὸ σταλὲν ἔργον περιέχει μόνον *Φυσικὴν*, παρὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ προγράμματος ὅτι πρέπει νὰ περιέχῃ *Φυσικὴν* καὶ *Χημείαν*.

Ἐπὶ τούτοις διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΜΖ'

16 μαΐου 1893.

ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΕΟΡΤΗ

Ἄρχεται τῇ 2 ½ ὥρᾳ μ.μ. προϊσταμένου τοῦ παναγιωτάτου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κ. Νεοφύτου, σὺν τοῖς σεβ. μητροπολίταις Ἐφέσου, Κυζίκου, Νικομηδείας, Ἰωαννίνων· παρόντων τοῦ Ἐξ. πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Ν. Α. Μαυροκορδάτου μετὰ τοῦ γεν. προξένου κ. Λογοθέτου· τοῦ Ἐξ. ἀρχιάτρου τῶν Ἀνακτόρων καὶ ἰδιαιτέρου ἰατροῦ τῆς Α.Α.Μ. τοῦ σουλτάνου κ. Σπ. Μαυρογένους πασᾶ, τοῦ ἐνδοξ. ἱπόπτου τῶν μὴ μουσουλμανικῶν σχολείων Ἀβδουλλὰχ Χασὶπ, ἐκπροσωποῦντος τὴν Α. Ἐξ. τὸν ὑπουργὸν τῆς παιδείας, τῶν πανοσιολογιωτάτων ἐπιτρόπων τοῦ Παναγίου Τάφου, τοῦ Θεοβαδίστου Ὄρους Σινᾶ, καὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἀντιπροσώπων σωματείων, καὶ πολλοῦ πλήθους.

Ὁ τέως πρόεδρος κ. Ἀν. Χριστίδης ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν τῶν κατὰ τὸ ΑΒ' ἔτος γενομένων.

μεθ' ὃ ἀποσφραγίσας τὸ δελτίον τὸ φέρον ἐξωθεν ῥητὸν «ἀλλὰ γῆρας διηγοῦμαι» κτλ. ἀναγινώσκει τὸ ὄνομα τοῦ βραβευθέντος συγγραφέως τῆς *Ὀδυσσείας* κ. Δημητρίου Γ. Μοστράτου.

ὁ νέος πρόεδρος ἀναγινώσκει τὸν εἰσιτήριον λόγον «περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς Στωϊκῆς φιλοσοφίας ἐπὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου».

Ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης εὐλόγησε δι' ὀλίγων τὰ ἔργα τοῦ Συλλόγου.

Τῇ Α. Θ. Π. καὶ πᾶσι τοῖς παρισταμένοις, ὡς καὶ τῷ Ἐξ. ὑπουργῷ τῆς παιδείας, εὐχαριστήσας ὁ πρόεδρος λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΩΝ ΔΙΑΡΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΒ΄ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1892-1893

1) ΕΚΘΕΣΙΣ

τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ΑΡΛΗ΄ συνεδριάσει τῆς 16 ἀπριλίου 1893 ὑπὸ τοῦ γραμματέως αὐτῆς κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδου.

Ἀγαπητοὶ συνάδελφοι

Ἅπας λόγος, ἂν παρῇ τὰ πράγματα, μάταιόν τι φαίνεται καὶ κενὸν ἴσως. Τούτου ἕνεκα, τοὺς λόγους παραλείποντες, ἐπὶ τὰ πράγματα ἐρχόμεθα εὐθύς, τοῦ Κανονισμοῦ ἡμῶν ἄλλως τε ἔκθεσιν τῶν κατὰ τὸ ῥηθὲν συλλογικὸν ἔτος πεπραγμένων τῇ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ ἀπαιτοῦντος.

Ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας συγκεκρότηται ἐκ τῶν ἑξῆς μελῶν: τῶν κκ. Κ. Βακαλοπούλου, Μ. Κεφάλα, Δ. Κοντογεώργη, Δ. Οἰκονομίδου, Ν. Παπαγιαννοπούλου, Σ. Πολυκρίτου, Ἀπ. Φωτιάδου καὶ Ὀδ. Ἀνδρεάδου, ὑπὸ τὴν προεδρείαν δὲ, ὡς ὁ Κανονισμὸς ὁρίζει, τοῦ ἑτέρου τῶν ἀντιπροέδρων κ. Χρ. Χατζηχρήστου. Ἀλλ' ἐκ τῶν ἀνωτέρω παραταχθέντων μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς οἱ κκ. Σ. Πολυκρίτος καὶ Α. Φωτιάδης ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς οὐδαμῶς μετέσχον αὐτῶν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐλογίσθησαν, καθὰ ὁ Κανονισμὸς διακελεύεται, ὡς παρητημένοι. Ὁ δὲ κ. Δ. Κοντογεώργης δὲν παρευρίσκετο κατὰ τὰς τελευταίας τῆς Ἐπιτροπῆς συνεδριάσεις.

Κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίασιν τῆς Ἐπιτροπῆς, γενομένην τῇ 5 ἰουνίου, ἐξελέγη παμψηφεὶ γραμματεὺς αὐτῆς ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρεάδης, ἐνεκρίθη δὲ ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐκδοθέντων καὶ μήπω συντελεσθέντων προγραμμάτων τοῦ Καραπανείου Ἀγῶνος περὶ συντάξεως διδακτικῶν βιβλίων τῆς πρώτης παιδεύσεως.

Πρῶτον δὲ πρόγραμμα ἐκ τῶν παρατεθέντων, ὅπερ ἀνεγνώσθη, ἦν τὸ περὶ Χρηστομαθείας τῶν τάξεων τῆς πρώτης σχολῆς. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο ἐκρίθη ὡς χρῄζον μεταρρυθμίσεως, ἐφ' ᾧ καὶ προέβη εἰς τοῦτο ἡ Ἐπιτροπή· ἀντὶ δὲ Χρηστομαθείας συνέταξε τὸ ὑποβληθὲν τῷ Συλλόγῳ καὶ ἐγκριθὲν ὑ' αὐτοῦ πρόγραμμα τῶν τριῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων τῆς Β΄, Γ΄ καὶ Δ΄ τάξεως τῆς πρώτης σχολῆς, ὁρίσασα τῇ μὲν Β΄ τάξει Ῥομπινσῶνα, τῇ Γ΄ Ὀδύσσειαν, καὶ τῇ Δ΄ Ἡρόδοτον. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο δημοσιευθὲν ἔτυχεν ἐπιτυχίας, διότι τοῦ τε Ῥομπινσῶνος καὶ τῆς Ὀδυσσείας πεντὰς, τοῦ δὲ Ἡροδότου τετρὰς ποννημάτων ὑπεβλήθησαν τῇ Ἐπιτροπῇ. Ἐκ τούτου φανεροῦται εὐτυχὴς ἡ ἰδέα τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν προγραμμάτων τῶν διαφόρων διαγωνισμάτων, ἅπερ ἐν τῷ Συλλόγῳ ἔθηκαν φιλόμουσοι ὁμογενεῖς, καὶ ἡ ὅσον ἐνεστι μείζων δημοσίευσις αὐτῶν. Τὰ προγράμματα τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος πρὸ πολλοῦ εἶχον λησμονηθῇ, τοῦτο δὲ συνετέλεσεν ὅπως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μηδὲν ὑποβάλληται πόνημα, καὶ περ οὐκ ὀλίγων ἀγωνοθετημάτων παραταθέντων. Ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οἱονεὶ ἐξέθαψεν αὐτὰ, γενομένη καλοῦ πρόξενος τοῖς παιδευτηρίοις τῆς πρώτης παιδεύσεως, τῆς πασῶν σπουδαιοτάτης, διότι δι' αὐτῶν προικισθήσεται αὕτη διὰ νέων καταλλήλων διδακτικῶν βιβλίων, περιορισθήσεται δὲ κατά τι καὶ ἡ ἐξασκουμένη, ὡς μὴ ὠφελε, βιβλιοκαπηλεία. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, ὁ τοσαῦτα πάλαι πράξας ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς τοῦ ἡμετέρου γένους προαγωγῆς καὶ ἀναπτύξεως, παρίσταται οὐδαμῶς ἐπι-

λανθανόμενος τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ τό γ' ἐπ' αὐτῷ ὑπὲρ αὐτοῦ μοχθῶν καὶ εἰς αἰσιώτερον ἀεὶ ἀποβλέπων μέλλον, ὅπερ οὐ βραδυνεῖ, πεποίθαμεν.

Ἡ ἀναθεώρησις τοῦ προγράμματος τῆς Χρηστομαθείας ἐγένετο μετὰ μακρὰν μελέτην καὶ συζήτησιν, ἰδίᾳ τε καὶ ἐν συνεδριάσει τῆς Ἐπιτροπῆς, μεθ' ὃ προὐτίμησεν αὕτη τὸ σύστημα τοῦ Herbart καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ ἀνασυνέταξε τὸ πρόγραμμα. Τὰ εἰς τὸν ἀγῶνα δὲ τοῦτον ὑποβληθέντα πονήματα αὐστηρῶς μελετῶνται ἤδη ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς, περὶ αὐτῶν δὲ αὐστηρὰν καὶ δικαίαν ὑποβαλεῖ ὑμῖν ἔκθεσιν ἐν τῇ ὁρισθησομένῃ συνεδριάσει διὰ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς κ. Δ. Οἰκονομίδου, ἐκλεγέντος μυστικῇ ψηφοφορίᾳ ἔν τινι τῶν τελευταίων συνεδριάσεων. Πρὸς τοῖς τέσσαραι καὶ δέκα τούτοις πονήμασι τοῖς πρὸς ἐξέτασιν καὶ κρίσιν χρόνον ἀπαιτοῦσιν, ἡ Ἐπιτροπὴ κρινεῖ καὶ πόνημα ὑποβληθὲν τῷ Καραπανείῳ ἀγῶνι διὰ τὸ ἀγωνοθέτημα αὐτοῦ πρὸς σύνταξιν στοιχειώδους Φυσικῆς πειραματικῆς καὶ Χημείας, προωρισμένης τῇ σχολῇ τῆς πρώτης παιδεύσεως. Ὑπεβλήθη πρὸς τούτοις καὶ ἕτερον πόνημα διὰ τὸ ἀγωνοθέτημα τῶν ἀναγνωστικῶν φέρον ἐπιγραφὴν «Λύρα Ὁμήρου», ἀλλὰ τοῦτο ὡς ἐκπροθέσμως ἀποσταλὲν οὐδαμῶς ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν.

Ἐμελετήθη πρὸς τούτοις συλλογὴ ποιημάτων τῆς δεσποινίδος Κορνηλίας Πρεβεζιώτου, παραπεμφθέντων τῇ Ἐπιτροπῇ ὑπὸ τοῦ προεδρείου πρὸς κρίσιν· προσεχῶς δὲ ὑποβληθήσεται ὑμῖν καὶ ἡ ἐπ' αὐτῶν ἔκθεσις.

Ταῦτα τὰ τῆς ἡμετέρας Ἐπιτροπῆς, συνελθούσης καθ' ὅλον τὸ ἔτος εἰς δυοκαίδεκα συνεδριάσεις, ἔργα, ὀλίγα μὲν ἴσως, ἀλλ' ἀπαιτοῦντα καὶ χρόνον μακρὸν καὶ μελέτην οὐκ ὀλίγην πρὸς διεξαγωγὴν αὐτῶν, διότι ἡ εὐθύνη ἐστὶ μεγίστη. Πρόκειται κυρίως περὶ ἀποδόσεως δικαιοσύνης, οὐδὲν δὲ ἱερώτερον τῆς ἀπονομῆς αὐτῆς μετὰ λόγου.

Περαίνοντες εὐχόμεθα τῷ τε Συλλόγῳ καὶ ὑμῖν τὰ βέλτιστα καὶ κράτιστα.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

τοῦ Καραπανείου Ἀγῶνος περὶ συντάξεως ἀναγνωστικῶν βιβλίων τοῦ Β΄, Γ΄ καὶ Δ΄ ἔτους τῆς δημοτικῆς σχολῆς, ἀναγνωσθὲν ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδου ἐν τῇ ΑΡΚΑ΄ συνεδριάσει τῆς 26 αὐγούστου 1892.

Κύριοι·

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος, τὴν ἐνίσχυσιν ἐπιδιώκων τῆς ὑγιοῦς πρώτης ἢ δημοτικῆς παιδεύσεως, ἀναθεωρήσας ὅπερ κατὰ τὸ ἔτος 1880 ἐξέδωκε πρόγραμμα «Πρὸς σύνταξιν Χρηστομαθείας τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης», προκηρύσσει, ἀγωνοθετοῦντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου, διαγωνισμὸν περὶ συντάξεως ἀναγνωστικῶν βιβλίων τοῦ Β΄, Γ΄ καὶ Δ΄ ἔτους τῆς δημοτικῆς σχολῆς.

Ἐπειδὴ ἡ μυθικὴ καὶ ἱστορικὴ ὕλη, παιδαγωγικῶς διασκευαζομένη, μάλιστα τῇ παιδικῇ προσαρμόζει διανοίᾳ, ὁ Σύλλογος δοξάζει ὅτι τοιαύτης ὕλης βιβλία τὰ κατάλληλα εἰσὶν ὀκταετέσιν, ἐννεαετέσι καὶ δεκαετέσι παισίν, οἵπερ τ' ἀναγνωστικὰ προορίζονται τοῦ Β΄, Γ΄ καὶ Δ΄ ἔτους τῆς δημοτικῆς σχολῆς βιβλία. Ὅθεν καὶ ἀπορραίνεται ὅτι ἐπιτυχὴς κατὰ πάντα εἰς τὴν νέαν γλῶσσαν μετάφρασις τοῦ *Robinson* τοῦ ἄγγλου D. Defoe (ὃς ἀπὸ ἑκατονταετηρίδος μὲν εἰς ἁπάσας τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου τὰς γλώσσας χάριν τῶν παίδων μετηνέχθη, ἄριστον δὲ παιδαγωγικὸν ἀνάγνωσμα ὑπὸ τοῦ πολλοῦ Rousseau ἀνεκηρύχθη) καὶ δόκιμος ἐν πᾶσι παράφρασις εἰς τὴν νέαν γλῶσσαν τῆς τε *Ὀδυσσείας* τοῦ ἀθανάτου Ὁμήρου (περὶ ἧς ὁ μέγας τῆς Γερμανίας ψυχολόγος Herbart εἶπεν «εἰς τὸν Ὅμηρον εὑρίσκω βιβλίον πληροῦν πάντας τοὺς ὅρους παιδευτικοῦ τῶν παίδων βιβλίου», παιδιόθεν δ' αὐτὸς ἐπαίδευε καὶ διεμόρφου τοὺς ἀρχαίους ἡμῶν προγόνους), καὶ τῶν ἱστορικῶν τοῦ χαριτοβρύτου *Ἡροδότου* τὰ ἄριστα ἀπαρτίσουσιν ἀναγνωστικὰ βιβλία διὰ τὸ Β΄, Γ΄ καὶ Δ΄ τῆς δημοτικῆς σχολῆς ἔτος[1].

---

1. Ἀναγνωστικὸν τοῦ πρώτου ἔτους, ἤτοι «Κλεὶς τῆς ἀναγνώσεως» ἐκρίθη καὶ βραβευθὲν κατὰ τὸ ἔτος 1880 ἐξεδόθη (Ἴδε περιοδ. Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου, τόμ. ΙΔ΄, σελ. 86-87).

Προκηρύσσει ταίνυν ὁ Σύλλογος μετὰ βραβείου ἑπτακοσίων πεντήκοντα (750) δραχμῶν διαγωνισμὸν 1) ἐλευθέρας μεταφράσεως εἰς τὴν νέαν γλῶσσαν τοῦ «Βίου καὶ τῶν περιπετειῶν τοῦ Ῥοβινσῶνος» τοῦ D. Defoe (The life and adventures of Robinson) κατὰ τὸν τοῦ γερμανοῦ Barth Schulrobinson ὡς ἀναγνωστικοῦ βιβλίου τοῦ ϛ' ἔτους τῆς δημοτικῆς σχολῆς, ἐν ἑνὶ τομιδίῳ· 2) ἐλευθέρας παραφράσεως εἰς τὴν νέαν γλῶσσαν τῶν διδακτικωτέρων καὶ τερπνοτέρων μερῶν τῆς Ὀδυσσείας τοῦ Ὁμήρου ὡς ἀναγνωστικοῦ βιβλίου τοῦ γ' ἔτους τῆς δημοτικῆς σχολῆς, ἐν ἑνὶ τομιδίῳ· καὶ 3) ἐλευθέρας παραφράσεως εἰς τὴν νέαν γλῶσσαν τῶν ἐπαγωγοτέρων καὶ μορφωτικωτέρων μερῶν τῶν Ἱστοριῶν τοῦ Ἡροδότου ὡς ἀναγνωστικοῦ βιβλίου τοῦ δ' ἔτους τῆς δημοτικῆς σχολῆς, ἐν ἑνὶ τομιδίῳ· ἁπάντων δὲ μετὰ καλλιτεχνικῶν εἰκόνων καὶ ἐπὶ τῷ ὅρῳ τοῦ τηρηθῆναι ὅσον ἐνδέχεται ἀναλλοιώτους τὰς ἀρχηγματικὰς καὶ περιγραφικὰς τῶν πρωτοτύπων ἀρετάς, τὴν ἑνότητα δὲ καὶ συναφειαν τῶν γεγονότων ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ καὶ τῷ Ἡροδότῳ.

Ἀποκλείει τοῦ ἀγῶνος ὁ Σύλλογος τὰς πέρυσι γενομένας ἐντύπους ἐκδόσεις τοῦ Ῥοβινσῶνος, τῆς Ὀδυσσείας καὶ τοῦ Ἡροδότου.

Εὔχεται μὲν καὶ ποθεῖ ὁ Σύλλογος ἰδεῖν ὑποβαλλόμενα αὐτῷ εἰς κρίσιν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ καὶ τὰ τρία ἔργα, δέξεται μέντοι καὶ κρινεῖ καὶ ἓν ἕκαστον αὐτῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ τρίτῳ τοῦ βραβείου μέρει.

Ὁ Σύλλογος ὑποδείκνυσι βοηθήματα εἰς τὴν τῆς ὕλης κατάταξιν, τῆς μὲν Ὀδυσσείας τὸ τοῦ Willmann Lesebuch aus Homer, τοῦ δὲ Ἡροδότου τὸ τοῦ αὐτοῦ Lesebuch aus Herodote καὶ εἰς τὴν μεθοδικὴν ἐπεξεργασίαν τῆς ὕλης τὸ τοῦ αὐτοῦ ἔργον Der elmentare Geschichte-Pentezricht.

Γραμματικὸν τυπικὸν ἐν τοῖς τρισὶ βιβλίοις ὁ Σύλλογος καθορίζει τὸ τῆς νῦν φιλολόγου καὶ ἀστείας γλώσσης ἰνιαῖον, λέξιν δὲ καὶ φράσιν κυρίαν καὶ ἑλληνικήν, καὶ πλοκὴν τοῦ λόγου ἁρμονικήν, ἀπέριττον, καὶ τῇ ἡλικίᾳ ἀνάλογον, ᾗ τὸ βιβλίον προώρισται· προώρισται δὲ ὁ μὲν Ῥόβινσων τοῖς ὀκταετέσιν, ἡ δὲ Ὀδύσσεια τοῖς ἐννεαετέσι, καὶ ὁ Ἡρόδοτος τοῖς δεκαετέσι παισὶ τῆς δημοτικῆς σχολῆς.

Προσθετέον ἐν παραρτήματι τῷ μὲν Ῥοβινσῶνι 20-25 ποιημάτια, τῇ δὲ Ὀδυσσείᾳ 30-35 καὶ τῷ Ἡροδότῳ 40-45 ποιήματα παιδευτικοῦ καὶ περιγραφικοῦ χαρακτῆρος τοῦ Χρηστοπούλου, τοῦ Ζαλοκώστα, τῶν Σούτσων, τοῦ Ταντολίδου, τοῦ Καρασούτσα, τοῦ Βαλαωρίτου, τοῦ Ῥαγκαβῆ, τοῦ Ὀρφανίδου, τοῦ Παπαρρηγοπούλου, τοῦ Βασιλειάδου, τοῦ Δροσίνη, τοῦ Βιζυηνοῦ, τῶν Παράσχων, τοῦ Βερναρδάκη, τοῦ Βλάχου, καὶ τοῦ Σουρῆ· ἀπαρτιζέτω δὲ τὸ μὲν τοῦ ϛ' ἔτους τομίδιον μετὰ τῶν ποιημάτων 7-8, τὸ δὲ τοῦ γ' σὺν τοῖς ποιήμασι 12-13, καὶ τὸ τοῦ δ' ἔτους, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ποιημάτων, 16-17 τυπογραφικὰ φύλλα.

Εἰς τὸν ἀγῶνα ὁ Σύλλογος παρακαλεῖ τοὺς διδασκάλους καὶ πάντα λόγιον Ἕλληνα ἔν τε τῇ Ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ καὶ ἀλλοθι διαμένοντα.

Χειρόγραφα γενήσονται δεκτὰ μέχρι τῆς 28 φεβρουαρίου τοῦ 1893, ἡ δὲ κρίσις γενήσεται κατὰ μάϊον τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Τὰ χειρόγραφα ἀποστελλόμενα φέροντα ἐν τῇ προμετωπίδι καὶ ἔξωθεν τοῦ συναποστελλομένου ἰγκλείστου ἐν φακέλλῳ δελτίου, ἐφ' οὗ τὸ ὄνομα τοῦ φιλοπονήσαντος, ῥητόν τι πρὸς διάκρισιν.

Τὰ χειρόγραφα τῶν τε βραβευθησομένων καὶ μὴ ἔργων μενοῦσι κτῆμα τοῦ Συλλόγου, μόνος δ' ὁ συγγραφεὺς δύναται λαβεῖν ἀντίγραφον αὐτῶν.

Συνεζητήθη καὶ ἐνεκρίθη ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς 24 ἰουλίου 1892.

Ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπή

Χρ. Χατζηχρήστου, πρόεδρος, Κ. Βακαλόπουλος, Ν. Παπαγιαννόπουλος, Μ. Ι. Κεραλᾶς, Ὀδ. Ἀνδρεάδης, γραμματεύς.

Ὑπεβλήθη, συνεζητήθη καὶ ἐνεκρίθη ἐν ταῖς συνεδριάσεσι τοῦ Συλλόγου τῆς 29 ἰουλίου καὶ 26 αὐγούστου 1892.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 26 αὐγούστου 1892.

Ὁ πρόεδρος
ΑΝ. ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ

Ὁ γεν. γραμματεύς
ΑΧ. ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ

2) ΕΚΘΕΣΙΣ

περὶ τοῦ ταμείου τοῦ Συλλόγου, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ ταμίου κ. Δ. Μηλιώτου ἐν τῇ ΑΡΜ' συνεδριάσει τῆς 24 ἀπριλίου 1893.

Κύριοι·

Λαμβάνω τὴν τιμὴν καὶ ἐρίτος νὰ ὑποβάλω εἰς τὴν ὑμετέραν ἔγκρισιν ἐν ὀλίγοις τὴν διαχείρισιν τοῦ ταμείου τοῦ ΛΒ' συλλογικοῦ ἔτους.

Ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν ἐκτάκτων συνδρομῶν μετὰ λύπης μου φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῶν ὅτι αἱ ἔκτακτοι συνδρομαὶ ἀνῆλθον ἐρίτος εἰς τὸ ποσὸν μόνον Λ. ὀθ. 69.40, τοῦτο δὲ διότι τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον ἀνέβαλε μέχρι σήμερον νὰ μᾶς ἀποστείλῃ τὴν ἐτησίαν συνδρομήν του ἐκ δρ. 2000. Ὁ ἐν Μασσαλίᾳ ἀξιότιμος κ. Στέφ. Ζαφειρόπουλος προσήνεγκε Λ. ὀθ. 25. Ὁ ἐν Ἀθήναις ἀξιότιμος κ. Ἀνδρέας Συγγρὸς Λ. ὀθ. 30. Ὁ σεβαστὸς ἡμῶν συμπολίτης καὶ ἑταῖρος κ. Δ. Ν. Ταμβάκος Λ. ὀθ. 10, καὶ ὁ ἑταῖρος ἡμῶν κ. Κωνσταντῖνος Ψωμιάδης φρ. 100, ἅπερ διέθεσιν ὑπὲρ τῶν ἐκ τοῦ σεισμοῦ παθόντων Ζακυνθίων.

Εἰσεπράχθησαν ἐκ τῶν ταχτικῶν συνδρομῶν Λ. ὀθ. 199, ἐξ ὧν Λ. ὀθ. 48 ἐκ καθυστερουμένων συνδρομῶν, καὶ Λ. ὀθ. 151 ἐκ τῶν τοῦ ΛΒ' συλλογικοῦ ἔτους, ἐκ δικαιώματος δὲ διπλωμάτων Λ. ὀθ. 16.

Τὸ τῆς συναυλίας καθαρὸν προϊὸν δυστυχῶς ἀνέρχεται μέχρι σήμερον μόνον εἰς Λ. ὀθ. 50.50, ἐλπίζω δὲ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸ ποσὸν Λ. ὀθ. 62 περίπου διὰ τῆς εἰσπράξεως τῶν εἰσέτι καθυστερουμένων. Τὸ δυσάρεστον τοῦτο ἀποτέλεσμα προῆλθεν ἐκ λόγων καὶ αἰτίων ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεως τοῦ προεδρείου.

Εἰς τὰς δαπάνας τοῦ Συλλόγου θέλετε ἐρίτος παρατηρήσει αὔξησιν εἰς τὴν μισθοδοσίαν τοῦ προσωπικοῦ κατὰ Λ. 36.50, καθὼς καὶ εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ Εὐανθείου παρθεναγωγείου, ἥτις ἀνέρχεται εἰς Λ. ὀθ. 39.

Περαίνων, κύριοι, φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῶν ὅτι αἱ εἰσπράξεις τοῦ ἐνεστῶτος συλλογικοῦ ἔτους ἀνῆλθον εἰς Λ. ὀθ. 339.31, αἱ δὲ δαπάναι εἰς Λ. ὀθ. 583.41 1/2, ἥτοι προέκυψεν ἔλλειμμα ἐκ Λ. ὀθ. 244.10 1/2. Χάρις δὲ εἰς τὸ περίσσευμα τῆς παρελθούσης χρήσεως ἐκ Λ. ὀθ. 314.94, τὸ ἔλλειμμα ἐκαλύφθη, καὶ μένει ἐν τῷ ταμείῳ ὑπόλοιπον εἰς μετρητὰ ἐκ Λ. ὀθ. 70.83 1/2. Εὔχομαι δὲ ἀπὸ καρδίας ὅπως ὁ διάδοχός μου παρουσιάσῃ ὑμῖν ἀνθηροτέραν τῆς ἤδη λῃξάσης χρήσεως τὴν κατὰ τὴν ἐπομένην αὐτῇ οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ Συλλόγου.

ΔΑΠΑΝΑΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΟΔΟΙ

ΔΟΥΝΑΙ				ΛΑΒΕΙΝ			
Εἰς διάφορα ἔξοδα	σιλ. 41	Λ.Τ. 29.74.—		Ἀπὸ ταμείων μετρητῶν παρελθούσης χρήσεως	σιλ. 44	Λ.Τ. 314.94	
» ἔξοδα γραφείου	» 42	» 26.18.—		» ἐκτάκτους δαπάνας	» 51	» 2.39	
» φωτισμὸν καὶ θέρμανσιν .	» 43	» 20.74.—		» ἐκτάκτους συνδρομάς...	» 52	» 69.40	
» μισθοδοσίας	» 44	» 208.—.—		» ταχτικὰς συνδρομάς....	» 53	» 199.—	
» Συντακτικὴν Ἐπιτροπὴν .	» 45	» 197.41.—		» διπλώματα	» 54	» 16.—	
» Ζωγράφειον διαγώνισμα, ἀφαιρέσει τῶν ἀντὶ Λ.Τ. 105 εἰσπραχθεισῶν 100	» 46	» 5.—.—		» Ζωγράφειον βιβλιοθήκην.	» 55	» 2.02	
» Εὐανθείειον παρθεναγωγεῖον	» 47	» 39.—.—		» συναυλίαν	» 56	» 50.50	
» βιβλιοθήκην	» 48	» 28.18.—					
» παραφάλιστρα	» 49	» 12.92.50					
» ἀναγνωστήριον	» 50	» 16.24.—					
» ταμεῖον μετρητῶν (ὑπόλοιπον εἰς νέον).....	» 59	» 70.83.50					
		Λ.Τ. 654.25.—				Λ.Τ. 654.25	

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 21 ἀπριλίου 1893.

Ὁ ταμίας
Δ. Π. ΜΗΛΙΩΤΗΣ

3) ΕΚΘΕΣΙΣ

τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ γραμματέως αὐτῆς κ. Ἰωακείμ Βαλαβάνη ἐν τῇ ΑΡΛΗ' συνεδριάσει τῆς 16 ἀπριλίου 1893.

Φίλοι ἑταῖροι·

Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπή, ἀπὸ τῆς 22 μαΐου 1892 μέχρι τῆς 16 ἀπριλίου 1893, συνῆλθεν εἰς ἑνδεκα συνεδρίας, ἀπαρτιζομένη, κατὰ τὸν Κανονισμόν, ἐξ ἑπτὰ μελῶν, ἤτοι τῶν κκ. Μηνᾶ Αὐθεντοπούλου, Ἰωακείμ Βαλαβάνη, Κλεοβούλου Χρ. Κοκκολάτου, (ἀντικαταστάντος ὑπὸ τοῦ νέου εἰδικοῦ γραμματέως τοῦ Συλλόγου κ. Χρ. Πανταζίδου), Πέτρου Πετρακίδου, Θεμιστοκλέους Σαλτέλη καὶ Ξενοφῶντος Σιδερίδου. Ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῆς συνεδρίᾳ ἐξελέγη πρόεδρος μὲν ὁ καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τοιοῦτος κ. Θεμιστοκλῆς Σαλτέλης, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Ἰωακείμ Βαλαβάνης, καθηγηταί.

Ἡ Ἐπιτροπὴ μετὰ λύπης παρετήρησεν ὅτι, ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ὁ μὲν γραμματεὺς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς οὐδ' ἅπαξ παρέστη εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ δὲ γραμματεὺς τῆς Φιλολογικῆς πεντάκις μόνον. Ἡ ἀποχὴ τῶν μελῶν Ἐπιτροπῆς τινος ἀπὸ τῶν συνεδριάσεων αὐτῆς πόσον κωλύει τὴν πρόοδον τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς εἶναι εἰς πάντας γνωστή, ἀφ' οὗ πολλάκις ἡ ἀπουσία καὶ ἑνὸς μόνου μέλους ματαιοῖ τὴν συγκληθεῖσαν συνεδρίασιν.

Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ ἠσχολήθη κυρίως κατὰ τὸ λῆγον ἔτος εἰς τὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου, τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος καὶ τοῦ Β' τόμου τοῦ Ζωγραφείου Ἀγῶνος. Ἰδίᾳ ἐμερίμνησε περὶ τῆς διὰ μειοδοσίας ἐκτυπώσεως τῶν τοῦ Συλλόγου δημοσιευμάτων καὶ μετὰ μακρὰς συζητήσεις ἀνετέθη διὰ συμβολαίου εἰς τὸ τυπογραφεῖον τοῦ «Νεολόγου» ἡ ἐργασία αὕτη πρὸς 140 γρόσια χρυσᾶ τὸ τυπογραφικὸν φύλλον, ἀντὶ τῶν 160, ὡς ἐξετυποῦτο πρότερον.

Μετὰ ταῦτα διενεμήθη ἡ ἐκδοτέα ὕλη εἰς τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς μελέτην. ὅσα δὲ ἀναγνώσματα ἐνεκρίθησαν ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν λογοκρισίαν, ἥτις ἐκ τινων μάλιστα ἔργων περιέκοψεν οὐσιώδη μέρη τοσαῦτα, ὥστε ἡ δημοσίευσις πολλῶν ἐξ αὐτῶν, οὕτως ἀκρωτηριασθέντων, καθίσταται ἀνωφελής· ἐντεῦθεν τὸ τελευταῖον τοῦτο τεῦχος ἀπαρτισθήσεται ἐξ ὀλιγίστων τυπογραφικῶν φύλλων.

Ἡ Ἐπιτροπή, φοβουμένη τὴν τοιαύτην τῶν πραγμάτων ἔκβασιν, ἐγκαίρως παρεκάλεσε διὰ μακρᾶς ἐπιστολῆς αὐτῆς τὸ προεδρεῖον ὅπως ἐπιτρέψῃ αὐτῇ τὴν ἐν προσαρτήματι τοῦ τεύχους βαθμιαίαν ἀναδημοσίευσιν, ἄνευ ἐπιβαρύνσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ περιοδικοῦ, τῶν καθ' ὁλοκληρίαν ἐλλιπόντων τριῶν τόμων τοῦ Συλλόγου ἢ τὴν ὑπὸ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς παρασκευὴν γλωσσικῆς ὕλης, περιληπτέας ἐν τῷ τεύχει τούτῳ ἢ τὴν ἀποστολὴν ἐρανίσματος τινὸς κτλ. Τὸ προεδρεῖον ὅμως ἀπήντησεν ἀρνούμενον εἰς τὰς αἰτήσεις τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ ὑπελείφθησαν ὀλίγιστα ἔργα πρὸς δημοσίευσιν. Ὡσαύτως οὐδὲ τὴν ὕλην τοῦ Β' τόμου τοῦ Ζωγραφείου Ἀγῶνος ἔλαβεν ἡ Ἐπιτροπὴ παρὰ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, καίπερ ἐπανειλημμένως διὰ τοῦ προεδρείου ζητήσασα αὐτήν.

Ἐν τῷ ὅσον οὔπω ἐκδοθησομένῳ τεύχει ὁ κατάλογος τῶν ἱδρυτῶν, μελῶν κτλ. δημοσιεύεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προεκδοθέντων τόμων, διότι ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ δὲν ἠδυνήθη νὰ προσφύγῃ εἰς τὸ νέον Μητρῷον, ὅπερ προέκειτο ἡ ἐπὶ τούτῳ συσταθεῖσα εἰδικὴ ἐπιτροπὴ νὰ συντάξῃ.

Ταῦτα πάντα ἁρμοδίως ὑπέβαλεν ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ εἰς τὸν Σύλλογον, ὑποδεικνύουσα αὐτῷ ὅτι ἐφέτος τὸ περιοδικὸν ἡμῶν ἐκδοθήσεται λίαν ἰσχνὸν καὶ ζητοῦσα τὴν συγγνώμην αὐτοῦ μετὰ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ λήγοντος ἔτους. Ὁ Σύλλογος ὅμως ἀπεφάσισε νὰ γείνῃ ἡ ἔκδοσις, καὶ ἐδόθη ὕλη εἰς τὸ τυπογραφεῖον τοῦ «Νεολόγου», καὶ ἐντὸς βραχέος χρόνου θὰ ἦναι ἕτοιμος ὁ τόμος τοῦ ΛΒ' συλλογικοῦ ἔτους.

Παράρτημα ἀρχαιολογικὸν δὲν θὰ ἔχωμεν ἐφέτος, φοβούμεθα δὲ ὅτι δὲν θὰ ἦναι παρεσκευασμένον καὶ εἰς τὸ ἑπόμενον ἔτος.

Καὶ ἡ μὲν ἀποχωρήσασα Συντακτικὴ Ἐπιτροπή, καίπερ ἐπιθυμοῦσα πλείονα, ταῦτα μόνα ἐφέτος ἠδυνήθη νὰ φέρῃ εἰς πέρας, εὔχεται ὅμως ἀπὸ καρδίας εἰς τὴν διάδοχον αὐτῆς ἀρθονώτερον τὸν ἀμητὸν ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ τε Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐν μέρει καὶ τῆς ἐπιστήμης καθόλου.

4) ΕΚΘΕΣΙΣ

περὶ τῆς καταστάσεως τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Συλλόγου, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ βιβλιοφύλακος κ. Ν. Ππαπαγιαννοπούλου ἐν τῇ ΑΡΜ΄ συνεδριάσει τῆς 24 ἀπριλίου 1893.

Ἐρίτιμοι ἑταῖροι

Διέρρευσε θεία συνάρσει καὶ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἐπὶ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἡμετέρου γεραροῦ Συλλόγου ἀρχῆς μου, καὶ κατὰ τὰ τεθεσπισμένα παρίρχομαι ἐπὶ τοῦ βήματος τούτου ὅπως δῶ λόγον καὶ εὐθύνας τῶν κατὰ τὸ μετ' οὐ πολὺ ἐκπνέον ΑΒ΄ συλλογικὸν ἔτος πεπραγμένων μοι.

Καὶ ὁποία μὲν ἡ πρὸ δύο ἐτῶν τῇ ἐμῇ ἀσθενείᾳ συντελεσθεῖσα νέα ἐπιστημονικὴ ταξινόμησις τῆς βιβλιοθήκης καὶ πῶς αὕτη λειτουργεῖ διὰ τῶν τριῶν αὐτῆς καταλόγων, ταῦτα πάντα ἐγνώρισα ὑμῖν διὰ τῶν δύο προηγουμένων μου ἐκθέσεων. Ἀλλ' ἐπειδὴ σήμερον ἔχω ἀκροατὰς, οἵτινες δὶν ἔχουσιν ἀκούσει αὐτὰς, ἐθεώρησα καθῆκόν μου ν' ἀνακοινώσω καὶ πάλιν ὑμῖν, ὅτι, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καὶ ἐπέκεινα τοῦ μετ' οὐ πολὺ λήγοντος συλλογικοῦ τούτου ἔτους, ἡ βιβλιοθήκη εὑρίσκεται, τῇ τοῦ Θεοῦ εὐδοκίᾳ, καθ' ὅλα σύμφωνος πρὸς τὰ διακελευόμενα ὑπὸ τοῦ 8 ἄρθρου τοῦ διέποντος τὰ τοῦ Συλλόγου Κανονισμοῦ· διότι, ἐκτὸς τοῦ βιβλίου εἰσαγωγῆς καὶ τοῦ ἐν διπλοτύπῳ βιβλίου ἐξαγωγῆς, ἤτοι τοῦ τῶν δανειζομένων πρὸς μελέτην διαφόροις τοῦ Συλλόγου ἑταίροις, ἅπερ εὕρηκα ἐν ἐνεργείᾳ καὶ διατελοῦσι μέχρις ὥρας λειτουργοῦντα, ἔχει ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτῆς καταλόγους, τοπικὸν, καθ' ὕλην ἐπιστημονικὸν, συμπεπληρωμένους ἀμφοτέρους ἐν βιβλίῳ χιλιοσελίδῳ, καὶ ἀλφαβητικὸν διὰ δελτίων, συνταχθέντας καὶ τούτους κατὰ τὴν νέαν τῆς βιβλιοθήκης ταξινόμησιν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ἐπ' αὐτῆς τριετοῦς διακονίας μου.

Τῆς δὲ σημερινῆς μου ἐκθέσεως ὁ σκοπὸς εἶνε μᾶλλον τυπικὸς, διότι πρόκειται ν' ἀναγγείλῃ ὑμῖν πόσος ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰσαχθέντων ἐφέτος ἐν αὐτῇ, εἴτε ἐκ προσφορῶν, εἴτε ἐξ ἀγορᾶς, βιβλίων, πόσον ἀριθμὸν τόμων περιέχει μέχρις ὥρας, καὶ ἂν ἡ παρὰ τοῦ Συλλόγου ἐπιψηφισθεῖσα δι' αὐτὴν δαπάνη διετέθη παρ' ἐμοῦ καὶ ποῦ.

Καὶ πρῶτον ὁ ἀριθμὸς προσφορῶν βιβλίων ἀνακοινωθεισῶν τῷ Συλλόγῳ ἔχει ὡς ἑξῆς: Εἰς βιβλία διαφόρου ὕλης τόμοι 120, ἐναίσιμοι γερμανικαὶ διατριβαὶ 269, χάρται 2, καὶ ἓν χειρόγραφον Ψαλτήριον. Ἀλλ' ἐπειδὴ μέχρις ὥρας οὔτε μοι παρεδόθησαν ταῦτα, οὔτε ἐνεγράφησαν — τοὐλάχιστον τὰ πλεῖστα — ἐν τοῖς οἰκείοις τῆς βιβλιοθήκης τμήμασι, δὶν δύναμαι ν' ἀναγγείλω ταῦτα ὡς εἰσαχθέντα εἰς αὐτήν. Εἰσήχθησαν ὅμως καὶ ἐνεγράφησαν ὅπου δεῖ ἐξ ἀγορᾶς τοῦ Συλλόγου τὰ ἀκόλουθα:

α΄) ἓν σῶμα τοῦ Commentaire litteral sur tous les livres de l'ancien et du nouveau Testament ἐκ τόμων ἐννέα (9) εἰς φύλλον, διδεμένων, ὑπὸ Calmet D. A. Paris, 1724-26,

β΄) ἓν σῶμα τοῦ Dictionnaire Universel d'histoire naturelle ἐκ τόμων, καλλιτεχνικῶς δεδεμένων, σχήματος ὀγδόου μεγάλου, δέκα καὶ ἓξ (16), ὧν οἱ μὲν δέκα καὶ τρεῖς (13) περιλαμβάνουσι τὸ κείμενον, οἱ δὲ τρεῖς (3) τοὺς πίνακας. Paris, 1847-49,

γ΄) ἓν σῶμα τοῦ Description générale des monnaies Byzantines τοῦ Sabatier J. ἐκ τόμων διδεμένων δύο, ὅπερ εἶχεν ἄλλοτε ἡ βιβλιοθήκη.

Ὁ ἀριθμὸς εἶτα τῶν περιεχομένων ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τόμων καὶ ἐγγεγραμμένων μέχρι χθὲς ἐν τοῖς καταλόγοις αὐτῆς ἔχει ὡς ἑπομένως: Ἐν μὲν τοῖς 30 τῆς βιβλιοθήκης τμήμασιν ἐμπεριέχονται τόμοι 10396 καὶ τεύχη 804, ἐν τῷ ΛΑ΄, δηλ. τῷ τῶν ἐναισίμων διατριβῶν, τόμοι 2230, ἐν δὲ τῷ ΛΒ΄, ἤ τῷ τῆς χαρτογραφίας χάρται διαφόρου ὕλης 25, καὶ ἐν τῷ τελευταίῳ ΛΓ΄ τμήματι, ἤτοι τῷ τῶν χειρογράφων, ὅσα καὶ πέρυσιν, τουτέστιν 69 τοιαῦτα.

Ἡ δὲ παρ' ὑμῶν, κύριοι, ἐπιψηφισθεῖσα διὰ τὴν βιβλιοθήκην ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ Συλλόγου τῆς ληξάσης σήμερον χρήσεως τριακοντάλιρος δαπάνη διετέθη παρ' ἐμοῦ ὡς ἕπεται:

1) κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 12 καὶ ἡμερομηνίαν 12 μαΐου 1893 ἔνταλμα, διὰ μίαν θήκην χειρογράφων καὶ 2000 δελτίων βιβλιοθήκης Λ. ὀθ. . . . . 1.—

2) κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 13 καὶ τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας ἔνταλμα, δι' ἀγορὰν ἑνὸς σώματος ἐκ 3 τόμων τῆς «Κωνσταντινουπόλεως» Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου Λ. ὀθ. 1.32

3) κατὰ τὰ ὑπ' ἀριθ. 24, 57, 83, 111 καὶ 122 ἐντάλματα, διὰ τὴν πληρωμὴν τῆς δ', ε', ς', ζ' καὶ η' τριμηνίας ἀπέναντι τῆς συνδρομῆς τοῦ Συλλόγου εἰς τὴν ἐν Παρισίοις ἐκδιδομένην «Μεγάλην Γαλλ. Ἐγκυκλοπαιδείαν» ἀντὶ φράγκων χρυσῶν 30 ἢ Λ. ὀθ. 1.32 ἑκάστην τριμηνίαν Λ. ὀθ. 6.60

4) δι' ἀγορὰν τοῦ Commentaire litteral κτλ. κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 49 καὶ ἡμερομηνίαν 11 αὐγούστου 1892 ἔνταλμα Λ. ὀθ. 1.76

5) κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 50 καὶ ἡμερομηνίαν 13 αὐγούστου ἔνταλμα, δι' ἀγορὰν τοῦ Dictionnaire Universel καὶ τοῦ Description générale des monnaies Byzantines τοῦ J. Sabatier Λ. ὀθ. 5.50

6) κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 116 καὶ ἡμερομηνίαν 25 μαρτίου 1893 ἔνταλμα, διὰ βιβλιοδεσίαν ἐνενήκοντα καὶ ἑνὸς (91) τόμων διαφόρων συγγραμμάτων 12.—

Τὸ ὅλον Λ. ὀθ. 28.18

Ὥστε, ὡς βλέπετε, μένει εἰσέτι εἰς πίστωσιν αὐτῆς Λ. ὀθ. 1.82

Τοσαῦτα, φίλοι συνάδελφοι, καὶ περὶ τῶν γενομένων ἐφέτος δαπανῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ. Ἤδη δέ, καταστρέφων ἐνταῦθα τὴν ἐκθεσίν μου, συνιστῶ τοῖς δανεισθεῖσιν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης βιβλίοις νὰ ἐπιστρέψωσιν αὐτὰ εἰς τὴν θέσιν των, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι πολλοὶ τούτων παρέβησαν ῥητὸν ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ, εἶνε ὑποχρεωμένοι πολλῷ μᾶλλον ἵνα ἐπιστρέψωσιν αὐτά, ἐπειδὴ πρόκειται νὰ γείνῃ ἡ ἐξέλεγξις καὶ παράδοσις αὐτῆς εἰς τὸν ἀναδειχθησόμενον αὖριον διάδοχόν μου, εἰς ὃν εὔχομαι τὰ βέλτιστα.

---

5) ΕΚΘΕΣΙΣ

τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ γραμματέως αὐτῆς κ. Ξενοφῶντος Σιδερίδου ἐν τῇ ΑΡΜ' συνεδριάσει τῆς 24 ἀπριλίου 1893.

Φίλοι ἑταῖροι·

Τὰ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ψηφισμένα διὰ τὸ ἔτος τοῦτο μέλη τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς οἱ κκ. Ch. G. Curtis, J. Calvert, A. Mordtmann, ἰατρός, Alex. van Millingen, A. Long, M. Γεδεών, Γ. Βεγλερῆς, Κ. Καμπανάκης, Κ. Περδικίδης, Π. Μανσούρωφ, Ἀνδρ. Κοπάσης ἐφέδρος καὶ Ξ. Α. Σιδερίδης προσκληθέντα ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου ἐξελέξαντο πρόεδρον μὲν τὸν αἰδεσιμώτατον κ. Curtis, γραμματέα δὲ τὸν κ. Σιδερίδην.

Αἱ μετὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς ὀθνεοπωριναὶ καὶ χειμερινὰι κακοκαιρίαι καὶ αἱ ἑορταὶ τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα εὐαρίθμους συνεδρίας ἐπέτρεψαν τῇ Ἐπιτροπῇ. Τῶν γενομένων συνεδριῶν προήδρευσε πάντοτε ὁ αἰδεσιμώτατος κ. Curtis, ἐγραμμάτευσε δὲ τῶν μὲν ἡμερινῶν ὁ κ. Κ. Περδικίδης, τῶν δὲ ἑσπερινῶν ὁ κ. Σιδερίδης συμμορφωθεὶς πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ληφθεῖσαν ἀπόφασιν καὶ ἀποσύρας τὴν ὑποβληθεῖσαν παραίτησιν αὐτοῦ. Τὰς δ' ἐργασίας συνοψίζομεν ὧδε:

Ἑλληνικὴ ἀρχαιολογία

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐμελέτησεν ἐγχειρόγραφα λάρνακος χειμένης ἐν Κυζίκῳ ἐπεξηγηθὲν καὶ ἀντιγραφὲν ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Ὀρφανουδάκη· τέσσαρας ἑλληνικὰς ἐπιτυμβίους ἐπιγραφάς, ἠκριβωτηριασμένας, ἀγνώστου προελεύσεως· ἑτέρας δύο ἀποσταλείσας ἐξ Ἁγίου Ὄρους ὑπὸ τοῦ ὁσιολογιωτάτου μοναχοῦ κ. Ἀλεξ. Λαυριώτου μετ' ἀπεικονίσματος καὶ χαρτώου ἐκτυπώματος· ταῦτα διεβιβάσθησαν τῇ Ἐπιτροπῇ ὑπὸ τοῦ γραφείου τοῦ Συλλόγου.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπεδέξατο εὐγνωμόνως φωτογραφικὴν εἰκόνα τοῦ ἐν τῷ καταστήματι τοῦ Συλλόγου ὑπάρχοντος ἀγάλματος, δωρηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐξοχ. Μ. Λογοθέτου Σταυράκη βέη Ἀριστάρχου, ἣν καὶ κατέθετο ἐν τοῖς ἀρχείοις αὐτῆς.

Ὁ κ. Α. Κοπάσης ἐφέντης ἐπέδειξε κεφαλὴν χαλκῆν, τῆς Ἀρτέμιδος πιθανῶς, καλλιτεχνικῶς ἐξειργασμένην, προερχομένην ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς ἐν Κρήτῃ πόλεως Κισσάμου· ὁ δὲ αἰδεσ. κ. Curtis ἐγχειρόγραφα αὐτοῦ ἀναγλύφου χειμένου παρὰ τὸ Ἐσκὶ Ἰμαρὲτ Τζαμισῆ (ναὸν τοῦ Παντεπόπτου) ἐν Βυζαντίῳ, παριστῶντος τὸν γνωστὸν θρακικὸν ἥρωα.

Χριστιανικὴ ἀρχαιολογία

Ὁ κ. Albert Long ἀνεκοινώσατο πέντε χριστιανικὰς ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως Ῥισάφα, χειμένης εἰς ἀπόστασιν δύο ἡμερῶν ἀπὸ τῆς Παλμύρας ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐξ ἠρειπωμένου οἰκοδομήματος ὁμοιάζοντος ταῖς ἐκκλησίαις τῆς βορείου Συρίας.

Βυζαντινὴ ἀρχαιολογία.

Ὁ κ. Alex. van Millingen ἀνεκοινώσατο ἓξ βυζαντινὰ μονογράμματα εὑρισκόμενα ἐπὶ τοῦ δεκάτου πύργου ἐν τοῖς ἔνδον τείχεσι, βορείως τῆς πύλης τῆς Σηλυμβρίας, δυσεξήγητα ἔτι.

Ὁ αἰδεσ. κ. Curtis ἐποίησε τινὰς παρατηρήσεις πρὸς ὅσα ἔγραψεν ὁ συνάδελφος κ. Μ. Γεδεὼν ἐν τῷ ἀρτίως τυπωθέντι πονήματι αὐτοῦ «Ἔγγραφοι λίθοι καὶ κεράμια» περὶ δημοσιεύσεως αὐτοῦ ἐν τῷ παραρτήματι τοῦ ΙΣ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐσφαλμένως ἀντιγράψας γράμματά τινα οὐ μόνον ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος βιβλίῳ, ἀλλὰ καὶ πρότερον ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ».

Ὁ κ. Σιδερίδης τμῆμα σεσημασμένης βυζαντινῆς πλίνθου κατέθετο προερχομένης ἐκ σωροῦ παρὰ τὸ Μαχροχώριον. Ἀνεκοινώσατο δὲ καὶ περὶ ὑπογείου κειμένου ἐν ᾧ χώρῳ ἐγείρεται τὸ κατάστημα τοῦ Δημοσίου Χρέους, παρὰ τὴν περσικὴν πρεσβείαν, γνωστῷ ὑπὸ τὸ ὄνομα Τσιρτὶ-σαράγι· τὸ ὑπόγειον ἔχον τέσσαρας κίονας, ὧν εἷς μαρμάρινος, οἱ δὲ τρεῖς πορφυροῖ, φέρει κιονόκρανα σταυροῖς καὶ ἄνθεσι κεκοσμημένα καὶ στοιχεῖα τινά· θεωρεῖ τὸ ὑπόγειον κινστέρναν· αὐτόθι εὑρέθησαν καὶ ἄλλα κιονόκρανα καὶ στῆλαι τινές, λείψανα βυζαντινά. Πρὸς τούτοις δὲ ἐποιήσατο λόγον περὶ τῆς μονῆς τοῦ Φιλανθρώπου Χριστοῦ, ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους ἀπὸ τῆς οἰκοδομῆς αὐτῆς ἦτον ἀνδρῶα, κατὰ Τυπικὸν τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Μάμαντος, ἰσχάτως ἐν Ὀδησσῷ τυπωθέν, βραδύτερον δὲ ἐγίνετο γυναικεῖα, κατὰ τὰς μαρτυρίας, ἃς ὑπέδειξεν ἐν τῇ περὶ τῆς μονῆς τῆς Παμμακαρίστου διατριβῇ αὐτοῦ, τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ τελευταίῳ Ἀρχαιολογικῷ ἡμῶν παραρτήματι.

Νομισματολογία

Ὑπέβαλεν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν σάμιός τις ὀκτὼ νομίσματα ῥωμαϊκὰ καὶ βυζαντινὰ ἐξαιτούμενος ἐκτίμησιν καὶ ἀγοραστήν. Ἡ Ἐπιτροπὴ εὗρε τινὰ αὐτῶν ἄξια λόγου ὡς καλῶς διατηρηθέντα, ἐθεώρησε δ' ἑαυτὴν ἀναρμοδίαν διὰ τὰς αἰτήσεις τοῦ κυρίου αὐτῶν, παρατηρήσασα αὐτῷ ὅτι ὁ Σύλλογος ἀποδέχεται εὐγνωμόνως πρὸς τὸ παρὸν προσφορὰς φιλομούσων πρὸς πλουτισμὸν τῆς συλλογῆς αὐτοῦ, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ὁποίας ἐπιφυλάσσεται ἐν τῷ μέλλοντι ἀγοράς.

Ἐργασίαι ὑπὸ μελέτην

Τὸν χειρόγραφον Ψαλτῆρα ὃν, δωρηθέντα τῷ Συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Γεδεών, παρέπεμψε τῇ ἡμετέρᾳ Ἐπιτροπῇ ὁ Σύλλογος, μελετῶσιν οἱ κκ. Curtis καὶ Περδικίδης, οἷς ἀνετέθη ἡ ἔρευνα. Τὸ ἀποτέλεσμα ἐγκαίρως γνωστοποιηθήσεται τῷ Συλλόγῳ.

Ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν εὐκαίρησεν ἔτι νὰ μελετήσῃ καὶ τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Παρανίκα δωρηθείσας ἐνεπιγράφους μαρμαρίνας πλάκας, ἃς ἐκ Χαλκηδόνος μετήνεγκεν.

Ἀρχαιολογικὸν δελτίον

Εὐχαρίστως ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπεδέξατο τὴν ἀπὸ 22 μαρτίου ἐπιστολὴν τοῦ γραφείου τοῦ Συλλόγου, δι' ἧς ζητεῖται ἡ προπαρασκευὴ ὕλης διὰ παράρτημα ἀρχαιολογικόν. Εἰς τοῦτο ἤδη ἀσχολεῖται ἡ Ἐπιτροπὴ καὶ εὐελπιστοῦμεν ὅτι οὐκ εἰς μακρὰν ἔσται ἑτοίμη ἱκανὴ ὕλη, χάρις εἰς τὸν διακρίνοντα τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ζῆλον καὶ προθυμίαν.

---

6) ΕΚΘΕΣΙΣ

τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς κ. Πέτρου Πετρακίδου ἐν τῇ ΑΡΛΗ' συνεδριάσει τῆς 16 ἀπριλίου 1893.

Κύριοι·

Ἐντολῇ τῶν φίλων ἑταίρων τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐκτίθημι σήμερον ὑμῖν διὰ βραχέων τὰ κατὰ τὸ λῆγον ἤδη συλλογικὸν ἔτος ὑπ' αὐτῆς πεπραγμένα.

Ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπή, ἧς πρόεδρος μὲν ὁ αἰδεσιμώτατος Κ. Παρίτσης, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Π. Πετρακίδης, καὶ μέλη οἱ κκ. Μ. Λύθεντόπουλος, Κ. Βακαλόπουλος, Ι. Βαλαβάνης, Δ. Οἰκονομίδης, Ν. Παπαγιαννόπουλος, Θ. Σαλτέλης, καὶ Χρ. Χατζηχρήστου, ἐν οἷς καὶ ὁ κ. Ε. Ζαλοκώστας, ὃς ἀτυχῶς ἐστέρησεν ἡμᾶς τὴν πολυτίμον συνεργασίαν αὐτοῦ, ἅτε οἰκειοθελῶς παραιτησάμενος διὰ τῆς μὴ παραστάσεως ἐν ταῖς συνεδριάσεσιν, ἑπτακαιδεκάκις μέχρι τοῦδε ἐν συνεδριάσει συνελθοῦσα, μετὰ πολλοῦ τοῦ ζήλου καὶ

τῆς ἐπιμελείας ἠσχολήθη καὶ πάλιν περὶ τὰ σπουδαιότατα τῶν ἔργων αὐτῆς, τὸ περὶ τῆς συλλογῆς τῶν ζώντων μνημείων Ζωγράφειον Διαγώνισμα καὶ τὸ τῆς Ζωγρ. Βιβλιοθήκης.

Α΄ Ζωγράφειον Διαγώνισμα

Καὶ τῷ ἔτει τούτῳ, ὡς τῷ ΚΘ΄ συλλογικῷ ἔτει, ἠναγκάσθη ἡ Ἐπιτροπὴ νὰ διαιρέσῃ τὴν περὶ τῆς συλλογῆς τῶν ζώντων μνημείων ἐργασίαν αὐτῆς, μάλιστα μετὰ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. προέδρου ἀνακοινωθέντα αὐτῇ, « ὅτι ὁ κ. Γ. Χασιώτης ἀνήγγειλεν αὐτῷ, ὅτι ὁ μεγάθυμος ἱδρυτὴς καὶ μέγας εὐεργέτης τοῦ Συλλόγου Ἐξοχώτατος Χρηστάκης ἐφέντης Ζωγράφος, μετὰ τὴν διακοσιόλιρον γενναίαν συνδρομὴν πρὸς ἔκδοσιν ἰδιαιτέραν τῆς γλωσσικῆς ὕλης, δι' ἧς ἐξεδόθη ὁ Α΄ τόμος, χορηγεῖ καὶ τὴν ἀπαιτουμένην δαπάνην πρὸς ἔκδοσιν τοῦ Β΄ τόμου, ἀλλ' ἀπαιτεῖ τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν γενομένων δαπανῶν », ἤτοι εἰς τὴν εἰδικὴν ἐπεξεργασίαν τῆς ἀπὸ ἐτῶν ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Συλλόγου ἀποκειμένης γλωσσικῆς ὕλης, καὶ τὴν τῷ ἐνεστῶτι συλλογικῷ ἔτει πρὸς δοκιμασίαν πεμφθεῖσαν. Καὶ τὴν μὲν πρώτην, ἀρχομένου τοῦ αὐγούστου, διενείμαντο τὰ πλείστα τῶν μελῶν, ἐπεξεργασάμενα κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ τὸν ὑπολειπόμενον αὐτοῖς πρὸς ἄνεσιν χρόνον, ὑπολειπομένης μόνον τῆς τε ταξινομήσεως καὶ ἀντιγραφῆς τῆς ὕλης μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ ἐκ Παρισίων συνθήματος πρὸς προπαρασκευὴν τῆς ἐκτυπώσεως, ὅτε βραδύτερον ἡ Ἐπιτροπή, τῇ προτάσει μελῶν τινων αὐτῆς ἐπιθυμούντων τελειοτέρων νὰ δημοσιευθῇ τὸ ἔργον, ἀπεφήνατο ὅτι καλὸν ἦθελεν εἶσθαι, ἐπειδὴ ἡ ἐργασία αὕτη λίαν ἐπίπονος εἶνε, καὶ χρόνου δεῖται μακροῦ πρὸς τελείαν ἐπεξεργασίαν καὶ ταξινόμησιν τῆς ὕλης, νὰ ὁρισθῇ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου εἰδικὴ πρὸς τοῦτο ἐπιτροπή. Τὴν δὲ δευτέραν, ἤτοι τὴν τῷ παρόντι ἔτει πρὸς δοκιμασίαν πεμφθεῖσαν, ἥτις ποικίλη μὲν τυγχάνει οὖσα, διότι ἑκτωκαίδεκα συλλογαὶ ἐκ διαφόρων μερῶν ἐπέμφθησαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἄρθονος, πλὴν τινων (διότι μετὰ λύπης παρατηρεῖ ἡ Ἐπιτροπὴ ὅτι πολλοὶ τῶν συλλογέων, πρὸς κάρπωσιν τοῦ ἐτησίου δεκαλίρου γέρως κατατείνουσι τὴν ὕλην) ταύτην διανειμάμενα καὶ μελετήσαντα τὰ μέλη, ὑποβαλοῦσιν ἐν προσεχεῖ τινι συνεδριάσει τὴν περὶ αὐτῆς κρίσιν διὰ τοῦ ἐπὶ τούτῳ ὁρισθέντος εἰσηγητοῦ κ. Μ. Λύβεντοπούλου. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Ζωγρ. Διαγωνίσματος.

Β΄ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη

Περὶ δὲ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης οὐδὲν δυστυχῶς τὸ εὐάρεστον ἔν γε τῷ παρόντι δύναται ν' ἀνακοινώσηται ἡ Ἐπιτροπή, διότι πολλὰ μὲν πράγματα παρίσχε καὶ παρέχει αὐτῇ ἡ τοῦ Ε΄ τόμου ἔκδοσις, ἀλλὰ δι' ἐλπίδος ἔχει ὅτι καὶ αἱ δυσχέρειαι αὗται ἐν τέλει ἀρθήσονται, ὡς αἱ ἄλλαι. Ἐπιτραπήτω ἡμῖν ὅμως, ἅτε λόγον τῶν πεπραγμένων διδοῦσι, βραχείαν τινα ἀφήγησιν περὶ τούτου νὰ κάμωμεν.

Ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπή, περὶ πολλοῦ ποιουμένη καὶ σέβουσα τὸν κ. Δ. Βερναρδάκην, κάλλιστα δὲ τοὺς ἀτρύτους αὐτοῦ περὶ τὴν ἔκδοσιν κόπους γινώσκουσα, πᾶσαν προθυμίαν ἐπεδείξατο αὐτῷ περὶ τὴν τοῦ Β΄ τόμου τοῦ Εὐριπίδου ἔκδοσιν, ἀπὸ τριετίας περίπου ἀναθεῖσα αὐτῷ τοῦτο κατὰ τὴν εἰς Γερμανίαν μετάβασιν του τὴν εὕρεσιν καταλλήλου τυπογραφείου, ὃς, μὴ εὑρὼν τοῦτο ἐν Γερμανίᾳ, ὡς ἔγραψεν ἐκεῖθεν τῷ Συλλόγῳ καὶ, μετὰ τὴν ἐκ Γερμανίας ἐπάνοδόν του, ἐκ Μιτυλήνης, ἐξελέξατο, μεταβὰς εἰς Ἀθήνας, τὸ τοῦ κ. Ἰγγλίση. Ὁ Σύλλογος, προθύμως ἀποδεξάμενος τὴν τοῦ κ. Βερναρδάκη πρότασιν, συνῆψε συμβόλαιον μετὰ τοῦ κ. Ἰγγλίση, ὅτι ὀλίγῳ ὕστερον διαφωνίᾳ ἐγείρεται ἐκδότου τε καὶ τυπογράφου περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν τε στοιχείων καὶ τῆς μελάνης, πικρὰ δὲ παράποντα ἐκφράζονται ὑπὸ τοῦ κ. Βερναρδάκη κατὰ τοῦ Συλλόγου ὡς ὑπαιτίου τῆς περὶ τὴν ἐκτύπωσιν βραδύτητος, ἐφ' οἷς πάντα ἄλλον ἢ τὸν Σύλλογον ὁ κ. Βερναρδάκης δικαιοῦται νὰ αἰτιᾶται· ἀλλ' εὐτυχῶς πάντα ταῦτα διὰ τῆς λελογισμένης καὶ ἐμφρόνου πολιτείας τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῆς προθύμου συναρωγῆς τοῦ ἀκμάτου τοῦ Συλλόγου προέδρου αἴρονται, καὶ οὕτως ἔρχεται ἡ ἐκτύπωσις μετὰ τὴν ἔγκρισιν τῶν δοκιμίων καὶ τὴν ἔγγραφον ὁμολογίαν τοῦ κ. Βερναρδάκη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ὀκτωβρίου, προκαταβαλόντος τότε καὶ τοῦ Συλλόγου τῷ κ. Ἰγγλίσῃ τὰς κατὰ τὸ συμβόλαιον ὁριζομένας δισχιλίας δραχμάς. Ἀλλὰ δυστυχῶς μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ β΄ τυπογραφικοῦ φύλλου ἀνακτίλλεται ἡ ἐργασία, ὅθεν δίκαια ἤδη παράπονα τοῦ κ. Βερναρδάκη, ἔντονοι παρακατάσεις τοῦ Συλλόγου καὶ ἀπειλὴ διαμαρτυρίας πρὸς τὸν κ. Ἰγγλίσην εἰς δίκλυσιν τοῦ συμβολαίου ἐπὶ παραβάσει τῶν ἐν αὐτῷ συμπεφωνημένων, πρὸς ἃ δικαιολογούμενος οὗτος

προβάλλεται τὴν ἐν Ἑλλάδι ὑπερτίμησιν τοῦ χρυσοῦ, παραίτιον γενομένην τῆς ἐκ Γαλλίας μεταφορᾶς τῶν συμπεφωνημένων νέων στοιχείων, καὶ ὑπισχνεῖται τὴν ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἔναρξιν τῆς τακτικῆς ἐργασίας. Ἡ Ἐπιτροπή, τέλος, καὶ ὁ κ. πρόεδρος τοῦ Συλλόγου, ἐπιθυμοῦντες νὰ θῶσι πέρας εἰς τὴν θλιβερὰν ταύτην ὑπόθεσιν, ἐπέστειλαν τῷ κ. Ἰγγλέσῃ ὅτι δεκαπενθήμερος δίδοται αὐτῷ προθεσμία πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ὑπεσχημένων αὐτῷ, παρελθούσης δὲ τῆς προθεσμίας καὶ μὴ ἐκτελουμένων τῶν συμπεφωνημένων, ὁ Σύλλογος προβήσεται δικαστικῶς εἰς διαμαρτυρίαν, κηρύττων διαλελυμένον τὸ συμβόλαιον.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ, τοῦ κ. Ἰγγλέση ἐνταῦθα ἀφικομένου, καὶ ἐν τῇ μετὰ τοῦ κ. προέδρου τοῦ Συλλόγου συνεντεύξει τὰ πάντα ἀρνησαμένου καὶ παράτασιν δίκα ἔτι ἡμερῶν ἐξαιτησαμένου, χορηγεῖται τούτῳ καὶ αὕτη πρὸς ἀποφυγὴν δικαστικῶν περιπλοκῶν, ὅτε διὰ νέας ἐπιστολῆς ὁ κ. Βερναρδάκης τελευταίως, ἐν ἀγνοίᾳ διατελῶν τῆς παρατάσεως προθεσμίας, ἐξαιτεῖται τὴν διάλυσιν τοῦ συμβολαίου καὶ τὴν εὕρεσιν ἄλλου τυπογραφείου, ἐφ' ᾧ καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ ἀνεκοινώσατο χθὲς τῷ κ. προέδρῳ νὰ προβῇ δικαστικῶς εἰς διάλυσιν τοῦ μετὰ τοῦ κ. Ἰγγλέση συμβολαίου, διαμαρτυρόμενος καὶ λαμβάνων τὰ νόμιμα συντηρητικὰ μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν προκαταβληθεισῶν αὐτῷ δισχιλίων δραχμῶν, ἐὰν μετὰ τὴν εἰκοσιπενθήμερον προθεσμίαν δὲν ἐκτελεσθῶσι τὰ ὑπεσχημένα.

Τοιαῦτα μέν, φίλοι ἑταῖροι, τὰ περὶ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ε' τόμου τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης. Ἀλλ' ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν περιώρισε τὰς ἐνεργείας αὐτῆς εἰς τοῦτο μόνον· αὕτη καλῶς γινώσκουσα ὅτι ἐκ τῶν τόκων ὑπολείπεται χρηματικὸν ποσὸν ἐπαρκοῦν καὶ εἰς τὴν τοῦ Ϛ' τόμου ἔκδοσιν, ἀρχομένου τοῦ συλλογικοῦ ἔτους καὶ εἶτα δὶς ἢ τρὶς, ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν Würzburg καθηγητὴν κ. Schanz, οὗ ἡ σειρὰ ἔρχεται, περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδόσεως τοῦ Α' τόμου τοῦ Πλάτωνος· τούτου δὲ οὐδὲν ἀποκριναμένου, ἔγραψε τελευταῖον ὁ Σύλλογος πρὸς τὸν ἐν Κιέλῳ καθηγητὴν κ. Fr. Blass, οὗ ἡ σειρὰ ἔρχεται, περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδόσεως τοῦ Α' τόμου τοῦ Δημοσθένους, οὗ τὴν ἀπόκρισιν ἀναμένομεν.

Ταῦτα τὰ ὑπὸ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ λῆγον ἔτος πεπραγμένα, ἅπερ τῇ κρίσει ὑμῶν ὑποβάλλομεν.

---

7) ΕΚΘΕΣΙΣ

περὶ τῶν δημοσίων διαλέξεων τοῦ ΑΒ' συλλογικοῦ ἔτους, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀντιπροέδρου τοῦ Συλλόγου κ. Χρ. Χατζηχρήστου ἐν τῇ ΑΡΜ' συνεδριάσει τῆς 24 ἀπριλίου 1893.

Ἐρίτιμοι συνάδελφοι·

Τὸ 12 ἄρθρον τοῦ ἐν ἰσχύϊ Κανονισμοῦ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐπιτάσσει τῷ ἑτέρῳ τῶν ἀντιπροέδρων καὶ προέδρῳ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τὴν ἐν τῷ τέλει τοῦ συλλογικοῦ ἔτους ἔκθεσιν περὶ τῶν δημοσίων διαλέξεων. Καὶ ὁ Κανονισμὸς καλῶς διακελεύεται καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν τοῖς ῥήμασι τούτου πειθόμενοι τὰ διακελευόμενα ποιεῖν εὐλαβῶς. Προθυμότερον δὲ καὶ ἡμεῖς θὰ ἐπετελοῦμεν τοῦτο εἰ καὶ τοὺς τὰς διαλέξεις ποιουμένους προθυμοτέρους εἴχομεν εἰς τὸ ὑποβάλλειν ἡμῖν τακτικὰς καὶ ἀκριβεῖς περιλήψεις τῶν ἀνακοινουμένων ἢ αὐτὰς ταύτας τοὐλάχιστον τὰς διαλέξεις αὐτῶν, ὅπως ὁ ἐπὶ τούτων τεταγμένος τακτικὰς καὶ ἀνυσίμους περιλήψεις αὐτῶν ποιῇ.

Ἂν δὲ καὶ σκόπιμον καὶ λυσιτελὲς τοῦτο ἐστὶν, ἡ ἁπλῆ δηλονότι τῶν περιλήψεων ἀνάγνωσις ἐν συνεδριάσει κατὰ τύπους μόνον καὶ ὀλίγα λόγου, χωρὶς νὰ ἔχῃ σκοπὸν τὴν ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Συλλόγου δημοσίευσιν πρὸς φωτισμόν τινα τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ, καὶ ἂν ὄντως αὕτη φωτίζῃ καὶ σαφεστέρους ἑαυτῶν ποιῇ τοὺς ἀναγινώσκοντας κεφαλαιωδεστάτας περιλήψεις ἄνευ λόγων μακροτέρων, ἐπεξηγούντων τὰς ἀποφθεγματικὰς, οὕτως εἰπεῖν, ταύτας συνόψεις, περὶ τούτου ὀκνῶ γνώμην ἀποφαίνεσθαι, ἐξ εὐλαβείας πρὸς τοὺς κειμένους νόμους, διδαχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ ὅτι ακρείσσων ἐστὶ πόλις χείροσι νόμοις ἀκινήτοις χρωμένη ἢ καλῶς ἔχουσιν ἀκύροις». Ὅταν δὲ ὁ τῶν μεταρρυθμίσεων τῶν κειμένων χρόνος ἐπιστῇ, τότε τολμήσομεν τὴν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀτομικὴν ἡμῶν γνώμην εὐσεβάστως καθυποβαλεῖν.

Ταῦτα ἐν προοιμίου μέρει προτάξαντες ἐρχόμεθα ἐπὶ τὴν σκιαγραφίαν τῶν δημοσίων διαλέξεων.

Πρῶτος ἐν προμάχοις ἐφάνη ἀνὴρ ἀργυράσπις τῶν δημοσίων διαλέξεων καὶ ἄλλων φιλολογικῶν ἀνακοινώσεων, ὁ κ. Ἀνδρέας

Δαλλαπόρτας, ὁ ἐναρίθμιος ἐν τῇ χορείᾳ ἐκείνων τῶν ἀποιχομένων ἤδη ἀνδρῶν, οἵτινες τὴν φιλομάθειαν ἤναψαν ἐν τῷ ἡμετέρῳ γένει καὶ διέδωκαν γνώσεις ὠφελίμους, ὁ διὰ τῆς φυσικῆς αὐτοῦ ῥητορείας καὶ τοῦ ἐμφύτου αὐτῷ ἐνθουσιασμοῦ πολλάκις τὰ πολλὰ καὶ πολυπληθῆ ἀκροατήρια αὐτοῦ καὶ ἐν Συλλόγοις καὶ ἐν Ἀδελφότησι καὶ ἐν Λέσχαις ἐν ἱερᾷ σιγῇ καὶ συγκινήσει ποτε συγκρατήσας, νῦν δὲ κατὰ τὸ ἀνθρώπειον *γήρει* ἀπὸ τούτων *πεπαυμένος*· ἀλλ' οὐκ εἶπον ταληθές· οὐχὶ γήρᾳ, ἀλλὰ δεινῇ νόσῳ ὀργανικήν τινα ἀλλοίωσιν παθών· ὁ κ. Ἀνδρέας Δαλλαπόρτας μίαν ἐποιήσατο διάλεξιν «περὶ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης», ἐν ᾗ μονονουχὶ ζώσας παρίστησε τὰς περὶ αὐτῆς δοξασίας αὐτοῦ διὰ κρίσεως ὑγιοῦς καὶ ζωηρᾶς ἐκφράσεως.

Δεύτερος ἐν τῇ χρονολογικῇ τάξει ἐνεφανίσθη ἐπὶ τοῦ βήματος τῶν δημοσίων διαλέξεων ὁ κ. Γ. Ἀκεστορίδης, ὁ ἀείποτε πρωτεύων ἐν τῇ προθυμίᾳ τοῦ μεταδιδόναι τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ ἀγαθῶν τοῖς μὴ τυχοῦσιν ἐπιστημονικῆς μορφώσεως, μὴ ἀποκρύπτων, οὕτως εἰπεῖν, τὸν πνευματικὸν αὐτοῦ λύχνον ὑπὸ τὸ μόδιον. Ὁ ἀσκληπιάδης ἀνὴρ ἐν τῇ χαρακτηριζούσῃ αὐτὸν εὐῤῥαδείᾳ καὶ ἁπλότητι, ὡς ἐμπρέπει ἐν ταῖς τοιαύταις ὁμιλίαις, δύο ἐποιήσατο διαλέξεις «περὶ τῆς προφυλάξεως ἀπὸ τῆς ἀσιατικῆς χολέρας», ἐν ᾗ δι' ἐπιστημονικῆς πρακτικότητος τὸ μέγα ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος ἐνδιαφέρον κατεδείκνυσιν· ἂν δὲ κατ' τὴν τρίτην ὑποσχεθεῖσαν διάλεξιν οὐκ ἐποιήσατο, αἴτιον τὰ ἐκτάκτως παρισταμένα τοῖς ἰατροῖς κωλύματα ἐγένοντο.

Τρίτος τῶν δημοσίων διαλέξεων ἀγορητὴς ἐγένετο ὁ ἀγαθὸς καὶ εὐσίωνα τὰ πρωτόλεια τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ μορφώσεως ἀποφηνάμενος νεαρὸς τῆς Θέμιδος θεράπων κ. Ν. Γιαννουλᾶτος, μίαν ποιησάμενος διάλεξιν «περὶ τῆς ἱστορικῆς σχολῆς τοῦ Δικαίου», ἐπιδειξάμενος ἡμῖν μαργαρίτινον ἐπιστημονικὸν ὅρμον, οὕτως ἐναρμονίως καὶ καλλιτεχνικῶς συντεθειμένον, ὥστε ἄδικον κρίνομεν νὰ ἀποσπάσωμεν τοὺς κυριωτέρους τῶν μαργαριτῶν αὐτοῦ εἰς ἄκαιρον μονομερῆ ἐπίδειξιν.

Τέταρτος τῶν ἀγορητῶν παρίστη ὁ νεαρὸς ἐπιστήμων φυσιοδίφης κ. Σταῦρος Βραχάμης, ὅστις μίαν διάλεξιν «περὶ σεισμῶν» ποιησάμενος τοὺς μὲν ἄλλους ἅπαντας εἰς θαυμασμὸν τῶν θαυμασίων τῆς ὑδρογείου σφαίρας ἡμῶν συνέσεισε, τὸν δὲ ἐπὶ τῶν δημοσίων διαλέξεων ἀντιπρόεδρον βαθέως συνεκίνησε, καθότι, διδάσκαλον καὶ ἰθύντορα τῶν νεαρῶν αὐτοῦ ἡμερῶν γενόμενον καὶ πολλὰ τἀγαθὰ περὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ αὐτοῦ μέλλοντος ἔκτοτε μαντευσάμενον διὰ τῆς αὐτοῦ ἐπιστημονικῆς μορφώσεως, ἀψευδὴ Κάλχαντα τοῦτον ἀπέδειξεν.

Πέμπτος ἀγορητὴς ἐγένετο ὁ κ. Διονύσιος Rosenfeld, ὅστις κάτοχος μὲν τῆς πατρίου αὐτοῦ φιλολογίας ὤν, ἐκ φίλτρου δὲ πρὸς τὴν ἀρχαίαν φιλολογίαν, εὗρε θέμα διαλέξεως ἀξιόλογον, καταστήσαν μὲν ἀριδήλους τὰς αὐτοῦ γνώσεις, τὴν δ' ἡμετέραν ἐν γένει φιλοτιμίαν ἱκανοποίησε, ποιησάμενος μίαν διάλεξιν «περὶ τῶν τοῦ γερμανοῦ ποιητοῦ Grillpazer δραμάτων», ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν ἐχόντων.

Τὸν ἀγορητὴν τοῦτον ἐπηκολούθησεν ὁ καθηγητὴς τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς κ. Δημοσθένης Η. Οἰκονομίδης, οὐ μόνον τῆς ἀρχαίας ἡμῶν φιλολογίας μύστης, ἀλλὰ καὶ τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης καλὸς ἐρευνητής ὃς μίαν ἐποιήσατο διάλεξιν «περὶ τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης», ἀνακοινωσάμενος λίαν σοφὰς περὶ ταύτης σκέψεις.

Περὶ τῆς ποιητικῆς δὲ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ πυθόμενος καὶ ὁ γαλάτης λόγιος κ. J. Saudor, προσῆλθεν ἐπίκουρος εἰς τὴν ποιητικὴν ἐπισκόπησιν καὶ ἐποιήσατο δύο διαλέξεις γαλλιστὶ «περὶ τῆς ἐν Καναδᾷ γαλλικῆς ποιήσεως», θελήσας ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ καλὸς ποιητικὸς σπόρος ὅπου γῆς κἂν καταπέσῃ ἀκμαῖος εἰς ζωὴν καὶ κάλλος θ' ἀναβλαστήσῃ.

Ἅλις δὲ ποιητικῆς αὔρας ἡμῖν ἀναπνεύσασι καὶ ποιητικοῦ ἀνθοσμίου κορεσθεῖσιν ἐπελθὼν ἄρνω ἀσκληπιάδης ἀνὴρ ὁ κ. Ἀλέξανδρος Τουργούτης, «ὦ φιλόλογοι ἄνδρες, ἀναβοᾷ, μὴ ὅλως ἀντιποιήσθε τῆς τῶν ποιητῶν δόξης μόνοι αὐτοί, ὅτι καὶ ἡμεῖς οἱ ἰατροὶ ταύτης μεταποιούμεθα, ἐπειδὴ περ καὶ ἱκανὴν ἰατρικὴν πεῖραν πολλοὶ τῶν ποιητῶν ἐπεδείξαντο», ποιησάμενος εἰς ἀπόδειξιν τούτου μίαν διάλεξιν «Περὶ τῆς παρ' Ἀριστοφάνει ἰατρικῆς».

Ἐπειδὴ δὲ περὶ τοῦ Κωμικοῦ ὁ λόγος ἐγένετο τοῦ ἀπὸ τῆς θεατρικῆς σκηνῆς τὰ ψεκτὰ καὶ γελοῖα ἐν ἀνθρώποις διακωμωδήσαντος, «δεῦρο ἀκροάσασθε» προσελθὼν λέγει ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης, «περὶ τῆς ἱστορίας τούτου τοῦ θεάτρου καὶ τῆς δραματικῆς ποιήσεως», ἐκτιθεὶς ἐν μιᾷ διαλέξει λίαν γλαφυρῶς περὶ τῆς τέχνης ταύτης, ἥτις ἐν τῇ πάλαι Ἑλλάδι ἀναπτυχθεῖσα ἐδίδαξε, διδάσκει καὶ διδάξει τὸν κόσμον περὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ψυχικῶν παθημάτων καὶ τῶν καθάρσεων τούτων.

Δέκατος ἐν τῇ χρονολογικῇ τάξει ἀνῆλθε τὸ βῆμα τῶν διαλέξεων ὁ καθηγητὴς τῆς γαλλικῆς κ. Ch. Nazaretti ποιησάμενος μίαν διάλεξιν γαλλιστὶ «περὶ τῆς νεωτέρας παιδεύσεως».

Τούτῳ δ' ἠκολούθησεν ἕτερος τῆς Θέμιδος ὀτηρὸς θεράπων ὁ κ. Σ. Ἀποστόλογλου, ποιησάμενος μίαν διάλεξιν «περὶ πολυτελείας ὑπὸ πλουτολογικὴν ἔποψιν», ἣν διακρίνει ἀκρίβεια μελέτης καὶ καθαρότης παραστάσεως.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ πάντας τούτους τοὺς πολλαχῶς τὰ στέρνα τῆς ἐπιστήμης ἐκμεταλλευθέντας διὰ τῆς μέγα δυναμένης γραφίδος καὶ εὐγλωττίας αὐτῶν, ἀφῆκαν ὅμως ἀνεκμετάλλευτον ἄγνωστον ἡμῖν μεταλλεῖον εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ μεταλλειογράφου φιλολόγου κ. Ἰωακεὶμ Βαλαβάνη, ὅστις, οὐχὶ ὑλικοῦ μετάλλου γλιχόμενος, ἀλλὰ περιγραφικῆς δεινότητος ἐπίδειξιν ἐπιδιώκων, ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ ἐν μιᾷ διαλέξει αὐτοῦ «περὶ τοῦ μεταλλείου τοῦ Ταύρου», ταυρικὴν ὄντως ἰσχὺν περὶ τὴν ἱστορικὴν ἐξέτασιν τῶν τοιούτων ἐπιδειξάμενος.

Καλὸς δὲ τούτῳ ἐπίκουρος ἐπῆρχεται, βεβαιῶν τὸ ἀσφαλὲς τοῦ λόγου τοῦ ῥήτορος, γεωγραφικὸς ἀνήρ, ὁ κ. Ἀπ. Βασσκόπουλος καθολικώτερον τοῦ πράγματος ἀψάμενος καὶ ἱστορήσας ἡμῖν ἐν γλαφυρᾷ γλώσσῃ καὶ ἐπιστημονικῇ ἀκριβείᾳ τοὺς περὶ τὴν φυσικὴν γεωγραφίαν ἀγῶνας τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἀλλὰ τοὺς ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ τούτῳ ἀγῶνι φιλοπόνους ἀγορητὰς ἱδρῶτι περιῤῥεομένους καὶ κεκμηκότας ἤδη καθορῶν ὁ τούτων κοσμήτωρ ἀντιπρόεδρος, καίπερ *γήραϊ πολέμοιο πεπαυμένος*, προλαμβάνων πᾶσαν τούτων ὑποχώρησιν, ἐγκαίρως ἐν προμάχοις ἐπιῤῥίνεται ἵνα ἀναψυχήν τινα τούτοις παράσχῃ, καὶ μίαν ποιεῖται διάλεξιν «περὶ τῆς ὠφελιμότητος προλήψεων τινῶν», ἔντεχνον καὶ ἀναγκαίον κατὰ τούτων ἀρξάμενος πόλεμον, ὃν, Θεοῦ θέλοντος, ἅμα τῇ πρώτῃ εὐκαιρίᾳ ἐξακολουθήσῃ μέχρις οὗ καλλίνικος ἐκ ταύτης ἐξέλθῃ.

Τοῦτον διεδέξατο δέκατος πέμπτος ὁ εἰδικὸς γραμματεὺς τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου κ. Χρ. Γ. Πανταζίδης, ὅστις πρὸς τὴν θαυμαστὴν καὶ παλαίφατον ἀρχαιότητα στρέψας τὸ βλέμμα, τοῖς μὲν ἀρτιφίλοις καὶ δεινοῖς ἐκείνοις αἰχμηταῖς ἐροβόηθη προσπελάσαι, ἀσφαλέστερον δὲ ἔκρινεν εἰς τὰ ὑπερῷα τῶν καθ' Ὁμηρον οἰκιῶν ἀναβῆναι καὶ πρὸς τὰς τότε γυναῖκας μᾶλλον ὁμιλῆσαι, ὧν τὸν βίον, τὰς περιπετείας, τὴν διάφορον θέσιν «τῶν καθ' Ὁμηρον γυναικῶν» ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὡς θυγατέρων καὶ παρθένων ἀδμήτων, ὡς συζύγων καὶ ὡς μητέρων, ἐν μιᾷ διαλέξει γλαφυρῶς ἡμῖν ἐξέθηκεν.

Εὔζωνος δ' εἰσεπήδησεν ἐν τῷ μέσῳ ὁ τῶν μέσων αἰώνων εὐδόκιμος ἐρευνητὴς κ. Μ. Γεδεών, ὃς διὰ τῶν εὐρειῶν περὶ τὰ μεσαιωνικὰ μελετῶν αὐτοῦ πολὺ φῶς ἐπέχεεν εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς ἱστορίας κατὰ τὸ τμῆμα τοῦτο τῶν μέσων καὶ νεωτέρων χρόνων, ὅστις ἐν τῇ διακρινούσῃ αὐτὸν χάριτι καὶ εὐτραπέλῳ σπουδαιότητι δύο ἐποιήσατο διαλέξεις, τὴν μὲν «περὶ τῶν πηγῶν τῆς ἡμετέρας ἱστορίας ἐν τοῖς τελευταίοις αἰῶσι», τὴν δὲ, «ἂν ὑπάρχωσιν ἢ οὐ περίοδοι χρονικαὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν ἱστορίᾳ».

Ἀλλ' ἐπέπρωτο, φαίνεται, ἀπὸ τῆς ῥητορείας τοῦ κ. Δαλλαπόρτα ἀρξάμενοι, χρονολογικῶς βαίνοντες, νὰ καταλήξωμεν ἐπὶ τὸν Μέγαν Ῥήτορα τῆς Μ. Ἐκκλησίας Ἐξ. Καλλιάδην βέην, ὅστις, θαυμαστὴς καὶ μύστης τῆς προγονικῆς σοφίας, ἐποιήσατο ἡμῖν μίαν διάλεξιν διὰ τῆς χαρακτηριζούσης τὸν ῥήτορα λιτότητος, ἀργυροήχου καὶ ζωηρᾶς αὐτοῦ λαλιᾶς «περὶ τῆς Σοφοκλείου Ἠλέκτρας ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς Χοηφόρους τοῦ Αἰσχύλου καὶ πρὸς τὴν Ἠλέκτραν καὶ τὸν Ὀρέστην τοῦ Εὐριπίδου», διάλεξιν δικαίως θαυμασθεῖσαν καὶ προσηκόντως χειροκροτηθεῖσαν.

Πρὶν ἢ καταπαύσωμεν τὸν λόγον, ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἀκρίβειαν ἐθεωρήσαμεν νὰ γνωρίσωμεν τῷ Συλλόγῳ ὅτι ἐκ τῶν δημοσιευθεισῶν 28 διαλέξεων ὑστέρησαν ἐν τῷ καθήκοντι τούτῳ οἱ ἑξῆς: ὁ μὲν κ. Ε. Ποππίσκος, οὗ τὸ ὄνομα ἀγνοοῦμεν πῶς παρεισέρρησεν εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἀγορητῶν πρὸς ἀδικίαν αὐτοῦ, διότι οὐδέποτε θὰ ὑπέσχετο διάλεξιν, ἂν μὴ καὶ βέβαιος ἦν ὅτι ἔμελλε ποιήσειν ταύτην, μακρὰν εὑρισκόμενος ἐστέρησε τὸν Σύλλογον τῆς γλυκείας αὐτοῦ στωμυλίας. Ἐπίσης οἱ κκ. Κ. Περδικίδης, Κλ. Κοκκολάτος, Ν. Φωτιάδης, Π. Δ. Νικολόπουλος καὶ Ν. Παπαγιαννόπουλος κωλυθέντες ἐκ διαφόρων λόγων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιτελέσωσι τὰς διαλέξεις αὐτῶν.

Ἐπίσης ὀφείλομεν νὰ καταστήσωμεν γνωστὸν, χάριν τῆς ἀκριβείας, ὅτι οἱ κκ. Ἀνδρεάδης καὶ Στ. Βραχάμης ἐκ τῶν δύο διαλέξεων, δι' ἃς ἐν τῷ καταλόγῳ ἐνεγράφησαν, ἐποιήσαντο ἀνὰ μίαν, ὁ δὲ κ. Χρ. Χατζηχρήστου τὴν ἑτέραν τῶν δύο διαλέξεων αὐτοῦ παρεχώρησε, τῇ αἰτήσει τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου, τῷ κ. Κ. Καλλιάδῃ.

Τοσαῦται αἱ διαλέξεις κατὰ τὸ συλλογικὸν

τοῦτο ἔτος καὶ τοιοῦτοι οἱ ταύτας ἀναδεξάμενοι ἀγορηταί.

Ἡμεῖς δὲ αἰτούμενοι συγγνώμην ὅτι τῶν διαλέξεων τούτων περιλήψεις ἀπίσχομεν νὰ παρουσιάσωμεν ὑμῖν σήμερον, ἵνα μὴ μέχρι τῶν μέσων νυκτῶν δεσμεύσωμεν ὑμᾶς, κατερχόμεθα τοῦ βήματος, εὐχόμενοι ὅπως καὶ κατὰ τὸ προσεχὲς νέον συλλογικὸν ἔτος ὁ Σύλλογος ἐν τῇ ἐπιτελέσει τοῦ σκοποῦ τούτου εὕρῃ πάλιν τὴν αὐτὴν καὶ πλείω παρὰ τῶν ἀγορητῶν προθυμίαν.

ΚΡΙΣΙΣ

ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΕΠΙ ΤΩΝ ΥΠΟΒΛΗΘΕΝΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΖΩΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΓΩΝΑ

ΖΩΝΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς κ. Μ. Αὐθεντοπούλου
ἐν τῇ ΑΡΜΔ΄ συνεδριάσει τῆς 5 μαΐου 1893.

Κύριοι!

Τὸ δεύτερον εἰσηγούμενοι εἰς τὸν Σύλλογον τὴν κρίσιν τῆς Φιλολογικῆς αὐτοῦ Ἐπιτροπῆς περὶ τῶν ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τὴν αὐτὴν καὶ τὸ πρῶτον ἀπευθύνομεν πρὸς τοὺς φιλοτίμους συλλογεῖς παραίνεσιν, ὅπως μὴ παράγωνται δηλονότι ὑπὸ ὑπερβάλλοντος ζήλου πρὸς τεχνικὴν πειραιτέρω ἐπιξεργασίαν τῶν συντριμμάτων τούτων, ἀλλ' ἀρκῶνται ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὴν ὡς ἀρθονωτάτην προσκομιδὴν ὑλικοῦ, ὑπὲρ τῆς ἀποθησαυρίσεως τοῦ ὁποίου καὶ μόνης χορηγεῖ ὁ γενναιότατος ἀγωνοθέτης, μεριμνᾷ δὲ μετὰ τοσαύτης στοργῆς τὸ σεμνὸν τοῦτο ἵδρυμα.

Διὰ τοῦτο δὲν θεωροῦμεν περιττὴν τὴν ἐπανειλημμένην πρὸς τοὺς περιέποντας τὰ γλωσσικὰ μνημεῖα λογίους ἀνάπτυξιν τοῦ τί νοῦ τοῦ προκειμένου περὶ αὐτῶν διαγωνίσματος καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ὁπωσδήποτε ἄλλως ἐπιδιωκομένης διασώσεως αὐτῶν. Ἐν τοῖς γλωσσικοῖς μάλιστα στοιχείοις, τὰ ὁποῖα εἶνε ἐπιδεκτικὰ πλειόνων τῆς μιᾶς σημασιῶν, δέον νὰ διακριθῇ βαθμηδὸν ἀπὸ τῶν πλαγίων ἐκφορῶν ἡ πρώτη καὶ ἡ εὐθὺ πρὸς τὴν ἀρχικὴν βαίνουσα, ἐπειδὴ δὲ οὐδεμία διάλεκτος, ὀλιγώτερον ἄρα καὶ γλῶσσα ὁλόκληρος, προῆλθεν ἐκ προσυμφωνηθείσης ὡρισμένων ἀτόμων ἢ ὁμίλων ὁμολογίας, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης φυσικῆς καὶ διὰ τοῦτο ἀναποδράστου μορφοῦνται καὶ παραμορφοῦνται πᾶσαι αἱ γλῶσσαι τοῦ κόσμου, ἡ ἐξακρίβωσις τῶν διαφόρων σημαινομένων ἑκάστου λεκτικοῦ ὅρου εἶναι σπουδαιοτάτη, ὡς βοηθοῦσα τὴν λύσιν ποικίλων διαλεκτικῶν ἀποριῶν. Εὐτυχῶς πρὸς τὸ μέγεθος τῆς σπουδαιότητος δὲν ἀναλογεῖ καὶ τὸ μέτρον τῆς δυσκολίας, οὐδὲν δὲ τῷ ὄντι ἀκοπώτερον τῆς φανερώσεως τῆς σημασίας διὰ τῆς παραθέσεως δύο-τριῶν, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ πλειόνων ζωντανῶν παραδειγμάτων, ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ λαμβανομένων. Καὶ ὅμως σπανίως οἱ ἡμέτεροι συλλογεῖς ἀκολουθοῦσι τὴν προχειροτάτην ταύτην μέθοδον, ἔχουσι δὲ πλείονα εὐκαιρίαν ὅπως μεταπηδήσωσι μακραίωνα γλωσσικὰ χάσματα, ἀπὸ τῶν σημερινῶν λόγου χάριν ἐκφορῶν εἰς τὰς ὁμηρικάς, ἢ ὄρεξιν ὅπως σημειώσωσι μίαν κἂν φράσιν τοῦ συγχρόνου ἰδιώματος, ἀρκοῦσαν νὰ πείσῃ τὸν ἐνδιαφερόμενον περὶ τῆς διαλεκτικῆς ἐκδοχῆς. Ἐνῷ δὲ οὐδέποτε σχεδὸν ἡ ἀναχρονιστικὴ αὕτη ἑρμηνεία ἀπορρίπτει κέρδος τι βέβαιον, κινδυνεύει ἡ

ἐργασία τῶν θιασωτῶν αὐτῆς ν' ἀποβῇ σειρὰ ὑποθέσεων, ὁμοίων πρὸς τὰς ἑρμηνευτικὰς ἀποπείρας τῶν ἱερογλυφικῶν ἐπιγραφῶν, ἐξ ὑπαμοιβῆς τάχα διαλευκαινομένων, ἐπισκοτιζομένων ὅμως ἐντελῶς καὶ διὰ μιᾶς, ὁσάκις ἡ διὰ δύο σύμβολα ἀλληλεγγύως ἰσχύουσα ἑρμηνευτικὴ ὑπόθεσις δὲν ἐπαρκῇ πρὸς ἐξήγησιν καὶ τρίτου.

§

Τὰς παραινέσεις ταύτας ἀναγκάζεται καὶ ἡρέτος ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ ν' ἀπευθύνῃ πρὸς πάντας μὲν σχεδὸν τοὺς συλλογεῖς, μάλιστα δὲ τῷ πρώτῳ ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ ἡμετέρου λόγου, τῷ ἐκ Καρπάθου κ. Γεωργίῳ Χρυσῷ, τοῦ ὁποίου τὸ πεντηκονταεἰλιδον τεῦχος σπεύδομεν διὰ βραχέων ν' ἀποθέσωμεν εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Συλλόγου, τοῦτο μόνον ἐξαίροντες τοῦ ἀγωνιστοῦ τὸ κατόρθωμα, ὅτι εἰς πεντήκοντα δηλονότι καὶ λεπτότατα γεγραμμένα ἡμίφυλλα προέρθασε νὰ περιλάβῃ 3 μόνον δημοτικὰ τῆς πατρίδος του ᾄσματα, μόλις 80 ἀποτελοῦντα ἐν συνόλῳ στίχους, τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ ἀπεράντου χώρου νὰ ὑπερπληρώσῃ διὰ σημειώσεων *θεοσοφικῶν* καὶ ἄλλων, γραμματικῶν δῆθεν. Φρονιμώτεραν εὑρόμενοι τῷ καρπαθίῳ λογίῳ ἀντίληψιν τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος, ὑπομιμνήσκομεν αὐτὸν ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ ἀνέκαθεν τείνει εὐήκοον οὖς πρὸς φθόγγους, ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ ἐκπορευομένους, ἄλλα δὲ θέλει τὰ χείλη τῶν φωνογραφούντων αὐτὸν συλλογέων, εἰ μή τι ἐπίκαιρον καὶ εὔστοχον ἔχουσι νὰ προσθέσωσι.

§

Ὁ δὲ κ. Κ. Ν. Κανελλάκης οὐδ' ἡρέτος ἐλησμόνησε τὸ ἡμέτερον διαγώνισμα, προεκδεδομένον δὲ ἤδη ἐπεξεργασθεὶς τὸ «Χιακὸν λεξιλόγιόν» του, συνεπύκνωσεν εἰς 191 σελίδας πολλὰς κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν λέξεις, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τῶν ὁποίων συχνὰ παραπέμπει εἰς συναφεῖς αὐτοῦ δημοσιεύσεις. Ἡ Ἐπιτροπὴ καὶ πάλιν ἐπαινοῦσα τὴν ἀνένδοτον τοῦ ἀνδρὸς προθυμίαν, προτρέπει αὐτὸν νὰ μὴ παύσῃ περιέπων τὴν πάτριον γλῶσσαν, καὶ τὸ γένος ὀρθῶν, ἀλλὰ δι' ἀνεκδότων, εἰ δυνατόν, τοῦ λοιποῦ συλλογῶν.

§

Καὶ ὁ κ. Νικόλαος Κ. Κωνσταντινίδης, γνωστὸς ἤδη τῷ Συλλόγῳ ἐκ προηγουμένης αὐτοῦ πρὸς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν ἀποστολῆς, προσεκόμισε καὶ πάλιν ἐξ Ἀλμαλῆ τῶν θρᾳκικῶν Μαλγάρων διατριβὴν ἐπιγραφομένην « Ἡ ποίησις παρὰ τοῖς χωρικοῖς », προφανῶς ἀσμενίζων, ὡς ἄλλοτε, εἰς τὴν ἐκλογὴν μεγαλοσχήμων τίτλων καὶ τὴν ἀποψίλωσιν κοινοτάτων πραγμάτων, εἰς ἀνισορρόπους θεωρίας, ἂν καὶ φαίνεται ἀκατάλληλος χειριστὴς τῆς ὀπωσοῦν ἐκλεκτῆς τὴν φορὰν ταύτην ὕλης. Οὕτω π. χ. ἀπὸ σελίδος 1-5 ἐκθέτει τοπικά τινα ἔθιμα, ἐστερημένα πάσης ζωογόνου περὶ τὰς λεπτομερείας ἑνότητος ἢ πρὸς ἄλλα, ἀνάλογα τοὐλάχιστον, συγκρίσεως, ἐπιτάσσει δὲ τὰ «Τρανὰ Χριστούγενναι», τὰ « Χριστούγεννα μικρὰ » καὶ τὸν « Ἅι-Βασίλην », ᾄσματα δηλονότι ἀνάξια σχεδὸν ἀπομνημονεύσεως, ἀφοῦ φαίνονται ἀπειρόκαλοι μιμήσεις τῶν ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ ψαλλομένων τοιούτων. Καίπερ δ' οἰκειότατα ἄλλως τὰ ᾄσματα ταῦτα πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς διάλεκτον, παραρράζει οὐδὲν ἧττον κατὰ λέξιν ὁ κ. Κωνσταντινίδης, προτιμῶν συντομωτάτου ἐν ὑποσημειώσει λεξιλογίου τὸ πλατύτατον τῶν ἑρμηνευτικῶν εἰδῶν, ὅπερ ἤθελε δυσχεράναι τὸ ἔργον τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐχούσης ἐν ἀπωτέρῳ μέλλοντι νὰ ἐπεξεργασθῇ τὴν ἀποθησαυρισθησομένην ταύτην ὕλην, αὐτὴ τέλειοῦσα ὅ,τι ὁ συλλογεὺς μηδὲ ν' ἀρχίσῃ ἠθέλησε. Ἔπονται δὲ ἐν τῇ παρούσῃ συλλογῇ ἕτερά τινα ᾄσματα, ὧν τὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον ὁ «Λάζαρος», ἐκ 12 στίχων, ὁ «Χριστὸς», ὁ Χριστὸς δῆλα δή, καὶ 5 ἄλλα, τὰ ὁποῖα ὁ κ. Κωνσταντινίδης νομίζει καὶ ὀνομάζει *δημοτικά*, εἶνε δέ, καθ' ἡμᾶς, μνημονευτικαὶ παραλλαγαὶ κοινοτάτων τοιούτων. Τὸ τεῦχος ἐπισφραγίζεται διὰ πολυσελίδου σειρᾶς ψυχαγωγικῶν καὶ γραμματικῶν παρατηρήσεων, ὧν τὴν ὀρθογραφικὴν ἀξίαν ἀμαυροῦσι πολλάκις ἀλλόκοτοι τοῦ συλλογέως πεποιθήσεις, τὴν ἀττικὴν λ. χ. σύνταξιν ἐκζητοῦντος ἀντιστρόφως εἰς μοναδικὸν ὑποκείμενον μετὰ ῥήματος πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ. — Οὐδὲν ἧττον ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπή, ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸν ῥιζίπονον συλλογέα πρὸς σκοπιμωτέραν ἐν τῷ μέλλοντι ἐκλογὴν γλωσσικῆς μάλιστα ὕλης καὶ γενναιότερα παρ' αὐτοῦ προσδοκῶσα, κρίνει αὐτὸν ἄξιον πολλῶν ἐπαίνων.

§

Γλωσσικὴν καθαρῶς ὕλην περιλαμβάνει τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀλεξ. Ε. Λαυριώτου «Λεξιλόγιον τοῦ Ἁγίου Ὄρους» ἐκ λέξεων 371, ὧν αἱ 71 εἶνε τουρκικαὶ ἢ κοινόταται, αἱ λοιπαὶ

δὲ 300 ἰδιάζουσαι ταῖς μοναῖς καὶ σκήταις τοῦ Ὄρους. Ἐπειδὴ δὲ αἱ τελευταῖαι αὗται ἀπαντῶσι τὸ πλεῖστον καὶ μόνον ἐν ᾧ συνελέγησαν τόπῳ, ἡ χρήσιμος τοῦ συλλογέως ἐργασία ἀμείβεται διὰ τοῦ ἡμίσεος βραβείου.

§

Τὰ «Σύμμικτα» τοῦ κ. Ἀστερίου τοῦ Ζήκου ἐκ Κοζάνης καὶ Ἀδριανουπόλεως περιλαμβάνουσι λεξιλόγιον ἐκ λέξεων 500, εὐχὰς Κοζάνης 30, δίστιχα 12, παροιμίας 410, ὀνόματα κύρια 70, μυθολογικὰς σημειώσεις ἐκ Κοζάνης 20, δεισιδαιμονίας 62, αἰνίγματα 22, γνωμικὰ 73, ᾄσματα 77, ὧν μάλιστα τὰ πλείστα ἐτονίσθησαν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως κατὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικήν. Τὴν ἄλλως πλουσίαν τοῦ κ. Ζήκου συλλογὴν εὑρίσκουσα ἡ Ἐπιτροπὴ οὐχὶ ἐν πᾶσιν ἐπιχωριάζουσαν, ἀλλά πως κοινοτέραν καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἐντελῶς πρωτότυπον, κρίνει ἀξίαν τοῦ ἡμίσεος μόνον βραβείου.

§

Πλουσία ὡσαύτως εἶνε καὶ ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Ἀποστ. Β. Οἰκονομίδου, ἐπιγραφομένη «Λαογραφία Θρᾳκικῆς Χερσονήσου», καὶ περιέχουσα 1) λεξιλόγιον Μαδύτου, περιλαμβάνον λέξεις 238, ἀπὸ τοῦ Λ μέχρι τοῦ Ψ, αἵτινες ὅμως εἶνε δύσκολον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἰδιάζουσαι τῇ κωμοπόλει, ἣν ἀναφέρει ὁ συλλογεύς, ἢ ὡς λαλούμεναι ἐν Καλλιπόλει καὶ ταῖς περὶ αὐτὴν κώμαις, διότι σπουδαία παρατηρεῖται διαφορὰ καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν προφορὰν μεταξὺ τῶν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ τμῆμα τῆς χερσονήσου κατοικούντων· — 2) λέξεις ἰταλικάς, λατινικὰς καὶ τουρκικάς, ἀπαντώσας ἐν τῷ τῶν χερρονησιτῶν ἰδιώματι. Καὶ αἱ μὲν ἰταλικαὶ λέξεις, 400 τὸν ἀριθμὸν καὶ ἀλφαβητικῶς κατατεταγμέναι, οὐδαμῶς ἀπαντῶσιν ἐν τῷ ἰδιώματι τῶν χερρονησιτῶν, ἀμφίβολον δ' ἐφάνη τῇ Ἐπιτροπῇ, ἐὰν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Καλλιπόλει, μείζω ὑποστᾶσαν τὴν ξενικὴν ἐπίδρασιν, ἀκούωνται αἱ ἐν τῇ συλλογῇ ἀναφερόμεναι· αἱ δὲ τουρκικαί, ὑπὲρ τὰς 700, εἰς τὴν αὐτὴν δυνατὸν καὶ αἱ πρῶται νὰ ὑπαχθῶσι κατηγορίαν, ἂν καὶ ἡ καθολικὴ αὐτῶν χρῆσις μᾶλλον προσεγγίζει εἰς τὴν ἀλήθειαν· — 3) γλωσσάριον Καλλιπόλεως καὶ τῶν περιχώρων: Ταὐρυρίου, Περγάζι, Ἀγγελοχωρίου, Γαλατᾶ, καὶ Μπαϊρίου (Αἰγὸς ποταμῶν), Νεοχωρίου (Γενήκιοϊ), καὶ Πλαγιαρίου (Καρδίας), ἐκ λέξεων ὑπερτετρακοσίων, ἀλφαβητικῶς τεταγμένων, αἵτινες ὅμως ἐνθυμίζουσι πᾶσαι τὰς παρὰ τοῦ αὐτοῦ συλλογέως πέρυσι καὶ προπέρυσιν εἰς τὸν Σύλλογον πεμφθείσας, τοῦθ' ὅπερ παρέλειψε νὰ ὑπομνήσῃ τὴν Ἐπιτροπὴν ὁ κ. Οἰκονομίδης· — 4) παροιμίας, 83 τὸ ὅλον, γνωστὰς δὲ πᾶσι σχεδόν· — 5) αἰνίγματα 24, ὧν τὰ πλείστα προσιδιάζουσι τῷ τόπῳ· — 6) διάφορα ἐπιγράμματα, 29 τὸ ὅλον, κατὰ τοῦτο ἄξια ἀπομνημονεύσεως, ὅτι τηροῦσι τὴν ἐγχώριον προφορὰν καὶ παρέχουσι δεῖγμα τῆς ποιητικῆς τοῦ λαοῦ ἀφελείας· — 7) δίστιχα 53, ἀλλὰ κοινότατα· — 8) ᾄσματα 9, ἐπίσης κοινότατα, ὡς καὶ τὰ 6 ἑπόμενα κλέφτικα, τὰ ἐρωτικά, τὰ χορικά, καὶ τὰ ἑορταστικά, ἐνῷ τὰ ἀκολουθοῦντα θωπευτικά, ἐκ τῶν μητρικῶν χειλέων πηγάζοντα, ἔχουσι πολλὴν πρωτοτυπίαν· 9) ἤθη, ἔθιμα, εἰς γάμους, γενέθλια καὶ τὴν κηδείαν ἀναφερόμενα, μετ' ἀγαστῆς ἀκριβείας περιγραφόμενα καὶ ὁπωσοῦν προσιδιάζοντα τοῖς χερρονησίταις, ἐνῷ τετριμμένοι εἶνε οἱ ἀναγραφόμενοι οἰωνοί, αἱ δεισιδαιμονίαι καὶ αἱ μαγγανεῖαι· 10) παραμύθια, ἐν οἷς ἄξια σημειώσεως ἡ προφορὰ ἑνὸς χωρίου, Ταὐρυρίου λεγομένου, περὶ οὗ ὁ κ. Ἀπ. Οἰκονομίδης εἰκάζει ἐξ αὐτῆς ὅτι εἶνε ἀποικία τῆς Σαμοθράκης, διότι καὶ ἐν αὐτῇ τὰ ὑγρὰ *λ* καὶ *ρ* προφέρονται ὡς καὶ ἐν τῷ ῥηθέντι χωρίῳ.

Ἐπαινοῦσα τὴν ἐν πολλοῖς πληροῦσαν τοὺς ὅρους τοῦ διαγωνίσματος συλλογὴν ταύτην ἀπονέμει ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ τῷ κ. Οἰκονομίδῃ τὸ ἥμισυ τοῦ δεκαλίτρου βραβείου.

§

Ἡ ἐκ Καρπάθου τῶν κκ. Μανωλακάκη ξυνωρὶς δὶν ἐπελάθετο πάλιν τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος, καὶ αἱ τῷ ἔτει δὲ τούτῳ ὑπὸ τῶν ἀκαμάτων λογίων πεμφθεῖσαι τῇ Ἐπιτροπῇ συλλογαί, μάλιστα δὲ ἡ τοῦ κ. παπᾶ Ἰωάννου εἶνε τῶν σπουδαιοτάτων καὶ πολυτιμοτάτων διά τε τὸ ποικίλον αὐτῶν καὶ τὴν ἀκριβῆ ἑρμηνείαν. Καὶ ἡ μὲν τοῦ κ. παπᾶ Ἰωάννου Μανωλακάκη παρέχει λέξεις μελισσοκομίας 60, κηπουρικὰς 54, ἀμπελουργικὰς 58, κυνηγετικὰς 58, ναυτηγικὰς 115, ἁλιευτικὰς 116, ὀνόματα κυνῶν 17, λίθων καὶ χωμάτων 63, ναυσιρίσματα 6 ἐκ στίχων 85 ἐν συνόλῳ, μοιρολόγια 3 ἐκ στίχων 66 ἐν ὅλῳ, γοητείας 5 ἐκ στίχων 56, καὶ 6 περιγραφὰς παιδιῶν, τῶν ἑξῆς: α') *σάμι-σάμι τοῦ λουμοῦ*, β') τοῦ *σκοσγακιοῦ*, γ') τοῦ *λουκάνου*,

δ') τοῦ *χωστοῦ*, ε') τῆς *Χρυσοπαναγιᾶς*, καὶ ς') τῆς *τοφλομυΐας*. — Ἡ δὲ τοῦ κ. Ε. Μανωλακάκη περιέχει α') λέξεις διαφόρους 429, β') ὀνομασίας μελῶν τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ 81, γ') ναυπηγικὰς 135, πλείους μὲν τῶν τοῦ κ. παπᾶ Ἰωάννου, ἀλλ' οὐχὶ καὶ διαφόρους κατὰ τὴν ἑρμηνείαν, καὶ δ') τοπωνυμίας ἀνεκδότους 135.

Ἀμφοτέρων πᾶσα ἡ ὕλη ἀλφαβητικῶς καὶ λεξικογραφικῶς τεταγμένη ἑρμηνεύεται καλῶς, τοῦ μὲν αἰδ. παπᾶ Ἰωάννου πιστῶς ἑπομένου τῷ προγράμματι τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος καὶ πᾶσαν ἐτυμολογίαν ἀποφεύγοντος, τοῦ δ' ἑτέρου ἐνιαχοῦ τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως ἐπεξηγοῦντος, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα μετ' ἐνδοιασμοῦ ἀποφαινομένου. Ἀσμένως ἄρα ἡ Ἐπιτροπὴ βραβεύει ἑκάτερον τῶν ἀξιωτάτων ἀγωνιστῶν, καὶ τῷ μὲν αἰδ. παπᾷ Ἰωάννῃ ἀπονέμει ὁλόκληρον τὸ δεκάλιρον γέρας, τῷ δὲ κ. Ε. Μανωλακάκῃ τὸ ἥμισυ.

§

Τεῦχος δημωδῶν παραμυθίων, «Παραμύθια νοικοκυρίσια» ἐπιγραφόμενον, ἱστάλη τῇ Ἐπιτροπῇ ὑπὸ τοῦ κ. Γεωργίου Κωνσταντινίδου, δημοδιδασκάλου ἐν Καραγατσίῳ Ἀδριανουπόλεως. Ἡ συλλογὴ αὕτη περιλαμβάνει α') παραμύθια 3, ἐν τῇ ἐπιχωρίῳ γλώσσῃ μετ' ἐπιμόνου καὶ ἀξιεπαίνου ἀκριβείας ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ γεγραμμένα· καὶ β') λεξιλόγιον τῶν ἰδιαζουσῶν λέξεων, ῥήσεων καὶ παροιμιῶν, τῶν ἐν τοῖς παραμυθίοις ἀπαντωσῶν. Καὶ καθ' ὕλην μὲν δὶν ἱκανοποιεῖ ὁλοκλήρως τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ προγράμματος, διά τε τὴν ἀκρίβειαν ὅμως τῆς ἐκθέσεως καὶ τὴν ἐπιτυχῆ ἑρμηνείαν κρίνεται ἀξία πενταλίρου ἀμοιβῆς.

§

Συλλογὴ 50 ᾀσμάτων «Ῥοδοπείου Θρᾴκης» ὑπὸ Κωνσταντίνου Γ. Κουρτίδου, διευθυντοῦ τῆς ἐν Σουφλίῳ ἀστικῆς σχολῆς. 48 ᾄσματα περιέχουσα μετά τινων μικρῶν ὑποσημειώσεων. Τῶν ᾀσμάτων τούτων τινὰ μὲν προαπεστάλησαν ὑπὸ ἄλλων εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἐδημοσιεύθησαν τὰ πλείω, τὰ δὲ φαίνονται παραλλαγαὶ ἄλλων παρομοίων, ὡσαύτως προαποσταλέντων τῷ Συλλόγῳ. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχοντα μετὰ τῶν ἀνεκδότων ὀλίγων συμβάλλουσιν ἱκανῶς εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀγωνοθετήματος καὶ διὰ τοῦ ἡμίσεος ἀμείβονται βραβείου.

§

«Τῶν ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Συμαϊκοῦ λαοῦ ζώντων μνημείων τὰ παραλειπόμενα» ὑπὸ Δημοσθένους Χαβιαρᾶ. — Ἡ συλλογὴ αὕτη περιλαμβάνει: 1) ἀρχὴν καὶ προαγωγὴν τῆς ἐν Σύμῃ κοινότητος ἐπὶ τῇ βάσει δημωδῶν παραδόσεων, προγενεστέρας δημοτικὰς ἀρχαιρεσίας, δημόσια ἔγγραφα, κληρονομικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα — 2) συμαϊκὰς ἐνδυμασίας ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν μετὰ φωτογραφικῆς εἰκόνος συμαίας γραίας — 3) περιγραφὴν συμαϊκῆς οἰκίας — 4) παιδιὰς καὶ παιδικὰ ἀθύρματα — 5) μαγγανείας καὶ δημώδη θεραπευτικὴν — 6) καθαρογλωσσήματα — 7) Διακριτικὰ ὀνόματα αἰγῶν καὶ προβάτων — καὶ 8) τὸν κουκουμᾶν ἢ τὸν κλήδονα.

Ὁ κ. Δ. Χαβιαρᾶς ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως τοῦ ἡμετέρου διαγωνίσματος ἀποστέλλει κατὰ καιροὺς διάφορον ὕλην, καίτοι δὲ ἡ ἐρετεινὴ αὐτοῦ συλλογὴ ἐν τοῖς πρώτοις αὐτῆς κεφαλαίοις ἐθνολογικὴν μᾶλλον ἢ φιλολογικὴν περιλαμβάνει ὕλην, οὐδὲν ἧττον κατὰ τὰ λοιπὰ συμβάλλεται εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ διαγωνίσματος καὶ κρίνεται ἀξία τοῦ ἡμίσεος βραβείου.

§

«Ἄσματα καππαδοκικὰ καὶ ἰδίως τῆς κωμοπόλεως Ἀνακοῦς, ἐπαρχίας Ἰκονίου» ὑπὸ Χρ. Ν. Τουργούτη.

Ἐκ 37 σελίδων συγκειμένη ἡ συλλογὴ περιλαμβάνει τὸ ὅλον 21 ᾄσματα καππαδοκικὰ μετὰ πίνακος τῶν ἐν αὐτοῖς ἀπαντωσῶν δυσνοήτων λέξεων, κέκτηται δὲ σπουδαιότητα οὐ μόνον ὑπὸ γλωσσικὴν ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν, ἂν καί τινα τῶν ᾀσμάτων τούτων ἔχουσι θέμα ὅμοιον πρὸς τὰ ἐν Πόντῳ ᾀδόμενα. Καίτοι δὲ τοῦ τοιούτου εἴδους συλλογαὶ δὲν παρέχουσι τοσαύτην δυσχέρειαν ὅσον αἱ τῶν λεξιλογίων, καὶ ἡ ὕλη σχετικῶς εἶνε ὀπωσοῦν ἀνεπαρκής, οὐδὲν ἧττον κρίνεται ὁ ἐπιστείλας ἄξιος τοῦ ὅλου βραβείου.

§

«Συνέχεια τῶν ἐν Ἀργυροπόλει καὶ τῶν ἐν τοῖς πέριξ χωρίοις διασωζομένων λέξεων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης», ὑπὸ Γρηγορίου Παπαδοπούλου Ζουντούρη.

Ἡ συλλογὴ αὕτη ἐν 35 σελίσι περιέχουσα ὑπὲρ τὰς 800 λέξεις εἶνε συνέχεια ἑτέρας, πέρυσιν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συλλογέως τῷ Συλλόγῳ καθυποβληθείσης καὶ βραβευθείσης, καὶ περι-

λαμβάνει μὲν ἱκανὰς λέξεις κοινῆς χρήσεως, οὐδὲν ἧττον ὅμως καὶ τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν τῆς ὕλης οὐδαμῶς καθιστῶσιν αὐτὴν ὑποδεεστέραν τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος βραβευθείσης. Παρὰ δὲ τὰς ἀσημάντους ἄλλως ἐλλείψεις τῆς συλλογῆς, θεωροῦμεν καὶ πάλιν τὸν ἐπιστείλαντα αὐτὴν ἄξιον τοῦ δεκαλίρου βραβείου.

§

« Λέξεις τινὲς ἐκ τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας καὶ παραλληλισμὸς αὐτῶν πρὸς ἀντιστοίχους τῆς ἐν Πόντῳ ἰδιωτικῆς μετὰ λεξιλογικῶν καὶ γραμματικῶν σημειώσεων, φράσεων τινῶν, παροιμιῶν καὶ λοιπῶν ».

Ἡ συλλογὴ αὕτη ἐξ Ἀμισοῦ ἀνωνύμως προερχομένη ἀποτελεῖται ἐν ὅλῳ ἐξ 95 σελίδων, καὶ φαίνεται μὲν ὅτι οὐκ ὀλίγον ἱμόχθησεν ὁ συλλογεύς, δυστυχῶς ὅμως ἕνεκα τῆς ὑπερμέτρου αὐτοῦ ἀρχαιομανίας μάτην κατηνάλωσε τὰς ὥρας αὐτοῦ. Σχεδὸν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους οἱ παραλληλισμοὶ αὐτοῦ ὑπὸ ἐτυμολογικὴν ἔποψιν εἰσὶν ἄστοχοι καὶ ἀνεπιτυχεῖς, τολμηροὶ καὶ βεβιασμένοι. Ἕνεκα δὲ τούτου καὶ ἄλλων πολλῶν ἐλλείψεων ἡ συλλογὴ αὕτη δὲν κρίνεται ἀξία βραβεύσεως, προτρέπεται δὲ ὁ ἀνώνυμος συλλογεύς, ἀποκαθαίρων αὐτὴν, νὰ ὑποβάλῃ καὶ τὸ προσεχὲς ἔτος εἰς τὸν Σύλλογον.

§

« Γλωσσικὴ ὕλη ἐκ Χαλδείας » ὑπὸ Κ. Ἡλιού.

Τὸ τεῦχος τοῦτο ἐν σελίσι 31 περικλείει ὑπὲρ τὰς 450 λέξεις ἐκλεκτὰς πλὴν ὀλιγίστων κοινῆς χρήσεως, ἐθεωρήθη δὲ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ἡ συλλογὴ αὕτη σπουδαία μᾶλλον διὰ τὸ ποιὸν ἢ διὰ τὸ ποσόν. Τὸ λεξιλόγιον τοῦτο ἀπὸ τοῦ στοιχείου Α ἀρχόμενον ἐκτείνεται κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν μέχρι τέλους τοῦ στοιχείου Κ, ἐπισημειοῦνται δ' ἐν αὐτῷ ἑκάστοτε τὰ γένη τῶν οὐσιαστικῶν, οἱ διάφοροι τῶν ἐπιθέτων τύποι καὶ οἱ εὔχρηστοι τῶν ῥημάτων χρόνοι. Ἐπικαίρως παρεμβάλλονται φράσεις ἱκαναί, ἰδίως δὲ λεπτομερὴς παρέχεται ἀναγραφὴ καὶ ἑρμηνεία τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων τοπικῶν σχέσεων. Διὰ πάντα ταῦτα τὰ προσόντα θεωρεῖται ἡ συλλογὴ ἀξία τοῦ ὅλου βραβείου.

§

« Αἱ τῶν Καστελλοριζίων παιδιαί » ὑπὸ Ἀχ. Διαμαντάρα.

Ἡ συλλογὴ αὕτη ἐν 29 σελίσι πραγματεύεται περὶ τῶν ἐν Καστελλορίζῳ παιδιῶν τῶν ἀρρένων κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν. Καὶ ἐκ μὲν τῶν κατὰ ξηρὰν παιδιῶν περιγράφονται εὐκρινῶς 17 παιδιαί, ἐν τισι μάλιστα τῶν ὁποίων ἀναφέρονται τὰ ἀντίστοιχα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὀνόματα, ἐκ δὲ τῶν κατὰ θάλασσαν ἀναφέρονται συντόμως μέν, ἀλλ' εὐλήπτως, τὸ ὅλον 7 παιδιαί. Ἔμπειρον συλλογεία θεωρεῖ ἡ Ἐπιτροπὴ τὸν πονήσαντα, διὰ τὴν συντομίαν ὅμως τῆς συλλογῆς ἐπαίνοις μόνον καταστέφει αὐτόν.

§

« Δημοτικὰ καὶ ἐρωτικὰ ᾄσματα, μοιρολόλια, βαυκαλήματα, παραμύθια, λέξεις καὶ λοιπὰ ἐν τῇ γλώσσῃ τῆς νήσου Νισύρου », ὑπὸ Γεωργίου Παπαδοπούλου, νισυρίου.

Ἡ συλλογὴ αὕτη ἐν 83 σελίσιν, ἀραιότατα γεγραμμέναις, περιλαμβάνει 4 δημοτικὰ ᾄσματα, 109 μοιρολόγια δίστιχα, ἐν οἷς καὶ τὸ *μοιρολόγι τῆς Παναγιᾶς*, 10 βαυκαλήματα, 4 παραμύθια, 84 ἐρωτικὰ ᾄσματα, 35 ᾄσματα δίστιχα εἰς τὸν ἅγιον Παντελεήμονα, 1 μοιρολόγι τῆς βασιλοπούλας Ἀλεξάνδρας, ποιηθὲν ὑπὸ ποιμένος, ἐκ 40 διστίχων, καὶ τέλος λεξικολόγιον 44 λέξεων ἀτάκτως ἐρριμένων, γνωστοτάτων δὲ καὶ κοινοτάτων, πλὴν 2-3, ἐπιχωριαζουσῶν. Ὁ συλλογεὺς φαίνεται ὅτι ἔχει ἤδη ἐξαντλήσει τὴν ὕλην, ἣν πραγματεύεται, διότι αὐτὸς εὐελπιστεῖ ὅτι τεύξεται τῆς αὐτῆς ἐπιδοκιμασίας, ἧς ἔτυχον ἐπὶ ἐπταετίαν ἅπασαι αἱ προηγούμεναι συλλογαὶ αὐτοῦ. Τὰ δημοτικὰ ᾄσματα εἶνε ὀλίγιστα, εἰς τινα δὲ διαφαίνεται ἡ λογία χείρ, ἡ τολμήσασα νὰ αὐτοσχεδιάσῃ τοιαῦτα. Τὰ μυροlόγια εἶνε ἐπίσης κοινότατα, τὸ δὲ τῆς *Ἀλεξάνδρας* εἶνε ἀνάξιον τῆς συμπαθοῦς ὑποθέσεως, ἣν θέλει νὰ θρηνήσῃ. Ἔκ τε τοῦ πτωχοτάτου ἄλλως λεξιλογίου καὶ ἐξ ἄλλων φαίνεται μὲν ὁ συλλέκτης ἔμπειρος περὶ τὴν συλλογὴν τῶν ζώντων μνημείων, ἀλλ' αὐτὸ τὸ θέμα εἶνε παρ' αὐτοῦ τούτου ἐξηντλημένον, καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπονέμει αὐτῷ πεντάλιρον μόνον γέρας.

§

Ἡ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπὸ τοῦ κ. Παναγιώτου Γ. Μακρῆ σταλεῖσα γλωσσικὴ ὕλη ἐμπεριέχει κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν 187 λέξεις κοινοτάτας, ἐν χρήσει. καθ' ἃ αὐτὸς βεβαιοῖ, παρὰ τοῖς κατοίκοις τῆς κωμοπόλεως Περάμου καὶ τῶν κωμῶν Λαγγάδος τῆς ἐπαρ-

χίας Κυζίκου, εὐχὰς, κατάρας, ἀπειλὰς, προλήψεις, δεισιδαιμονίας, βραχέα τινὰ περὶ μαγείας, τέσσαρα παραμύθια ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Κατιρλὶ καὶ Κουρὶ, ὡς καὶ δεκατέσσαρας λέξεις τοῦ τελευταίου τούτου χωρίου, εἰς τὴν μητρόπολιν Νικομηδείας ὑπαγομένου. Πληρεστέραν, ὡς αὐτὸς ὑπισχνεῖται, ἀπεκδεχόμενοι παρὰ τοῦ κ. Μακρῆ συλλογὴν κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος, διὰ πολλῶν καταστέφομεν αὐτὸν ἐπαίνων.

ℰ

Τελευταίαν προσάγομεν τὴν ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ κ. Δ. Α. Παναγιωτίδου ἐκ Παραμυθίας προσκομισθεῖσαν ἡμῖν θεσπρωτικὴν ὕλην, συνισταμένην ἐκ 14 παιδικῶν ᾀσμάτων, 2 θρησκευτικῶν, 27 σατυρικῶν καὶ ἀστείων, 20 ἐρωτικῶν, 4 γαμηλίων, 7 ἱστορικῶν, 15 ἄλλων διαφόρων, 101 διστίχων, 5 γνωμικῶν καὶ φράσεων, 1 παραδόσεως, 8 λέξεων, 5 μύθων, καὶ βραχείας περιγραφῆς ἠθῶν τινων καὶ ἐθίμων τοῦ τμήματος τῆς Παραμυθίας, τῶν πάντων, πλὴν τῆς τελευταίας ταύτης ἐκθέσεως, ἐν γλώσσῃ ἐπιχωριαζούσῃ, καὶ ἄριστα ἀνταποκρινομένων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ Ζωγραφείου Ἀγῶνος, οὗ καὶ λαμβάνει τὸ ἥμισυ βραβεῖον.

Ἡ συλλογὴ αὕτη περιέχει μεταξὺ καὶ ἄλλων τιμιωτάτων μαργαριτῶν καὶ ὀκτάστιχον ᾆσμάτιον, ἀποπνέον ὅλην τὴν χάριν τῆς δημώδους ποιήσεως, διασῶζον δὲ τὴν κλασικὴν αὐτῆς γοργότητα. Ἡ γνησία αὐτοῦ προέλευσις ὑπεμφαίνεται διὰ τῆς παρεντιθεμένης γνωστῆς ἐπῳδοῦ. Τὸ ᾆσμα ἐπιγράφεται: « *Ἡ καρδιὰ* », ἔχει δὲ οὕτω :

Καρδιὰ, μὲ δεκοχτὼ κλειδιὰ βαρειὰ 'σαι κλειδωμένη·
ἄνοιξε, παῖξε, γέλασε, σὰν γέλαες καὶ πρῶτα.
—Τί νὰ γελάσω, τί νὰ εἰπῶ, ποὺν' τὰ κλειδιὰ χαμένα·
τὰ χέρια ποὖχαν τὰ κλειδιὰ εἶνε ξενητεμένα.
στὰ ξένα καὶ στὰ μακρυὰ, σαράντα δυὸ κονάκια.
Νὰ στείλω μῆλο, αἴφνεται· κυδώνι, μαραγκιάζει·
νὰ στείλω καὶ τὸ δάκρυ μου 'ς ἕνα χρυσὸ μαντῆλι,
τὸ δάκρυ μ' εἶνε καυτερὸ καὶ καίει τὸ μανῆλι.

Ἓν μόνον τοιοῦτον ᾆσμα, ἓν ἀλλ' εὐοσμώτατον ἀνθύλλιον τοῦ δημώδους Παρνασσοῦ, ἤρκεσε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὸν μέγιστον τοῦ αἰῶνος ποιητὴν τὴν φαεινὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ ὁμηρικὴ ποίησις, ἢ μᾶλλον ὁ ποιητὴς τῶν ὁμωνύμων ἐπῶν ζῇ ἔτι παρὰ τῷ Γένει ἡμῶν, ὅτι ἡ δημοτικὴ ἡμῶν ποίησις διαπνέεται ὑπὸ τῆς αὐτῆς καὶ ἡ τοῦ Ὁμήρου δημιουργικῆς μεγαλορυΐας. Ὅτε δηλ. ὁ ὀλύμπιος Γκαῖτε ἐγνώρισε τὸν « *Χάρον μὲ τοὺς ἀποθαμένους* », τὸ πασίγνωστον ἤδη ἐκεῖνο δεκάστιχον, ἐζήτει ἀγγεῖον ἀρχαικῆς τέχνης διὰ νὰ ἀποτυπώσῃ ἐπ' αὐτοῦ διὰ τοῦ χρωστῆρος τὴν ὡραιοτάτην εἰκόνα, ἣν παριστᾷ τὸ μεγαλοπρεπῶς ἀφελὲς ἐκεῖνο ᾆσμα, καὶ ἐδίσταζεν ὁ ποιητὴς τοῦ «Φάουστ» μήπως ἀδικήσῃ τὸ ἀριστοτέχνημα μεταφράζων αὐτὸ εἰς τὴν πλουσιωτάτην γερμανικὴν γλῶσσαν. Δύο ἐπερύλαξεν αὐτῷ, ἔλεγεν ὁ ἀθάνατος ποιητὴς, ἡ τύχη νὰ ἴδῃ θαυμάσια πρὶν ἢ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς, θαμβωθέντας ἐκ τῆς ἀπαραμίλλου λαμπρότητος τοῦ διπλοῦ ὁράματος : τὰ ποιήματα τοῦ Βύρωνος καὶ τὴν ἀνυπέρβλητον, τὴν ἡμετέραν δημοτικὴν ποίησιν· καὶ ἠπόρει ποῖος ἀδιόρατος σύνδεσμος συνῆπτε τότε τὸν ποιητὴν ἐκεῖνον, τὸν ἐρωτόληπτον τῆς Ἀλβιόνος Τυρταῖον, πρὸς τὴν ἔξοχον Μοῦσαν χώρας, ἧς ἡ ἀληθὴς ζωὴ ὑπολανθάνει εἰς τοὺς νέους ὁμηρικοὺς στίχους της.

ℰ

Ἐπὶ τῇ ἀντιλήψει τοῦ κάλλους τῆς δημοτικῆς ἡμῶν ποιήσεως ἀπέμειναν ἄναυδοι ἐκ θαυμασμοῦ οἱ κορυφαῖοι ἀντιπρόσωποι τῆς παγκοσμίου φιλολογίας καὶ φιλοσόφου τεχνοκριτικῆς. Τὴν πρώτην εὐπρόσωπον συλλογὴν ἡμετέρων δημῳδῶν ᾀσμάτων ἐγνώρισεν ἡ Εὐρώπη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ γάλλου Fauriel, εἰς ἣν παραπέμπει καὶ ὁ μέγας φιλόσοφος Hegel ἐν τῇ μετὰ θάνατον ἐκδοθείσῃ «Αἰσθητικῇ» αὐτοῦ. Πολλὰ καὶ θαυμάσια λέγει ὁ δαιμόνιος ἀνὴρ περὶ τῶν ᾀσμάτων τούτων, εἶπε δὲ τότε βροντοφωνῶν εἰς ἐπήκοον ὅλου τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἀπὸ τῆς ἕδρας τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου, ὅτι τὰ ᾄσματα ταῦτα ἀποδεικνύουσιν ἡμᾶς καὶ τοὺς πατέρας ἡμῶν τὸν ᾠδικώτατον καὶ ποιητικώτατον πάντοτε λαὸν ἐν τῇ παγκοσμίῳ φιλολογίᾳ.

Καὶ πάντα ταῦτα βεβαίως προκειμένου περὶ τῆς οὐσίας, περὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἀξίας τῶν ἔργων τῆς δημώδους Μούσης. Ἀλλὰ τί λεκτέον καὶ περὶ τῆς μορφῆς αὐτῶν, τῆς γλώσσης δηλονότι, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ ὑποκείμενον θορυβωδεστάτων ἀπό τινος συζητήσεων ; — Ἡ παραγωγὸς τοῦ Γένους συνείδησις δὲν συγκαταβαίνει εἰς τὴν λύσιν τοιούτων ἀπορίων, οὐδὲ προεξοφλεῖ αὐτὴν διὰ παρακεκινδυνευμένων ἀποφάσεων, ἐπιφυλασσομένη δὲ νὰ ἀναδείξῃ ἐν καιρῷ δι' ὑπερφυοῦς πάλιν ἐν τῇ φιλολογίᾳ γονιμό-

τητος ἀντάξια τοῦ προγονικοῦ ὀνόματος ἔργα, θὰ λύσῃ τότε καὶ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα ἐμπράκτως, ἐπιστήμη δὲ τότε καὶ τέχνη, φιλοσοφία ἅμα καὶ φιλολογία θὰ δωρηφορήσωσι τῷ ἔθνει βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως γλῶσσαν οὐχὶ καινοφανῆ καὶ αἴφνης ἑτοίμην, ἀλλὰ τελείαν μὲν καὶ ὁμαλήν, συναρῇ δὲ καὶ ἀνάλογον πρὸς τὰς ἀληθινὰς αὐτοῦ προόδους ἐν πᾶσι. Μέχρι τῆς εὐδαίμονος ἐκείνης καὶ ἀπωτάτης ἐποχῆς δέον νὰ παρασκευαζώμεθα διὰ τῆς περισυλλογῆς τῶν θρυμμάτων, δι' ὧν προχθὲς ἔτι ἀνώνυμοι ραψῳδοὶ ἐτελείουν ἐξαίσια τοῦ ἐμμέτρου λόγου τεχνουργήματα — τὴν ἐκ τοῦ πολυτίμου δὲ τούτου ἐράνου δόξαν μεριοθήτωσαν ἀπὸ τοῦδε οἱ φιλότιμοι συλλογεῖς μετὰ τοῦ μεγαθύμου ἀγωνοθέτου.

ΚΡΙΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΕΠΙ ΤΩΝ ΥΠΟΒΛΗΘΕΝΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΑΡΑΠΑΝΕΙΟΝ ΑΓΩΝΑ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς κ. Δ. Οἰκονομίδου
ἐν τῇ ΑΡΜΣ συνεδριάσει τῆς 15 μαΐου 1893.

Φίλοι ἑταῖροι·

Γινώσκετε βεβαίως ὅτι ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, ἀγωνοθετοῦντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου, προεκήρυξε κατὰ τὸ ἔτος 1880 διαγωνισμὸν περὶ συντάξεως ἀναγνωστικῶν βιβλίων τοῦ Β', Γ' καὶ Δ' ἔτους τῆς δημοτικῆς σχολῆς, καὶ ὅτι τὸ ὑπὸ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς συνταχθὲν εἰδικὸν πρόγραμμα αὐτοῦ συνεζητήθη καὶ ἐνεκρίθη ἐν ταῖς συνεδρίαις τοῦ Συλλόγου τῆς 29 ἰουλίου καὶ 26 αὐγούστου 1892 καὶ ἐδημοσιεύθη ἐγκαίρως.

Κατὰ τὸ εἰδικὸν τοῦτο πρόγραμμα περὶ συντάξεως ἀναγνωστικῶν βιβλίων τοῦ Β', Γ' καὶ Δ' ἔτους τῆς δημοτικῆς σχολῆς, ἀπεστάλησαν τῷ Συλλόγῳ χειρόγραφα δέκα καὶ πέντε τὰ ἑξῆς: 5 Ῥοβινσῶνες, 6 Ὀδύσσειαι καὶ 4 Ἡρόδοτοι. Ταῦτα πάντα παραπεμφθέντα τῇ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ, ἐκρίθησαν ὑπ' αὐτῆς, πλὴν μιᾶς Ὀδυσσείας, «Λύρας Ὁμήρου» ἐπιγραφομένης· διότι αὕτη, ἐκπροθέσμως τῷ Συλλόγῳ ἀποσταλεῖσα, δὶς ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν.

Ὑπολείπεται λοιπὸν νὰ ἐξενεχθῇ ἡ κρίσις τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ 14 χειρογράφων, ἤτοι 5 Ῥοβινσώνων, 5 Ὀδυσσειῶν καὶ 4 Ἡροδότων.

Καὶ πρῶτον περὶ τῶν Ῥοβινσώνων.

§

Α'. Ἀναγνωστικὸν «Ὁ Ῥοβινσών», ὑπ' ἀριθμὸν πρωτοκόλλου 7208. Τὸ ἀκέφαλον τοῦτο χειρόγραφον περιλαμβάνει 51 σελίδας κειμένου καὶ 21 ποιήματα ἐν σελίσι 17. Ἡ περὶ αὐτοῦ κρίσις τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς συγκεφαλαιοῦται ἐν τοῖς ἑξῆς: Μετάφρασις κακή, γλῶσσα ἀκανόνιστος καὶ ἀνώμαλος, ὡς ἀνάμικτος ἐκ τύπων δημωδῶν καὶ ἀρχαικῶν καὶ ἐξ ἀσυναρτησιῶν τινων ἥκιστα ἐπαγωγῶν, ὡς μαρτυροῦσι καὶ ὀλίγα μόνον παραδείγματα ἀναφερόμενα, τὰ ἑξῆς: Ἐν σελίδι 1 λέγει: *εὐχαρίστει*, ἀλλ' αὐτόθι πάλιν: *ηὐχαριστεῖτο*. Ἐνῷ ποιεῖται πολλαχοῦ χρῆσιν τύπων ἀρχαίων, οἷον, (σελ. 11) *περιεπάτησαν*, (σελ. 16) *ἐξέβαιρε*, (σελ. 11) *ῥάκος*, (3) *περιεποιεῖτο*, (40) *τοὐναντίον ῥάδιστα* κτλ., παρεισάγει πολλάκις καὶ τύπους κοινούς, οἷον, (15) *κοντέλια*, (25) *ἕναν τρά-*

γον, (13) *ἔλαβον ἕναν πυρόλιθον*, (11) *οὔτε χαρτὶ οὔτε πέτραν*, (11) *ἐπειτοῦσε*, (7) *δὲν ἠμποροῦσε νὰ τελειώσῃ μὲ τὰς χεῖράς του ἐργαζόμενος*, (16) *ἔβγαλε*, (4) *νὰ βγάλωσι*, (9) *ἐμβῆκαν μέσα*· ἀπαντᾷ δὲ καὶ ὁ φανταστικὸς τύπος τῆς ἐν. αἰτ. *ὀκάδα* ἀντὶ *ὀκάν*. Ἐν πολλοῖς λείπει καὶ ἡ κυριολεξία, ὡς, (σελ. 9) *ἔσβεσαν τὴν πεῖνάν των*, ἀντὶ *κατεπράϋναν τὴν πεῖνάν των*, (σελ. 40) *ἐτύγθη ἐκεῖνο* (τὸ μονόξυλον) ἀντὶ *ἐβυθίσθη*. Ἀηδίαν προξενεῖ καὶ ἡ παρατηρουμένη συχνὴ τῆς αὐτῆς λέξεως ἐπανάληψις. Καὶ ἀνορθογραφίαι παρατηροῦνταί τινες, οἷον, (σελ. 5) *ἐκοκκίνησεν*, διὰ τοῦ η ἀντὶ διὰ τοῦ ι, (σελ. 26) *καταιγίδα*, περισπωμένως.

Ἕνεκα τούτων καὶ πολλῶν ἄλλων ἐλλείψεων ἐκρίθη τὸ ἔργον ὡς ἀστοχῆσαν τοῦ σκοποῦ τοῦ ἀγῶνος.

Β'. «Ῥοβινσὼν Κροῦσος», ὑπὸ τὸ ῥητόν: «Παιδ' ἔτ' ἐόντα χρεὼν δὴ καλὰ διδασκέμεν», καὶ ὑπ' ἀριθ. πρωτ. 7217. Τὸ ἔργον τοῦτό ἐστι μετάφρασις ἐκ τῆς γερμανικῆς μεταφράσεως τοῦ πρωτοτύπου τοῦ Altmüller, ὅπερ, διὰ μεγαλειτέραν προωρισμένον ἡλικίαν, προϋποθέτει ἀρκετὰς γεωγραφικὰς γνώσεις, ἐνῷ ὁ ἡμέτερος *Ῥοβινσὼν* προώρισται δι' ὀκταετεῖς παῖδας μόλις ἅπταιστον ἀνάγνωσιν μαθόντας· ἀλλὰ, πλὴν τούτου, καὶ τὸ λεκτικὸν τοῦ Ῥοβινσῶνος τούτου εἶνε ἀκατάληπτον παισὶν ὀκταετέσι. Τὸ ὕφος περιοδικόν, ἡ γλῶσσα καθαρεύουσα, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀρχαΐζουσα καὶ δύσληπτος, καθ' ὅσον μάλιστα αἱ προτάσεις εἶνε ἐκτεταμέναι, συχνὴ δὲ γίνεται χρῆσις μετοχῶν καὶ τῆς κράσεως (λ.χ. *προϋχώρησα*, *προυξένησαν*), ἐνῷ ἡ γλῶσσα ἔπρεπε νὰ ᾖνε ἁπλῆ, ἀφελὴς καὶ ἀπέριττος, φυσικῶς ῥέουσα καὶ ἄνευ μετοχῶν, αἱ δὲ προτάσεις ὡς οἷόν τε σύντομοι καὶ ἡ ὁρᾶσις μᾶλλον πρὸς τὴν καθωμιλημένην ἀποκλίνουσα. Καὶ ἀνακολουθίαι δὲ περὶ τοὺς τύπους παρατηροῦνται· οἷον, ἐνῷ ἐν σελ. 1: γράφει *ἐκέρδησε*, διὰ τοῦ η, ἐν σελ. 2: λέγει *κερδίζουσα*, διὰ τοῦ ι. Ἀλλαχοῦ παρατηροῦνται ἀσάφειαι καὶ παραλογισμοί· οἷον, ἐν σελ. 16: ἀντὶ *κρέας* λέγει *ξηρὰν τινα σάρκα*, ἐν σελ. 26: *ὁ Ῥοβινσὼν λαμβάνει πυξίδα ὅπως εἰς ὁρατὸν πλοῖον ναναγήσαν*· ἐν σελ. 26: *ἡ τράπις τοῦ πλοίου πληροῦται ὕδατος* (;). Τελευταῖον καὶ ὀλίγαι τινὲς ἀνορθογραφίαι παρετρέβησαν, οἷον *ἐκάθησε* (διὰ τοῦ η) ἀντὶ *ἐκάθισε* (διὰ τοῦ ι)· καὶ τὴν λέξιν *ζῶον* πανταχοῦ γράφει ἄνευ ὑπογεγραμμένης (ὡς σελ. 105, σελ. 42 καὶ πολλαχοῦ).

Ἕνεκα πασῶν τούτων τῶν ἐλλείψεων ἀποδοκιμάζεται καὶ τὸ χειρόγραφον τοῦτο, ὅπερ σύγκειται ἐκ σελ. 163, ὧν αἱ 23 περιέχουσιν 20 ποιήματα.

Γ'. Ὑπὸ τὸ ῥητόν, «*Μὴ κατόχνει μακρὰν ὁδὸν πορεύεσθαι πρὸς τοὺς διδάσκειν τι χρήσιμον ἐπαγγελλομένους*» καὶ ὑπ' ἀριθ. πρωτοκόλλου 7219. Ὡς πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν, ἐν σχέσει πρὸς τὴν διασκευήν, ὅτι ἐνῷ ὁ Ῥοβινσὼν παρίσταται γεννηθεὶς ἐν Τουρκίᾳ καὶ ἐκ ταύτης ποιεῖται τὸ εἰς Ἀμερικὴν μακρὸν αὐτοῦ ταξείδιον, ἄγνωστος δ' ὅλως αὐτῷ ἡ Γαλλία, ἱκανὸς μὲν λόγος γίνεται περὶ διαφόρων τῆς βιομηχανίας καταστημάτων ἐν Παρισίοις, οὐδὲν ὅμως ἀναφέρεται περὶ τῶν εἰδῶν τῆς ἐν τῇ γενεθλίῳ αὐτοῦ χώρᾳ βιομηχανίας. Προσέτι περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ Ῥοβινσῶνος, ὅτε ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ὡς καὶ περὶ τοῦ μετὰ ταῦτα βίου αὐτοῦ οὐδεὶς γίνεται λόγος. Ἐνῷ δὲ ἐν τῷ προλόγῳ αὐτοῦ φιλοσοφεῖ καὶ φαντασιοπλήκτει ὁ πονήσας, οὐδὲν τῶν ὅσα γράφει ἐκπλήττει. Τὸ ἔργον ἐστὶ πλῆρες ἀπιθανοτήτων καὶ ἀσυναρτησιῶν, ἡ δὲ γλῶσσα ποικίλη, βαρβαρισμῶν καὶ σολοικισμῶν πλήρης. Πρὸς ἀπόδειξιν ἀρκοῦσι καὶ ὀλίγα μόνον παραδείγματα τὰ ἑξῆς: Ἐν τῷ προλόγῳ γράφει: *τῆς δὲ . . . ἰδέας τῶν ἀρίστων παιδαγωγικῶν καὶ κριτικῶν ἐπόμενος*· ἐν σελ. 4 *νὰ διδάσκῃ εἰς αὐτούς*· ἐν σελ. 83: *νὰ διδάξῃ εἰς αὐτούς*· ἐν σελ. 84: *διδάσκει εἰς τοὺς ἀγρίους*. Αὐτόθι πάλιν γαλλίζων βεβαίως λέγει: *ταξιδεύει διὰ τὴν Ἀμερικήν*. Ὡς ἀπίθανα δὲ καὶ δύσληπτα παραδείγματα ἀρκοῦσι τὰ ἑξῆς: ἐν σελ. 23 λέγει: *πλοιάρια καὶ λέμβοι ἐκρέμοντο εἰς τὰ πλάγια τοῦ πλοίου*·—αὐτόθι: *ἄνθρωποι κίτρινοι καὶ μέλανες ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ*. Ἐν σελ. 24 παρίσταται ὁ ναύτης γνωρίζων πάντα τὰ μέρη τοῦ ἀτμοπλοίου, ἐνῷ τὸ πρῶτον ἀναβαίνει εἰς αὐτὸ μετὰ τοῦ Ῥοβινσῶνος. Ἐν σελ. 25 λέγει: *Ἐλαῖαι φαίνονται ἐκ τοῦ ἀτμοπλοίου ὅταν πέσῃ εἰς τὴν Προποντίδα*· ἐν σελ. 46: *καθήμενος ἐπὶ τοῦ δένδρου σηκώνεται ἐπάνω ἵνα μὴ πέσῃ*· ἐν σελ. 79: *κατεσκεύασαν μίαν λέμβον, πολλὰς τροφὰς καὶ ἀνεχώρησαν*. Ἐν σελ. 82 ὁ Ῥοβινσὼν παρίσταται μεταφέρων ξύλα διὰ ῥυακίου· ἐν σελ. 57 ὁ Ῥοβινσὼν, καίπερ ὡς

ἕλλην παριστάμενος, προσεύχεται γονατίζων· οὐδεὶς δὲ λόγος γίνεται αὐτόθι πότε ἔμαθε νὰ ἐννοῇ καὶ ἐξηγῇ τὸ Εὐαγγέλιον. Προσέτι οὐδὲν ἀναφέρεται ἐν σελ. 84 περὶ τοῦ πῶς ἐφάνησαν αἱ ἀγελάδες, πῶς ἐφάνησαν οἱ ἵπποι, ποῦ ἔμαθεν ἱπποκομίαν, γαλακτοκομίαν κτλ. ἐν σελ. 92 παρίσταται ὁ Ῥοβινσὼν κλώθων, ἀλλ' οὐδεὶς λόγος περὶ τοῦ πῶς ἔμαθε νὰ κλώθῃ· ἐν σελ. 97 λέγει, ὅτι «τὸ ἀτμόπλοιον βλέπει ἐρυθρὸν πανίον καὶ σταματᾷ». Παρατηρητέον προσέτι, ὅτι ἀπὸ τῆς 91 σελίδος ἐκπίπτει τὸ ὕφος, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν τύπων *χωρισμένα*, *σπαρμένα*, *σκεπασμένα*. Οὐκ ὀλίγη ἐπικρατεῖ ἐν γένει σύγχυσις περὶ τοὺς τύπους· διότι ἐνῷ ἐν σελ. 16 καὶ 18 λέγει *ἐνεθυμήθη*, ἐν σελ. 13 καὶ 20 *συνεβούλευσα*, ἐν σελ. 80 *περιεποιεῖτο*, ἐν σελ. 21 *προσεκάλεσα*, ἐν σελ. 16 *τοῖς διηγήθη*, αὐτόθι: *τοῖς εἶπε*, ἐν σελ. 25 *κεκαλυμμένα*, τοὐναντίον λέγει ἐν σελ. 6: *ἐπροχώρησαν*, ἐν σελ. 21 καὶ 22: *ἐπερίμενεν*, ἐν σελ. 26: *βυθισμένος*, ἐν σελ. 2: *νὰ τὰ διηγηθῇ κανένα*, ἐν σελ. 18: καὶ *τὸν εἶπεν* κτλ. Ἀλλὰ καὶ ἀνορθογραφίαι δὲν λείπουσι παρ' αὐτῷ. Ἕνεκα πασῶν τούτων τῶν ἐλλείψεων ἀπορρίπτεται καὶ τὸ πόνημα τοῦτο.

Ὑπολείπονται ἤδη δύο ἕτεροι Ῥοβινσῶνες, οἵτινες ὑπὸ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς σχετικῶς πολλῷ ὑπέρτεροι τῶν προηγουμένων κριθέντες ἀλλ' οὐχὶ καὶ πάντως τοῦ οὗ ὁ Καραπάνειος Ἀγὼν στοχάζεται σκοποῦ ἐπιτυγχόντες, ἐθεωρήθησαν μόνον ἐπαίνων πολλῶν ἄξιοι οὐχὶ ὅμως καὶ βραβεύσεως, καθ' ὅσον μάλιστα ὡς πρὸς τὴν ἐπιβράβευσιν αὐτῶν, ἰσοψηφίας μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς γενομένης, οὐδέτερον ἠδύνατο νὰ βραβευθῇ. Οἱ Ῥοβινσῶνες οὗτοι εἶνε οἱ ἑξῆς:

Δ'. Ῥοβινσὼν Κρουσὸς ὑπὸ τὸ ῥητὸν «Εὐχαὶ γονέων στηρίζουσι θεμέλια οἴκων» καὶ ὑπ' ἀριθ. πρωτοκόλλου 7221 ἐλήφθη ἐκ πηγῶν ἀγγλικῶν νεωτέρων. Τὸ ἔργον τοῦτο σύγκειται ἐν συνόλῳ ἐκ σελ. 98 ἐπὶ χάρτου συνήθους μεγέθους ἐπιστολῆς, ἐξ αὐτοῦ δὲ αἱ 25 περιλαμβάνουσιν 25 ποιήματα σύντομα καὶ ἐκλεκτά. Ἡ γλῶσσα παρίσταται φυσικῶς ῥέουσα καὶ μᾶλλον τῇ ἡλικίᾳ τῶν ὀκταετῶν παίδων ἀνάλογος, ἀλλ' ἐνιαχοῦ ἐκπίπτει τοῦ ὁμαλοῦ καὶ κανονικοῦ ὡς ἐκ τῆς χρήσεως ἀρχαίκων τινῶν τύπων ἀφ' ἑνὸς καὶ τινων ὅλως καινῶν τῆς καθωμιλημένης ἀφ' ἑτέρου. Οὕτω π. χ. ἐνῷ ἀπαντῶμεν τοὺς τύπους: *πρώην* (σελ. 2), *κατατετρομαγμένος* (σελ. 3), *περιτετυλιγμένον* (15), *κεκρυμμένας* (17), *ἐγκαταλελειμμένον* (20), *ὑπερμεγέθης στήλη καπνοῦ* (22), *κατακεκομμένος* (22), *θρυαλλὶς* (29), *πολλὴν εὐμάρειαν* (30), *κεκρυμμένος* (34), *εὐωχοῦντο* (38), *ἀφ' ἑτέρου εὑρίσκομεν ἑτέρους τύπους δημώδεις*, οἷον: *ἀλόγυρα* (σελ. 23 καὶ 26), *τὸν ἐπεριπαιζον* (6), *ἔξαφνα ἐσύναξε* (8), *ἐπερίμενε* (9), *ἐπροχώρει* (12), *ἐνδέθησαν* (25). Ἀλλὰ καὶ τῆς χύδην γλώσσης εὑρίσκομεν τύπους, οἷοι οἱ ἑξῆς: *παιδί μου* (σελ. 1), *γερὸς* (2), *δὲν ἐπρόπαιρνον τὰ νερὰ* (4), *ἐτραβήχθη* (8), *τράβα λοιπὸν ἔξω* (11), *κοντὰ μεσημέρι* (12), *πλακώνοντας σιμὰ* (13), *ἐκατάφερε νὰ γλυτώσῃ* (13), *κοντεύει* (45), *καὶ τὰ χάνει* (46), *ἐκαμάρωνε πολὺ* (49). Περαιτέρω γίνεται χρῆσις τῆς αὐξήσεως ἔξωθεν τῶν προθέσεων, οἷον *ἐπαρακάλει* (1), *ἐμετανόει — ἐσυνάντησεν — ἐπαραδέχθη* (2), *ἐκαταλάμβανε* (4 καὶ 20), *τὸν ἐπαιρέπαιζαν* (6), *ἐμεταχειρίσθη* (23 καὶ 24), *ἐκατεσκεύασεν* (25), *ἐκατοίκει* (29), *ἐπρόσεχεν* (43), *ἐδιηγεῖτο* (51), *ἐδιορθώθη* (54). Εὑρίσκονται ὅμως καὶ τινες τύποι ἐσφαλμένοι· οἷον: *ἠντανάκλα* (26 καὶ 39), *ἠντράπη* (αὐτόθι).

Καθόλου εἰπεῖν τὸ ὕφος εἶνε ἁπλοῦν, ἀφελὲς καὶ εἰρόμενον, πολλαχοῦ δὲ εὑρίσκομεν ἐγκατεσπαρμένας ἠθικὰς παρατηρήσεις διδακτικάς. Αἱ προτάσεις εἶνε σύντομοι καὶ ἀκριβῶς τὸ κομματικὸν αὐτῶν εἶνε πλεονέκτημα σπουδαῖον. Παραλείπονται σχεδὸν πᾶσαι αἱ ἀνακαλύψεις, ἀλλὰ δὲν λείπουσι τὰ στοιχεῖα τὰ κινοῦντα τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μαθητοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἕτερον φέρει προτέρημα τὸ πόνημα τοῦτο: ὅτι ὁ Ῥοβινσὼν ἀρίσταται ἐν ᾗ χώρᾳ ἐγεννήθη καὶ δὲν μετατίθεται ἡ πατρὶς αὐτοῦ εἰς ξένην γῆν.

Ε'. «Ῥοβινσὼν Κρουσὸς» τοῦ Daniel de Foë ὑπὸ τὸ ῥητὸν τοῦ J. J. Rousseau, Émile «Τοῦτο τὸ βιβλίον τὸν Ῥοβινσῶνα θ' ἀναγνώσῃ ὁ Αἰμίλιός μου πρῶτον, τοῦτο θ' ἀποτελῇ ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὴν ὅλην βιβλιοθήκην του καὶ πάντοτε θὰ κατέχῃ τὴν πρωτίστην ἐν αὐτῇ θέσιν», καὶ ὑπ' ἀριθμὸν πρωτοκόλλου 7220. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον διεσκευασμένον παρετηρήθη ὅτι συνεπάγεται ἀπιθανότητάς τινας· οὕτω π. χ. ἐν σελ. 8-9 παρίσταται ὁ Ῥοβινσὼν ἀποκοιμηθεὶς ἐν τῇ *ἀποθήκῃ* τοῦ πλοίου· ἀλλὰ πῶς τοῦτο, ἀφοῦ ἦτο φίλος τοῦ υἱοῦ τοῦ πλοιάρχου καὶ ἔτυχε

περιποιήσεων παρ' αὐτοῦ; Ἐν σελ. 16 παρίστησι τὸν ἥλιον δυόμενον ἐν Πειραιεῖ πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν· ἀλλ' εἶνε τοῦτο φυσικόν; Ἐν σελ. 16, 17 λέγει: «Μόλις μετὰ μίαν ἑβδομάδα διῆλθε τὸ πλοῖον τὸν πορθμὸν τοῦ Γιβραλτὰρ, τὰς Ἡρακλείους στήλας»· ἀλλὰ σήμερον μόλις ἀτμόπλοιον διανύει ἐντὸς μιᾶς ἑβδομάδος τὸ ἀπὸ Πειραιῶς μέχρι Γιβραλτὰρ διάστημα. Ἐπίσης ἀπίθανα τὰ περὶ κρέατος λαγοῦ ἐν σελ. 39 καὶ 42 λεγόμενα. Ἀπορίας δ' ἄξιον πῶς μετὰ εἰκοσαετίαν ὁλόκληρον παρίσταται ὁ Ῥοβινσὼν ἐννοῶν καὶ λαλῶν ἐλευθέρως τὴν γαλλικήν. Ἐν σελ. 45 λέγει: *ἔδεσαν ἕκαστον κορμὸν μὲ σχοινίον*· χωρὶς ν' ἀναφέρῃ πόθεν εἶχε τοῦτο. Αἱ περίοδοι εἶνε μικραὶ συνήθως, ἐνίοτε ὅμως ἀποβαίνουσιν ἄνευ ἀνάγκης σχοινοτενεῖς (ὡς ἡ ἐν σελ. 19-20 περικοπή: *ἡ τρικυμία δὲν ἤργησε* κτλ.—ἡ ἐν σελ. 36-37: *Εἰσῆλθε λοιπὸν ὁ Ῥοβινσὼν εἰς τὸ δάσος* κτλ. —ἡ ἐν σελ. 50-51: *ἀφοῦ ὁ Ῥοβινσὼν ἐπρομηθεύθη* κτλ. καὶ ἀλλαχοῦ). Τὸ λεκτικὸν εἶνε καθαρεῦον, ἀλλ' ἐνιαχοῦ ἀρχαΐζον καὶ ἀκατάληπτον τῇ ἡλικίᾳ τῶν ὀκταετῶν παίδων. Τοιαύτης γλώσσης χρῆσις ἠδύνατο ἵνα γίνηται προσφυῶς προκειμένου περὶ μαθητῶν ἀνωτέρας τινὸς τάξεως καὶ οὐχὶ περὶ μαθητῶν δευτεροετῶν, ἂν καὶ ἐν πολλοῖς χωλαίνῃ, καθόσον γίνεται χρῆσις καὶ τινων δημώδων τύπων πρὸς τοῖς ἀρχαίοις· οὕτω π. χ. ἀρχαισμοὶ εἶνε τὰ ἑξῆς: *βυθίζεται αὐτανδρον* (18), *ἀλλεπαλλήλους διαταγὰς* (19), *ἐκ τῶν προμηνυμάτων* (19), *πάντες σχεδὸν ἔπεσαν ὕπτιοι*—*τὸ πλοῖον προσήραξεν*—*τὰ ῥεύματα ποταμίσκον* (26), *παιδιόθεν* (28), *ὁσημέραι συνείθιζεν* (31), *ἔκθαμβος δ' ἔμεινε* (32), *ἄμ' ἔπος ἄμ' ἔργον!!!* *Ἀνερριχήθη διὰ μιᾶς* (33), *ἐμεσουράνει* (59), *ἐσκίρτησεν ἡ καρδία* (61), *ἔνδαχνε* (62), *ἐκ πηλοῦ* (68), *ἐψύοντο* (73), *συνωφρυώθη* (110), *ἐκ τοῦ συστάδην* (114), *δι' ἑνὸς ἅλματος* (115), *καθιλκύσθη εἰς τὴν θάλασσαν* (117). Ἀπέναντι τούτων ποιεῖται χρῆσιν καὶ πολλῶν τύπων τῆς δημώδους, οἷον: *ὅστις δὲν ἐπακούει τοὺς γονεῖς του* (5), *δέν μοι εἶπες τίποτε* (13), *καὶ ἐκεῖ ἐπάνω νὰ περάσῃ τὴν νύκτα* (23), *τίποτε ὅμως ἐπῆρε* (25, 29, 30 καὶ 35), *ηἶρε* (31, 35 καὶ 60), *καὶ ἐκάρφωσεν* (32), *εἶχεν ἀκούσῃ εἰς τὴν Πόλιν* (49), *στροφογυρισμένη* (65), *καὶ νὰ καταγείνῃ* (82), *καλ' ἡμέρα* (89), *ἐπρόσεχεν* (94), *μᾶς περιμένει* (108), *νὰ μὴν ἀφήσῃ* (119) κτλ. Ἐσφαλμένως λέγει ἐν σελ. 68: *διὰ τοὺς πλίνθους*, ἀντὶ: *διὰ τὰς πλίνθους*· ἐν σελ. 17 γράφει *στρογγύλην πλάκα*, καὶ ἐν σελ. 70 *στρογγύλου*, ἀλλ' ἐν σελ. 33 *στρογγυλὰ τεμάχια*. Ἐνῷ ἐν σελ. 49 καὶ ἀλλαχοῦ ποιεῖται χρῆσιν τοῦ τύπου *Πόλις*, ἐν σελ. 15, γαλλίζων μάλιστα, λέγει: *ἐὰν ἀνεχώρει πλοῖον διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν*.—Ἀλλαχοῦ μὲν ἀπαντᾷ ἡ αὔξησις ἔξωθεν, ἀλλαχοῦ δ' ἔσωθεν τῶν προθέσεων· οἷον, *περιεφέρετο* (1), *παρεμέρισε* (39), *ἐνεθυμήθη* (48, 57, 63)—ἐνῷ τοὐναντίον ἀπαντῶμεν: *ἐπρόσεχεν* (8, 13, 36), *ἐπρότεινεν* (15), *ἐπροχώρει* (24, 34 καὶ 35), *ἐπερίμενε* (38), *ἐπροφύλαττε* (40), *ἐπεριπάτει* (42), *ἐπεριποιήθη* (41, 79), *ἐπροτίμα* (49), *ἤναψε* (77), *ἐσυμπέρανε* (84), *ἐπρόδιδον* (93), *ἐπρόφερεν* (103). Ἐνῷ δὲ πολλάκις ποιεῖται χρῆσιν τοῦ ἀρχαίου τύπου τοῦ παθητ. παρακειμ. τῆς μετοχῆς, οἷον, *ἐξερριζωμένα* (48), *ὑψημένον* (αὐτ.), *ἐζωγραφισμένον* (103) κτλ., ἄλλοτε μεταχειρίζεται τὸν δημώδη τοῦ χρόνου τούτου τύπον, οἷον, *περιτυλιγμένα* (34), *λυπημένος* (58), *λυμένη* (αὐτόθι), *γυρισμένη* (65), *ἁλατισμένα* (44), *ἀφρισμένα* (47) κτλ. Ἐσφαλμένως ἐν σελίδι 19 λέγει: *παρέσυρον πάντα*, ἀντὶ *παρέσυραν πάντα*. Ἐνίοτε ποιεῖται καὶ χρῆσιν ἄλλων λέξεων ἀντ' ἄλλων· οὕτω π. χ. ἐν σελ. 17 λέγει: *εἶδον ἰχθῦς νὰ πετῶσιν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης*, ἀντὶ *νὰ πηδῶσιν*, ὥσπερ παρακατιὼν λέγει: *πέντε καὶ ἓξ μέτρων διάστημα ἐπήδων οἱ ἰχθῦς*.—ἐν σελ. 25 λέγει: *ὅταν ὁ Ῥοβινσὼν ἔφερε τὴν χεῖρά του πρὸς αὐτὸ* (τὸ φυτὸν δηλ.) ἀντὶ, *ὅταν ὁ Ῥοβινσὼν ἤπλωσε τὴν χεῖρά του*· ἐν σελ. 38: *καὶ τὸ στόμα του ἐνθυμίζει τὸν ποντικὸν*, ἀντὶ *ὁμοιάζει*, κλπ. Ἀλλὰ καὶ τινες πλοκαὶ δύσληπτοι ὑπάρχουσιν, οἷαι αἱ ἑξῆς: ἐν σελ. 45: *Ἀλλὰ πῶς;* (δηλαδὴ νὰ περιτειχίσῃ τὴν αὐλήν του). *Πολλὰς ἡμέρας ἐπροσπάθει ὁ Ῥοβινσὼν νὰ εὕρῃ τρόπον κατάλληλον καὶ εὔκολον, καὶ ἤρχισε πλέον νὰ ἀπελπίζηται, ὅταν κατὰ τύχην τὰ βλέμματά του ἔπεσον εἰς τὸν ἀκανθώδη κορμὸν ὑψηλοῦ δένδρου. Τὸ δένδρον ἐκεῖνο ἐφύετο εἰς βραχώδη γῆν, καὶ δὲν θὰ ἦτο δύσκολον νὰ ἐκριζωθῇ. Ἐὰν ἐλάμβανε πολλοὺς τοιούτους κορμοὺς καὶ τοὺς μετεχειρίζετο ὡς πασσάλους*—(ἡ τελευταία αὕτη πρότασις μετὰ τοσαῦτα ἄλλα παρεμπεσόντα ἔρχεται ὡς ἀπάντησις εἰς τὸ: *ἀλλὰ πῶς;*)—Ἐγκλιτικῶς μεταχειρίζεται τὰς ἀντωνυμίας *τὸν, τὴν, τὸ, τὰ* κτλ. πρὸ τοῦ ῥήματος· π. χ. ἐν σελ. 6: *καὶ τῷ εἶπε*· ἐν σελ. 8: *καὶ τὸν ἐπαρηγόρει* κτλ. Ἐν σελ. 35 συγχίει *ἄμπωτιν* καὶ *παλίρροιαν*. —

Περαιτέρω παρατηρεῖ τις ὅτι, ἐνῷ συνήθως διακρίνει τις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ κομματικὸν τῶν προτάσεων, καὶ ἀσυνδέτως παρατάσσονται συνήθως αἱ προτάσεις, ἐνίοτε ἐπιλανθανόμενος, φαίνεται, τούτου ὁ συγγραφεύς, συνδέει τὰς προτάσεις πρὸς ἀλλήλας οὕτως, ὥστε καὶ ἐκτενὴς καθίσταται ὁ λόγος (οἷον ἐν σελ. 28: *ἀφοῦ λοιπὸν παρετήρησεν ἀπὸ τοῦ ὑψώματος* καὶ ἐν σελ. 32: *ἔπειτα ἔδεσεν 72 σχοίνους ὁριζοντίως* κτλ.). Ἀλλὰ καὶ ἀνορθογραφίαι οὐκ ὀλίγαι ἀπαντῶσιν ἐν τῷ χειρογράφῳ, οἷον: *δεξιᾷ* (σελ. 16 καὶ 90) *μεθ' ὑπογεγραμμένης* καὶ ἐν σελ. 19 καὶ 100: *δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ*, ὡς δοτικοφανῆ ἐπιρρήματα· ἐν σελ. 56, 87 καὶ 91 γράφει: *ἐννόησεν* (διὰ διπλοῦ *ν*), καὶ ἐν σελ. 114: *ἐννόει* (ὡσαύτως διὰ διπλοῦ *ν*)· ἐν σελ. 58: *μή με τιμωρεῖς* (διὰ τοῦ *ει*)· ἐν σελ. 32: *ἀναμέσων* (ἐπίρρημα ἐν μιᾷ λέξει καὶ διὰ τοῦ ω γεγραμμένον)· ἐν σελίσι 34, 37, 38 καὶ πολλαχοῦ γράφει: *ζῶα, ζῶον* κτλ. ἄνευ ὑπογεγραμμένου ἰῶτα· ἐν σελ. 48 καὶ 94: *ἴψησε* (μετὰ δασείας πνεύματος), καὶ ἐν σελ. 49: *ἰψηλέων ὤων*, ἐνῷ τὸ δημῶδες ῥῆμα εἶνε *ψήνω* καὶ οὐχὶ *ἰψήνω*. Πολλαχοῦ παραλείπεται τὸ ἀφελκυστικὸν *ν*, ἐνῷ ἀλλαχοῦ γίνεται χρῆσις αὐτοῦ ἄνευ ἀνάγκης, οἷον ἐν σελ. 110: *καὶ ἠρώτησαν τὸν Παρασκευᾶν*· σελ. 115: *τὸν ἔβλεπεν πολὺ ἀδύνατον*.

Ἀλλὰ μεθ' ὅλας τὰς ἐν τῷ Ῥοδινοῷ τούτῳ ἐλλείψεις, παρατηρεῖται ὅτι ἡ ἐκτύλιξις τοῦ διηγήματος βαίνει φυσικωτάτη, καὶ ἱκαναὶ παρεισάγονται ἠθικὰ παραγγέλματα.

Προβαίνομεν ἤδη εἰς τὰς Ὀδυσσείας:

§

Α'. Τὸ ἄνευ ῥητοῦ ὑπ' ἀριθ. πρωτοκόλλου 7208 Ἀναγνωστικὸν ἐκ τοῦ Ὁμήρου σύγκειται ἐκ σελ. 67 καὶ τινος παραρτήματος περιέχοντος 32 ποιήματα. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐκ τοῦ γερμανικοῦ μεταφρασθὲν εἶνε ἀμεθόδως συντεταγμένον ἄνευ χρονολογικῆς σειρᾶς καὶ ἑνότητος, πλῆρες γραμματικῶν καὶ συντακτικῶν σφαλμάτων (π. χ. *ἐπιθύμησε, ὅταν ῥίπτει, τίπτει* διὰ τοῦ *ει*, ἐν σελ. 19 *ἠννόησε* διὰ διπλοῦ μάλιστα *ν*, 26 *ἐκάθησεν* διὰ τοῦ *η*, 53 *περικεφαλίδες προπεριεσπωμένως* κτλ.). — Ἡ γλῶσσα αὐτοῦ εἶνε ἀνώμαλος· καθ' ὅσον ὅτι μὲν ἀπαντῶμεν ἀρχαϊσμοὺς καὶ κοσμητικὰ μάλιστα ἐπίθετα ὡς ἔχουσι παρ' Ὁμήρῳ (π. χ. ἐν σελ. 9: *ἡ γλαυκῶπις Ἀθηνᾶ, ἡ ῥοδοδάκτυλος αὐγή*, 8: *ἑκατόμβη*, 120: *προὐτίμησε*, 27: *ἀντέστημεν* κτλ.), ὁπόταν δὲ χυδαϊσμοὺς καὶ σολοικισμοὺς (π. χ. ἐν σελ. 1: *εἰς τὴν ἰδικήν μας ἐδῶ ἱστορίαν*, 17: *πουθενὰ*, 1: *ἕνας γέρων*, 19: *εἰς τὸ λειβάδι*, 25: *ἔγνεθον*, 30: *ἕνας πελώριος ἄνθρωπος*, 35: *νὰ τοῦ χύσω τὰ μυαλά του* κτλ.) καὶ πλεῖστα δὲ ἄλλα φέρει τὰ ἐσφαλμένα, ἐν οἷς καὶ ὅτι τὴν *Ἀρήτην* μεταβάλλει εἰς *Ἀρετήν*.

Ὡς ἐκ τούτων πάντων ἀποδοκιμάζεται τὸ ἔργον.

§

Β'. Ὁμήρου Ὀδύσσεια ὑπὸ τὸ ῥητὸν «Παιδ' ἔτ' ἐόντα χρεὼν δὴ καλὰ διδασκέμεν ἔργα» καὶ ἀριθ. πρωτοκόλλου 7217. Τὸ ἔργον τοῦτο συγκείμενον ἐκ σελ. 244 (ὧν 46 περιλαμβάνουσι 32 ποιήματα), εἶνε ἐν πολλοῖς ἁπλῆ τοῦ πρωτοτύπου παράφρασις κατ' αὐτὸ διατεταγμένον, καὶ ἔχει ὕφος ἀνεκτόν, ἀλλ' οὐδ' ἐν αὐτῷ λείπουσιν ἀρχαϊσμοί (π. χ. ἐν σελ. 10: *προὐξένησαν*, 14: *ἤρξατο φροντίζων*, 21: *ἅμα τῇ αὐγῇ, τῇ συνεργείᾳ τῆς Ἀθηνᾶς*, 53: *μεταξὺ τῶν ἀμφιπόλων αὐτῆς*, 59: *προὐχώρησε* κτλ.), οὐδὲ τὰ παρ' Ὁμήρῳ κοσμητικὰ ἐπίθετα, οἷον ἐν σελ. 2: *ἡ γλαυκῶπις θεὰ Ἀθηνᾶ*, 10: *ἡ ῥοδοδάκτυλος Ἠώς*, 53: *λευκώλενος* καὶ 54: *ἡ λευκάγυιν Ναυσικάη*. Πολλάκις περιπίπτει ὁ ποιήσας εἰς σφάλματα στίξεως καὶ τινας ἀνορθογραφίας (οἷον ἐν σελ. 4: *ὅπως καθήσῃ* (τὸ *θη* διὰ τοῦ *η*), 22: *ἐκάθησεν* (ὡσαύτως διὰ τοῦ *η*), 11: *ἀλλ' ἂς ἦναι* (διὰ τοῦ *η*), 16: *ζώων* καὶ 51: *ζῶα* (ἄνευ ὑπογεγραμμένου ἰῶτα), 28: *ἴψησαν* (μετὰ δασείας πνεύματος), 66: *ἀσμάτων* καὶ 69 *ἄσματα* (ἄνευ ὑπογεγραμμένου *α*), 69: *διὰ τὴν ἀνδρίαν του* (διὰ τοῦ *ι*), σελ. 39: *πέδηλα* (διὰ τοῦ *η*). Προτιμᾷ τὸ *πρὶν ἢ* τοῦ *πρὶν νὰ*, καὶ ἐνῷ κάλλιστα ἔχει τὸ *ἂν καὶ* μεταχειρίζεται ἀντ' αὐτοῦ τὸ *καί του* μεθ' ὁριστικῆς. Ἐν σελ. 75 λέγει *ἀκρωτηρίον Μαλέα* ἀντὶ *Μαλέας*· διότι ὁ τύπος τῆς ὀνομαστικῆς εἶνε ἡ *Μαλέα* καὶ αἱ *Μαλέαι* καὶ οὐχὶ ὁ *Μαλέας*. Ἕνεκα πάντων τούτων καὶ ἄλλων πολλῶν σφαλμάτων ἀπορρίπτεται καὶ τὸ πονημα τοῦτο.

§

Γ'. Ἀναγνωστικὸν ἐκ τῆς Ὀδυσσείας ὑπ' ἀριθ. πρωτοκόλλου 7211 καὶ τὸ ῥητὸν «Τὸ ἀληθὲς παιδεῦον καὶ ὠφελοῦν ἐκ τινος πονήματος εἶνε ὅ,τι ἐξ αὐτοῦ ὑπολείπεται, ὅταν εἰς τὸν πεζὸν μεταφρασθῇ λόγον» (Goethe). Μέγα καὶ ὀγκώδες τὸ ἔργον τοῦτο συγκείμενον

ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς 35 σελ. ἀνερχομένης, τοῦ κυρίως κειμένου μέχρι 317 σελ. ἐξικνουμένου, καὶ τοῦ ἐπιλόγου (Realien), τὸ τρίτον μέρος ἀποτελοῦντος καὶ ἀπὸ τῆς 318 σελίδος ἀρχομένου καὶ μέχρι τῆς 361 ἐκτεινομένου. Τούτῳ ἐπισυνάπτονται καὶ ἕτεραι 27 σελίδες περιλαμβάνουσαι ποιήματα 35. Ἐν συνόλῳ ἐξεταζόμενον τὸ πόνημα παριστᾷ τὸν πονήσαντα ὡς ἐπιδεξίως τὴν γραφίδα χειριζόμενον καὶ εἰδικὸν εἰς κλασικὰ ἔργα, ἀλλ' ἀποβαίνει ἀτυχῶς ἀκατάλληλον δι' ἀναγνώστας ἡλικίας τῶν τριτοετῶν τῆς δημοτικῆς σχολῆς μαθητῶν. Ἐνιαχοῦ ἄκων ἀρχαΐζει ὡς π.χ. ἐν σελ. *ἔπτησαν*, 15: *ἤτησε*, 9: *προὐξέτησε*, 16: *μεμεθυσμένος*, 18: *πανύστατος* κτλ. Συχνοτάτη ἡ χρῆσις τῶν κοσμητικῶν ἐπιθέτων καὶ μάλιστα σχεδὸν πάντοτε ὡς παρ' Ὁμήρῳ· ὡς π. χ. ἐν σελ. 2: *εὐκνήμιδες* — *τὰ ἀμφίκυρτα πλοῖα*, 6: *ἡ ῥοδοδάκτυλος αὐγή*, *τοῦ αἰγιόχου Διὸς* (αὐτόθι), 11: *ταραξίγειος Ποσειδῶν*, *ὁ μελανοχαίτης*, 32: *τῆς καλλιπλοκάμου Κίρκης*, 37: *Διογενὴς Λαερτιάδης*, *Διοτρεφὲς Ὀδυσσεῦ* (αὐτόθι), 47: *τοξοχαρὴς Ἄρτεμις*, 49: *βουληφόρων ἀνδρῶν* κτλ. Γράφει τὸν δωρικὸν τύπον *Ἴδα* καὶ τὸν ὁμηρικὸν *Πίργαμα*. Ἀλλὰ πρὸς τούτοις μεταχειρίζεται καὶ τινας τύπους τῆς δημώδους καὶ χύδην γλώσσης (οἷον ἐν σελ. 8: *ἔγυρον*, 66: *ἐπόντεσα τοὺς ὀφθαλμούς*, 32: *ὑπόσχεται*, 32: *παρακάλεσε*, 34: *συνάζει*, 117: *ἀγαπητέ μου πάππα*, 176: *σταθῆτε* κτλ.). Ἐν σελ. 7 ἀρχαϊκῶς λέγει: *θὰ ἔλθω* (ἀντὶ *θὰ ὑπάγω*) καὶ ἐν σελ. 39: *πρέπει νὰ καταβῇ εἰς Ἅδου* κτλ. Ἀκανόνιστος φαίνεται καὶ περὶ τοὺς τύπους *ἔδωκα* καὶ *ἔδωσα*· προσίτι ἀλλαχοῦ μὲν λέγει *τυροβάλια*, ἀλλαχοῦ δὲ *ταλάρους*. Ἀλλὰ καὶ ἀνορθογραφίαι ὑπεισῆλθον τινές.

Ἡ διασκευὴ ἀρίστη· ἀφοῦ προτάσσεται ἡ «Ὀδύσσεια» μέχρι τῆς ἀφίξεως εἰς τὴν νῆσον τῆς Καλυψοῦς, ἕπεται ἡ «Τηλεμάχεια», καὶ κατόπιν πάλιν ἐξακολουθεῖ ἡ «Ὀδύσσεια». Ἀποδοκιμάζεται καὶ τὸ ἔργον τοῦτο ὡς λίαν διεξοδικὸν καὶ ἐν γλώσσῃ ὑπερβαλλούσῃ τὴν ἀντίληψιν τῶν τριτοετῶν τῆς δημοτικῆς σχολῆς μαθητῶν καὶ ὡς ἀποκαλύπτον τῷ ἀώρῳ εἰσέτι ἡλικίᾳ σκανδαλοποιά τινα.

§

Δ'. Ὁμήρου Ὀδύσσεια ὑπ' ἀριθ. πρωτοκόλλου 7204 καὶ τὸ ῥητόν: «Οὐ μικρὸν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕτως ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ πάμπολυ, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν». Τὸ ἔργον τοῦτο, ἐκ σελ. 147 συγκείμενον, διαιρεῖται εἰς πρόλογον καὶ τέσσαρα μέρη. Ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ ποιημάτων τὰ μὲν εἶνε ἐγκατεσπαρμένα ἐν ἐπικαίρῳ τοῦ κειμένου θέσει, τὰ δὲ λοιπὰ 4 ἐπισυνημμένα ἐν τέλει. Ἡ διασκευὴ καλή, ἀλλὰ τὸ ὕφος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀκανόνιστον· τὸ ἀκανόνιστον δὲ δείκνυται ἐν ταῖς αὐξήσεσι καὶ ἀναδιπλώσεσιν, οἷον, σελ. 3: *ἠμπόδιζεν*, ἀλλὰ ἐν 26: *ἐμπόδιζεν*· σελ. 4: *ἐσυμβούλευσεν*, ἀλλὰ 18: *περιέμενον*· σελ. 4: *οἱ κλεισμένοι*, ἀλλὰ 58: *πεφραγμένος* κτλ. καὶ ἄλλοτε π. χ. ἐν σελ. 2 λέγει: *πρὶν νὰ*, ἐν σελ. 5: *πρὶν ἤ*. Πολλὰ κεῖνται κακῶς, οἷον ὁ λακωνικὸς τύπος *κάδδος* (σελ. 10) διὰ διπλοῦ *δ* ἀντὶ τοῦ δι' ἁπλοῦ *δ* γραφομένου. Ἐν σελ. 29 φέρεται ἡ κλητικὴ *Ἀγαμέμνον* ἀντὶ *Ἀγάμεμνον* κτλ. Καὶ δημώδεις τύποι οὐκ ὀλίγοι εὑρηνται, οἷον, σελ. 19: *περιτειχισμένη*· αὐτόθι: *πυρὰ ἀναμμένη*, 98: *ἐπρόδωκεν*, 130: *ἔπεσαν* κτλ. ἐν σελ. 17: *μὲ κλάδους λυγαριᾶς*, σελ. 53: *πατεράκι μου*, 114: *καταιματωμένα κτλ.* Τελευταῖον εἰρήσθω ὅτι καὶ ἀνορθογραφίαι δὲν λείπουσιν· οἷον ἐν σελ. 14 *νὰ ἐξωρύξῃ* (διὰ τοῦ ω), σελ. 44: *νὰ ἀφίσῃ* (διὰ τοῦ ι ἐν τῇ παραληγούσῃ), 75: *ζῶα* (ἄνευ ὑπογεγραμμένου ι), 125: *καὶ τὸν ἐσφενδόνισεν* (διὰ τοῦ ι) κτλ.

Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ ἐλλείψεις τοῦ σκοποῦ ἀστοχῆσαν ἀποδοκιμάζεται ὑπὸ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς.

§

Ε'. «Ὁμήρου Ὀδύσσεια» ὑπ' ἀριθ. πρωτοκόλλου 7223 καὶ τὸ ῥητόν: «Ἀλλὰ γῆρας διηγοῦμαι, γῆρας δ' ὅμως Ὁμήρου». Τὸ ἔργον τοῦτο ἐκ σελ. 173 τὸ ὅλον συγκείμενον, περιλαμβάνει ἀπὸ τῆς 148–170 σελίδος ποιήματα 28 ἐκλεκτὰ καὶ τὸ πλεῖστον σύντομα. Λαμπρὰ προηγεῖται εἰσαγωγή, ἴσως ἐκτενεστέρα τοῦ δέοντος, πραγματευομένη ἐν γλώσσῃ καθαρᾷ καὶ ὁμαλῇ περὶ τῆς γενεαλογίας τῶν βασιλέων τῆς Τροίας, τῆς γεννήσεως, ἐκθέσεως καὶ διασώσεως τοῦ Πάριδος, τῆς ἐκ μέρους τοῦ Πριάμου πρεσβείας τοῦ Πάριδος εἰς τὴν Ἑλλάδα, τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀπαγωγῆς τῆς Ἑλένης καὶ τῆς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων βασιλέων κηρύξεως τοῦ πολέμου καὶ τῆς δεκαετοῦς πολιορκίας τοῦ Ἰλίου, καταλήγει δὲ εἰς τὴν εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν ἐπάνοδον τῶν Ἑλλήνων, πλὴν τοῦ Ὀδυσσέως. Ἐν τῷ κυρίῳ μέρει εὐμεθόδως ἐκτυλίσσει τὸ θέμα, ἀκολουθῶν τῇ σειρᾷ τοῦ πρωτοτύπου ὁμηρικοῦ

ἔργου, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας περιγράφει τὰς πλάνας τοῦ Ὀδυσσέως. Ἡ γλῶσσα εἶνε ἐνιαχοῦ ὑπερτέρα πως τῆς ἡλικίας τῶν μαθητῶν, δι' ἣν προώρισται, ἀλλὰ γραμματικῶς καὶ συντακτικῶς ἄπταιστος. Προσφυεστέρα πρὸς τὴν ἡλικίαν τῶν τριτοετῶν τῆς δημοτικῆς σχολῆς μαθητῶν μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν ἤθελεν εἶναι ἡ τάξις τῆς «Ὀδυσσείας» μέχρι τῆς Καλυψοῦς. ἔπειτα ἡ τῆς «Τηλεμαχείας». Αἱ περίοδοι ἐκφέρονται ἀσυνδέτως πρὸς ἀλλήλας, ἐνίοτε ὅμως καὶ συνδέονται. Οὐχὶ καλὴ κρίνεται ἡ ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ἕξις τοῦ παιδὸς εἰς τὴν μεθ' ὁριστικῆς σύνταξιν τοῦ ἐνδοτικοῦ *καίτοι*, ἀφοῦ αὕτη καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις σπανιωτάτη εἶνι, καὶ ἀφοῦ μάλιστα ἔχομεν ἐν τῇ νῦν γλώσσῃ τὸ λαμπρὸν *ἂν καί*. Ἐνίοτε ἀρχαΐζει τὸ λεκτικόν· οὕτω π.χ. ἐν τῇ σελ. 8: *ἀπεκρίνατο* (διατί κατεδικάσθη τὸ *ἀπεκρίθη*;), 63: *πέπλωμα* (ποιητ. παρ' Αἰσχ. καὶ Σοφ.), 72: *αὐτὸς δ' ἔπτη*, 85: *ἀπώλοντο*, καὶ τινα ἄλλα. Συχνοτάτην ποιεῖται χρῆσιν τῆς ἐκθλίψεως, καὶ μάλιστα ἔνθα αὕτη οὐχὶ εὐάρεστον ποιεῖ ἐντύπωσιν, οἷον ἐν σελ. 32: *ἀφοῦ δὲ πάντ' ἐνθυμήθ' ὡς ἐβούλετο*, 36: *καὶ τόσ' ἐφρόντισε*, 41: *ἀφοῦ δὲ ταῦτ' ἐσκέπτετο*, 51: *ταῦτ' εἶπε*, 107: *φεύγ' ἐκ τῆς νήσου*.— Καὶ κοσμητικὰ ἐπίθετα ἀναρίθμητα· σελ. 31: *εἰς τὴν καλλιπλόκαμον νύμφην*, 28: *ἡ κυανόφθαλμος θεὰ Ἀθηνᾶ*, 28: *ἡ καλλίτονος Ἰνώ*, 40: *θεογενῆτας ἀνθρώπους* κτλ., ἐνῷ προτιμότερον ἤθελεν εἶναι νὰ παραλειφθῶσι τὰ τοιαῦτα, καὶ ὡς ὑπέρτερα τῆς ἀντιλήψεως ἐννεαετῶν παίδων, καὶ διότι πολλάκις δὲν ἀνταποδίδονται ἀκριβῶς ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ· οὕτω π. χ. τὸ *διογενὴς* ἀποδίδει διὰ τοῦ *θεογέννητος*, ἀλλ' ἀκαταλλήλως, διότι ἡ λέξις ἐκφράζει τίτλον τῶν ἡγεμόνων, κατὰ τὸ νεώτερον Dei gratia (ἐλέῳ Θεοῦ). — Παρετηρήθη προσέτι ὅτι, ἐνῷ καὶ τὸ λεκτικὸν καὶ ἡ σύνταξις ἱκανῶς ἀρχαΐζουσι, δὲν λείπουσιν ἐνιαχοῦ καὶ τινες δημώδεις τύποι καὶ φράσεις, ὡς ἐν ταῖς σελ. 47: *σπιθῆτε* (προστ.), 50: *φαγερὰ* (ὡς ἐπίρρ.), 97: *τὸ κοντόριον* κτλ. Ἐνιαχοῦ ἀστοχεῖ περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν καταλλήλων λέξεων· οὕτω π. χ. ἐν σελ. 48: *μαχρύνθητέ πως*, ἀντὶ *ἀπομακρύνθητέ πως*, 64: *ἔγινεν ἡ κλίνη σου*, ἐπὶ τὸ καινότερον, ἀντὶ *ἐστρώθη ἡ κλίνη σου*. Ἐν σελ 102 ἐκθλίβει τὸ *οι* τῆς ἀντωνυμίας *μοι* λέγων: *καὶ μ' ἀπήντησεν*· ἄλλως δύναταί τις νὰ ὑπολάβῃ αὐτὸ ὡς αἰτιατικὴν κατὰ τὴν δημώδη σύνταξιν τοῦ ῥήματος τούτου.

Ὥστε ἔχει καὶ τὸ πόνημα τοῦτο τρωτά τινα, ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα εἶνε εὐαριθμότερα ἢ παρ' ἄλλοις καὶ διορθώσιμα, ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ κρίνει τὸν πονήσαντα βραβεύσιμον, νομίζει ἐν τούτοις ὅτι πρέπει πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἔργου νὰ κτενίσῃ ὁ φιλόκαλος συγγραφεὺς ἅπαξ ἔτι αὐτό, πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων καὶ τὰς παρατηρήσεις ταύτας, καὶ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον.

Τελευταῖον μεταβαίνομεν εἰς τοὺς Ἡροδότους.

Α'. Ἡρόδοτος ὑπ' ἀριθ. πρωτοκόλλου 7216 καὶ τὸ ῥητὸν «Μηδὲ γένος πατέρων αἰσχυνέμεναι, οἱ μὲν ἄριστοι». Οὗτος σύγκειται τὸ ὅλον ἐκ σελ. 376, ὧν αἱ ἀπὸ τῆς 363-376 περιλαμβάνουσι 44 ποιήματα. Τὸ ἔργον τοῦτο περιλαμβάνει τὰ ἀπαιτοῦντα ἱκανὰς γεωγραφικὰς γνώσεις. Ἀγνοεῖ φαίνεται ὁ πονήσας ὅτι ὁ Ἡρόδοτος δὲν ἔγραφε διὰ παῖδας καὶ ὅτι διὰ τοῦτο μεγάλη ἀπαιτεῖται προσοχὴ ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐπεξεργασίαν τῆς ὕλης. Ἔδει μᾶλλον νὰ γένηται ἐκλογὴ τῶν παιδαγωγικωτέρων τοῦ πατρὸς τῆς Ἱστορίας ἱστορημάτων καὶ οὐχὶ νὰ παρεμβληθῶσι καὶ τινα πρὸς τὰ νῦν ἤθη καὶ τὴν σημερότητα ἀντιβαίνοντα, ὡς π. χ. ὅσα λέγονται περὶ τῶν ἠθῶν ξένων ἐθνῶν καὶ τὰ περὶ ἀνθρωποθυσιῶν.— Πρὸς τί δὲ τὰ σημασιολογικὰ καὶ ὑποσημειώματα; Πῶς δὲ ἡ Ἀρριανὴ κεῖται εἰς τὰ *Β.Α.* τῆς Ἀρριανῆς;— Ἡ γλῶσσα τοῦ ἔργου εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνώμαλος καὶ ἀκανόνιστος, καθ' ὅσον ἀρχαϊσμοὶ καὶ δημῴδεις τύποι ἀδιαφόρως συναναμίγνυνται (οὕτω π. χ. ἐν σελ. 4: *προὐκάλεσαν*, 10: *προὐξένησαν*, 138: *προὔλιπον*, 23: *ἀπεκρίνατο*· πολλαχοῦ: *φθὰς*, 112: *ἐκλείπατο*, 154: *σαυ'ήμενος*, 156: *σύγγνωτε* κτλ.). Ἀλλ' ἐν τῇ σελ. 11: *Συγχώρησον λοιπὸν τοὺς Λυδούς*, 155: *μὲ διατάσσει* κτλ.). Καὶ ἀνορθογραφίαι οὐκ ὀλίγαι ἐν αὐτῷ (π. χ. ἐν σελ. 26: *Ἂν ὅμως ἔτυχε τοῦτο μὲ θεωρεῖς* (καθ' ὁριστ. τὸ *θεωρεῖς*), 153: *νὰ διαζωννύωνται* (διὰ τοῦ ω ἡ συλλαβὴ ζω), 28: *εἰρμήνευσαν* (διὰ τοῦ *ει* τὸ *ερ* κτλ.). Καὶ κακαὶ συντάξεις ὑπάρχουσιν ἐνιαχοῦ (οἷον ἐν σελ. 6: *παραπεῖρε τοῦ σχοινίον*, ἐνῷ ἐν σελ. 11 λέγει *τὸ σχοίνιον*). Ὁ πονήσας ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν καὶ νεωτέρας ἐκδόσεις, ἀλλ' ἐπειδὴ πλείστα ἔχει τὰ τρωτὰ γλωσσικῶς, ἀποδοκιμάζεται τὸ ἔργον αὐτοῦ.

§

Β'. «Ἀναγνώσματα ἐξ Ἡροδότου» ὑπ' ἀριθ. πρωτοκόλλου 7222 καὶ τὸ ῥητὸν «Χαλεπὸν οὕτω ποιῆσαί τι, ὥστε μηδὲν ἁμαρτεῖν». Τὸ ἔργον τοῦτο σύγκειται τὸ ὅλον ἐκ σελ. 128, ὧν αἱ ἀπὸ τῆς 87-128 ἀποτελοῦσι τὸ παράρτημα περιλαμβάνον 43 ποιήματα.

Ὡς πρὸς τοῦτο παρατηρεῖ ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπή, ὅτι ἡ ἐκλογὴ τῆς ὕλης εἶνε ἀνεπιτυχὴς καὶ τὸ ποσὸν ἀνεπαρκές. Ἄπειρος δὲ παρίσταται ὁ πονήσας περὶ τὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης, ἄλλοτε μὲν ἀρχαΐζων, ἄλλοτε δὲ τῶν δημωδῶν τύπων ποιούμενος χρῆσιν· διὸ καὶ ἀπορρίπτεται τὸ ἔργον αὐτοῦ.

§

Γ'. «Ἡρόδοτος» ὑπ' ἀριθ. πρωτοκόλλου 7218 καὶ τὸ ῥητὸν «Ἡροδότου εἴθε μὲν καὶ τὰ ἄλλα μιμήσασθαι δυνατὸν ἦν· κτλ.».

Τὸ ἔργον σύγκειται ἐκ σελίδων 304, ὧν αἱ ἀπὸ τῆς 266-304 περιλαμβάνουσι 40 ποιήματα ἐντυπα. Ἀπὸ τῆς 250-263 σελίδος παρεμβάλλονται ἀπροσδιονύσως (διότι τὸ βιβλίον εἶνε διδακτικόν, ὅπου δὲ διδάσκαλος αἱ κοιναὶ σημειώσεις περιττεύουσι) ἑρμηνευτικαί τινες σημειώσεις.—Ἐν σελ. 254 ἐν τῇ 1 σημειώσει ἀναφέρει τὴν παρ' Ἡροδότῳ Ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς τὴν νῦν οὕτω καλουμένην, ἐνῷ αὕτη ἐστὶν ἡ *Νότιος θάλασσα*, ὁ Ἰνδικὸς ὠκεανός, ὁ Περσικὸς κόλπος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν *Βόρειον θάλασσαν* τοῦ Ἡροδότου (ἤδη Μεσόγειον θάλασσαν ὡς ὁ Bähr ἐν σελ. 4-5 διδάσκει καὶ ὁ Hein I, σελ. 4 καὶ ὁ Abicht, σελ. 12). Πρὸς τί ἡ κατὰ τὸ πρωτότυπον εἰς βιβλία διαίρεσις; Ἴσως διότι καὶ ἄλλοι παραφράσται ἔπραξαν τὸ αὐτό;—Ἡ γλῶσσα ἐνιαχοῦ εἶνε ἠμελημένη καὶ ἀνώμαλος. Πολλὰ τῇ ἀντιλήψει τῶν παίδων ἀντικείμενα ἠδύναντο νὰ παραλειφθῶσιν, ἕτερα δὲ νὰ τροποποιηθῶσι. Πολλάκις ὁ πονήσας δὲν ἀκολουθεῖ τὸ πρωτότυπον, ἀλλὰ μετάφρασιν ἀρχαιοτέραν. Ἐν σελ. 1 λέγει: *ἀπὸ τὴν πρύμνην*, ἐνῷ ἐν σελ. 13, ἐπὶ τὸ ἀρχαιότερον, *ἀπὸ τῶν ἀγρῶν*. Τὸ ἐν τῇ σελ. 12 ἀναφερόμενον *φιλοσοφῶν* δὲν πρέπει νὰ μένῃ ἀνερμήνευτον, διότι τὸ τοῦ κειμένου *φιλοσοφίων* δὲν εἶνε ἐπὶ τῆς συνήθους σημασίας. Ὁ Hein ἑρμηνεύει τὸ *φιλοσοφίων*: aus Liebe zur Weisbreit (I σελ. 35). Ἀλλαχοῦ μὲν λέγει *τολμῶ τινα*, ἀλλαχοῦ δὲ *τολμῶ πρός τινα*. Ἐν σελ. 21: *δὶς ἤρμοζεν . . . οὔτε ἤθελε*, ἀντὶ *οὐδὲ ἤθελε*. Τὰ περὶ τῶν ἠθῶν τῶν Αἰγυπτίων κτλ. ἀφαιρετέα ὡς ἀπάδοντα πρὸς τὰ νῦν ἤθη καὶ ἀκατάλληλα διὰ τὴν ἡλικίαν δεκαετῶν παίδων. Ἕνεκα τῶν ἐλλείψεων τούτων καὶ πολλῶν ἄλλων παραλειπομένων οὐδ' ὁ συγγράψας τὸ πόνημα τοῦτο κρίνεται ἄξιος βραβεύσεως, ὡς ἀστοχήσας καὶ οὗτος τοῦ σκοποῦ τοῦ ἀγῶνος.

§

Δ'. «Ἀναγνωστικὸν ἐκ τοῦ Ἡροδότου» ὑπ' ἀριθμὸν πρωτοκόλλου 7208 καὶ ἄνευ ῥητοῦ.

Τὸ πόνημα σύγκειται ἐκ σελ. 62 τοῦ κυρίως κειμένου καὶ 50 ἑτέρων περιλαμβανουσῶν τὸ ὅλον 40 ποιήματα. Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο ἀπορρίπτεται ἕνεκα τῶν αὐτῶν ἐλαττωμάτων τῶν παρατηρηθέντων ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ καὶ τῷ Ῥοβινσῶνι τοῦ αὐτοῦ.

§

Τοιαύτη καὶ τοσαύτη, ἀγαπητοὶ ἑταῖροι, ἡ κατὰ τὸ λῆξαν συλλογικὸν ἔτος ἐργασία τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐργασία σπουδαία μέν, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπίπονος. Οὐδαμῶς λοιπὸν περιαυτολογοῦμεν, ἂν εἴπωμεν ὅτι ἵνα ἐπισταμένως, αὐστηρῶς, καὶ ὡς οἷόν τε δικαίως ἐξενέγκῃ ἡ Ἐπιτροπὴ τὴν ἑαυτῆς κρίσιν ἐπὶ ἑνὸς ἑκάστου τῶν χειρογράφων, σύντονον ἐποιήσατο μελέτην αὐτῶν καὶ πολλὰ ἐπόνησεν ἐν διαστήματι χρονικῷ σχετικῶς βραχεῖ. Ἕκαστος ἐννοεῖ ὁποίας καὶ ὁπόσας παρέχει δυσχερείας, ὁποίους ἐπιβάλλει μόχθους ἡ ἀκριβὴς καὶ ἐπισταμένη ἔρευνα χειρογράφων (πολλάκις μάλιστα κακῶς γεγραμμένων καὶ ὑπερόγκων) ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς πραγματείας καὶ διασκευῆς, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς διεξαγωγῆς τοῦ θέματος, τῆς διανομῆς καὶ κατατάξεως τῆς ὕλης, ἀλλ' ὅπερ τὸ ἐπιπονώτατον καὶ δυσχερέστατον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς γλώσσης. Τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης ἀκριβῶς εἶνε ὁ φοβερὸς ἐκεῖνος σκόπελος, πρὸς ὃν πάντες σχεδὸν οἱ εἰς τὸν ἀγῶνα κατελθόντες προσέκρουσαν. Ὁμολογουμένως, ὡς νῦν ἔχει ἡ ἡμετέρα γλῶσσα, λίαν δυσχερὴς ἀποβαίνει ἡ κατὰ τὴν ἡλικίαν τῶν μαθητῶν τῆς β', γ' καὶ δ' τάξεως τῆς δημοτικῆς σχολῆς χρῆσις λεκτικοῦ ἐν τοῖς ἀναγνωστικοῖς. Ἀλλ' εἰ καὶ ἐν τῷ εἰδικῷ περὶ συντάξεως ἀναγνωστικῶν βιβλίων προγράμματι σαρῶς ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Σύλλογος γραμματικὸν τυπικὸν ἐν τοῖς τρισὶ βιβλίοις καθορίζει τὸ τῆς νῦν φιλολόγου γλώσ-

σης ἐνιαῖον, λέξιν δὲ καὶ φράσιν κυρίαν καὶ ἑλληνικὴν, καὶ πλοκὴν τοῦ λόγου ἀφελῆ, ἀπέριττον καὶ τῇ ἡλικίᾳ ἀνάλογον, ᾗ τὸ βιβλίον προώρισται, ὅμως οἱ ὅροι οὗτοι δυστυχῶς ὑπό τινων μὲν οὐδαμῶς σχεδόν, ὑπ' ἄλλων δὲ ἐν μέρει μόνον ἐνοήθησαν, ἐκ τούτου δ' ἐξηγεῖται ὅτι ἐκ δέκα καὶ τεσσάρων ὅλων ἔργων ἓν καὶ μόνον ἐκρίθη ἄξιον βραβεύσεως, δύο δ' ἐπηνέθησαν ὡς μᾶλλον πρὸς τὸν τοῦ ἀγῶνος σκοπὸν ἀνταποκριθέντα.

Περαίνοντες τὸν λόγον εὐχόμεθα ἐκθύμως ὅπως ἡ νέα Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ εὐτυχήσῃ ἵνα πλείω καὶ δοκιμώτερα κρίνῃ ἔργα πρὸς ἔπαινον μὲν καὶ τιμὴν τῶν φιλοπόνως ἐργαζομένων, ἀνύψωσιν δὲ τῆς δημοτικῆς ἡμῶν παιδεύσεως.

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΛΒ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1892-1893

ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΩι ΣΥΛΛΟΓΩι

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν, ἐν τῇ ΑΡΜΖ' συνεδριάσει, τῇ 16 μαΐου 1893

ὑπὸ τοῦ τέως προέδρου

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ

ΙΑΤΡΟΥ

Παναγιώτατε Δέσποτα·
Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι·
Ἐξοχώτατε πρεσβευτά·
Εὐγενέστατοι Κυρίαι καὶ Κύριοι·
Ἐρίτιμοι ἑταῖροι·

Αἰσίως διανύσαντες τὸ ΛΒ' συλλογικὸν ἔτος, θαρροῦντες δὲ, καὶ τῷ Κανονισμῷ ἑπόμενοι, προσερχόμεθα ὅπως δῶμεν λόγον τῶν τῷ Συλλόγῳ πεπραγμένων. Ἔθος καθόλου ὠφέλιμον καὶ λόγου πολλοῦ ἄξιον, διότι ἐν ἡμέρᾳ πανηγυρικῇ τῆς ἱδρύσεως οὐ μόνον τὰ ἔργα αὐτοῦ γνωστὰ γίνονται, ἀλλὰ καὶ πολλὰ τῶν μὴ τελεσθέντων ἀνομολογοῦνται, τὰ δὲ εἰς τὸ μέλλον προωρισμένα καταδείκνυνται, ἵνα ἐν ἀλληλουχίᾳ σκέψεως καὶ ἐνεργείας προβιβάζωσι τόν τε σκοπὸν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου καὶ τὸ δικαίως κτηθὲν γόητρον αὐτοῦ. Διὸ τὴν εὐμένειαν τῆς σεβαστῆς καὶ εὐγενοῦς ταύτης ὁμηγύρεως ἐπικαλούμενος, ἄρχομαι τῆς ἀφηγήσεως, ὀλίγα τινὰ μόνον περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου προοιμιαζόμενος.

Ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος, διὰ τῶν φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν μελετῶν καὶ σχίσεων αὐτοῦ πρὸς παρόμοια ἔν τε τῇ Ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ καὶ τῇ ἀλλοδαπῇ ἱδρύματα, ἔτι δὲ καὶ διὰ τῶν ποικίλων διατάξεων τῶν ἐν τῷ Κανονισμῷ αὐτοῦ ἀναγραφομένων, οὐχὶ ἕνα, ἀλλὰ διπλοῦν ἐπιζήτησε σκοπόν: τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν, παρὰ τοῖς ὁμογενέσι πρῶτον, καὶ δεύτερον τὴν διέγερσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ζήλου παρὰ τοῖς ἡμετέροις λογίοις, ἵνα δι' ἔργων ἰδίας ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης συντελέσωσιν εἰς αὔξησιν τῶν γνώσεων ἡμῶν καὶ τὴν ἐν γένει πρόοδον τῆς ἐπιστήμης. Καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον συνετέλεσεν ἀληθῶς, παροτρύνας τὸν φυσικὸν ὀργασμὸν καὶ ἐξεγείρας τὴν φιλοτιμίαν καὶ φιλομουσίαν παντὸς ἀτόμου, πάσης δ' ὁμογενῶν κοινωνίας τὴν αὐτεπίγνωσιν καὶ αὐτενέργειαν, δι' ὧν καὶ μόνων ὀφείλει ἑκάστη νὰ εἰσφέρῃ καὶ ἐργάζηται ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς αὐτῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἠθικῆς μορφώσεως. Εἰς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἐβοήθησε καὶ ὑλικῶς, διότι

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Μ. ΛΟΥΚΡΕΖΗ ΧΑΛΚΙΔΑ - 1969 -

ἄρθονα εἶχε τὰ ὑλικὰ μέσα, προθυμοτάτους δὲ καὶ τοὺς εὐπορουῦντας ὁμογενεῖς, οἵτινες ἐν τῇ πρώτῃ ἐκείνῃ καὶ ὁρμητικῇ ἐκπαιδευτικῇ κινήσει ἀφειδῶς παρεῖχον τὸ χρῆμα αὐτῶν· ἀπό τινων ὅμως χρόνων, εἴτε διότι τινὲς ἀπέθανον, ἢ ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἐκλείψεως διατελοῦσιν, εἴτε διὰ μοιραῖόν τινα ἀντιπερισπασμόν, εἴτε καὶ διότι ἱκανῶς ἐπετεύχθη τὸ ποθούμενον, ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἐξ ἀνάγκης καὶ φυσικῶς εἰσέρχεται εἰς τὸν κατ' ἐξοχὴν καὶ καθαρῶς φιλολογικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν αὐτοῦ σκοπόν, συνεπείᾳ, φαίνεται, τῶν περιστάσεων. Οὕτως, ἡ μὲν ἵδρυσις καὶ συντήρησις σχολῶν ἀφιερώθη εἰς τὴν φιλοτιμίαν καὶ πρωτοβουλίαν τῶν πόλεων καὶ χωρίων, καὶ εἰς τὴν φυσικὴν καὶ κανονικὴν ἐπίδρασιν τοῦ σεβαστοῦ θρησκευτικοῦ ἡμῶν κέντρου καὶ τῶν ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας σεβασμιωτάτων ἱεραρχῶν, ἡμῖν δ' ἐναπελείφθη ἡ ἐπίτευξις τοῦ δευτέρου καὶ κυριωτέρου σκοποῦ, ἤτοι ἡ φιλολογικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἐργασία, γνώρισμα βέβαιον τῆς πρὸς ἀληθῆ πολιτισμὸν ἀγούσης. Ἤδη ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, ὑπὸ καθαρῶς ἐπιστημονικῶν πνεῦμα, ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ πολλὰ εὗρε, καὶ πολλὰς πρωτοτύπους μελέτας πολλοῦ λόγου ἀξίας ἐπεδείξατο, πλεῖω τούτων ὅμως καὶ σημαντικώτερα ἐν τῷ μέλλοντι θέλει ἐπιδείξει, ὅταν εἰδικώτερον καθορισθῇ ὁ κύκλος τῶν μελετῶν, ἀναθεωρηθῇ δὲ τοῦ χρόνου ἐπιστάντος καὶ ὁ Κανονισμὸς αὐτοῦ ὑπὸ πνεῦμα σύμφωνον πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν κατάστασιν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τὴν ἱκανότητα τὴν ἐρευνητικήν· διότι ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσι διατάξεις ἐπικαλούμεναι τὴν ἐνασχόλησιν τῶν μελῶν εἰς πάσας τὰς θεωρητικὰς καὶ θετικὰς ἢ ἐφηρμοσμένας ἐπιστήμας, καὶ δὴ καὶ τὰς δυσχερεστέρας, τῶν ὁποίων οἱ ἐργάται οὔπω ἐπεφάνησαν, διατάξεις, λέγομεν, τὴν θερμὴν μόνον τῶν ἡμετέρων φαντασίαν διαθρύπτουσαι, ἀλλ' οὐδὲν κατορθοῦσαι.

Ἐκ τοῦ καθορισμοῦ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου τῶν φυσικωτέρων ἀγόμενος, εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς ἐμῆς προεδρικῆς περιόδου, προσεκάλεσα τοὺς ἐριτίμους ἑταίρους καὶ πάντα λόγιον νὰ διευθύνωσι τὸ βλέμμα αὐτῶν καὶ τὰς μελέτας ἐκεῖ, ἔνθα καὶ καρποφορία μείζων καὶ θερισμὸς πλουσιώτερος προσδοκᾶται. Διότι ἡ σπουδὴ καὶ ἔρευνα παρ' ἡμῖν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπεκταθῇ ἐπὶ παντὸς τοῦ ἐπιστητοῦ· τέκνα τῆς Ἀνατολῆς, οἰκοῦντες τὴν ἱστορικωτέραν τῶν χωρῶν, ἔχομεν ἀπτὴν, οὕτως εἰπεῖν, τὴν πορείαν ἡμῶν τὴν ἐπιστημονικήν· ἡ μελέτη τῆς ἡμετέρας ἱστορίας καθόλου, ἀπὸ τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων καὶ μετὰ ταῦτα, μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ λήγοντος αἰῶνος, ἡ πάτριος χριστιανικὴ καὶ βυζαντινὴ ἀρχαιολογία μετὰ τῆς ἀρχαιολογίας τῶν ἐπιστημῶν, ἡ τοπογραφικὴ ἐξερεύνησις τοῦ ἐνδιαφέροντος τμήματος τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἰδίᾳ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων μετὰ τῆς καλλιτεχνικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς μελέτης καὶ ἑρμηνείας τῶν σωζομένων μνημείων, εἶνε ἡ μόνη ἡμῖν ἁρμόζουσα· τοιαύτας δὲ προσδοκῶσι παρ' ἡμῶν τὰς μελέτας καὶ οἱ τῆς Ἑσπερίας σοφοί, τοὺς ὁποίους καὶ νὰ ὑπερβῶμεν ἔν τινι μέτρῳ δυνάμεθα, ἐὰν ἐμφορώμεθα ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τῆς ἐπιστήμης ζήλου. Οἱ τὴν κλασικὴν φιλολογίαν καλλιεργοῦντες, καὶ τὸ σκῆπτρον τῶν συγχρόνων ἐπιστημῶν σθεναρῶς καὶ τελεσφόρως ἐν τῇ Δύσει κρατοῦντες εἶνε ἀπειροπληθεῖς, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς ἐκ λόγων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον γνωστῶν ἀδυνατοῦμεν καὶ νὰ παρακολουθήσωμεν, ὡς τοῦτο ἱκανῶς ἀπεδείχθη ἐκ τῆς ἀνεπαρκείας τῆς Ἐπιστημονικῆς καὶ τῆς Ἀνθρωπολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

Μετ' ἐνδομύχου ὄθεν χαρᾶς ἀγγέλλω ὑμῖν σήμερον ὅτι κατὰ τὸ διαρρεῦσαν συλλογικὸν τοῦτο ἔτος τὸ πλεῖστον τῶν ἐν τακτικαῖς συνεδριάσεσιν ἀνακοινωσαμένων λογίων, ἐντεῦθεν καὶ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν, ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὴν ἐπίκλησίν μου ταύτην.

Οὕτως ἀνεκοινώσαντο: ὁ κ. Μανουὴλ Γεδεών «ἀνέκδοτον ὑπόμνημα περὶ Θεοδώρου, τοῦ ἀρχαιοτέρου κτίτορος τῆς Μονῆς τῆς Χώρας»· ὁ κ. Ματθαῖος Παρανίκας «πραγματείαν περὶ τοῦ λεγομένου Ἀκαθίστου Ὕμνου ὑπὸ ἱστορικὴν, ποιητικὴν καὶ μετρικὴν ἔποψιν» καὶ «βίον Ἠλία Τανταλίδου τοῦ ποιητοῦ», ἐν δυσὶ συνεδριάσεσιν· ὁ κ. Σταῦρος Ι. Βουτυρᾶς μέρος μελέτης αὐτοῦ «περὶ τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συνδεομένων μεγάλων ἱστορικῶν γεγονότων», ἐν τέσσαρσι συνεδριάσεσιν· ὁ κ. Γ. Λαμπουσιάδης «περὶ τῆς πόλεως Δεβελτοῦ»· ὁ κ. Ἀχ. Διαμαντάρας «περὶ τῆς νήσου Μεγίστης (Καστελλορίζου)» καὶ «μίαν σελίδα τῆς λυκιακῆς ἱστορίας», ἐν δυσὶ συνεδριάσεσι, καὶ ὁ κ. Ἀν. Χρηστίδης μελέτην «περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου ἔν τε τῇ ἀρχαιοτέρᾳ καὶ νεωτέρᾳ ἰατρικῇ». Ἐκτὸς δὲ τούτων, ὁ κ. Κυριακὸς Περδικίδης «περὶ ἐθνολογίας τῶν Φιλισταίων» καὶ «περὶ τινων λέξεων σημιτικῶν, ἑλληνικῶν θεωρουμένων ὑπὸ τοῦ E. Re-

nan», ἐν δυσὶ συνεδριάσεσιν· ὁ κ. Χριστόφ. Σαμαρτσίδης «μελέτην περὶ τῶν νόμων τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ὄντος λογικοῦ, ἠθικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ»· ὁ κ. Γ. Γεωργιάδης «ἑρμηνευτικὰ εἰς τὸν Ὅμηρον μετὰ γραμματικῶν καὶ κριτικῶν παρατηρήσεων»· ὁ κ. Στ. Βραχάμης τὴν ὑπὸ τοῦ προεδρείου ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ «μετάφρασιν τῆς γαλλικῆς ὀνοματολογίας 260 ἰχθύων», κατ' αἴτησιν τοῦ ἐπιστείλαντος κ. Α. Μουκτάρ, μεταφρασθεῖσαν ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Οἴκου· καὶ ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδριάδης τὸ ὑπὸ τῆς Ἐκπαιδευτ. Ἐπιτροπῆς ἀναθεωρηθὲν «πρόγραμμα τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος περὶ συντάξεως ἀναγνωστικῶν βιβλίων τοῦ Β', Γ' καὶ Δ' ἔτους τῆς δημοτικῆς σχολῆς».

Πᾶσαι αὗται αἱ ἀνακοινώσεις, ἄνευ ἐπιτηδεύσεως καὶ προοιμίων ἀσχέτων πρὸς τὸ θέμα, ἐγίνοντο ἐν 24 συνεδριάσεσι τακτικαῖς, ἐν ταῖς λοιπαῖς 8 ἐκτάκτοις συνεδριάσεσιν ἀναγνωσθεισῶν τῶν ἐκθέσεων τῶν Ἐπιτροπῶν, ἢ ἀνακοινωθεισῶν τῶν προτάσεων τοῦ προεδρείου τῶν σχετικῶν πρός τε τὰ οἰκονομικὰ καὶ πνευματικὰ συμφέροντα τοῦ Συλλόγου.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τὰ ἐν τακτικαῖς καὶ ἐκτάκτοις συνεδριάσεσιν ἀνακοινούμενα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἐν ταῖς Ἐπιτροπαῖς εἰδικῶς μελετώμενα. Οὕτως:

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπή, τῆς ὁποίας πρόεδρος ἦτο ὁ σεβαστὸς καὶ σοφὸς πρεσβύτης, ὁ αἰδεσιμώτατος Ch. G. Curtis, γραμματεὺς δὲ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐναλλὰξ οἱ κκ. Ξ. Σιδερίδης καὶ Κ. Περδικίδης, ἐμελέτησεν ἐγχειρίδιον λάρνακος ἐν Κυζίκῳ εὑρεθὲν καὶ ἀντιγραφὴν ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Ὀρφανουδάκη· τέσσαρας ἐπιτυμβίους ἐπιγραφὰς ἐκφωτηριασμένας ἀγνώστου προελεύσεως· ἑτέρας δύο, ἀποσταλείσας ἐξ Ἁγ. Ὄρους ὑπὸ τοῦ ὁσιολογιωτάτου κ. Ἀλεξάνδρου Εὐμορφοπούλου μετ' ἀπεικονίσματος καὶ χαρτίνου ἐκτυπώματος. Ἀνεκοινώσαντο δὲ αὐτῇ ὁ μὲν διδάκτωρ Albert Long πέντε χριστιανικὰς ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως Ῥεσάφα, κειμένης εἰς ἀπόστασιν δύο ἡμερῶν ἀπὸ τῆς Παλμύρας ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐξ ἡρειπωμένου οἰκοδομήματος ὁμοιάζοντος ταῖς ἐκκλησίαις τῆς βορείου Συρίας· ὁ κ. Alex. van Millingen ἐξ βυζαντινὰ μονογράμματα, εὑρισκόμενα ἐπὶ τοῦ δεκάτου πύργου ἐν τοῖς ἔνδον τείχεσι, βορείως τῆς πύλης τῆς Σηλυβρίας, δυσεξήγητα ἔτι· ὁ αἰδεσιμώτατος Ch. G. Curtis παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ πονήματος τοῦ κ. Μ. Γεδεών: «Ἔγγραφοι λίθοι καὶ κεράμια»· ὁ κ. Ξεν. Σιδερίδης κατέθετο τιμῆμα σεσημασμένης πλίνθου, ἀνεκοινώσατο δὲ καὶ περὶ ὑπογείου, κειμένου ἐν ᾧ χώρῳ ἐγείρεται τὸ νέον οἰκοδόμημα τοῦ δημοσίου χρέους, καὶ τινα «περὶ τῆς μονῆς τοῦ Φιλανθρώπου Χριστοῦ». Ἐκτὸς τούτου ὁ κ. Λ. Κοπάσης ἐπέδειξε κεραλὴν χαλκῆν, πιθανῶς τῆς Ἀρτέμιδος, τῆς ἐν Κρήτῃ πόλεως Κισσάμου· ὁ αἰδεσιμώτατος Ch. G. Curtis ἐγνωγράφημα ἀναγλύφου κειμένου παρὰ τὸ Ἐσκὶ-ἰμαρὲτ δζαμισῆ (ναὸν τοῦ Παντεπόπτου), παριστῶντος τὸν γνωστὸν θρᾳκικὸν ἥρωα· ὁ δὲ Ἐξ. Στ. Ἀριστάρχης ἐδωρήσατο φωτογραφικὴν εἰκόνα τοῦ ἐν τῷ Συλλόγῳ ὑπάρχοντος ἀγάλματος. Πᾶσαν δὲ τὴν ἀρχαιολογικὴν ταύτην ἐργασίαν τὰ φιλότιμα μέλη τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς προετοιμάζουσι διὰ τὸ παράρτημα τοῦ περιοδικοῦ, ἵνα μὴ πραγματοποιηθῇ ἡ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτοῦ ἄρατος λύπη τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπή, ἧς πρόεδρος μὲν ἦτο ὁ αἰδεσιμώτατος Κ. Παρίτσης, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Π. Πετρακίδης, ἐν συνεδριάσεσι 17 μετ' ἐπιμελείας πολλῆς ἠσχολήθη εἰς τὴν εἰδικὴν ἐπεξεργασίαν τῆς ἀπὸ ἐτῶν ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Συλλόγου ἀποκειμένης γλωσσικῆς ὕλης τοῦ Ζωγραφείου ἀγῶνος, ἥτις θέλει ἀποτελέσει, τοῦ γενναίου χορηγοῦ εὐδοκοῦντος, τὸν Β' τόμον τῆς τῶν «Ζώντων μνημείων» πολυτιμοτάτης ταύτης συλλογῆς· ἠσχολήθη δ' ἐπίσης ἐπὶ τῇ πρὸς δοκιμασίαν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος πεμφθείσης νέας γλωσσικῆς ὕλης, τὴν ὁποίαν μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὴν δικαιοσύνης καὶ ἔκρινε, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τῆς κρίσεως διὰ τῆς ἐμβριθοῦς καὶ πλείστου λόγου ἀξίας εἰσηγήσεως τοῦ κ. Μ. Λύθεντοπούλου καθυπέβαλε τῷ Συλλόγῳ. Οὕτως, ἐκ τῶν 15 συλλογῶν 4, ἤτοι τὰς τῶν κυρίων παπᾶ Ἰωάννου Μανωλακάκη, Χρήστου Ν. Τουργούτη, Γρηγορίου Παπαδοπούλου Ζουντούρη, καὶ Κ. Ἡλιοῦ ἐθεώρησεν ἀξίας ὁλοκλήρου τοῦ δεκαλίρου γέρως· τὰς 9, ἤτοι τὰς τῶν κκ. Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου, Ἀστερίου Ζήκου, Ἀποστόλου Οἰκονομίδου, Ε. Μανωλακάκη, Γεωργίου Κωνσταντινίδου, Κωνστ. Γ. Κουρτίδου, Δημοσθένους Χαβιαρᾶ, Γεωργίου Παπαδοπούλου, καὶ Δ. Παναγιωτίδου ἐβράβευσε διὰ πεταλίρου ἀμοιβῆς· ἐκ τῶν λοιπῶν 6, τὰς μὲν 5, ἤτοι τὰς τῶν κκ. Παναγιώτου Μακρῆ, Κ. Ν. Κανελλάκη, Ν. Θ. Κων-

σταντινίδου, Ἀχ. Διαμαντάρα, καὶ ἑνὸς ἀνωνύμου ἐπήνεσε, τὴν δὲ ἄλλην ἀπέρριψε.

Τοιαύτη ἡ πραγματικὴ ἐργασία τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Μόνον περὶ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ὁμολογεῖ εἰλικρινῶς ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀνακοινώσηταί τι εὐάρεστον, τοῦ Β΄ τόμου τοῦ «Εὐριπίδου» παρασχόντος καὶ παρέχοντος ἔτι πολλὰ πράγματα. Ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ πολὺν ἀληθῶς κατηνάλωσε χρόνον διασκεπτομένη περὶ τοῦ τόμου τούτου, ἀνεκδότου ἔτι διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις τυπογράφου παράβασιν πάντων τῶν ὅρων τοῦ συμβολαίου, πρὸς μεγίστην ζημίαν τοῦ σοροῦ ἐκδότου κ. Δ. Βερναρδάκη, ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἐπεξεργασθέντος καὶ ἑτοίμην ἔχοντος τὴν ἐπὶ τούτῳ ὕλην. Καὶ περὶ μὲν τοῦ τυπογράφου τούτου ἐγίνοντο ἤδη τὰ δέοντα· περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐκδοτῶν, ὁ μὲν κ. Schanz, καθηγητὴς ἐν Würzbourg, ὁ ἀναλαβὼν τὴν ἔκδοσιν τοῦ «Πλάτωνος», μόλις μετὰ πολλὰς καὶ ἐπανειλημμένας παρακλήσεις ἀπήντησε τελευταίον καταφατικῶς, ὁ δὲ κ. Blass, καθηγητὴς ἐν Kiel, ὁ ἀναλαβὼν τὴν τοῦ «Δημοσθένους», μέχρις ὥρας οὐδὲν ἔτι ἔγραψεν.

Ἐκ ταύτης τῶν τυπογράφων τῆς ἀνεπαρκείας καὶ τῆς ἀρξαμένης ὑπερμέτρου βραδύτητος τῶν ἐκδοτῶν, ἢ τῆς ὑπερβάσεως τῶν συγγραφικῶν ὅρων, τί δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν; Κρίνοντες ἐκ τῆς ἐκδόσεως τεσσάρων καὶ μόνον τόμων ἐντὸς ὀκταετίας, ἀριύκτως ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ ἐνενήκοντα τόμοι τῆς πρώτης καὶ οἱ ἄλλοι τόσοι καὶ περισσότεροι τῆς δευτέρας περιόδου τῆς ἐκδόσεως τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης θέλουσιν ἀπαιτήσει, κατὰ τοὺς μετριωτέρους ὑπολογισμούς, πλέον τῶν τριῶν αἰώνων! ἔργον συγγραφικὸν τερατωδῶς μέγα καὶ ἐκπληκτικόν, ἔργον ἀπίστευτον καὶ μοναδικὸν ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ, ἔργον μὴ δυνάμενον νὰ χαρακτηρισθῇ προσηκόντως διὰ τοῦ πεπερασμένου μέτρου τῆς λογικῆς δυνάμεως, ὅσον καὶ ἂν θελήσωμεν διὰ τῆς φαντασίας νὰ μετριάσωμεν τὸ μῆκος τῶν αἰώνων τούτων. Αἰτία τοῦ μεγαλοπρεποῦς τούτου φαινομένου εἶνε ἡ σύνταξις καὶ ἐφαρμογὴ προγράμματος συνταχθέντος οὐχὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πρακτικῶν καὶ πραγματικῶν ἡμῶν ἀναγκῶν ἐν τῷ παρόντι, ἀλλ' ἐπὶ μεγαλοφρόνων, δὸς δ' εἰπεῖν ὑπερβατικῶν, θεωριῶν. Ἡ μέχρι τοῦδε ἔκδοσις ἀπέδειξεν ὅτι ὑπάρχουσι καὶ παρ' ἡμῖν πολυμαθέστατοι κριτικοὶ καὶ τυπογράφοι φιλόκαλοι· ἀλλὰ ταῦτα μόνα καὶ οὐδὲν πλέον· διότι αἱ ἀποθῆκαι ἡμῶν γέμουσιν ἀντιτύπων καὶ δωρεὰν μὴ ζητουμένων· δύσχρηστοι ὄγκοι, μὴ ἐκπληροῦντες τὸ παράπαν τὸ μοναδικὸν ἄρθρον τοῦ προγράμματος: «ὅπως οἱ Ἕλληνες ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς (ἐν οἷς καὶ ὁ Ἱπποκράτης καὶ ὁ Ἀριστοτέλης) κοινότερον καὶ ὡς οἷόν τε εὐληπτον καὶ ἐπωφελὲς καταστῶσιν ἀνάγνωσμα τῶν τε μαθητῶν καὶ πάντων ἐκείνων, ὅσοι, διανύσαντες τὰ μαθήματα τῆς παρ' ἡμῖν μέσης παιδεύσεως καὶ τραπέντες ἐπ' ἄλλας ἐπιστήμας ἢ τέχνας πρακτικάς, στεροῦνται τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου πρὸς τελείαν κατάληψιν τῶν θαυμασίων ἔργων τοῦ παλαιοῦ δαιμονίου πνεύματος»· ἢ ἀληθέστερον, ὡς ὁ ἐμὸς φίλος καὶ προκάτοχος (Λογοδοσία Κ. Καλλιάδου τῇ 11 μαΐου 1887) εἶπε, «πρὸς ἀνάγνωσιν μακρῶν καὶ ἀτελευτήτων σχολίων», δεομένων, κατ' ἐμέ, ἄλλων εἰδικῶν σχολιαστῶν, ὡς ὑπέδειξα καὶ πρὸ καιροῦ τῷ ἐμῷ φίλῳ καὶ προέδρῳ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς αἰδεσιμωτάτῳ Κ. Παρίτσῃ. Τὴν τεραστίαν ταύτην παρεκτροπὴν ἀναλογιζόμενος ἐρωτῶ: Ἤτο ἀρά γε ἀναγκαία, ἔστω ὀλιγώτερον πολυτελὴς καὶ κατὰ τὸ τέταρτον συντομωτέρα, ἡ πολυμαθὴς αὕτη τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἐκδοσις, τόσων ἄλλων χρησιμωτέρων καὶ ὁμογλώσσων διὰ τοὺς ὀρεγομένους ἐκδόσεων ὑπαρχουσῶν, ἀφοῦ στερούμεθα, οἵ τε λόγιοι καὶ μή, πολυτιμοτάτων ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν γλώσσῃ ἐφοδίων, ἀφοῦ στερούμεθα τῆς ἀρχαίας Ἑλλ. Ἱστορίας τοῦ Grotte, τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἱστορίας τοῦ Momsen, τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν τοῦ Curtius, τῆς μεγάλης Ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας τοῦ Zeller, καὶ ἄλλων, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός, ἀφοῦ στερούμεθα τῶν θεωρητικῶν καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν, καὶ τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων τεχνολογικῶν καὶ κλασικῶν ἐγχειριδίων, ἄνευ τῶν ὁποίων ἀδύνατος ἡ παρακολούθησις τῶν συγχρόνων ἐπιστημῶν καὶ βιοτεχνιῶν, τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου; Ἐρωτῶ: οἱ ἐκ τῶν σχολείων καὶ τῶν γυμνασίων ἐξερχόμενοι εἶνε τοὐλάχιστον τὰ 95 % οὕτως ἐπαρκῶς κατηρτισμένοι, ὥστε καὶ τῇ βοηθείᾳ σχολίων ἥττον σοφῶν νὰ ἐννοῶσι τοὺς ἀρχαίους ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς οὕτωσὶν ἐκδιδομένους; ὑποθέτοντες δ' αὐτοὺς τοιούτους, ὀφείλομεν ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ, ἄνευ τῶν ἀναγκαιοτέρων βιοτεχνικῶν γνώσεων, νὰ ἐγκαταλείψωμεν τοὺς ἀπορρίτους τῶν σχολείων μακαρίως βόσκοντας, ἐὰν ἔχωσι καὶ τοὺς καταλλήλους

ὁδόντας, ἐν τῇ κλασικῇ χλόῃ τῆς ἀρχαιότητος, ἐνῷ ὁ βίος ἡμῶν, ὅ τε ὑλικὸς καὶ πνευματικός, φυσικῶς καὶ ἀναποσπάστως συνδέεται μετὰ τῶν συγχρόνων ἐθνῶν καὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν; Τὰ σοφὰ ἔθνη δὲν ἠκολούθησαν τὴν αὐτὴν πορείαν εἰς τὴν παροῦσαν αὐτῶν ἀκμήν· οἱ γερμανοὶ λ. χ. οἱ ἐν βαθμῷ πολιτισμοῦ πολλῷ ἡμῶν ὑπερτέρῳ διατελοῦντες, ὅτε οἱ ἐν Γαλλίᾳ μεταρρυθμισταὶ καὶ δημιουργοὶ τῶν νεωτέρων τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἐφωτοβόλουν τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, δὲν ἐχάνοντο εἰς προγράμματα πομπώδη καὶ ἐπιδεικτικά, ἢ εἰς συγγραφὴν ἔργων ἀνωτέρων ἢ σοφωτέρων, ἀλλὰ μετέφραζον καὶ διαρκῶς μετέφραζον[1] καὶ παρηκολούθουν τοὺς μεγάλους ἄνδρας τῆς Γαλλίας· αὐτὰ δὲ ταῦτα τὰ διδακτικὰ βιβλία μετέφερον ὡς εὐμεθοδίστερα ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν γλώσσῃ, ὡς ὡμολόγησεν ἀνὴρ μέγα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ δυνάμενος, ὁ ἐν Βερολίνῳ καθηγητὴς R. Virchow[2]. Ἐὰν καὶ παρ' ἡμῖν τὸ πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης μετερρυθμίζετο πρὸς τὰς ἀπολύτους παρούσας ἡμῶν ἀνάγκας, ἠθέλετε γείνει μάρτυρες περιόδου πνευματικῆς κινήσεως ἀσυνήθους. Ζωντανῆς οὕτως εἰπεῖν, τῆς ὁποίας αἱ συνέπειαι διά τε τὸ ὑλικόν, τὸ ἠθικὸν καὶ τὸ πνευματικὸν εὖ εἶναι τοῦ Γένους ἡμῶν ἤθελον εἰσθαι ἀνυπολόγιστοι· ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπή, ἡ περιλαμβάνουσα ἄνδρας ἐγνωσμένης παιδείας, ἱκανότητος καὶ θελήσεως, δύναται καὶ ὀφείλει νὰ σκεφθῇ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, τὸ ὁποῖον ἀτελῶς, ἢ καὶ ματαίως, ἔθιξα ἐν τισι τῶν συνεδριάσεων αὐτῆς. Ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ ὀφείλει νὰ διαρωτίσῃ τὸν Σύλλογον καὶ νὰ ἀπαιτήσῃ, διὰ δεδικαιολογημένου ὑπομνήματος, ὅπως ἐκφρασθῇ τῷ μεγαθύμῳ χορηγῷ Ἐξ. Χρηστάκῃ ἱρύντῃ Ζωγράφῳ ἡ εὐχὴ τῆς ῥιζικῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, εὐχή, τῆς ὁποίας τὸ ἐνδεχόμενον αὐτὸς οὗτος προεῖδε καὶ διὰ τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν Σύλλογον ἐδήλωσεν. Ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ οὕτω πως ἐνεργοῦσα θέλει ἐπιτελέσει ἔργον ἀληθῶς μέγα καὶ διαπρεπέστατον.

Ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπή, τῆς ὁποίας πρόεδρος μὲν ἦτο ὁ κ. Χρ. Χατζηχρήστου, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης, σπουδαιοτάτην ἐποιήσατο ἐργασίαν: τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Καραπανείου προγράμματος· ὡς ἄλλοτε τὸ τοῦ Βουτσιναίου Ἀγῶνος πρόγραμμα εὐθαρσῶς μετερρύθμισεν, οὕτω καὶ ἐφέτος τὸ Καραπάνειον, διότι ἀμφότερα εἶχον τὸ ὕψος δυσθεώρητον, τοῦθ' ὅπερ συνετέλεσεν, ὡς δικαίως παρατηρεῖ ἡ Ἐπιτροπή, ὥστε μηδὲν νὰ ὑποβάλληται πόνημα· ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπή, ἐκθάψασα τὸ πρόγραμμα, συνεζήτησε, μετερρύθμισε καὶ κατήρτισε τὸ νέον, περιλαμβάνον Χρηστομαθείας τῆς β΄ καὶ γ΄ καὶ δ΄ τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων, ἤτοι τὸν Ῥοβινσῶνα, τὴν Ὀδύσσειαν, καὶ τὸν Ἡρόδοτον ἐν γλώσσῃ γνωρίμῳ τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ, οὐχὶ δὲ πάλιν πάντα τὰ ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ καὶ τῷ Ἡροδότῳ, ἀλλὰ τὰ ἠθοπλαστικώτερα, διότι φρονεῖ, ὡς εἰκάζω, ὅτι ἐν τῇ σημερινῇ κοινωνικῇ περιόδῳ ἰδιαζόντως τὴν ἐξημέρωσιν τῶν ἠθῶν καὶ τὴν πρόσκτησιν χαρακτῆρος ὀφείλομεν νὰ θηρεύωμεν, τοῦθ' ὅπερ σκοπεῖ καὶ τὸ ἐξόχως μορφωτικὸν σύστημα. Ὑπὸ ταύτην τὴν ἔννοιαν ὑπεβλήθησαν 5 Ὀδύσσειαι, 5 Ῥοβινσῶνες, 4 Ἡρόδοτοι, τῆς «Λύρας Ὁμήρου» ὡς ἐκπροθέσμου μὴ ληφθείσης ὑπ' ὄψει, καὶ τῆς ἐπὶ τῶν «Στοιχείων Φυσικῆς» κρίσεως ἀναβληθείσης διὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος· ἐπὶ δὲ τῶν 14 χειρογράφων ἡ κρίσις τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν λεπτομερεστάτῃ εἰσηγήσει τοῦ κ. Δ. Η. Οἰκονομίδου ἔχει ὡς ἀκολούθως: Ἐκ τῶν Ἡροδότων οὐδένα ἐβράβευσεν ἢ ἐπῄνεσε, διότι δὲν ἐξεπλήρωσαν τοὺς ὅρους τοῦ προγράμματος. Ἐκ τῶν Ῥοβινσώνων δύο, ὑπὸ τὰ λόγια «Εὐχαὶ γονέων στηρίζουσι θεμέλια οἴκων» καὶ «Τοῦτο τὸ βιβλίον, τὸν Ῥοβινσῶνα, θὰ ἀναγνώσῃ ὁ Αἰμίλιός μου πρῶτον, τοῦτο θὰ ἀποτελῇ ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὴν βιβλιοθήκην του καὶ πάντοτε θὰ κατέχῃ τὴν πρωτίστην ἐν αὐτῇ θέσιν» (Émile τοῦ J. Rousseau), ἐθεώρησεν ὑπέρτερα τῶν ἄλλων καὶ, κατὰ συνέπειαν συζητήσεως, οὐδὲν ἐβράβευσεν, ἀλλ' ἀμφότερα ὡς ἄξια πολλῶν ἐπαίνων ἀνεκήρυξεν. Ἐκ τῶν Ὀδυσσειῶν, μίαν ὑπὸ τὸ λόγιον «Ἀλλὰ γῆρας δυσηγοῦμαι, γῆρας δ' ὅμως Ὁμήρου» ἐπῄνεσε καὶ ἐβράβευσεν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ γείνωσιν αἱ δέουσαι διορθώσεις καὶ βελτιώσεις, ἐν ἰδιαιτέρῳ δὲ κεφαλαίῳ νὰ περιγραφῇ λεπτομε-

---

1. Παραλείποντες τὰ ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀμερικῇ ἔθνη τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, ἀναφέρομεν ἐκ τῶν ὑπὸ ἐποψιν φιλολογικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν νεωτέρων ἐθνῶν τὸ ῥωσσικόν, παρ' ᾧ, κατ' ἀσφαλεῖς πληροφορίας, πάντα τὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν συγγράμματα συστηματικῶς μεταφράζονται, ὅθεν καὶ ἡ κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας σπουδαία παραγωγικὴ αὐτοῦ δύναμις.

2. Λόγος ἐν τῷ τῶν ἰατρῶν καὶ φυσιοδιφῶν συνεδρίῳ τοῦ 1871.

ρέστερον ἡ μνημοτεχνία καὶ ἡ γλῶσσα νὰ μεταβληθῇ κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς νεωτέρας.

Ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ ἐμελέτησε καὶ τὰ εἰς κρίσιν τῷ Συλλόγῳ πεμφθέντα ποιήματα τῆς δεσποινίδος Κορνηλίας Λ. Πρεβεζιώτου καὶ μετ' εὐαρέστου συγκινήσεως ἔκρινεν ὅτι: ἐὰν τὰ ποιήματα τῆς εὐέλπιδος νεαρᾶς ποιητρίας δὲν φέρωσιν ἔτι τὸν τύπον τῆς σχετικῆς ἀκριβείας καὶ τελειότητος τῶν ποιητικῶν ἔργων τῶν ἐγγηρασάντων ἐν τῇ καλλιεργείᾳ τοῦ κλάδου τούτου τῆς νεωτέρας ἡμῶν φιλολογίας, οὐχ ἧττον ὅμως τὰ πρωτόλεια ταῦτα τῆς νεαρᾶς ποιητρίας εἰσὶ πτερυγίσματα οὐχὶ κηποροίτων πτηναρίων, ἀλλὰ τῶν προωρισμένων αἰθέρια νὰ διασχίσωσιν ὕψη. Ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ εὔχεται αὐτῇ νὰ μὴ παύσηται καλλιεργοῦσα τὸ παρὰ τῆς φύσεως δωρηθὲν αὐτῇ ποιητικὸν τάλαντον, διότι, πλὴν τοῦ θεοσδότου χαρίσματος τῆς ποιητικῆς ἐξάρσεως, ἡ δεσποινὶς Κορνηλία Λ. Πρεβεζιώτου οὐ μόνον γνῶσιν τῆς γλώσσης καὶ πολυμάθειαν ἔχει, ἀλλὰ καὶ τὴν ἠθικὴν τοῦ ποιητοῦ μόρφωσιν.

Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπή, τῆς ὁποίας πρόεδρος μὲν ὁ κ. Θ. Σαλτέλης, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Ἰωακεὶμ Βαλαβάνης, ἔργον ἔχουσα ἀποκλειστικὸν τὴν ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ καὶ πάσης ἄλλης ὕλης γλωσσικῆς ἢ ἀρχαιολογικῆς, κατώρθωσεν, ἐν ἔνδεκα συνεδριάσεσι, μετ' ἀξιοθαυμάστου ἐπιμονῆς καὶ ὑπομονῆς νὰ παραθῇ ῥητὸν ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ, καθ' ὃ ἐτησίως πρέπει νὰ ἐκδίδωται τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου. Πᾶσα ἡ ἐπὶ τούτῳ τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ Συλλόγου διαμειφθεῖσα ἀλληλογραφία οὐδὲν ἕτερον κατέδειξεν ἢ προθυμίαν μὲν τοῦ προεδρείου εἰς ἐκπλήρωσιν ἐπιβεβλημένου καθήκοντος, συστηματικὴν δὲ ἀναβολὴν τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπή, δικαίως πέρυσι διὰ πολλὰς δημοσιεύσεις ἐπαινεθεῖσα καὶ αὐτὸν τὸν ἰσχνότατον τόμον τῆς παρελθούσης προεδρικῆς περιόδου μὴ ἐκδώσασα, δὲν πρέπει νὰ αἰτιᾶται τὸ προεδρεῖον, τὸ ὁποῖον, ἕνεκα τοῦ ἀσκόπως καταναλωθέντος χρόνου, εἷς τινας μόνον τῶν αἰτιάσεων αὐτῆς συγκατετέθη· ἐὰν ἐπεθύμει νὰ ἐργασθῇ ἐπὶ τῆς περιλήψεως τῶν γενομένων πέρυσι διαλέξεων, διότι πᾶσα ἡ λοιπὴ ἐργασία, ἤτοι ἡ γλωσσικὴ καὶ ἀρχαιολογική, ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπιτροπῶν γίγνεται, ἐάν, λέγω, ἐπεθύμει νὰ ἐργασθῇ, ἀπὸ πολλοῦ τὸ περιοδικὸν ἤθελεν ἐκδοθῇ καὶ τοῦτο οὐχὶ ἰσχνόν· τέλος πάντων ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπή, ποικιλοτρόπως προκαλουμένη καὶ πάντοθεν πιεζομένη, παρέδωκεν εἰς τὸ τυπογραφεῖον «Νεολόγου» τὴν 16 ἀπριλίου, ἡμέραν τῆς ἀναγνωσθείσης ὑπὸ τοῦ γραμματέως ἐκθέσεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ συγχρόνως τῇ λήξει αὐτῶν, τὴν ὕλην πρὸς ἔναρξιν τῆς ἐκτυπώσεως. Εἰς τὴν φιλοτιμίαν τῆς νέας Συντακτικῆς ἀπόκειται κατὰ τὸ νέον τοῦτο συλλογικὸν ἔτος, οὐ μόνον τὸ περιοδικὸν τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἀλλὰ καὶ τοῦ λήξαντος μετὰ τῶν ἀρχαιολογικῶν παραρτημάτων, ὧν ἤρξατο ἡ παρασκευή, ν' ἀποπερατώσῃ· εἰς τὴν δραστηριότητα δὲ τοῦ διαδόχου μου ἡ ἐγκαίρως δημοσίευσις αὐτῶν, διότι οἱ ἀνακοινούμενοί τι τῷ Συλλόγῳ, ἕνεκα λόγων ἀποχρώντων, δικαίως ἀπαιτοῦσι τὴν ἔγκαιρον δημοσίευσιν τῶν ἀνακοινώσεων αὐτῶν· τοῦτο ὠφελεῖ καὶ τὸν Σύλλογον, διότι ἀφ' ἑνὸς ἐξεγείρει τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν τῶν μελῶν, ἀφ' ἑτέρου παύει καὶ ἡ παρὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Κανονισμοῦ καὶ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ δημοσίευσις τῶν ἀνακοινώσεων ἐν ξένοις περιοδικοῖς συγγράμμασιν.

Ἐπιστημονικὴ καὶ Ἀνθρωπολογικὴ Ἐπιτροπή.—Περὶ τῶν Ἐπιτροπῶν αὐτῶν οὐδὲν ἔχω καλὸν ἀλλ' οὐδὲ κακὸν ν' ἀνακοινώσω· αὗται καὶ προέδρους καὶ γραμματεῖς ἔχουσιν, οὐχὶ ὅμως καὶ ἱστορίαν· τοὺς λόγους τοῦ φαινομένου τούτου ἔκ τε τῶν ἐν τῷ προοιμίῳ λεχθέντων καὶ τῶν ἐν τῷ μεταξὺ γενομένων παρατηρήσεων κατανοεῖτε. Αἱ περὶ Ἐπιστημονικῆς καὶ Ἀνθρωπολογικῆς Ἐπιτροπῆς διατάξεις τοῦ ἡμετέρου Κανονισμοῦ βεβαίως κατὰ τὴν ἀναθεώρησιν αὐτοῦ θὰ καταργηθῶσι καὶ θὰ ἀντικατασταθῶσι διὰ Μεσαιωνολογικοῦ τμήματος εἰδικοῦ· πλὴν τί λέγω; δὲν εἶνε ἀνάγκη δημιουργίας νέου· ἡ ἐν Φαναρίῳ συνεδριάζουσα Μεσαιωνικὴ Ἑταιρία δύναται τοὐντεῦθεν ν' ἀπαρτίσῃ τὸ τμῆμα τοῦτο μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας καὶ ἀποτελεσματικότητος καλλιεργούμενον· δὲν ἐννοῶ τὸν λόγον, διατί ὀλίγοι καὶ ἀνάγκην ἑνώσεως ἔχοντες νὰ μὴ καταφεύγωμεν ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν στέγην, ὅπως, ὑπὸ μιᾶς ἑστίας θερμαινόμενοι, ὡς πλεῖστον ζήσωμεν χρόνον; Τὴν ἐλπίδα ταύτην στηρίζω ἐπὶ τῆς ὀρθῆς κρίσεως τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρίας ταύτης καὶ τοῦ πολυϊστόρος αὐτῆς μογλοῦ.

Ὁ Σύλλογος ἡμῶν, Παναγιώτατε, ἐκτὸς τῶν φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν, τὸ ἔτος τοῦτο καὶ εἰς ἄλλας ἠσχολήθη λίαν

χρησίμους καὶ σπουδαίας, ἀνατεθείσας εἰς εἰδικὰς ἐπιτροπάς.

Ἡ ἐπὶ τοῦ Καταστατικοῦ Ἐπιτροπή, ὑπὸ τὴν ἐμὴν προεδρείαν, συγκειμένη ἐκ τῶν ἐπὶ τούτῳ ἐργασθέντων μελῶν, τῶν κκ. Δ. Μαλιάδου, Στ. Βραχάμη, Ν. Παπαγιαννοπούλου καὶ Διον. Π. Κοντογεώργη, κατέγραψεν ἐν εἰδικῷ βιβλίῳ πᾶσαν τὴν ἀκίνητον καὶ κινητὴν περιουσίαν, ἐξ οὗ φανερὸν ἐγίνετο τί ὁ Σύλλογος ἔχει εἰς ἔπιπλα καὶ συλλογάς. Καὶ 1) βιβλία: ἡ μὲν ἀποθήκη τῶν πολλαπλῶν 14,909 τόμους περιοδικῶν μετὰ τῶν παραρτημάτων τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ περιγραφικῶν («Μαυροκορδάτειος Βιβλιοθήκη»), τοὺς τῆς «Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης» καὶ τῶν «Ζώντων Μνημείων»· ἡ δὲ βιβλιοθήκη ὑπερδωδεκακισχιλίους τόμους, τοὺς ὁποίους πιστὸς καὶ ἄγρυπνος φρουρὸς ἐπιβλέπει, μὴ δυνάμενος μόνον νὰ παραλάβῃ τὰ ἐξ ὑπαιτιότητος ἄλλων ἀλλοτε ληφθέντα καὶ μὴ ἐπιστραφέντα ἔτι συγγράμματα· ὅ,τι ἰδίως τιμᾷ τὸν βιβλιοφύλακα κ. Ν. Παπαγιαννόπουλον εἶνε ὁ ὑπ' αὐτοῦ καὶ μόνου καταρτισθεὶς ἐπιστημονικὸς κατάλογος. Τὸν πολλάκις ἀγγελθέντα, μετὰ ἓξ ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς προέδρων δωρεὰν δεχθέντα σκορπισμὸν πολλῶν εἰς ἄλλους ἐπαίνων, αὐτὸς, ἄνευ ἀξιώσεων, ἀλλ' ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν Σύλλογον, ἀνέλαβε καὶ εἰς πέρας ἤγαγεν. Ἔθεσε τάξιν εἰς τὸ πρὸ τριετίας χάος τῆς βιβλιοθήκης, καὶ ἐταξινόμησεν ἐπιστημονικῶς καθ' ὅλην· ἐπὶ τοιαύτῃ δὲ βάσει κατήρτισε τὸν ἐπιστημονικὸν κατάλογον, τὸν ὁποῖον καὶ δι' ἐκθέσεως μακρᾶς ἐγνώρισε τῷ Συλλόγῳ· τῆς ἐκθέσεως ὅμως ταύτης παραπλανηθείσης καὶ μὴ δημοσιευθείσης ἐν καιρῷ, δὲν ἐδόθη ἡ δέουσα προσοχή, ὅτε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐπεδείχθη τῷ Συλλόγῳ τὸ ἔργον τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς εὐσυνειδήτου ἐργασίας, ὅπερ καὶ λειτουργεῖ πρὸς μεγίστην εὐκολίαν καὶ ὠφέλειαν τῶν πνευματικῶς ἐργαζομένων· 2) νομισματικὴν συλλογὴν συγκειμένην ἐξ 715 νομισμάτων, ἤτοι 572 χαλκῶν, 109 ἀργυρῶν, 2 ὀρειχαλκίνων, 1 μολυβδίνου, 3 ἐπαργύρων, 19 μολυβδοβούλλων, 18 κηρίνων ἀποτυπωμάτων, 1 μεταλλίου χρυσοῦ, 1 χαλκοῦ, 1 δραχμίου χαλκοῦ, 1 δακτυλίου ἀργυροῦ ἄνευ δακτυλιολίθου, 1 δακτυλίου χαλκοῦ μεθ' ἑνὸς κωνοειδοῦς χαλκίνου τεμαχίου, 2 φύλλων χρυσῶν καὶ 1 εἰδωλίου χαλκοῦ. Ταῦτα πάντα ἐν εἰδικαῖς θήκαις εἶνε κατατεταγμένα ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Π. Κούππα· 3) ἀρχαιολογικὴν συλλογήν, πολλὰ ἐμπεριέχουσαν ἀρχαιολογικὰ κειμήλια, σκεύη καὶ κεράμους ἐνεπιγράφους, ἀκεραίας καὶ εἰς τεμάχια, ἐπιγραφὰς κτλ. 4) φυσιογραφικὴν συλλογὴν μετὰ τῆς ὀργανοθήκης· τὴν τελευταίαν ταύτην εἰδικῶς κατέγραψεν ὁ κ. Στ. Βραχάμης, ὅστις, ἐκπλήκτως ἐπὶ τῇ ἀρξαμένῃ φθορᾷ, ἀνέλαβε καὶ τῇ βοηθείᾳ εἰδικῶν τεχνιτῶν ἐκάθηρε καὶ ἐπιδιώρθωσε. Καὶ τὴν μὲν προθυμίαν τοῦ νεαροῦ εὐέλπιδος ἐπιστήμονος δημοσίᾳ ἐπαινῶ, δὲν πιστεύω ὅμως καὶ ἐν τῷ μέλλοντι εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν φυσικῶν τούτων ὀργάνων, καταδεδικασμένων εἰς παντελῆ ἀχρηστίαν διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν παρ' ἡμῖν χειριζομένων τοιαῦτα· εἶνε δὲ καὶ ἄσκοπα, κατ' ἐμὲ κρίτην, διότι, ἐάν τις θελήσῃ νὰ διδάξῃ ἐν δημοσίᾳ διαλέξει περί τινων εἰδικῶν φαινομένων φυσικῆς τινος δυνάμεως, ἀπογοητεύεται, διότι οἱ προσερχόμενοι τῶν ἀκροατῶν τὸ πλεῖστον ἀγνοοῦσι καὶ αὐτὰς τὰς γενικὰς τῶν σωμάτων ἰδιότητας, τοῦθ' ὅπερ καθιστᾷ τὴν πειραματικὴν ἀπόδειξιν θέαμα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὐάρεστον.

Ἡ ἐπὶ τοῦ Μητρώου Ἐπιτροπή, ἀπαρτιζομένη ἐκ τῶν κκ. Ὀδ. Ἀνδρεάδου καὶ Διον. Π. Κοντογεώργη, τοῦ τρίτου οὐδαμῶς συμμερισθέντος τοὺς κόπους τῶν ἄλλων δύο, μετὰ πολλὰς καὶ ἐπιπόνους ἀναζητήσεις ἦλθεν εἰς τέρμα τῆς καταστρώσεως τοῦ χρησιμωτάτου τούτου βιβλίου, τὸ ὁποῖον ἐντὸς τοῦ μηνὸς τούτου γενήσεται καὶ τῷ Συλλόγῳ γνωστόν. Εὐχαριστῶ καὶ αὐτοὺς διὰ τὴν θέλησιν καὶ ἐπιμονήν.

Ἡ ἐπὶ τῶν χειρογράφων τοῦ ἀοιδίμου Ἡρακλείου Βασιάδου ὑπὸ τὴν ἐμὴν προεδρείαν Ἐπιτροπή, συγκειμένη ἐκ τῶν κκ. Ν. Παπαγιαννοπούλου, Ὀδ. Ἀνδρεάδου καὶ Χρ. Πανταζίδου, μίαν καὶ μόνην φορὰν προσκαταρκτικῶς συνεδριάσασα, γενικῶς τὰ εὑρεθέντα κατέταξε. Συνιστῶ τῇ Ἐπιτροπῇ νὰ λάβῃ ἐν τῷ μέλλοντι ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς Σκαρλάτου Βίλκίου χειρόγραφα, εὑρισκόμενα ἐν μιᾷ τῶν θηκῶν τῆς ἀρχαιολογικῆς συλλογῆς.

Τοιαύτη, Πανιγιώτατε, ὑπῆρξε καὶ τῶν ἐκτάκτων εἰδικῶν ἐπιτροπῶν ἡ ἐργασία, ἥτις μετὰ τῶν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐν γένει καὶ τῶν διαρκῶν ἐπιτροπῶν εἰδικῶς γενομένων, ὑπηρέτησε τῶν εἰδικῶν σκοπῶν τοῦ σωματείου τούτου κατὰ τὸ ἐνόν. Ἀλλ' ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἐξακολουθεῖ ἔτι παρέχων τὴν ἀρωγὴν αὐτοῦ καὶ ἄλλως ἐν τινι μέτρῳ, διότι, πρὸ πολλοῦ κατιδὼν τὴν ἀνάγκην τῆς κοινωνίας ἡμῶν,

ἐθέσπισε καὶ τὸν θεσμὸν τῶν δημοσίων διαλέξεων, ἐπικαλούμενος πάντοτε τὴν ἀφιλοκερδῆ συνδρομὴν τῶν μελῶν αὐτοῦ· οὕτω 15 ἀγορηταὶ ἐποιήσαντο 17 διαλέξεις ὡς ἑξῆς: Ὁ κ. Α. Δαλλαπόρτας «Περὶ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης»—ὁ κ. Γ. Ἀκεστορίδης «Περὶ τῆς προφυλάξεως ἀπὸ τῆς ἀσιατικῆς χολέρας»· καὶ «ὑγιεινῆς τῶν κατοικιῶν μετὰ τῆς ἀπολυμάνσεως τῶν πόλεων»—ὁ κ. Ν. Δ. Γιαννουλᾶτος «Ὁ Σαβινὴ καὶ ἡ ἱστορικὴ σχολὴ τοῦ δικαίου»—ὁ κ. D. Rosenfeld «Τὰ ἀρχαίας ἑλληνικῆς ὑποθέσεως δράματα τοῦ γερμανοῦ ποιητοῦ Grillpazzer»—ὁ κ. Δ. Η. Οἰκονομίδης «Περὶ τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης»—ὁ κ. Α. Τουργούτης «Ἰατρικὰ παρ' Ἀριστοφάνει»—ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης «Ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ θεάτρου καὶ τῆς δραματικῆς ποιήσεως»—ὁ κ. Σ. Ἀποστόλογλους «Περὶ πολυτελείας ὑπὸ πλουτολογικὴν ἔποψιν»—ὁ κ. Ἰωακεὶμ Βαλαβάνης «Τὸ Μεταλλεῖον τοῦ Ταύρου ἢ τὸ Μπουγᾶ Μαδεμῆ»—ὁ κ. Ἀπ. Βασακόπουλος «Οἱ πρὸς τὴν φυσικὴν γεωγραφίαν ἀγῶνες τῆς ἀνθρωπότητος»—ὁ κ. Χρ. Χατζηχρήστου «Προλήψεων ὠφελιμότης»—ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης «Περὶ τῆς γυναικὸς καθ' Ὅμηρον»—ὁ κ. Κ. Καλλιτσάκης «Περὶ τῆς Σοφοκλέους Ἠλέκτρας ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς Χοηφόρους τοῦ Αἰσχύλου καὶ πρὸς τὴν Ἠλέκτραν καὶ τὸν Ὀρέστην τοῦ Εὐριπίδου»—ὁ κ. Μ. Γεδεὼν «Αἱ πηγαὶ ἐν τῇ ἐρεύνῃ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας»—καὶ «Αἱ περίοδοι ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν ἱστορίᾳ (ὑπάρχουσιν ἢ οὔ;)»· τῶν λοιπῶν ἐγγραφέντων ἕνεκα τῆς βαρύτητος τοῦ χειμῶνος κωλυθέντων.

Ἐκτάκτως δὲ διελέξαντο: ὁ κ. J. Sandoz «Περὶ τῆς ἐν Καναδᾷ γαλλικῆς λυρικῆς ποιήσεως» δίς, ὁ κ. Ch. Nazaretti «Περὶ νεωτέρας παιδεύσεως» ἅπαξ, ἀμφότεροι δὲ γαλλισταί.

Τὰς διαλέξεις ταύτας ἐτίμησαν καὶ πολλοὶ τῶν ἐξεχόντων συμπολιτῶν ἡμῶν, ἐν οἷς καὶ κυρίαι, ὅπερ λίαν εὐχάριστον καὶ παρήγορον, διότι προτιμοτέρα δι' αὐτὰς εἶνε ἡ ἀκρόασις τῶν δημοσίων διαλέξεων, καθ' ὅσον ἐν αὐταῖς οὐχὶ τὰ ἀμφισβητούμενα καὶ μὴ καθολικὸν κῦρος ἔχοντα ἐκφέρονται, ἀλλὰ γνώσεις γενικῶς καθιερωμέναι καὶ πάσης ἀντιλογίας γυμναί. Εἰδικῶς δὲ περὶ δημοσίων διαλέξεων προκειμένου τοῦ λόγου ἐνταῦθα, παραπέμπω εἰς τὴν ἐμὴν ἔκθεσιν, ἣν ὡς ἀντιπρόεδρος τῷ Συλλόγῳ πέρυσιν καθυπέβαλον, παρατηρῶ δὲ καὶ πάλιν, ὅτι οἱ διαλεγόμενοι ὀφείλουσι νὰ ἐκλέγωσι θέματα πρακτικώτερα καὶ προσιτὰ εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἀκροωμένων, θέματα μορφοῦντα τὸ ἦθος καὶ αὔξοντα τὰς χρησίμους γνώσεις ἐν γλώσσῃ ὡς οἷόν τε δημωφελεστέρᾳ. Διαλέξεις ἐπιστημονικαί, ἀπαιτοῦσαι γνώσεις προπαιδευτικάς, δὲν εἶνε σκόπιμοι· ἄλλαι πάλιν προϊὸν μελέτης εἰδικῆς, μόνον ἐν τακτικαῖς συνεδριάσεσιν ἐν εἴδει ἀνακοινώσεων ἔχουσι τὴν ἁρμόζουσαν αὐταῖς ἀξίαν. Τὰς παρατηρήσεις ταύτας ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ ἀπευθύνω εἰς τινας τῶν πολυμαθῶν ἀγορητῶν, εἰδικῶς δὲ εἰς ἕνα τῶν ἐμῶν φίλων, ἀνεξάντλητον ταμεῖον γνώσεων. Ταῦτα δὲ λέγων, δὲν ἐξαιρῶ καὶ ἐμὲ αὐτόν, εἰς τὰ αὐτὰ κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν συλλογικὴν περίοδον περιπεσόντα ἁμαρτήματα.

Ἐν τῇ αὐτῇ, ὡς αἱ δημόσιαι διαλέξεις, τάξει συγκαταλεκτέον καὶ τὸ Ἀναγνωστήριον, ἐν ᾧ συναθροίζονται, τὸ μὲν δωρεὰν, τὸ δὲ καὶ ἐπὶ χρήματι τοῦ Συλλόγου, παντοίας ὕλης φιλολογικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ διαφόρων ἐθνῶν περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες ἑλληνικαὶ τοῦ ἐν Τουρκίᾳ τύπου, πρὸς τὰς ὁποίας καὶ ἀπονέμω τὰς τοῦ Συλλόγου εὐχαριστίας· εἰδικῶς δὲ εὐχαριστῶ ταῖς ἐφημερίσι «Βυζαντίδι», «Κωνσταντινουπόλει», «Νέᾳ Ἐπιθεωρήσει», «Νεολόγῳ», «Levant Herald», «Moniteur Oriental» καὶ «Stamboul» καὶ τῷ νεωστὶ ἐν τῷ δημοσιογραφικῷ στερεώματι ἀναφανέντι «Ἀνατολικῷ Ἀστέρι», διότι οὐ μόνον τὰς τοῦ Συλλόγου εἰδοποιήσεις προθύμως καταχωρίζουσιν, ἀλλὰ καὶ εὐγενῶς ὑπὲρ τῶν συμφερόντων αὐτοῦ συνηγοροῦσιν.

Ἕνεκα τῆς φύσεως καὶ τοῦ σκοποῦ τῶν ἐργασιῶν ἑπόμενον εἶνε τοῦ Συλλόγου αἱ σχέσεις αἱ ἐπιστημονικαὶ νὰ ὦσι πολλαπλαῖ καὶ νὰ τιμῶσιν αὐτὸν ἐνδιαφερόντως· οὕτως ὁ ἡμέτερος Σύλλογος προσεκλήθη 1) εἰς τὸ ἐν Μόσχᾳ ἀρχαιολογικὸν συνέδριον, ἐν ᾧ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιπροσωπευθῇ, τοῦ ἐν Πετρουπόλει καθηγητοῦ κ. Γαβρ. Δεστούνη ἀσθενήσαντος, ἀπουσιάσαντος δὲ καὶ τοῦ κ. Β. Βασιλειεύσκη, ἐπίσης καθηγητοῦ·—2) εἰς τὸ ἐν Μαδρίτῃ συνέδριον ἐπὶ τῇ 400ετηρίδι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς, ἐν ᾧ λίαν ἀξιοπρεπῶς ἀντεπροσωπεύθη ὑπὸ τοῦ ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου τοῦ λογίου κ. Δ. Βικέλα·—3) εἰς τὴν ἑβδομηκονταετηρίδα τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς τῆς Γαλλίας καὶ εὐεργέτου τῆς ἀνθρωπότητος κυρίου L. Pasteur, πρὸς ὃν θερμὸν ὁ Σύλλογος ἀπέστειλε συγχαρητήριον τηλεγράφημα καὶ θερμὴν ἔλαβεν ἀπάντησιν·—4) εἰς τὸ ἐκπαι-

δευτικόν συνέδριον τοῦ Chicago ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῆς παγκοσμίου ἐκθέσεως. Τας ποικίλας τοῦ Συλλόγου σχέσεις μαρτυροῦσι καὶ τὰ ἀνταλλαγέντα 600 περίπου ἔγγραφα, ὧν τὰ μὲν εἰσῆλθον, τὰ δὲ ἐξῆλθον.

Περὶ πάντων τῶν τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν ἀνατεθειμένων αὐτῷ ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν συμφερόντων συνεδριάζον διεσκέπτετο τὸ προεδρεῖον, παρεδέξατο δὲ ὁ Σύλλογος· οὕτως: 1) ἀπεφασίσθησαν τὰ δέοντα γενέσθαι σχετικῶς πρὸς τὸ κληροδότημα τῆς μακαρίτιδος Εὐανθίας Μ. Θεοφιλίδου, ἕνεκα τοῦ ὁποίου τὸ ταμεῖον τοῦ Συλλόγου ὑρίσταται τὰς δαπάνας τῆς συντηρήσεως τοῦ ἐν Κολωνίᾳ παρθεναγωγείου· 2) περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις τυπογράφου Ἰγγλίση, τοῦ μὴ τηρήσαντος, οὐδὲ γνωρίζοντος τηρεῖν τὸν λόγον αὐτοῦ, ὡς φαίνεται· 3) περὶ τῆς ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ «Νεολόγου» ἐκτυπώσεως τοῦ περιοδικοῦ καὶ ἄλλων δημοσιεύσεων· 4) περὶ τοῦ κτηματικοῦ φόρου τοῦ ζητουμένου διὰ τὸ κτίριον τοῦ Συλλόγου, ἀφ' οὗ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀναμένομεν ἐκ τῆς πρὸς τὸν Σύλλογον ἰδιαιτέρας τιμῆς καὶ στοργῆς τῆς Α. Θ. Παναγιότητος καὶ ἐκ τῆς φιλομουσίας καὶ ἀνεξαντλήτου ἐπιεικείας τοῦ κατ' ἐξοχὴν φιλολάου ἡμῶν ἄνακτος· 5) περὶ τῆς προτομῆς τοῦ ἀοιδίμου Ἡρ. Βασιάδου καὶ τῆς ἀνακηρύξεως αὐτοῦ μεγάλου δωρητοῦ καὶ 6) περὶ τῆς οἰκονομικῆς ἡμῶν καταστάσεως καὶ τῶν σχετικῶν μέτρων περὶ τῶν ἐν τῷ Συλλόγῳ δωρεὰν ξενιζομένων Συλλόγων καὶ Ἀδελφοτήτων.

Δωρεὰς τῷ Συλλόγῳ ἀγγέλομεν: συγγράμματα διάφορα ἐκ τόμων 120, ἐναισίμους διατριβὰς 269, χάρτας δύο, ἕνα χειρόγραφον ψαλτῆρα καὶ ἓν ἀγγεῖον ὑέλινον, δωρηθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Γεδεών, 9 νομίσματα χάλκα καὶ ἓν ἀργυροῦν ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου καὶ τρεῖς ἐπιγραφὰς ἑλληνικὰς ἐπὶ μαρμάρων ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Παρανίκα, τοὺς ὁποίους καὶ ἐγκαρδίως, ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου, εὐχαριστῶ. Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων δωρεῶν ὁ Σύλλογος ἐγενέτο κάτοχος καὶ τοῦ ἀγάλματος τῆς μητρὸς τῶν θεῶν Ῥέας, τῆς καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κυβέλης γνωστῆς ἀσιατικῆς θεότητος.

Ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ ὁ Σύλλογος ἀπώλεσε δυστυχῶς λίαν ἐξέχοντα: τὸν περιώνυμον ἀρχαιολόγον καὶ καθηγητὴν τοῦ ἐν Γοτίγγῃ πανεπιστημίου Wieseller, τὸν πολυμαθέστατον ἀρχαιολόγον, δοκιμώτατον ποιητὴν καὶ λογογράφον, τὸν καθηγητὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Ἀλ. Ρ. Ῥαγκαβῆν, τὸν διακεκριμένον καὶ μελίρρυτον καθηγητὴν τῆς φαρμακολογίας Θ. Ἀφεντούλην, καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τὸ πεπνυμένον μέλος τῆς ἁγίας καὶ ἱερᾶς Συνόδου, τὸν φιλομουσότατον μητροπολίτην Ἐφέσου Ἀγαθάγγελον, μέλη τοῦ Συλλόγου ἐπίτιμα ἀντεπιστέλλοντα δέ: τὸν καλλιεπέστερον τῶν δημοσιογράφων Ἀν. Βυζάντιον καὶ τὸν διαπρεπέστατον ἑλληνιστὴν Λέανδρον Ἀρβανιτάκην· διέγραψε δὲ μετὰ πολλῆς τῆς λύπης καὶ τέσσαρα μέλη τακτικὰ μὴ συμμορφωθέντα πρὸς τὸ 23 ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ· ἐνέγραψεν ὅμως ἓν μέλος ἐπίτιμον, τὸν Ἀθήναις καθηγητὴν τῆς ἰατρικῆς κ. Παῦλον Ἰωάννου, καὶ 23 φιλολόγους, ἐπιστήμονας καὶ λογίους, ἐμπόρους καὶ τραπεζίτας. Μεταβολὴν ἐν τῷ προεδρείῳ ἔχομεν μίαν· τοῦ κ. Κλ. Κοκκολάτου, εἰδικοῦ γραμματέως, ἕνεκα εἰδικῶν ἀσχολιῶν παραιτησαμένου, διεδέχθη αὐτὸν ὁ λόγιος διευθυντὴς τῶν ἐν Τατοΰλοις σχολῶν Χρ. Πανταζίδης, ὅστις ἐκτὸς τῶν εἰδικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν πλεῖστα ἀνεκπλήρωτα καὶ κεχηνότα τοῦ γενικοῦ γραμματέως μετ' ἀκριβείας καὶ ἐπιμελείας συνεπλήρωσεν.

Τὸ ταμεῖον τὸ Συλλόγου ἐμπεριείχε τῆς προηγουμένης οἰκονομικῆς χρήσεως, κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ ταμίου κ. Δ. Μηλιώτη, περίσσευμα λίρας Τουρκίας 314 καὶ 94 %, ἀλλὰ περίσσευμα οἰκονομικόν, διότι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην σημείωσιν τοῦ ἀκριβολόγου ἡμῶν λογιστοῦ κ. Διον. Π. Κοντογεώργη, τὸ ταμεῖον ὤφειλε συγχρόνως ἐκ τῆς αὐτῆς χρήσεως Λ. Τ. 200 καὶ 40 % συμπληρωθείσας ἐπὶ τῆς ἐμῆς προεδρείας· οὕτω τὸ πραγματικὸν περίσσευμα καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐξελεγκτικὴν ἐπιτροπὴν, τὴν ἀποτελουμένην ἐκ τῶν κκ. Κ. Πρίντζη καὶ Κ. Ψωμιάδου εἶνε Λ. Λ. 114 καὶ 90 % τὸ δὲ πραγματικὸν περίσσευμα τῆς ἐμῆς χρήσεως πρός τισιν ἄλλοις συναχθείσιν εἶνε Λ. Τ. 80 ἀκριβῶς· ἐξ αὐτῶν δ' ὀλίγοι δυστυχῶς ἐφίτος καὶ ἡ ἐκ 2000 δραχμῶν δωρεὰ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ἕνεκα τῶν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν αὐτοῦ. Ὅθεν αἱ ἡμέτεραι εἰσπράξεις, συγκείμεναι ἐκ τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων συνδρομῶν, σὺσιωδῶς ἠλαττώθησαν· μέρος τῶν πόρων ἡμῶν δυστυχῶς εἶνε καὶ ἡ ἐκ τοῦ προϊόντος τῆς μουσικῆς συναυλίας πρὸς κάλυψιν τοῦ ἐτησίου ἐλλείμματος τοῦ ἐκ συμπτώσεως μὴ πραγματοποιηθέντος· λέγω δυστυχῶς, διότι ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ὤφειλεν ἀπὸ πολλοῦ νὰ ἦ ἀνεξάρτητος ἐν τῇ ὑλικῇ αὐτοῦ ὑπάρξει καὶ νὰ μὴ ἐξαναγκάζηται νὰ

ἐπαιτῇ ὑποστήριξιν, τὴν ὁποίαν ὑπὸ τὸ πρόσχημα γελοιωδεστάτων προφάσεων ἠρνήθησαν· ἡ ἡμετέρα καὶ ἰδίως ἡ ἀνωτέρα κοινωνία, ξενομανὴς ὑπεράγαν καὶ πρὸς ἐπίδειξιν τίτλων καλαισθησίας βαθυτέρας, δὲν θεωρεῖ ἁρμόζον νὰ τιμᾷ τὰς ὀνόματι καὶ αὐτὰς ἑλληνικὰς συναυλίας· αἴσθησιν ἐνεποίησέ μοι ἡ παρατήρησις, ὅτι οἱ χθὲς καὶ πρώην ἐν διαφόροις θεάμασιν αὐθορμήτως παραστάντες, ἐν ὀθνείαις δὲ μουσικαῖς συναυλίαις ὑγιεῖς καὶ ὑπερήφανοι ἐκ τύρου χρηματικοῦ διπλάσια δαπανήσαντες, ἐν τῇ ἐπιδόσει τῶν εἰσιτηρίων τῆς ὁμολογουμένως σοβαρᾶς καὶ σοβαρῶς διεξαχθείσης συναυλίας ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου αἴρνης ἠσθένησαν, ἀνεχώρησαν, ἢ διὰ τοὺς προαποθανόντας αὐτῶν ἐπενθηρόρησαν, πολλοὶ δ' ἄλλοι πολυτάλαντοι, ὧν τὰς πατρίδας τὸ ἔτος τοῦτο ἐδίᾳ ὁ Σύλλογος ἐτίμησε, καὶ ἐδάκρυσαν δι' ἀπορίαν οἱ δυστυχεῖς. Ἡ ψυχολογικὴ μελέτη τῶν πορισμάτων τῆς ἐφετεινῆς συναυλίας ὀλίγου δεῖν μὲ ἐξηνάγκαζε νὰ καταφύγω εἰς τὰς γνώσεις τοῦ περιωνύμου καθηγητοῦ τοῦ ἐν Βερολίνῳ πανεπιστημίου Lazarus, ἐὰν τὸ νόσημα, ὑφ' οὗ μέχρι θανάτου κατατρυχόμεθα, δὲν ἦτο καταφανὲς καὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τῶν ἀδαεστέρων. Τὸ συνεκτικὸν αἴσθημα, ἡ ἠθικὴ αὕτη δύναμις, ἡ διακρίνουσα τὸ ἡμέτερον Γένος ἄλλοτε, βαθμηδὸν ἀπονεκροῦται· κατά τινα δὲ νόμον φυσικὸν ἢ ἠθικὸν (ἀγνοῶ) ὡς ἀρετὴ παντοδύναμος παρὰ τοῖς συνοίκοις ἡμῶν λαοῖς ἐνσαρκοῦται. Ἐὰν ὁ μαρασμὸς τοῦ συστήματος τῆς ἐνεργείας ἡμῶν καὶ ὑπάρξεως ἐξακολουθήσῃ, δὲν φαίνεται μακρὰν καὶ ὁ χρόνος, ὁπότε ἡ ἐπερχομένη γενεὰ ἐν τῷ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνι θέλει κληρονομήσει οἰκονομικὴν δυσπραγίαν ἀπερίγραπτον, πρὸς παρηγορίαν δὲ ταύτης κτήρια παιδευτικά, κενὰ ἢ καὶ μεγαλοπρεπῆ τεκμήρια ἐπιδεικτικῆς λαμπρότητος καὶ ἀπρονοησίας. Τὰς σκέψεις ταύτας, ἃς ὑπηγόρευσεν ἡ ἀποτυχία τοῦ προϋπολογισθέντος πόρου, εὔχομαι νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν οἱ ὀλίγοι παρ' ἡμῖν μεγαλόψυχοι, διότι ἐν αὐτοῖς καὶ μόνοις πλέον συγκεντροῦνται τὰ ἠθικὰ πλεονεκτήματα τοῦ προγονικοῦ χαρακτῆρος, ὅπως ἐν τῇ χρήσει τοῦ πλούτου οὐχὶ μονομερῶς, ὡς τοῦτο γίνεται, ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν πόλιν, τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ ἐκπαιδευτήριον, ἀλλὰ πάντα, καὶ τὰ ἐπικαιρότερα, νὰ εὐεργετῶσι. Μετ' εὐγνωμοσύνης ὀφθεν ἀναγράφω τὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀξιοτίμου τραπεζίτου κ. Λ. Συγγροῦ δωρεὰν ἐκ Λ. Τ. 30· τὴν τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ ἀξιοτίμου κ. Σ. Ζαφειροπούλου ἐκ Λ. Τ. 25· τὴν τοῦ ἀξιοτίμου συμπολίτου κ. Δ. Ν. Ταμβάκου ἐκ Λ. Τ. 10, εἰς τὴν χορείαν τῶν ὁποίων προσετέθη τὸ ἔτος τοῦτο καὶ ὁ φιλότιμος λόγιος ἔμπορος, ἀξιότιμος κ. Σ. Μουράτης δι' ἐτησίας δεκαλίρου δωρεᾶς. Ἐκτάκτως δὲ τὸν Σύλλογον ἐβοήθησαν ὁ φιλόκαλος ἡμῶν γείτων, ὁ προθυμότατα διὰ τῆς ἐπιστασίας τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Ζήνωνος Κλεάνθους τὴν ἐξωτερικὴν τῆς τοῦ Συλλόγου προσόψεως ἐπιχρισιν ἐπιμεληθέντες καὶ πολλὰ δαπανήσας ἀξιότιμος κ. Λ. Μάγκος, καὶ ὁ διὰ τὴν φιλομουσίαν αὐτοῦ γνωστὸς ἀξιότιμος κ. Κ. Ψωμιάδης, 100 φράγκα τῷ Συλλόγῳ παραδοὺς ὅπως διατεθῶσιν ὑπὲρ τῶν τὰ ἔσχατα δεινοπαθησάντων δυστυχῶν Ζακυνθίων. Ἰδιαιτάτην ἐκφράζω δημοσίᾳ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν μέγαν αὐτοῦ εὐεργέτην, τὸν Ἐξοχώτατον Χρηστάκην Ἰρίνδην Ζωγράφον, διὰ τῆς ἑκατονταλίρου ἐτησίας δωρεᾶς τοῦ ὁποίου ἐτελέσθη καὶ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ὁ τῆς γλωσσικῆς ὕλης ἀγών, ὑποθάλψαντα καὶ πάλιν πόθους ὑποκαρδίους καὶ τὰς ἐλπίδας, ἃς ἐν οὕτω χαλεποῖς καιροῖς ἔχουσιν οἱ ἑταῖροι τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου ἱδρύματος.

Καθ' ὅλην ταύτην τὴν συλλογικὴν περίοδον τῶν ἐργασιῶν, σκέψεων καὶ φροντίδων προθυμοτάτους εἶχον βοηθοὺς, Παναγιώτατε, τοὺς φίλους ἐμοὶ ἑταίρους καὶ, ἐκ τοῦ προεδρείου, τοὺς κκ. Χρ. Χατζηχρήστου καὶ Δ. Μαλιάβην, ἀντιπροέδρους, τὸν κ. Χρ. Πανταζίδην, εἰδικὸν γραμματέα, τὸν κ. Ν. Παπαγιαννόπουλον, βιβλιοφύλακα, τὸν κ. Δ. Μηλιώτην, ταμίαν, καὶ τὸν κ. Διον. Π. Κοντογεώργην, λογιστὴν, τῶν ὁποίων ἡ χρηστότης, ἡ εὐθύτης καὶ προθυμία ὑπῆρξε τὸ στήριγμα τῶν ἐνεργειῶν μου· δὲν δύναμαι νὰ παραλείψω καὶ τὴν ὑπὸ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Συλλόγου πιστὴν καὶ ἀνελλιπῆ ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν, ἰδίᾳ δὲ τοῦ πρωτοκολλητοῦ κ. Κ. Κρητικίδου τὴν μετὰ ζήλου καὶ πολλῆς τῆς ἱκανότητος ἐκπλήρωσιν τῶν σπουδαίων καὶ ἐπιπόνων τοῦ γενικοῦ γραμματέως καθηκόντων· κατὰ τὴν στιγμὴν δὲ ταύτην ὀφείλω νὰ ἀναμνησθῶ καὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις συμπολίτου ἡμῶν καὶ ἑταίρου, τοῦ τραπεζίτου κ. Ἀνδρέου Νομικοῦ, τοῦ προθυμοτάτου εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τοῦ Συλλόγου· εὐχαριστῶ καὶ αὐτῷ δημοσίᾳ.

Ὅτε δὲ, ληγούσης τῆς ἐμῆς προεδρικῆς ἀρχῆς, ἣν ὁ Σύλλογος ἐνεπιστεύσατό μοι, προς-

εκάλεσα τοὺς ἐριτίμους ἑταίρους πρὸς ἐκλογὴν τῶν νέων κοσμητόρων, τῶν διαρκῶν ἐπιτροπῶν καὶ τῶν ἐπιμελητῶν διὰ τὸ ἀρξάμενον ΛΓ' ἔτος, ἀνεδείχθησαν τὴν 25 ἀπριλίου κοσμήτορες οἱ ἑξῆς: πρόεδρος, ὁ νομομαθὴς ἐπιστήμων κ. Δ. Μαλιάδης, Α' ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Μ. Κεφάλας, διευθυντὴς τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς τῆς Παναγίας, Β' ἀντιπρόεδρος ὁ γνωστὸς τραπεζίτης κ. Κ. Βλαστάρης καὶ γενικὸς γραμματεὺς ὁ ἐλλόγιμος κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης, πάντων τῶν ἄλλων τηρηθέντων ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει.

Τοιαῦτα, Παναγιώτατε, τὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου πεπραγμένα, τοιοῦτοι οἱ πόθοι αὐτοῦ καὶ αἱ τοῦ ἀποχωροῦντος προέδρου σκέψεις, ἃς ἐν συντομωτάτῃ ἀφηγήσει μετὰ πολλῆς τῆς ὑπομονῆς ἠκροάσθητε· μακρὰν πάσης πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς συζητήσεως συνηρχόμεθα ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ ὅπως προσομιλήσωμεν ταῖς ἀθανάτοις Μούσαις, καὶ, πρὸς στιγμὴν ἀποθέμενοι τὰς φροντίδας τοῦ κοινωνικοῦ βίου, συνεντρυφήσωμεν τῇ εὑρέσει καὶ ἀπολαύσει ζωῆς πνευματικωτέρας. Ἐὰν τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸν εὐγενῆ δὲν κατανοῶσιν οἱ παρ' ἡμῖν δυνάμενοι, ἐνθαρρυνόμεθα ὅμως ἐκ τῆς ἀπονεμομένης ἡμῖν τιμῆς τῶν ξένων σοφῶν. Μόνοι οἱ ἐν τῇ Δύσει ἐκτιμῶσιν ἐπαξίως καὶ ἀναγνωρίζουσι τὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου σημασίαν ἐν τῇ γενικῇ πνευματικῇ τῶν λαῶν κινήσει καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ διακαῶς προσδοκωμένῃ ἀναλαμπῇ τῆς εὐκλεοῦς ταύτης χώρας. Τὴν γενναίαν λοιπὸν συμμετοχὴν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐν τῇ εὐκταίᾳ ταύτῃ τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν ἀναγεννήσει ὁλοψύχως ἐπιποθῶν, εὔχομαι, ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου κατερχόμενος, τῷ φίλῳ καὶ ἀξίῳ διαδόχῳ πλείω τῶν γενομένων νὰ ἐπιτελέσῃ, καὶ τοὺς πόθους ἡμῶν νὰ πραγματοποιήσῃ πρὸς δόξαν τοῦ Γένους καὶ χαρὰν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ

ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΣΤΩΪΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΟΡΦΩΣΙΝ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ

ἀναγνωσθὲν κατὰ τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν, ἐν τῇ ΑΡΜΖ' συνεδριάσει, τῇ 16 μαΐου 1893

ὑπὸ τοῦ νέου προέδρου

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΑΛΙΑΔΟΥ
ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ

Τῇ εὐμενεῖ καὶ φιλόφρονι ὑφῃ τῶν σοφῶν συναδέλφων κληθεὶς παρ' ἀξίαν πάντως εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ γεραροῦ τούτου ἱδρύματος, καὶ ταῖς διατάξεσι τοῦ Κανονισμοῦ αὐτοῦ ὑπείκων, μετ' εὐλαβείας ἀνέρχομαι τὸ βῆμα τοῦτο, ὅπερ εὐρεῖα πλειὰς ἐξόχων ἀγορητῶν ἐκόσμησεν, ὅπως συμμελετήσω μεθ' ὑμῶν θέμα ἀληθῶς ἐκ τῶν δυσχερεστάτων ἅμα καὶ σπουδαιοτάτων, οἷόν ἐστι τὸ περὶ ἐπιδράσεως τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, καὶ ἰδίως τῆς στωϊκῆς, εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ δικαίου τῶν Ῥωμαίων. Εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ θέματος τούτου προὐχώρησα οὐ μόνον ἐκ τῆς ἰδίας ὅτι διὰ τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ μᾶλλον ἢ παντὸς ἄλλου ὁμοίας ὕλης θέματος θέλομεν δυνηθῇ ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς νὰ ἐπισκοπήσωμεν καὶ κατοπτεύσωμεν τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἐπιστήμην αὐτοῦ ἐπὶ εὐρυτέρου ὁρίζοντος καὶ ἐν ταῖς πλείσταις τῶν διακλαδώσεων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διότι, καίτοι ἡ φιλοσοφία εἶνε ὁ ἀναφαίρετος

καὶ ἀναπαλλοτρίωτος κλῆρος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, οὐχ ἧττον ὅμως καὶ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον δὲν εἶνε πάντη ἀλλότριον εἰς τὴν χώραν ταύτην· ὀφείλω δὲ μᾶλλον νὰ εἴπω ὅτι ἡ τελειοποίησις αὐτοῦ οὐσιωδῶς ὀφείλεται εἰς τοὺς αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου καὶ εἰς τοὺς ἐξόχους νομικοὺς ἄνδρας, οὓς ἡ νομικὴ σχολὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρήγαγεν. Οὐδόλως, ὀρρωδῶ, λανθάνει ὑμῖν πᾶσιν, ὅτι τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἐστὶ τὸ μόνον ἔξοχον ἔργον, ὅπερ ἡ Ῥώμη ἐκληροδότησεν εἰς τὸν κόσμον, εἰς δὲ τὴν μελέτην τῶν ῥωμαϊκῶν νόμων ἐπεδόθησαν οἱ ἐξοχώτεροι ἄνδρες πάντων τῶν ἐθνῶν ἀπὸ τῆς δωδεκάτης ἤδη μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἀπαραλλάκτως ὡς ἐπεδόθησαν καὶ εἰς τὴν μελέτην τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, θεωρήσαντες αὐτὴν ὡς τὸ ἄκρον προϊὸν τῆς ἀνθρωπίνης εὐφυΐας, καὶ ἀμιλληθέντες νὰ ῥθάσωσιν εἰς τὸν βαθμὸν τῆς τελειότητος, εἰς ὃν προήχθη παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὁ κλάδος οὗτος τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων. Ἐκτὸς τοῦ γενικοῦ τούτου λόγου, τοῦ καθαρῶς ἐπιστημονικοῦ, καὶ ἕτερος πρακτικῆς, οὕτως εἰπεῖν, ὠφελείας λόγος ἐπιβάλλει ἡμῖν τὴν μελέτην τοῦ δικαίου τῶν Ῥωμαίων, διότι καὶ σήμερον ἔτι τὸ δίκαιον τοῦτο, τῇ ἐπινεύσει τοῦ τῆς χώρας ταύτης εὐκλεοῦς καὶ μεγαλόφρονος Αὐτοκράτορος, διέπει τὰς πλείστας τῶν νομικῶν σχέσεων τῶν ἐν αὐτῇ χριστιανῶν, οἷον τὰς περὶ μνηστείας, περὶ συγγενείας, περὶ γάμου, περὶ προικός, περὶ διαζυγίου, περὶ διαθηκῶν, καὶ ἄλλας. Ἡ *Ἐξάβιβλος* τοῦ Ἀρμενοπούλου, τοῦ πανσεβάστου τῆς Θεσσαλονίκης κριτοῦ, ἡ διέπουσα πάσας τὰς ἀνωτέρω ἐννόμους σχέσεις καὶ οὖσα ἡ ἰσχύουσα νομοθεσία παρὰ ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἡμῶν ἀρχαῖς, ἔδει ὡσαύτως νὰ ᾖ τὸ περισπούδαστον μελέτημα πάσης οἰκογενείας, διότι ἡ γνῶσις τῶν νόμων ὑπῆρξεν ἀείποτε δύναμις σωστικὴ, καταστέλλουσα πᾶσαν ἐξ ἀγνοίας παρεκτροπήν.

Πρὶν ἢ προβῶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος, ὀφείλω πρὸ παντὸς νὰ καταστήσω γνωστὸν ὅτι οὔτε ὁ ὑπὸ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ὑμετέραν εὐμένειαν ὁριζόμενος χρόνος, οὔτε ἡ εὐρύτης τοῦ ἀντικειμένου εἶναι δυνατὸν νὰ μοὶ ἐπιτρέψωσιν ἐν οὕτω σμικρῷ χρόνῳ τὴν δέουσαν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, διότι, ὅπως γνωσθῇ ὁ βαθμὸς τῆς ἐπιδράσεως τῆς στωϊκῆς φιλοσοφίας εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου, ἔδει πρῶτον νὰ ἐκθέσω ὑμῖν ὁποῖον ἦν τὴν γένεσιν καὶ τὸν χαρακτῆρα τὸ ἀρχαῖον ῥωμαϊκὸν δίκαιον, ἐξεταζόμενον κατά τε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν γένει καὶ κατὰ τοὺς διαφόρους κλάδους τῶν θεσμῶν αὐτοῦ, ἤτοι ἔν τε τῷ οἰκογενειακῷ, τῷ κληρονομικῷ καὶ τῷ ἐνοχικῷ δικαίῳ καὶ ἐν τῷ δικαίῳ τῶν πραγμάτων· δεύτερον ἔδει ν' ἀναπτύξω ὑμῖν τίς ἡ στωϊκὴ φιλοσοφία καὶ ποῖα τὰ δόγματα αὐτῆς, διὰ τίνων μέσων κατώρθωσε νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν κοινωνίαν καὶ διὰ τῶν διδαγμάτων αὐτῆς νὰ μορφώσῃ καὶ ἐκπολιτίσῃ τὸ αὐστηρὸν καὶ τυπικὸν θετικὸν δίκαιον τὸ ὑπὸ τῆς Δωδεκαδέλτου διεπόμενον· καὶ ἐπὶ τέλους νὰ παράσχω ὑμῖν διὰ γεγονότων καὶ παραδειγμάτων τρανωτάτην ἀπόδειξιν τῆς μορφώσεως τοῦ ἀρχαίου τῶν Ῥωμαίων δικαίου διὰ τῶν μεγάλων διδαγμάτων τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐς ἄλλοτε· τό δέ γε νῦν ἔχον, ἐλαφρῶς θὰ ἀνασύρω τὸν πέπλον μόνον ἔν τινι γωνίᾳ τοῦ ὅλου θεάματος καὶ ἰδίως τοῦ μέρους ἐκείνου, ὅπερ ἐθεώρησα ἁρμόδιον καὶ μᾶλλον κατάλληλον διὰ τὴν ἐπέτειον τελετὴν ταύτην τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, καὶ ὅπερ ἰδίως ἀνάγεται εἰς τὴν φιλοσοφικὴν τοῦ δικαίου ἐποχήν.

§

Τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, πρὶν αἱ ἑλληνικαὶ ἰδέαι καὶ ἰδίως ἡ στωϊκὴ φιλοσοφία διαδοθῶσιν ἐν Ῥώμῃ, οὐδὲν ἕτερον ἦν ἢ συλλογὴ τύπων ἐν τῇ Δωδεκαδέλτῳ περιεχομένων καὶ ἄθροισμα φιλαρχικῶν ὅλως καὶ δεσποτικῶν διατάξεων πρὸς καταπίεσιν τῶν πολλῶν ὑπὸ τῶν ὀλίγων καὶ ἐν γένει ὄργανον δεσποτισμοῦ παραγνωρίζον πᾶσαν ἀρχὴν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθοῦς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως. Τὸ δίκαιον τοῦτο προσέλαβε χαρακτῆρα ἀληθοῦς φιλανθρωπίας καὶ κατέστη ἐπιστήμη τότε μόνον, ὅτε ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἐγίνετο γνωστὴ παρὰ Ῥωμαίοις καὶ ἵδρυσεν αὐτὸ ἐπὶ τῶν φιλοσοφικῶν καὶ νομοθετικῶν περὶ δικαίου ἀρχῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἃς ὅμως ὁ ῥωμαϊκὸς νοῦς ἐρρύθμισεν ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον καὶ ἐφήρμοσεν ἐν τῇ πράξει καὶ τῷ βίῳ, ὡς ἂν εἰ ἡ φύσις ὥρισε τὴν Ῥώμην τὸ ἀναγκαῖον τῆς Ἑλλάδος παρακολούθημα πρὸς τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν ὑψηλῶν αὐτῆς θεωρημάτων. «Aux Grecs de consevoir! aux Romain de réaliser! telle est la fonction et la destinée de deux peuples anciens» λέγει ὁ Denix ἐν τῷ περὶ θεωριῶν καὶ ἠθικῶν ἰδεῶν τῆς ἀρχαιότητος συγγράμματι αὐτοῦ (τόμ. Β', σελ. 423 καὶ ἑξῆς). Τὸ φιλοσοφικὸν πνεῦμα τοῦ μεγαλοπρεποῦς τούτου ἐπι-

στημονικοῦ οἰκοδομήματος ἐστὶ καθαρῶς ἑλληνικόν, τὸ δὲ πρακτικόν ἐστι πάντως ρωμαϊκόν, ἡ βαθεῖα ὅμως γνῶσις αὐτοῦ ἐξήρτηται ἐκ τῆς γνώσεως τῆς στωϊκῆς φιλοσοφίας, ἐξ ἧς ἐμορφώθη. Ἐνταῦθα, κύριοι, αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην τῆς ὑμετέρας συγγνώμης, ἐὰν τοῦ κυρίου σκοποῦ κατά τι τὸν λόγον ἐκτρέπων, εἰ καὶ οὐχὶ ὅλως πρὸς τὸ προκείμενον ἀσυντελῶς, μετενέγκω τὴν διάνοιαν ὑμῶν εἰς τὴν γόνιμον ἐκείνην τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ἐποχήν, ἐν ᾗ ἐπλαστουργήθησαν αἱ ἔξοχοι καὶ θεῖαι ὄντως ἀρχαί, ἐφ' ὧν ἔμελλεν ἡ ἀνθρωπότης νὰ ἱδρύσῃ ὡς ἐπὶ ἀσφαλοῦς θεμέθλου τὴν ὕπαρξιν καὶ τὴν εἰς τὰ πρόσω χορείαν τῆς εὐδαιμονίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῆς. Ἀφῶμεν κατὰ μέρος τοὺς ἐξόχους ἐκείνους ἐργάτας τοῦ λόγου, ὧν ἡ μεγαλοφυΐα ἐκληροδότησεν εἰς τὸν κόσμον τὰ ἀριστουργήματα τῆς ποιήσεως καὶ τοῦ πεζοῦ λόγου, τῆς ῥητορικῆς, τῆς ἱστορίας, καὶ τῆς καλλιτεχνίας, καὶ λάβωμεν ὑπ' ὄψει τοὺς προνομιούχους ἐκείνους ἄνδρας, οἵτινες ἐπὶ τοῦ λογικοῦ καὶ τῆς καθαρᾶς διανοίας ἰργασθέντες μᾶλλον παντὸς ἄλλου εὐηργέτησαν τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τῶν φιλοσοφικῶν, πολιτικῶν καὶ δικαιολογικῶν αὐτῶν δογμάτων, ἅτινα καὶ σήμερον ἔτι διέπουσιν ἐν πᾶσι τὸν βίον σύμπαντα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ ὧν ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ ἀληθινότης φέρουσι τὸ κῦρος τῆς ἐπιπόνου ἱστορίας αὐτοῦ. Οἱ χαρακτῆρες οὗτοι εἰσὶ καὶ ἔσονται οἱ φάροι τοῦ συνήθως πρὸς τὸ πέλαγος τῆς σκοτίας καὶ τῆς πλάνης ἐκτρεπομένου ἀνθρώπου· καὶ ὄντως οἱ φιλόσοφοι τῆς Ἑλλάδος εἰσὶν οἱ κατ' ἐξοχὴν εὐεργέται τῆς ἀνθρωπότητος, οἱ πρώτιστοι δημιουργοὶ καὶ οἱ μέγιστοι ἀναμορφωταὶ πάσης ἐπιστήμης καὶ πάσης γνώσεως.

§

Ἐκ τῆς ἱστορίας γινώσκομεν ὅτι περὶ τοὺς ἀρχαιοτέρους τῆς Ἑλλάδος χρόνους, ἤτοι μεταξὺ τῆς 35 καὶ 85 Ὀλυμπιάδος, ἤκμασαν διάφοροι ἔξοχοι ἄνδρες σοφοὶ καλούμενοι, οἷον ὁ Θαλῆς, ὁ Σόλων, ὁ Πιττακός, ὁ Βίας, ὁ Περίανδρος, ὁ Χίλων, ὁ Κλεόβουλος, ὁ Ἐπαμινώνδας, ὁ Ἀνάχαρσις, ὁ Πυθαγόρας, ὁ Ἡράκλειτος, ὁ Ἀναξαγόρας, ὁ Δημόκριτος, ὁ Ἐμπεδοκλῆς, καὶ ἄλλοι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον διάσημοι, πάντες ὅμως σχεδὸν οὗτοι ἠσχολοῦντο περὶ τὴν κοσμογονίαν, τὴν γεωμετρίαν, τὴν ἀστρονομίαν, τὴν φύσιν καὶ τὰ κεκρυμμένα αὐτῆς μυστήρια, ὀλίγιστοι δὲ καὶ περὶ τοὺς νόμους καὶ τὴν πολιτείαν. Περὶ τὴν 77ην ὅμως Ὀλυμπιάδα ἐγεννᾶτο ὁ ἐναρετώτερος καὶ ὁ μᾶλλον πεφωτισμένος τῶν πρὸ αὐτοῦ φιλοσόφων, ὅστις ἐννοήσας ὅτι πᾶσαι αἱ ἐπὶ τῶν πραγμάτων τῆς φύσεως θεωρίαι τῶν πρὸ αὐτοῦ οὐδὲν σχεδὸν ὠφέλουν, οὐδὲ συνετέλουν τὸ παράπαν εἰς τὸ νὰ καταστήσωσι τὸν φιλόσοφον μᾶλλον ἀγαθοποιόν, ἠσχολήθη εἰς τὴν μελέτην τῶν ἠθῶν καὶ ἐδημιούργησεν οὕτω τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν· ἐκ τοῦ εἴδους δὲ τούτου τῆς φιλοσοφίας τοῦ ἐξόχου ἀνδρὸς ἀπέρρευσαν ὡς ἀπὸ πηγῆς πολυχεύμονος οἱ κρουνοὶ τῶν μετὰ ταῦτα διαφόρων φιλοσοφικῶν συστημάτων· ἅπαντες ἐνοεῖτε ὅτι ὁ λόγος ἐνταῦθά ἐστι περὶ τοῦ Ἀλωπεκῆθεν δαιμονίου Σωκράτους, ὅστις πρεσβεύων ὅτι αἱ περὶ τοὺς ἀστέρας γνώσεις οὐ μόνον ἦσαν ἀνώτεραι τῶν ῥωτων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ νοηθεῖσαι ἥκιστα ἤθελον συντελέσει εἰς τὴν ῥύθμισιν τοῦ ἤθους τῶν ἀνθρώπων, ἐδίδασκε τὴν νέαν αὐτοῦ φιλοσοφίαν οὐχὶ μόνον λόγῳ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ ἐκπληρῶν ἀεὶ τὰ καθήκοντα τοῦ ἀγαθοῦ πολίτου.— Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐξόχου τούτου ἀνδρὸς οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ διῃρέθησαν εἰς τρεῖς διαφόρους φιλοσοφικὰς αἱρέσεις, τὴν κυνικήν, τὴν ἀκαδημαϊκὴν καὶ τὴν κυρηναϊκήν· καὶ ἀρχηγὸς μὲν τῆς ἀκαδημαϊκῆς ἦν ὁ διασημότερος τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους, ὁ Πλάτων, τῆς δὲ κυρηναϊκῆς Ἀριστιππος ὁ κυρηναῖος, καὶ τῆς κυνικῆς ὁ Ἀντισθένης. Αἱ αἱρέσεις αὗται διέφερον ἀλλήλων κατά τι τὰ φιλοσοφικὰ δόγματα καὶ τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν. Ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Πλάτωνος ἐξῆλθεν ὁ μέγιστος φιλόσοφος τῆς ἀρχαιότητος καὶ ὁ ἐξοχώτερος νοῦς τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ Ἀριστοτέλης, ὅστις ἐκ Μακεδονίας ἐπανελθὼν, ἔνθα ὡς πρίσβυς ἐστάλη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων παρὰ τῷ Φιλίππῳ, καὶ ἰδὼν ὅτι τὸν Σπεύσιππον, διάδοχον τοῦ Πλάτωνος ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ, εἶχε διαδεχθῇ ὁ Ξενοκράτης, νέαν ἐν τινι τόπῳ τοῦ Λυκείου ἵδρυσε σχολὴν ὅλως διάφορον τὴν διδασκαλίαν τῆς τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Πλάτωνος, ἥτις βραδύτερον ἐκλήθη περιπατητική, διότι περιπάτων ἐν διαβρόμοις περικαλλέσι καὶ ἐν μέσῳ τῶν δένδρων μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐδίδασκε τὰ σοφὰ καὶ ποικίλα αὐτοῦ μαθήματα. Ἐκτὸς τούτων καὶ πλεῖσται ἄλλαι φιλοσοφικαὶ σχολαὶ ἀνεφάνησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μᾶλλον ἢ ἧττον διάσημοι,, οἱ δὲ διασημότεροι ἀντιπρόσωποι αὐτῶν ἦσαν ὁ τοσοῦτον ἀδίκως διαβληθεὶς

βραδύτερον Ἐπίκουρος, μαθητὴς τοῦ ἐν Σάμῳ πλατωνικοῦ φιλοσόφου Παμφίλου (—ὁ πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας μέγας Γρηγόριος παρέχει ἔξοχον μαρτυρίαν τῆς σωφροσύνης τοῦ φιλοσόφου τούτου·—ὁ Ἐπίκουρος, λέγει, ἐπρέσβευεν ὅτι σκοπὸς πρὸς ὃν τείνουσιν ἅπαντες οἱ ἄνθρωποι ἐστὶν ἡ ἡδονή, ἀλλ' ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι δὲν ἐνόει τὴν ἡδονὴν τῶν αἰσθήσεων ἔζησε πάντοτε λίαν σωφρόνως καὶ κανονικῶς, ἐνισχύων οὕτω τὴν διδασκαλίαν διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ πράξεων)·—ὁ παράδοξος σκεπτικὸς Πύρρων, μαθητὴς τοῦ φιλοσόφου Ἀναξάρχου·—ὁ Βίων, τὸ πρῶτον κυνικὸς εἶτα δὲ κυρηναϊκὸς φιλόσοφος, ὁ μετὰ ταῦτα γενόμενος μαθητὴς τοῦ Θεοφράστου, ἐξόχου μαθητοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Ἀριστοτέλους·—ὁ Εὐκλείδης ὁ μεγαρεύς, μαθητὴς τοῦ Σωκράτους, ὁ συστήσας τὴν μεγαρικὴν ἢ ἐριστικὴν σχολήν, καὶ ἄλλοι πολλοί. Ἀλλ' ἡ διασημοτέρα φιλοσοφικὴ σχολή, ἡ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρίτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος ἀναφανεῖσα καὶ μεγίστην ἐνασκήσασα ἐπιρροὴν ἐπί τε τῆς πολιτείας καὶ τῶν νόμων καὶ ἡ βραδύτερον οὐσιωδῶς ἀναμορφώσασα τὸ δίκαιον, ὅπερ καὶ σήμερον ἔτι διέπει ἅπαντα τὸν κόσμον, ἦν ἡ τῆς Στοᾶς. Καὶ πρᾶγμα ἀληθῶς παράδοξον· ἡ στωϊκὴ φιλοσοφία ἔλαβε τὰ πρῶτα αὐτῆς σπέρματα ἐν τοῖς κόλποις τῆς κυνικῆς φιλοσοφίας. Ζήνων ὁ Κιττιεύς, ὁ τῆς στωϊκῆς φιλοσοφίας ἀρχηγός, ἐπὶ δέκα ὅλα ἔτη ἐχρημάτισε μαθητὴς τοῦ θηβαίου Κράτητος, μαθητοῦ τοῦ Διογένους καὶ ἀληθῶς κυνικωτάτου πάντων τῶν κυνικῶν φιλοσόφων, τοῦ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν κυνικῶς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν διερχομένου μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ὑπαρχίας, περιβληθείσης καὶ αὐτῆς τὸν κυνικὸν τρίβωνα. Ἀποτροπιαζόμενος ὅμως ὁ Ζήνων τοὺς ἥκιστα αἰδήμονας τρόπους τῶν κυνικῶν μετέβη παρὰ τῷ διασήμῳ ἐκ Μεγάρων φιλοσόφῳ Στίλπωνι, μαθητῇ τοῦ Εὐκλείδου, καὶ διέμεινε διδασκόμενος παρ' αὐτῷ καὶ παρὰ τῷ Ξενοκράτει καὶ Πολέμωνι, ἀκαδημαϊκῷ ἐπίσης καὶ διαδόχῳ τοῦ Ξενοκράτους, ἕτερα δέκα ἔτη· ἀποσυρθεὶς δὲ κατόπιν συνέστησε νέαν φιλοσοφικὴν σχολὴν ἐν τῇ Ποικίλῃ Στοᾷ καὶ ἐντεῦθεν οἱ μαθηταὶ καὶ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἐκλήθησαν στωϊκοί, ἐκ ταύτης δὲ καὶ ἡ ὀνομασία τῆς φιλοσοφίας αὐτῶν.

Ὁ Ζήνων ἐτήρησε πολλὰ τῆς ἠθικῆς καὶ τῶν δογμάτων τῶν κυνικῶν, τοῦθ' ὅπερ ἠνάγκασε τὸν Ἰουβενάλην νὰ εἴπῃ ὅτι οἱ στωϊκοὶ καὶ οἱ κυνικοὶ κατ' οὐδὲν ἄλλο διέφερον ἀλλήλων ἢ μόνον κατὰ τὴν περιβολήν, ἡ δὲ διδασκαλία αὐτῶν ἦν ἡ αὐτή. Ἀλλ' ὅπως κάλλιον καταδείξωμεν τὴν σχέσιν τῶν δύο τούτων σχολῶν, ἀνάγκη νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὴν ἐποχὴν τῶν τριάκοντα τυράννων, τὰς παρανομίας καὶ καταπιέσεις αὐτῶν, ὡς καὶ τὴν παρακμὴν τὴν ἐπακολουθήσασαν εἰς αὐτούς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῶν διωγμῶν τῆς ἐλευθερίας, ὁ μεγαλόφρων καὶ πιστὸς τοῦ Σωκράτους μαθητὴς Ἀντισθένης, ἀφοῦ μόνος ἐπεδίωξε τὴν ἐκδίκησιν τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ καὶ ἐτιμώρησε τοὺς κατηγόρους αὐτοῦ Ἄνυτον καὶ Μέλιτον, μόνος αὖθις ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπισιν αὐτῆς. Ὡς πρότυπον δὲ αὐτοῦ ὁ Ἀντισθένης λαβὼν τὸν Ἡρακλῆ, εἰς τὴν παρὰ τὸ Κυνόσαργες πύλην τῶν Ἀθηνῶν, ἥτις ἦν καθιερωμένη εἰς τὸν Ἡρακλῆ, ἐγκατέστη αὐτός τε καὶ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Διογένης. Ἐντεῦθεν πιθανῶς καὶ κυνικοὶ ἐκλήθησαν αὐτοί τε καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτῶν, ἐκτὸς ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι διὰ τὸ κυνικὸν τῶν τρόπων καὶ τοῦ βίου ἔλαβον τὴν προσηγορίαν ταύτην. Λάτρεις τῆς δικαιοσύνης οἱ κυνικοὶ προσείλκυσαν εἰς ἑαυτοὺς πολλοὺς γεννηθέντας δούλους, ὡς τὸν Μένιππον, τὸν Μόνιμον καὶ λοιποὺς, οἵτινες καὶ ἐτίμησαν τὴν σχολὴν ταύτην. Ὁ μέγας μῦθος τῶν δώδεκα ἄθλων τοῦ Ἡρακλέους ἐλήφθη ὑπὸ τῆς νέας φιλοσοφίας ὡς ἡ καθιέρωσις καὶ ὁ ἁγιασμὸς τῆς ἐργασίας. Τὸ τέκνον τῆς φύσεως, ὁ Ἡρακλῆς, ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία τοῦ δόγματος τῶν στωϊκῶν: « συμφώνως τῇ φύσει ζῆν ». Ἡ φύσις, ἡ ἐργασία, τὸ ἀγαθὸν, ἡ δικαιοσύνη, ἰδοὺ τὰ σημεῖα, ἀφ' ὧν ὡρμήθησαν αἱ δύο σχολαί, ἡ τῶν κυνικῶν καὶ ἡ τῶν στωϊκῶν. Ἡ περὶ τὴν διδασκαλίαν συγγένεια αὕτη τῶν δύο σχολῶν, καὶ μάλιστα πρὶν ἢ ἔτι ἡ φιλοσοφία τῆς Στοᾶς λάβῃ ἣν ἔκτασιν ἔλαβε βραδύτερον, ἀποδεικνύει τὴν ἐπίδρασιν, ἣν ἔσχεν ἡ κυνικὴ σχολὴ εἰς τὸν μαθητὴν αὐτῆς Ζήνωνα, τὸν ἱδρυτὴν τῆς στωϊκῆς.

Ἡ σχολὴ αὕτη τοσαύτην ἐκτήσατο φήμην διά τε τὴν ἔξοχον αὐτῆς φιλοσοφίαν καὶ τοὺς ἐξόχους ἄνδρας, οὓς παρήγαγεν, ὥστε πανταχόθεν, ἐκ Ῥώμης καὶ τῆς λοιπῆς Ἰταλίας, ἐκ Βαβυλῶνος καὶ τῆς λοιπῆς Ἀσίας, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος, ἀθρόοι συνέρρεον οἱ φοιτηταὶ εἰς τὰς παραδόσεις αὐτῆς. Νέοι πάσης φυλῆς καὶ παντὸς ἔθνους συνωθοῦντο καὶ συνωστίζοντο περὶ τὴν ἕδραν τοῦ διδασκάλου, καὶ ἐκ τῆς μελέτης τῆς φιλοσοφίας τῆς Στοᾶς ἀρυόμενοι τὰς ὑψίστας ἀρχὰς τῆς ἰσότητος, ὠκτείρων πάντως τὰς ἐθνικὰς καὶ φυλετικὰς διενέξεις τῆς πατρίδος αὐτῶν.

Μεταξύ τῶν διασήμων ἀνδρῶν, οὓς ἡ σχολὴ αὕτη παρήγαγεν, ἀναφέρω μόνον τοὺς ἑξῆς, οἵτινες ἐδίδαξαν κατὰ διαδοχὴν ἐν τῇ Στοᾷ. Τὸν Ζήνωνα διεδέξατο ὁ ἐξ Ἄσσου τῆς Λυκίας Κλεάνθης, ὁ περὶ νόμων, ἀγωγῶν καὶ διαδικασίας συγγράψας, τοῦτον δὲ ὁ ἐκ Σόλων τῆς Κιλικίας Χρύσιππος, ὁ ὑπὲρ τὰ 705 συγγράμματα γράψας, ὧν ὅμως οὐδὲν σώζεται· τοῦτον διεδέξατο ὁ ἐκ Βαβυλωνίας Διογένης, καὶ τοῦτον Ἀντίπατρος ὁ Ταρσεύς. Ἔνδοξον οὐχ ἧττον σελίδα ἐν τῇ τῆς Στοᾶς ἱστορίᾳ κατέχουσι καὶ ὁ ἐκ Ταρσοῦ Ἡρακλείδης καὶ ὁ Σωσιγένης, καὶ ἰδίως ὁ ἐκ Ῥόδου Παναίτιος, ὁ τὸν Ἀντίπατρον διαδεξάμενος εἰς τὴν ἕδραν ἢ — ὡς τότε ἐλέγετο — εἰς τὸν θρόνον τῆς στωϊκῆς σχολῆς, ὡς ἀληθεῖς ὄντως καθηγεμόνες τῆς διανοίας καὶ τῆς ψυχαίας καθηγηταί.

Οὕτω λοιπὸν διὰ τῶν φιλοσοφικῶν τούτων σχολῶν προήχθη ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, κεχωρισμένου τῆς ὕλης καὶ τοῦ συμφέροντος, ἡ δὲ ἰδιάζουσα τῶν ἀρχαίων λατρεία πρὸς τὴν ἰδανικότητα παρήγετο ἐκ τῆς φυσικῆς αὐτῶν κλίσεως πρὸς τὴν ἀρετὴν μᾶλλον ἢ πρὸς τὰ χρήματα, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἡρόδοτος λέγων· « οἱ οὐ περὶ χρήματα τὸν ἀγῶνα ποιεῦνται, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς » (βιβλ. Η', κεφ. 26). Τούτου ἕνεκα ἠσχολοῦντο εἰς τὴν σύνταξιν πολιτειῶν κατ' ἰδανικὸν τύπον βάσιν ἐχουσῶν τὸ ἐν γένει καὶ ἀπολύτως καλόν. Ἡ φιλοσοφία αὕτη δὲν ἐσκόπει ἁπλῶς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὅπως διὰ τῆς τοιαύτης ἀναπτύξεως καταστήσῃ αὐτὸν κάτοχον τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς, διότι ἐδίδασκεν ὅτι « πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς πανουργία οὐ σοφία φαίνεται » (Πλάτ. Μενέξ. § 19), καὶ ὅτι « ὁ κάτοχος παιδείας ἄνευ νόμου, δίκης, καὶ ἀρετῆς, χείριστός ἐστι πάντων» (Ἀριστοτ. Πολιτ. Α', α', § 12). Συνέπεια δὲ τῶν ἀρχῶν τούτων ἦν τὸ ἀξίωμα: « ὃ δ' ἂν μὴ ὀρθὸν ᾖ, οὐκέτι φήσομαι τοῦτο νόμιμον εἶναι» (Πλάτ. Μίνως, § 9)· καὶ «Νόμος δ' ἂν μὴ ᾖ τοῦ ὄντος ἐξεύρεσις, οὐκ ἔστι νόμος, ἀλλὰ τυραννικὸν πρόσταγμα » (Πλάτ. Μίνως, § 1 καὶ 9. Τίμαιος, § 5).

Αἱ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἀποικίαι τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ τούτων ἐπιμιξία μετὰ τῶν Ῥωμαίων, ὁ μεταξὺ τούτων ἐπελθὼν κατόπιν πόλεμος, οἱ περὶ τὸν Πυθαγόραν, οἱ ὑστεροῦσι μεταγόντες εἰς τὴν σύνταξιν τῶν πολιτευμάτων πολλῶν πόλεων καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς Ῥώμης, πάντα ταῦτα ἐπέδρασαν ὥστε αἱ ἐπιστῆμαι, ἡ φιλοσοφία καὶ τὰ γράμματα τῶν Ἑλλήνων νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ῥώμην, οὐδὲν ἄλλο τέως ἔχουσαν ἐρᾴμιλλον τοῖς Ἕλλησι πλὴν τῆς πρὸς τὴν γενέτειραν ἀγάπης.

Πρὶν ἢ περὶ τὸ 150 ἔτος π. Χ. μεταβῶσιν εἰς Ῥώμην οἱ περὶ τὸν ἀκαδημαϊκὸν Καρνεάδην, τὸν περιπατητικὸν Κριτόλαον καὶ τὸν στωϊκὸν Διογένην τὸν Βαβυλώνιον, τὰ σπέρματα τῆς φιλοσοφίας εἶχον μεταδοθῆ ἐκεῖ καὶ βλαστήσει ὡς εὐθαλὴς δένδρα ἐν μέσῳ αὐχμηρᾶς πεδιάδος. Μάρκος ὁ Κάτων, ὁ τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν διδαχθεὶς ὑπὸ Νεάρχου, ἰδὼν ὅτι ἡ περὶ τὸν Καρνεάδην ἑλληνικὴ πρεσβεία « ἵμερτα κατὰ τὸν Πλούταρχον δεινὸν ἐμβέβληκε τοῖς νέοις, ὑφ' οὗ τῶν ἄλλων ἡδονῶν ἢ διατριβῶν ἐκπεσόντες ἐνθουσίων περὶ φιλοσοφίαν» (Πλούτ. ἐν βίῳ Μάρκου Κάτωνος §§ 6' καὶ κβ') ἤχθετο ἐπὶ τούτῳ, καὶ φοβούμενος μὴ οἱ νέοι ἀγαπήσωσι μᾶλλον τὴν ἐπὶ τῷ λέγειν ἢ τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων καὶ τῶν στρατειῶν δόξαν, συνεβούλευσεν ὅπως αὐτοὺς ἀποπέμψωσι τῆς Ῥώμης, ἵνα εἰς τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων διδάσκωσι τὴν φιλοσοφίαν αὐτῶν, οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων παῖδες ὑπείκωσι μόνον τοῖς νόμοις καὶ τοῖς ἐκείνων ἄρχουσιν. Ἀλλὰ μάτην ὁ ἀγέρωχος Κάτων ἠγωνίζετο κατὰ τῆς ἑλληνικῆς παιδιᾶς καὶ φιλοσοφίας, διότι « Graecia capta ferum victorem cepit et artes intulit agresti Latio», ὡς ἔλεγε βραδύτερον ἀμερολήπτως ὁ μέγας τῆς Ῥώμης ἀνὴρ Ὁράτιος (Ὁρατ. βιβλ. Β', ἐπιστ. Α., στιχ. 156), ὅστις μεμφόμενος τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ ὡς ἐν μείζονι μοίρᾳ τιθεμένους τὰ χρήματα ἢ τὴν παιδείαν καὶ ἀρετήν, ἐπιφωνεῖ· «O cives, cives! quærenda pecunia primum est, virtus post nummos. Hæc janus summus ab imo prodocet ». (Ὁρατ. βιβλ. Β', ἐπιστ. Γ', στιχ. 52). Ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς ἐνορᾷ τὴν πρὸς τὸν ὑλισμὸν τάσιν τῆς πατρίδος αὐτοῦ, τὴν ἔλλειψιν γενναίου αἰσθήματος καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τοῦ πνεύματος εἰς τὰς ὑλικὰς ἀνάγκας ὁμολογεῖ ὅτι τοῖς Ἕλλησιν ἔδωκε πνεῦμα ἡ Μοῦσα στρογγύλῳ τῷ στόματι λέγειν καὶ μόνον τὴν δόξαν ζητεῖν καὶ μηδὲν παρ' αὐτήν· «Græciis ingenium, Græciis dedit ore rotundo Musa loqui, præter laudem nullius avaris » (Ὁρατίου Ars Poetica, στιχ. 322).

Ὁ οἶκος τοῦ στρατηγοῦ Λευκούλλου ἦν, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος, ἑστία καὶ πρυτανεῖον ἑλληνικὸν τοῖς εἰς Ῥώμην ἀφικνουμένοις Ἕλ-

λησιν. (Πλουτ. Λούκουλλος § μβ'). Οἱ ἐπίσημοι οἶκοι τοῦ Σκηπίωνος καὶ τῶν Γράκχων ἦσαν ἀνοικτοὶ εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἐξ Ἑλλάδος συρρεόντων φιλοσόφων, ῥητόρων καὶ διδασκάλων. Ὁ τὰ μέγιστα ἐν Ῥώμῃ ἰσχύων καὶ παρὰ πάντων τιμώμενος Πόπλιος Κορνήλιος Σκηπίων Αἰμιλιανός, υἱὸς τοῦ κατακτητοῦ τῆς Μακεδονίας Παύλου Αἰμιλίου καὶ ἐπὶ τῇ ἁλώσει τῆς Καρχηδόνος Ἀφρικανὸς ἐπικληθείς, εἶχε διδάσκαλον τὸν διάσημον ἱστορικὸν Πολύβιον καὶ φίλον τὸν στωϊκὸν Παναίτιον, ὅστις δὶν ἐβράδυνε νὰ προσηλυτήσῃ εἰς τὰ δόγματα τῆς Στοᾶς τὸν Σκηπίωνα, τὸν ἐπιστήθιον αὐτοῦ φίλον Λαίλιον, τοὺς γαμβροὺς αὐτοῦ Κ. Φάννιον καὶ Κ. Μούκιον Σκαιβόλαν, τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Σκηπίωνος Κ. Αἴλιον Τυβέρωνα, τὸν Π. Ῥουτίλιον Ῥοῦφον, τὸν Μ. Βιγίλλιον καὶ πλείστους ἄλλους ἐκ τῶν πρωτίστων τῆς Ῥώμης οἰκογενειῶν. Πόσον ὁ Σκηπίων καὶ ὁ Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος, ἡ ἀνάρετος αὐτοῦ σύζυγος Κορνηλία καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν Τιβέριος καὶ Γάϊος ἐθεράπευον τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἄριστα πραγματεύεται ὁ ἡμέτερος Μ. Ῥενιέρης εἰς τὸ ἀξιόλογον αὐτοῦ σύγγραμμα τὸ ἐπιγραφόμενον «Βλόσσιος καὶ Διορύννης». Μάρκος ὁ Κράσσος ἦν ὀπαδὸς τῆς τοῦ Ἀριστοτέλους φιλοσοφίας καὶ πολλὰ συνέγραψε περὶ αὐτῆς (Πλουτ. ἐν βίῳ Κράσσου § γ'). Κάτων ὁ νεώτερος διδαχθεὶς τὴν στωϊκὴν φιλοσοφίαν ὑπὸ Ἀντιπάτρου ὑπερηγάπα τὰ περὶ ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης δόγματα αὐτῆς (Πλουτ. ἐν βίῳ νεωτέρου Κάτωνος § δ'). Λύτὸς τέλος ὁ Κικέρων διδαχθεὶς ἐν Ἀθήναις τὴν φιλοσοφίαν ταύτην ὑπὸ Ἀπολλωνίου μετήνεγκεν εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα καὶ διὰ τῶν ἑλληνικῶν φιλοσοφικῶν διδασκαλιῶν εἰσήχθη ὑπ' αὐτοῦ τὸ φυσικὸν δίκαιον εἰς τοὺς τυραννικοὺς καὶ ἀριστοκρατικοὺς τῆς Ῥώμης θεσμούς. Ὅθεν καὶ περὶ τοὺς χρόνους τούτους ἰδίως ὑπῆρξεν ἀληθὴς πνευματικὴ κίνησις ἐν Ῥώμῃ, τότε δὲ καὶ τὸ δίκαιον ἤρξατο κυρίως νὰ λαμβάνῃ φιλοσοφικὸν χαρακτῆρα διὰ τῶν ἑλληνικῶν ἰδεῶν καὶ ἰδίως τῆς στωϊκῆς φιλοσοφίας, ἥτις διεχύθη ἐφ' ὅλων τῶν σημαντικὴν κοινωνικὴν τάξιν κατεχόντων Ῥωμαίων· ἰδίως δὲ ἐνηγκαλίσθησαν αὐτὴν οἱ περὶ τὰ νομικὰ ἀσχολούμενοι καὶ ἐν γένει οἱ περὶ τὰ τῆς πολιτείας (Ζην. § 12).

Ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς ἑλληνικῆς σοφίας ἡ Ῥώμη κατέστη ὁ παγκόσμιος διδάσκαλος τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου· ἀλλ' ὅ,τι ἰδίως τιμᾷ τοὺς ἀνωτέρους ἄρχοντας τῆς Ῥώμης ἐστὶν ὁ ἄπειρος σεβασμὸς αὐτῶν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν, ἧς ἀνεγνώριζον τὴν ὑπεροχήν, ὁμολογοῦντες ὅτι τὰ πάντα παρ' αὐτῆς ἔλαβον· ὁ Ῥωμαῖος Λουκρήτιος ἐλάλησε περὶ τῆς πηγῆς τῶν φώτων Ἑλλάδος πανηγυρικῶς καὶ συγκινητικῶς, ὡς οὐδεὶς ἕτερος. Τὸ μέγα τῆς Ἰταλίας πνεῦμα ὁ Βιργίλιος, ὁσάκις ὁμιλεῖ περὶ τῆς Ἑλλάδος, ταπεινῶς κατέρχεται τοῦ τρίποδος, καταθέτει τὰς δάφνας τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καθίσταται πειθήνιον τέκνον τοῦ Ἡσιόδου καὶ ἀκολουθεῖ . . .

Πᾶς Ῥωμαῖος εἶχε καὶ ἕνα Ἕλληνα διδάσκαλον καὶ τοσοῦτον κατὰ βάθος ἐμάνθανε τὴν γλῶσσαν τοῦ Ὁμήρου, ὥστε πολλάκις ἠμέλει τῆς ἑαυτοῦ γλώσσης. Ἐν Ῥώμῃ ὡμίλουν ἑλληνιστὶ καὶ κατ' αὐτὰς ἔτι τὰς κρισιμωτέρας τοῦ βίου στιγμὰς, καθ' ἃς ἡ καρδία βαθέως θίγεται, ὡς ὁ Ἰουβενάλης ἐν τῇ ἐξάψει τοῦ ἔρωτος καὶ ὁ Καῖσαρ ἐν τῷ θανασίμῳ τραύματι (Πλούταρχος). Παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἀνεζήτουν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς κανόνας τοῦ βίου, ἡ δὲ ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἦρχεν ἐν πάσαις ταῖς σχολαῖς τῆς Ῥώμης, καὶ οὐ μόνον ἐν ταῖς θεωρητικαῖς ἰδέαις, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πράξει, ἐν τοῖς ἤθεσι καὶ τῇ συμπεριφορᾷ. Εἰς πᾶσαν μεγάλην ῥωμαϊκὴν οἰκογένειαν ὁ Ἕλλην φιλόσοφος ἦν ὁ σύμβουλος καὶ ἐξ αὐτοῦ ἠρύοντο τὴν ἰσχὺν καὶ τὰ φῶτα κατὰ τὰς παραχωδεις τοῦ βίου στιγμάς. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἀντιστάσεως εἶχον τὸν ἑαυτῶν φιλόσοφον ἐνισχύοντα αὐτοὺς κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου· αὐτοὶ ἔτι οἱ αὐτοκράτορες εἶχον τὸν μετριάζοντα καὶ καταπραΰνοντα αὐτοὺς Ἕλληνα· ὁ Αὔγουστος ἄνευ τοιούτου ἤθελεν εἶσθαι Ὀκτάβιος. Ἡ παντοδύναμος καὶ τοῦ κόσμου παντὸς κυρίαρχος Ῥώμη, ἐξαιτουμένη ἐπικουρίαν παρὰ τῆς Ἑλλάδος, τῆς γεγηρακυίας καὶ κατεστραμμένης ἤδη Ἑλλάδος, ἐν τῇ μοναξίᾳ τῶν Ἀθηνῶν μέγα καὶ εὐγενὲς παρέσχε θέαμα· βεβαρυμένη ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτῆς μεγαλείου ἀπευθύνεται πρὸς τὴν ἑλληνικὴν πενίαν καὶ ὀλιγάρκειαν, ὅπως ἐξ αὐτῶν ἀρυσθῇ μαθήματα. Ἡ Ἑλλὰς, λέγει ὁ Ὁράτιος, παρὰ τῆς Μούσης αὐτῆς παρέλαβε τὸ πνεῦμα καὶ τὸν λόγον, καὶ δι' αὐτῆς τηρεῖ τὴν ψυχὴν ὑπεράνω πάσης χαμαιζήλου ἐπιθυμίας.

§

Κατὰ τρία τινὰ ἡ Ῥώμη φαίνεται ὑποδεεστέρα τῆς Ἑλλάδος, ἤτοι κατὰ τὴν γλῶσσαν, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ

δικαίου. Ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία, εἰσχωρήσασα εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, συνέτριψε τὸν ὑπὸ τῶν πατρικίων χαραχθέντα αὐτῷ ἄκαμπτον κύκλον, τὸ δ' ἀρχικὸν σημεῖον τῆς φιλοσοφικῆς περιόδου τοῦ δικαίου τῶν Ῥωμαίων ἀπαντῶμεν ἐν τῷ αἰῶνι τοῦ Κικέρωνος· ἀκολούθως δὲ ὁ κύκλος αὐτῆς βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον κυρύνετο ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς στωϊκῆς φιλοσοφίας. Ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία καὶ ἡ διδασκαλία τῶν ῥητόρων ἐμυσταγώγησε τὴν νεολαίαν τῆς Ῥώμης εἰς νεωτερισμοὺς τὰ μάλιστα τολμηρούς. Αἱ διδασκαλίαι τῶν ἐπικουρείων, ὧν ἔνθερμοι ὀπαδοὶ ὑπῆρχον ἔν τε τῇ συγκλήτῳ καὶ παρὰ τοῖς ῥήτορσι καὶ ποιηταῖς, ἐκπεσοῦσαι εἰς ὑπερβολάς, ἐκλόνισαν τὴν πρὸς τὴν θρησκείαν, τοὺς θεσμοὺς καὶ τοὺς προγόνους πίστιν. Μάτην οἱ στωϊκοὶ πρὸς τὴν ἀκηδίαν τῶν σκεπτικῶν ἀντέτασσον τὰ αὐστηρὰ αὐτῶν ἀξιώματα, τὰς ὑψηλὰς αὐτῶν ἀρχάς, τὸν τελευταῖον προμαχῶνα τῆς καταρρεούσης δημοκρατίας, τὸ τελευταῖον καταφύγιον τῶν ἀποτεθαρρηκότων μεγάλων ψυχῶν. Ὄργανον καθ' ἑαυτὴν ἀντιδράσεως ἡ στωϊκὴ φιλοσοφία ἐκθύμως ἠγωνίζετο κατὰ τῆς πολιτικῆς τυραννίας, ἐξῆρε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὤθει αὐτὸν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀντιστάσεως μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς αὐτοχειρίας· ἐδίδασκεν αὐτὸν νὰ ἐλευθεροῦται τῶν γηΐνων δεσμῶν, ὅπως ὑπερβῇ τὰ ὅρια τοῦ πεπερασμένου· ἀποδειξις δὲ τούτου ἐστωσαν ἡμῖν αἱ ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ ἐφεξῆς ἀρξάμεναι αὐτοχειρίαι πολιτικῶν ἕνεκεν ἀποτυχιῶν, οἷαι τοῦ Κάτωνος, τοῦ Ἰόβα, τοῦ Πετρηίου, Βρούτου τοῦ νεωτέρου, τῆς συζύγου αὐτοῦ, τοῦ Ἀντωνίου, τῆς Κλεοπάτρας, τοῦ φιλοσόφου Σενέκα, τοῦ Νέρωνος καὶ τόσων ἄλλων. Ἡ στωϊκὴ φιλοσοφία ἔκλινε πρὸς τούτοις εἰς τὰς ψυχολογικὰς θεωρίας, διδασκαλίαν τοσοῦτον παραμυθητικήν, ὅσον καὶ ἀναγκαίαν εἰς μεγάλας μάλιστα πολιτικὰς ἀτυχίας. Τοιαύτη διδασκαλία ἦν πάντως ἐναντία εἰς τὴν δεισιδαιμονίαν τῶν ὑλικῶν τύπων, ἐφ' ὧν ἱδρυτο ἅπαν τὸ θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν τῆς δημοκρατίας οἰκοδόμημα. Ἡ περιφρόνησις τῆς ἀληθόνος ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς ὀδύνης ἀπέβαινεν ἡ μᾶλλον διάπυρος ἄρνησις τοῦ ὁλισμοῦ καὶ ἡ τολμηροτέρα διαμαρτύρησις τοῦ πνεύματος κατὰ τῆς ὕλης, ἡ δὲ παρόρμισις πρὸς τὸν ἑκούσιον θάνατον ἀπετέλει τὴν τρομερωτέραν κατὰ τοῦ ὁλισμοῦ ἐπίθεσιν μηδ' αὐτὰς ἔτι τὰς τοῦ βίου ἀλύσεις ἀνεχομένην. Ὁ Κικέρων, συμπαθῶν μᾶλλον πρὸς τὴν τοῦ Πλάτωνος φιλοσοφίαν, ἐβούλετο ν' ἀνυψωθῇ μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν πτερύγων τοῦ νοῦ εἰς τὰς ἀπηωρημένας χώρας τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς ἀφηρημένης νοήσεως, τὰς ἰδανικὰς ὅμως αὐτοῦ μελέτας συνεκίρνα ὁτὲ μὲν διὰ τῆς ἐμπειρικωτέρας τοῦ Ἀριστοτέλους μεθόδου, ὁτὲ δὲ διὰ τῶν θετικωτέρων καὶ αὐστηροτέρων τῆς Στοᾶς διδασκαλιῶν· κατὰ τὸ πνεῦμα δὲ τοῦτο συνέγραψε τὴν θαυμασίαν «περὶ καθηκόντων» πραγματείαν αὐτοῦ· καὶ ὡς οἰωνοσκόπος μὲν συνέταξε τὴν εὐφυᾶ κωμῳδίαν τῆς τῶν Τυρρηνῶν μαντικῆς ἐπιστήμης, ὡς ἄρχων δὲ καὶ νομοθὴς ἔτρεψεν ἐπὶ τὸ γελοῖον διὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν εὐθύμου καὶ δριμείας χάριτος τὴν τυπικὴν τῶν νομοδιδασκάλων ἐπιστήμην, τὸ δεισιδαίμον αὐτῶν σέβας πρὸς τὴν κατάταξιν τῶν λέξεων καὶ τῶν συλλαβῶν, τὴν ὑποταγὴν εἰς τοὺς καθιερωμένους τύπους, τοὺς λεπταλόγους τρόπους τῶν ἀγωγῶν καὶ τὰ αὐθαίρετα πλάσματα τοῦ δικαίου αὐτῶν.

Ἐὰν ἀναλογισθῶμεν ὅτι τὸ ἀστικὸν δίκαιον τῶν Ῥωμαίων, μεθ' ὅλης τῆς τυραννικῆς αὐτοῦ συνέσεως καὶ τοῦ ἐπ' ἴσης δι' οἰκοδομηθέντος ὁλισμοῦ, ἦτο στερρῶς συνδεδεμένον μετὰ τοῦ θεμελιώδους τῆς πολιτείας νόμου, καὶ ὅμως ὁ Κικέρων ἐν τινι τῶν ῥητορικωτάτων αὐτοῦ δημηγοριῶν λίαν σαρκαστικῶς ἐξερράζετο κατ' αὐτοῦ, ὅπως γοητεύσῃ τὴν δημοσίαν προσοχήν, κατανοοῦμεν ὅτι ἡ ὑπεροχὴ τῆς ἀρχαίας τάξεως ἰδιαζόντως ἤδη περιεῤῥονεῖτο, ὁ δὲ νέος αὐτοῦ ἀντίπαλος, τὸ φυσικὸν δίκαιον, ἤτοι ἡ ἐπιείκεια (aequitas), εἰσῆλθεν ἐν τῇ ὁδῷ ταχίστης προόδου. Οἱ πραίτορες ἤρξαντο νὰ λαμβάνωσιν αὐτὴν ἀναφανδὸν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῶν. Ἐπὶ προσχήματι δὲ ἑρμηνείας τοῦ γραπτοῦ νόμου μετέβαλλον τὴν αὐστηρότητα αὐτοῦ διὰ νεωτερισμῶν μᾶλλον ἢ ἧττον δειλῶν καὶ πλαγίων, ἀλλ' ἀεὶποτε πηγαζόντων ἐκ τοῦ αἰσθήματος τῆς ἐπιεικείας, ἣν οὐδέποτε ἡ Ῥώμη ἠσθάνετο κατὰ τοὺς παρελθόντας χρόνους. Ὁ Κικέρων ἰδίως, καθ' ὅλας τὰς φάσεις, ἐν αἷς διέπρεψεν ὡς γενικὸς ἄνθρωπος, ἦτο ἐνθερμότατος συνήγορος τοῦ φυσικοῦ δικαίου, τῆς aequitas. Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ καυχᾶται ὅτι ὡς πραίτωρ μὲν ἔθηκεν αὐτὸ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἑαυτοῦ προγραμμάτων (πρὸς Ἀττικόν, edit. Punck, τόμ. 20, σελ. 302. Ἐπιστ. 252, βιβλ. Ϛ', καὶ ἐπιστ. 1. De legibus, βιβλ. Α', κεφ. 5, 6. De finibus, βιβλ. Γ', κεφ. 20. De officiis, βιβλ. Α', κεφ. 7. De republ.

βιβλ. Α', κεφ. 17, καὶ βιβλ. Γ', κεφ. 17)· ὡς φιλόσοφος δὲ καὶ ἀνὴρ πολιτικὸς κηρύττει ὅτι οὐχὶ ἐν τῇ Δωδεκαδέλτῳ πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ ἡ πηγὴ καὶ ὁ κανὼν τοῦ δικαίου, ἀλλ' ἐν τοῖς μυχοῖς τοῦ λογικοῦ. Εἰς δὲ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ De legibus, De finibus, De officiis, De republicæ ἐξέθηκεν, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, τὰς περὶ νόμων θεωρίας τῶν στωϊκῶν, καθ' ἃς νόμος ἐστὶν ὁ ὑπέρτατος λόγος ὁ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ φύσει ἐγκεχαραγμένος καὶ ἐν ταῖς καρδίαις ἁπάντων ἐγγεγραμμένος, ἀμετάθετος, αἰώνιος, οὗ ἡ μὲν φωνὴ διαγράφει τὰ καθήκοντα ἡμῶν, ἡ δὲ κυριαρχία ἐκτείνεται ἐφ' ὅλων τῶν λαῶν, νόμος, ὃν μόνος ὁ Θεὸς συνέλαβεν, ἐβουλεύθη καὶ ἀπήγγειλεν εἰς τὸν ἄνθρωπον (Ν. β', § 47 De origine juris. Ποτιέρος, Πανδεκτῶν προοίμιον, τόμ. Α', σελ. 20 καὶ 45). «Ὧν ἀπαγορεύειν εἴωθεν ὁ νόμος ὁ κοινός, ὅπερ ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος διὰ πάντων εὐχόμενος, ὁ αὐτὸς ἐν τῷ Διὶ καθηγεμόνι τούτῳ τῆς τῶν ὄντων διοικήσεως ὄντι», ἔλεγεν ὁ στωϊκὸς Ζήνων.

Οὕτως ἄρα διάφοροι αἰτίαι συνετέλουν ἐναμίλλως εἰς τὸν κλονισμὸν τῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν ῥωμαϊκὴν σοφίαν πίστεως καὶ πρὸς τὸν τυπικὸν ἐκεῖνον χαρακτῆρα, δι' οὗ αὕτη περιέβαλλε τὸν ἄνθρωπον, ὅπως διοικῇ αὐτόν· καὶ ὡς ἐφαρμογὴ μὲν τοῦ ὑλισμοῦ ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τάξεως εὑρίσκεν ὀλίγους ὀπαδοὺς παρὰ τοῖς νεωϋλισταῖς, οἵτινες καθίσταντο σκεπτικοὶ αἱρεσιάρχαι, ὡς θρησκεία δὲ παλαιὰ διήγειρεν ἐπιθυμίας μείζονος προόδου εἰς τοὺς φίλους τοῦ παρελθόντος μεταρσιωθέντας ἤδη διὰ τῆς φιλοσοφίας. Οἱ μετὰ τὸν Κικέρωνα νομοδιδάσκαλοι ἐνεπνεύσθησαν γενικῶς εἰπεῖν ὑπὸ τῆς τῶν στωϊκῶν φιλοσοφίας, δούσης αὐτοῖς αὐστηροὺς καὶ ἀκριβεῖς κανόνας τῆς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων διαγωγῆς. Ἅπαν τὸ ἠθικὸν καὶ φιλοσοφικὸν μέρος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἀπὸ τοῦ νεωτεριστοῦ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης Λαβαίωνος τοῦ στωϊκοῦ (lex. 2, § 47 De origine juris· Ποτιέρος Πανδεκτῶν προοίμιον τομ. 1, σελ. 20 καὶ 45) μέχρι τοῦ Γαΐου καὶ Οὐλπιανοῦ ἐλήφθη ἀπὸ τῆς σχολῆς ταύτης, ἡ δ' εὔνοια πρὸς αὐτὴν ηὔξανεν ὁσημέραι παρὰ τοῖς ἐκλεκτοῖς, οἵτινες ἐνίοτε διέπρεπον κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν περίοδον. Ἐπὶ δὲ τῶν χρόνων τοῦ Σενέκα, τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Ἐπικτήτου ἡ στωϊκὴ φιλοσοφία κατέστη γενικωτέρα καὶ ὁμαλωτέρα τὴν ἔκτασιν, ὑψηλοτέρα δὲ καὶ καθαρωτέρα τοὺς τύπους, οὖσα ἧττον μισαλλόθρησκος καὶ δριμεῖα, ἢν καὶ μᾶλλον ἀπηλλαγμένη δεισιδαιμονιῶν· διὸ καὶ ὁσημέραι ἐξηπλοῦτο ἡ διδασκαλία περὶ τῆς δυνάμεως τῆς φυσικῆς δικαιοσύνης ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς Ῥώμης, ἥτις ἦν πλήρης ὑπερηφάνων ἀνισοτήτων καὶ ἥτις, ἔνθεν μὲν ἐγκαταλελειμμένη ὑπὸ τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, ἔνθεν δὲ εἰς σιδηροῦς νόμους ὑποκειμένη οὐδὲν ἴδιον εἶχε νὰ ἀντιτάξῃ κατὰ τῆς ὁρμητικῆς εἰσόδου τοῦ δισταγμοῦ ἐν τοῖς πνεύμασι καὶ τῆς διαφθορᾶς ἐν ταῖς καρδίαις ἁπάντων. Κατὰ τὴν ἀξιοθρήνητον μάλιστα ἐποχὴν τῆς δευτέρας τριανδρίας τοῦ Ὀκταβίου, Κασσίου καὶ Βρούτου, ἡ δημοσίᾳ γενομένη ἐμπορία τῶν συνειδήσεων, ἡ ἀγορὰ καὶ πώλησις τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων, αἱ ψευδορκίαι καὶ ἡ περιφρόνησις τοῦ λαοῦ καὶ τῆς θρησκείας ἐχαρακτήριζον τὰς ἀνωτέρας τάξεις τῆς Ῥώμης· ἀρκούντως δὲ γνωστή ἐστιν ἡ φράσις τοῦ Γιουγούρθα «O urbem venalem»!!=ὦ πόλις ὠνία! Τύπος τῆς διεφθαρμένης καὶ εὐτραπέλου ταύτης τάξεως ἦν ὁ τοῖς πᾶσι γνωστὸς ὑπουργὸς τοῦ Αὐγούστου Μαικήνας, ὁ συντάττων βιβλία κομψὰ καὶ ἐπιτετηδευμένα περὶ καλλωπισμοῦ, ὁ ἐπιδεικνύμενος ὑπὸ τὴν γυναικείαν πολυτέλειαν, ὁ μετὰ μακρᾶς καὶ πολυπτύχου ἐσθῆτος ἐξερχόμενος καὶ ὑπὸ δύο εὐνούχων παρακολουθούμενος, ἄθλιος, καταβεβαρημένος ὑπὸ τῆς ἰδίας εὐπραγίας καὶ ζητῶν διὰ τοῦ οἴνου, τῶν μουσικῶν ἁρμονιῶν, τοῦ κρότου τῶν καταρρακτῶν καὶ τῶν πολλάκις ἐπαναληφθέντων διαζυγίων, τὸ δυνάμενον νὰ διεγείρῃ τὴν ἀμβλυνθεῖσαν αὐτοῦ αἰσθητικότητα. Παρὰ τῷ κομψῷ καὶ διεφθαρμένῳ τούτῳ κόσμῳ ἐβασίλευε πρὸς τῇ περιφρονήσει τῶν θεῶν ἡ ἠθικὴ τοῦ συμφέροντος, ἡ λατρεία τοῦ ἐγωισμοῦ καὶ ἡ παραφορὰ τῆς ἡδυπαθείας· ἡ ἀκολασία αὕτη ὁσημέραι προϊοῦσα ἔληξεν ἐπὶ τέλους εἰς τὰς ἀποτροπαίους καταχρήσεις τὰς ὑπὸ τοῦ Τακίτου περιγραφομένας, εἰς τὴν βασιλείαν τῆς ῥαυλοβίου Μεσσαλίνης, εἰς τὰς αἰσχροπραγίας τοῦ Νέρωνος καὶ τὰς ἑορτὰς τοῦ Τιγελλίνου· (Ταχίτου Annal. ΙΑ', 26-31. ΙΓ', 30, 34. ΙΓ', 13, 14. ΙΔ', 1, 3 καὶ ἑπομ. ΙϚ', 4, 5. καὶ Hist. Α', 16. Annal. βιβλ. Β', 85 καὶ βιβλ. ΙΕ', ἀριθ. 32 καὶ ΙΕ', 37). Μόνη ἡ στωϊκὴ φιλοσοφία, κάτοχος ὑγιεστέρων καὶ καθαρωτέρων ἀρχῶν, ἀνελάμβανεν ἐκ διαλειμμάτων τὸ δυσχερὲς ἔργον τοῦ νὰ ἀναδείξῃ ἄνδρας ἐνεργητικῶν χαρακτήρων· πᾶσαι αἱ γενναῖαι ψυχαὶ συνεκεντρώθησαν ἐν αὐτῇ ὡς ἐν

ἀκροπόλει ἐγερθείσῃ κατὰ τῆς πτώσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων· πάντες οἱ δι' ἀποστροφὴν πρὸς τὰ δημόσια πράγματα ἀπομακρυνόμενοι τῆς Συγκλήτου ἐπεζήτουν ἵνα ἰσχυροποιήσωσι τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν διὰ τῆς μελέτης τῆς φιλοσοφίας ταύτης, οἱ δὲ προωρισμένοι νὰ ἀναλάβωσι τὴν κινδυνώδη τῶν δημοσίων πραγμάτων διεύθυνσιν ἐδιδάσκοντο παρ' αὐτῇ ὅπως ἀναδείξωσιν ἑαυτοὺς βελτίους τῶν νόμων καὶ τῶν ἠθῶν τοῦ ἰδίου αἰῶνος καὶ ἐκ ταύτης ἠρύοντο τὰ μέσα τῆς ἑαυτῶν βελτιώσεως. Ἐκ τῶν ἤδη λεχθέντων καταναοῦμεν ὅτι τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον ὑπέστη ἤδη σοβαρὰν τροποποίησιν· ἐκφυγὸν τῶν χειρῶν τῶν ζηλοτύπων πατρικίων ὅπως καταστῇ τοὐλάχιστον ἡμιδημοτικόν, ἀπεσπάσθη τοῦ θρησκευτικοῦ στοιχείου· καὶ ὁ ἱερὸς αὐτοῦ χαρακτὴρ, ὅστις ἐν ἀρχῇ ἦν λίαν ἰσχυρός, ἐξέλιπε βαθμηδόν. Ἡ λατρεία ἄρα ἀπεχωρίσθη τῆς πρακτικῆς τοῦ δικαίου ἐνεργείας· ὁ θεὸς Τέρμων ἐκλονίζετο ἐπὶ τοῦ ὁρίου τοῦ ῥωμαϊκοῦ ἐδάφους· ὁ libripens, δηλαδὴ ὁ ζυγοστάτης τῆς ὠνήσεως, οὐκ ἦν πλέον εἷς ἀρχιερεύς. ὁ τοὺς ἀγροὺς καταμετρῶν οἰωνοσκόπος ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ γεωμέτρου, ὁ δὲ ἱερὸς γάμος (comfarreatio) περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν ὥσπερ τις ὀχληρὰ δεισιδαιμονία· τὸ δὲ ῥητὸν τοῦ Πετρωνίου «nemo coelum putat, nemo jovem pilifacit» κατέστη ἤδη ἀλήθεια πραγματική (Σάτυρα 44 ἐν τέλει).

§

Ἀλλ' εἰ καὶ τὸ δίκαιον ἀπώλεσε τὸν θρησκευτικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα, διέμενεν ὅμως οὐσιωδῶς πολιτικὸν καὶ ὑπερησπίζετο δραστηρίως διὰ τῆς ἀκάμπτου αὐτοῦ τυπικότητος καὶ ζηλοτύπου ἀρχαιότητος· τούτου ἕνεκεν ἀπότομος αὐτοῦ ἀνατροπὴ ἦν ἀδύνατος. Τὸ σέβας πρὸς τὸ παρελθὸν, ὅπερ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον συνεβιβάσθη ἐν τῇ Ῥώμῃ μετὰ τῶν μεγίστων νεωτερισμῶν, ὑπεδείκνυεν ἄλλην πορείαν, ἤτοι τὴν τῆς βραδείας καὶ βαθμιαίας βελτιώσεως. Τὸ φυσικὸν δίκαιον ἐζήτησε τὸ ἀναλογοῦν αὐτῷ μέρος οὐχὶ ὡς κυριάρχης προτιθέμενος νὰ ἐξώσῃ τὸν κατακτητὴν, ἀλλ' ὡς ἑταῖρος κρύπτων ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ φόβου τοὺς κυριαρχικοὺς αὐτοῦ σκοπούς. Οἱ νομοδιδάσκαλοι καὶ οἱ πραίτορες ἐφαρμόζουσι τοὐντεῦθεν κατὰ προτίμησιν τὸ φυσικὸν δίκαιον εἴτε πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ μὴ περιέχοντος τὰ πάντα ἀστυκοῦ δικαίου, εἴτε πρὸς μετρίασιν τῶν αὐστηρῶν αὐτοῦ διατάξεων ἐπὶ ἀμφιβόλων περιπτώσεων· τότε δὴ τὸ μὲν ἀστυκὸν δίκαιον παρίστησι τὴν νομικὴν αὐστηρότητα, τὸ δὲ φυσικὸν δίκαιον τὴν φιλανθρωπίαν ἄνευ ῥαβδούχων καὶ ῥακέλλων· τὸ μὲν ἐστι τὸ ἄρρεν γένος ὡπλισμένον διὰ τῆς ἀρχηγίας, τὸ δὲ τὸ θῆλυ γένος, ἰσχυρὸν διὰ τοῦ ἐπαγωγοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος· ἀλλ' ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τούτου δὲν πρέπει νὰ ἀπατηθῶμεν, διότι ὑπὸ τὴν φαινομένην ταύτην ἑπουΐν τοῦ συμβιβασμοῦ ὑπεκρύπτετο ἐπίφοβος ἀντίθεσις πρὸς τὸ ἀστυκὸν δίκαιον, διότι κυρίως καὶ κατ' οὐσίαν ἤθελον νὰ καταστήσωσιν αὐτὸ ἐντελῶς ἀνίσχυρον, καίτοι ἀποδιδόντες εἰς αὐτὸ πολλὰ σεβασμοῦ δείγματα. Οὕτω λοιπὸν ἀπὸ τοῦ Κικέρωνος καὶ ἑξῆς τὸ δίκαιον διατελεῖ ἐν διηνεκεῖ πάλῃ, τὰ δὲ δύο εἰρημένα στοιχεῖα σφοδρῶς πρὸς ἄλληλα ἀντιμάχονται, κατὰ δὲ τὴν πάλην ταύτην τὸ ἀστυκὸν δίκαιον εὑρίσκεται εἰς ἥττονα, ἤτοι ἀμυντικὴν θέσιν, ὁ δὲ κατ' αὐτοῦ πόλεμος φέρεται κρύβδην καὶ εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἑστίας· ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ φυσικοῦ δικαίου, ἤτοι τῆς ἐπιεικείας, βλέπομεν βαδίζοντας τὸν Σέρβιον Σουλπίτιον, φίλον τοῦ Κικέρωνος, τὸν Κράσσον, τὸν εὐγλωττον ἀνταγωνιστὴν τοῦ Σκαιβόλα, πάντας ἐν γένει τοὺς φιλοσόφους νομοδιδασκάλους τῆς ἐποχῆς τοῦ Λυγούστου, ἄνευ πλέον διακρίσεως φιλοσοφικῆς αἱρέσεως, ὡς καὶ πάντας τοὺς αὐτοκράτορας, εἴτε καλοὺς, εἴτε κακούς, ἀγομένους τοὺς μὲν ὑπὸ φιλοσοφικῆς καλοκἀγαθίας, τοὺς δὲ καὶ ὑπὸ μίσους πρὸς τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα. Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων ἀναγκαζόμεθα νὰ ὀνομάσωμεν καὶ αὐτὸ τὸ μανιῶδες τέρας, τὸν Καλιγούλαν, ὅστις ἐπίθει τὴν πλήρη καὶ ἄμεσον τοῦ ἀστυκοῦ δικαίου καταργησιν, διότι ἔβλεπεν ὅτι μόνον λείψανα τῶν ἀριστοκρατικῶν ἰδιοτήτων εἶχον μείνει ἐν αὐτῷ· ὁ Κλαύδιος ὅμως, καίπερ ὀλίγον εὔνους πρὸς τὸν ῥωμαϊκὸν χαρακτῆρα, καθὸ Γαλάτης, ἦν μετριώτερος· πάντες δ' οἱ πραίτορες διὰ τῶν ἐνιαυσίων αὐτῶν διαταγμάτων ὑπενόμευον ὁσημέραι τὸ ἀστυκὸν δίκαιον διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἐπιεικείας, ἤτοι τοῦ φυσικοῦ δικαίου. Σκοπὸς τῆς πάλης ταύτης μεταξὺ τοῦ αὐστηροῦ δικαίου καὶ τῆς ἐπιεικείας ἦν ἡ ἐπέκτασις τῆς δικαιοδοσίας τῆς πολιτικῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἡ κατεδάφισις τῶν χωριζόντων τοὺς ἀνθρώπους φραγμῶν, καὶ ὁ πνευματισμὸς, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ νόμου, ὅστις ἦν ὅλως παραδιδόμενος εἰς τὸν ὑλισμόν. Κατὰ πόσον δὲ διὰ τῆς πάλης ταύτης προώδευσαν αἱ ἰδέαι,

ἓν μόνον θὰ σᾶς ἀναφέρω παράδειγμα, τὸ τῆς δουλείας, ὅπερ ὑπῆρξε τὸ μέγιστον τῶν ζητημάτων τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Δὲν θέλω νὰ ἀναφέρω ὑμῖν τί περὶ τῆς δουλείας ἐδόξαζον ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ἡ λοιπὴ ἑλληνικὴ ἀρχαιότης, εἶνε ὅμως γνωστὸν πόσον οἰκτρὰ καὶ ἀπάνθρωπος ἦν ἡ θέσις τῶν δούλων ἐν Ῥώμῃ· γινώσκομεν ἐπίσης ἅπαντες μετὰ πόσης ψυχρᾶς ἀδιαφορίας ὁ Κικέρων ὁμιλεῖ περὶ τοῦ πραίτορος Δομιτίου, σταυρώσαντος ἀσπλάγχνως ἀτυχῆ τινα δοῦλον, διότι ἐφόνευσε διὰ πασσάλου κάπρον ὑπερμέτρου πάχους. Ὁ συγκλητικὸς Κοίντιος Φλαμινῖνος παρέδωκεν εἰς θάνατον ἕνα τῶν δούλων αὐτοῦ, ἁπλῶς ὅπως παράσχῃ νέον τέρψεως θέαμα πρός τινα μὴ ἰδόντα ἄνθρωπον φονευόμενον· ὁ δὲ Σενέκας πληροφορεῖ ἡμᾶς ὅτι Πολλίων ὁ φίλος τοῦ Λυγούστου διετήρει ἐν τοῖς ἰχθυοτροφείοις αὐτοῦ μυραίνας ὑπερμέτρου μεγέθους, εἰς ἃς ἔρριπτε πρὸς τροφὴν τοὺς δούλους αὐτοῦ. Οἱ κλαυθμοὶ τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἐπιφανεστάτου ἀντιπροσώπου τῆς στωικῆς φιλοσοφίας Σενέκα ἀποκαλύπτουσιν ἡμῖν ζωηρῶς τὴν τῶν δεσποτῶν ἀλαζονίαν καὶ τὰς δυστυχίας τῶν δούλων πολὺ ὀλιγώτερον εὐνοουμένων καὶ αὐτῶν τῶν ἀχθοφόρων ζώων. Ἐνῷ ὁ δεσπότης ἦν χαύνως ἐξηπλωμένος ἐν τῷ δείπνῳ μετὰ τῶν φίλων καὶ μετ' ἀπληστίας ἐπερώτιζε τὸν ἐξημβλωμένον αὐτοῦ στόμαχον, οἱ δοῦλοι περιεκύκλουν αὐτὸν οἱ μὲν σπογγίζοντες τοὺς πτυέλους, οἱ δὲ αἴροντες τοὺς ἐμέτους τῶν μεθυσκόντων συνδαιτημόνων· οἱ δὲ οἰνοχοοῦντες ἦσαν ἐστολισμένοι ὡς γυναῖκες. Μάστιγι ἡ ἡλικία ἐδείκνυεν αὐτοὺς πρὸ πολλοῦ ἐξελθόντας τῆς νηπιότητος· ἡ βία διετήρει αὐτοὺς ἐν αὐτῇ δι' ἐπιτηδεύσεως μισητῆς τιλλούσης ἅπαν αὐτῶν τὸ σῶμα καὶ καθιστώσης τὸ δέρμα λεῖον ὡς τὸ τοῦ βρέφους. Καταδεδικασμένος ὁ δοῦλος ἵνα ἀγρυπνῇ ὁλόκληρον τὴν νύκτα ὤφειλε συνάμα νὰ συμμερίζηται τῆς οἰνοφλυγίας καὶ τῆς ἀσωτείας τοῦ ἰδίου δεσπότου. Δυστυχία εἰς τὰ ἄθλια ταῦτα ὄντα ἦν λέξιν μόνον εἶπον ἢ ἐκίνουν πως τὰ χείλη (movere labra κατὰ Σενέκαν), διότι ἡ μάστιξ ἔπνιγε πάντα γογγυσμὸν μὴ φειδομένη μήτε ἀκουσίου βηχός, μήτε πταρνισμοῦ, μήτε λυγγός, μηδ' αὐτοῦ τοῦ ἐλαφροτέρου θορύβου· πάντα ταῦτα ἦσαν ἐγκλήματα τιμωρούμενα διὰ μαστιγώσεων καὶ ὁ μικρότερος αὐτῶν κλαυθμὸς σκληρῶς ἐτιμωρεῖτο· καὶ αἱ μὲν ἡδοναὶ καὶ ἀπολαύσεις τῶν δούλων οὐδαμῶς ἐξετείνοντο πέραν τοῦ ἄρτου, τῶν ἐλαιῶν, τῶν κυάμων, τοῦ σύκου, τοῦ καρύου καὶ λειψάνων τινῶν πλακουντίων, τὸ ποσὸν ὅμως καὶ τὸ ποιὸν τῶν βασάνων καὶ λοιπῶν ταλαιπωριῶν ἦν ἀπεριόριστον· εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα ὅμως Ῥωμαίους νομοδιδασκάλους ἡ γλῶσσα τῆς φιλοσοφίας τοῦ δικαίου εἶνε πολὺ διάφορος· «Ἡ δουλεία, λέγει ὁ Φλωρεντῖνος, ἐστὶ θεσμὸς τοῦ δικαίου τῶν ἐθνῶν, καθ' ὃν ὑποβάλλεταί τις εἰς τὴν ἐξουσίαν ἄλλου ἐναντίον τῆς φύσεως, contra naturam (lex 4, § 1. Πανδ. De Statu homin.). Ἡ φύσις καθέστηκε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων συγγένειαν τινὰ, λέγει ὁ αὐτὸς νομοδιδάσκαλος· «Inter nos cognationem quamdam natura constituit» (lex 3. Πανδ. De just. et jure). Ὁ δὲ νομοδιδάσκαλος Οὐλπιανὸς λέγει ἐπίσης· «καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ φυσικὸν δίκαιον πάντες οἱ ἄνθρωποι εἰσὶν ἴσοι»· quia quod ad jus naturale attinet, omnes homines æquales sunt· καὶ ἀλλαχοῦ «κατὰ τὸ φυσικὸν δίκαιον πάντες οἱ ἄνθρωποι γεννῶνται ἐλεύθεροι», jure naturali omnes liberi nascerentur (lex 32 De regul. juris, καὶ lex 4 Πανδ. De just. et jure). Οὕτω λοιπὸν ἡ φιλοσοφία τοῦ δικαίου κάτοχος ἤδη τῶν μεγάλων ἀρχῶν τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας διαμαρτύρεται ἐν ὀνόματι τῆς φύσεως κατὰ τῆς φρικωδεστάτης τῶν κοινωνικῶν ἀνισοτήτων.

§

Πρὶν ἢ τὸν λόγον καταστρέψω, διότι ἐπὶ τέλους οὐδ' ἐμοὶ αὐτῷ ἀνεκτόν ἐστι τὸ νὰ ἀποκναίω ὑμᾶς ἐπὶ μᾶλλον, ἐξαιτοῦμαι συγγνώμην ἐὰν προσθέσω ὅτι δὲν πρέπει νὰ λυπηθῶμεν διότι ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς δι' ἄλλας αἰτίας δὲν παρήγαγεν ἐξόχους καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος νομοδιδασκάλους, οἵοι ἀνεφάνησαν ἐν Ῥώμῃ, οὔτε διότι δὲν ἀπεδόθη τοσαύτη σπουδὴ εἰς τὸ ἀστυκὸν δίκαιον, ὅση εἰς τὸ τὰ μάλιστα ἐπαγωγὸν δημόσιον δίκαιον. Ἡ Ἑλλὰς κατ' ἐξοχὴν ἐφιλοσόφει, καὶ φιλοσοφοῦσα ἐξήρετο εἰς τὰς ὑψίστας ἀρχὰς τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ δικαίου. Ἡ «Πολιτεία» καὶ οἱ «Νόμοι» τοῦ Πλάτωνος, τὰ «Πολιτικὰ» τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ τὰ ὀλίγα καὶ ἠκρωτηριασμένα λείψανα τῶν Πυθαγορείων βεβαιοῦσι τὸν λόγον τοῦτον. Τὸ λυπηρὸν δι' ἡμᾶς εἶνε ὅτι ὁ θησαυρὸς τῶν προγόνων ἡμῶν ἐπὶ τῆς ὕλης ταύτης σύμπας ἀπώλετο, οἷον τοῦ Πλάτωνος ὁ «Ἀτλαντικὸς», τοῦ Ἀριστοτέλους «τὰ ἐκ τῶν νόμων Πλάτωνος», «τὰ ἐκ τῆς Πολιτείας» τοῦ αὐτοῦ, τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ «Περὶ

βασιλείας», τὸ «Περὶ ἀποίκων», «Πολιτικῆς ἀκροάσεως βιβλία ὀκτώ», «Περὶ δικαίων βιβλία δύο», «Νόμος συστατικός», «Περὶ νόμων βιβλία τέσσαρα», μάλιστα δὲ τὸ σπουδαιότερον, τὸ «Περὶ πολιτειῶν», ἐν ᾧ ὁ Ἀριστοτέλης περιέγραψεν 158 πολιτειῶν τῆς Ἑλλάδος τὰ πολιτεύματα. Ἀλλὰ καὶ οἱ σωκρατικοὶ Κρίτων καὶ Σίμων ἔγραψαν περὶ πολιτικῆς καὶ νόμων, καὶ ὁ Θεόφραστος περὶ νόμων μὲν βιβλία δέκα, περὶ δὲ πολιτικῶν ἠθῶν τέσσαρα, ἕτερον περὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας, καὶ ἕτερον περὶ τυραννίδος. Ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος ἔγραψε περὶ τῆς Ἀθήνῃσι νομοθεσίας βιβλία πέντε, περὶ δὲ τῶν Ἀθήνῃσι πολιτῶν ὡς καὶ περὶ δημαγωγίας καὶ πολιτικῆς ἀνὰ δύο, ἕτερον δὲ περὶ νόμων. Ἀντισθένης ὁ κυνικὸς ἔγραψε περὶ νόμου καὶ περὶ πολιτειῶν, περὶ δουλείας καὶ ἐλευθερίας· ἐπίσης πάντες οἱ Πυθαγόρειοι ὡς καὶ οἱ στωϊκοὶ πάντες. Πᾶς δὲ οὗτος ὁ περὶ τὰ νομικὰ μέγας ἡμῶν πλοῦτος ἴσως διὰ μιᾶς ἀπωλέσθη ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Πτολεμαίων. Ἂν δ' ἀναλογισθῶμεν ὅτι καὶ ὁ ῥωμαϊκὸς περὶ τὰ νομικὰ πλοῦτος παρ' ὀλίγον νὰ ἀπολεσθῇ, ἂν μὴ ἐκ τῆς κατὰ τὸ 1135 διαρπαγῆς τῆς Ἀμάλφης περιεσώζετο τὸ μόνον ὑπάρχον ἀρχαῖον χειρόγραφον τῶν «Πανδεκτῶν», ὀφείλομεν νὰ ὦμεν εὐχαριστημένοι, διότι ἐν τοῖς ῥωμαϊκοῖς τούτοις νόμοις, οἵτινες καὶ νῦν διέπουσιν ἡμᾶς, διορῶμεν τὸ πνεῦμα καὶ τὴν σοφίαν τὴν προγονικὴν πανταχοῦ διαλάμπουσαν, τὴν δὲ εὐεργετικὴν αὐτῆς ἐπίδρασιν προετοιμάσασαν εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ διαμόρφωσιν τοῦ ἀριστουργήματος τούτου, ὅπερ τὴν ζωὴν ὀφείλει ἐν γένει μὲν καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν, ἰδίως ὅμως εἰς τὴν στωϊκήν.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΑΡΧΕΙΟΝ

ΕΡΑΝΙΣΜΑ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΝ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ

ΥΠΟ

ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΔΕΩΝ

☛ Ἐγκρίσει τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΛΔ΄ συλλογικοῦ ἔτους, ἐκδίδοται ὡς ἐράνισμα τῶν τόμων ΚΔ΄ καὶ Κς΄ τὸ Βυζαντινὸν Ἑορτολόγιον τοῦ ἑταίρου Μ. Ι. Γεδεών, περιέχον ἱστορικά τινα καὶ ἀρχαιολογικὰ σημειώματα περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ βυζαντινοῖς γεραιρομένων ἁγίων καὶ τῶν ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν τιμωμένων ναῶν καὶ μοναστηρίων. Ὅριον τῆς ἐπὶ τούτῳ ἐρεύνης τοπογραφικὸν τίθενται τὰ πέριξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς ἀκτῖνα τεσσάρων ὡρῶν κείμενα μέρη, ἤτοι μέχρι μὲν Ἀθύρα καὶ Φιλέα ἐν Θράκῃ, μέχρι δὲ τοῦ Στόματος τοῦ Εὐξείνου καὶ μέχρις Ἀκρίτα ἐν Βιθυνίᾳ, γινομένης μνείας καὶ τῶν Πυθίων Θερμῶν. Τῷ παρόντι Ἑορτολογίῳ παρασυνάπτονται οἱ βίοι τινῶν ὁσίων ἀνδρῶν, καὶ ἰδίᾳ τῶν ἀκμασάντων ἐπὶ τῆς ἑκατονταετοῦς περιόδου τῶν Εἰκονομάχων, περιόδου χρῃζούσης ἔτι πολλῆς μελέτης.

Τὸ Βυζαντινὸν Ἑορτολόγιον παρέχεται οὕτω συμβολήν τινα πρὸς συμπλήρωσιν καὶ διόρθωσιν τοῦ ἐν χρήσει Συναξαριστοῦ.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΝ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ

Οὔτε θεσμόν τινα παρέβην, οὔτε πρὸς τὴν λατρείαν ὀλιγωρίαν ἐπιδείκνυμι, εἰς τὴν τῆς παρούσης πραγματείας σύνταξιν ὁρμηθείς[1]. Οὔτε καινόν τι σπουδαῖον εἰσφέρω, παρεισάγων ἐλαχίστας συμβολὰς εἰς συμπλήρωσιν ἢ διόρθωσιν τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἑορτολογίου, ἐφ' οὗ σχεδὸν οὐδεὶς τῶν ἡμετέρων ηὐδόκησε ν' ἀσχοληθῇ. Μετὰ τὸν Μάξιμον Μαργούνιον μόνος ὁ ὁσίας μνήμης Νικόδημος Ἁγιορείτης, ὁ ἐκ Νάξου φιλοπονώτατος μοναχός, ὀλίγα χειρόγραφα βιβλιοθηκῶν ἁγιορειτικῶν μελετήσας, ἐπεχείρησέ τινι συμπληρώσει καὶ διορθώσει τοῦ Συναξαριστοῦ Μαυρικίου τοῦ διακόνου καὶ τοῦ Μηνολογίου τοῦ Βασιλείου Πορφυρογεννήτου, ἀλλὰ ποῦ μὲν εἰς τινα σφάλματα περιέπεσεν, ἔστιν ὅπου δὲ καὶ τὰ παλαιὰ κείμενα διορθώσας ζητήσας ἀνέτρεψε τὰ καλῶς κείμενα. Βιογραφίαι πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἐπιφανῶν ἐλάνθανον τὸν Νικόδημον, τοποθεσίαι δέ τινες ἐσφαλμένως ἡρμηνεύθησαν· ὥστε χρῄζομεν νέας ἐκδόσεως τοῦ Συναξαριστοῦ μᾶλλον κεκαθαρμένης καὶ μετὰ συντόνου μελέτης καὶ συντόνου ὀρθοτητὸς συντελουμένης.

Ἡμῖν τοῖς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ζῶσιν, ἡμῖν τοῖς ἀναλαβοῦσι, κατὰ τὸ δυνατόν, ἐρευνῆσαι τὰς χριστιανικὰς αὐτῆς ἀρχαιότητας καὶ διακριβῶσαι τὰς τοποθεσίας, ἐν γένει μὲν ἡ μελέτη πάντων τῶν τοῦ Συναξαριστοῦ χειρογράφων ἐπιβάλλεται, κατὰ μέρος δὲ ἡ ἔρευνα καὶ σπουδὴ πάντων τῶν ἁγιολογικῶν ὑπομνημάτων, οὐχὶ καθὼς εἰσὶν ἐκδεδομένα τύποις, ἀλλ' ὡς ἐν χειρογράφοις κεῖνται, καὶ συμβάλλεται πλεῖστον εἰς γνῶσιν τῶν ἡμῖν πεποθημένων ἡ τοιαύτη ἔρευνα· καὶ ἡ ἱστορία τοῦ παρὰ βυζαντινοῖς ἐκκλησιαστικοῦ τυπικοῦ, καὶ αἱ τύχαι τῶν ἁγίων λειψάνων καὶ σκευῶν διαρωτίζονται, καὶ τοποθεσίαι ναῶν τινων καὶ μονῶν ἐκ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς πέριξ κειμένων διακριβοῦνται, καὶ ὁ βαθμηδὸν καὶ κατὰ πᾶσαν ἑκατονταετηρίδα σχηματισμὸς τοῦ Ἑορτολογίου γίνεται καταληπτός, ἢ μᾶλλον, ἵνα καταστῶ καταληπτότερος, ἐννοήσωμεν τὴν αἰτίαν, ἧς ἕνεκεν εἰσήχθησαν ἐν τῷ Ἑορτολογίῳ ἡμῶν ὀνόματά τινα παρὰ πᾶσαν τοῦ Νικοδήμου καὶ τινων ἑτέρων λογίων προσδοκίαν, παρὰ πάντα λόγον, ὡς ἐνόμισαν οἱ περὶ τούτων γράψαντες.

Β

Ἀκριβῶς ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ταύτῃ διατυπωθήσονταί τινες εἰκασίαι ἐπὶ παρομοίων ἀπορίων, πρὸς εὐόδωσιν λύσεώς τινος τοῦ ζητήματος, ὅπερ προέθηκε τὸ πρῶτον μὲν ὁ Νικόδημος, εἶτα δὲ ὁ πατριάρχης τῆς Νέας Ῥώμης Κωνστάντιος Α' ὁ ἀπὸ Σιναίου. Οὗτος, εὑρίσκων ἔν τε τοῖς Μηναίοις καὶ τῷ Συναξαριστῇ τῇ 10 φεβρουαρίου *Μνήμην Ἀναστασίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως*, ὅστις ἦν εἰκονομάχος ὡς γνωστόν, ἀπορήσας δὲ πῶς ἐν τοῖς ἁγιολογικοῖς ὑπομνήμασι παρεισέρρησεν ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος, ἢ, μᾶλλον, προτιθέμενος ἐπιλῦσαι τὴν ἀπορίαν, ἣν εἶχεν ὁ ἀείμνηστος ἐπίσκοπος Σταυροπόλεως Κωνσταντῖνος Τυπάλδος, εἰσήγαγε διόρθωσιν τὴν ἑξῆς: ἐπειδὴ πρὸ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Καβαλίνου ἤκμαζεν Ἀναστάσιος Β' ὁ Ἱεροσολύμων (602-718), ἀνὴρ ἐνάρετος, *διορθωτέον (εἰ δόξει) τὸ ἐν τῷ Μηναίῳ σφαλερὸν τόδε ἁμάρτημα, καὶ ἀντὶ τοῦ θεοστυγοῦς ἐκείνου, σημειωθήτω: Μνήμη Ἀναστασίου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων*[1]. Ὁ

1. Ἡ παροῦσα εἰσαγωγὴ ἀνεκοινώθη τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ κατὰ τὰς συνεδρίας ,ΑΡγϛ', ,ΑΣ', καὶ ,ΑΣΔ', τῆς 23 Ἰανουαρίου, 13 μαρτίου καὶ 17 ἀπριλίου 1886.

1. Κωνσταντίου Α' πατριάρχου Κωνστ/πόλεως Βιογρα-

δὲ Νικόδημος, εὑρὼν τῇ 2 αὐγούστου σημειουμένην *Μνήμην τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ λήξει γερομένου βασιλέως Ἰουστινιανοῦ ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις*, ἀπαντήσας δ' ἐν χειρογράφῳ Συναξαριστῇ μνήμην οὐχὶ τοῦ Α', ἀλλὰ τοῦ Β' Ἰουστινιανοῦ, τοῦ Ῥινοτμήτου, παρατηρεῖ ὅτι *ἴσως δὲν ἀναφέρεται ἐν τῷ χειρογράφῳ ὁ Α' Ἰουστινιανὸς, καθότι ἔπεσεν εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν ἀφθαρτοδοκητῶν, καὶ ἐν τῇ αἱρέσει ταύτῃ ἀπέθανεν*, ἐπάγεται δ' ὅμως ὅτι *καὶ ὁ Ῥινότμητος κακὴν ζωὴν ἔζησε*, διατυπῶν ἅμα τὴν ἀπορίαν: *εἰ μή τις εἴπῃ ὅτι μετενόησεν εἰς τὸ τέλος του*[2]. Δεῖον ἵνα παρατηρήσωμεν ἐν τούτοις ὅτι μεταξὺ τῶν ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις ταφέντων αὐτοκρατόρων Ἰουστινιανὸς Β' οὐ σημειοῦται, καθ' ἣν ἀναγινώσκομεν παρὰ Δουκαγγίῳ καὶ Βανδουρίῳ σημείωσιν[3]. Γνωστὸν δ' ἐτέρωθεν ὅτι κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ἤρξατο τιμᾶσθαι μεγαλοπρεπῶς ἡ μνήμη τοῦ Α' Ἰουστινιανοῦ, πολλῷ πρὸ τούτου λαμπρυνομένη ἐν τῷ κατὰ τὴν Ἔφεσον Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ναῷ, τῷ ὑπὸ τούτου τοῦ βασιλέως ἐγερθέντι[4]· ἀλλὰ καὶ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων δικαιολογεῖ τὴν καθαγίασιν τῆς Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α' μνήμης[5], διότι τε τοῦτον *εὐσεβοῦς λήξεως καὶ σεβασμίας μνήμης ἡ Ϛ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος* ὀνομάζει, καὶ διότι Ἀγάθων ὁ μακαριώτατος πάπας τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης *ζηλωτὴν ὑπὲρ πάντας τῆς ἀληθείας καὶ ἀποστολικῆς πίστεως ἀποκαλεῖ*. Ἐγεννήθησαν, ὡς βλέπομεν, καὶ παρά τισι τῶν ἡμετέρων ἀπορίαι περὶ τῆς παρεισδύσεως τινων ὀνομάτων ἐντὸς τοῦ παρὰ βυζαντινοῖς Ἑορτολογίου, καὶ προσεπάθησάν τινες ἐξευρεῖν τὸν λόγον τοῦ φαινομένου τούτου· ἀλλ' ὁ θεωρῶν οὐκ ἀκριβεῖς τοὺς λόγους τούτους δύναται ἵνα διατυπώσῃ τοὺς ἑαυτοῦ: ἐγὼ νομίζω ὅτι τὸ ζήτημα ἁπλούστατόν ἐστι.

ρία καὶ Συγγραφαὶ αἱ ἐλάσσονες κλπ. ὑπὸ Θεοδώρου Μ. Ἀριστοκλέους· ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1866, σελ. 147-148.

2. Νικοδήμου Συναξαριστοῦ· ἔκδοσις Ζακύνθου, 1868, τόμ. Β', σελ. 216, ὑποσημ. 2.

3. Bandurii, Imperium Orientale, μέρος Γ', σελ. 104-105 ἐκδόσεως Βενετίας — Du Cange, Constantinopolis Christiana· τῆς αὐτῆς ἐκδόσεως βιβλίον Δ', σελ. 74-75.

4. βλέπε περὶ τούτου κατωτέρω.

5. Οἰκονόμου, Περὶ τῶν Ο' Ἑρμηνευτῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· τόμ. Δ', σελ. 696-697.

ζ

Ὁ καὶ ἄκρῳ δακτύλῳ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ἁψάμενος γινώσκει ὅτι μνήμας τῶν μαρτύρων ἦγον οἱ χριστιανοὶ ἀπὸ τῶν πρώτων τοῦ κηρύγματος αἰώνων, καὶ ὅτι τὰς μὲν ἑορτὰς ταύτας ὠνόμαζον *γενεθλίους τοῦ μαρτυρίου ἡμέρας*, τὴν ἄθλησιν δ' αὐτῶν ἀνήγγελλον πρὸς ἀλλήλους, ὅπως πᾶσα Ἐκκλησία πανηγυρίζῃ τὰ *γενέθλια*[1]. Οὕτως, ἐν ἐπιστολῇ τῆς Ἐκκλησίας Σμύρνης, ἀγγελλούσης τὸ μαρτυρικὸν τέλος Πολυκάρπου τοῦ ἀρχιερέως αὐτῆς, ἀναγινώσκομεν τὸν καθορισμὸν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἠξιώθη τοῦ μακαρίου τέλους· ἀλλ' ἐκ τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου δῆλον βλέπομεν ἅμα τὸν τῆς ἀναγγελίας σκοπόν· «ἐφανερώσαμεν ὑμῖν καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὸν χρόνον, ἵνα κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ μαρτυρίου συναγόμενοι κοινωνῶμεν τῷ ἀθλητῇ καὶ γενναίῳ μάρτυρι Χριστοῦ»[2]. Γνωστὸν δ' ὅτι κατὰ τὰς τῶν μαρτύρων μνήμας ἐν τοῖς τάφοις αὐτῶν οἱ πιστοὶ συνερχόμενοι ἠκροῶντο τοῦ βίου καὶ τῆς ἀθλήσεως τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἑορταζομένου μάρτυρος, ἀναγινωσκομένων· εὐχόμενοι ἵνα παράσχῃ πᾶσιν αὐτοῖς ὁ Κύριος «ἐπιτελεῖν τὴν τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ γενέθλιον ἡμέραν, εἴς τε τῶν προκεκοιμημένων μνήμην, καὶ τῶν μελλόντων ἄσκησίν τε καὶ ἑτοιμασίαν»[3]. Οὕτως ὑπομνήματα τῆς ἀθλήσεως τῶν κατὰ

1. Εἴδησίν τινα περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης εὑρίσκει τις προχείρως ἐν πάσῃ δοκίμῳ ἢ ἀδοκίμῳ μεταφράσει Ἐκκλησ. Ἱστορίας· βλέπε δὲ Φιλαρέτου Βαρσκόβ. Ἐκκλ. Ἱστορίας τόμ. Α', σελ. 131.

2. Stephani Morcelli, Calendarium Ecclesiae Constantinopolitanae· ἐν Ρώμῃ, 1788, τόμ. Α', σελ. ϛ. Migne, Patrologia Graeca· τόμ. Ε', στήλ. 1038. Γρηγόριος δὲ ὁ Θαυματουργὸς περιέργως ἐπιβάλλων, οἷον εἰπεῖν, τὰς πανηγύρεις· «εἰρήνης τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν διαδεξαμένης, καταβὰς πάλιν ἐπὶ τὴν πόλιν, καὶ πᾶσαν περιοδεύσας ἐν κύκλῳ τὴν χώραν, προσθήκην ἐποιεῖτο τοῖς ἀπανταχοῦ λαοῖς τῆς περὶ τὸ Θεῖον σπουδῆς, τὰς ὑπὲρ τῶν ἐνθλησάντων τῇ πίστει πανηγύρεις νομοθετήσας. Καὶ διαλαβόντες ἄλλος ἀλλαχῇ τῶν μαρτύρων τὰ σώματα, κατὰ τὴν ἐτήσιον τοῦ ἐναυσίου κύκλου περιοδον συνιόντες, ἠγάλλοντο τῇ τιμῇ τῶν μαρτύρων πανηγυρίζοντες». Γρηγόριος Νύσσης εἰς τὸν βίον Γρηγορίου Νεοκαισαρείας τοῦ Θαυματουργοῦ· Migne, Μζ', στ. 953. Ὡσαύτως καθορίζουσι τὴν ἡμέραν τοῦ μαρτυρίου οἱ πρεσβύτεροι τῆς Ἀχαΐας περὶ τῆς ἀθλήσεως τοῦ Πρωτοκλήτου τῶν Ἀποστόλων γράφοντες. Migne τόμ. Β', στήλ. 1248.

3. Εὐσεβίου Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας βιβλ. Δ', κεφ. ιε'. Migne Patrolog. Gr. τόμ. Ε', στήλ. 1044.

τόπους μαρτύρων ἐσώζοντο παρὰ ταῖς Ἐκκλησίαις ἀπὸ χρόνων ἀρχαιοτάτων, γνωστὰ δ' εἰσὶν ὡς ἀρχαιότερα τοιαῦτα τὰ τῶν ἁγίων Κάρπου καὶ Παπύλου καὶ Ἀγαθονίκης[4]. Τὰ ὑπομνήματα ταῦτα, καίπερ ἔργα συγγραφέων ἀγνώστων, ἦσαν ἀξιόπιστα. «Σχεδὸν πάντα τὰ μαρτυρογράφια—λέγει Θεόδωρος ὁ Στουδίτης[5]—ἀνεπίγραφά εἰσιν· ἀλλ' ὅμως βέβαιά εἰσι· κἀκεῖθεν οἱ διδάσκαλοι ἀφορμίζονται ποιεῖν τὰ τῶν μαρτυρησάντων ἐγκώμια. Ὁ οὖν μὴ δεχόμενος τὴν ἱστορίαν συναπεβάλετο τὸν μάρτυρα δηλονότι»· ταῦτα δὲ γράφων ὁ μακάριος ἐγίνωσκε τὴν διάταξιν τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου πυρπόλησιν ἐπιβαλλούσης τῶν μαρτυρολογίων, ὅσα ψευδῶς συνεγράφησαν ὑπὸ τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν[6]. Τῶν δὲ τοπικῶν ὑπομνημάτων τούτων παρ' ἑκάστῃ Ἐκκλησίᾳ σωζομένων, βεβαίως δὲ πληρέστερον εἱρμὸν ἀποτελούντων, ἑκάστη εἶχε τὸ ἴδιον ἑορτολόγιον, ἐκτενέστερον ὂν τοῦ τῆς ἑτέρας.

§

Ἡ μελέτη τοῦ πρωτογόνου, ὡς νομίζω, ἑορτολογίου, τοῦ σωζομένου ἐν χειρογράφοις Εὐαγγελίοις οὗσιν ἐν χρήσει παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως, ἀποδείξει οὐκ εἰς μακρὸν ὅτι τὸ Βυζαντινὸν Ἑορτολόγιον κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ σύστασιν καὶ μορφὴν ἐστὶν ἑορτολόγιον μόνης τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, ἐν ᾧ σημειοῦνται λίαν ἀκριβῶς αἱ μνῆμαι πολλῶν πατριαρχῶν, μὴ ἀναγραφομένων ἐν τε τῷ Συναξαριστῇ καὶ τοῖς Μηναίοις. Ἴσως ἡ μελέτη βιβλίων ἱερῶν ὁμοίων εὑρισκομένων ἐν ναοῖς ἢ μοναῖς Κιλικίας, Μεσοποταμίας καὶ Πόντου, Συρίας καὶ Ἀβυσσηνίας, γνωρίσει ἡμῖν ὀνόματα καὶ βίους καὶ γεγονότα τέως ἄγνωστα ἐκ βιογραφιῶν μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ὁσίων μοναχῶν καὶ διδασκάλων τοπικῶν ἐκκλησιῶν, ἅτινα κατὰ χρόνους ἀρχαίους δυσχερῶς ἠδύναντο 'να γίνωνται γνώριμα ὑπὸ μιᾶς Ἐκκλησίας ἑτέρᾳ διὰ τὸ δυσχερὲς τῶν περιστάσεων καὶ συγκοινωνιῶν. Οὕτως, ἀπ' ἀρχῆς μὲν ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως ἀπεδέξατο τὴν καθαγίασιν τῆς ἱερᾶς μνήμης Κυπριανοῦ τοῦ Καρθαγένης, ἀλλὰ φρονῶ ὅτι πενιχρῶς ἦγον αὐτὴν οἱ βυζάντιοι· τὸν Κυπριανόν, «ἅγιον ἄνδρα», εἰσέβοντο οἱ πιστοὶ τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας τῆς Καρθαγένης, αὐτῷ δὲ ναὸν πρὸ τῆς πόλεως ἀνεγείραντες, ἦγον μέχρι τοῦ Ϛ' τοὐλάχιστον αἰῶνος «ἐνιαύσιον ἑορτήν, ἣν δὴ Κυπριανὰ καλοῦσι»[1]. Τῆς ἁγίας δὲ Πρίμας τὴν ἑορτὴν οὐδαμοῦ τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑορτολογίων εὑρίσκομεν· καὶ ἐν τούτοις οἱ χριστιανοὶ τῆς Καρχηδόνος ἦγον κατὰ τὸν Ϛ' αἰῶνα πρὸς τιμὴν αὐτῆς ἑορτήν[2]. Οἱ κάτοικοι τῶν Μυλάσσων, κατὰ τὸν Ε' ἢ Ϛ' αἰῶνα πιθανῶς, ἦγον ἑορτὴν Ἕρραίμ τοῦ περιφανῶς τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην κοσμήσαντος, οὗ ὁ ναὸς ἠγείρετο ἐν τῇ παρὰ τὰ Μύλασσα Λευκῇ-Κώμῃ, θησαυρίζων καὶ τὸ λείψανον αὐτοῦ. Μετά τινα καιρόν, ὡς ἔοικεν, ἐγέραιρον οἱ πιστοὶ τῆς ἐν Μυλάσσοις ἁγίας Ἐκκλησίας τὴν μνήμην καὶ Παύλου τοῦ Μυλάσσων ἐπισκόπου, «θαύμασι τὸν ἑαυτοῦ βίον μετὰ θάνατον πιστωσαμένου», οὗ τὸ λείψανον ἀπέκειτο ἐν τῷ αὐτόθι ναῷ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου[3]. Ποῦ δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς μαρτυρολογίων καὶ συναξαριστῶν πρέπει 'ν' ἀναδράμωμεν πρὸς εὕρεσιν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἤγετο παρ' ἡμῖν ἡ μνήμη τῶν δύο τούτων Μυλασσείων ἁγίων; Πάντως δὲ τὸ Ἑορτολόγιον τῶν ἐν Πόντῳ ἁγιωτάτων Ἐκκλησιῶν ἀνέγραφεν ἡμέραν, καθ' ἣν ἦγον αὗται τὴν μνήμην τῶν κατὰ τὸν Ε' βεβαίως αἰῶνα ἀκμασάντων μητροπολιτῶν Ἀμασείας Μελετίου καὶ Σελεύκου, καὶ τοῦ τῶν Ἰβήρων ἐπισκόπου Οὐρανίου, διότι μαρτυρίαν ἔχομεν κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ϛ' αἰῶνος ὅτι οἱ τάφοι αὐτῶν ἐφέσεις καὶ θαυματουρ-

4. Εὐσεβίου Παμφίλου. Ἐνθ' ἀνωτ. βλέπε ὅτι καὶ πρὸς τῷ τέλει τοῦ κεφαλαίου ιε' τοῦ βιβλ. Δ' τῆς Ἐκκλ. Ἱστορίας.

5. Στουδίτου ἐπιστολὴ Θαλιλαίῳ Migne, Patrologia Graeca τόμ. γθ', στήλη 1244.

6. Κανὼν ΞΓ' τῆς Πενθέκτης Συνόδου· «Τὰ ψευδῶς ὑπὸ τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν συμπλασθέντα μαρτυρολόγια, ὡς ἂν τοὺς τοῦ Χριστοῦ μάρτυρας ἀτιμάζοιεν, καὶ πρὸς ἀπιστίαν ἐνάγοιεν τοὺς ἀκούοντας, μὴ ἐπ' ἐκκλησίαις δημοσιεύεσθαι προτάσσομεν, ἀλλὰ ταῦτα πυρὶ παραδίδοσθαι. Τοὺς δὲ ταῦτα παραβαίνοντας, ἢ ὡς ἀληθῆ τούτοις προσίεντας, ἀναθεματίζομεν». Κατὰ τὸν Βαλσαμῶνα, Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς εἶχεν ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ μεταφράσει τῶν βίων καὶ τῶν ἀθλήσεων τῶν μαρτύρων τὰ γνήσια ὑπομνήματα.

1. Προκοπίου Καισαρίου Ἱστορίαι Βάνης, τόμ. Α', σιλ. 307. Ἐν τέλει τοῦ Δ' αἰῶνος εὑρίσκομεν πανηγυριζομένην ἐν Μιλεσίᾳ τὴν μνήμην αὐτοῦ. Γρηγ. Θεολόγ. Λόγος εἰς Κυπριανόν· Migne, ΑΕ', 1170-1193.

2. Προκοπίου, Περὶ τῶν Ἰουστινιανοῦ κτισμάτων· Βόννης· σιλ. 330.

3. Συμεὼν Μεταφραστοῦ· Βίος Ξένης τῆς ὁσίας· Migne, Patrol. gr. ΡΙΔ', στήλη 993, 997, 1000. Οὐ μακρὰν τῶν Μυλάσσων ἦν ὁ τόπος Συκίναι, ἔνθα ἐτάφη ὁ νεκρὸς Εὐσεβίας, τῆς καὶ Ξένης, κτιτορίσσης τῆς αὐτόθι μονῆς τοῦ Ἁγίου Στεφάνου τῶν Κώων.

γίας ἐπετέλουν[4]. Ἐν τίνι τῶν χειρογράφων Μηναίων εὑρεθήσεται μνεία τις ὑπομνήματος εἰς ἅγιον ἐπίσκοπον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Νικαέων, Δρακόντιον, τὸν πρῶτον δῆθεν τῆς Νικαίας ἐπίσκοπον ὑπ' Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου κατασταθέντα; Καὶ ἐν τούτοις οἱ κάτοικοι τῆς Νικαίας ἐπανηγύριζον τῇ 12 μαίου τὴν μνήμην τοῦ Δρακοντίου τούτου, ἀκμάσαντος ἐν ἑνὶ τῶν τριῶν πρώτων βεβαίως αἰώνων, οὐχὶ δὲ κατὰ τὸν Α' αἰῶνα. Ἡ μεγαλοπρέπεια, δι' ἧς περιέβαλε τὴν ἐπέτειον μνήμην ἁγίου τινὸς ἡ Ἐκκλησία, παρ' ᾗ οὗτος ἐδοξάσθη καὶ ἐβίωσεν, ἡ μεγαλοπρέπεια αὕτη ἰδίαζε βεβαίως ἐκείνῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ μόνον, τῶν λοιπῶν ἢ παντάπασι τὴν ἑορτὴν ἀγνοουσῶν, ἢ μετὰ πενιχρότητος αὐτὴν ἐπιτελουσῶν. Τίνα θέλετε μείζονα τοῦ κυρυραίου Πέτρου, μείζονα τοῦ Παύλου; — Τίς ἠγνόει τὸ μεγαλεῖον αὐτῶν, τὸν ἅγιον ὑπὲρ τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας ζῆλον ἀμφοτέρων; — Καὶ ὅμως ἐπὶ μακρὰν διάρκειαν ἐνιαυτῶν ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία πενιχρῶς ἦγε τὴν μνήμην αὐτῶν, καὶ μόλις ἀπὸ τοῦ 501, ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μακεδονίου Β', ἤρξατο νὰ τελῆται μεγαλοπρεπῶς αὕτη, κατ' αἴτησιν Φήστου τινός, συγκλητικοῦ, ἀπὸ Ῥώμης εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνελθόντος ἕνεκα σπουδαίων ἴσως ζητημάτων[5]. Αὐτὴ τοῦ πρωτοκλήτου τῶν ἀποστόλων, ὃν ἐπίστευον οἱ πατέρες ἡμῶν ἱδρυτὴν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Βυζαντίου ταύτης, ἡ μνήμη, οὐχὶ λαμπρῶς ἀλλ' ἀγροικικώτερόν πως ἐτελεῖτο παρ' ἡμῖν μέχρις αὐτοῦ τοῦ 1759, ὅτε Σεραφεὶμ Β' ὁ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως οἰκουμενικὸς ἀναδειχθεὶς πατριάρχης ἐπέβαλε μείζονα τὸν πανηγυρισμὸν τῆς ἑορτῆς ταύτης[6], ἥτις μέχρις ἐκείνου τοῦ ἔτους ἐγίνετό πως «ἀνέορτος, καὶ πανήγυρις οὐχὶ πανηγυρική, τὴν ὁποίαν τὸ πλῆθος τῶν περισσοτέρων χριστιανῶν μόλις τὴν διέκρυναν ἀπὸ τὰ ὀψάρια, ὅπου ἁπλουστέρα ἔτρωγαν, καὶ ἀπὸ τὰ μελίπαστα κολλύρια, ὅπου, κατὰ συνήθειαν ἐπικρατήσασαν, εἰς τρυφὴν ἐγεύοντο»[7]. Καὶ τοῦτο γίνεται ἐν ἑορτῇ ἀποστολικῇ, καὶ παρατείνεται τῆς ἑορτῆς ὁ πενιχρὸς πανηγυρισμὸς μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει, ἥτις ἴσως ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ϛ' αἰῶνος εἰσήγαγε τὴν παράδοσιν τῆς ὑπ' Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου θεμελιώσεως τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Βυζαντίου ταύτης. Οὐδ' ἔστι τοῦτο παράδοξον, διότι ἡ πρώτη διαμόρφωσις τοῦ ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν Ἑορτολογίου εἶχε τοπικὸν χαρακτῆρα, δῆλά γε δὴ κωνσταντινουπολιτικόν, ὡς ἐγὼ τοὐλάχιστον φρονῶ.

ξ

Ὀλίγισται ἑορταὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, μετὰ τὰς δεσποτικὰς καὶ θεομητορικάς, μετὰ τὰς τῶν ἀγγέλων καὶ προφητῶν καὶ τινων μαρτύρων, εἶχον χαρακτῆρα γενικώτερον καὶ πάγκοινον, εἰ καὶ δυνατὸν εἰπεῖν ὅτι καὶ ὁ γενικώτερος οὗτος χαρακτὴρ περιωρίζετο μεταξὺ πασῶν τῶν φυλῶν καὶ θρησκευμάτων μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας. Τοιαύτη τις ἦν ἡ ἐν Μαμβρῇ τελουμένη κατὰ τὴν δρῦν ἐκείνην, ἔνθα πίστις ἦν ἐπιφανῆναι τῷ πατριάρχῃ Ἀβραὰμ τοὺς ἀγγέλους σὺν τῷ Υἱῷ καὶ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ. Ἑρμείας ὁ Σωζόμενος λέγει ὅτι *πανήγυρις ἦγον ἐτήσιον ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ, θέρους ὥρᾳ, μέχρι τῶν πρώτων ἰτῶν τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος, οἱ ἐπιχώριοι καὶ οἱ προσωτέρω Παλαιστινοὶ καὶ Φοίνικες καὶ Ἀρράβιοι.* Καὶ γενικῶς μὲν ἡ πανήγυρις ἐμπορικὸν ἅμα καὶ θρησκευτικὸν ἔφερε χαρακτῆρα, « πᾶσι δὲ περισπούδαστος ἡ ἑορτή· Ἰουδαίοις μὲν, καθὸ πατριάρχην αὐχοῦσι τὸν Ἀβραάμ· Ἕλλησι δὲ διὰ τὴν ἐπιδημίαν τῶν ἀγγέλων· καὶ χριστιανοῖς». Προσφέροντες δὲ πάντες οἶνον καὶ λίβανον, ἢ βοῦν, τράγον, πρόβατον, ἢ ἀλεκτρυόνα, πάσης ἀκρασίας ἀπείχοντο κατὰ τὴν πανήγυριν ταύτην, πολὺ σεμνῶς διάγοντες, ὄντως εὐαγγελικῶς οἱ πάντες, πάσης φυλῆς καὶ θρησκεύματος, *καίπερ ἀναμιξ κυθνίδοντες, καὶ τὰς σκηνὰς ὁμοῦ ἔχοντες.* Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἐκώλυσε πρῶτος τὸ κοσμικῶς τιμᾶν τὴν ἑορτὴν, ναὸν ἐγείρας ἀντάξιον τῆς τοῦ τόπου σεμνότητος[1]. Αἱ λοιπαὶ τῶν ἑορτῶν εἶχον

4. Εὐτυχίου πατριάρχου Κωνστ/πόλεως Βίος, ὑπὸ Εὐστρατίου πρεσβυτέρου· Migne, Π.Ε., 2203.

5. Θεοφάνους Χρονογραφία· Βόννης, τόμ. Α', σελ. 220.

6. Μ. Ι. Γεδεών, Κανονικαὶ Διατάξεις· τόμ. Β', ἐν Κωνστ/πόλει, 1889, σελ. 436-439· « τοιουτοτρόπως λαμπρῶς τελεῖσθαι τὴν πανήγυριν καὶ μὴ δέγωμεν καὶ ἐν παρόδῳ ταῖς λοιπαῖς παραμιτρεῖσθαι ὁμοίως ».

7. Εὐγενίου Βουλγάρεως λόγος κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγ. Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου· ἐν «Συλλογῇ συγγραμμάτων ἀνεκδότων Εὐγενίου Βουλγάρεως», ὑπὸ Γεωργίου Λεπάνου· Ἀθῆναι, 1838, σελ. 85. Περὶ δὲ τῶν μελιπάστων κολλυρίων ἐγὼ μὲν γράφω ἐν τῇ προσεχῶς ἐκδοθησομένῃ «Ραιδεστῷ», μνείαν δὲ ποιοῦμαι κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς 26 τοῦ δεκεμβρίου.

1. Ἑρμ. Σωζόμενος· Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. Β', κεφ. 6'.

τοπικώτατον χαρακτῆρα, διάφοροι δ' αἰτίαι συνεβάλλοντο πρὸς εἰσαγωγὴν αὐτῶν εἰς τὸ τῶν βυζαντίων Ἑορτολόγιον, ἐννοῶ δὲ τοπικοῦ χαρακτῆρος τὰς ἑορτὰς τὰς ἀφορώσας εἰς τὰς μνήμας εὐσεβῶν ἀνάκτων, πατριαρχῶν καὶ ἀρχιερέων, ἱδρυτῶν μοναστηρίων ἢ μοναχῶν ἐπιφανῶν, ἢ τὰς ἀφορώσας εἰς ἀνάμνησιν μεγάλου τινὸς γεγονότος.

Λαμβάνω πρῶτον εἰς ἐμπίδωσιν τῆς ἐμῆς γνώμης τὴν τελευταίαν ταύτην τάξιν τῶν ἑορτῶν.

Ἔν τε τῷ Συναξαριστῇ καὶ τοῖς Μηναίοις, ἐντύποις τε καὶ χειρογράφοις, ἐνιαχοῦ ἀναγεγραμμένας εὑρίσκομεν *ἀναμνήσεις μεγάλων σεισμῶν*, ἢ μνήμην τῆς μετὰ φιλανθρωπίας *ἐπενεχθείσης ἡμῖν μεγάλης ἀπειλῆς τοῦ σεισμοῦ*: τῇ 10 (ἀντὶ τῆς 9) καὶ 26 ἰανουαρίου, τῇ 17 μαρτίου, τῇ 16 (ἀντὶ τῆς 15) αὐγούστου, τῇ 25 σεπτεμβρίου, τῇ 7 καὶ 26 ὀκτωβρίου, τῇ 6 καὶ 14 δεκεμβρίου, τῶν ἑορταστικῶν δὲ μνημῶν τούτων τὴν ἀκρίβειαν μαρτυροῦσιν οἱ *χρονογράφοι* τοῦ μεσαίωνος· ἐγίνοντο δὲ λιταὶ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐν τῷ Κάμπῳ καὶ ἐν τῷ Τρικόγχῳ *ὑπὲρ τῆς τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ μακροθυμίας*[1]. Τινὲς τῶν ἐν λόγῳ σεισμῶν ἦσαν καταστρεπτικώτατοι, τινὲς ἤπιοι· ἄλλοτε δ' ὅμως σεισμοὶ φοβεροὶ κατέστρεφον πόλεις τῆς Ἀσίας ἐκ θεμελίων, ἢ χάσματα παράγοντες ἀδύκητον παρεσκεύαζον τάφον τοῖς οἰκήτορσιν, αὐτάνδρων κατορυττομένων κωμῶν τε καὶ πόλεων, ἢ νήσων ἀλλαχοῦ ἐντὸς τῶν λιμνῶν ἀναδυομένων, ὡς ἐγίνοντο τοιαῦτα παράδοξα συμβεβηκότα τῷ 447 καὶ τῷ 469 ἐν Ἑλλησπόντῳ καὶ Φρυγίᾳ καὶ Χερρονήσῳ καὶ τῇ Βαάνῃ λίμνῃ τῆς Βιθυνίας[2]· γινώσκομεν δὲ φοβερωτέρους σεισμούς, τὸν τοῦ 359 κατὰ Νικομήδειαν, ὅτε συναπώλετο τῇ πόλει Κεκρόπιος ὁ ταύτης ἐπίσκοπος[3], τὸν τοῦ 543, κατὰ τὴν 6 σεπτεμβρίου, ἐν Κυζίκῳ, « ὡς πεπτωκέναι τὸ ἥμισυ τῆς Κυζίκου »[4], καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ 524–526 ἐπαναληφθέντας, χωρὶς ἐνδείξεως τῆς θείας μακροθυμίας, ἐν Ἀναζάρβῳ τῆς Κιλικίας, ἐν Πομπηϊουπόλει τῆς Μυσίας, καὶ κατὰ τὴν τοσοῦτον οἰκτρῶς δοκιμασθεῖσαν Ἀντιόχειαν τὴν μεγάλην, ἐν ᾗ θῦμα σὺν τῷ ποιμνίῳ καὶ ὁ ποιμὴν αὐτῆς Εὐφράσιος ἐγένετο[5]. Τίς ἀγνοεῖ δὲ τὸν κατὰ τὴν 6 ἰουλίου 551 γενόμενον ἐν Ἀραβίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ καὶ Μεσοποταμίᾳ σεισμόν, καθ' ὃν κατεστράφησαν ἡ Τύρος, ἡ Σιδών, ἡ Βηρυτός, ἡ Τρίπολις καὶ ἕτερα πολίσματα πλεῖστα;[6] Ἐν τούτοις οὐδεμίαν ποιοῦνται μνείαν τῶν ἐν λόγῳ σεισμῶν ὅ τε Συναξαριστὴς καὶ τὰ Μηναῖα, διότι ἡ Κωνσταντινούπολις οὐδὲν ἔπαθεν. Ὅταν εὑρεθῇ τὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας Ἑορτολόγιον, καὶ τὸ τῶν ἐν Φοινίκῃ καὶ Μεσοποταμίᾳ καὶ τῶν τῆς χριστιανικῆς Συρίας Ἐκκλησιῶν, ἀπαντήσομεν ἐν αὐτοῖς πάντως σημειουμένην τὴν ἀνάμνησιν τῶν θεομηνιῶν τούτων, διότι ἀπὸ τοῦ 527 πιθανῶς, ὅτε, θεοσεβοῦς τινος ἰδόντος ἐν ὁράματι ὅτι πρέπει 'να γράψωσιν ἐπὶ τῶν θυρῶν τῶν οἰκιῶν: *Χριστὸς μεθ' ἡμῶν· αἴρεσις ἔσβεσται*· ἔγραψαν τὰς λέξεις, κἄστη ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ», Θεούπολις δ' ἐπεκλήθη ἡ Ἀντιόχεια· καὶ τούτου τοῦ γεγονότος, ὡς καὶ τῶν ὁμοίων, ἐγίνετο μνεία βεβαίως ἐν τοῖς τοπικοῖς ἐκείνοις Ἑορτολογίοις καὶ τοῖς σχετικοῖς ὑπομνήμασιν.

Ἐκτὸς τῶν ἀναγραφομένων ἑκάστοτε σεισμῶν, ὁ Συναξαριστὴς καὶ τὰ Μηναῖα σημειοῦσιν ἀνάμνησιν μὲν *ἐμπρησμοῦ μεγάλου* τῇ 1 σεπτεμβρίου τελουμένην, μνήμην δὲ τῆς *μετὰ φιλανθρωπίας κατενεχθείσης κόνεως* ἐπὶ Λέοντος τοῦ Μεγάλου, τῇ 6 τοῦ νοεμβρίου γινομένην[7]. Τὰ δυστυχήματα ταῦτα συνέβησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει· τὴν ἀνάμνησιν δὲ γεγονότων τοιούτων, οἷον ὁ μέγας ἐμπρησμός, οἱ χριστιανοὶ φαίνονται πολλῷ πρὸ τοῦ θρακὸς Λέοντος πανηγυρίζοντες. Ἀρχαιότερον ἑτέλουν οἱ Ναυατιανοί. Τῇ 17 αὐγούστου 433 ἐξερράγη πυρκαϊὰ πέριξ τοῦ δημοσίου λουτροῦ, « ᾧ ἐπώνυμόν ἐστιν Ἀχιλλεύς », αὕτη δὲ προεξετάθη μέχρι τοῦ ναοῦ τῶν Ναυατιανῶν τοῦ κειμένου πλησίον τοῦ Πελαργοῦ· παραδόξως ὁ τῶν Ναυατιανῶν σχισματικῶν ναὸς ἐσώθη, τῶν πέριξ πάντων πυρποληθέντων· « Ναυατιανοὶ δὲ σῴστρα τῆς Ἐκκλησίας ἐξ ἐκείνου καθ' ἕκαστον ἔτος ἐπιτελοῦσι, περὶ τὴν ἑπτακαιδεκάτην αὐγούστου

1. Ὡς τὰ γραφόμενα κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐν τῷ μετὰ χεῖρας Ἑορτολογίῳ.

2. Εὐάγριος· Ἐκκλησ. Ἱστορ. βιβλ. Α', 17, βιβλ. Β', 14. Βλέπε καὶ τὰς τοῦ Valesii annotationes.

3. Θεοφάνους Χρονογραφία· Βόννης, τόμ. Α', σελ. 69. Χρονικὸν Πασχάλιον· σελ. 543.

4. Γεωργίου Κεδρηνοῦ Σύνοψις Ἱστοριῶν· Βόννης, τ. Α', σελ. 656. Μαλαλᾶς· τῆς αὐτῆς ἐκδόσεως, σελ. 420. Εὐάγριος· Ἐκκλησ. Ἱστορ. βιβλ. Δ', κεφ. ε', Ϛ'.

5. Θεοφάνης· Α', σελ. 347.

6. Fragmenta κλπ. Migne, τόμ. ΠΕ', στ. 1824.

7. βλέπε ἐν τοῖς οὕτω σημειουμένοις ἡμέραις.

μηνός, εὐχαριστηρίους εὐχὰς πέμποντες τῷ Θεῷ. Σχεδόν τε πάντες, διὰ τὸ ἐπ' αὐτῆς συμβὰν θαῦμα, τιμῶσιν ἐξ ἐκείνου τὸν τόπον, καὶ ὡς ἀληθῶς ἅγιον προσκυνοῦσιν, οὐ μόνον χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ τῶν ἑλληνιζόντων οἱ πλείονες»[8]. Τοῦθ' ὅπερ δηλοῖ ὅτι, καὶ τοιούτων ἑορτῶν ἀγομένων παρὰ Ναυατιανοῖς, ἦγον ἀνθρώποις ἀπεσχισμένοις τῆς Ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων, τοπικὸς ἦν ὁ χαρακτήρ. Τίς ἀγνοεῖ ὅμως ὅτι καὶ ἀλλαχοῦ παρόμοια δυστυχήματα συνέβαινον, ἐμπρησμοὶ δῆλον οὖν, καὶ πολυομβρίαι, καὶ καταστροφαὶ κατ' αὐτὰς καὶ θεοσημεῖαι; Ἀλλὰ μνήμην αὐτῶν οὔτ' ἐν τοῖς Μηναίοις εὑρίσκομεν, οὔτε ἐν τῷ Συναξαριστῇ, διότι, πόλεων καὶ κωμῶν ἑτέρων ἀλλαχοῦ δυσπραγουσῶν, ἡ Κωνσταντινούπολις οὐδὲν ἔπασχεν, οὐδ' ἀνέγραφε ταύτας, ὡς εἰκός, ἐν τῷ ἑαυτῆς Ἑορτολογίῳ· διότι οὐδ' εἶχεν ἀνάγκην ἐτησίων λιτῶν καὶ παρακλήσεων πρὸς Θεόν. Φρονῶ δ' ὅτι καὶ τὰ ἀρχαιότερα τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν Ἑορτολόγια μνείαν οὐκ ἦγον τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει φαινομένων τούτων καὶ δυστυχημάτων, ὡς οὔτε τῶν ἀναμνήσεων ἀποτυχουσῶν οἰωνδηποτοῦν ἐπιδρομῶν ἢ πολιορκίας ἀποτυγχανούσης[9].

Ἐπίσης χαρακτῆρα τοπικώτατον ἔχουσιν αἱ ἐτήσιαι μνῆμαι τῶν γενεθλίων τῶν ναῶν, δηλαδή γε δὴ τῶν *ἐγκαινίων*, τῶν *θυρανοιξίων*, τῶν *φωτοδρομίων* τοῦ τε μεγίστου ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, τοῦ πλησίον αὐτοῦ ναοῦ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, τῶν ναῶν τῆς Θεοτόκου τοῦ Κύρου, τῆς Θεοτόκου τῆς Πηγῆς, τῆς Θεοτόκου τῶν Καλλιστράτου, τῆς Θεοτόκου τῆς Διακονίσσης, τῆς Θεοτόκου τῶν Βλαχερνῶν, τῆς Θεοτόκου τῆς Πέτρας, τῆς Θεοτόκου τῶν Κουράτορος, τῆς Θεοτόκου τῶν Χαλκοπρατείων, τοῦ ναοῦ τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ἐν τοῖς Μαρναικίου, τῆς περιωνύμου μονῆς τοῦ Στουδίου, τοῦ ναοῦ τῶν Τεσσαράκοντα μαρτύρων, Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, καὶ πολλῶν ἑτέρων ναῶν: παρεισδύσασαι βαθμηδὸν εἰς τὸ βυζαντινὸν Ἑορτολόγιον μέχρι τοῦ ΙΑ΄ ἢ ΙΒ΄ αἰῶνος, ὅτε διὰ Μαυρικίου τοῦ διακόνου συνεπληρώθη ὁ Συναξαριστὴς καὶ ἐγένετο, οὕτως εἰπεῖν, ὁ Κανών, ᾧ ἔδει 'ν' ἀκολουθήσωσιν αἱ ἐντὸς καὶ πέριξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κείμεναι ἐκκλησίαι καὶ τὰ μοναστήρια· ἀλλ' ἐξ εἰκοσιπέντε τοιούτων μνημῶν ἐγκαινίων ναῶν καὶ μονῶν, μία μόνον ἀναφέρεται εἰς ναὸν κείμενον ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ μνήμη τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, περὶ οὗ ἀμφιβάλλωτέως, εἴπερ κατὰ τὴν πρωτότυπον αὐτοῦ μορφὴν ἐννόει τὸ Ἑορτολόγιον τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις[10], ἢ τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναὸν Ἀναστάσεως, τὸν καὶ Ἀναστασίας. Ἑτέρωθεν, ἀνάγκη 'να σημειώσωμεν ὅτι ἐξ ἑκατὸν δώδεκα πατριαρχῶν ὀρθοδόξων Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ Μητροφάνους ἕως Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου, πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ κατετάχθησαν ἐν τῷ Ἑορτολογίῳ, δηλ. πλέον τοῦ ἡμίσεως. Ἀπέναντι τούτων ?πόσοι πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων, πόσοι δ' ἀρχιεπίσκοποι Κύπρου, Ἰβηρίας ἢ Ἀχριδῶν ἔσχον τὴν τιμὴν 'να καταταχθῶσιν ἐν ταῖς τῶν ἁγίων φάλαγξιν, ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Βυζαντίου γεραιρόμενοι; Ἐγὼ φρονῶ ὅτι πολλοὶ τούτων ἐν τοῖς τοπικοῖς Ἑορτολογίοις ἐκείνων τῶν Ἐκκλησιῶν, παρ' αἷς ἤνθισαν, κατετάττοντο.

§

Χαρακτῆρα τοπικὸν ἔχοντος ἐξ ἀρχῆς τοῦ Βυζαντινοῦ Ἑορτολογίου, οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχομεν ὅτι τῆς ὑπερκειμένης ταύτης τῶν πόλεων οἱ ἀρχιερεῖς, καθὼς καὶ οἱ εὐσεβεῖς ἄνακτες καὶ πάντες οἱ τῶν ἐν αὐτῇ καὶ πέριξ μονῶν ἱδρυταὶ ἔδει 'να καταταχθῶσι βαθμηδὸν ἐν τῷ Βυζαντινῷ, δηλαδὴ τῷ Κωνσταντινουπολιτικῷ Ἑορτολογίῳ. Τὴν κατάταξιν ταύτην εὐώδωσε θαυμασίως ὁ ἰσαπόστολος Κωνσταντῖνος διὰ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ μεγάλου ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων «ἦν δι' αὐτὸ τοῦτο πεποιήκει ὅπως ἂν *οἱ βασιλεῖς τε καὶ ἱερεῖς* τῶν ἀποστολικῶν λειψάνων μὴ ἀπολιμπάνοιντο[1]»· ἢ, καθὼς ἑτέρῳ σαφῶς ὁ λόγος οὗτος ἐκτίθεται, «ἀπὸ τούτου (δηλ. τοῦ 337) ὡς ἔκ τινος ἔθους γενομένου, καὶ οἱ μετὰ ταῦτα τελευτήσαντες ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλεῖς χριστιανοὶ κεῖνται, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπίσκοποι, ὡς καὶ τῆς ἱερωσύνης ὁμοτίμου τῇ βασιλείᾳ οὔσης, μᾶλλον μὲν οὖν ἐν τοῖς ἱεροῖς τόποις καὶ τὰ πρῶτα ἐχούσης[2]». Ὥστε βασι-

8. Σωκράτης Σχολαστικός· Ἐκκλησ. Ἱστορ. βιβλ. Ζ΄, κεφ. λθ΄.

9. Ὅτι ἐν τῇ 5 καὶ 15 Ἰουνίου, καὶ 7 καὶ 15 αὐγούστου.

10. Οὕτως εἰσήχθη ἴσως ὡς τοπική τις ἑορτὴ ἡ μνήμη τῶν ἐγκαινίων τούτων· ἔνεκεν ἀριθείας δ' ὕστερον ἡ συνταχθεῖσα Ἀκολουθία ἐπεγράφη εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἐγκαινίων τοῦ μεγάλου ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων.

1. Σωκράτης· Ἐκκλησ. Ἱστορ. Α΄, κζ΄.

2. Σωζόμενος· Ἐκκλησ. Ἱστορ. Β΄ λδ΄.

λεὺς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων θαπτόμενος εἶχέ τινα δικαιώματα πρὸς συγκαταριθμησιν ἐν τοῖς ἁγίοις τοῦ Ἑορτολογίου, κατηριθμεῖτο δ' εὐχερέστερον εἴπερ ἦν κτίτωρ ναῶν καὶ μονῶν, ἢ προστάτης τῆς ὀρθοδόξου πίστεως', καὶ ἡ μὲν αἰτιολογία αὕτη οὐκ ἐστι βάσιμος, ὅσον ἡ πρώτη· τοῦ δὲ Ἑορτολογίου τοπικὸν χαρακτῆρα φέροντος, ἤρκει μόνον ἡ ἀνέγερσις ναῶν καὶ μονῶν ὅπως ὁ δομήτωρ ἅναξ εἰσαχθῇ εἰς τὸ Ἑορτολόγιον. Ἐκτὸς τῆς καθαγιάσεως τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, πάντη διάφορον ἐχούσης τὸν λόγον[3], ἐκτὸς τῆς τοῦ Θεοδοσίου Α', τοῦ Θεοδοσίου Β' καὶ Μαρκιανοῦ, συγκαλεσάντων τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους Β', Γ' καὶ Δ', Λέων ὁ Θρᾷξ ὀφείλει, κατ' ἐμέ, τὴν εἰσαγωγὴν αὐτοῦ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς· Εὐδοκία ἡ πρότερον Ἀθηναΐς, πολλὰς οἰκοδομήσασα μονὰς ἐν Παλαιστίνῃ καθὼς καὶ τὸν ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ ναὸν τοῦ ἁγίου Στεφάνου[4], εἰσήχθη εἰς τὸ Ἑορτολόγιον ὡς κτιτόρισσα ναῶν, διότι ἕτερος λόγος οὐ γινώσκεται, ἅτε τῆς Εὐδοκίας ἐν τισι ζητήμασιν οὐ συμφρονούσης τῇ Ἐκκλησίᾳ· καὶ ἡ Πουλχερία δὲ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον[5] ἔτυχε τῆς ἐν τῷ χορῷ τῶν ἁγίων κατατάξεως· καὶ ὁ πρεσβύτερος Ἰουστῖνος· καὶ αὐτὸς ὁ Ἰουστινιανὸς ὁ Α', οὗ τὴν μνήμην ἐγέραιρον ἐνιαυσίᾳ πανηγύρει κατὰ τὴν Ἔφεσον ὡς δομήτορος τοῦ ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, διότι μέχρι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος τὸ τῶν Βυζαντίων Ἑορτολόγιον οὐ κατηρίθμει τὸν ἄνθρωπον ἐν τοῖς ἁγίοις ἕνεκα στρεβλῶν τινων δοξασιῶν αὐτοῦ· πρῶτον δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος ἤρξατο μεγαλοπρεπῶς ἡ Ἐκκλησία πανηγυρίζειν ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας τὴν μνήμην Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α'[6]. Κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία ἑώρταζε τῇ 29 αὐγούστου τὴν μνήμην καὶ αὐτοῦ τοῦ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος[7], τιμῶσα τοῦτον βεβαίως ὡς κτίτορα καὶ καινιστὴν πολλῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς πέριξ μονῶν καὶ ναῶν· ἐντεῦθεν ἀπὸ τοῦ ΙΒ' ἢ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἐγέραιρε τὴν μνήμην Εἰρήνης βασιλίδος τῆς μετὰ ταῦτα Ξένης μοναχῆς, καθὸ κτιτορίσσης, ἐπὶ μάρτυρι τῷ Συναξαριστῇ[8], τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος. Πρώτης δὲ μεταξὺ πάντων καὶ πασῶν ἡ μνήμη τῆς ἁγίας Ἑλένης ἤρξατο γεραιρομένη, ἀπὸ δὲ τῶν Ἱεροσολύμων κατεγκλιματίσθη ταχέως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως, ἴσως δὲ καὶ τῶν ἀνὰ τὸν Ἀστακηνὸν κόλπον πόλεων, ἐξ ὧν Ἑλενόπολις ὑπ' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς τὸ Δρέπανον μετωνομάσθη[9]· δύναται δέ τις εἰπεῖν ὅτι καὶ συγχρόνως ἤρξατο γεραιρομένη ἐν Θράκῃ καὶ Βιθυνίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ ἡ μνήμη τῆς μακαρίας Ἑλένης ἀμέσως μετὰ θάνατον, διότι αἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἱεραὶ παρθένοι, αἳς ἑστῶσα, δι' ἑαυτῆς, ὡς θεράπαινα, ταῖς τραπέζαις ἡ θεόρρων διηκόνει, διὰ παντὸς θείαις μνήμαις αὐτὴν ἐμακάριζον· ἐπίσης δ' ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐτίμων τὴν μακαρίαν βασιλίδα *μνήμαις φαιδραῖς καὶ πανηγύρεσι*[10].

§

Οὐδαμῶς παράδοξον εἰκασίαν εἰσάγω, νομίζων ὅτι Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτῆς εἰσήγαγεν ἢ ἐπέβαλε τὸν μεγαλοπρεπῆ πανηγυρισμὸν τὸν εἰς μνήμην τῆς μητρὸς αὐτοῦ· αὐτὸς ἀκριβῶς εἰσήγαγε τὴν ἀποθέωσιν αὐτοῦ, οἷον εἰπεῖν, ἐξ ἧς, συνδυαζομένης πρὸς τὸν ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις ἐνταφιασμὸν τῶν εὐσεβῶν βασιλέων, διηκολύνθη ἡ παρείσδυσις πολλῶν εἰς τὸ Ἑορτολόγιον, καὶ μονονουχὶ τοῦ κακούργου Φωκᾶ. Λόγος ἐκτενὴς ἐστι περιττὸς ἐπὶ τούτῳ· Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ὡς κτίτωρ τῆς ἐπωνύμου αὐτῷ πόλεως διέταξε 'να ἐπιτελῆται τῇ 11 μαΐου τὸ Γενέθλιον αὐτῆς καὶ 'ν' ἀνοίγηται κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τὸ δημόσιον τοῦ Ζευξίππου λουτρόν· ποιήσας δ' ἑπτὰ στήλας κεχρυσωμένας ἐβάστασαν ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ τύχην τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ αὐτὴν κεχρυσωμένην διέταξεν ὅπως εἰσάγωσι ταύτην εἰς τὸ Ἱππικὸν κατὰ τὴν 11 τοῦ μαΐου μετὰ πομπῆς στρατιωτικῆς καὶ μεγάλης παρατάξεως, πάντων κρατούντων κηρία λευκά, καὶ 'να διέρχηται πρὸ τοῦ

3. τὸν λόγον ἀμέσως ἐξετάζω κατωτέρω.

4. Εὐάγριος· Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. Α' κεφ. κα', κβ'. Νικηφόρος Κάλλιστος· Ἐκκλησ. Ἱστορ. βιβλ. ΙΔ', κεφ. ν'.

5. Σωζόμενος· Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. Θ', κεφ. α' καὶ γ'. Νικηφόρος Κάλλιστος· ΙΔ', β'. Θεοδώρου Ἀναγνώστου Ἐκλογαὶ ἐκ τῆς Ἐκκλ. Ἱστορ. Α', δ. Θεοφάνης· τόμ. Α' σελ. 126, 161.

6. βλέπε προχείρως τοῦ Μ. Ι. Γεδεὼν τοὺς Πατριαρχικοὺς Πίνακας· σελ. 318.

7. Πορφυρογεννήτου, Ἔκθεσις τῆς βασιλείου τάξεως· Βόννης, τόμ. Α', σελ. 780.

8. ὑπόμνημα εἰς τὴν 13 αὐγούστου.

9. Μαλαλᾶς· σελ. 323. Πασχάλιον Χρονικόν· Βόννης, 527. Κεδρηνός· Α' τόμου σελ. 519.

10. Θεοφάνης· τόμ. Α', σελ. 40.

βασιλικοῦ καθίσματος ἡ στήλη αὕτη, ὁ δὲ κατὰ καιρὸν βασιλεὺς ἐπεγειρόμενος ἵνα προσκυνῇ τήν τε στήλην ταύτην τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τὴν παράστασιν τῆς τύχης τῆς πόλεως· «ὡς οὐκ ἐγένετο πώποτε βασιλέα τῶν πρὸ αὐτοῦ δοξασθῆναι οὕτως ἐν τῇ ζωῇ καὶ μετὰ θάνατον»[1]. Τοιαύτη δ' ἦν ἡ γενομένη λατρεία πρὸς αὐτὸν ὡς δομήτορα τῆς πόλεως ἢ καὶ ὡς ἰσαπόστολον καὶ ταφέντα σὺν τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις, ὥστε, ἔτη τινὰ μετ' αὐτόν, Φιλοστόργιος ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστοριογράφος, ὁ τὰ περὶ τὴν πίστιν οὐ πάνυ τοι ὀρθοτομῶν, μομφὴν διετύπου κατὰ τῶν χριστιανῶν, ὡς παρενεχθέντων «τὴν εἰκόνα Κωνσταντίνου τὴν ἐπὶ τοῦ Πορφυροῦ κίονος ἱσταμένην ἱλάσκεσθαί τε θυσίαις, καὶ λυχνοκαίαις καὶ θυμιάμασι τιμᾷν, εὐχάς τε προσάγειν ὡς Θεῷ, καὶ ἀποτροπαίους ἱκετηρίας τῶν δεινῶν ἐπιτελεῖν»[2]. Ἐτελεῖτο ἄρα ἀληθὴς ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἱερὰ πανήγυρις, κοσμικὴν ἔχουσα τὴν καταβολήν, ὅ,τι δ' ἐγίνετο περὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ τὴν αὐτοῦ στήλην, ἔδει γενέσθαι βραδύτερον καὶ πρὸς τινας εἰκόνας καὶ στήλας εἰς τιμὴν ἑτέρων αὐτοκρατόρων ἀναστηθείσας· διότι βασιλέων εἰκόνες καὶ στῆλαι, καθὼς καὶ ἑτέρων ἐπιφανῶν ἀνδρῶν «εἰς τὸν ἡμέτερον βίον πάντως εἰσήχθησαν.... οἱονεί τις ὑπόμνησις πρὸς ἀρετὴν γινόμενα»[3], πολλαχοῦ δ' ἠγείροντο παρ' ἡμῖν καὶ μετὰ τὸν Δ' αἰῶνα, πολλῆς ἀπολαύουσαι τιμῆς καὶ σεβασμοῦ πολλοῦ, οὐτινος εἴπερ ἐγίνετό τις ἔξαρνος ἐτιμωρεῖτο, καθὰ δεικνύουσι τὰς περὶ τοὺς ἀνδριάντας Θεοδοσίου καὶ Πλακίλλας ἐν Ἀντιοχείᾳ γενόμενα κατὰ τὰ τέλη τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐπιφανεῖς ἄνδρες ἀνίστων ἐκείνοις ἀνδριάντας καὶ στήλας ἢ καὶ αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἐπέτρεπον οἱ ἄρχοντες λαῶν τὴν ἀναστήλωσιν τοιούτων, ὡς ἔπραξεν Εὐδοξίᾳ ἡ τῷ Χρυσοστόμῳ πολεμία τῷ 404[4]. Οἱ σκρινιάριοι (χαρτοφύλακες) ἐπὶ Λέοντος τοῦ Θρᾳκὸς ἀργυρήλατον ὅλην εἰκόνα τῷ βασιλεῖ ἐπὶ κίονος ἀναστήσαντες, τὸ πάλαι καλούμενον Πλάκωτον, πρὸς τῷ Ὡρολογίῳ τῆς πόλεως, διεκόσμησαν· ὡς ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ δημοσίου ἱστρουμέντου ηὗρον ἱστορημένον. Καὶ ἡ μὲν στήλη καθ' ἡμᾶς ἐπὶ τὰ χρειωδέστερα τῆς πόλεως προεχώρησεν· ὁ δὲ κίων πρὸ τῆς ἐν τῷ λεγομένῳ Ἑβδόμῳ ἀγορᾶς ἀναστὰς, τῇ τοῦ κρατίστου ἡμῶν βασιλέως εἰκόνι σεμνύνεται»[5]· τοῦθ' ὅπερ δηλοῖ τὸν πρὸς τὰς εἰκόνας ταύτας σεβασμόν. Αὐτοῦ δὲ τούτου τοῦ Λέοντος αὐταρχοῦντος, Κωνσταντῖνος ὕπαρχος, εἰδήμων τῆς κατὰ Λατίνους παιδείας καὶ γλώσσης, «ἀγορὰν ἐδείματο διαπρεπεστάτην, Λέοντος αὐτὴν προσαγορεύσας, ἐν ᾗ καὶ τὴν προαγωγὴν ἐκείνου ψηφίδι κατεγράψατο»[6]. Καὶ μετ' αὐτόν, Ἀναστασίου τοῦ Θρᾳκὸς ἀνάσσοντος, αὐτοῦ κελεύσει, στήλη ἀνεστήθη τῷ 506 διὰ τοῦ ἀπὸ ὑπάτων Ἰωάννου τοῦ Παρλαγόνος, χωνεύσαντος πάντα τὰ χαλκουργήματα τῆς πλατείας Κωνσταντινουπόλεως, «ἅπερ ὁ θειότατος Κωνσταντῖνος ὡς καλλιστεύοντα ἀπὸ ἑκάστης πόλεως συναγαγὼν ἤνεγκεν εἰς κόσμησιν αὐτῆς»[7]. Οὐδεμίᾳ δ' ἀμφιβολίᾳ ὅτι καὶ αὕτη, καθὼς καὶ ἡ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ τῷ 544 ἀναστηθεῖσα ἔφιππος στήλη[8], καὶ τίς οἶδε πόσαι ἕτεραι τοιαῦται, μεγίστων ἀπήλαυον τιμῶν· διότι μέχρι τοιούτου βαθμοῦ ἔβαινεν ἡ κολακεία, ὥστε, ζῶντος ἔτι τοῦ βδελυροῦ Φωκᾶ καὶ κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ, «οἱ μάταιοι τῶν ἀνθρώπων ἀσπορρυροῦντες εἰσῆγον εἰς τὸ Ἱππικὸν τὴν εἰκόνα μετὰ κηραφίας»[9]. Εἰ δὲ ζῶντες ἀπελάμβανον οἱ τοιοῦτοι δεῖλαιοι τοιαύτας τιμὰς, συνεπὲς ἦν καὶ δίκαιον ἵν' ἀπολαμβάνωσιν οἱ βέλτιστοι μετὰ θάνατον τιμὰς ἀληθεῖς, ὧν ἦσαν ἄξιοι καὶ καθ' ἑαυτοὺς καὶ ἐν ἀντιβολῇ πρὸς τὸν ἀλιτήριον Φωκᾶν.

ζ

Πᾶσι δὲ γνωστὸν οὖσης τῆς θεωρίας ὅτι ἰσοῦται τῇ ἱερωσύνῃ ἡ βασιλεία, ἣν ἐπόμενον ἵν' ἀπονέμηται σχεδὸν ἡ αὐτὴ τιμὴ τοῖς τε λειψάνοις τῶν ἐπισκόπων καὶ τοῖς σκήνεσι τῶν εὐσεβῶν ἀνάκτων. Ἡ θεωρία αὕτη, καθόσον οἱ αἰῶνες παρήρχοντο, προσελάμβανε τύπον διδασκαλίας εἰ οὐχὶ δογματικῆς, ἀλλὰ παροιμίας· οὕτω δὲ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα Πολύευκτος ὁ πατριάρχης ἀνεβίβασεν αὐτὴν εἰς περιωπὴν ὑψηλοτέραν, ἀποφανθεὶς ἐπὶ τῇ στέψει

1. Πασχάλιον Χρονικόν· σελ. 529-530 καὶ 533. Μαλαλᾶς· σελ. 321-322.

2. Φιλοστοργίου Ἐκκλ. Ἱστορίων ἐπιτομή· Β', 17.

3. Θεοκτίστης τῆς λεσβίας βίος· ἐν Μνημείοις Ἁγιολογικοῖς Θεοφίλου Ἰωάννου· Βενετίᾳ, 1884, σελ. 18.

4. Θεοφάνης· Α', σελ. 123.

5. Ἰωάννου Λαυρεντίου Λυδοῦ, περὶ ἀρχῶν τῶν Ῥωμαίων πολιτείας· ἐκδόσεως Hase, Παρίσιοι, 1812, σ. 212.

6. Λυδοῦ, ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 128.

7. Θεοφάνης· Α', σελ. 229. Μαλαλᾶς· σελ. 400.

8. Μαλαλᾶς· σελ. 482.

9. Πασχάλιον Χρονικόν· σελ. 701.

τοῦ Ἰωάννου Τζιμισκῆ ὅτι τὸ χρίσμα ἐκεῖνο πάσας τὰς μέχρι ἐκείνης τῆς ἡμέρας γενομένας ἁμαρτάδας ἀποπλύνει, καθὼς τὸ χρίσμα τὸ κατὰ τὸ βάπτισμα καθαίρει τὰ πρὸ τοῦ βαπτίσματος ἁμπλακήματα[1]. Περὶ τῆς ἐπισκοπικῆς ἀξίας ἤκουσεν οὐ πρὸ μικροῦ παρομοίαν θεωρίαν ἡ Ἐκκλησία διατυπουμένην καὶ παρ' ὀρθοδόξων καὶ παρὰ τῶν κατὰ τὴν πίστιν διεστραμμένων· Μαρτύριος ὁ Κίλιξ ἔλεγε πρὸς τὸν πατριάρχην Νεκτάριον ὅτι «τό τε θεῖον λουτρὸν καὶ ἡ ἱερωσύνη ἀμπλακημάτων εἶναι λυτήρια τοῖς θείοις ἔγνωμεν νόμοις»[2]. Πέτρος δ' ὁ Κναφεὺς ὁ κακόδοξος πατριάρχης Ἀντιοχείας, Ξεναίαν τὸν μήπω τοῦ θείου λουτροῦ κατηξιωμένον χειροτονήσας ἐν ἀγνοίᾳ τῆς προτέρας ζωῆς ἐπίσκοπον Ἱεραπόλεως, ἀπεφάνθη καὶ οὗτος, ἑκατὸν εἴκοσιν ἔτη μετὰ τὸν Κίλικα Βασίλειον, ὅτι ἡ χειροτονία ἐπέχει καὶ τὸν τόπον τοῦ βαπτίσματος· «μαθὼν δὲ ὕστερον ἀβάπτιστον αὐτὸν εἶναι, ἀρκεῖν αὐτῷ τὴν χειροτονίαν ἀντὶ βαπτίσματος ἔφησεν»[3]. Εἰ δὲ κατὰ τὰ τέλη τῆς Ζ' ἑκατονταετηρίδος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς ὑπό τινων κατηγορήθη ἐπὶ πρωτοφανεῖ διδασκαλίᾳ τοῦ μήτ' εὔλογον εἶναι δῆθεν, μήθ' ὅσιον ἱερεῖς καλεῖσθαι τοὺς ὑπάτους κοσμικοὺς ἄρχοντας, ἀπεδείχθη μὲν ὅτι τὸ τοιοῦτον οὐκ ἰδίδαξεν, ἀλλ' αὐτὸς εἶπε περὶ διαφορᾶς ὑπαρχούσης μεταξὺ τῆς μὲν καὶ τῆς δὲ τῶν ἀρχῶν τούτων, καθὸ τῆς μὲν ἁγιαζούσης καὶ μυστήρια τελούσης καὶ ναοὺς χριούσης, τῆς δὲ οὐχί, καὶ συνεπῶς ἀλουργίδα μὲν ταύτης καὶ στέμμα φερούσης, ἐκείνης δὲ ὠμοφόριον καὶ Εὐαγγέλιον καὶ μὴ δυναμένης ἐκεῖνα φέρειν, ἅτινα τοῖς βασιλεῦσι μόνον ἦσαν ἴδια· ἐπαγόμενος ὅτι «καὶ εἰς τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης (ἐκεῖνοι) μετὰ τοὺς ἀρχιερέας καὶ διακόνους, μετὰ τῶν λαικῶν μνημονεύονται»[4]. Οὕτως ἔμενεν ἰσχύουσα πάντοτε ἡ διδασκαλία περὶ τῆς ἰσότητος ἱερωσύνης καὶ βασιλείας, συνεπάγουσα πάντοτε τὴν ἰσότητα τῆς τιμῆς τῆς ἀπονεμομένης εἰς τὰ λείψανα τῶν ἱερέων καὶ τῶν εὐσεβῶν ἀνάκτων. Γινώσκομεν πῶς ἐτιμωρήθη κατὰ τὴν κηδείαν Εὐδοκίας τῆς πρώτης συζύγου τοῦ Ἡρακλείου ἡ ἀγροῖκος ἐκείνη κόρη «λίαν οἰκτρὸν ἐπιτάφιον τῇ θανούσῃ προσαχθεῖσα»[5] κατά τι παλαιὸν ἔθιμον, ὅπερ ἀποδοκιμάζει Νικηφόρος ὁ μακάριος ἱστοριογράφος καὶ πατριάρχης «βάρβαρον ἔθιμον» καλῶν[6]. Οἱ δὲ τὸν Λέοντα Διάκονον πρόχειρον ἔχοντες εὑρίσκουσιν ὅτι τὴν αὐτὴν ὑπέστη τιμωρίαν τὸ γύναιον ἐκεῖνο τὸ κατὰ τῆς κεφαλῆς Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ τῷ 967 λίθους ἐπιρρίψαν[7].

Τὰς αὐτὰς δὲ τιμὰς ἀπένεμον οἱ αἰῶνες ἐκεῖνοι πρὸς τὰ λείψανα τῶν εὐσεβῶν ἀνάκτων κατὰ τὴν ἀνακομιδὴν αὐτῶν. Κατὰ τὸν μῆνα σεπτέμβριον, πιθανῶς τοῦ 886, διαταγῇ τοῦ Σοφοῦ Λέοντος, γενομένης ἐκ Χρυσοπόλεως τῆς ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων Μιχαὴλ τοῦ Μεθυστοῦ, υἱοῦ τοῦ Θεοφίλου, εἰσαγαγόντες εἰς τὴν πόλιν «μεθ' ὕμνων καὶ τιμῆς πολλῆς καὶ μετὰ κηρῶν πολλῶν μέχρι τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων προέπεμψαν»[8]. Εἰ δ' ἐψάλλετο, καθὼς γινώσκομεν, ἐπὶ τῶν τελευτώντων ἀκολουθία νεκρώσιμος ἀπὸ τοῦ Ϛ' ἔτι αἰῶνος[9], ἀλλ' ἡ προπομπὴ τῶν λειψάνων τῶν εὐσεβῶν ἀνάκτων ἐγίνετο καὶ *μετὰ κηρῶν καὶ τιμῆς πολλῆς*. Τῷ 1260, ἐν τῷ κατὰ τὸ Ἕβδομον ἱερῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου εὑρεθέντος ὁλομελοῦς τοῦ λειψάνου Βασιλείου τοῦ Β', Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, πέμψας σηρικὰ πέπλα χρυσόσημα, διέταξε 'να μετακομίσωσιν εἰς Γαλατᾶν «ὑπὸ πολλῇ τιμῇ καὶ δορυφορίᾳ ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις τὴν θήκην, πέπλοις τε χρυσοῖς ὑπ' ἀκομήτῳ ρωτί . . . τιμᾶν τοῖς προσήκουσιν», ἕως οὗ μετ' οὐ πολὺ μετακομίσας εἰς Σηλύβριαν ἐν τῇ αὐτόσε μονῇ τοῦ Σωτῆρος ἀπέθετο[10]. Τὴν αὐτὴν δὲ τιμὴν ἐνίοτε ἐν ἰκρήξει φανατισμοῦ οἱ εὐλαβεῖς ἀπένεμον καὶ τοῖς τῶν πατριαρχῶν λειψάνοις· τῇ

1. Βαλσαμῶνος, Ἑρμηνεία εἰς τὸν ΙΒ' κανόνα τῆς ἐν Ἁγκύρᾳ Συνόδου.

2. Νικηφ. Καλλίστου Ἐκκλησ. Ἱστορίας βιβλ. ΙΒ', κεφ. 14 κατὰ μεταγραφὴν ἀπὸ τοῦ Σωζομένου.

3. Θεοφάνης· Α', σελ. 207-208.

4. Βίος Μαξίμου· Migne, τόμ. η', στήλη 92. Ἴδε ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ, Ἐξήγησιν τῆς κινήσεως μεταξὺ τοῦ ἁββᾶ Μαξίμου καὶ τῶν ἀρχόντων ἐπὶ σκηπτοῦ· στ. 117, ἔνθεν μανθάνομεν ὅτι τῶν ἀνάκτων τὸ μνημόσυνον ὁ διάκονος ἐποιεῖτο: *Καὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων λαϊκῶν, Κωνσταντίνου, Κώνσταντος, καὶ τοὺς λοιποὺς* (οὕτω: λοιπούς).

5. Ζωναρᾶς· βιβλ. ΙΔ', κεφ. 15 (ἐκδόσ. Δινδορφίου τόμ. Γ', σελ. 305).

6. Νικηφ. Χρονογρ. σελ. 8.

7. Λέων Διάκονος· σελ. 65.

8. Theophanis Continuati· σελ. 353. Συμεὼν Μάγιστρος· σελ. 700. Γεώργιος μοναχός· σελ. 849.

9. Προκοπίου Ἱστορίαι· τόμ. Α', σελ. 257.

10. Παχυμέρης· τόμ. Α', σελ. 125. Ἡ μονὴ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐσῴζετο ἐν Σηλυβρίᾳ καὶ τῷ 1343. Miklosich καὶ Müller, Acta Patriarch. Constantinopolitani· τόμ. Α', σελ. 232.

23 ὀκτωβρίου 878, κατὰ τὴν κηδείαν Ἰγνατίου τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου, «τοσοῦτον τὸ εἰς αὐτὸν σέβας ἀνῆπται τοῖς λαοῖς, ὥστε καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ σκίμποδος, ἐν ᾧ κατέκειτο, θράνη ἀντὶ λειψάνων διηρπάσθαι, καὶ τὸ ἐπ' αὐτοῦ δὲ κείμενον πέπλον, μυρίοις καταδιαιρούμενον τμήμασιν, εἰς ἁγιασμοῦ δῶρον καταμεμερίσθαι τοῖς πιστοῖς»[11]. Συμπεραίνεται ὅτι καὶ κατὰ τὰς κηδείας ἑτέρων ἱεραρχῶν ἐγίνετο τὸ αὐτό, σχεδὸν ἔτι ζώντων.

ℵ

Ἔστι δὲ βέβαιον ὅτι καὶ ναοί ποτ' ἠγέρθησαν ἐπ' ὀνόματι ὁσίου τινὸς ἀνδρὸς πρὸ τοῦ θανεῖν αὐτόν· τοῦθ' ὅπερ ἐκίνησεν εἰς ἀπορίαν τὸν πολὺν Νικόδημον τὸν ἁγιορείτην[1]. Καθ' ἑτέραν δὲ ἀσύστατον παράδοσιν, Θεοδώρα ἡ τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ σύζυγος, οἰκοδομοῦσα δῆθεν ναὸν ἐν Προκοννήσῳ, διέταξε 'να σεμνύνηται δῆθεν ὁ ναὸς ἐπ' ὀνόματι ζῶντος ἀνθρώπου, Τιμοθέου τοῦ μυθολογηθέντος ἀρχιεπισκόπου τῆς παροικίας ταύτης[2]: τοῦθ' ὅπερ δεικνυσιν ὅτι κατὰ τοὺς αἰῶνας Ε' καὶ Ϛ' παρεισέδυεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν διδασκαλία τις περίεργος, ὅτι καὶ τοῖς ζῶσιν ὁσίοις ἀνδράσιν ἠδύνατό τις 'ν' ἀνεγείρῃ ναούς.

Ἐκ τούτου δὲ δύναταί τις συμπεραίνειν ὅτι, ναῶν ἐπ' ὀνόματι τῶν ὁσίων τούτων ἀνδρῶν ἀνεγειρομένων, οὐδεμία μὲν ἀμφιβολία ὅτι καὶ κατετάσσοντο πάντες εὐθέως εἰς τὸ Ἑορτολόγιον, καὶ οἱ ἐπ' ὀνόματι τούτων ζώντων ἔτι ἢ μόλις θαπτομένων, ἐγειρόμενοι ναοὶ οὐδὲν ἕτερον ἦσαν ἢ μνημεῖα πρὸς τιμὴν αὐτῶν ἀνυψούμενα. Τῶν εὐσεβῶν δ' ἀνάκτων, τῶν τὴν βασίλειον ἀρχὴν ἴσην τῇ ἱερωσύνῃ κεκτημένων, εἰσελθόντων εἰς τὸ Ἑορτολόγιον, εἰ καὶ ἐτύγχανον μάλιστα τεθαμμένοι ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ μετὰ τὴν κατάταξιν Ἑλένης καὶ Πλακίλλας, Εὐδοκίας καὶ Θεοδώρας καὶ Πουλχερίας, τὸ δικαίωμα τῆς ἐν τῷ Ἑορτολογίῳ κατατάξεως ἐχορηγεῖτο, καθὼς νομίζω, καὶ ταῖς συζύγοις τῶν αὐτοκρατόρων, ἐκ διαταγῆς αὐτῶν. Θεοφανοῦς τῆς πρώτης συζύγου τοῦ Σοροῦ Λέοντος ἀποθανούσης, ὁ σύζυγος, τιμῶν αὐτήν, «ἐκκλησίαν περικαλλῆ εἰς ὄνομα Θεοφανὼ τῆς συζύγου» πλησίον τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ᾠκοδόμησεν. Ἂν εἴπῃ δέ τις ὅτι ἦν εἰς ἄκρον ἀρετῆς ἐληλακυῖα ἡ Θεοφανὼ[3], καλῶς εἶχε δ' ἄρα ἡ τοῦ ναοῦ ἀνέγερσις, δέον ὑπ' ὄψιν να ἔχῃ ὅτι, καὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ συζύγου Ζωῆς τῆς τοῦ Ζαούτζα θανούσης, αὐτὸς ὁ Λέων ᾠκοδόμησε «ναὸν τὴν ἁγίαν Ζωήν»[4], εὑρὼν ὑποκλέπτων οὕτω τὴν ἐν τῷ Ἑορτολογίῳ κατάταξιν. Οὕτως οἱ ναοὶ διὰ τοὺς ἰδιώτας, ὡς μνημεῖα τῆς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου διαβάσεως, ὑποκαθιστῶσι τὰς στήλας καὶ τοὺς ἀνδριάντας τοὺς ἐπ' ὀνόματι τῶν αὐτοκρατόρων ὑψουμένους.

ℵ

Ἐπειδὴ δ' ἐν τοῖς ναοῖς τούτοις ἐτελεῖτο διαρκῶς τὸ μνημόσυνον τῶν ἀνδρῶν ἢ τῶν γυναικῶν, ὧν ἐπ' ὀνόματι ἠγείροντο, ὧν ἀναλώμασι καὶ φροντίδι κατεσκευάζοντο, ἐπειδὴ τὸ μνημόσυνον τοῦτο κοσμικώτερον ἀναθεωρούμενον ἦν ἅμα καὶ ἑορτὴ ἐπέτειος εἰς τιμὴν τοῦ θανόντος, ἡ ἑορτὴ μετέπιπτεν εἰς ἱερὸν πανηγυρισμόν, καὶ τὸ Τυπικὸν παντὸς ναοῦ τοιούτου καὶ πάσης μονῆς τοιαύτης ἐνέγραφε τὴν μνήμην τοῦ δομήτορος ὡς ἁγίου μνήμην. Ἑκάστη μονὴ καὶ πᾶς ναὸς εἶχε τὸν ἅγιον αὐτοῦ. πᾶσα μοναχικὴ δ' ἀδελφότης ἐτέλει ἑορτὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἱδρυτοῦ καὶ κτίστου τῆς μονῆς. Καὶ ὅτι μὲν ἴδιον εἶχεν ἑκάστη Τυπικὸν λέγω κατωτέρω. Ὅτι δ' εἶχεν ἴδιον Ἑορτολόγιον, καὶ ὅτι τὸ τοιοῦτον ἦθος τοῦ κατατάσσειν αὐτοβούλως ἐν αὐτῷ τοὺς ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου κοιμηθέντας εὐσεβῶς ἡγουμένους αὐτῶν καὶ ναῶν κτίτορας, ἦστιν ἀρχαῖον, διαρκοῦν ἔτι καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν μέσων τῆς ΙΔ ἑκατονταετηρίδος δύο δοκίμους ἔχομεν μαρτυρίας· τὴν μὲν τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, τὴν δὲ

---

11. Ἰγνατίου πατριάρχου βίος, ὑπὸ Νικήτα Δαβὶδ τοῦ Παφλαγόνος· Migne, τόμ. ΡΕ', στήλη 560. Καὶ μεγαλορρημονεῖ μὲν ὁ Νικήτας περὶ Ἰγνατίου· ἕτεροι δὲ παρόμοια περὶ ἑτέρων ἀρηγοῦνται.

1. Συναξάριον Βασιανοῦ· ἴδε 10 ὀκτωβρίου ἐν τῷ μετὰ χεῖρας συγγράμματι. Ἀνάγνωθι δὲ παρὰ Νικοδήμῳ (2 νοεμβρίου) καὶ κατὰ τὴν τοῦ Θεοδωρήτου Κύρου μαρτυρίαν, ὅτι Μαρκιανοῦ τοῦ ὁσίου ζώντος ἀνηγείροντο ναοὶ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ. Ἴδε Φιλοθέου Ἱστορίας Γ'· «Τούτῳ πολλοὶ μὲν πολλαχοῦ σηκοὶ εὐκτηρίου ἐδείμαντο· ἐν Κύρῳ μὲν ὁ ἀδελφιδοῦς Ἀλύπιος· Ζηνοβιανὴ δέ τις ἐν Χαλκίδι, καὶ γένει λάμπουσα, καὶ ἀρετῇ διαπρέπουσα, καὶ πλούτου περιουσίᾳ κομῶσα· καὶ ἕτεροι δὲ οὐκ ὀλίγοι αὐτὸ τοῦτο ἔδρων, τὸν νικηφόρον ἐκεῖνον ἀθλητὴν ἁρπάσαι φιλονεικοῦντες». Migne, ΠΓ', στήλη 1336.

2. Ἀκολουθία ὁσίου Τιμοθέου· β' ἔκδοσις· ἐν Κ/πόλει, 1844, σελ. 55. Βλέπε καὶ Μ. Ι. Γεδεών, Πρωτόννησον· ἐν Κ/πόλει, 1895, σελ. 120-123 καὶ ἀλλαχοῦ.

3. βλ. ἐν τῷ μετὰ χεῖρας συγγράμματι 16 δεκεμβρίου.

4. Συμεὼν Μάγιστρος· σελ. 703.

τοῦ ΙΔ'. Μαρτυρεῖ Νικήτας ὁ Στηθάτος ἐν βίῳ Συμεών τοῦ νέου Θεολόγου, ὅτι, ῥαδιουργίᾳ Στεράνου τοῦ πεπαιδευμένου μὲν ἀλλὰ ῥθονεροῦ μητροπολίτου Νικομηδείας, ὁ Συμεὼν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἐνήχθη εἰς δίκην ἐνώπιον τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς συνόδου αὐτοῦ, κατηγορηθεὶς ὅτι τὸν ἐν τῷ μοναχικῷ πολιτεύματι διδάσκαλον αὐτοῦ Συμεὼν τὸν ἐπίκλην Εὐλαβῆ, δόξαν ἀνδρὸς ἐναρέτου σρετεριαθέντα δῆθεν, θεωρεῖ ἅγιον καὶ μεγάλην ἄγει πανήγυριν κατὰ τὴν μνήμην αὐτοῦ· ταῦτα δ' ἡ σύνοδος ἀκούσασα, οὐδὲν μὲν ἐψηφίσατο κατὰ τῆς συνηθείας ταύτης τοῦ πᾶσαν μονὴν ἄγειν ἃς ἂν θέλῃ μνήμας ἀποθανόντων μοναχῶν, διέταξε δ' ὅμως ὅπως ὁ Συμεὼν ὁ νέος ἐλαττώσῃ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ Συμεὼν Εὐλαβοῦς ἀγομένης πανηγύρεως· καὶ λέγεται μὲν ὅτι ζήτημα κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἠγέρθη περὶ τῶν πολλαχοῦ σωζομένων εἰκόνων τοῦ Συμεὼν Εὐλαβοῦς, ἃς ἐκ διαταγῆς τοῦ πατριάρχου κατέσπων, ὅπερ δηλοῖ ὅτι ἡ μνήμη τοῦ Συμεὼν τούτου ἀνεγράφη καὶ ἐν Ἑορτολογίοις ἑτέρων μονῶν, οὐδαμοῦ ὅμως φαίνεται ῥητή τις ἀποδοκιμασία τῆς συνηθείας τοῦ τοιαύτας πανηγύρεις ἄγειν τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονάς. Τῆς μαρτυρίας τοῦ Νικήτα Στηθάτου καὶ κατόπιν ἔχομεν ἀνάγκην· αὐτὸς οὗτος γράφει ὅτι, μετὰ θάνατον τοῦ Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου, χρηματίσαντος, ὡς γνωστόν, ἡγουμένου τῆς μονῆς ἁγίου Μάμαντος τοῦ Ξυλοκέρκου, συνέθετο ἐπιτάφιον λόγον εἰς τὸν νέον Θεολόγον Συμεὼν καὶ Ἀκολουθίαν καὶ ὕμνους, ἅτινα διορθωθέντα μετ' ἔπειτα παρά τινος ἀνδρὸς εὐπαιδεύτου ἔψαλλεν *εἰς τὸν τάφον τοῦ ἁγίου* μεθ' ἑτέρων εὐλαβῶν, ἀποδιδοὺς σέβας αὐτῷ καὶ τιμὴν τὴν κατὰ δύναμιν. Φιλόθεος δέ τις, κτίτωρ, ἅμα τῷ Ἰωάννῃ, ἀνδρὶ ἐπίσης εὐλαβεῖ, μονῆς τινος ἐν προαστείοις Κωνσταντινουπόλεως, ἰδὼν ἐν ἐκστάσει τὸν νέον Θεολόγον Συμεὼν καὶ παρ' αὐτοῦ τὰ τῆς αὐστηρᾶς μοναδικῆς πολιτείας ἀναδιδαχθείς, ἐξ εὐγνωμοσύνης κινούμενος ἤρχετο εἰς τὸν τοῦ Συμεὼν τούτου τάφον καὶ προσεκύνει, καὶ τὰ ὑπὸ Νικήτα Στηθάτου συνταχθέντα λαβὼν ἐγκώμια, εἰσήγαγε καὶ αὐτὸς ἐν τῇ μονῇ αὐτοῦ τὴν ἐπέτειον ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ νέου Θεολόγου Συμεὼν πανήγυριν[1]. Τοιούτῳ τρόπῳ δ' εἰσῆγεν ἑκάστη μονὴ καὶ ναὸς οἱοσδήποτε ἐν τῷ κατ' αὐτὸν Ἑορτολογίῳ μνήμας ἑτέρων ὁσίων ἀνδρῶν ἐν μοναῖς ξέναις τὸν δίαυλον ἀνυσάντων τῆς μοναδικῆς ἀσκήσεως. Ἐν ἀρχαῖς τοῦ Ι' αἰῶνος, ἀποθανούσης τῆς ὁσίας Εἰρήνης ἡγουμένης τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τοῦ Χρυσοβαλάντου, συγγενής τις αὐτῆς, ἰλλούστριος τὴν ἀξίαν, πρεσβείαις αὐτῆς σωθείς ποτε ἀπὸ καταδίκης θανατικῆς, ἀναμιμνησκόμενος τῆς μεγάλης ταύτης εὐεργεσίας, ἑώρταζε λαμπρῶς τε καὶ πανηγυρικῶς τὴν μνήμην τῆς ὁσιωτάτης Εἰρήνης[2]. Ὅτι δ' ἡ συνήθεια τοῦ πᾶσαν μονὴν ἔχειν ἰδίους ἁγίους καὶ Ἑορτολόγιον ἴδιον καὶ κατ' αὐτὸ πανηγύρεις ἄγειν ἐτησίας διήρκεσε καὶ πέραν ἔτι τῶν μέσων τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος ἔχομεν ἀψευδῆ μάρτυρα Φιλόθεον τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις ἰδού τί λέγει, προκειμένου λόγου περὶ τῆς ἰδιωτικῶς τὸ πρῶτον, εἶτα δ' ἐπισήμως τελουμένης μνήμης Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Λαλῶν ὁ Φιλόθεος, ἑξαετίαν μόλις μετὰ θάνατον τοῦ Παλαμᾶ, πρὸς τὴν κατὰ Προχώρου τοῦ Κυδώνη συγκροτηθεῖσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον, ἀνωμολόγει τὴν ἁγιότητα τοῦ ἀνδρὸς «ἀπὸ τῆς αὐτοῦ πολιτείας τῆς θαυμαστῆς καὶ ἰσαγγέλου καὶ τῶν μεγάλων ἀγώνων, οὓς ἠγωνίσατο κατά τε τῶν παθῶν καὶ τῶν δαιμόνων, ὅσα ἐμοὶ εἰδέναι τὸν ἐκείνου πεπειραμένον μάλιστα, ἔτι τε καὶ ἀφ' ὧν ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἠγωνίσατο καὶ ταύτης προέστη, καὶ συγγράμμασι καὶ λόγοις καὶ διαλέξεσι. . . καὶ μαρτυροῦσι τῷ λόγῳ τὰ *ἐμὰ πρὸς ἐκεῖνον ἐγκώμια, ἅ τε κανόνων καὶ ὕμνων ἐμοὶ πονηθέντα*», ἀνεκείνου δ' ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ ὁ πρὸ αὐτοῦ πατριάρχης, δῆλον οὖν ὁ Κάλλιστος, πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ἔγραψαν αἰτούμενοι συλλογὴν τῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Παλαμᾶ τελεσθέντων θαυμάτων, οἵαν ἀπέστειλαν τῷ Καλλίστῳ· μαρτυρεῖ δὲ περὶ τοῦ Ἑορτολογίου ἑκάστης ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς οὕτω σαφῶς: «Διὰ τοῦτο *καὶ ἐγὼ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἀκαταλήπτου καθήμενος καὶ ἰδιάζων, περιφανῆ τινα καὶ μεγάλην ἑορτὴν ἐπετέλουν τῷ ἁγίῳ τούτῳ*· καὶ τοὺς τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ταύτης μελῳδοὺς ἔχων μετ' ἐμοῦ, καὶ πολλοὺς τῶν τοῦ κλήρου· καὶ νῦν πάλιν ἐπα-

1. βίος Συμεών τοῦ νέου Θεολόγου ὑπὸ Νικήτα Στηθάτου· Συναξαριστὴς Κ. Δουκάκη· τόμος τοῦ μαρτίου μηνός· ἐν Ἀθήναις, 1891, σελ. 232, 234, 245 καὶ 248.

2. βίος Εἰρήνης ἐν «Καλοκαιρινῇ». Δουκάκη, Συναξαριστής· τόμος ἰουλίου· Ἀθῆναι, 1893, σελ. 457.

νελθὼν εἰς τὸν ὑψηλὸν τοῦτον θρόνον, ἐπεὶ οἱ Λαυριῶται ἔγραψαν καὶ ἀνέφερον ἡμῖν περὶ τούτου, ἔγραψα πρὸς ἐκείνους, ἵνα πᾶς ὁ βουλόμενος ἑορτάζῃ τούτῳ κατ' ἰδίαν· καὶ νῦν τοῦτο λέγω, ἵνα *πᾶς ὁ θέλων ἑορτὴν ἐπιτελεῖν τούτῳ ἀκωλύτως ταύτην ποιείτω· ἐν τῇ μεγάλῃ δὲ Ἐκκλησίᾳ οὐκ ἐποιοῦμεν τοῦτο καὶ καθόλου ἐν ταῖς λοιπαῖς ἐκκλησίαις πανταχοῦ*, ὅτι οὔπω περὶ τούτου τῇ ἱερᾷ συνόδῳ ἐκοινωσάμην· νῦν δὲ ἀπόφασιν διδώκαμεν καὶ γνώμην κοινὴν ἵνα ἑορτάζηται. **Τοῦτο δὲ σύνηθές ἐστι γενόμενον** *ἐν τοῖς ἁγίοις, οὓς ὁ Θεὸς δοξάζει· οἷον γέγονε καὶ ἐπὶ τῷ ἁγίῳ Ἀθανασίῳ τῷ εἰκουμενικῷ πατριάρχῃ· ἐπεὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἐκεῖνον ἐδόξασε διὰ τῶν θαυμάτων*, **καὶ μήπω τῆς Ἐκκλησίας ἀναστηλωσάσης αὐτόν, ἑορτὴν ἐπετέλουν περιφανῆ οἱ τοῦ μοναστηρίου αὐτοῦ μοναχοί,** *καὶ τὴν ἱερὰν αὐτοῦ εἰκόνα ἔφερον ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, κατὰ τὴν κυριακὴν τῆς Ὀρθοδοξίας, καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς λιτανείαις διὰ μέσης τῆς πόλεως* **ἐν χρόνοις πολλοῖς·** *ἕτερον δέ, τῆς ἱερᾶς συνόδου τοῦτο εἰποῦσης, ἑορτάζεται καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ.* **Καὶ ἐπὶ ἄλλοις δὲ πολλοῖς γέγονεν ἁγίοις ἀνδράσι καὶ γυναιξίν, ὧν τὰ τίμια λείψανα κεῖνται ἐν πολλοῖς τῶν κατὰ τὴν βασιλίδα ταύτην τῶν πόλεων εὐαγῶν μοναστηρίων, καὶ ἑορτάζονται παρὰ τοῦ βουλομένου παντός,** *μήπω τῆς Ἐκκλησίας εἰποῦσης τοῦτο οὐκ ἔτι*»[3].

§

Οὕτω κατετάσσοντο βαθμηδὸν ἐν τοῖς μερικοῖς ἑκάστου ναοῦ καὶ μονῆς Ἑορτολογίοις καὶ πρὸ τῆς συνοδικῆς ἀποφάσεως πάντες ἐκεῖνοι οἱ κτίτορες καὶ ἡγούμενοι μονῶν καὶ ναῶν, ὧν ἐτελοῦντο τὰ μνημόσυνα κατ' ἔτος, ἤτοι ἡ ἀνάμνησις τοῦ θανάτου αὐτῶν· οὕτως οἱ εὐσεβεῖς βασιλεῖς καὶ βασιλίδες, ὧν τινες νώνυμοι καὶ νηλεεῖς, ἐδοξάζοντο ὡς ἁγιώτατοι τὸν βίον, ἂν θέλητε δὲ καὶ θαυματουργοί· Θεοδόσιος ὁ ἡμιρέβιος αὐτοκράτωρ, ὁ ἐν ἀρχαῖς τῆς Η' ἑκατονταετηρίδος, τὴν ἀρχὴν λιπὼν καὶ μοναχὸς γενόμενος, ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Φιλίππου (ἐν Ἐρέσῳ βεβαίως)· παράδοσις ἐσώζετο κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα *παρὰ τοῖς ἐντοπίοις* «θαυματουργεῖν αὐτόν»[1]. Ἐπειδὴ δ' οἱ ἐπιφανεῖς ἱεράρχαι ἐθαυματούργουν, διατί οὐ θαυμάτων εἰσὶν ὑπηρέται καὶ οἱ ἴσην τῇ ἱερωσύνῃ κεκτημένοι τὴν ὑπάτην κοσμικὴν ἀρχήν, τὴν ὑπὸ Θεοῦ δοθεῖσαν αὐτοῖς;[2]

Τὸ πανηγυρίζειν ἐν ὡρισμένῃ κατ' ἔτος ἡμέρᾳ τὰς μνήμας ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἐστιν ἔθος ἀρχαιότατον, καθεστὼς ἱερόν. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἐν ἐπιταφίῳ λόγῳ εἰς Καισάριον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν ἴδιον λέγει «καὶ τὰ μὲν ἀποδεδώκαμεν· τὰ δὲ δώσομεν, τὰς δι' ἔτους προσφέροντες τιμάς τε καὶ μνήμας, οἵ γε τῷ βίῳ περιλειπόμενοι»[3]. Τὸ καθεστὼς ἐπεκράτει παρ' ἅπασι, τοῖς τε δηλαδὴ προσκειμένοις τῇ τῆς Ἐκκλησίας ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ καὶ τοῖς ἀπ' αὐτῆς ἀπεσχισμένοις· εἴτε δὲ μαρτύρων, εἴτε ὁσίων ἀνδρῶν προαποθανόντων, ἦγον ἑκάστη ἐκκλησία τὰς μνήμας πανηγυρικῶς. Ἐν ἀρχαῖς ἔτι τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος οἱ Ναυατιανοί, εἴτινες εἶχον τρεῖς ἐντὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ναούς, ὧν τὸν ἕνα πλησίον τοῦ Πελαργοῦ, ὑπὸ τοῦ πνευματομάχου πατριάρχου Μακεδονίου κατεδαφισθέντα, ἀνθ' οὗ ζήλῳ πολλῷ ἕτερον ἔκτισαν ἐν Γαλατᾷ, εἰ καὶ πάλιν ἐν τοῖς Πελαργοῦ, κατ' ἄδειαν Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, ἐπανέκτισαν αὐτόν, εἶχον ἐπ' ὀνόματι Ἀλεξάνδρου ναὸν ἕτερον, ἰδιάζοντος αὐτοῖς μάρτυρος, ἐγειρόμενον πλησίον Βορβύσου καὶ Κυδάρεως τῶν ποταμῶν, ἐν ᾧ βεβαίως συνήγοντο πανηγυρίζοντες[4]· λέγω δὲ βεβαίως, διότι παρόμοιόν τι συνέβαινε περὶ Σαββάτιον ἐπίσκοπον Ναυατιανῶν ἐξόριστον ἐν Ῥόδῳ θανόντα· τούτου τὸ λείψανον οἱ Ναυατιανοὶ μεταχομίσαντες ἔθαψαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπὶ τοῦ τάφου δ' ἐρχόμενοι πανήγυριν ἦγον ἱεράν, ἀπαγγέλλοντες εὐχάς· ὁ ταῦτα διηγούμενος ἐκκλησιαστικὸς ἱστοριογράφος ἀναφέρει ὅτι τὸ λείψανον τοῦ Σαββατίου, γενόμενον οὕτω θεσπιδαι-

3. Δοσιθέου, Τόμος Ἀγάπης· ἐν Ἰασίῳ, 1699, σελ. 169. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ Ὁμιλίαι· ἐκδόσεως Ἱεροσολύμων, 1857, σελ. VI-VIII.

1. Κεδρηνός· Α', σελ. 788.

2. Ἡ διδασκαλία ἐστὶν εὐαγγελική. Ἰωάννου ιθ', 11. πρ. Ῥωμαίους ιγ', 1. 2. πρ. Τίτον γ', 1. Πέτρου Α' κεφ. β', 13. Παροιμιῶν η', 15.

3. Γρηγορίου Θεολόγου Ἐπιτάφιος εἰς Καισάριον· Migne, τόμ. ΑΕ', στήλη 776.

4. Ἑρμείας Σωζόμενος· Ἐκκλησ. Ἱστορία Δ'. κ'. Σωκράτης Σχολαστικός· Ἐκκλ. Ἱστ. Β', λη'. Τὸν Ἀλέξανδρον τοῦτον Μακεδόνιος ὁ αἱρετικὸς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἔκλεισεν ἐν σίρκῃ, ἐν ᾗ ἀπέθανε.

μονίας κέντρον, ὁ πατριάρχης Ἀττικὸς δι' ἀνθρώπων αὐτοῦ σταλέντων ἐπιτηδὲς ἀλλαχοῦ μετήνεγκε θάψας, ἐπαύθη δ' οὕτω πᾶσα τοιαύτη συνάθροισις[5]. Ὅ,τι δ' ἔπραττον οἱ Ναυατιανοὶ βεβαίως ἔπραττον καὶ οἱ τὴν μίαν καὶ καθολικὴν τοῦ Χριστοῦ συγχροτοῦντες Ἐκκλησίαν.

ℵ

Ἐπειδὴ δὲ μνήμας ἦγον αἱ μοναὶ καὶ οἱ ναοὶ τῶν κτιτόρων καὶ τῶν ἡγουμένων αὐτῶν, οὕτω τὰ μερικὰ Ἑορτολόγια ὑπερεπληροῦντο τοιούτων ὀνομάτων, ὁπότε δὴ ἐγίνετο τὸ πρῶτον ἀνακάθαρσις οἷον εἰπεῖν καὶ διόρθωσις τῆς πολλῆς ὕλης ταύτης, συνηριθμήθησαν κατὰ τὴν ἐνσποίησιν ἐν ἑνὶ Ἑορτολογίῳ πάντες καὶ πᾶσαι, καὶ κατὰ τὴν ἐν τῷ I' αἰῶνι συμπλήρωσιν εἰσῆλθεν, ὡς φρονῶ, καὶ ἡ ὑπὸ Κωνσταντίου πατριάρχου τοῦ ἀπὸ Σινάου ὑβριζομένη «μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις Ἀναστασίου Κωνσταντινουπόλεως» ἥτις ἄλλως κεῖται λίαν καλῶς, ὡς συνέπεια τοῦ τε πνεύματος τῶν αἰώνων ἐκείνων καὶ τοῦ τοπικοῦ χαρακτῆρος, ὃν ἐξ ἀρχῆς εἶχε τὸ Βυζαντινὸν καὶ καθ' ἡμᾶς Ἑορτολόγιον. Δέον ἵνα λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι σχεδὸν ἕκαστος πατριάρχης ἀπὸ τῶν μέσων τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος ᾠκοδόμει μονὴν ἰδίαν, αὐτὸς δ' ὁ αἱρετικὸς ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Μακεδόνιος ᾠκοδόμησε πολλὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονὰς[1], ἐν αἷς οὐδεμίαν ἔχω ἀμφιβολίαν ὅτι οἱ ὁμόφρονες ἐπανηγύριζον τὴν μνήμην αὐτοῦ. Εἰ δ' ὁ τὴν μονὴν οἰκοδομῶν πατριάρχης συνάζων ἀπεθησαύριζεν ἐν αὐτῇ λείψανα ἁγίων, τοῦτο μᾶλλον εὐχερῆ καθίστα τὴν ἐν τῷ Ἑορτολογίῳ παρείσδυσιν. Τὰ σήμερον ἐν χρήσει ἁγιολόγια καὶ οἱ Συναξαρισταί, δεόμενα συμπληρώσεως καθὸ ἀτελῆ, παρέλιπον ἐν μηνὶ ἰανουαρίῳ, καὶ κυρίως εἰς τὴν 19 ἡμέραν αὐτοῦ, σημείωμα σπουδαιότατον περὶ τῆς «συνάξεως» τῶν ἁγίων μαρτύρων Λουκιλλιανοῦ, Παύλης, καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς νηπίων Κλαυδίου, Ὑπατίου, Παύλου, Διονυσίου· ὁ μὲν Νικόδημος, τὴν μνήμην αὐτῶν μετατιθεὶς εἰς τὴν 3 ἰουνίου, σημειοῖ «Τελεῖται δὲ ἡ αὐτῶν ἑορτὴ καὶ σύναξις εἰς τὸν ἅγιον αὐτῶν ναὸν τὸν εὑρισκόμενον πλησίον εἰς τὸν Ἀρχάγγελον Μιχαήλ, ἐν τόπῳ καλουμένῳ Ὀξείᾳ»· οἱ δὲ χειρόγραφοι Συναξαρισταὶ λέγουσι ῥητῶς: *Τελεῖται δὲ ἡ αὐτῶν σύναξις ἐν τῷ οἴκῳ Ἀναστασίου πατριάρχου ἐν τῇ Ὀξείᾳ*, πολὺ πιθανῶς ἐν Ὀξείᾳ τῇ μικρᾷ νήσῳ τῆς Προποντίδος, ἢ ἐν ὁμωνύμῳ τοποθεσίᾳ κειμένῃ πλησίον τῶν «Δομνίνου» λεγομένων «ἐμβόλων» ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει[2]· εἰ δ' οἱ ἡμέτεροι ἁγιολόγοι παρεσιώπησαν τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἡ σύναξις ἐτελεῖτο, ὁ πολὺς Δουκάγγιος ἀναφέρει τὸν οἶκον Ἀναστασίου πατριάρχου ἐν ταῖς εἰς Ζωναρᾶν ὑπομνήσεσιν αὐτοῦ καὶ σημειώσεσιν[3].

ℵ

Ἀλλ' ὁ λόγος ὁ περὶ Ἀναστασίου καὶ τῶν δυσχειμέρων χρόνων, καθ' οὓς ἤκμασεν, ἀναγκαίως φέρει εἰς ἐξέτασιν ἑτέρας αἰτίας, ἥτις συνετέλεσε τὴν ὑπερπλήρωσιν τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἑορτολογίου. Καθὼς ἡ κατὰ τῶν διασπώντων τὸν ἄρραφον τοῦ Χριστοῦ χιτῶνα αἱρετικῶν ἀντίδρασις, μετὰ πᾶσαν οἰκουμενικὴν σύνοδον ἀνεκήρυττεν ἁγίους τοὺς ὑπὲρ τοῦ δόγματος ἀγωνισαμένους, ὅσια καὶ δίκαια πράττουσα, οὕτως ἡ κατὰ τῶν εἰκονομάχων ἀντίδρασις τῶν εἰκονορίλων, μετὰ τὴν Z' οἰκουμενικὴν ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον καὶ μετὰ τὴν τῷ 842 τοπικὴν ἐπὶ Θεοδώρας, εἰσήγαγεν ἐν τῷ Ἑορτολογίῳ πολλοὺς ὁσίους ἄνδρας, οἵτινες ὑπερημύναντο τοῦ πατρίου δόγματος περὶ σχετικῆς τῶν εἰκόνων προσκυνήσεως, πλὴν τῶν ἀναδεδειγμένων μαρτύρων κατὰ τὰ ἑκατὸν δέκα ἐκεῖνα ἔτη τῆς εἰκονομαχικῆς ἀσυνεσίας· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην τὸν τοπικὸν τοῦ Ἑορτολογίου χαρακτῆρα συσφίγξαντες οἱ τότε χρόνοι ἀπετέλεσαν ἔτι τοπικώτερον. Γνωστὸν ἐστι πᾶσι καὶ τοῖς ἁπλῶς τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν ἀναδιφήσασι, πόσῳ μέγα καὶ σημαῖνον μέρος ἔλαβε κατὰ τὰς θρησκευτικὰς ἐκείνας ἔριδας ἡ περιώνυμος μονὴ τοῦ Στουδίου· Οἱ μοναχοὶ αὐτῆς εἶχον ἴδιον βεβαίως Ἑορτολόγιον, ὡς πᾶσα μονή, ἰδίας ἦγον μνήμας ἁγίων διακριθέντων ἐν τῇ μονῇ ἐπί τε ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ· καίτοι δ' ἐτάραξαν οἱ κατὰ καιρὸν μοναχοὶ τοῦ Στουδίου τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἰδίᾳ κατὰ τοὺς αἰῶνας H' καὶ Θ' καὶ διὰ τὸν τοῦ Κωνσταντίνου Z' γάμον μετὰ Θεοδότης τῆς κουβικουλαρίας αὐτοῦ, καὶ διὰ τὴν δῆθεν παράνομον ἀπὸ λαϊκῶν ἀνάρρησιν εἰς τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα τοῦ Νικηφόρου (806), ἦσαν ὅμως ἄνθρωποι

5. Σωκράτης· Ἐκκλ. Ἱστ. Z', κ'.

1. Ἑρμείας Σωζόμενος· Ἐκκλ. Ἱστ. Δ', β'.

2. βλέπε ἐν τῷ μετὰ χεῖρας βιβλίῳ τὴν 7 ἰανουαρίου.

3. Ζωναρᾶς· κατὰ τὴν ἔκδοσιν Λουδοβίκου Δινδορφίου τόμ. ΣΤ', σελ. 123.

πολλῆς ἀπολαύοντες τιμῆς ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ καὶ σεβασμοῦ πολλοῦ, πολλὴν ὡσαύτως ἀπὸ τοῦ πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ὑπόληψιν ἁγιότητος ἀπολαμβάνοντες· εἰργάσθησαν δὲ λαμπρῶς, εἰ καὶ μετὰ πολλῆς σροδρότητος, ὑπὲρ τῆς τῶν ἁγίων εἰκόνων ἀναστηλώσεως καὶ βεβαίως ἐκτήσαντο δικαίωμα ἀναμφισβήτητον κατατάξεως ἐν τῷ Ἑορτολογίῳ· πράγματι δὲ τόσον εἰσὶ πολλοὶ οἱ ὅσιοι ἐκεῖνοι ἄνδρες, οἱ ἐκ Στουδιτῶν, ὧν ἡ μνήμη καθηγιάσθη, ὥστε ῥρονῶ ὅτι τὸ Ἑορτολόγιον τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς ἐπεβλήθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δόξης, ἧς ἡ μονὴ τοῦ Στουδίου δικαίως ἠξιώθη μετὰ τὸν Η' αἰῶνα, λαμπρὸς ὑπέρμαχος καὶ θαυμασιώτατος ἀντιπρόσωπος ἦν ὁ Θεόδωρος Στουδίτης, αὐτός τε τιμηθεὶς καὶ ζῶν καὶ μετὰ θάνατον ὑπὸ τῶν εἰκονοφίλων, καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ τιμήσας, εἰσαχθέντας εἰς τὸ Ἑορτολόγιον. Ὅστις ἔχει μαρτυρίας ἀνάγκην, ἔχει πρόχειρον τὴν μαρτυρίαν ἐπάλληλον καὶ συνεχεστάτην ἐν τῷ μετὰ χεῖρας βιβλίῳ. Οἱ πλεῖστοι τῶν ὁσίων τῶν τῇ σχετικῇ τῶν ἁγίων εἰκόνων προσκυνήσει προσκειμένων, ὧν ἡ μνήμη καθηγιάσθη, εἰσὶν ἐκ τῶν τοῦ Στουδίου μοναχῶν· οἱ δὲ μὴ τοιοῦτοι εἰσι πάντες σχεδὸν φίλοι, μεθ' ὧν ὁ Θεόδωρος εἰς ἐπιστολικὴν διατέλει κοινολογίαν· ἂν δέ ποθ' εὑρεθῇ ἐν χειρογράφοις Συναξαρίοις ἢ Μηναίοις ἡ μνήμη καὶ τῆς ἁλαζόνος βασιλίδος Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας, ὀφείλομεν καὶ τοῦτο εἰς τὸν ἡγούμενον τοῦ Στουδίου Θεόδωρον· αὐτὸς ἐν ἐπιστολῇ πρὸς αὐτὴν λαμπρῶς ἐγκώμιον αὐτῇ πλέκων ἐπαινεῖ αὐτὴ ὅτι ἥρας συσσεισμὸν ἐν τοῖς πέρασι τηλικαύτης εὐσεβείας· καὶ ἰδοὺ ἤκουσί σοι κυκλοτερόθεν, ὡς νεφέλαι πετόμεναι, λιταὶ παμπληθεῖς, γεραίρουσαι τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῶν αἰσίων σου καταπράξεων»· καλεῖ δ' αὐτὴν *Εἰρήνην Χριστοῦ φίλην, ὅπλον καὶ πρᾶγμα μιλτὸ, θεώνυμον Εἰρήνην, ἔνδικον Χριστοῦ καὶ τῆς ἀληθείας ὑπέρμαχον*[1]. Ὅτι δὲ παρὰ τῷ λαῷ μέγα κῦρος εἶχεν ὁ Στουδίτης Θεόδωρος δείκνυσιν ἡ μεγάλη τοῦ λαοῦ πρὸς αὐτὸν εὐλάβεια, διατρανωθεῖσα κατὰ τὴν κηδείαν αὐτοῦ, καθ' ἣν (12 νοεμβρίου 826), καίπερ τοῦ χειμῶνος βαρυτάτου κατὰ τὸ νυχθήμερον ἐκεῖνο δεινθέντος, ἄπειρον προσῆλθε πλῆθος μετὰ σκευῶν πολυτίμων, ἀρωμάτων τε καὶ κηρίων καὶ θυμιαμάτων· ἡ δὲ κατάθεσις ἐν τῷ τάφῳ τοῦ λειψάνου δυσχερῶς ἐγένετο «διὰ τὸ ἐπιπεπτωκέναι τὸ τοῦ λαοῦ πλῆθος ἁρπάσαι τι τῶν ἱερῶν ἐνταφίων ἢ τοῦ τιμίου λειψάνου»[2]. Ἡ τῶν εἰκονοφίλων λοιπὸν κατὰ τῶν εἰκονομάχων ἀντίδρασις εἰσήγαγεν ἐν τῷ Ἑορτολογίῳ πολλοὺς ὁσίους ἄνδρας, ἡ δὲ μεγίστη τῶν τοῦ Στουδίου μοναχῶν ἐπὶ τοῦ πλήθους ἐπίδρασις εἰσήγαγε πάντας τοὺς στουδίτας καὶ πάντας τοὺς συναθλητὰς τοῦ Θεοδώρου καὶ τοὺς πρὸς αὐτὸν ἐπιστέλλοντας· ταὐτὸν εἰπεῖν· ἐπέβαλε τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ Ἑορτολόγιον τῆς περιωνύμου τοῦ Στουδίου μονῆς.

§

Ἐπειδὴ δ' ἐνίοτε τῆς Ἐκκλησίας τὴν ἠρεμίαν διέσπων ἔριδές τινες καὶ διχοστασίαι, τὸ μὲν ἀναφερόμεναι εἰς ζητήματα δόγματος ἢ τύπων λατρείας, οὐχὶ σπανίως δ' εἰς ζητήματα προσωπικά, καθὼς συμβαίνει πάντοτε καὶ μέλλει συμβαίνειν ἑνόσῳ πάντες οἱ τὰ κοινὰ πράττοντες τὸν αὐτὸν χιτῶνα περιβαλλόμεθα τὸν χοϊκὸν καὶ διερμάτινον, οἱ δ' ὀρθόδοξοι διηροῦντο κατὰ συστήματα ἀπὸ τῶν προσώπων ὀνομαζόμενα, οἷς προσέκειντο, ἡ Ἐκκλησία μόνον μέσον καὶ μέθοδον καταστολῆς καὶ ἄρσεως τῶν προσωπικῶν τούτων διενέξεών τε καὶ διαιρέσεων εἶχεν ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος ἔτι τὴν ἐν τῷ Ἑορτολογίῳ κατάταξιν, μετὰ τὴν τῶν λειψάνων ἀνακομιδὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν· οὕτως ἔχομεν τὴν ἀνακομιδὴν Πεύλου τοῦ πολύτλα ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ἀνακομιδὴν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, καταταχθέντος ἐν τῷ Ἑορτολογίῳ καθὼς συνηριθμήθη καὶ ὁ Πρόκλος ὁ τὴν ἀνακομιδὴν ταύτην ποιησάμενος, καὶ τινας ἑτέρας. Συνηριθμοῦντο δὲ συνήθως ἐν τοῖς ἁγίοις ἀμφότεροι οἱ ἀρχιερεῖς, δι' οὓς ἡ διάστασις ἐγίνετο· ὁ Φώτιος ἐπὶ παραδείγματι καὶ ὁ Ἰγνάτιος· ἀλλὰ καὶ Σέργιος ὁ ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ Μανουὴλ[1], ὃν ῥρονῶ πρῶτον ἐν τῷ Ἑορτολογίῳ κατατάξαντα τὸν Φώτιον· ἀλλὰ καὶ Εὐστάθιος ὁ διάδοχος αὐτοῦ. Διὰ τοιαύτην ἴσως αἰτίαν κατετάχθη καὶ Κοσμᾶς ὁ Ἱεροσολυμίτης ὁ τὴν διόρθωσιν τῶν τῆς Ἐκκλησίας πραγμάτων ἀπεγνωκὼς καὶ παραιτησάμενος τὴν ἱερὰν ἀρχήν. Οὕτω κατετάχθησαν Νικόλαος ὁ μυστικὸς καὶ Εὐθύμιος

1. Θεοδώρου Στουδίτου Ἐπιστολαί· Migne, τόμ. ῃθ', στήλαι 929-933.

2. Ναυκρατίου Ἐγκώλιος περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου· Migne, ῃθ', στ. 1848.

1. βλέπε εἰς τὴν 12 ἀπριλίου ἐν τῷ μετὰ χεῖρας συγγράμματι.

ὁ ἀπὸ συγκέλλων[2], παρεισήχθη δ' εἰς τὸ Βυζαντινὸν Ἑορτολόγιον, πρὸς μείζονα σφράγισιν τῆς συνδιαλλαγῆς Εὐθιμιανῶν καὶ Νικολαϊτῶν, ἡ Κυριακὴ τῶν (;) ἀλλακτῶν[3]. Αἱ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἔριδες τῆς Νέας Ῥώμης ὀλίγους ἁγίους εἰσήγαγον ἐν τῷ Ἑορτολογίῳ. Τελευταία δ' ἐκκλησιαστικὴ διχοστασία κατὰ τὰ τέλη τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος εἰσήγαγε τὸν Ἀρσένιον Αὐτωρειανόν μόνον, τὸν ὑπερόριον ἐν Προκοννήσῳ θανόντα πατριάρχην· ἀλλὰ μόνον· διότι οἱ ἀρσενιᾶται, κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος καὶ καθεστώς, εἶχον ἴδιον Ἑορτολόγιον, καὶ τινας ἐκ τούτου μνήμας μοὶ φαίνεται ὅτι εἶχον τὴν ἀξίωσιν ἵνα μεταγράψωσιν εἰς τὸ κοινὸν καὶ παρὰ τῆς Ἐκκλησίας παραδεδεγμένον Ἑορτολόγιον· οὕτω, κατὰ τὰ πρῶτα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἔτη, ἡμοναχοῦ τινος Κουβουκλεισίου[4] τὸν νεκρόν, ὃν αὐτοὶ ὡς ἀδιάφθορον ἐπὶ χρόνους μείναντα ἐν ὁσίοις εἶχον καὶ ὡς ἁγίῳ προσεῖχον, εἰς τὴν τῆς Περιβλέπτου μονήν, ὡς ἦν προστεταγμένον, ἔθαψαν· αὐτοὶ δὲ φυλακὰς ἐφιστᾶσι τοῦ μηδένα σφίσι παραβάλλειν ἀνέδην καὶ παρασυνάγεσθαι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀπεσχισμένους»[5]· ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ ἐκώλυσεν αὐτοὺς ἀπονέμειν τῇ σορῷ τοῦ μοναχοῦ τούτου τιμὰς ἁγίου, ἐπιτρέψας ἵνα θάψωσι μόνον ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντεπόπτου τὸν νεκρὸν αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ ἐν τῷ κατὰ τὰ Ψαμμαθεῖα ναῷ Θεοδώρας Ῥαουλαίνης τῆς Πρωτοβεστιαρίσσης, ἔνθα μετηνέχθη, κατ' αἴτησιν αὐτῆς, τὸ τοῦ Αὐτωρειανοῦ λείψανον ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας· τὸν λόγον δὲ τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ λειψάνου Ἀρσενίου τοῦ Αὐτωρειανοῦ, πρὸς ἄρσιν τῶν ἐρίδων μεταξὺ Ἰωσηφιτῶν καὶ Ἀρσενιατῶν, δίδωσιν, εἰ καὶ μετά τινος ἐνδοιασμοῦ, ὁ χρονογράφος Νικηφόρος Γρηγορᾶς· εἶνα τιμὴ μὲν ἴσως τοῖς Ἀρσενιάταις τουτὶ καταστατὴν λαμπρὰ, λανθάνουσα δὲ τοῖς Ἰωσηφίταις αἰσχύνη»[6].

§

Τοιοῦτοί εἰσιν οἱ λόγοι, δι' οὓς βαθμηδὸν κατηρτίζετο τὸ Βυζαντινὸν Ἑορτολόγιον, ὡς ἡμέραι πληρούμενον ὀνομάτων: Ὁ κοσμικὸς πανηγυρισμὸς τῆς μνήμης τῶν εὐσεβῶν ἀνάκτων καὶ δὴ κτιτόρων ναῶν ἢ μονῶν, ἢ προστασίαν τινὰ πρὸς τὴν ὀρθὴν δόξαν ἐπιδειξαμένων, ἁπλῶς δ' εἰπεῖν καὶ ταφέντων ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις, ὃ καὶ θεμελιωδέστερον, εἰσήγαγεν ἐν τῷ Ἑορτολογίῳ τὰ ὀνόματα αὐτῶν[1]. Ἡ ἐπέτειος τοῦ θανάτου τῶν ἱδρυτῶν καὶ τῶν ἡγουμένων τῶν μονῶν, κατὰ τὰ ἱερὰ θέσμια, ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐκείνων ἀγομένη μεγαλοπρεπῶς, παρεισέδυεν εἰς τὸ Ἑορτολόγιον. Ἐπίσης συνηριθμεῖτο ἡ μνήμη ἱερῶν ἀνδρῶν, δι' οὓς ἡ Ἐκκλησία διεσπᾶτο, γενομένου τούτου, καθὼς εἴδομεν, ἐπὶ κατευνάσει τῶν ἀντεγκλήσεων καὶ τῶν ἐρίδων. Ἡ ἵδρυσις ναοῦ τινος ἢ μονῆς ὑπό τινος εὐσεβοῦς ἐγίνετο καὶ αὕτη ἀφορμὴ πρὸς εἰσαγωγὴν νέου τινὸς ὀνόματος εἰς τὸ Ἑορτολόγιον, ὡς καὶ ἡ φήμη τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς εὐσεβείας ἰδιώτου τινὸς ὑπὸ φίλων ἢ συγγενῶν αὐτοῦ διαδομένη ἠνάγκαζε ποσὴν ἢ τινα ναὸν παρακείμενον τῷ τόπῳ τῆς ἀσκήσεως ἐκείνου ἵνα εἰσαγάγῃ καὶ τοῦτον εἰς τὸ ἴδιον Ἑορτολόγιον. Ἕνεκα δέ τινος ὀπτασίας ἢ θαύματος, ἢ πρὸς ἐκδήλωσιν εὐγνωμοσύνης, μονή τις μετέγραφεν εἰς τὸ ἑαυτῆς Ἑορτολόγιον τὴν μνήμην ὁσίου ἀνδρὸς ἢ γυναικός, αὐστηρὸν χριστιανικὸν βίον καὶ πολιτείαν ἐπιδειξαμένων ἐν ἑτέρᾳ μονῇ. Οὕτω δὲ ἴδια—καὶ πολλὰ βεβαίως—ὑπῆρχον Ἑορτολόγια ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἑκάστης μὲν μονῆς αὐτοβούλως καὶ χωρὶς συνοδικῆς διαγνώμης εἰσαγούσης ἑορτὰς εἰς ἀνάμνησιν ὁσίων ἀνδρῶν ἢ νεοφανῶν μαρτύρων, τῆς δὲ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἤτοι τοῦ μεγίστου ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, εἰσαγούσης εἰς τὸ ἴδιον Ἑορτολόγιον μνήμας τοιαύτας μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς συνόδου χορήγησιν ἀδείας, ἤτοι μετὰ τὴν ἐπίσημον ὡς ἁγίων ἀνακήρυξιν.

§

Οὐδ' ἠδύνατο ἡ Ἐκκλησία, καθὼς ἐν τῇ βιογραφίᾳ Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου βλέπομεν, ἵνα παρακωλύσῃ τὴν αὐτόβουλον ὑφ'

2. βλέπε ὡσαύτως εἰς τὴν 15 μαΐου καὶ τὴν 5 αὐγούστου ἐν τῷ μετὰ χεῖρας Ἑορτολογίῳ.

3. Ἴδε τὴν μνήμην κατὰ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τοῦ μηνὸς Ἰουλίου.

4. Τὰ Κουβούκλια ἦσαν φρούριον ἐν τῇ Μυσίᾳ τῇ κατ' Ὄλυμπον. Παχυμέρης Β', σελ. 580.

5. Παχυμέρης, Β', σελ. 480.

6. βλέπε Νικηφ. Γρηγορᾶν· Βόννης, τόμ. Α', σελ. 161-162, 165-167 κατὰ πλάτος γράφοντα περὶ τε τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκείνων ἐρίδων καὶ τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ λειψάνου. Οὐδαμῶς δὲ παράδοξος ἡ αἰτιολογία τῆς ἀνακηρύξεως ὡς ἁγίου ἀνθρώπου τινὸς, ἵνα λανθάνουσα γένηται τοῖς αὐτοῦ πολεμίοις αἰσχύνη ἡ καθαγίασις τῆς μνήμης!!

1. ἴδε εἰς τὴν 29 τοῦ μηνὸς αὐγούστου.

ἑκάστου μοναστηρίου κατάταξιν νέων καθ' ἑκάστην ἁγίων εἰς τὸ παρ' ἑκάστῳ μερικὸν Ἑορτολόγιον. Ἐκπληκτικὴ δ' ἦν ἡ ποικιλία καὶ τῶν παρὰ ταῖς κωνσταντινοπολιτικαῖς μοναῖς ἐν χρήσει Τυπικῶν, ὡς πρὸς τὸ τελετουργικὸν μέρος, τὴν μοναχικὴν πολιτείαν καὶ τὸ διοικητικόν· περὶ τούτου δὲ πείθουσι παραδείγματά τινα προχείρως ἔνθεν κἀκεῖθεν ἀνθολογούμενα· ἃ καὶ δεικνύουσιν ὅτι οὐδαμῶς οὐδεὶς ἠδύνατο 'να κωλύσῃ κτίτορας ναῶν καὶ μονῶν ἀπὸ τῆς ἐκθέσεως ἰδίου Τυπικοῦ καὶ αὐτῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκολουθιῶν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ. Καὶ ἐν πρώτοις ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν τῶν μοναστηρίων πολλὰς εὑρίσκομεν ποικιλίας· τὸ ποιμαίνειν καὶ διοικεῖν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἡγούμενον δύο μονάς, ἤν τι σύνηθες ἀπὸ χρόνων ἀρχαιοτάτων· αἱ μοναὶ τοῦ Κοσμᾶ καὶ τοῦ Τραϊανοῦ αἱ πλησίον ἀλλήλων παρὰ τὸν ποταμὸν κείμεναι Σάγγαριν διῳκοῦντο μετὰ τὸ 930 ὑφ' ἑνὸς ἡγουμένου[1]· τοὐντεῦθεν αἱ μοναὶ τοῦ ἁγίου Δημητρίου τῶν Παλαιολόγων καὶ τῶν Κελλιβάρων, οὐ πλησίον ἀλλήλων διακείμεναι, ὡρίσθη ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου 'να διοικῶνται ὑφ' ἑνός[2]· ἐν δὲ τοῖς πατριαρχικοῖς ἐγγράφοις τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος εὑρίσκομεν, ἐν ἀρχαῖς τῆς ΙΕ', ὑφ' ἑνὸς ἡγουμένου, τοῦ Θεοδοσίου τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, διεπομένην τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει μονὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου[3]. Ἡ μελέτη τῶν ἐγγράφων τούτων πολλὰς παρέχεται σχετικὰς πρὸς ὅμοια θέματα πληροφορίας· πολλαὶ μοναὶ δι' αὐτῶν δίδονται λαϊκοῖς, ἴσως καθὸ στερούμεναι μοναχῶν· οὐκ ἀσύνηθες δὲ ἦν τὸ χορηγεῖσθαι ταύτας εἰς ἐπισκόπους καὶ μητροπολίτας, τῆς συνηθείας ταύτης ἐμπεδωθείσης διὰ τῆς προστάξεως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ κατὰ δεκέμβριον τοῦ 1093 διοριζομένης «τοὺς ψηφισθέντας εἰς ἀνατολικὰς ἐκκλησίας ἔχειν καὶ αὖθις τὰ προσόντα αὐτοῖς ἡγουμενεῖα καὶ ἀδελφάτα καὶ ὁρφίκια[4]. Ἴσως μάλιστα ἐκ τῶν παρὰ Θεοδώρῳ Ἀναγνώστῃ ἤθελεν εἰκάσει τις ὅτι ἡ μονὴ τοῦ Στουδίου κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ϛ' ἑκατονταετηρίδος ἐπίσκοπον εἶχεν ἡγούμενον, ὃν ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως προεβάλλετο[5]· διότι καὶ τιμῶν τινῶν ἦσαν μέτοχοι οἱ ἡγούμενοι τῶν μεγάλων μονῶν τῶν ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων, ἀρχιμανδρῖται ὄντες καὶ φέροντες ἐπιγονάτια κατὰ τὰς θείας λειτουργίας· τινὲς τούτων εἶχον καὶ τὸ πολὺ σημαῖνον κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς αἰῶνας ὀρφίκιον τοῦ πρωτοσυγκέλλου, καθὼς ὁ τοῦ Στουδίου, ὁ τῶν Μαγγάνων καὶ ὁ τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας, ὁ τελευταῖος τὸ τοιοῦτον ἀξίωμα λαβὼν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Νείλου χορηγηθὲν αὐτῷ· ἀκριβῶς δὲ οἱ τῶν μονῶν τούτων ἡγούμενοι, ὁ μὲν τῆς πρώτης καὶ πρὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ὁ δὲ τῆς τῶν Μαγγάνων μετὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον, καὶ ὁ τῆς Πέτρας ἀπὸ τοῦ μαρτίου τοῦ ἔτους 1381 ἐκέκτηντο τὸ δικαίωμα τοῦ προκαθίζεσθαι τῶν λοιπῶν ἐν τε ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ ταῖς συνοδικαῖς συνελεύσεσι καθ' ἣν ἔταξα τούτους ἀρίθμησιν ἀνωτέρω[6]. Γινώσκομεν δὲ καὶ περὶ τῶν παρὰ βυζαντινοῖς ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων (ὀρφικίων) τῶν ἰδιαζόντων μάλιστα κληρικοῖς, ὅτι οἱ ναοὶ τῆς Θεοτόκου τοῦ Κύρου καὶ τῶν Τεσσαράκοντα μαρτύρων ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰ κληρικοῖς ἰδιάζοντα ὀρφίκια λαϊκοῖς ἀπένεμον, κατ' ἔθος ἰσχύον ἐν Ἀθήναις, ἐν Μεσημβρίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ[7]. Ναοί δέ τινες καὶ μοναὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡρισμένως δὲ δύο, ὁ ναὸς τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ Χαλκῇ καὶ ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου τῶν Ὁδηγῶν ἐπέτρεπον τοῖς λαϊκοῖς 'να εἰσέρχωνται καὶ ἵστανται ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος αὐτῶν, *κατὰ συνήθειαν ἀρχαιοτάτην*, ἣν μάτην ἐπειράθη 'να καταργήσῃ Θεόδωρος ὁ Βαλσαμών, μαθὼν ὅτι *καθὸ παλαιὸν τὸ τοιοῦτον ἔθος οὐ καταργεῖται*[8].

Ἐπειδὴ δ' οἱ τῶν μονῶν ἡγούμενοι συνήθως ἦσαν μοναχοί, συνεπῶς αἱ νενομισμέναι τῶν μοναχῶν ἐξομολογήσεις ἐγίνετο ὑπὸ ἱε-

1. Νικοδήμου Συναξαριστής, εἰς τὴν 5 ὀκτωβρίου.

2. βλ. τὴν ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ τῆς ἐν Πετρουπόλει Θεολογικῆς ἀκαδημίας Ἰωάννου Τρωίσκη ἐκδοθεῖσαν ἐν Πετρουπόλει τῷ 1885 Τυπικὴν διάταξιν τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Δημητρίου.

3. Miklosich καὶ Müller, Acta Patriarchatus Constantinopolitani· τόμος Β', σελ. 525.

4. Migne Patrologiæ, PKZ', στήλη 940, ὅπου κατὰ λάθος φέρεται ἔτος 1094, διότι ἡ τοῦ Κομνηνοῦ πρόσταξις γράφει «νοεμβρίων τῆς β' ἰνδικτιῶνος», ὅ ἐστι τοῦ ἔτους 1093.

5. Θεοδώρου Ἀναγνώστου Ἐκλ. Ἱστορίας ἐκλογαί· Β', 33. Ἴδε περίεργον ἐπισόδιον κατὰ τοιαύτην τινα χειροτονίαν, ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Τιμοθέου γενόμενον, ἐν τοῖς ἐμοῖς Πατριαρχικοῖς Πίναξι, σελ. 217.

6. Miklosich καὶ Müller, τόμ. Β', σελ. 22.

7. Βαλσαμῶνος ἑρμηνεῖα εἰς κανόνα ΛΓ' τῆς Πενθέκτης.

8. τοῦ αὐτοῦ ἑρμηνεῖα εἰς ΞΘ' τῆς αὐτῆς, τῆς ἐν Τρούλλῳ δηλαδή.

ρέως· ἐν τούτοις τὸ Τυπικὸν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Εὐεργέτιδος ἐπέτρεπεν εἰς τὸν ἡγούμενον αὐτῆς οὐχὶ πρεσβύτερον, ἀλλὰ μοναχὸν ὄντα, ἵνα ἐξομολογῇ τοὺς μοναχούς, ὅπερ ἦν ἀκανόνιστον· τὸ τοιοῦτον ἔθος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Θεοδοσίου τοῦ Βοραιδιώτου κατηργήθη, διατάξαντος ὅπως ὁ ἡγούμενος τῆς Εὐεργέτιδος ᾖ πρεσβύτερος· αἰὲξ ἀνάγκης εἶναι τὸν καθηγούμενον ἱερέα»[9].

Πολλὰς εὑρίσκει τις ποικιλίας καὶ κατὰ τὴν δίαιταν καὶ πολιτείαν τῶν ἐν κωνσταντινοπολιτικαῖς μοναῖς ἀσκουμένων μοναχῶν, ἃς εἰσήγαγον τὰ παλαιότερα Τυπικὰ τῶν πρώτων αὐτῶν ἱδρυτῶν. Τὸ Τυπικόν, ὅπερ εἰσήγαγεν ὁ σῦρος Αὐξέντιος ἐν τῇ μονῇ τῶν Τριχιναρῶν, ἐπέβαλεν ἀργίαν καὶ κατὰ τὴν παρασκευὴν τῆς ἑβδομάδος ὡς καὶ κατὰ τὴν κυριακήν[10]· τὸ Τυπικὸν τῆς περικλεοῦς τοῦ Στουδίου μονῆς, ἐὰν καλῶς ἀντιλαμβάνωμαι τῶν ἱστορικῶν κειμένων, ὡρίζε τετραήμερον τὴν νηστείαν τὴν πρὸ τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεομήτορος, ἐνῷ τὸ Ἱεροσολυμιτικὸν ὡρίζεν ὀκτώ· εἰρήσθω δ' ὅτι μέχρι τέλους τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ὑπῆρχον ἀμφιβολίαι περὶ τῆς νηστείας ταύτης, ἤτοι τῆς ἀπὸ τῆς ἑορτῆς τῆς Μεταμορφώσεως μέχρι τῆς 15 αὐγούστου[11]. Ἐν τῇ μονῇ τοῦ Στουδίου ταύτῃ ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια 'ν' ἀναγινώσκωνται καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα τρεῖς περικοπαὶ λόγων ἐκ τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Κατηχήσει τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου[12], ἐνῷ παρ' ἑτέραις μοναῖς ἦθος ἦν, κατὰ τὰς Τυπικὰς διατάξεις αὐτῶν, 'ν' ἀναγινώσκωνται ἐπ' ἀκροάσει κοινῇ αὐταὶ αἱ Τυπικαὶ διατάξεις· οὕτω τὸ Τυπικὸν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τῆς Κεχαριτωμένης ἀνεγινώσκετο κατὰ πᾶσαν νουμηνίαν εἰς ἐπήκοον πασῶν τῶν μοναζουσῶν[13]· τὸ Τυπικὸν τῆς ὑπὸ τοῦ Παλαιολόγου Μιχαὴλ καινισθείσης μονῆς τῆς ἐπὶ τοῦ βουνοῦ τοῦ Αὐξεντίου ἀνεγινώσκετο δωδεκάκις τοῦ ἔτους, ὡς φαίνεται κατὰ τὴν πρώτην ἑκάστου μηνός, ἐξαιρουμένου τοῦ νοεμβρίου, ὅτε κατὰ τὴν 9 τοῦ μηνὸς ἡ ἀνάγνωσις ἐγίνετο τούτου, τελουμένων τῶν κτιτορικῶν μνημοσύνων, ἤτοι Ἀλεξίου Παλαιολόγου καὶ Εἰρήνης Κομνηνῆς πάππου καὶ μάμμης τοῦ Παλαιολόγου Μιχαὴλ, Ἀνδρονίκου τοῦ πατρὸς καὶ Θεοδώρας Κομνηνῆς τῆς μητρὸς αὐτοῦ[14]. Προσθετέον ὅτι ναοί τινες ἢ μονῶν ἢ νοσοκομείων ἐκέκτηντο καὶ κοσμικωτέρας τινὰς τιμὰς καί τινα προνόμια· τούτων ἐξῆρχεν ὁ περιλάλητος τῶν Βλαχερνῶν ναός, ὅπου πολλὰς βλέπομεν τελουμένας αὐτοκρατορικὰς προελεύσεις· ὁ δὲ σκευοφύλαξ αὐτοῦ, καθὼς καὶ ὁ χαρτουλάριος τῆς Ἁγίας Σοροῦ (τῆς ἐν Βλαχέρναις ἴσως), καὶ οἱ διευθυνταὶ τῶν ξενοδοχείων Τῶν Θεοφίλου, Τῶν Σαμψών, Τῶν Εὐβούλου, Τῶν Εἰρήνης, Τῶν Ναρσοῦ, Τῶν τῆς Ἁγίας Εἰρήνης ἐν τῷ παλατίῳ προσκαλούμενοι τῇ Κυριακῇ τῶν Βαΐων ἐλάμβανον ἀπὸ χειρὸς τοῦ βασιλέως σταυρούς[15]. Ἐνῷ δ' ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν ἐτελεῖτο κατὰ τὴν νύκτα τῆς Κυριακῆς τῆς Ὀρθοδοξίας ἡ παννυχὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῷ τῆς ἁγίας Εἰρήνης ἐτελεῖτο κατὰ τὴν ἁγίαν καὶ Μεγάλην Παρασκευὴν ὑπ' αὐτοῦ ἡ Κατήχησις τοῖς εὐτρεπιζομένοις πρὸς τὸ βάπτισμα[16]. Μέχρι δὲ τοῦ Ι' αἰῶνος ὁ γάμος τῶν βασιλέων, ἤγουν ἡ τοῦ στεφανώματος ἀκολουθία, ἐτελεῖτο ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Στεφάνου τῆς Δάφνης, καὶ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου τοῦ Φάρου[17]. Καὶ τὸ τῆς ἀσυλίας

9. τοῦ αὐτοῦ Βαλσαμῶνος ἑρμηνεία εἰς τὸν Ζ' κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ.

10. Τυπικὸν τῆς ἐπὶ τοῦ βουνοῦ τοῦ Αὐξεντίου σεβασμίας μονῆς Μιχαὴλ Ἀρχαγγέλων· ἐκδιδόντος τὸ πρῶτον Μανουὴλ Ι. Γεδεών· ἐν Ἀθήναις, 1895, σελ. 68.

11. Νίκωνος ἐκ τοῦ Πανδέκτου ὁμιλία ΝΖ'. Σύνταγμα τῶν ἱερῶν Κανόνων· Ποτλῆ καὶ Ράλλη· τόμ. Δ', σελ. 500. Βαλσαμῶνος ἑρμηνεία εἰς ΝΕ' ἐρώτησιν Μάρκου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας.

12. βίος Θεοδώρου Στουδίτου ὑπὸ Μιχαὴλ Μοναχοῦ. Migne Patrol. ηθ', στ. 152.

13. ἡ διάταξις ἐν τῷ ΞΕ' κεφαλαίῳ· τὸ Τυπικὸν παρὰ Migne, Patrol. τόμ. ΡΚΖ', ἀπὸ στήλης 992-1128.

14. Τυπικὸν τῆς ἐπὶ τοῦ βουνοῦ τοῦ Αὐξεντίου μονῆς κλπ. τῆς ἡμῖν ἐκδόσεως· σελ. 46-47.

15. Πορφυρογεννήτου, Ἔκθεσις βασιλείου τάξεως· Βόννης, τόμ. Α', σελ. 173.

16. Πορφυρογεν. αὐτόθι, σελ. 157 καὶ 179.

17. Πορφυρογέν. αὐτόθι, σελ. 201 καὶ 197-198, ὅπου τὰ ὑπὸ τῶν δήμων ᾀδόμενα φαίνονται κοσμικά τινα ᾄσματα· καθὼς, λόγου χάριν:

Πνεῦμα τὸ Πανάγιον
τὰς αὐγούστας σκέπασον.
Κύριε, ζωὴν αὐτῶν (γρπτ. αὐτοῖς)
διὰ τὴν ζωὴν ἡμῶν.
Ἔντιμε, ἐνάρετε,
Τριὰς κατακοσμήσει σε,
καὶ χαρὰν παρέξει σοι
Θεὸς ὁ ἐπουράνιος·
Οὗτος εὐλογήσει σε
μετὰ τῆς συζύγου σου κλπ.

δὲ προνόμιον οὐχὶ πάντες οἱ ναοὶ ἐκέκτηντο· κατὰ τὸ 532 ῥητῶς ἀναφέρεται κεκτημένος αὐτὸ ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου[18].

§

Ἐκπληκτικαὶ δ' εἰσὶν ἀληθῶς αἱ ποικιλίαι, ἃς εὑρίσκομεν ἐν τῷ τελετουργικῷ, ὡς πρός τινα ἔθη, καὶ ὡς πρὸς τὴν διεξαγωγὴν ἱερῶν πανηγύρεων. Ἐκ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν, ὡς ἐν βιογραφίᾳ Μαρκιανοῦ οἰκονόμου δείκνυται, ἀπὸ τῶν μέσων τῆς Ε' ἑκατονταετηρίδος ἔθος εἰσήχθη, κατὰ τὸ Τυπικὸν Μαρκιανοῦ τοῦ κτίτορος, ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, *γοτθικῇ γλώττῃ* «τὰς θεοπνεύστους Γραφὰς ἀναγινώσκεσθαι κατὰ τὰς ἐπισήμους τῶν ἡμερῶν»[1]· ἔθος δ' εἶχε σεπτὸν καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐπιβάλλον ὁ ἐν τῷ παλατίῳ ναὸς τοῦ ἁγίου Στεφάνου τῆς Δάφνης, ἐκτιθεὶς πρὸς ἀνάγνωσιν «κατ' ἐνιαυτὸν τῇ ἁγίᾳ μεγάλῃ Πέμπτῃ» τὸ ἐν αὐτῷ θησαυριζόμενον χειρόγραφον τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου τὸ εὑρεθὲν ἐν Κύπρῳ, τὸ δ' ἔθος ἀναφέρεται μέχρις αὐτοῦ τοῦ Ι' αἰῶνος ἰσχύον[2]. Ἐκ τῆς βιογραφίας τοῦ ὁσίου Μαρκέλλου τοῦ τῆς μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων[3] ἡγουμένου γίνεται φανερὸν ὅτι μικρῷ πρὸ τῶν μέσων τῆς Ε' ἑκατονταετηρίδος Ἀλέξανδρός τις ἐν Βυζαντίῳ μοναχὸς σοφὸς ἱδρύσας «πρὸς αὐτῷ τῷ τοῦ Πόντου στόματι σεμνὸν φροντιστήριον» νόμον αὐτὸς εἰσήγαγεν, ἤτοι Τυπικὴν διάταξιν, μηδέποτε διακόπτεσθαι τὸ συνεχὲς τῶν εἰς Θεὸν ὕμνων «ἀλλὰ τῇ κατὰ διαδοχὴν τῶν λειτουργούντων ὑπαλλαγῇ τὴν ἀσίγητον καὶ ἄπαυστον τῷ Δεσπότῃ περιποιεῖσθαι δοξολογίαν». Ἀλλὰ καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μεταλλαγὴν τοῦ Τυπικοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας ἐν ᾗ περιπτώσει συνέπιπτον ἀκίνητοι κιναῖς ἑορταῖς, ἴδια Τυπικὰ καθώριζον τὴν ἀκολουθίαν, ἥτις ἔπρεπε νὰ ψαλῇ ἐν ἑκάστῳ ναῷ. Ἐκ τῶν τῆς ἁγίας Εἰρήνης καὶ τῆς Θεοτόκου τῶν Χαλκοπρατείων Τυπικῶν ἔχομεν ἐκδεδομένον ἀπόσπασμα περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, καθορίζον τὴν τηρητέαν τάξιν, ἣν οὐδαμῶς ἐτήρουν ἕτεραι μοναί, παρ' αἷς μήτε ἡ ἑορτὴ αὕτη πανήγυρις ἦν τῆς μονῆς ἢ τοῦ ναοῦ, μήτε πατριάρχης ἐν αὐταῖς παρῆν κατὰ παλαιὸν ἔθος[4]· ἐκ τοῦ τρόπου μεθ' οὗ γράφεται τὸ τεμάχιον, συμπεραίνω ὅτι τοῖς δύο ναοῖς τούτοις ἡ Τυπικὴ διάταξις αὕτη προσιδιάζει. Κατὰ δὲ τὰ παρὰ τῷ Πορφυρογεννήτῳ φερόμενα[5] συμπεραίνει τις ὅτι τῶν αὐτοκρατόρων ἡ παρουσία κατὰ τὰς ἑορτὰς ἐν ναῷ τινι σπουδαία τις ἦν ἀφορμὴ πρὸς ἀλλοίωσιν τοῦ τυπικοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας, γινομένη μόνον ἐν ἐκείνῳ τῷ ναῷ, ἐν ᾧ παρίστατο ὁ βασιλεύς. Ὅτι δὲ αἱ ἐν χρήσει παρὰ τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἢ τῆς ἁγίας Εἰρήνης ἢ τῆς Θεοτόκου τῶν Χαλκοπρατείων τοιαῦται διατάξεις οὐκ ἐπεβάλλοντο ναοῖς ἑτέροις, αὐτὰ τὰ παρὰ Πορφυρογεννήτῳ δεικνύουσιν· οὔτε κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας, οὔτ' ἐφ' ἡμῶν ἔτι τὰ παρὰ τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐθιζόμενα ἐπεβάλλοντο μοναῖς ἢ ναοῖς ἑτέροις·

18. Θεοφάνης· τόμ. Α', σελ. 283.

1. βίος Μαρκιανοῦ ὑπὸ Συμεὼν Μεταφραστοῦ· Migne, PΠΔ', στ. 456.

2. Ἰωήλ, Χρονογραφία· Βόννης, σελ. 43.

3. βλ. ἐν τῷ μετὰ χεῖρας βιβλίῳ εἰς τὴν 29 δεκεμβρ.

4. Ἐὰν ὁ Εὐαγγελισμὸς συμπέσῃ τῇ μεγάλῃ Παρασκευῇ, «χρὴ εἰδέναι ὅτι γίνεται ἡ Τριθέκτη ἐν τῇ Ἁγίᾳ Εἰρήνῃ καὶ ἡ Κατήχησις, καὶ ἀνέρχεται ἡ λιτὴ ἐν τῷ Φόρῳ ψάλλοντες τὸ «Σήμερον τῆς σωτηρίας», καὶ ὑποστρέφει ἐν τοῖς Χαλκοπρατείοις ψάλλουσα τὸ αὐτὸ Τροπάριον· καὶ γίνεται ἡ ἀκολουθία τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἕως τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου· καὶ ἀφίει ἐκεῖ ὁ πατριάρχης ἐγκαθέτους πρεσβυτεροδιακόνους καὶ ποιοῦσι τὴν θείαν λειτουργίαν μετὰ τῆς προσκομιδῆς· καὶ ἀνέρχεται ὁ πατριάρχης ἐν τῇ προγεγραμμένῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς ἁγίας Εἰρήνης καὶ ποιεῖ τὴν ἀκολουθίαν τῆς θείας λειτουργίας, ἄνευ τῆς προσκομιδῆς. Ὁ ἀγιοπαλίτης. Ψάλλεται τὰ στιχηρά... κλπ. Εἰς δὲ τὸν ναὸν τῆς Ὑπαπαντῆς Θεοτόκου (ἤ. τῶν Χαλκοπρατείων) λέγομεν τὸν β' Ἀπόστολον καὶ τὸ β' Εὐαγγέλιον· οὗ τελειοῦται μετὰ τῆς προσκομιδῆς ἡ θεία λειτουργία».— «Διεί εἰδέναι ὅτι, ἐὰν φθάσῃ τῇ Μ. Σαββάτῳ, μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν ὑπαλλαγὴν, ἀνέρχεται ἡ λιτὴ ἐν τῷ Φόρῳ ψάλλουσα τροπάριον «Σήμερον τῆς σωτηρίας ἡμῶν», καὶ οὕτως ὑποστρέφει ἐν τοῖς Χαλκοπρατείοις, ψάλλουσα τὸ αὐτὸ τροπάριον, καὶ γίνεται ἡ προγεγραμμένη ἀκολουθία καθὼς τῇ ἁγίᾳ Παρασκευῇ· καὶ ἀναλθὼν ὁ πατριάρχης εἰς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν ποιεῖ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Μ. Σαββάτου· τὰ ἀναγνώσματα οὐ βέκεντα, οὐδὲ ὁ Ἀπόστολος, οὐδὲ τὸ Εὐαγγέλιον. διὰ τὸ εἶναι πολλὴν τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Μ. Σαββάτου· ἐὰν δὲ προσθέσῃ, οὐδὲν ἁμαρτάνει». Ἱεροσολ. βιβλ. Β', σ. 396—97· γρῳ. ΙΑ' αἰῶνος. Ἴσως καὶ ἡ Θεοτόκος τοῦ Φόρου, ὡς καὶ ἡ τῶν Χαλκοπρατείων, ἑώρταζε τὴν 25 μαρτίου. Ῥητέον ὅτι τὰ μοναστήρια τοῦ Ὀλύμπου κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ἦσαν εἶχον τυπικὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ εἰ συνέπιπτε τῇ ἁγίᾳ Μεγάλῃ Πέμπτῃ ἢ τῷ Μ. Σαββάτῳ· βλ. Ἱεροσολ. βιβλιοθ. Β', σελ. 442. Προστίθημι δ' ὅτι ἡ λέξις *μέσκεσθαι* σημαίνει μίσγεσθαι καὶ διαβιβάσθαι. Δουκαγγίου Γλωσσάριον ἐκδόσ. Βρατισλαυίας, στήλη 1290.

5. Ἔκθεσις βασ. τάξεως Α', σελ. 85, 89, 176, 184.

τούναντίον ὅλως, τὸ Πατριαρχεῖον, ἑπόμενον τῇ γνώμῃ τῶν πολυμαθεστάτων πατριαρχῶν Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σιναίου καὶ Γρηγορίου τοῦ ἀπὸ Σερρῶν, ἐπικειμένης συμπτώσεως τῆς ἑορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῇ Μ. Παρασκευῇ ἢ τῷ Μ. Σαββάτῳ, μετατιθὲν αὐτὴν εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ θείου Πάσχα, ὡρίζεν αὐταῖς λέξεσιν, ὅτι τοῦτο πράττει «μόνον διὰ τὰς ἐν πόλεσι καὶ κώμαις ἐκκλησίας· *τῶν μοναστηριακῶν Τυπικῶν ἀμεταβλήτων, ἀνεπάφων, καὶ ἀμετακινήτων διαμενόντων, διά τε τὸ πρὸς τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους πατέρας σέβας καὶ διὰ τὸ διάφορον τοῦ μοναδικοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς ὑψηλοτέρας διαγωγῆς*»[6]. Τὴν αὐτὴν γνώμην διετύπωσε τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ τῇ θεομητορικῇ ταύτῃ ἑορτῇ, ἧς ἐν ἡμέρᾳ τετράδι ἡ παρασκευὴ συμπιπτούσης ἀπεφήνατο *μὴ γίνεσθαι προηγιασμένων λειτουργίαν* «εἰς τὰς ἐν πόλεσι καὶ κώμαις ἱερὰς ἐκκλησίας, ἀγρυπνίας μὴ γινομένης· *εἰς δὲ τὰς τῶν ἱερῶν μοναστηρίων, διά τε τὴν διαφορὰν τοῦ ὑψηλοῦ μοναδικοῦ βίου καὶ διὰ τὸ ἔπεσθαι ἀγρυπνίαν*, γίνεται προηγιασμένη, *τῶν Τυπικῶν τῶν κτιτόρων αὐτῶν, ἀρχαίων ἐκείνων πατέρων, ἀμετακινήτων διαμενόντων*»[7].

Διάφορα δ' ἀνεγινώσκοντο ἐν τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει ναοῖς εὐαγγέλια κατὰ τὰς ἐπιφανεστέρας τῶν ἑορτασίμων ἡμερῶν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ, καὶ δείκνυται σαφῶς, ἐκ συνδυασμοῦ μάλιστα πρὸς τὰ σήμερον ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἐθιζόμενα, ἡ ποικιλία τῶν τυπικῶν διατάξεων ἑκάστου ναοῦ καὶ μονῆς, τηρουμένων τῶν ὑπὸ τῶν ἱδρυτῶν καὶ κτιτόρων ἑκάστης διαταγμένων, οἵτινες ὡς πρὸς τοὺς καθορισμοὺς τῶν κανόνων τῆς τε διοικήσεως καὶ τῆς μοναχικῆς πολιτείας καὶ αὐτοῦ τοῦ λειτουργικοῦ μέρους ἔπραττον ὡς ἤθελον. Τὴν διαφορὰν τῶν ἀναγινωσκομένων κατὰ τὰς ἑορτὰς ταύτας εὐαγγελικῶν περικοπῶν ἀναγινώσκομεν ἔν τισι παλαιοῖς χειρογράφοις, ὧν εἶδον ὀλίγα, τούτων δ' ἐσημείωσα μόνον ὅσα ἀναφέρονται εἰς ὡρισμένους ἐν Κωνσταντινουπόλει ναούς, συνωδὰ τῷ προγράμματι τοῦ μετὰ χεῖρας συγγράμματος. Ἀρχαῖον κωνσταντινοπολιτικὸν Εὐαγγέλιον εὑρίσκω τὸ ἐν Καλενδαρίῳ τοῦ Stephani Morcelli κείμενον, ἥκιστα ἀπομακρυνόμενον τοῦ λαμπροῦ χειρογράφου Εὐαγγελίου τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ὅπερ ὑπὸ τὸν παλαιὸν ἀριθμὸν 426 εὑρηται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐνταῦθα κατὰ τὸ Φανάριον Ἁγιοταφικοῦ Μετοχίου[8]. Κατὰ ταῦτα δ' εὑρίσκω τὰς ἑξῆς διατάξεις:

23 Ἰαμουαρίου: Εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Κλήμεντος. Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην· «Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους». —Ἄλλο τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον· «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων»[9]. Ἴσως ἐλέγετο ἴδιον Εὐαγγέλιον ἐν ἑκατέρῳ τῶν ἀνατεθειμένων εἰς τοὺς ἱερομάρτυρας Ἀγαθάγγελον καὶ Κλήμεντα ναῶν[10].

29 Ἰαμουαρίου: Εἰς ἐπάμοδον τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου. Ἐκ τοῦ κατὰ Μάρκον· «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς Καπερναούμ». —Ἄλλο τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην· «Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους»[11].

6 Φεβρουαρίου: Μνήμη Φωτίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην· «Εἶπεν ὁ Κύριος· ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται». —Οὐ σημειοῦται παρὰ Morcelli μνήμη Φωτίου, ἀλλ' ἐν τῷ 426 καὶ ἐν ἑτέροις.

29 Φεβρουαρίου: Οὐχὶ Κασσιανοῦ τοῦ Ῥωμαίου μνήμη, ἀλλὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων Παπία, Διοδώρου καὶ Κλαυδίου, κατὰ τὸ 426 Εὐαγγέλιον. Παρὰ τῷ Morcelli σημείωσις οὐδεμία.

24 Μαρτίου: Εἰς τὴν παμμυχίδα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Τὸ αὐτὸ δὲ λέγεται καὶ εἰς τὴν β' ἰουλίου μηνὸς εἰς τὰ Μεταθέσια (γραπτέον Καταθέσια) τῆς σοροῦ Βλαχερνῶν. Δέον γινώσκειν ὅτι τὸ αὐτὸ λέγεται εἰς ἑκατέρας παννυχίδας αὐτῆς· Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν· «Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀναστᾶσα Μαριὰμ ἐπορεύθη εἰς τὴν Ὀρινὴν μετὰ σπουδῆς εἰς πόλιν Ἰούδα».

---

6. Τυπικὸν τῆς τοῦ Χ. Μ. Ἐκκλησίας κλπ. Ἔκδοσις Κωνσταντίνου πρωτοψάλτου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1851, σελ. 153.

7. τοῦ αὐτοῦ Τυπικοῦ, σελ. 128.

8. περιέγραψε τοῦτο τὸ Εὐαγγέλιον ὁ γηραιὸς διδάσκαλος Ἐμμανουὴλ Ἰωαννίδης ἐν τῷ Β' τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Ἑλλ. Φιλολογικοῦ Συλλόγου· σελ. 63 καὶ ἑξῆς.

9. Morcelli Calendarium· σελ. 44 τοῦ Α' τόμου, 36 τοῦ Β'.

10. Ἴδε ἐν τῷ μετὰ χεῖρας Ἑορτολογίῳ τὴν 23 Ἰανουαρ.

11. Morcelli, τόμ. Α', σελ. 45 καὶ Β' σελ. 45.

11 Μαΐου. Τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Μωκίου καὶ Παχωμίου. — Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὸ Γεμέθλιομ τῆς πόλεως. Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην· «Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμάς». Τοῦτο κατὰ τὸ 426.—Εἰς τὸ Γεμέσιομ τῆς πόλεως καὶ εἰς τὴμ μμήμην τῶμ ἁγίωμ Μωκίου καὶ Παχωμίου· Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην· «Εἶπεν ὁ Κύριος· καθὼς ἠγάπησέ με ὁ Πατὴρ, κἀγὼ ἠγάπηται ὑμᾶς». Τοῦτο κατὰ Morcelli[12]. — Τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον ἀναγινώσκεται ἐν τῷ Φόρῳ· «Καθὼς ἠγάπησα»· ἐν δὲ τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἀναγινώσκεται τοῦτο· Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην· «Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με». Τοῦτο κατὰ τὸ νεώτερον ἐκ τῶν δύο χειρογράφων Εὐαγγελίων τοῦ ἐν Ἐδιρνέκαπι ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου· ἀλλὰ πληρέστερον ἀναφέρονται ταῦτα ἐν χειρογράφῳ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος τῆς πρώην βιβλιοθήκης τοῦ ἁγίου Σάββα ἐν Ἱεροσολύμοις, γράφοντι[13]: Τὸ Γεμέθλιομ τῆς πόλεως. Τοῦτο ἀναγινώσκεται ἐν τῷ Φόρῳ, ἀπερχομένης τῆς λιτῆς· Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην· «Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· καθὼς ἠγάπησέ με ὁ Πατήρ»· ἐν δὲ τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ὑποστρεφούσης τῆς λιτῆς καὶ τελουμένης τῆς λειτουργίας, ἀναγινώσκεται τοῦτο· Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην· «Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολάς τὰς ἐμάς».

12 Μαΐου: Εἰς τὴμ μμήμην τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου Κύπρου καὶ λοιπῶμ πατριαρχῶμ. Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην· «Εἶπεν ὁ Κύριος· ἐγώ εἰμι ἡ θύρα».—Ἄλλο τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον· «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ». Τοῦτο παρὰ Morcelli[14].

5 Ἰουμίου: Εἰς τὴμ Λιτὴμ τοῦ Κάμπου. Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον· «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐμβάντι τῷ Ἰησοῦ εἰς πλοῖον». Τοῦτο κατὰ τὸ νεώτερον Εὐαγγέλιον τοῦ ἐν Ἐδιρνέκαπι ἡμετέρου ναοῦ.—Παρὰ δὲ Morcelli[15]: Εἰς τὴμ Λιτὴμ τοῦ Κάμπου. Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν· «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς πλοῖον».—Ἄλλο εὐαγγέλιον λέγεται εἰς τὸ βάπτισμα[16], ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν· «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ προσῆλθον τῷ Ἰησοῦ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ εἶπον αὐτῷ· Κύριε, δίδαξον»· ἀλλὰ πληρέστερον ἀναφέρονται ταῦτα ἐν τῷ 426 χειρογράφῳ Εὐαγγελίῳ, διατυποῦντι ὡς ἑξῆς· Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ· Εἰς τὴμ ἐισέλευσιμ τῶμ βαρβάρωμ. Ἐν μὲν τῷ Τριβουναλίῳ λέγεται εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον («Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐμβάντι τῷ Ἰησοῦ εἰς πλοῖον ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ»)· εἰς δὲ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Βαβύλα ἀναγινώσκεται τοῦτο· Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν· «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ προσῆλθον τῷ Ἰησοῦ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ εἶπον αὐτῷ· Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι». Γίνεται δ' οὕτω γνωστὸς καὶ ναὸς τοῦ ἁγίου Βαβύλα· πρόσθες ὅτι ὁ τέως ἀγνοούμενος οὗτος ναὸς εἶχε συνηθείας ἑτέρας, ἀνεγινώσκετο δ' ἐν αὐτῷ, καθ' ἡμέραν ἑορτῆς ἐπίσημον, Εὐαγγέλιον διάφορον.

11 Ἰουλίου: Εἰς τὴμ σύναξιμ τῆς ἁγίας Εὐφημίας τοῦ Ὄρους. Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον· «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος, καὶ ἰδοὺ γυνὴ Χαναναία». — Ἄλλο τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ· Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν· «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἠρώτα τις τῶν Φαρισαίων τὸν Ἰησοῦν». Τοῦτο κατὰ Morcelli[17].

14 Αὐγούστου: Εἰς μμήμην τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μαρκέλλου. Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην· «Εἶπεν ὁ Κύριος· Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα». —Ἄλλο τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ εἰς τὴμ παμμυχίδα τῆς Κοιμήσεως τῆς παναγίας Θεοτόκου· Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν· «Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀναστᾶσα Μαριὰμ». Τοῦτο κατὰ Morcelli[18].

31 Αὐγούστου: Τὰ καταθέσια τῆς Ζώμης τῆς ἁγίας Θεοτόκου. Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν· «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ διήρχετο ὁ Ἰησοῦς τὴν Ἰεριχώ».—Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, εἰς τὴμ μμήμην τῶμ ἁγίωμ πατριαρχῶμ Ἀλεξάνδρου, Ἰωάμμου καὶ Παύλου τοῦ νέου. Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον· «Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου». Τὸ δεύτερον εὐαγγέλιον ἀνεγινώσκετο πάντως ἐν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ. Ἡ διάταξις αὕτη παρὰ Morcelli[19].

1 Σεπτεμβρίου: Ἀρχὴ τῆς Ἰνδίκτου, καὶ μμήμη Συμεὼμ τοῦ Στυλίτου, καὶ τοῦ μεγάλου ἐμπρησμοῦ. Γίνεται δὲ καὶ σύναξις τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τοῖς Χαλκοπρατείοις ὑπὲρ Μιασηφῶμ. Καὶ ἐν μὲν τῷ

12. Morcelli A', 54. B', 99.

13. Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη· κατάλογος κλπ. τόμ. B', σελ. 393. Τὸ χειρόγραφον ἐγράφη τῷ 1184.

14. Morcelli, A', 54. B', 103.

15. Morcelli, A', 56. B', 122.

16. ὁ ὁρισμὸς ἀκατάληπτος, μεθ' ὅσα μετὰ πολυμαθείας ἐν σελ. 124-125 τοῦ B' τόμου γράφει ὁ Morcellis.

17. Morcelli, A', 60. B', 158.

18. Morcelli, A', 65. B', 194.

19. Morcelli, A', 67. B', 224.

Φόρῳ καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἀναγινώσκεται εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν· «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἦλθεν Ἰησοῦς εἰς τὴν Ναζαρὲτ, οὗ ἦν τεθαμμένος»[20]. Ἐν δὲ τοῖς Χαλκοπρατείοις ἀναγινώσκεται εὐαγγέλιον «Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀναστᾶσα Μαριάμ». — Τοῦτο κατὰ τὸ 426 χειρόγραφον. Μνεία τῆς τοιαύτης διατάξεως καὶ ἀλλαχοῦ[21] γίνεται. Παρατηροῦμεν ὅτι μία ἑνότης ὑπάρχει παρὰ πᾶσι τοῖς Εὐαγγελίοις, ὅτι τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου τὸ ἀπόσπασμα «Ἀναστᾶσα Μαριὰμ» ἀνεγινώσκετο κατὰ πᾶσαν παννυχίδα θεομητορικῆς ἑορτῆς.

2 Σεπτεμβρίου: Μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ, καὶ Παύλου τοῦ μέου. Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον· «Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου». — Ἄλλο, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην· «Εἶπεν ὁ Κύριος· ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται». — Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, εἰς τὴν μνήμην τῶν ἁγίων Ἰωάννου καὶ Παύλου ἐπισκόπων Κωνσταντινουπόλεως, καὶ εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Μάμαντα. Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην· «Εἶπεν ὁ Κύριος· ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ, καὶ ὁ Πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστι». Τοῦτο κατὰ Morcelli[22].

16 Σεπτεμβρίου: Οἱ μὲν λοιποὶ ναοὶ ἐγίραιρον τὴν μνήμην τῶν ἁγίων Πατέρων, τῶν ἐν τῇ ϛ' Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ· ὁ δὲ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐπιτελεῖ τὴν μνήμην ταύτην τῇ Κυριακῇ μετὰ τὴν Ὕψωσιν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ἤτοι μεταξὺ τῆς 15-21 τοῦ σεπτεμβρίου. Τοῦτο κατὰ τὸ 426 χειρόγραφον.

25 Σεπτεμβρίου: Εἰς τὴν μνήμην τοῦ σεισμοῦ ἐν τῷ Κάμπῳ. Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν· «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς πλοῖον καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης· καὶ ἀπῆχθησαν· πλεόντων δὲ αὐτῶν, ἀφύπνωσε». Ἐν δὲ τῷ ναῷ τοῦ Θεολόγου κάτω, ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον· «Εἶπεν ὁ Κύριος· αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν». Τοῦτο κατὰ Morcelli[23]. — Πληρέστερον τὸ 426 χειρόγραφον διατάττεται· Εἰς τὴν Λιτὴν τοῦ Κάμπου διὰ τὸ Τρισάγιον. Ἐν μὲν τῷ Τριβουναλίῳ λέγεται Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν· εἰς δὲ τὴν λειτουργίαν κάτω ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεολόγου ἀναγινώσκεται Εὐαγγέλιον τῆς τετάρτης τῆς ϛ' ἑβδομάδος τοῦ Λουκᾶ.

3 Ὀκτωβρίου: Εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Διομυσίου. Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον· «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου». — Ἄλλο, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον· «Εἶπεν ὁ Κύριος τὴν παραβολὴν ταύτην· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας». Τοῦτο κατὰ Morcelli[24].

21 Ὀκτωβρίου. Εἰς τὴν μνήμην τοῦ ὁσίου Ἱλαρίωνος. Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν· «Εἶπεν ὁ Κύριος· μὴ φοβοῦ τὸ μικρὸν ποίμνιον». — Ἄλλο, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν· «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἔστη ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τόπου πεδινοῦ· καὶ ὁ ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ». Τοῦτο κατὰ Morcelli[25].

25 Ὀκτωβρίου: Εἰς τὴν μνήμην τῶν ἁγίων Νοταρίων Μαρκιανοῦ καὶ Μαρτυρίου καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων. Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν· «Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· οὐδὲν συγκεκαλυμμένον ἐστὶν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν, ὃ οὐ γνωσθήσεται». — Ἀπὸ δὲ ἄρχεται τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ Ὁμολογητοῦ· «Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· πᾶς, ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ». Τοῦτο κατὰ Morcelli[26], ὅπερ φαίνεταί μοι παράδοξον, διότι τὴν μνήμην Παύλου τοῦ Ὁμολογητοῦ τελεῖ ἀπ' ἀρχαίων χρόνων ἡ Ἐκκλησία τῇ 6 νοεμβρίου.

Κυριακῇ πρὸ τῆς 6 τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς, ἤγουν πρὸ τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ Ὁμολογητοῦ, ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, ἀναγιμώσκεται Εὐαγγέλιον τὸ λεγόμενον Ὁ πλούσιος[27]. Τὸ αὐτὸ ἀναγιμώσκεται καὶ τῇ ϛ' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς εἰς τὴν Λιτὴν ὑπὲρ τῆς μνήμης τῆς κόμεως[28]. Τοῦτο κατὰ τὸ 426

20. Ἔστι δὲ τὸ καὶ νῦν ἐν ταῖς ναυσὶ ἀναγινωσκόμενον.
21. Ἱεροσολ. Βιβλιοθήκη τόμ. Β', σελ. 23, 38, 237.
22. Morcelli, Α', 17 καὶ 117.
23. Morcelli, Α', 23 καὶ 164.
24. Morcelli, Α', 25 καὶ 177.
25. Morcelli, Α', 28 καὶ 198.
26. Morcelli, Α', 28 καὶ 202.
27. τὸ ιϛ' κεφάλαιον τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου· «Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον» κλπ.
28. τὸ ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ Παύλου Κωνσταντινουπόλεως

χειρόγραφον, ὀρθότερα τῶν παρὰ Morcelli [29] διατάττον.

11 Νοεμβρίου: Τοῦ ἁγίου Μηνᾶ. Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην· «Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους». Εἰς τὴν ψαμμυχίδα τοῦ Χρυσοστόμου. Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην· «Εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς ἐληλυθότας πρὸς αὐτὸν Ἰουδαίους· ἀμὴν, ἀμὴν, λέγω ὑμῖν· ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας». Τοῦτο κατὰ Morcelli [30]. Σημειοῦταί μοι δ' ὅτι τῇ 13, εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Ἰωάμμου τοῦ Χρυσοστόμου, ἀνεγινώσκετο ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν· «Εἶπεν ὁ Κύριος· ἐγώ εἰμι ἡ θύρα».

* * *

Ταύτας ἐκ τοῦ προχείρου σημειῶ τὰς διαφοράς, παραλείπων τυπικὰς διατάξεις περὶ διπλῶν Εὐαγγελίων, ἀναφερομένων εἰς μνήμην ὁσίου καὶ εἰς συμπίπτουσαν μνήμην μάρτυρος, ἢ εἰς τὰς Κυριακὰς τῶν ἁγίων Εὐαγγελιστῶν. Ἔρευνα πλατυτέρα τῶν παλαιοτέρων χειρογράφων Εὐαγγελίων ἀποδείξει πόθεν ἡ ἀρχὴ τῶν περὶ τὰς διατάξεις ταύτας διαφορῶν, αἵτινες παρέτειναν τὸ ζῆν μέχρι τέλους τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἑκάστης μονῆς ἴδιον ἐχούσης Τυπικόν, καθὰ μαρτυρήσουσι τά τε «Κανονάρια τῶν συνάξεων τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ» καὶ τὰ παλαιότερα Εὐχολόγια καὶ Μηναῖα καὶ Ἀνθολόγια καὶ Εὐαγγέλια, καὶ μάλιστα τὰ φέροντα σημείωσιν τοῦ ναοῦ καὶ τῆς μονῆς, εἰς ἣν ἀνῆκον καὶ δι' ἣν ἐγράφησαν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἀπὸ μαρτυρίας τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος, γινώσκομεν ὅτι αἱ μοναὶ Πέτρας, Εὐεργέτου καὶ Περιβλέπτου τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχον ἴδια Τυπικὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνιαυσίας ἀκολουθίας· τὰ δὲ συγχρόνως ἀναφερόμενα Τυπικὰ τῶν πατριαρχῶν Ἰγνατίου καὶ Φωτίου [31] φρονῶ ὅτι συνετάχθησαν χάριν τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐγερθεισῶν μονῶν· ἐκτὸς ἂν ὑποτεθῇ ὅτι οἱ μακάριοι οὗτοι πατριάρχαι τῆς Νέας Ῥώμης ἐπεχείρησαν ἑνοποιήσει τινὶ καὶ διορθώσει Τυπικοῦ τινος κοινοῦ πάσαις ταῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναῖς καὶ ναοῖς. Ἀλλὰ, κατὰ μαρτυρίαν τῆς αὐτῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος, ἀναφερομένου τοῦ Τυπικοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἀναφέρεται καὶ τὸ Τυπικὸν τῆς περιφανοῦς τοῦ Στουδίου μονῆς, ὅπερ ἀκριβέστερον ἐκρίνετο [32].

Πρὶν τεθῇ τέλος εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν ἰδάφιον τοῦ λόγου, δέον ἵνα γραφῇ ὅτι κατὰ τὰ 1280—1281 Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, ἀνοικοδομήσας τὴν ἐπὶ τοῦ βουνοῦ τοῦ Αὐξεντίου μονὴν, εἰσήγαγεν ἐν αὐτῇ διὰ τῆς ἐπὶ τούτῳ τυπικῆς αὐτοῦ διατάξεως τὸ ἱεροσολυμιτικὸν Τυπικόν [33].

Προσθετέον ἐπίσης ὅτι κατὰ τὰς ἱερουργίας, αἱ μὲν ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς παροικίαις Χαλκηδόνος καὶ Δέρκων διακείμεναι πέριξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μοναὶ ἐποιοῦντο τὸ μνημόσυνον τοῦ μητροπολίτου [34], αἱ δ' ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐποιοῦντο τὸ μνημόσυνον τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, καίτοι δύναταί τις εἰκάζειν ὅτι αἱ μεγάλαι βασιλικαὶ μοναὶ «πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων» ἐμνημόνευον [35]. Ἐπειδὴ δ' ὑπῆρχον ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναὶ προσηρτημέναι, κατ' αὐτοκρατορικὴν εὐμένειαν, τοῖς πατριαρχικοῖς θρόνοις Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, κατὰ τὰς ἐν αὐταῖς τελουμένας ἱερουργίας ἐκ καταχρήσεως ἱερεῖς τινὲς ἐμνημόνευον τοῦ ὀνόματος τοῦ πατριάρχου, εἰς ὃν ὑπέκειτο ἡ μονή· γινώσκομεν δὲ ἀστεῖον ἐπεισόδιον μεταξὺ τῶν πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας καὶ Κωνσταντινουπόλεως, Ἀθανασίων ἀμφοτέρων, περὶ τοῦ τοιούτου μνημοσύνου τοῦ γινομένου ἐν τῇ τοῦ Ταξιάρχου Μιχαὴλ Λαύ-

---

Εὐαγγελιόν ἐστιν ἀπὸ τῆς 8 § τοῦ ΙΒ' κεφαλαίου τοῦ κατὰ Λουκᾶν· «Πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων» κλπ.

29. Morcelli, Α', 30 καὶ 211-112.

30. Morcelli, Α', 42 καὶ 222.

31. Ἱεροσολυμ. Βιβλιοθήκη· τόμ. Β', ἐν Πετρουπόλει, 1894, σελ. 437-439.

32. Ἱεροσλμ. Βιβλιοθήκη· τόμ. Β', σελ. 442. Ἐπίσης ἀναφέρεται καὶ *παράδοσις, βιβλίων Τυπικῶν, τῶν ἁγίων πατέρων, τοῦ τε ἁγίου Σάββα καὶ τοῦ Στουδίτου, καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ Ἁγίου Ὄρους· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ μέρος τῆς παραδόσεως τοῦ ὁσιωτάτου Ἰωσὴφ, κτίτορος τῆς ἁγίας μονῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου τῶν Κασούλων.* Φαίνεται δ' ὅτι ἐκ τοιούτου τινὸς ἀγιορειτικοῦ Τυπικοῦ ἐστιν ἀπόσπασμα διάταξίς τις ἐν χειρογράφῳ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος «περὶ τῶν ἑορτῶν, τῶν μεγάλων καὶ μικρῶν καὶ μεσαίων, ἐν αἷς δεῖ τὸν μοναχὸν ἀργεῖν ἐκ τοῦ ἔργου καὶ τὴν νηστείαν καταλύειν εἰς βρῶσιν καὶ πόσιν». Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. Α', σελ. 332.

33. Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου· Τυπικὸν τῆς ἐπὶ τοῦ βουνοῦ τοῦ Αὐξεντίου μονῆς τοῦ Μιχαὴλ Ἀρχαγγέλου, σελ. 39 καὶ 41.

34. τοῦ αὐτοῦ Τυπικοῦ σελ. 23. Βιβλίων καὶ τὰ κατὰ τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας οὕτως ἔπραττον.

35. Miklosich καὶ Müller, Acta monasteriorum· τόμ. Β', σελ. 300. Ποικιλίας ἕνεκεν, ἀναγκάζομαι ἵνα γράψω τὴν λέξιν ἐμνημόνευον, καίπερ οὐ δόκιμον.

ρᾳ τῇ κατὰ τὸν Ἀνάπλουν, ἐξ οὗ καταδείκνυται ὅτι τὸ μνημόσυνον ὀνόματος ἀλλοτρίου κατὰ τὰς ἱερουργίας ἦν ἀκανόνιστον[36].

Ἡ ἔρευνα τῶν Τυπικῶν ἐν γένει τῶν ἐκτιθεμένων ἐπὶ ἱδρύσει ἢ ἀνακαινισμῷ μοναστηρίων ἐστὶν ἔργον ἑτέρων, οὐχὶ δ' ἐμοῦ, ὅστις ἠθέλησα 'ν' ἀποδείξω ὅτι οὐδεὶς νόμος ἱερὸς ἢ κοσμικὸς ἐπέβαλλε κώλυμά τι τοῖς ἱδρυταῖς εἰς τὰς περὶ αὐτῶν γινομένας διατάξεις. Γογγυσμόν τινα καὶ μεμψιμοιρίαν διετύπωσε κατὰ τὰ τέλη σχεδὸν τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος ὁ Θεόδωρος Βαλσαμών, ἀλλ' ἡ μεμψιμοιρία ἀπέβλεπε μόνον εἴς τινα δικαιώματα τοῦ κατὰ τόπον ἐπισκόπου, οὐχὶ δ' εἰς νεωτερισμοὺς περὶ τὴν δίαιταν, τὴν διοίκησιν, ἢ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀκολουθίας· ἰδοὺ δ' ὅ,τι περὶ τούτου λέγει, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι, ζητήσεως ἐγερθείσης ἐν χρόνοις ἀρχαιοτέροις αὐτοῦ περὶ τῆς ποικιλίας τῶν μοναστηριακῶν Τυπικῶν, οὐδὲν ἠδυνήθη 'να πράξῃ ἡ Ἐκκλησία: « Ἠρώτησεν οὖν τις· πῶς, παρὰ τὴν τούτου περίληψιν, οἱ τῶν μοναστηρίων δομήτορες Τυπικά τε ἐκτιθέασι, καὶ οὐ μόνον ἡγουμένους, ἀλλὰ καὶ ἱερόρους ἐν αὐτοῖς καθιστῶσι, καὶ ἔστιν ὅτε ὑποτυποῦσι, σὺν ἑτέροις ἀκανονίστοις τισι, καὶ τὸ μὴ ἔχειν πάροδον ἐν αὐτῇ τὸν κατὰ χώραν ἐπίσκοπον; Καί τινες μὲν εἶπον, πάντα τὰ Τυπικά, κἂν ὅπως ἔχωσι περιλήψεως, εἶναι ἀνίσχυρα· καὶ τὸ ἅπαξ ἀνατεθὲν τῷ Θεῷ τελεῖν ἀπολυπραγμονήτως ὑπὸ τὰ ἐπισκοπικὰ δίκαια, κατὰ τὴν τοῦ παρόντος κανόνος περίληψιν. Ἕτεροι δὲ εἶπον, ὀφείλειν κρατεῖν αὐτά, ὅτε τοῖς νόμοις καὶ τοῖς κανόσιν ἀκολούθως γεγράφαται. Ἄλλοι δὲ ἤθελον, τότε ἔχειν τὸ ἐνεργόν, ὅτε σὺν τῷ κανονικῶς τε καὶ νομίμως ἐκτεθῆναι καὶ παρὰ χειρὸς βασιλικῆς ἐπικυρωθῶσιν. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ὡς . . . . . διοικούμενα κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ (τῷ ἐπισκόπῳ δῆλον οὖν), ἐπ' ἀδείας ἔχουσιν οἱ δομήτορες τούτων Τυπικὰ ἐκτίθεσθαι. Πλὴν, ἀπὸ τοῦ λέγειν τὸν νόμον *διοικεῖσθαι τοὺς εὐαγεῖς οἴκους κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ κτίτορι*, οὐκ ἐρεῖται αὐτῷ ἀκανόνιστά τινα καὶ παράνομα διατάττεσθαι . . . . . Νομίζω οὖν ὡς, ἐκ τοῦ κανόνος τούτου, οὐκ ἐνεδόθη τῷ ἐπισκόπῳ κατεξουσιάζειν τοῦ μοναστηρίου ὡς δεσποτικῶς διαφέροντος τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ· ἀλλ' ἔχειν μόνον δίκαια ἐπισκοπικὰ ἐπ' αὐτῷ· εἰσὶ δὲ ταῦτα· ἀνάκρισις ψυχικῶν σφαλμάτων, ἐπιτήρησις τῶν διοικούντων αὐτό, ἀναφορὰ τοῦ ὀνόματος τούτου, καὶ σφραγὶς τοῦ ἡγουμένου. Συντηρηθήσεται οὖν ἡ μονὴ ἐλευθέρα καὶ καθ' ἑαυτὴν διεξαγομένη, ἀνεκποίητος καὶ ἀδώρητος. Ὁ δὲ κατὰ καιρὸν ἀρχιερεὺς ἕξει ἐπ' αὐτῇ μόνα τὰ ῥηθέντα ἐπισκοπικὰ δίκαια »[37].

§

Ἕκαστος ναός, ἑκάστη μονή, καθὼς εἶχε Τυπικὸν ἴδιον, οὕτως εἶχε καὶ Ἑορτολόγιον ἴδιον· τὰ δὲ μερικὰ Ἑορτολόγια τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῶν διαρόρως ὡρίζον τὰς μνήμας πολλῶν ἁγίων, ὧν τινας, ὀρθότατα κειμένας, αὐθαιρέτως ἢ κατήργησεν ἢ μετήγαγεν εἰς ἑτέρας ἡμέρας ὁ τοῦ Συναξαριστοῦ συγγραφεὺς Νικόδημος. Ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ μετὰ χεῖρας ὁ ἀναγνώστης βλέπει γνωμένην μνείαν τοιούτων αὐθαιρεσιῶν ἐν τοῖς ἐξελισσομένοις μηνολογίοις.

Ἰδίας ἑορτὰς πανηγυρικῶς ἦγον ἑκάστη τῶν μονῶν καὶ ναῶν τούτων, ἀναγράφουσαι ἐν τοῖς ἰδίοις Ἑορτολογίοις καὶ Μηναίοις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνιαυσίας ἀκολουθίας τὰς **συνάξεις**·

ἡ λέξις οὐκ ἀκριβῶς ἐξηγήθη μέχρι τοῦδε· ὁ πολὺς Δουκάγγιος, ἐν τῷ πολυμαθεστάτῳ ἐμφαίνοντι Γλωσσαρίῳ[1] αὐτοῦ, ὁρίει χωρία τινὰ ἐκ βιογραφικῶν εἰς ἁγίους ὑπομνημάτων, ἐξ ὧν πείθεταί τις ὅτι σύναξις οὐδὲν ἕτερον ἢ ἑορτὴν σημαίνει· ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἐδήλου τοῦτο· λόγου χάριν ἀναφέρονται κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα «συνάξεις ὑπὲρ τῶν τελευτώντων», καὶ «τελεία σύναξις ὑπὲρ τοῦ προσενεγκάντος»· οὕτω δ' ἔλεγον «ἱστάμην εἰς τὴν σύναξιν», «ὑπέστρεφον ἐκ τῆς συνάξεως »[2],

36. Παχυμέρης· τόμ. Β', σελ. 300. Ἀθανάσιος ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ζητῶν 'να γίνηται τὸ μνημόσυνον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κατὰ τὰς ἱερουργίας ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἀκύρας τοῦ Ταξιάρχου Μιχαὴλ ἐν τῷ Ἀναπλῷ εἶπεί εἰς ταὐτὸν τὼ ὀνόματε συνετρεχέτην, καὶ Ἀθανάσιος ἐμνημονεύετο, τοὺς μοναχοὺς κατηνάγκαζεν ἀσφαλίζεσθαι ἐρ' ἧμιν, ὅτε λέγωτε καὶ ἀκούωτο τοὔνομα, ῥίριν αὐτοὺς ἐπὶ νεῶν τὸ αὐτοῦ καὶ μὴ τοῦ Ἀλεξανδρείας». Ἐν τισι μέρεσι τοῦ μετὰ χεῖρας συγγράμματος ὁ ἀναγνώστης εὑρήσει τοὺς ναοὺς ἢ τὰς μονὰς, αἵτινες ἦσαν μετόχια μονῶν ἑτέρων ἢ αὐτοτελῶν Ἐκκλησιῶν.

37. Βαλσαμώνος ἑρμηνεία εἰς Α' κανόνα τῆς Πρωτοδευτέρας Συνόδου· βλ. καὶ σχόλιον εἰς § β' τοῦ Α' κεφαλαίου τοῦ Β' τίτλου τοῦ Νομοκανόνος τοῦ Φωτίου.

1. στήλη 1480, ἐκδόσ. Βρατισλαύας· διακρίνονται δὲ τῶν μικρῶν αἱ μεγάλαι συνάξεις « ἔβαλον σύναξιν μεγάλην ἕως πρωΐ ».

2. βιογραφία Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, ὑπὸ Λεοντίου

ἐτέλουν δὲ καὶ λιτάς τινας συνάξεις, οὐχὶ πολυπληθεῖς, ὡς ἀναφέρεται περὶ τοῦ πατριάρχου τῆς Ἀλεξανδρείας Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, ὅτι «ποιεῖ σύναξιν ἐν τῷ εὐκτηρίῳ αὐτοῦ μηδένα ἔχων εἰ μὴ τὸν σύγκελλον αὐτοῦ»[3]. Βραδύτερον ἡ λέξις ἀναφέρεται καὶ περὶ τῶν μεγάλων καὶ πολυσέπτων ἑορτῶν, ὡς παρὰ Συμεὼν τῷ Μεταφραστῇ· «Ἤδη γὰρ ὁ καιρὸς ἐκάλει τῶν νυκτερινῶν ὕμνων τὴν σύναξιν καὶ τὴν σεβάσμιον τῆς Χριστοῦ Ἀναστάσεως ἑορτήν. Κυριακὴ γὰρ ἦν ἡ πρώτη πασῶν καὶ μεγίστη. Οὕτω τοιγαροῦν εἰς τὴν σύναξιν ἀπαντήσας»[4] κλπ. Ἀλλὰ δι' ὁμοίων παραδειγμάτων καὶ μαρτυριῶν οὐδαμῶς ἱρμηνεύομεν τὰ παρὰ τοῖς Συναξαρίοις φερόμενα. Θεοφάνης ὁ χρονογράφος χρῆται τῇ λέξει *συνάξει* ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς ἱερουργίας: «καὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα εἰσῆλθεν ἐν τῇ ἁγίᾳ συνάξει εἰς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, καὶ τοῦ μητροπολίτου παρισταμένου καὶ ἐκφωνήσαντος τό· ὁ γὰρ λαός σου δυσωπεῖ σε καὶ ἱκετεύει σε· ἐξήνεγκαν αὐτὸν καὶ ἀπέκλεισαν ἐν φυλακῇ, *καὶ ἄλλος ἐπλήρωσε τὴν ἁγίαν σύναξιν*»[5]. Νικόδημος ὁ τοῦ Συναξαριστοῦ γραφεὺς τοιαύτην ἐξήγησιν δίδωσιν· «ἤτοι τό, Τελεῖται ἡ αὐτοῦ σύναξις κτλ. αὐτός, φημί, ὁ λόγος δηλοῖ, ὅτι ὁ ἅγιος ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ Συναξάριον, δὶν ἐωρτάζετο εἰς ὅλους τοὺς ναοὺς καὶ ἐκκλησίας τὰς εὑρισκομένας εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἀλλ' ἐγίνετο ἡ ἐκείνου σύναξις, ἤτοι ἡ συνάθροισις τῶν χριστιανῶν καὶ ἑορτὴ καὶ λειτουργία εἰς μερικοὺς μόνον ναοὺς καὶ ἐκκλησίας»[6]. Ἐν τούτοις ὑπάρχουσιν ἑορταί τινες ἐπιφανέσταται, περὶ ὧν ἔξεστιν ἡμῖν ἀμφιβάλλειν ἂν ἀληθῶς ἁρμόζηται κατὰ τὰς σχετικὰς ἡμέρας ἡ ἐξήγησις αὕτη τοῦ Νικοδήμου. Στέφανος ὁ Μορσίλιος ἔδωκεν ἱρμηνείαν δοκιμόν πως[7]. Ὁ δὲ αἰδέσιμος πατὴρ Nilles, καίπερ ἐγγίσας τῇ ἀληθείᾳ, μὴτ' αὐτὸς ἐξήγησεν ἐπαρκῶς τὴν λέξιν[8], διότι γινώσκομεν ὅτι σύναξις ἱρμηνεύεται παρὰ τῷ Βασιλειανῷ Μηνολογίῳ διαφόρως· Οὕτω λ. χ. ἀναγινώσκομεν κατὰ τὴν 7 ἰανουαρίου: «Ἡ *σύναξις τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου* . . . . Τιμῶσα τὸν βαπτιστὴν ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἐπιτελεῖ κατὰ καιρὸν ἑορτήν, καὶ ὀνομάζει αὐτὴν σύναξιν (quem Synaxin, hoc est Collectam appelat), διότι συνάγεται ὁ λαὸς ἐν αὐτῇ, δοξολογῶν τὸν Θεὸν καὶ τὸν αὐτοῦ Πρόδρομον», ὅπερ ἀνεξήγητον, ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν 8 νοεμβρίου μηνὸς ἀναγινώσκει τις: «Ἡ σύναξις τῶν ἀρχαγγέλων . . . Ἡ τοιαύτη οὖν συγκρότησις (ἤτοι τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων κατὰ τὴν πτῶσιν τῶν διαβολικῶν) ὠνομάσθη σύναξις, τοῦτ' ἔστιν ὁμόνοια, προσοχή, ἕνωσις»[9]. Ἀφ' ἑτέρου δ' ἀναφέρονται τίλειαι συνάξεις· καὶ εἰκάζω ὅτι διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἐννοητέον ἀγρυπνίαν παννύχιον, εἴτ' οὖν ἀπὸ τῆς τοῦ ἡλίου δύσεως ἄχρι τῆς ἑπομένης πρωΐας: ἤτοι ἡ λέξις σύναξις, ὡς φέρεται νῦν ἐν τοῖς Συναξαρίοις, ἔχει σημασίαν παννυχίδος, ἵνα κατ' ὀλίγον παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς ἡ παννυχίς, σημαίνουσα ἀγρυπνίαν καὶ ψαλμῳδίαν δι' ὅλης τῆς νυκτός, ἀπώλεσε τὴν ἀληθῆ σημασίαν αὐτῆς, ἥτις ἦν ὅτι ἀρχαιότερον παραλλήλως ἡ ἀγρυπνία τῇ συνάξει ἐγράφετο. Οὕτω, κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὑπῆρχον καθολικαὶ παννυχίδες καὶ μὴ τοιαῦται· αἱ δὲ καθολικαὶ ἐγίνοντο τότε «ἐξαιρέτως ἐν ταῖς πέντε ἡμέραις τῆς πρώτης ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν, μετὰ τὴν τῆς ἱερουργίας τῶν προηγιασμένων ἀπόλυσιν»[10]. Κατὰ δὲ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἀναφέρονται

Νεαπόλεως· ἔκδοσις Heinrich Gelzer· ἐν Φριβούργῃ, 1893, σελ. 52, 54, 21, 22.

3. τῇ αὐτῇ ἐκδόσει, σελ. 77, κεφ. XXXIX.

4. Ἀναστασίου τοῦ Πίτρου ἅλλεσις· ὑπὸ Συμεὼν Μεταφραστοῦ· Migne, PΠΔ', στήλη 781.

5. Θεοφάνης· Α', σελ. 606.

6. Νικοδήμου Συναξαριστοῦ· ἐν τίλει τῶν προλεγομένων· ὑποσημ. σελίδος λ' κατὰ τὴν ἐν Ζακύνθῳ ἔκδοσιν τοῦ 1868.

7. Morcelli, Calendarium· Α', σελ. 114.

8. Νικολάου Nilles τοῦ ἐκ τῆς Ἑταιρίας τοῦ Ἰησοῦ Calendarium Utriusque Ecclesiæ, κτλ. Ἐν Œniponte, 1879, τόμ. Α', σελ. 52-53, ἔνθα κρίνει ὅτι τὰς συνάξεις cum stationibus Latinorum ferme comparandi sunt.

9. ταῦτα δὲ καθάπερ φιττακὸς μετήνεγκεν ἐν τῷ Συναξαριστῇ αὐτοῦ ὁ Νικοδήμος, ἐνῷ ἀλλαχοῦ ἀλλοίαν ἔδωκεν ἐξήγησιν, ἐν δὲ τῇ 8 μαΐου ἀναγράφει *εἰσαγωγὴν τῆς ἁγίας κόνεως, τῆς ἐκπορευομένης ἐκ τοῦ τάφου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου*.

10. Ἰωάννου ἐπισκόπου Κίτρου ἀπόκρισις πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Δυρραχίου τοῦ Κατάκαλον· βλ. Σύνταγμα τῶν ἱερῶν Κανόνων Γ. Α. Ῥάλλη καὶ Μ. Ποτλῆ· τόμ. Ε' σελ. 413. Εὐαγγέλια δὲ τῶν παννυχίδων τῆς πρώτης ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν ἀναφέρονται ἐν χειρογράφῳ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. τόμ. Β', σελ. 239. Περὶ δὲ τῶν παννυχίδων τούτων, ὡς ἀρξαμένων ἀπὸ τοῦ 842 ἢ 843, γράφει διήγησίς τις περὶ Θεοφίλου τοῦ βασιλέως: «Μεθόδιος ὁ τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεὺς προσκαλέσατο τὸν τίμιον καὶ ὀρθόδοξον λαόν, καὶ μητροπολίτας τε καὶ ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους τε καὶ διακόνους, μονάζοντάς τε καὶ ἐρημίτας, στυλίτας τε καὶ ἐγκλείστους· . . . πάντας κοινὴν εὐχὴν

πάννυχοι παννυχίδες, ὡς ἀπὸ τοῦ 1306 ἐν τῷ ναῷ τῆς ὁσιομάρτυρος Θεοδοσίας[11], ἐξ οὗ δηλοῦται ὅτι ἐγίνοντο καὶ παννυχίδες ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου μέχρι πρωΐας, οὐχὶ δ' ἀπὸ τῆς ἡλίου δύσεως. Αἱ μεγάλαι παννυχίδες εἰσήχθησαν μεγαλοπρεπῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τῆς ἀειμνήστου Πουλχερίας, ἡ κατὰ πᾶσαν μὲν τρίτην γινομένη μετὰ λιτῆς ἐν τῇ μονῇ τῶν Ὁδηγῶν, ἥτις καὶ διήρκεσε μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, καὶ ἡ πᾶσαν τετράδα τῆς ἑβδομάδος ἐν τῷ ναῷ τῶν Χαλκοπρατείων[12]. φαίνεται δὲ ὅτι τὸ τελεῖσθαι πανηγυρικῶς ἑορτάς τινας ἰδίαζεν ἀπὸ χρόνων ἀρχαιοτάτων οὐχὶ πᾶσι τοῖς ναοῖς, ἐὰν βλέπωμεν ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν Ε' αἰῶνα, οἱ κάτοικοι τῆς Ἐλαίας, πιθανῶς τῶν ὑπεράνω τοῦ Γαλατᾶ κειμένων μερῶν, κατὰ συνήθειαν, ἐπετέλουν πάνδημον τὴν ἑορτὴν τῆς τοῦ Σωτῆρος Ἀναλήψεως[13]. ἐνῷ δὲ κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα φαίνεται ὅτι παννυχίδες ἤγοντο ἐν μνήμαις δεσποτικῶν ἑορτῶν, διότι ἐγίνοντο καὶ κατὰ τὰς μνήμας τῶν μαρτύρων, ὡς ἐξ ὧν γράφει Φιλόθεος ὁ πατριάρχης ἀποδεικνύεται[14], κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα εἰκάζει τις ὅτι παννύχους ἀγρυπνίας ἦγον οὐχὶ κατὰ πᾶσαν ἑορτὴν δεσποτικὴν ἢ θεομητορικήν· οὕτω γράφεται περὶ τοῦ ὁσίου Μιχαὴλ τοῦ Μαλεί-

---

καὶ ἀγρυπνίαν σὺν νηστείᾳ ποιησάμενοι τῇ πρώτῃ ἑβδομάδι τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς, παννυχίοις τε ψαλμῳδίαις ἀενάοις τὸν Θεὸν ἐξιλεπάρων τοῦ δοθῆναι συγγνώμην ἁμαρτιῶν Θεοφίλῳ τῷ βασιλεῖ. Ἔκτοτε οὖν καὶ μέχρι τῆς δεῦρο ἐζετέθησαν αἱ παννυχίαι ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ τῇ πρώτῃ ἑβδομάδι τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς». W. Regel, Analecta Byzantinorussica ἐν Πετρουπόλει 1891, σελ. 31-33.

11. βλ. ἐν τῷ μετὰ χεῖρας συγγράμματι, εἰς τὴν 18 τοῦ μηνὸς Ἰουλίου.

12. Νικηφόρος Κάλλιστος· Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. ΙΕ', κεφ. ιδ'. Βραδύτερον, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΣΤ' αἰῶνος ἡ λιτὴ τῆς Θεοτόκου τῶν Χαλκοπρατείων ἐτελεῖτο κατὰ παρασκευήν· ἐν τέλει τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἐξεδόθη περὶ τῆς λιτῆς ταύτης τυπικὴ διάταξις «τελεῖσθαι κατὰ παρασκευὴν ἐν Βλαχέρναις καὶ ἐν τοῖς Χαλκοπρατείοις πληροῦσθαι». Θεοδ. Ἀναγνώστου Ἐκλογαὶ Ἐκκλ. Ἱστ. Β', 30. Κεδρηνός· Α', σελ. 694.

13. Σωκράτης· Ἐκκλ. Ἱστ. Ζ', κατ' Κάλλιστος ΙΔ' κθ'.

14. Φιλοθέου λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς Γρηγόριον Παλαμᾶν· σελ. ξγ' τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκδόσεως τῶν Ὁμιλιῶν τοῦ Παλαμᾶ· «Μοναχός τις τὴν ἀξίαν πρεσβύτερος, τὴν κλῆσιν Πορφύριος, ἐνοικιῶν τῷ τοῦ Ὑπομιμήσκοντος σεμνείῳ . . . τῆς δεσποτικῆς Μεταμορφώσεως ποτε τελουμένης αὐτοῖς, ὡς ἔθος, καθ' ἣν ἄρα καὶ τὸν Πορφύριον καὶ *διανεκτρέειν σὺν τοῖς λοιποῖς μοναχοῖς* ἔδει καὶ ἱερατικῶς ἐξυπηρετεῖσθαι» κλπ.

νου ὅτι «ἦτο κατὰ πολλὰ φιλακόλουθος, καὶ ἐξόχως ὅταν ἦτο τοῦ δεσπότου Χριστοῦ ἢ τῆς Θεοτόκου πανήγυρις, εἰς τὰς ὁποίας ἀγρύπνα ὁλονυκτὶς καὶ ἔψαλλεν εὐφραινόμενος»[15]· συνεπῶς ἦν παράχορδον 'να ζητῇ τις παννυχικὴν ἐπιτέλεσιν καὶ πάνδημον μνήμης ὁσίου τινὸς ἢ μάρτυρος ὑπὸ πάντων τῶν ναῶν. Ἐπειδὴ δέ, καθὼς εἶπον ἄνω, μονή τις ἢ ναός, ἕνεκα λόγων ἐκτιθεμένων ὄπισθεν, ἐνέγραφε μνήμην ὁσίου τινὸς ἀπὸ ξένου εἰς τὸ ἴδιον Ἑορτολόγιον, ὁ μὲν ἀπὸ ξένου ναοῦ μεταγράφων τὴν ἑορτὴν ἐποιεῖτο συνήθη τινὰ ψαλμῳδίαν καὶ πανηγυρισμὸν τῆς ἑορτῆς ἐκείνης, ἡ δὲ μονὴ καὶ ὁ ναός, ἐν ᾗ ἤκμασεν ἢ διὰ μοναχικῆς πολιτείας ἀρίστης ἐθαυμαστώθη ὁ γεραιρόμενος ἅγιος, ἢ ὁ μάρτυς καὶ ὅσιος, οὗ λείψανόν τι κατεῖχεν, ἐκεῖνος ὁ ναὸς ἐποίει *τελείαν σύναξιν*, ἐποίει *παννυχίδα πάννυχον*, προσκαλῶν καὶ ἱερεῖς καὶ διακόνους καὶ ψάλτας ἐξ ἑτέρων ἐκκλησιῶν, ὡς σήμερον γίνεται κατὰ τὰς λεγομένας κοινῶς *μονόκκλησιάς*. Τοιαύτην τινὰ διάκρισιν εὑρίσκω παρὰ Κωνσταντίνῳ Πορφυρογεννήτῳ· οὗτος, ἀναφέρεται μὲν ὅτι κατὰ τὴν νύκτα τῆς 20 μαΐου πρὸς τὴν 21 «ἐν τῷ νέῳ παλατίῳ τῷ τοῦ Βόνου *τελεῖται οἰκειακῶς ἡ παννυχὶς* εἰς τοὺς τιμίους καὶ ἁγίους Σταυρούς»· ἀλλὰ κατὰ τὴν νύκτα τοῦ σαββάτου πρὸς τὴν κυριακὴν τῆς ὀρθοδοξίας ἡ μεγάλη παννυχὶς ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν ἐτελεῖτο ὑπὸ τοῦ πατριάρχου μετὰ πολλῶν ἀρχιερέων καὶ κληρικῶν, οὐ μόνον τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ πασῶν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῶν[16]. Φρονῶ δ' ὅτι ὅπου τὴν ἑορτὴν ἐτέλουν αἱ Ἐκκλησίαι πᾶσαι τοῦ χριστιανισμοῦ, κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ Συναξαρισταὶ καὶ τὰ Μηναῖα περὶ τόπου συνάξεως οὐδὲν λέγουσιν· ὡς, ἐπὶ παραδείγματι, περὶ τῶν δεσποτικῶν λεγομένων ἑορτῶν· ἐπίσης δὲ καὶ περὶ τῶν ἑορτῶν, ὧν τὸν ἱερὸν πανηγυρισμὸν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰσήγαγε καὶ καθιέρωσεν ἡ Ἐκκλησία· λόγου χάριν: κατὰ τὴν 8 νοεμβρίου, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν Ταξιαρχῶν Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ καὶ τῶν λοιπῶν Ἀσωμάτων Δυνάμεων, οὗ σημειοῦται τὸ μέρος, ἐν ᾧ ἡ σύναξις αὐτῶν ἐτελεῖτο· ἐνῷ, κατὰ τὴν 11 ἰανουαρίου μηνός, ἀγομένης τῆς συνάξεως τῶν Μυρίων Ἀγγέλων, ἀναγράφεται

---

15. Μιχαὴλ Μαλεΐνου βίος, ἐν «Καλοκαιρινῇ». Δουκάκη Συναξαριστὴς Ἰουλίου, σελ. 206.

16. Πορφυρογ. Ἐκθ. βασιλείου τάξεως Α', σελ. 532 καὶ 157.

ρητῶς ὁ ναός, ἐν ᾧ αὕτη ἐτελεῖτο. Τῇ 4 ἰανουαρίου ἀναγράφεται ἡ σύναξις τῶν ἁγίων ἑβδομήκοντα Ἀποστόλων, ἄνευ σημειώσεως τοῦ μέρους, ἐν ᾧ ἐτελεῖτο· ἐνῷ κατὰ τὰς εἰδικὰς ἑνὸς ἢ πλειόνων ἐξ αὐτῶν μνήμας σημειοῦσι τὰ Μηναῖα τὸν τόπον· τοῦτ' αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τῆς 30 ἰουνίου. Κατὰ τὴν 25 τοῦ μαρτίου, ἐπὶ τῇ μεγάλῃ ἑορτῇ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, οὐ σημειοῦται σύναξις, διότι τὴν παννυχίδα πᾶσαι ἐτέλουν αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ· κατὰ δὲ τὴν ἑπομένην αὐτῇ ἡμέραν, 26 μαρτίου, *συνάξεως τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ* ἀναγραφομένης, οὐδαμῶς σημειοῦται τόπος συνάξεως, ἅτε τῆς ἱερᾶς ταύτης πανηγύρεως οὔσης ἀρχαιοτάτης[17]. Τῇ 13 ἰουλίου ἀναφέρεται σύναξις τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ, χωρὶς οὐδεμιᾶς ὑποδείξεως τοῦ τόπου. Προστεθείσθω δ' ὅτι κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας τῶν πανδήμων ἑορτῶν ἡ λέξις σύναξις ἀναλαμβάνει καὶ τὴν ἀληθῆ καὶ πρωτίστην αὐτῆς σημασίαν. Ἀλλὰ συνάξεις τινὲς συμπίπτουσι μετὰ προελεύσεων αὐτοκρατορικῶν γινομένων ἐν ναοῖς, ἐν οἷς αἱ συνάξεις αὗται ἐτελοῦντο· καθὼς αἱ κατὰ τὰς 2 φεβρουαρίου, 9 μαρτίου, 1, 20 καὶ 27 ἰουλίου, 15 καὶ 16 αὐγούστου, 8 σεπτεμβρίου, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μέλλομεν ἰδεῖν[18], ἐκ δὲ τῆς συμπτώσεως ταύτης ἠδύνατό τις ἴσως νὰ χαρακτηρίσῃ κοσμικωτέραν πως τὴν πρώτην κατατάξιν τῶν ἀγομένων τούτων παρὰ βυζαντινοῖς συνάξεων, ὧν ὁ λόγος, ὁ τὴν τέλεσιν τῆς συνάξεως ἐν τούτῳ ἢ ἐκείνῳ τῶν ναῶν ἐπιβάλλων, ἔστιν, ὡς ἐγὼ τοὐλάχιστον νομίζω, ἡ ὕπαρξις ἱεροῦ λειψάνου τοῦ γεραιρομένου ἁγίου ἐν τῷ ναῷ, καθὼς αἵ τε μνῆμαι τῶν πατριαρχῶν δεικνύουσι καὶ τινες ἕτεραι πανηγύρεις· περὶ δὲ τούτων περιττὸς ἐνταῦθα λόγος ἐκτενής, ὡς γινόμενος ἐν τῷ μετὰ χεῖρας συγγράμματι κατὰ τὰς προσηκούσας τῶν ἡμερῶν.

Ταῦτα περὶ τῆς λέξεως *συνάξεως* ἠδυνάμην εἰπεῖν, καὶ τοιαύτην τινὰ δίδωμι σημασίαν, ἀλλὰ καὶ ταύτην ὑπὸ αἵρεσιν, ὡς οἱ νομοδιδασκάλων λέγουσι παῖδες, ἕως ἂν ἄνδρες εἰδικότητα περὶ τὰ Τυπικὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν κεκτημένοι γράψωσί τι δόκιμον καὶ σορόν, ἁρμὴν ἐκ τούτων λαμβάνοντες ὅπως γένωνται σοφώτεροι. Τοῖς τοιούτοις συνίστημι τὴν ἐμβριθῆ μελέτην καὶ Μηναίων καὶ Συναξαρίων καὶ τῶν κατ' ἔκτασιν ἁγιολογικῶν ὑπομνημάτων, πασῶν ἐν γένει τῶν ἐντύπων καὶ χειρογράφων πηγῶν, ὧν ἡμεῖς ἐνταῦθα στερούμεθα, ἐκ δὲ τῆς λιπαρᾶς ταύτης ἐρεύνης ἀναλάμψει ἡ ἐν βυθῷ σκότους κειμένη τέως ἀλήθεια[19].

§

Αἱ τοιαῦται καὶ τοσαῦται τυπικαὶ διατάξεις καὶ τὰ μερικὰ Ἑορτολόγια, καθὼς εἴδομεν, ὑπ' οὐδενὸς ἦν δυνατὸν νὰ καταργηθῶσι, διετηρήθησαν δὲ μέχρι τέλους τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἑκάστης μονῆς τηρούσης τὸ ἑαυτῆς. Ἐγίνετο βεβαίως σκέψις τις καὶ ῥροντὶς περὶ τῆς ἐνοποιήσεως τῶν Ἑορτολογίων, ἐπιγράφομεν δὲ τὴν ῥροντίδα ταύτην εἰς τὴν δυναστείαν τοῦ οἴκου τῶν Μακεδόνων. Μετὰ τὸν Λακαπηνὸν Ῥωμανόν, ἀναφέρεται ἡ πρώτη ῥροντίς, ὅτε Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος εἰσήγαγε τὴν λαμπροτέραν ἐπιτέλεσιν τῶν ἑορτῶν τῶν μαρτύρων καὶ τῶν μνημῶν τῶν ἱερῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων δι' ᾀσμάτων ἱερῶν καὶ ὑμνῳδιῶν καὶ φαιδρῶν πανηγύρεων[1], ἐξ οὗ συμπεραίνω ὅτι πολλὰς τῶν κατὰ μέρος ἑορτῶν παρέλαβον τότε, ὡς ἰδίας ἕκαστος, οἱ ναοὶ καὶ τὰ μοναστήρια τῆς Κων/πόλεως καὶ τῶν πέριξ καὶ τῶν ἐπαρχιῶν. Μικρῷ πρὸ τούτου, ἡ εὐσεβὴς φιλοπονία τοῦ Μεταφραστοῦ Συμεὼν ἀνέλαβε τὸ γιγάντειον ἔργον τῆς συμπήξεως ἐν μιᾷ οὕτως εἰπεῖν βιβλιοθήκῃ τῶν ὧδε κἀκεῖσε διεσπαρμένων βιογραφιῶν τῶν ὁσίων καὶ τῶν μαρτύρων, ὅσοι, δι' ὄρους καὶ λεκτικοῦ διαφόρου, καὶ τερατώδους ἔν τισι, συντεταγμένοι, μυκτηρισμοῦ τοῖς βιογραφουμένοις ἐγίνοντο πρόξενοι, διότι καὶ τοῖς μάρτυσι τὴν ἄθλησιν καὶ τοῖς ἀσκηταῖς τὴν ἄσκησιν ἐκιβδήλωσαν[2]. Βυζάντιος τὴν πατρίδα Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς καὶ πλούσιος ἐγένετο ῥεῤῥενδόκιος καὶ κατόπιν λογοθέτης· ἦν δὲ φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς ἀμφοῖν τοῖν γενοῖν ὁμοίως εὐάρμοστος, καὶ οὐδ' ὁ φιλόσοφος τὴν πολιτικὴν ἐμίσει ὑπόθεσιν, οὐδ' ὁ ῥήτωρ

17. ταυτὴ ἀναγράφεται ἐν τοῖς Συναξαριστοῖς·

18. ἀνάγνωθι ἐν τῷ μετὰ χεῖρας συγγράμματι, κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας.

19. Πρὸς τοῦτο δύνανται νὰ χορηγήσωσί τινα συμβολὴν οἱ παρ' ἡμῖν λόγιοι μοναχοί, εἰς οὓς ἄριστον ἦθελεν ἀποβῆ βοήθημα εἰ μετεῤῥάζετο εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἡ ἐν Κιέβῳ τῷ 1891 ἐκδοθεῖσα πραγματεία τοῦ ἐν τῇ αὐτόθι Θεολ. ἀκαδημίᾳ καθηγητοῦ τῆς Λειτουργικῆς Ἀλ. Δημητριέβσκη περὶ τῶν Τυπικῶν τῶν παρὰ ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Ἀνατολῆς.

1. Theophanis Continuati, σελ. 457.

2. Μιχαὴλ Ψελλοῦ Ἐγκώμιον εἰς Συμεὼν τὸν Μεταφραστήν· Migne, PΙΔ', στήλη 192.

πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἀπήχθετο»[3]. Ζῶν ἐπὶ Λέοντος τοῦ σοφοῦ, κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην, καὶ τινα πολιτικὴν ἀποστολὴν ἀναδεξάμενος περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος, λίαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐτιμᾶτο, θανόντος δ' αὐτοῦ ἀπεσύρθη εἰς τὸν ἰδιώτην βίον, μόνος μόνῳ Θεῷ φιλοσοφῶν καὶ σχεδὸν μοναχικῶς ζῶν[4]. Καὶ λέγεται μὲν ὅτι Λέων ὁ Σοφὸς ἐντολὴν ἔδωκε τῷ Συμεὼν ἵνα μεταφράσῃ τοὺς βίους τῶν ἁγίων, ἀλλὰ πρέπει ἵνα φρονῶμεν, καθὼ καὶ μᾶλλον πρὸς τὸν πόθον τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου συνδυαζόμενον, ὅτι ὑπὸ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος παρεκινήθη πρὸς σύμπηξιν τῆς μεγάλης ἐκείνης ἁγιολογικῆς βιβλιοθήκης, ἥτις ἀνέκδοτος εἰς ἔτι μένει κατὰ μέγα μέρος· εἰ δὲ δαπάναις ἰδίαις ἢ δημοσίοις ἀναλώμασι συνήχθη πᾶσα ἡ πρὸς τοιοῦτον ἔργον χρήσιμος ὕλη, φαίνεται βεβαιον ὅτι αὕτη πᾶσα ἐχρησίμευσε πρὸς τὸν καταρτισμὸν τοῦ Βασιλειανοῦ λεγομένου, κατὰ τὴν παράδοσιν, Μηνολογίου, ὅπερ ἦν κατὰ τὸ τέλος τῆς Ι' ἑκατονταετηρίδος ὁ κανὼν, ὁ γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τῶν κατὰ χώραν ἐκκλησιῶν: τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς ἔξω μέρεσι: καίτοι, καθὼς εἴδομεν, ἑκάστη μονὴ εἶχεν ἴδιον Ἑορτολόγιον, περιλαμβάνον μνήμας καὶ ἑτέρων ὁσίων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἢ καὶ μαρτύρων, μὴ ἀναφερομένας ἐν τῷ Βασιλειανῷ. Ἀλλὰ καὶ ἡ σπουδαία ἐργασία αὕτη οὐ μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης ἐπιμελείας ἐγένετο[5], κατὰ δὲ τὸν τοῦ Ἑορτολογίου καταρτισμὸν καὶ τὴν ἐνοποίησιν, ὑπὸ πολλῶν, ἄνευ μελέτης, ἄνευ συνεννοήσεως, ὡς ἔοικε, γενομένην, ἄκριτα μέν τινα παρεισέρρησαν, ἀνεγράφησαν δὲ διπλαῖ ἑορταὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μάρτυρος ἢ ὁσίου, κατὰ τὰ μερικὰ Ἑορτολόγια, ἅτινα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὑπὸ μελέτην εἶχον οἱ τὴν ἐνοποίησιν ταύτην ἀναλαβόντες[6]. Τὸ πολυάριθμον τῶν ὑπ' αὐτῶν μελετωμένων Μηνολογίων, ὧν τινα πάντως ἦσαν ἀπροσέκτως γεγραμμένα, καὶ ἡ ἀκρισία τῶν ἐργαζομένων πρὸς τοῦτο φαίνεται ἐν πολλοῖς μέρεσιν: Ἂν εἴπῃ τις, λόγου χάριν, ὅτι ὁ δὶς ἀναφερόμενος (7 ἀπριλίου καὶ 16 μαΐου) Γεώργιος Μιτυλήνης ἦ πρόσωπον οὐχὶ ἕν, ἀλλὰ δύο, οὐδεὶς ἀρνηθήσεται ὅτι Θεοδοσία ἡ δὶς ἀναφερομένη, τῇ 3 ἀπριλίου καὶ τῇ 29 μαΐου ἔστιν ἡ αὐτή. Πάντως ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπόν ἐστιν Ἀλέξανδρος ὁ ἐν Πύδνῃ, τῇ 13 καὶ τῇ 14 μαρτίου βιογραφούμενος. Ἀλλὰ τὰ πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἀλήθειαν ἀντιμαχόμενα πολλὰ εἰσίν. Εἰς τοὺς πατριάρχας Κων/πόλεως καὶ τοὺς πάπας τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, ἀδιακρίτως, ἀπονέμονται οἱ τίτλοι ἐπισκόπου, ἀρχιεπισκόπου, πάπα καὶ πατριάρχου, λίαν δ' ἀνιστορήτως. Ὅσα δὲ λέγονται περὶ τοῦ ἁγίου Νίκωνος (23 μαρτίου) ἀπίστευτα γίνονται. Δομνίκη ἡ ὁσία, γράφει τὸ Βασιλειανὸν Μηνολόγιον, ὅτι ὑπῆρχεν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Λ' καὶ ὅτι διήρκεσεν ἡ ζωὴ αὐτῆς ἕως τῆς βασιλείας Λέοντος καὶ Ζήνωνος, ἤτοι φέρεται ὡς ζήσασα πλέον τῶν ἑκατὸν εἴκοσιν ἐτῶν. Παυσίκακος ὁ Ἀπαμεὺς ὁ μητροπολίτης Συνάδων, ὁ πρότερον ἰατρὸς, παρίσταται ὡς χειροτονηθεὶς μὲν ὑπὸ Κυριακοῦ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου καὶ θεραπεύσας τὸν Μαυρίκιον νοσήσαντα (δηλ. 595-602), γράφεται δ' ὅτι ἔζησε μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ δυσσεβοῦς Λέοντος εἰκονομάχου» σχεδὸν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα ζήσας ἔτη! Θεοδοσία δ' ἡ κωνσταντινοπολίτις γράφεται ὅτι ὑπῆρχε μὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Καβαλλίνου, τελευτησάντων δὲ τῶν γονέων ἐγένετο μοναχὴ· ἐν τούτοις, λέγουσιν οἱ ἁγιολόγοι τοῦ Βασιλειανοῦ σαφῶς ὅτι, Γερμανοῦ τοῦ πατριάρχου διωχθέντος ὑπὸ Λέοντος Ἰσαύρου (1730), αὕτη κατέρριψε τὸν σπαθάριον ἀπὸ τῆς κλίμακος, ἤλεγξε δὲ τὸν πατριάρχην Ἀναστάσιον, ἐφ' ᾧ ἀμέσως ἤθλησεν ἐν τοῖς τοῦ Βοὸς ἐμβόλοις! Ἐν δὲ τῷ λόγῳ περὶ Ἰωνᾶ Σαβαΐτου, πατρὸς τῶν Γραπτῶν

3. Ψελλοῦ Ἐγκώμιον· ΡΙΔ', στ. 188, 189.

4. ταῦτα κατὰ Ψελλόν· ἀλλὰ, πολλὰς παρέχεται δυσχερείας πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀκμῆς τοῦ Συμεὼν τὸ πλῆθος τῶν ὑπό τινων λεγίων διατυπωθεισῶν εἰκασιῶν τε καὶ γνωμῶν, εἰς ἃς προσετέθησαν τελευταῖον καὶ αἱ τοῦ Θεοφίλου Ἰωάννου· βλέπε εἰς τὴν 9 νοεμβρίου ἐν τῷ μετὰ χεῖρας συγγράμματι.

5. οὕτως ἔχρινε «βαθυμότερον καὶ ἄνευ τῆς ἐντελοῦς ἀκριβείας» γενομένην τὴν μετὰ τὸν Βασίλειον Β' διάταξιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν Μηναίων ὁ μακαρίτης Σοφοκλῆς Κ. ὁ ἐξ Οἰκονόμων ἐν διατριβῇ Περὶ τῆς ἁγίας Ὄλγας· ἐν Ἀθήναις, 1867, σελ. 26. Τὸ δ' ὑπ' αὐτοῦ γραφὲν ὅτι «πᾶσα καθιέρωσις ἁγίων εὑρέθη πρῶτον (γράφει ταῦτα περὶ τῆς Ῥωσσίας) ἐγκριθῆναι παρὰ τοῦ πατριάρχου (Κωνσταντινουπόλεως) διὰ συνοδικῆς διαγνώσεως» (σελ. 18) ἱστορικῶς οὐκ ἔρρωται.

6. τὸ πνεῦμα τοῦ Πορφυρογεννήτου πρὸς ἐνοποίησιν τῶν τότε παρὰ τοῖς ἱεροῖς καὶ κοσμικοῖς κύκλοις εἰθισμένων ἀποδείκνυσι καὶ ἡ εἰς ἓν ἕνωσις τῶν τυπικῶν τῆς αὐλῆς περὶ τελετῶν· ἀλλὰ καὶ ταύτην ἀμελῶς συνέταξαν καὶ βαθυμότερον κατέρτισαν οἱ τὴν ἐργασίαν ἀναλαβόντες, ἐὰν ὅλως λέγηται καταρτισμὸς τὸ τοιοῦτον.

ἀδελφῶν Θεοφάνους καὶ Θεοδώρου, γράφεται: «Θεοδώρου ἐκείνου, οὑτινος τὸ πρόσωπον διὰ μέλανος ἐπέγραψε καὶ κατεκέντησε Λέων ὁ Καβαλλίνος!» Παράδοξον δ' ἔστιν ὅτι περὶ τῆς μάρτυρος Εἰρήνης (16 ἀπριλίου) γράφουσιν οἱ συμπήξαντες τὸ Βασιλειανὸν ὅτι «κατὰ τὸν τοιοῦτον καιρὸν(!!) τοῦ ἁγίου Πάσχα κατεμηνύθη» κτλ. Ὥστε καὶ τὸ Βασιλειανὸν ἦν ἐπόμενον 'ν' ἀποδειχθῇ, μετά τινα χρόνον ἀπὸ τῆς αὐτοῦ συντάξεως, ὡς χρείαν ἀνακαθάρσεως ἔχον· καὶ τὴν ἀνακάθαρσιν ταύτην ἀνέλαβεν ὁ Μαυρίκιος, ὁ διάκονος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, ἀκμάσας ἴσως μετὰ τὴν ΙΑ' ἑκατονταετηρίδα. Φρονῶ δ' ὅτι κατ' ἐντολὴν πατριάρχου τινὸς ἀνέλαβεν ὁ Μαυρίκιος 'να συμπήξῃ ἀκριβὲς εὑρετήριον μέλλον τῶν γενομένων ἐν διαφόροις ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς πέριξ ναοῖς καὶ μοναῖς *συνάξεων*, διότι ταύτας ἀναγράφει μετὰ μερίμνης καὶ φίλτρου πάσας· τὸ Βασιλειανὸν δὶς μόνον ἀναφέρει συνάξεις, τῇ 10 ἰουνίου: κατὰ τὰς μνήμας Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀντωνίνης, καὶ Τιμοθέου Προύσης[7].

Ὁ τοῦ Νικοδήμου Συναξαριστὴς ἔστι μετάφρασις τῆς τοῦ Μαυρικίου συλλογῆς, δευτέρα μετὰ τὴν ὑπὸ Μαξίμου Μαργουνίου γενομένην[8]· ὁ Νικόδημος ἀφεῖλε, προσέθηκε, μετέθηκε, διώρθωσε δῆθεν καὶ παρήγαγεν ὃ, τι παρήχθη. Ἀνάγκη δὲ 'ν' ἀναθεωρηθῇ.

§

Τὸ μετὰ χεῖρας Ἑορτολόγιον ἔχει σκοπὸν 'ν' ἀναγράψῃ τοὺς ὁσίους πατέρας καὶ μάρτυρας ἐκείνους, ὅσοι ἢ ἐγεννήθησαν ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων ἢ οὔ, ἔζησαν ὅμως ὀλίγον ἢ πολὺ καὶ διέπρεψαν ἐν αὐτῇ ὡς κοσμικοὶ καὶ πνευματικοὶ ἄρχοντες, ὡς ἡγούμενοι καὶ ἱδρυταὶ μοναστηρίων ἢ εὐαγῶν οἴκων, ἢ γνωστοὶ ἦσαν γεραιρόμενοι κατὰ τοὺς αἰῶνας Δ'-ΙΕ' διά τι λείψανον αὐτῶν ἀποτεθησαυρισμένον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἢ διά τινα ναὸν εἰς τιμὴν αὐτῶν ἐγηγερμένον ἐν ἑνὶ τῶν αἰώνων τούτων: διότι τινὲς τῶν ναῶν καὶ μονῶν ἐγερθέντων εἰς ὄνομα αὐτῶν κατηδαφίζοντο ἢ ἐκρημνίζοντο μὴ διατηρηθέντες ἐπὶ ἑνδεκα αἰῶνας ὁλοκλήρους. Γνῶσεις τινες ἱστορικαὶ περί τε τούτων καὶ τῶν ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν ναῶν καὶ μονῶν ἐγκατασπείρονται ἐν τούτῳ τῷ συγγράμματι, καθὼς καὶ περὶ τῶν ἀκμασάντων κατὰ τὴν θλιβερὰν περίοδον τῆς Εἰκονομαχίας, καθὸ τὴν ἄθλησιν ὑποστάντων ἐν Κωνσταντινουπόλει· τούτων δὲ καθὼς καὶ τινων ἑτέρων ὑπομνήματα βιογραφικὰ συνεκδίδονται, χρήσιμα μὲν πρὸς πλείονα γνῶσιν τῆς βυζαντινῆς τοπογραφίας ἢ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἀκριβεστέραν δ' ἐκτίμησιν τῆς εἰκονομαχικῆς περιόδου.

§

Προτάσσονται τοῦ ὅλου βιβλίου αἱ τοιαῦται μνῆμαι, κατὰ τὸ Βασιλειανὸν λεγόμενον Μηνολόγιον· εἶτα, κατὰ τὸ αὐτὸ σχέδιον, ὁμοίαι μνῆμαι ἐκ τοῦ κατὰ Μαρσέλλιον Κωνσταντινοπολιτικοῦ Ἑορτολογίου, ἀφ' οὗ ἀφῃρέθησαν αἱ παρὰ τῷ Βασιλειανῷ κείμεναι, προστεθεισῶν μὲν ἐκείνων, ἃς εὗρον ἐν τῷ 426 χειρογράφῳ Εὐαγγελίῳ, κατά γε παλαιὰ τοιαῦτα, διορθωθεισῶν δέ τινων λέξεων κατὰ τὸ 520 χειρόγραφον Εὐαγγέλιον τῆς ἐνταῦθα Ἁγιοταφικῆς βιβλιοθήκης. Ἕτεραι διορθώσεις καὶ συμπληρώσεις γενήσονται κατὰ τὴν τοῦ Μηνολογίου συμπλήρωσιν. Κατόπιν τῶν δύο Μηνολογίων ἕπεται ἡ σημείωσις τῶν ἑορτῶν, καθ' ἃς, διαταγῇ τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ ἀπὸ τοῦ μαρτίου τοῦ 1166, τέλεον ἤργουν τὰ δικαστήρια, ὡς καὶ «τῶν ἐπὶ μέρους ἀπράκτων», ἐκείνων, καθ' ἃς ἤργουν, ὡς φαίνεται, μέχρι τέλους τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν καὶ συνάξεων. Τὸ σημείωμα μετεγράφη ἐκ τοῦ κατὰ τὸ 1573 ἐκδοθέντος, τύποις Ἐρρίκου Στεφάνου Juris Orientalis Libri tres, ἀπὸ σελ. 80-85[1].

Σημειωτέον ὅτι ἐκ τῶν προταττομένων δύο Μηνολογίων ἀφῃρέθησαν αἱ λέξεις *ὁσίου πα-*

7. ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς τοῦ Μαυρικίου ἄγνωστος· ἀνάγκη δὲ 'να μελετηθῶσι πάντα τὰ χειρόγραφα τοῦ Συναξαριστοῦ αὐτοῦ, ὅπως ἴδωμεν τὸ ἀρχαιότερον· ἐγὼ παλαιότερον τοῦ ΙΔ' αἰῶνος οὐδὲν εἶδον τίνος. Νικόδημος ὁ Ἁγιορίτης οὐκ ἀντέβαλλε πρὸς ἄλληλα τὰ πολλὰ χειρόγραφα τοῦ Συναξαριστοῦ τοῦ Μαυρικίου.

8. τοὺς τίτλους τριῶν ἐκδόσεων τῶν ὑπὸ Μαργουνίου «Συναξαρίων ἢ «Βίων ἁγίων ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἴτε ἐκ τῶν Συναξαρίων μεταφρασθέντων», ἐκδόσεων γενομένων ἐν Βενετίᾳ, τῷ 1607 παρὰ Ἀντωνίῳ Πινέλλῳ, 1685 παρὰ Ἀνδρέᾳ Ἰουλιανῷ, καὶ 1691 παρὰ Νικολάῳ Σάρῳ, ἀνέγραφα ἐν «Ἀποσημειώμασι Φιλίστορος» ἐν «Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείᾳ», τόμ. Ε', σελ. 67-68.

1. τῆς περὶ τῶν ἑορτασίμων ἡμερῶν διατάξεως φαίνεται μοι μεμνημένος ἀμυδρῶς πως ὁ χρονογράφος Ἰωάννης Κίνναμος· Βόννης, σελ. 276-277. Βλέπε ὡσαύτως σχόλιον Βαλσαμῶνος εἰς κεφ. α' τοῦ Ζ τίτλου τοῦ Νομοκανόνος τοῦ Φωτίου Ράλλη καὶ Ποτλῆ Σύνταγμα Κανόνων, τόμ. Α', σελ. 136-139.

τρὸς ἡμῶν καὶ *μάρτυρος*, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἔνθα γράφεται ἡ λέξις *ἄθλησις* ἐννοεῖ *μάρτυρα*· ὅπου δ' ἡ λέξις *μνήμη* νοεῖ *ὅσιον*. Μεθ' ὅσα δ' εἰλέχθησαν ἄχρι τοῦδε, τὴν λέξιν *ὁμολογητὴς* ὅταν ἀπαντᾶται χωρὶς ὑπομνήματος βιογραφικοῦ, πρέπει ν' ἀποδῶμεν εἰς ὅσιον ἄνδρα ἀκμάσαντα κατὰ τὴν εἰκονομαχικὴν περίοδον.

Ὅταν ποτε γένηται παρ' ἡμῖν φροντὶς ἀνακαθάρσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ἐν χρήσει Συναξαριστοῦ, καλὸν 'να ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν ὅσα γράφονται ἐν τῷ μετὰ χεῖρας συγγράμματι.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 17 ἀπριλίου 1895.

ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΔΕΩΝ.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΜΗΝΟΛΟΓΙΑ

ΒΑΣΙΛΕΙΑΝΟΝ ΜΗΝΟΛΟΓΙΟΝ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ [1]

1. Μνήμη Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας.
7. Σύναξις τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου.
9. Ἄθλησις Πολυεύκτου — Μνήμη Θεοκτίστου ἱερομάρτυρος καὶ ὁμολογητοῦ (ἄνευ βίου).
10. Μνήμη Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης— Μνήμη Δομετιανοῦ ἐπισκόπου Μελιτηνῆς — Μνήμη Μαρκιανοῦ πρεσβυτέρου καὶ οἰκονόμου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας — Μνήμη Δομνίκης.
11. Μνήμη Θεοδοσίου κοινοβιάρχου.
12. Ἄθλησις Ἀθανασίου τοῦ ὁμολογητοῦ (ἄνευ βίου).
13. Ἄθλησις Ἑρμύλου καὶ Στρατονίκου.
14. Μνήμη Θεοδούλου—Μνήμη Στεφάνου τοῦ κτίσαντος τὴν μονὴν τοῦ Χηνολάκκου.
15. Μνήμη Ἰωάννου τοῦ καλυβίτου.
16. Ἡ προσκύνησις τῆς ἁγίας ἁλύσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἣν ἐφόρεσεν ὑπὸ Ἡρώδου τοῦ βασιλέως διὰ Χριστὸν, καὶ ἐβλήθη ἐν τῇ φυλακῇ.
17. Μνήμη Ἀντωνίου τοῦ μεγάλου.
18. Μνήμη Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου.
20. Μνήμη Εὐθυμίου πρεσβυτέρου γενομένου καὶ καθηγητοῦ τῆς ἐρήμου.
22. Ἄθλησις τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Τιμοθέου ἐπισκόπου Ἐφέσου, μαθητοῦ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Παύλου— Ἄθλησις Ἀναστασίου τοῦ Πέρσου — Ἡ ἀνακομιδὴ τῶν τιμίων λειψάνων τοῦ αὐτοῦ μάρτυρος Ἀναστασίου τοῦ Πέρσου.
23. Ἄθλησις Κλήμεντος ἐπισκόπου Ἀγκύρας—Ἄθλησις Ἀγαθαγγέλου.
25. Μνήμη Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.
26. Ἡ ἀνάμνησις τῶν φόβων τοῦ μεγάλου καὶ παραδόξου σεισμοῦ.
27. Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.
28. Μνήμη Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου.
30. Ἄθλησις Θεοφίλου τοῦ νέου.
31. Ἄθλησις Κύρου καὶ Ἰωάννου.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

1. Ἄθλησις Τρύφωνος — Μνήμη Βενδιμιανοῦ.
3. Μνήμη τοῦ ἁγίου καὶ δικαίου Συμεὼν, καὶ Ἄννης τῆς προφήτιδος
5. Ἄθλησις Ἀγάθης.
8. Μνήμη Ζαχαρίου τοῦ προφήτου.
11. Ἄθλησις Βλασίου—Ἡ εὕρεσις τοῦ τιμίου λειψάνου τοῦ προφήτου Ζαχαρίου — Μνήμη Θεοδώρας τῆς βασιλίσσης.
12. Μνήμη Ἀντωνίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως,
13. Μνήμη Μαρτινιανοῦ.
14. Μνήμη Αὐξεντίου.
15. Ἄθλησις Ὀνησίμου, μαθητοῦ Παύλου τοῦ ἀποστόλου.
16. Ἄθλησις Παμφίου, Οὐάλεντος καὶ τῆς συνοδίας αὐτῶν.

1. τὰ ἐν ( ) καὶ διὰ μικροτέρων γεγραμμένα ψηφίων εἶσι παρατηρήσεις τοῦ συγγραφέως.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΝΟΝ ΜΗΝΟΛΟΓΙΟΝ

17. Ἄθλησις Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος.
18. Μνήμη Λέοντος πάπα τῆς μεγάλης Ῥώμης.
22. Μνήμη Ἀθανασίου ὁμολογητοῦ (ἄνευ βίου).
23. Ἄθλησις Πολυκάρπου ἐπισκόπου Σμύρνης.
24. Ἡ ἀνάμνησις τῆς εὑρέσεως τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου.
25. Μνήμη Ταρασίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
26. Μνήμη Στεφάνου τοῦ συστησαμένου τὸ γηροκομεῖον τοῦ Ἀρματίου (ἄνευ βίου).
27. Μνήμη Προκοπίου καὶ Βασιλείου τῶν ὁμολογητῶν.

ΜΑΡΤΙΟΣ

2. Ἄθλησις Θεοδότου ἐπισκόπου Κυρηνίας (ἄνευ βίου).
6. Ἄθλησις Κόνωνος τοῦ ἐν Ἰσαυρίᾳ.
7. Παύλου τοῦ ὁμολογητοῦ τῆς Προυσίας.
8. Μνήμη Θεοφυλάκτου ἐπισκόπου Νικομηδείας.
9. Τῶν ἐν Σεβαστείᾳ μαρτύρων.
12. Μνήμη Θεοφάνους ὁμολογητοῦ τοῦ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἀγρῷ.
14. Εὐσχήμονος ἐπισκόπου Λαμψάκου.
15. Μνήμη Ἰωάννου τοῦ ἐν Ῥουφινιανῇ (ἄνευ βίου).
20. Μνήμη Φωτεινῆς τῆς Σαμαρείτιδος καὶ τῶν σὺν αὐτῇ. — Μνήμη Θωμᾶ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.
21. Μνήμη Ἰακώβου τοῦ νέου ἐπισκόπου.
27. Ἄθλησις Στεφάνου τοῦ ὁμολογητοῦ.
28. Ἱλαρίωνος ἡγουμένου μονῆς Πελεκητῆς (ἄνευ βίου).

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

3. Μνήμη Νικήτα τοῦ ὁμολογητοῦ — Μνήμη Ἰωσὴφ τοῦ ποιητοῦ τῶν Κανόνων.
4. Ἄθλησις Ἀγαθόποδος καὶ Θεοδούλου.
6. Μνήμη Εὐτυχίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
7. Μνήμη Γεωργίου ἐπισκόπου Μιτυλήνης.
10. Ἄθλησις Τερεντίου, Ἀφρικανοῦ καὶ τῶν λοιπῶν.
11. Ἄθλησις Ἀντίπα ἐπισκόπου Περγάμου.
13. Μνήμη Βασιλείου τοῦ ὁμολογητοῦ.
17. Μνήμη Ἀγαπητοῦ πάπα Ῥώμης—Μνήμη Ἀνθούσης.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΝΟΝ ΜΗΝΟΛΟΓΙΟΝ

18. Κοσμᾶ τοῦ ὁμολογητοῦ.
21. Μνήμη Μαξιμιανοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.
22. Μνήμη Θεοδώρου τοῦ Συκεώτου.
23. Ἄθλησις μεγαλομάρτυρος Γεωργίου.
25. Ἄθλησις τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου.
26. Ἄθλησις Βασιλέως ἐπισκόπου Ἀμασείας.
28. Ἄθλησις Δάδα καὶ τῆς συνοδίας αὐτοῦ.

ΜΑΪΟΣ

1. Ἡ κοίμησις τοῦ ἁγίου προφήτου Ἱερεμίου.
2. Ἄθλησις Ἑσπέρου καὶ Ζωῆς· καὶ κοίμησις Ἀθανασίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας.
3. Ἄθλησις Τιμοθέου καὶ Μαύρας.
4. Ἄθλησις Νικηφόρου μονῆς Μηδικίου.
5. Ἄθλησις Εἰρήνης.
7. Μνήμη τοῦ ἐν οὐρανῷ φανέντος σημείου τοῦ Σταυροῦ· καὶ — Ἄθλησις Ἀκακίου.
8. Μνήμη τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐπὶ τῆς ἁγίας κόνεως.
9. Ἄθλησις Ἡσαΐου τοῦ προφήτου — Ἄθλησις Χριστοφόρου — Ἄθλησις Ἀκυλίνης, Ἐπιμάχου, καὶ Γορδιανοῦ.
11. Ἡ ἀνάμνησις τοῦ γενεθλίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως — Ἄθλησις Μωκίου.
12. Μνήμη Ἐπιφανίου ἐπισκόπου Κύπρου — Μνήμη Γερμανοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.
13. Ἄθλησις Γλυκερίας — Μνήμη Σεργίου ὁμολογητοῦ.
17. Μνήμη Στεφάνου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.
19. Ἄθλησις Πατρικίου ἐπισκόπου Προύσης.
20. Ἄθλησις Θαλελαίου.
21. Μνήμη Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης.
23. Μνήμη Μιχαὴλ ἐπισκόπου Συνάδων τοῦ ὁμολογητοῦ.
25. Ἄθλησις Παγχαρίου — Ἄθλησις Θεράποντος.
29. Μνήμη τῶν ἐν Νικαίᾳ κατὰ Ἀρείου συνελθόντων ἁγίων πατέρων — Ἄθλησις Θεοδοσίας τῆς παρθένου.
30. Μνήμη Ἰσαακίου ὁμολογητοῦ.

ΙΟΥΝΙΟΣ

2. Μνήμη Νικηφόρου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΝΟΝ ΜΗΝΟΛΟΓΙΟΝ

3. Ἄθλησις Λουκιλλιανοῦ καὶ τῆς συνοδίας αὐτοῦ.
4. Μνήμη Μητροφάνους πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.
8. Ἀνακομιδὴ λειψάνου Θεοδώρου στρατηλάτου.
10. Ἄθλησις Τιμοθέου ἐπισκόπου Προύσης—Ἄθλησις Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀντωνίνης.
11. Ἄθλησις τῶν ἁγίων ἀποστόλων Βαρθολομαίου καὶ Βαρνάβα.
12. Μνήμη Ὀνουφρίου.
13. Ἄθλησις Ἀκυλίνης.
14. Μνήμη Ἐλισαίου τοῦ προφήτου—Μνήμη Μεθοδίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.
17. Ἄθλησις Μανουὴλ, Σαβὴλ, καὶ Ἰσμαὴλ.
18. Ἄθλησις Λεοντίου, Ὑπάτου καὶ Θεοδούλου.
21. Ἄθλησις Ἰουλιανοῦ.
23. Ἄθλησις Ζήνωνος καὶ Ζηνᾶ.
24. Τὸ γενέθλιον Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.
25. Ἄθλησις Φεβρωνίας.
27. Μνήμη Σαμψὼν τοῦ ξενοδόχου.
28. Ἡ εὕρεσις τῶν λειψάνων Κύρου καὶ Ἰωάννου.
29. Ἄθλησις τῶν ἁγίων μεγάλων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου.
30. Ἡ σύναξις τῶν ἁγίων ΙΒ' ἀποστόλων.

ΙΟΥΛΙΟΣ

1. Ἄθλησις Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ τῶν ἐν Ῥάμῃ — Μνήμη Πέτρου.
2. Ἡ κατάθεσις τῆς τιμίας ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου.
3. Μνήμη Ἀνατολίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.
4. Ἀνδρέου ἀρχιεπισκόπου Κρήτης (ἄνευ βίου).
5. Μνήμη Ἰλαρίωνος τῆς Δαλμάτου (ἄνευ βίου).
8. Ἄθλησις Προκοπίου μεγαλομάρτυρος.
10. Ἄθλησις τῶν ἐν Νικοπόλει ΜΕ' μαρτύρων.
11. Ἀνάμνησις τοῦ γεγονότος θαύματος τῆς πανευφήμου μάρτυρος Εὐφημίας.
12. Ἄθλησις Πρόκλου καὶ Ἰλαρίου.
14. Ἄθλησις Ἰούστου — Μνήμη Ἰωσὴφ ὁμολογητοῦ.
15. Ἄθλησις Κηρύκου καὶ Ἰουλίτης.
16. Ἡ ἀνάμνησις τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἁγίας Συνόδου τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα πατέρων — Ἄθλησις Ἀθηνογένους.
17. Ἄθλησις Μαρίνης.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΝΟΝ ΜΗΝΟΛΟΓΙΟΝ

18. Ἄθλησις Αἰμιλιανοῦ — Ἄθλησις Θεοδοσίας.
19. Μνήμη Δίου.
20. Ἡ πυρφόρος ἀνάβασις εἰς οὐρανοὺς Ἠλιοὺ τοῦ προφήτου.
22. Μνήμη Μαρίας Μαγδαληνῆς.
23. Ἄθλησις Φωκᾶ, καὶ μνήμη Σωσάννης τῆς ἐν τῷ Λευκάτῃ (περὶ ἧς οὐκ ἔστιν ὑπόμνημα).
24. Ἄθλησις Χρηστίνης.
25. Μνήμη Ἄννης τῆς μητρὸς τῆς Θεοτόκου — Μνήμη Ὀλυμπιάδος — Μνήμη τῶν ἁγίων ΞΕ' πατέρων ἡμῶν τῶν ἐν τῇ Ε' Συνόδῳ συνελθόντων. (Ἐν τούτοις τὸ ὑπόμνημα γράφει ΡΞΕ' πατέρων).
27. Ἄθλησις Παντελεήμονος μεγαλομάρτυρος — Μνήμη Ἀνθούσης.
29. Ἄθλησις Καλλινίκου — Μνήμη Ἰωάννου μητροπολίτου Χαλκηδόνος τοῦ ὁμολογητοῦ (ἄνευ βίου).
30. Μνήμη τοῦ μακαρίου Ἰωάννου τοῦ στρατιώτου.
31. Μνήμη Εὐδοκίμου τοῦ νέου.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

1. Ἄθλησις Μακκαβαίων.
2. Ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος — Εὕρεσις τῶν λειψάνων Δάδα καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
3. Μνήμη Δαλμάτου, Φαύστου καὶ Ἰσαακίου.
7. Ἄθλησις Δομετίου — Ἀνάμνησις τῆς καταλύσεως τῶν Ἀβάρων — Μνήμη τῶν εὐσεβῶν βασιλισσῶν Πουλχερίας καὶ Εἰρήνης (ἄνευ βίου).
8. Ἄθλησις Αἰμιλιανοῦ ἐπισκόπου Κυζίκου — Ἄθλησις Ἐλευθερίου, Λεωνίδους καὶ τῶν νηπίων.
9. Ἄθλησις Ἰουλιανοῦ καὶ τῆς συνοδίας αὐτοῦ—Μνήμη Κωνσταντίνου ἀρχιεπισκόπου τῆς βασιλίδος πόλεως (ἄνευ βίου).
10. Ἄθλησις Λαυρεντίου, Ξύστου καὶ Ἱππολύτου.
12. Ἄθλησις Φωτίου καὶ Ἀνικήτου.
16. Ἄθλησις Διομήδους[1].
18. Ἄθλησις Φλώρου καὶ Λαύρου.
20. Μνήμη Σαμουὴλ τοῦ προφήτου.
22. Ἄθλησις Ἀγαθονίκου — Μνήμη Ἀνθούσης.
23. Μνήμη Καλλινίκου ἀρχιεπισκόπου Κων-

1. ἢ 15 ὡς ἐν τῷ Συναξαριστῇ καὶ τοῖς Μηναίοις.

σταντινουπόλεως — Μνήμη Μελετίου ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας.
24. Μνήμη Μηνᾶ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως—Ἄθλησις Γεωργίου τοῦ Λιμναιώτου.
25. Μνήμη Γενναδίου, Ἰωάννου, Στεφάνου καὶ Μηνᾶ, ἀρχιεπισκόπων γενομένων ἐν Κωνσταντινουπόλει.
26. Ἄθλησις Ἀδριανοῦ καὶ Ναταλίας.
29. Ἡ ἀποτομὴ τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου.
31. Ἡ κατάθεσις τῆς τιμίας ζώνης τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

1. Μνήμη Συμεὼν τοῦ στυλίτου.
2. Ἄθλησις Μάμαντος μεγαλομάρτυρος — Μνήμη Ἰωάννου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ νηστευτοῦ.
3. Ἄθλησις Ἀνθίμου ἐπισκόπου Νικομηδείας.
4. Ἄθλησις Ἑρμιόνης θυγατρὸς Φιλίππου τοῦ ἀποστόλου — Μνήμη τοῦ ἁγίου Μωσέως τοῦ νομοθέτου.
5. Μνήμη Ζαχαρίου τοῦ προφήτου.
6. Ἄθλησις Εὐδοξίου καὶ Ῥωμύλου.
10. Ἄθλησις Μηνοδώρας, Μητροδώρας καὶ Νυμφοδώρας.
11. Ἄθλησις Ἴας.
14. Ἡ ἀνάμνησις τῆς ὑψώσεως τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ.
15. Ἄθλησις Νικήτα μεγαλομάρτυρος.
21. Ἄθλησις Πρίσκου.
22. Μνήμη Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.
24. Ἄθλησις Θέκλης πρωτομάρτυρος.
25. Ἡ ἀνάμνησις τῶν φόβων τοῦ μεγάλου σεισμοῦ καὶ τῆς τοῦ παιδὸς ἐν ἀέρι ἁρπαγῆς.
26. Ἡ μετάστασις Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

1. Μνήμη Ῥωμανοῦ τοῦ ποιητοῦ τῶν κοντακίων.
2. Ἄθλησις Κυπριανοῦ καὶ Ἰουστίνης — Ἄθλησις Θεοφίλου τοῦ ὁμολογητοῦ.
3. Ἄθλησις Διονυσίου τοῦ ἀρεοπαγίτου.
6. Ἄθλησις Θωμᾶ ἀποστόλου — Μνήμη Νικήτα τοῦ ὁμολογητοῦ.
7. Ἄθλησις Σεργίου καὶ Βάκχου.
10. Μνήμη Βασιανοῦ.
11. Μνήμη Φιλίππου τοῦ ἀποστόλου τοῦ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἁγίων ἀποστόλων.
12. Ἡ ἀνάμνησις τῆς ἁγίας Ζ΄ Συνόδου

τῶν ΤΞΖ΄ ἁγίων πατέρων — Ἄθλησις Πρόβου, Ταράχου καὶ Ἀνδρονίκου—Ἄθλησις Ἀναστασίας τῆς παρθένου.
13. Ἄθλησις Κάρπου, Παπύλου καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς.
17. Ἄθλησις τῶν ἁγίων Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν Ἀνθίμου, Λεοντίου, καὶ Εὐπρεπίου.
18. Μνήμη Λουκᾶ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ.
20. Ἄθλησις Ἀρτεμίου.
23. Ἄθλησις Ἰακώβου ἀποστόλου ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου — Μνήμη Ἰγνατίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.
24. Μνήμη Πρόκλου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.
25. Ἄθλησις Μαρκιανοῦ καὶ Μαρτυρίου τῶν νοταρίων.
26. Ἄθλησις Δημητρίου μεγαλομάρτυρος —Ἀνάμνησις τοῦ μεγάλου σεισμοῦ.
31. Μνήμη Στάχυος ἀποστόλου —Ἄθλησις Ζηνοβίου καὶ Ζηνοβίας.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

1. Ἡ κοίμησις τῶν ἁγίων Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ τῶν υἱῶν τῆς ἁγίας Θεοδότης.
6. Ἄθλησις Παύλου τοῦ ὁμολογητοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως — Ἡ ἀνάμνησις τῆς πεσούσης ἐξ οὐρανοῦ κόνεως, ἤτοι τέφρας ἢ στακτῆς.
8. Σύναξις τῶν Ἀρχαγγέλων — Μνήμη Ματρώνης.
11. Ἄθλησις Μηνᾶ, Βίκτωρος Βικεντίου καὶ Στεφανίδος—Μνήμη Θεοδώρου ἡγουμένου τῆς μονῆς τῶν Στουδιτῶν.
13. Ἡ ἀνάμνησις τῆς ἐξορίας τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.
14. Μνήμη τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Φιλίππου ἑνὸς τῶν ΙΒ΄ ἀποστόλων.
16. Μνήμη Ματθαίου τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ.
18. Ἄθλησις Πλάτωνος — Ἄθλησις Ῥωμανοῦ.
20. Μνήμη Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου.
27. Ἄθλησις Ἰακώβου τοῦ Πέρσου.
28. Ἄθλησις Στεφάνου τοῦ νέου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Πέτρου καὶ Ἀνδρέου· καὶ τῶν σὺν τῷ ἁγίῳ Στεφάνῳ μαρτυρησάντων ὑπὲρ τῶν ἁγίων Εἰκόνων.
29. Μνήμη Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΝΟΝ ΜΗΝΟΛΟΓΙΟΝ

30. Ἄθλησις τοῦ ἁγίου καὶ πανευφήμου ἀποστόλου Ἀνδρέου ἀδελφοῦ τοῦ μεγάλου Πέτρου.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

2. Ἄθλησις Ἀβίβου.
4. Ἄθλησις Βαρβάρας.
5. Μνήμη Σάβα.
6. Μνήμη Νικολάου ἀρχιεπισκόπου Μύρων.
7. Μνήμη Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνων.
9. Ἡ σύλληψις τῆς ἁγίας Ἄννης μητρὸς τῆς Θεοτόκου— Μνήμη Παταπίου.
11. Μνήμη Δανιὴλ τοῦ στυλίτου τοῦ ἐν τῷ Ἀνάπλῳ.
12. Μνήμη Σπυρίδωνος ἐπισκόπου Τριμιθοῦντος.
13. Ἄθλησις Εὐστρατίου, Αὐξεντίου, Εὐγενίου, Μαρδαρίου καὶ Ὀρέστου.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΝΟΝ ΜΗΝΟΛΟΓΙΟΝ

14. Ἄθλησις Θύρσου καὶ Λευκίου.
15. Ἄθλησις Ἐλευθερίου.
16. Μνήμη Θεοφανοῦς, γυναικὸς Λέοντος τοῦ σοφωτάτου βασιλέως.
17. Ἄθλησις τῶν ἁγίων παίδων—Ἄθλησις Δανιὴλ τοῦ προφήτου.
19. Ἄθλησις Ἄρεως, Ἠλία, καὶ Πρόμου.
20. Ἄθλησις Ἰγνατίου πατριάρχου τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας.
21. Ἄθλησις Ἰουλιανῆς.
22. Ἄθλησις Ἀναστασίας—Ἄθλησις Θεοδότης.
23. Ἄθλησις τῶν ἐν Κρήτῃ 10 μαρτύρων.
27. Ἄθλησις Στεφάνου πρωτομάρτυρος καὶ ἀρχιδιακόνου.
28. Ἄθλησις Θεοδώρου τοῦ γραπτοῦ — Μνήμη Θεοδώρου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
29. Ἡ ἀναίρεσις τῶν ἐν τῇ Βηθλεὲμ ἁγίων νηπίων — Μνήμη Μαρκέλλου μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων.

ΜΟΡΣΕΛΛΙΑΝΟΝ ΜΕΤΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΝ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

1. (Μνήμη Βασιλείου οὐκ ἀναφέρεται).
12. Στεφάνου ὁσίου τοῦ Χηνολάκκου [1].
15. Ἰωάμμου τοῦ στυλίτου.
18. Εἰς τὴν ἐπάνοδον τῆς ἐξορίας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου· καὶ εἰς τὴν μνήμην τῶν ἁγίων Κυρίλλου καὶ Ἀλεξάνδρου.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

4. Νικήτα ὁσίου τοῦ ἐν τοῖς Πυθίοις.
6. Μνήμη Φωτίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.
7. Θεοδώρου μεγαλομάρτυρος τοῦ στρατηλάτου.
18. Λέοντος Ῥώμης καὶ Φλαβιανοῦ Κωνσταντινουπόλεως.
22. Θωμᾶ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

1. τὰ διὰ στοιχείων βυζαντινῶν ὀνόματα παρελήφθησαν ἐκ χειρογράφων Εὐαγγελίων, οὐχὶ δ' ἐκ τοῦ Morcelli.

ΜΟΡΣΕΛΛΙΑΝΟΝ ΜΕΤΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΝ

ΜΑΡΤΙΟΣ

15. Ἰωάμμου τοῦ ἐν Ῥουφινιαναῖς, καὶ Βενεδίκτου ἐπισκόπου Ῥώμης.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

12. Γερμτίου μάρτυρος, καὶ μνήμη Σεργίου πατριάρχου τοῦ ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ Μαμουήλ.
14. Τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ καὶ Συμεὼμ, ἐπισκόπου Ἀντιοχείας [1].
17. Κοσμᾶ Χαλκηδόνος, καὶ Ἀγαπίου πάπα Ῥώμης.
19. Λογγίνου τοῦ Ἰσαύρου.
22. Θεοδώρου ἐπισκόπου Θεοδοσιουπόλεως (ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Ἀναστασιουπόλεως)
27. Κυπριανοῦ, Μαξίμου καὶ Δάδα.

ΜΑΙΟΣ

3. Ἑσπέρου καὶ Ζωῆς.

1. τίς οὗτος;

ΜΟΡΣΕΛΛΙΑΝΟΝ ΜΕΤΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΝ

8. Εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ εὐαγγελιστοῦ εἰς τὸ λεγόμενον Μάννα.
15. Νικολάου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἐν Γαλακρήναις.
16. Ζαχαρίου τοῦ προφήτου.
17. Κόλωνος.
26. Στεφάνου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.
31. Εὐσταθίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

ΙΟΥΝΙΟΣ

5. Εἰς τὴν λιτὴν τοῦ Κάμπου.
6. Λαυρεθίου ἱερομάρτυρος.
8. Τοῦ ὁσίου καὶ ὁμολογητοῦ Παύλου τοῦ Καϊουμᾶ.
22. Βασιλείου ἐπισκόπου Πατελαρίας.

ΙΟΥΛΙΟΣ

2. Τὰ μεταθέσια τῆς σοροῦ Βλαχερνῶν.
2. Τὰ καταθέσια τῆς τιμίας ἐσθῆτος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.
9. Μνήμη τῶν ἐγκαινίων τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ Πηγῇ.
11. Τῆς ἁγίας μεγαλομάρτυρος Εὐφημίας τοῦ Ὄρους.
11. Ἡ σύναξις τῆς ἁγίας Εὐφημίας τοῦ Ὄρους.

μέχρι τῆς 6 καὶ 12 τοῦ μηνὸς ἰουλίου

ἐπιτελεῖται ἡ ἔμφασις τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

μετὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην

Κυριακὴ — Μνήμη τῆς Δ΄ Συνόδου. Καὶ μετὰ τὴν μνήμην τῆς Δ΄ Συνόδου, τῇ ἐπερχομένῃ κυριακῇ ἐπιτελοῦμεν τὴν μνήμην τῶν ἐν τῇ Ε΄ Συνόδῳ συμελθόντων ἁγίων πατέρων.
18. Τῆς ἁγίας ὁσιομάρτυρος Θεοδοσίας, μαρτυρησάσης ὑπὲρ τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων ἐπὶ τοῦ δυσσεβοῦς Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου.
20. Τῶν ἁγίων προφητῶν Ἠλιοὺ καὶ Ἐλισσαίου[1].
20. Μνήμη τῶν ἁγίων προφητῶν Ἠλιοὺ, Μωσέως καὶ Ἀαρών.
31. Ἡ προσκύνησις τῶν τιμίων ξύλων.

1. τὸν Ἐλισσαῖον ἀναφέρει καὶ μόνον τῇ 14 ἰουνίου τὸ χειρόγραφον 426 Εὐαγγέλιον.

ΜΟΡΣΕΛΛΙΑΝΟΝ ΜΕΤΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΝ

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

5. Τῆς ἁγίας μάρτυρος Ἴας[1].
5. Εὐθυμίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.
17. Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Μάκαρι, τοῦ ἐπὶ τοῦ δυσσεβοῦς Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου μαρτυρήσαντος.
20. Ἄθλησις Θαδδαίου τοῦ ἀποστόλου.
21. Τῆς ἁγίας μάρτυρος Ἴας, τῆς ἐν Περσίδι ἀθλησάσης.
28. Ποιμένος ὁσίου, καὶ Σάβα τοῦ ἐν Βερεθάλοις.
31. Τὰ καταθέσια τῆς ζώνης τῆς ἁγίας Θεοτόκου—Μνήμη τῶν ἁγίων πατριαρχῶν Ἀλεξάνδρου, Ἰωάννου καὶ Παύλου τοῦ νέου.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

1. Τὸ νέον ἔτος· καὶ μνήμη τοῦ ἁγίου Συμεὼν τοῦ στυλίτου — καὶ σύναξις τῆς ἁγίας Θεοτόκου ἐν τοῖς Χαλκοπρατείοις.
2. Τῶν ἁγίων πατριαρχῶν Ἰσαάμμου τοῦ μυστευτοῦ καὶ Παύλου τοῦ μέου.
4. Μνήμη τῶν ἁγίων Βαβύλα καὶ τῶν νηπίων καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων.
15. Ἡ ϛ΄ Σύνοδος[2] — Κυριακῇ μετὰ τὴν Ὕψωσιν ἐπιτελεῖ ἡ μεγάλη Ἐκκλησία καὶ μνήμην τῆς ϛ΄ Συνόδου.
19. Τῆς ἁγίας μεγαλομάρτυρος Εὐφημίας. — Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν τῇ ϛ΄ Συνόδῳ[3].
21. Τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τῇ Πέτρᾳ.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

11. Τῶν ἁγίων πατριαρχῶν Νεκταρίου, Ἀρσακίου, Ἀττικοῦ καὶ Σισινίου[4].— Ἡ ὀρθοδοξία τῆς Ζ΄ Συνόδου[5].

Ἡ δὲ μεγάλη Ἐκκλησία ἐπιτελεῖ τὴν ϛ΄ Σύνοδον ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ, καὶ ἁγιασμάσκεται Εὐαγγέλιον τὸ τοῦ σταυροῦ[5], ἤτοι Κυριακῇ Δ΄ τοῦ Λουκᾶ.

1. τῇ ὃ αὐγούστου τιθέασι τὴν μνήμην καὶ τὸ 426 καὶ τὸ παρὰ Morcelli.
2. οὕτω σημειοῖ τὰς ἑορτὰς τὸ 520 χειρόγραφον.
3. φαίνεται λοιπὸν ὅτι οἱ μὲν λοιποὶ καὶ ἐν ὑφαιμένῃ ἑώρταζον ἡμέρᾳ τὴν μνήμην τῆς ϛ΄ Συνόδου, ὁ δὲ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐν κυπτῇ.
4. οὕτω καὶ τὸ 426 καὶ τὸ παρὰ Morcelli.
5. προδήλως ἐννοεῖ τὴν Ζ΄ Σύνοδον.

ΜΟΡΣΕΛΛΙΑΝΟΝ ΜΕΤΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΝ

17. Ἰσιδώρας καὶ Νεοφύτης τῶν μαρτύρων.
20. Ἀρτεμίου . . . καὶ τοῦ ἁγίου ὁσιομάρτυρος Ἀνδρέου τῆς Κρίσεως.
30. Κυριακοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

3. Ἰωαμμικίου τοῦ ὁσίου.
7. Ματρώνης τῆς ὁσίας.
15. Θωμᾶ πατριάρχου τοῦ νέου.
20. Μνήμη τῶν ἁγίων πατριαρχῶν Μαξιμιανοῦ καὶ Γενναδίου.

ΜΟΡΣΕΛΛΙΑΝΟΝ ΜΕΤΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΝ

20. Τῶν ἁγίων πατριαρχῶν Πρόκλου, Μαξίμου, Ἀματολίου καὶ Γεμμαδίου.
21. Τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

12. Ἡ ἀνάμνησις τῆς τοῦ (γρ. ἐκ) Θεοῦ δωρηθείσης νίκης τῷ εὐσεβεστάτῳ βασιλεῖ κατὰ Χοσρόου ἐν τῷ γενομένῳ ἐν Περσίδι πολέμῳ.
22. Τὰ ἀροίζια τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας.
23. Τὰ ἐγκαίνια τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας.
26. Τὰ ἐωιλόχια τῆς Θεοτόκου[1].

ΑΠΡΑΞΙΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ

1-6 διὰ τὰς δεσποτικὰς ἑορτάς — *10 Γρηγορίου Νύσσης — *16 προσκύνησις τῆς ἁλύσεως Πέτρου — 18 μνήμη Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου — *19 ἀνακομιδὴ τοῦ τιμίου νεκροῦ τοῦ Θεολόγου — 25 μνήμη Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου — *27 ἀνακομιδὴ τοῦ σεβασμίου λειψάνου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

2 διὰ τὴν Ὑπαπαντήν — 3 μνήμη Συμεὼν τοῦ θεοδόχου — *7 Θεοδώρου τοῦ στρατηλάτου — *17 Θεοδώρου τοῦ τήρωνος.

ΜΑΡΤΙΟΥ

*9 Μ' μαρτύρων — 25 διὰ τὸν Εὐαγγελισμόν — ἀπὸ τοῦ σαββάτου τοῦ Λαζάρου μέχρι τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ.

ΑΠΡΙΛΙΟΥ

*23 Γεωργίου μεγαλομάρτυρος — 25 Μάρκου τοῦ εὐαγγελιστοῦ — 30 Ἰακώβου ἀδελφοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

* αἱ ἑορταί, ὧν προστάττεται ἀστηρίσκος, εἰσὶν αἱ ἐπὶ μέρους ἄπρακτοι.

ΑΠΡΑΞΙΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

ΜΑΙΟΥ

*2 Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου — 8 μνήμη Ἰωάννου τοῦ θεολόγου — 10 Σίμωνος ἀποστόλου τοῦ Ζηλωτοῦ — 21 μνήμη Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης — 26 Ἀλφαίου τοῦ καὶ Ἰούδα ἀποστόλου (ἴσ. τῇ 22).

ΙΟΥΝΙΟΥ

*8 Θεοδώρου τοῦ στρατηλάτου — *9 Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας — 11 Βαρθολομαίου ἀποστόλου — 19 Ἰούδα τοῦ καὶ Θαδδαίου καὶ Λεβαίου τοῦ ἀποστόλου — 24 γενέθλιον Προδρόμου — *27 Σαμψὼν τοῦ ξενοδόχου — 29 Πέτρου καὶ Παύλου — 30 τῶν ἁγίων ΙΒ' ἀποστόλων.

ΙΟΥΛΙΟΥ

*1 ἁγίων Ἀναργύρων — *2 κατάθεσις τῆς τιμίας ἐσθῆτος — *8 Προκοπίου μεγαλομάρτυρος — *11 Εὐφημίας — *20 Ἠλιοῦ προφήτου — 25 κοίμησις ἁγίας Ἄννης — *27 Παντελεήμονος τοῦ θαυματουργοῦ.

1. οὕτως ἐν τῷ 426 χειρογράφῳ Εὐαγγελίῳ λίαν ὀρθῶς κεῖται· ὁ Συναξαριστὴς γράφει σύναξιν, ὡσαύτως καὶ ὁ Morcellis· τόμ. Α', σελ. 38.

ΑΠΡΑΞΙΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

6 ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος—9 Ματθίου τοῦ ἀποστόλου — 15 μετάστασις τῆς Θεοτόκου—20 Θαδδαίου ἀποστόλου—24 Βαρθολομαίου τοῦ ἀποστόλου—29 ἀποτομὴ τοῦ Προδρόμου— 30 κατάθεσις τῆς τιμίας ζώνης.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

*6 Μιχαὴλ ἀρχιστρατήγου θαύματος ἐν Χώναις ἀνάμνησις—8 γενέθλιον τῆς Θεομήτορος—14 ὕψωσις τοῦ ζωοποιοῦ Σταυροῦ—26 μετάστασις Ἰωάννου τοῦ θεολόγου.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

6 Θωμᾶ τοῦ ἀποστόλου — 9 Ἰακώβου

ΑΠΡΑΞΙΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

ἀποστόλου τοῦ Ἁλφαίου—:ο Λουκᾶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ—*23 Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου—*26 Δημητρίου τοῦ μυροβλήτου.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

*1 Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ τῶν ἀναργύρων—*8 σύναξις τῶν ἀσωμάτων—13 Ἰωάννου Χρυσοστόμου—14 Φιλίππου τοῦ ἀποστόλου—16 Ματθαίου τοῦ εὐαγγελιστοῦ —21 εἰσόδια τῆς Θεομήτορος εἰς τὸν ναόν —*28 Στεφάνου τοῦ νέου—30 Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

*4 Βαρβάρας μάρτυρος — *6 Νικολάου τοῦ μυροβλύτου—9 σύλληψις τῆς Θεοτόκου— 20 — 31 διὰ τὰς ἑορτὰς τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος.

MUSEO BENAKI ANOGIO

ΜΝΗΜΑΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑΣ

(ΒΡΑΧΕΙΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΝ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΙΝ)

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ *

1. **Ἡ ἀνάμνησις τῆς ἁγίας περιτομῆς τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ** [1].

***

1. Μνήμη Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας.

Εἰς μνήμην τοῦ περιφανοῦς ἀρχιερέως ὡρίσθη ἡ πρώτη τοῦ μηνός, ἐπίτειος τοῦ θανάτου αὐτοῦ (1 ἰανουαρίου 379). Ἡ φήμη τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς βαθείας αὐτοῦ πολυμαθείας ἐπικράτει ἀπὸ τῶν μέσων αὐτοῦ τοῦ Δ' αἰῶνος[2]. Ὑπῆρχε παράδοσις, ἥτις ἀναγράφεται παρὰ Θεοφάνει, ὅτι τῷ 376 θελήσας ὁ Οὐάλης ἵνα ὑπογράψῃ τὸ διάταγμα τῆς ὑπεροψίας τοῦ Βασιλείου, θεσθὲν ἐκωλύθη, «τριῶν μὲν καλάμων συντριβέντων, ἴσχατον δὲ καὶ τῆς χειρὸς αὐτοῦ παρεθείσης»[3].

Πρῶτος ὁ Γρηγόριος Νύσσης, ἀδελφὸς τοῦ Βασιλείου, ὠνόμασεν αὐτὸν *μέγαν, ἐφ' ἑνὶ βίῳ τε καὶ λόγῳ, παρὰ Θεοῦ μέγαν ἀναδεδειγμένον, καθάπερ ἐπὶ τοῦ Ἀχαὰβ ὁ Ἠλίας*[4].

Ἡ σύναξις ἐπὶ τῇ ἑορτῇ ταύτῃ ἐτελεῖτο ἐν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας.

Μονὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μ. Βασιλείου μεγαλοπρεπῆ ἀνήγειρεν ὁ κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου Β' παρακοιμώμενος Βασίλειος, αὐτάρκεις ἀποτάξας αὐτῇ προσόδους· φαίνεται ὅτι Βασίλειος ὁ Β' ἀφείλε μέρος τοῦ πλούτου τούτου τῆς μονῆς, ἥτις ἄγνωστον εἴπερ ἠγείρετο ἐντὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢ πέριξ αὐτῆς[5]. Ἐπίσης οὐδεὶς δύναται ἵνα βεβαιώσῃ ἂν αὐτὴ ᾖ ἡ τῷ 1847 ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπάρχουσα, ἐν ᾗ περιωρίσθη πρὸς ὀλίγον ὁ πατριάρχης Ἰωάννης ΙΔ' ὁ Καλέκας[6], καὶ ἐν ᾗ ἐτάφη τῷ 1283 ὁ πατριάρχης τῆς Νέας Ῥώμης Ἰωσὴφ Α'[7]. Κατὰ τὸ 1401 τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου διηύθυνε Θεοδόσιος ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος[8].

Ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μ. Βασιλείου ὑπῆρχεν ἐν τῷ παλατίῳ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα, καὶ ἐν αὐτῷ ἐκκλησιάζετο κατὰ τὴν 1 ἰανουαρίου ὁ αὐτοκράτωρ «μέχρι τῆς ἀπολύσεως τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου»[9]. Ὁ ναός, μικρὸς ὤν, ὡς ἔοικεν, ἠγείρετο πρὸ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Στεφάνου τῆς Δάφνης, ἐν δὲ τῷ νάρθηκι αὐτοῦ μεταξὺ τῆς 25 καὶ 29 ἰουλίου προετίθετο ὁ τίμιος Σταυρὸς εἰς προσκύνησιν[10].

Τὸ ὄπισθεν τοῦ τῶν Βλαχερνῶν ἁγιάσματος καταβάσιον, τὸ κοινῶς ἁγίου Βασιλείου λεγόμενον ἁγίασμα, ἐντὸς τοῦ πενταπυργίου,

---

* Ὅπου μνήμη τις ἁγίου οὐ σημειοῦται ἐν τοῖς προτασσομένοις Μηναλογίοις, ἐκεῖ λαμβάνω τὴν εἴδησιν ἀπὸ χειρογράφων τοῦ Συναξαριστοῦ τοῦ Μαυρικίου καὶ κυρίως ἀπὸ τοῦ καλλίστου χειρογράφου αὐτοῦ τοῦ σῳζομένου ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Ἱερᾶς μονῆς τοῦ Σταυρονικήτα.

1. οὕτω γράφει τὸ Βασιλειανόν.

2. βλ. περὶ τοῦ βίου, τῶν συγγραμμάτων, καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Βασιλείου ἐν Β' τόμῳ τῆς τοῦ Κ. Κοντογόνου Φιλολογικῆς καὶ κριτικῆς Ἱστορίας τῶν ἁγίων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας· ἐν Ἀθήναις, 1853, σελ. 354-425.

3. Θεοφάνης· τόμ. Α', σελ. 100.

4. Γρηγορίου Νύσσης Ἐπιτάφιος εἰς τὸν Μ. Βασίλειον· Migne Μ', στήλη 789, 796, 800, 813. Τοῦ αὐτοῦ Λόγος εἰς τὸν ὅσιον Ἐφραὶμ τὸν σύρον· αὐτόθι, στήλη 821. Καὶ τὸν Ἐφραὶμ ὅμως εἶπε μέγαν πατέρα καὶ διδάσκαλον (στ. 841) καὶ τὸν θαυματουργὸν δὲ Γρηγόριον Νεοκαισαρείας λέγει μέγαν πολλαχοῦ τοῦ λόγου εἰς τὸν βίον αὐτοῦ.

5. Ψελλοῦ Χρονογραφία παρὰ Κ. Ν. Σάθᾳ· Μεσαιωνικῆς Βιβλιοθήκης τόμ. Δ', σελ. 13.

6. Νικηφόρος Γρηγορᾶς· τόμ. Β', σελ. 784.

7. Παχυμέρης· τόμ. Β', σελ. 38.

8. Acta Patriarchatus· τόμ. Β', σελ. 525.

9. Πορφυρογεννήτου, Ἐκθ. βασιλείου τάξεως· σελ. 137.

10. Πορφυρογ. αὐτόθι· σελ. 539.

οὐδὲν ἐπιτρέπει 'να εἴπωμεν περὶ τῆς πρὸ αἰώνων ὑπάρξεως αὐτόθι ναοῦ. Ὀρθῶς συνεπέρανεν ὁ εἰπὼν ὅτι ἡ πάλαι ὕπαρξις τῆς τοποθεσίας *Τὰ Βασιλείδου* ἔδωκεν ἀφορμὴν 'να νομισθῇ μέχρι σήμερον ὡς ἁγίασμα τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἡ μικροτάτη αὕτη δεξαμενὴ ὕδατος. — Οὐδεμία δ' ὡσαύτως μαρτυρία προβιβάζει τὴν παρὰ τοῖς χωρικοῖς παράδοσιν ὅτι παρὰ τὸ Ῥήγιον, ἤτοι τὸν νῦν Κιουτσοὺκ-Τσεκμετζέν, ὑπῆρχε πρὸ αἰώνων μοναστήριον ἐπ' ὀνόματι Βασιλείου τοῦ μεγάλου ἐν ᾧ τόπῳ σήμερον ὑψοῦται χαριέστατον τουρκικὸν εὐκτήριον.

Ἴσως μονή τις τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἔκειτο ἐν Κοντοσκαλίῳ.

§

Τῇ 1 ἰανουαρίου ἦγεν ἡ Ἐκκλησία τὴν ἀνάμνησιν τῆς περιτομῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

§

2. Μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Κοσμᾶ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ θαυματουργοῦ, τοῦ ἐν τῇ ἁγιασμίᾳ μονῇ τῆς Χώρας[11].

Ὁ πατριάρχης Κοσμᾶς ἀνῆλθε τὸν θρόνον τῇ 2 αὐγούστου 1075 καὶ παρητήσατο τὴν ἱερὰν ἀρχὴν τῇ 8 μαΐου 1081. Ὁ τίτλος *ἱεροσολυμίτου*, ὃν ἀποδιδόασιν αὐτῷ, συνδυαζόμενος πρὸς ὅσα γινώσκομεν περὶ τῆς μονῆς τῆς Χώρας, ἐπιτρέπει 'να φρονῶμεν ὅτι ἐμόναζε πρὸ τῆς ἐκλογῆς ὡς καὶ ἑτέρη ἐν τῇ μονῇ τῆς Χώρας, καίπερ ἀποβιώσας ἐν τῇ μονῇ τοῦ Καλλίου τῇ καὶ ἀλλως Καλέως ἢ Καυλέα[12].

Ὁ μακάριος Κοσμᾶς εἶχε τὸ γένος ἐκ Συρίας, ἀλλ' εἰς Κωνσταντινούπολιν ἦλθεν ἐξ Ἱεροσολύμων· ἠγάπα τὸν ἱερὸν ἄνθρωπον ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ὁ Δοὺκας διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ. Ἐμόναζεν οὐ μακρὰν τῶν Βλαχερνῶν, ἐν τῇ μονῇ τῆς Χώρας, ὡς εἰκάζω, ἀπολαύων τοῦ γενικοῦ σεβασμοῦ[13].

Νικηφόρος ὁ Βρυέννιος, δόκιμος καὶ σύγχρονος σχεδὸν κριτής, ἀποκαλεῖ τὸν Κοσμᾶν *μέγαν καὶ περιβόητον*[14].

§

4. Ἡ σύναξις τῶν ἑβδομήκοντα ἀποστόλων.

Ἦν ἑορτὴ πάγκοινος.

* * *

4. Μνήμη τῶν ἁγίων μαρτύρων Χρυσάνθου καὶ Εὐφημίας τῆς πλησίον τοῦ ἁγίου Ἀκακίου.

Νεωτέρα τίς ἐστι πάντως ἡ Εὐφημία αὕτη· ἐπειδὴ δὲ οἱ Συναξαρισταὶ γράφουσι *κειμένης*, πρόκειται λοιπὸν οὐχὶ περὶ ναοῦ, ἀλλὰ περὶ τάφου νεοφανοῦς τινος ὁσίας ἀκμασάσης ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ δὲ Χρύσανθος οὐ φαίνεταί μοι συνακμάσας ἐν τῇ αὐτῇ πόλει.

* * *

4. Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου τοῦ νέου, τοῦ κειμένου πλησίον τοῦ ἁγίου Μωκίου.

Οὐ πρόκειται περὶ ναοῦ[15].

* * *

Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Μιχαὴλ συγκέλλου τῶν Ἱεροσολύμων.

Ἐν τε τῷ Συναξαριστῇ καὶ τοῖς Μηναίοις γράφεται κακῶς ἡ μνήμη τοῦ ὁσίου Μιχαὴλ συγκέλλου τῇ 18 δεκεμβρίου καὶ δὴ διὰ τῶν λέξεων: *ὁ ὅσιος πατὴρ ἡμῶν Μιχαὴλ ὁ σύγκελλος καὶ ὁμολογητὴς ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται*· διότι οὕτω σημειοῦται ἡμέρα θανάτου τοῦ Μιχαὴλ ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς δεκαπενθημέρου διακρισάσης ἀσθενείας αὐτοῦ.

Μιχαὴλ ὁ σύγκελλος ἐγεννήθη ἐν Ἱεροσολύμοις τῷ 763. Φίλος γενόμενος τοῖς γραπτοῖς ἀδελφοῖς Θεοφάνει καὶ Θεοδώρῳ, πρὸ τῆς εἰς τὴν Ἁγίαν πόλιν ὑπερορίας αὐτῶν ὑπὸ Θεοφίλου τοῦ εἰκονομάχου, συνανῆλθεν αὐτοῖς εἰς Κωνσταντινούπολιν φέρων ἐπιστολὴν πρός τε τὸν Λέοντα Ε' καὶ τὸν πατριάρχην Θεόδοτον τὸν Μελισσηνὸν ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων· ἀλλὰ περιορισθεὶς ἐπὶ μικρὸν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐστάλη κατόπιν ὑπερόριος ἔν τινι μοναστηρίῳ.

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ Δρεπανοειδὲς Παράρτημα).

---

11. βλέπε τινὰ περὶ τοῦ Κοσμᾶ ἐν τοῖς Πατριαρχικοῖς μου Πίναξι, σελ. 333-335.

12. ὅτι εἰς μίαν μονὴν ἀνήκουσιν αἱ τρεῖς ὀνομασίαι, λέγουσι καὶ αἱ σημειώσεις εἰς Ἄνναν Κομνηνήν· τόμ. Β', σελ. 479.

13. τελειοτέραν τῆς ἐν τοῖς «Πίναξιν» ἀναγραφὴν τῶν πράξεων τοῦ Κοσμᾶ παρατίθημι ἐν τῷ «Συμπληρώματι» τῶν πινάκων τούτων.

14. Νικηφόρος Βρυέννιος· Βόννης, σελ. 126.

15. ἐν τοῖς Μηναίοις οὐ σημειοῦνται κατὰ τὴν 4 ἰανουαρίου αἱ μνῆμαι Εὐθυμίου καὶ Εὐφημίας.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΜΚΙΒΙΑΔΗ Μ. ΛΟΥΚΡΕΖΗ
ΧΑΛΚΙΔΑ
1969

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

σελὶς

Ἵδρυται τοῦ Συλλόγου . . . . . γ'
Τακτικὰ μέλη . . . . . ε'
Ἐπίτιμα μέλη . . . . . ιδ'
Ἀντεπιστέλλοντα μέλη . . . . . κα'
Εὐεργέται, δωρηταί, πρόεδροι ἀπὸ τοῦ Α'—ΑΒ' ἐτους . . . . . κϛ'
Κοσμήτορες καὶ Ἐπιτροπαὶ τοῦ ΑΒ' ἔτους . . . . . κζ'

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΛΑΜΠΟΥΣΙΑΔΟΥ, Περὶ Δεβελτοῦ 3
ΑΧΙΛ. Σ. ΔΙΑΜΑΝΤΑΡΑ, Ἡ νῆσος Μεγίστη (Καστελλόριζον) 11
ΜΑΤΘΑΙΟΥ Κ. ΠΑΡΑΝΙΚΑ, Βίος Ἠλία Ταντελίδου 15
Παρατηρήσεις σχετικαὶ πρὸς τὸν Βίον 72
ΑΧΙΛ. Σ. ΔΙΑΜΑΝΤΑΡΑ, Μια σελὶς τῆς Λυκιακῆς Ἱστορίας (Ξάνθος καὶ Πάταρα) 27
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ, ἰατροῦ, Περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου ἔν τε τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ νέᾳ ἰατρικῇ 30
ΜΑΝΟΥΗΛ Ι. ΓΕΔΕΩΝ, Ἡ ἀλληλογραφία Ματθαίου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας 35
συζητήσεις ἐπὶ τῶν λέξεων *χρήγιον* καὶ *Σιγώπη* 65

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ἀπὸ τῆς ΑΡΙΕ' συνεδρίας τῇ 11 μαΐου 1892 μέχρι τῆς ΑΡΜΖ', τῆς 16 μαΐου 1893 . . . . . 43—73
τοῦ νέου προέδρου Ἀν. Χρηστίδου προσλαλιὰ τοῖς μέλεσι 43
περὶ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου τῆς βιβλιοθήκης συζήτησις . . . . . 48—50, 60

σελίς

συζήτησις περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ περιοδικοῦ εἰς τὴν ἐν Τεργέστῃ Ἐπιτροπὴν τοῦ Οἰκονομείου κληροδοτήματος 47
συζήτησις περὶ τοῦ Εὐανθείου παρθεναγωγείου καὶ κληροδοτήματος . . . 52—54, 56
περὶ τοῦ νέου προγράμματος τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος συζήτησις 57, 75
περὶ τῆς τοῦ Συλλόγου μετοχῆς ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου συζήτησις . . . . . 59—60
συζήτησις περὶ τῆς ὀλιγότητος τῆς ὕλης τοῦ ΚΓ' τόμου 66
ἀρχαιρεσίαι 69
συζήτησις περὶ παραχωρήσεως τῆς αἰθούσης τοῦ Συλλόγου διὰ συναυλίας ἰδιωτικὰς . 72
Ἐπέτειος ἑορτή. Βραβεῖον Καραπανείου ἀγῶνος 73

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ
ΚΟΣΜΗΤΟΡΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ· Ἔκθεσις ἐτησίων ἐργασιῶν 74
Πρόγραμμα τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος 75
Δ. ΜΠΑΛΙΩΤΟΥ ταμίου τοῦ Συλλόγου ἔκθεσις 77
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ· ἔκθεσις ἐτησίων ἐργασιῶν 78
Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ βιβλιοφύλακος ἔκθεσις ἐργασιῶν 79
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ· ὁμοίᾳ 80
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ· ὁμοίᾳ 81
ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ ἀντιπροέδρου, ἔκθεσις περὶ τῶν δημοσίων διαλέξεων . . 83
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ Κρίσις ἐπὶ τῶν ὑποβληθεισῶν εἰς τὸν Ζωγράφειον ἀγῶνα Συλλογῶν γλωσσικῆς ὕλης 86
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ κρίσις: ἐπὶ τῶν ὑποβληθέντων εἰς τὸν Καραπάνειον ἀγῶνα ἀναγνωστικῶν βιβλίων τῆς δημοτικῆς σχολῆς 92

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

τῶν κατὰ τὸ ΛΒ' συλλογικὸν ἔτος γενομένων ἐν τῷ Συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ τέως προέδρου Ἀναστασίου Χρηστίδου ἰατροῦ 100

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ

τοῦ νέου προέδρου Δημ. Μαλιάδου, θέμα ἔχον τὴν *ἐπίδρασιν τῆς Στωϊκῆς φιλοσοφίας εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ δικαίου τῶν Ῥωμαίων* 110

ΕΡΑΝΙΣΜΑ

σελίς
ΜΑΝΟΥΗΛ Ι. ΓΕΔΕΩΝ, Βυζαντινὸν Ἑορτολόγιον . . . . . 121—160

(Μαρτυρογράφια — Ἑορταὶ τοπικαί — Χαρακτὴρ τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἑορτολογίου κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ διαμόρφωσιν· ἀπόδειξις τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ — Καθιέρωσις μνήμης ἁγίων — Ποικιλία τῶν Τυπικῶν τῶν ναῶν — Ἐνοποίησις Ἑορτολογίου — Βασιλειανὸν Μηνολόγιον — Μορεελλιανόν — Ἑορτολόγιον δικαστηρίων).

SISMEL
EDIZIONE DEL PANTOGLIO

SISMANOGLIO

SISMANOGLIO
MEGARO

Τιμᾶται δραχμῶν 10.

ISMAN
MEGA
MANOGLIO
ARO

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ παρόντος ΚΔ' τόμου ἐπεμελήθη ἡ κατὰ τὸ ΛΔ' ἔτος Συντακτικὴ Ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν Μ. Ἰ. Γεδεών (προέδρου), Χρ. Γ. Πανταζίδου (γραμματέως), Ὀδ. Ἀνδρειάδου, Ἰακωβίνης Βαλαβάνη, Π. Πετρακίδου, Ξ. Σιδερίδου καὶ Π. Δ. Νικολοπούλου, προεδρεύοντος ἐν τῷ Συλλόγῳ τοῦ νομοδιδάκτορος Δημ. Μαλιάδου.